สมนฺตปาสาทิกา นาม วินยฏฺจกถา

(ตติโย ภาโค)

มหาวคฺค วณฺณนา

มหาวคฺเค

มหาขนฺธก วณฺณนา

อุภินฺนํ ปาฏิโมกฺขานํ สงฺคีติสมนนฺตรํ
สงฺคายึสุ มหาเถรา ขนฺธกํ ขนฺธโกวิทา ฯ
ยํ ตสฺสทานิ สมฺปตฺโต ยสฺมา สํวณฺณนากฺกโม
ตสฺมา โหติ อยนฺตสฺส อนุตฺตานตฺถวณฺณนา ฯ
ปทภาชนิเย อตฺถา เย หิ เยสํ ปกาสิตา ฯ
เต เจ ปุน วเทยฺยาม ปริโยสานํ กทา ภเว ฯ
อุตฺตานา เจว เย อตฺถา เตสํ สํวณฺณนาย กึ
อธิปฺปายานุสนฺธีหิ พฺยญฺชเนน จ เย ปน ฯ
อนุตฺตานา น เต ยสฺมา สกฺกา ญาตุํ อวณฺณิตา
เตสํเยว อยํ ตสฺมา โหติ สํวณฺณนานโยติ ฯ

เตน สมเยน พุทฺโธ ภควา อุรุเวลายํ วิหรติ นชฺชา เนรญฺชราย ตีเร โพธิรุกฺขมูเล ปฐมาภิสมฺพุทฺโธติ เอตฺถ กิญฺจาปิ เตน สมเยน พุทฺโธ ภควา เวรญฺชายนฺติอาทีสุ วิย กรณวจเนน วิเสสการณํ นตฺถิ วินยํ ปตฺวา ปน กรณวจเนเนว อยมภิลาโป

อาโรปิโตติ อาทิโต ปฏฺฐาย อารูฬฺหาภิลาปวเสเนวตํ วุตฺตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ เอส นโย อญฺเญสุปิ อิโต ปเรสุ เอวรูเปสุ ฯ กึ ปเนตสฺส วจเน ปโยชนนฺติ ฯ ปพฺพชฺชาทีนํ วินยกมฺมานํ อาทิโต ปฏฺฐาย นิทานทสฺสนํ ฯ ยา หิ ภควตา อนุชานามิ ภิกฺขเว อิเมหิ ตีหิ สรณคมเนหิ ปพฺพชฺชํ อุปสมฺปทนฺติ เอวํ ปพฺพชฺชา เจว อุปสมฺปทา จ อนุญฺญาตา ยานิ จ ราชคหาทีสุ อุปชฺฌาย-วตฺตอาจริยวตฺตาทีนิ อนุญฺญาตานิ ตานิ อภิสมฺโพธึ ปตฺวา สตฺตสตฺตาหํ โพธิมณฺเฑ วีตินาเมตฺวา พาราณสิยํ ธมฺมจกฺกํ ปวตฺเตตฺวา อิมินา จ อนุกฺกเมน อิทญฺจ อิทญฺจ ฐานํ ปตฺวา อิมสฺมิญฺจ อิมสฺมิญฺจ วตฺถุสฺมึ ปญฺญตฺตานีติ เอวเมเตสํ ปพฺพชฺชาทีนํ วินยกมฺมานํ อาทิโต ปฏฺฐาย นิทานทสฺสนํ เอตสฺส วจเน ปโยชนนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ

ตตฺถ อุรุเวลายนฺติ มหาเวลายํ มหนฺเต วาลิกราสิมฺหีติ อตฺโถ ฯ อถวา อุรูติ วาลิกา วุจฺจติ เวลาติ มริยาทา เวลาติกฺกมนเหตุ อาหฏา อุรุ อุรุเวลาติ เอวํ เจตฺถ อตฺโถ ทฏฺฐพฺโพ ฯ อตีเต กิร อนุปฺปนฺเน พุทฺเธ ทสสหสฺสา กุลปุตฺตา ตาปสปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา ตสฺมึ ปเทเส วิหรนฺตา เอกทิวสํ สนฺนิปติตฺวา กติกวตฺตํ อกํสุ กายกมฺมวจีกมฺมานิ นาม ปเรสํปิ ปากฏานิ โหนฺติ มโนกมฺมํ ปน อปากฏํ ตสฺมา โย กาม-วิตกฺกํ วา พฺยาปาทวิตกฺกํ วา วิหึสาวิตกฺกํ วา วิตกฺเกติ ตสฺส อญฺโญ โจทโก นาม นตฺถิ โส อตฺตนาว อตฺตานํ โจเทตฺวา

ปตฺตปูเฏน วาลิกํ อาหริตฺวา อิมสฺมึ ฐาเน อากีรตุ อิทมสฺส ทณฺฑกมฺมนฺติ ฯ ตโต ปฏฺฐาย โย ตาทิสํ วิตกฺกํ วิตกฺเกติ โส ตตฺถ ปตฺตปูเฏน วาลิกํ อากีรติ ฯ เอวํ ตตฺถ อนุกฺกเมน มหาวาลิกราสิ ชาโต ฯ ตโต นํ ปจฺฉิมา ชนตา ปริกฺขิปิตฺวา เจติยฏฺฐานมกาสิ ฯ ตํ สนฺธาย วุตฺตํ อุรุเวลายนฺติ มหาเวลายํ มหนฺเต วาลิกราสิมฺหีติ อตฺโถติ ฯ ตเมว สนฺธาย วุตฺตํ อถวา อุรูติ วาลิกา วุจฺจติ เวลาติ มริยาทา เวลาติกฺกมนเหตุ อาหฏา อุรุ อุรุเวลาติ เอวํ เจตฺถ อตฺโถ ทฏฺฐพฺโพติ ฯ **โพธิรุกฺขมูเลติ** โพธิ วุจฺจติ จตูสุ มคฺเคสุ ญาณํ ตํ โพธึ ภควา เอตฺถ ปตฺโตติ รุกฺโขปิ โพธิรุกฺโขเตฺวว นามํ ลภิ ตสฺส โพธิรุกฺขสฺส มูเล โพธิรุกฺขมูเล ฯ **ปฐมาภิสมฺพุทฺโธติ** ปฐมํ อภิสมฺพุทฺโธ อภิสมฺพุทฺโธ หุตฺวา สพฺพปฐมํเยวาติ อตฺโถ ฯ **เอกปลฺลงฺเกนาติ** สกึปิ อนุฏฺฐหิตฺวา ยถาอาภุชิเตน เอเกเนว ปลฺลงฺเกน ฯ **วิมุตฺติ-สุขปฏิสํเวทีติ** วิมุตฺติสุขํ ผลสมาปตฺติสุขํ ปฏิสํเวทิยมาโน ฯ **ปฏิจฺจ-สมุปฺปาทนฺติ** ปจฺจยาการํ ฯ ปจฺจยากาโร หิ อญฺญมญฺญํ ปฏิจฺจ สหิเต ธมฺเม อุปฺปาเทตีติ ปฏิจฺจสมุปฺปาโทติ วุจฺจติ ฯ อยเมตฺถ สงฺเขโป ฯ วิตฺถาโร ปน สพฺพาการสมฺปนฺนํ วินิจฺฉยํ อิจฺฉนฺเตน วิสุทฺธิมคฺคโต จ มหาปกรณโต จ คเหตพฺโพ ฯ **อนุโลมปฏิโลมนฺติ** อนุโลมญฺจ ปฏิโลมญฺจ อนุโลมปฏิโลมํ ฯ ตตฺถ อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขาราติอาทินา นเยน วุตฺโต อวิชฺชาทิโก ปจฺจยากาโร อตฺตนา กตฺตพฺพกิจฺจกรณโต อนุโลโมติ วุจฺจติ อวิชฺชายเตฺวว อเสส-

วิราคนิโรธา สงฺขารนิโรโธติอาทินา นเยน วุตฺโต เสฺวว อนุปฺปาท-
นิโรเธน นิรุชฺฌมาโน ตํ กิจฺจํ น กโรตีติ ตสฺส อกรณโต
ปฏิโลโมติ วุจฺจติ ปุริมนเยเนว วา วุตฺโต ปวตฺติยา อนุโลโม
อิตโร ตสฺสา ปฏิโลโมติ เอวเมวเมตฺถ อตฺโถ ทฏฺฐพฺโพ ฯ อาทิโต
ปน ปฏฺฐาย ยาว อนฺตํ อนฺตโต จ ปฏฺฐาย ยาว อาทึ ปาเปตฺวา
อวุตฺตตฺตา อิโต อญฺเญนตฺเถเนตฺถ อนุโลมปฏิโลมตา น ยุชฺชติ ฯ

มนสากาสีติ มนสิ อกาสิ ฯ ตตฺถ ยถา อนุโลมํ มนสิ
อกาสิ อิทํ ตาว ทสฺเสตุํ อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขาราติอาทิ วุตฺตํ ฯ
ตตฺถ อวิชฺชา จ สา ปจฺจโย จาติ อวิชฺชาปจฺจโย ตสฺมา
อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา สมฺภวนฺตีติ อิมินา นเยน สพฺพปเทสุ
อตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ อยเมตฺถ สงฺเขโป ฯ วิตฺถาโร ปน
สพฺพาการสมฺปนฺนํ วินิจฺฉยํ อิจฺฉนฺเตน วิสุทฺธิมคฺคโต จ สมฺโมห-
วิโนทนิยา จ มหาวิภงฺคฏฺฐกถาย คเหตพฺโพ ฯ ยถา ปน ปฏิโลมํ
มนสิ อกาสิ อิทํ ทสฺเสตุํ อวิชฺชายเตฺวว อเสสวิราคนิโรธา
สงฺขารนิโรโธติอาทิ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ **อวิชฺชาย เตฺววาติ** อวิชฺชาย ตฺ
เอว ฯ **อเสสวิราคนิโรธาติ** วิราคสงฺขาเตน มคฺเคน อเสสนิโรธา ฯ
สงฺขารนิโรโธติ สงฺขารานํ อนุปฺปาทนิโรโธ โหติ ฯ เอวํ นิรุทฺธานํ
ปน สงฺขารานํ นิโรธา วิญฺญาณนิโรโธ วิญฺญาณาทีนญฺจ นิโรธา
นามรูปาทีนิ นิรุทฺธานิเยว โหนฺตีติ ทสฺเสตุํ สงฺขารนิโรธา วิญฺญาณ-
นิโรโธติอาทึ วตฺวา เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรโธ
โหตีติ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ **เกวลสฺสาติ** สกลสฺส สุทฺธสฺส วา สตฺต-

วิรหิตสฺสาติ อตฺโถ ฯ ทุกฺขกฺขนฺธสฺสาติ ทุกฺขราสิสฺส ฯ **นิโรโธ โหตีติ** อนุปฺปาโท โหติ ฯ **เอตมตฺถํ วิทิตฺวาติ** ยฺวายํ อวิชฺชาทิวเสน สงฺขาราทิกสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมุทโย อวิชฺชานิโรธาทิวเสน จ นิโรโธ โหตีติ วุตฺโต สพฺพากาเรน เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ฯ **ตายํ เวลายนฺติ** ตายํ ตสฺส อตฺถสฺส วิทิตเวลายํ ฯ **อิมํ อุทานํ อุทาเนสีติ** อิมํ ตสฺมึ วิทิเต อตฺเถ เหตุโน จ เหตุสมุปฺปนฺนธมฺมสฺส จ ปชานนาย อานุภาวทีปกํ ยทา หเว ปาตุภวนฺตีติ-อาทิกํ โสมนสฺสสมฺปยุตฺตญาณสมุฏฺฐานํ อุทานํ อุทาเนสิ อตฺตมน-วาจํ นิจฺฉาเรสีติ วุตฺตํ โหติ ฯ ตสฺสตฺโถ **ยทา หเวติ** ยสฺมึ หเว กาเล ฯ **ปาตุภวนฺตีติ** อุปฺปชฺชนฺติ ฯ **ธมฺมาติ** อนุโลม-ปจฺจยาการปฏิเวธสาธกา โพธิปกฺขิยธมฺมา ฯ อถวา **ปาตุภวนฺตีติ** ปกาเสนฺติ อภิสมยวเสน พฺยตฺตา ปากฏา โหนฺติ ฯ **ธมฺมาติ** จตุราริยสจฺจธมฺมา ฯ อาตาโป วุจฺจติ กิเลสสนฺตาปฏฺเฐน วิริยํ ฯ **อาตาปิโนติ** สมฺมปฺปธานวิริยวโต ฯ ฌายโตติ อารมฺมณูปนิชฺฌาน-ลกฺขเณน จ ลกฺขณูปนิชฺฌานลกฺขเณน จ ทฺวีหิ ฌาเนหิ ฌายนฺตสฺส ฯ **พฺราหฺมณสฺสาติ** พาหิตปาปสฺส ขีณาสวสฺส ฯ **อถสฺส กงฺขา** วปยนฺตีติ อถ อสฺส เอวํปาตุภูตธมฺมสฺส กงฺขา วปยนฺติ ฯ **สพฺพาติ** ยา เอสา โก นุโข ภนฺเต ผุสฺสตีติ โน กลฺโล ปญฺโหติ ภควา อโวจาติอาทินา นเยน ตถา กตมํ นุโข ภนฺเต ชรามรณํ กสฺส จ ปนิทํ ชรามรณนฺติ โน กลฺโล ปญฺโหติ ภควา อโวจาติอาทินา จ นเยน ปจฺจยากาเร กงฺขา วุตฺตา

ยา จ ปจฺจยาการสฺเสว อปฺปฏิวิทฺธตฺตา อโหสึ นุโข อหํ อตีต-
มทฺธานนฺติอาทิกา โสฬส กงฺขา อาคตา ตา สพฺพา วปยนฺติ
อปคจฺฉนฺติ นิรุชฺฌนฺติ ฯ กสฺมา ฯ ยโต ปชานาติ **สเหตุธมฺมนฺติ**
ยสฺมา อวิชฺชาทิเกน เหตุนา สเหตุกํ อิมํ สงฺขาราทึ เกวลํ
ทุกฺขกฺขนฺธธมฺมํ ปชานาติ อญฺญาติ ปฏิวิชฺฌติ ฯ ทุติยวาเร ฯ
อิมํ อุทานํ อุทาเนสีติ อิมํ ตสฺมึ วิทิเต อตฺเถ อวิชฺชายเตฺวว
อเสสวิราคนิโรธา สงฺขารนิโรโธติ เอวํ ปกาสิตสฺส นิพฺพานสงฺขาตสฺส
ปจฺจยกฺขยสฺส อวโพธานุภาวทีปกํ วุตฺตปฺปการํ อุทานํ อุทาเนสีติ
อตฺโถ ฯ ตตฺรายํ สงฺเขปตฺโถ ยสฺมา ปจฺจยานํ ขยสงฺขาตํ
นิพฺพานํ อเวทิ อญฺญาติ ปฏิวิชฺฌติ ตสฺมา ยทาสฺส อาตาปิโน
ฌายโต พฺราหฺมณสฺส วุตฺตปฺปการา ธมฺมา ปาตุภวนฺติ อถ ยา
นิพฺพานสฺส อวิทิตตฺตา อุปฺปชฺเชยฺยุํ ตา สพฺพาปิ กงฺขา วปยนฺติ ฯ
ตติยวาเร ฯ **อิมํ อุทานํ อุทาเนสีติ** อิมํ เยน มคฺเคน โส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส
สมุทยนิโรธสงฺขาโต อตฺโถ กิจฺจวเสน จ อารมฺมณกิริยาย จ
วิทิโต ตสฺส อริยมคฺคสฺส อานุภาวทีปกํ วุตฺตปฺปการํ อุทานํ
อุทาเนสีติ อตฺโถ ฯ ตตฺรายํ สงฺเขปตฺโถ ยทา หเว ปาตุภวนฺติ
ธมฺมา อาตาปิโน ฌายโต พฺราหฺมณสฺส ตทา โส พฺราหฺมโณ เตหิ
อุปฺปนฺเนหิ โพธิปกฺขิยธมฺเมหิ ยสฺส วา อริยมคฺคสฺส จตุสจฺจธมฺมา
ปาตุภูตา เตน อริยมคฺเคน วิธูปยํ ติฏฺฐติ มารเสนนฺติ กามา เต
ปฐมา เสนาติอาทินา นเยน วุตฺตปฺปการํ มารเสนํ วิธูปยนฺโต
วิธมนฺโต วิทฺธํเสนฺโต ติฏฺฐติ ฯ กถํ ฯ สุริโยว **โอภาสยมนฺตลิกฺขนฺติ**

ยถา สุริโย อพฺภุคฺคโต อตฺตโน ปภาย อนฺตลิกฺขํ โอภาสยนฺโตว
อนฺธการํ วิธมนฺโต ติฏฺฐติ ฯ เอวํ โสปิ พฺราหฺมโณ เตหิ
ธมฺเมหิ เตน วา มคฺเคน สจฺจานิ ปฏิวิชฺฌนฺโตว มารเสนํ
วิธูปยนฺโต ติฏฺฐตีติ เอวเมตฺถ ปฐมํ อุทานํ ปจฺจยาการปจฺจเวกฺขณ-
วเสน ทุติยํ นิพฺพานปจฺจเวกฺขณวเสน ตติยํ มคฺคปจฺจเวกฺขณวเสน
อุปฺปนฺนนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ อุทาเน ปน รตฺติยา ปฐมํ ยามํ
ปฏิจฺจสมุปฺปาทํ อนุโลมํ ทุติยํ ยามํ ปฏิโลมํ ตติยํ ยามํ
อนุโลมปฏิโลมนฺติ วุตฺตํ ตํ สตฺตาหสฺส อจฺจเยน เสฺว อาสนา
วุฏฺฐหิสฺสามีติ รตฺตึ อุปฺปาทิตํ มนสิการํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ตทา
หิ ภควา ยสฺส ปจฺจยาการปชานนสฺส จ ปจฺจยกฺขยาธิคมสฺส จ
อานุภาวทีปิกา ปุริมา เทฺว อุทานคาถา ตสฺส วเสน เอเกกเมว
โกฏฺฐาสํ ปฐมยามญฺจ มชฺฌิมยามญฺจ มนสากาสิ ฯ อิธ ปน
ปาฏิปทรตฺติยา เอวํ มนสากาสิ ฯ ภควา หิ วิสาขปุณฺณมาย
รตฺติยา ปฐมยาเม ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสริ มชฺฌิมยาเม ทิพฺพจกฺขุํ
วิโสเธสิ ปจฺฉิมยาเม ปฏิจฺจสมุปฺปาทํ อนุโลมปฏิโลมํ มนสิกตฺวา
อิทานิ อรุโณ อุคฺคจฺฉิสฺสตีติ สพฺพญฺญุตํ ปาปุณิ ฯ สพฺพญฺญุต-
ปตฺตสมนนฺตรเมว อรุโณ อุคฺคญฺฉิ ฯ ตโต ตํทิวสํ เตเนว
ปลฺลงฺเกน วีตินาเมตฺวา สมฺปตฺตาย ปาฏิปทรตฺติยา ตีสุ ยาเมสุ
เอวํ มนสิกตฺวา อิมานิ อุทานานิ อุทาเนสิ ฯ อิติ ปาฏิปทรตฺติยา
เอวํ มนสิกตฺวา ตํ โพธิรุกฺขมูเล สตฺตาหํ เอกปลฺลงฺเกน นิสีทีติ
เอวํ วุตฺตํ สตฺตาหํ ตตฺเถว วีตินาเมสีติ ฯ

อถโข ภควา ตสฺส สตฺตาหสฺส อจฺจเยน ตมฺหา สมาธิมฺหา วุฏฺฐหิตฺวา โพธิรุกฺขมูลา เยน อชปาลนิโคฺรโธ เตนุปสงฺกมีติ เอตฺถ น ภควา ตมฺหา สมาธิมฺหา วุฏฺฐหิตฺวา อนนฺตรเมว โพธิรุกฺขมูลา เยน อชปาลนิโคฺรโธ เตนุปสงฺกมิ ฯ ยถา ปน ภุตฺวา สยตีติ วุตฺเตน น หตฺเถ อโธวิตฺวา มุขํ อวิกฺขาเลตฺวา สยนสมีปํ อคนฺตฺวา อญฺญํ กิญฺจิ อลฺลาปสลฺลาปํ อกตฺวา สยติ อิจฺเจวํ วุตฺตํ โหติ โภชนโต ปน ปจฺฉา สยติ น น สยตีติ อิทเมตฺถ ทีปิตํ โหติ เอวมิธาปิ น ตมฺหา สมาธิมฺหา วุฏฺฐหิตฺวา อนนฺตรเมว ปกฺกามีติ วุตฺตํ โหติ วุฏฺฐานโต ปน ปจฺฉา ปกฺกามิ น น ปกฺกามีติ อิทเมตฺถ ทีปิตํ โหติ ฯ อนนฺตรํ ปน อปกฺกมิตฺวา ภควา กึ อกาสีติ ฯ อปรานิปิ ตีณิ สตฺตาหานิ โพธิสมีเปเยว วีตินาเมสิ ฯ ตตฺรายํ อนุปุพฺพีกถา ภควติ กิร พุทฺธตฺตํ ปตฺวา สตฺตาหํ เอกปลฺลงฺเกน นิสินฺเน น ภควา วุฏฺฐาติ กึ นุโข อญฺเญปิ พุทฺธตฺตกรา ธมฺมา อตฺถีติ เอกจฺจานํ เทวตานํ กงฺขา อุทปาทิ ฯ อถ ภควา อฏฺฐเม ทิวเส สมาปตฺติโต วุฏฺฐาย เทวตานํ กงฺขํ ญตฺวา กงฺขาวิธมนตฺถํ อากาเส อุปฺปติตฺวา ยมกปาฏิหาริยํ ทสฺเสตฺวา ตาสํ กงฺขํ วิธมิตฺวา ปลฺลงฺกโต อีสกํ ปาจีนนิสฺสิเต อุตฺตรทิสาภาเค ฐตฺวา จตฺตาริ อสงฺเขยฺยานิ กปฺปสต-สหสฺสญฺจ อุปจิตานํ ปารมีนํ ผลาธิคมนฏฺฐานํ ปลฺลงฺกญฺจ โพธิรุกฺขญฺจ อนิมฺมิเสหิ อกฺขีหิ โอโลกยมาโน สตฺตาหํ วีตินาเมสิ ฯ ตํ ฐานํ อนิมฺมิสเจติยํ นาม ชาตํ ฯ อถ ปลฺลงฺกสฺส จ ฐิตฏฺฐานสฺส จ

อนฺตรา ปุรตฺถิมโต จ ปจฺฉิมโต จ อายเต รตนจงฺกเม จงฺกมนฺโต
สตฺตาหํ วีตินาเมสิ ฯ ตํ ฐานํ รตนจงฺกมเจติยํ นาม ชาตํ ฯ
ตโต ปจฺฉิมทิสาภาเค เทวตา รตนฆรํ มาปยึสุ ฯ ตตฺถ ปลฺลงฺเกน
นิสีทิตฺวา อภิธมฺมปิฏกํ วิเสสโต เจตฺถ อนนฺตนยสมนฺตปฏฺฐานํ
วิจินนฺโต สตฺตาหํ วีตินาเมสิ ฯ ตํ ฐานํ รตนฆรเจติยํ นาม
ชาตํ ฯ เอวํ โพธิสมีเปเยว จตฺตาริ สตฺตาหานิ วีตินาเมตฺวา
ปญฺจเม สตฺตาเห โพธิรุกฺขมูลา เยน อชปาลนิโคฺรโธ เตนุป-
สงฺกมิ ฯ ตสฺส กิร นิโคฺรธสฺส ฉายาย อชปาลกา คนฺตฺวา
นิสีทนฺติ เตนสฺส อชปาลนิโคฺรโธเตฺวว นามํ อุฏฺปาทิ ฯ **สตฺตาหํ
วิมุตฺติสุขปฏิสํเวทีติ** ตตฺราปิ ธมฺมํ วิจินนฺโตเยว วิมุตฺติสุขํ ปฏิ-
สํเวเทนฺโต นิสีทิ ฯ โพธิโต ปุรตฺถิมทิสาภาเค เอส รุกฺโข โหติ ฯ
เอวํ นิสินฺเน จ ปเนตฺถ ภควติ เอโก พฺราหฺมโณ ตํ อาคนฺตฺวา
ปญฺหํ ปุจฺฉิ ฯ เตน วุตฺตํ อถโข อญฺญตโรติอาทิ ฯ ตตฺถ
หุํหุํกชาติโกติ โส กิร ทิฏฺฐมงฺคลิโก นาม มานวเสน โกธวเสน จ
หุํหุนฺติ กโรนฺโต วิจรติ ตสฺมา หหหหกชาติโกติ วุจฺจติ ฯ
หุหุกชาติโกติปิ ปฐนฺติ ฯ เอตมตฺถํ วิทิตฺวาติ เอตํ เตน วุตฺตสฺส
วจนสฺส สิขาปฺปตฺตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ
อุทาเนสิ ฯ ตสฺสตฺโถ โย พาหิตปาปธมฺมตาย พฺราหฺมโณ
น ทิฏฺฐมงฺคลิกตาย หุํหุํการกสาวาทิปาปธมฺมยุตฺโต หุตฺวา เกวลํ
ชาติมตฺตเกน พฺรหฺมญฺญํ ปฏิชานาติ โส พฺราหฺมโณ พาหิตปาป-
ธมฺมตฺตา พาหิตปาปธมฺโม หุํหุํการปฺปหาเนน นิหุํหุํโก ราคาทิ-

กสาวาภาเวน นิกฺกสาโว ภาวนานุโยคยุตฺตจิตฺตตาย ยตตฺโต สีลสํวเรน วา สญฺญตจิตฺตตาย ยตตฺโต จตุมคฺคญาณสงฺขาเตหิ เวเทหิ วา อนฺตํ ติณฺณํ เวทานํ อนฺตํ คตตฺตา เวทนฺตคู จตุ- มคฺคพฺรหฺมจริยสฺส วุสิตตฺตา วุสิตพฺรหฺมจริโย ฯ **ธมฺเมน โส พฺรหฺมวาทํ วเทยฺยาติ** พฺราหฺมโณ อหนฺติ เอตํ วาทํ ธมฺเมน วเทยฺย ยสฺส สกเล โลกสนฺนิวาเส กุหิญฺจิ เอการมฺมเณปิ ราคุสฺสโท โทสุสฺสโท โมหุสฺสโท มานุสฺสโท ทิฏฺฐุสฺสโทติ อิเม ปญฺจ อุสฺสทา นตฺถีติ ฯ อกาลเมโฆติ อสมฺปตฺเต วสฺสกาเล อุปฺปนฺน- เมโฆ ฯ อยํ ปน คิมฺหานํ ปจฺฉิเม มาเส อุทปาทิ ฯ **สตฺตาห- วทฺทลิกาติ** ตสฺมึ อุปฺปนฺเน สตฺตาหํ อวิจฺฉินฺนวุฏฺฐิกา อโหสิ ฯ **สีตวาตทุทฺทินีติ** สา จ ปน สตฺตาหวทฺทลิกา อุทกผุสิตสมฺมิสฺเสน สีตวาเตน สมนฺตา ปริพฺภมนฺเตน ทูสิตทิวสตฺตา สีตวาตทุทฺทินี นาม อโหสิ ฯ

อถโข มุจลินฺโท นาคราชาติ ตสฺเสว มุจลินฺทรุกฺขสฺส สมีเป โปกฺขรณิยา นิพฺพตฺโต มหานุภาโว นาคราชา ฯ **สตฺตกฺขตฺตุํ โภเคหิ ปริกฺขิปิตฺวาติ** เอวํ โภเคหิ ปริกฺขิปิตฺวา อุปริมุทฺธนิ มหนฺตํ ผณํ กริตฺวาว ฐิเต ตสฺมึ ตสฺส ปริกฺเขปพฺภนฺตรํ โลหปาสาเท ภณฺฑาคารคพฺภปฺปมาณํ อโหสิ ตสฺมา ภควา นิวาเต ปิทหิตทฺวาร- วาตปาเน กูฏาคาเร นิสินฺโน วิย ชาโต ฯ **มา ภควนฺตํ** สีตนฺติอาทิ ตสฺส ตถา กริตฺวา ฐานการณปริทีปนํ ฯ โส หิ มา ภควนฺตํ สีตญฺจ พาธยิตฺถ มา อุณฺหํ มา ฑํสาทิสมฺผสฺโส พาธยิตฺถาติ

ตถา กริตฺวา อฏฺฐาสิ ฯ ตตฺถ กิญฺจาปิ สตฺตาหวทฺทลิกาย อุณฺหเมว
นตฺถิ สเจ ปน อนฺตรนฺตรา เมโฆ วิคจฺเฉยฺย อุณฺหํ ภเวยฺย
ตํปิ นํ มา พาธยิตฺถาติ เอวํ ตสฺส จินฺเตตฺุ ยุตฺตํ ฯ **วิทฺธนฺติ**
อุพฺพิทฺธํ เมฆวิคเมน ทูรีภูตนฺติ อตฺโถ ฯ **วิคตวลาหกนฺติ** อปคต-
เมฆํ ฯ เทวนฺติ อากาสํ ฯ สกวณฺณนฺติ อตฺตโน รูปํ ฯ **สุโข**
วิเวโกติ นิพฺพานสงฺขาโต อุปธิวิเวโก สุโข ฯ **ตุฏฺฐสฺสาติ** จตุมคฺค-
ญาณสนฺโตเสน สนฺตุฏฺฐสฺส ฯ **สุตธมฺมสฺสาติ** ปกาสิตธมฺมสฺส ฯ
ปสฺสโตติ ตํ วิเวกํ ยํ วา กิญฺจิ ปสฺสิตพฺพํ นาม ตํ สพฺพํ
อตฺตโน วิริยพลาธิคเตน ญาณจกฺขุนา ปสฺสนฺตสฺส ฯ **อพฺยาปชฺฌนฺติ**
อกุปฺปนภาโว ฯ เอเตน เมตฺตาปุพฺพภาโค ทสฺสิโต ฯ **ปาณภูเตสุ**
สํยโมติ สตฺเตสุ จ สํยโม อวิหึสนภาโว สุโขติ อตฺโถ ฯ
เอเตน กรุณาปุพฺพภาโค ทสฺสิโต ฯ สุขา **วิราคตา โลเกติ**
วิราคตาปิ สุขา ฯ กีทิสี ฯ **กามานํ สมติกฺกโมติ** ยา กามานํ
สมติกฺกโมติ วุจฺจติ สา วิราคตาปิ สุขาติ อตฺโถ ฯ เอเตน
อนาคามิมคฺโค กถิโต ฯ **อสฺมิมานสฺส วินโยติ** อิมินา ปน อรหตฺตํ
กถิตํ ฯ อรหตฺตํ หิ อสฺมิมานสฺส ปสฺสทฺธิวินโยติ วุจฺจติ ฯ อิโต
ปรญฺจ สุขํ นาม นตฺถิ ฯ เตนาห เอตํ เว ปรมํ สุขนฺติ ฯ

มุจลินฺทมูลาติ มหาโพธิโต ปาจีนโกเณ ฐิตา มุจลินฺท-
รุกฺขมูลา ฯ **ราชายตนนฺติ** ทกฺขิณทิสาภาเค ฐิตํ ราชายตนรุกฺขํ
อุปสงฺกมิ ฯ **เตน โข ปน สมเยนาติ** กตเรน สมเยน ภควโต กิร
ราชายตนมูเล สตฺตาหํ เอกปลฺลงฺเกน นิสินฺนสฺส สมาธิโต วุฏฺฐาน-

ทิวเส อรุณุคฺคมนเวลายเมว โภชนกิจฺเจน ภวิตพฺพนฺติ ญตฺวา สกฺโก
เทวราชา โอสถหรีตกํ อุปเนสิ ภควา ตํ ปริภุญฺชิ ปริภุตฺต-
มตฺตสฺเสว สรีรกิจฺจํ อโหสิ สกฺโก มุโขทกํ อทาสิ ภควา มุขํ
โธวิตฺวา ตสฺมึเยว รุกฺขมูเล นิสีทิ เอวํ อุคฺคเต อรุณมฺหิ นิสินฺเน
ภควติ เตน โข ปน สมเยน ฯ **ตปุสฺสภลฺลิกา วาณิชาติ** ตปุสฺโส จ
ภลฺลิโก จาติ เทฺว ภาตโร วาณิชา ฯ อุกฺกลาติ อุกฺกลชนปทโต ฯ
ตํ เทสนฺติ ยสฺมึ เทเส ภควา วิหรติ ฯ กตรสฺมิญฺจ เทเส ภควาติ ฯ
มชฺฌิมเทเส ฯ ตสฺมา มชฺฌิมเทสํ คนฺตุํ อทฺธานมคฺคํ ปฏิปนฺนา
โหนฺตีติ อยเมตฺถ อตฺโถ ฯ **ญาติสาโลหิตา เทวตาติ** เตสํ ญาติ-
ภูตปุพฺพา เทวตา ฯ **เอตทโวจาติ** สา กิร เนสํ สพฺพสกฏานิ
อปฺปวตฺตานิ อกาสิ ฯ ตโต เต กึ อิทนฺติ มคฺคเทวตานํ พลิกมฺมํ
อกํสุ ฯ เตสํ พลิกมฺมกาเล สา เทวตา ทิสฺสมาเนเนว กาเยน
เอตทโวจ ฯ **มนฺเถน จ มธุปิณฺฑิกาย** จาติ อพทฺธสตฺตุนา จ
สปฺปิมธุผาณิตาทีหิ โยเชตฺวา พทฺธสตฺตุนา จ ฯ **ปฏิมาเนถาติ**
อุปฏฺฐหถ ฯ **ตํ** โวติ ตมฺปฏิมานนํ ตุมฺหากํ ภวิสฺสติ ทีฆรตฺตํ
หิตาย สุขาย ฯ ยํ **อมฺหากนฺติ** ยมฺปฏิคฺคหณํ อมฺหากํ อสฺส
ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย ฯ **ภควโต เอตทโหสีติ** โย กิรสฺส
ปธานานุโยคกาเล ปตฺโต อโหสิ โส สุชาตาย ปายาสํ ทาตุํ
อาคจฺฉนฺติยา เอว อนฺตรธายิ เตนสฺส เอตทโหสิ ปตฺโต เม
นตฺถิ ปุริมกาปิจ นโข ตถาคตา หตฺเถสุ ปฏิคฺคณฺหนฺติ กิมฺหิ
นุโข อหํ ปฏิคฺคณฺเหยฺยํ มนฺถญฺจ มธุปิณฺฑิกญฺจาติ ฯ **ปริวิตกฺก**

มญฺญายาติ อิโต ปุพฺเพว ภควโต สุชาตาย ทินฺนํ โภชนํเยว
โอชานุปฺปพนฺธนวเสน อฏฺฐาสิ เอตฺตกํ กาลํ เนว ชิฆจฺฉา น ปิปาสา
น กายทุพฺพลฺยํ อโหสิ อิทานิ ปนสฺส อาหารํ ปฏิคฺคเหตุกามตาย
นโข ตถาคตาติอาทินา นเยน ปริวิตกฺโก อุทปาทิ ฯ ตํ
เอวํ อุปฺปนฺนํ อตฺตโน เจตสา ภควโต เจโตปริวิตกฺกมญฺญาย ฯ
จตุทฺทิสาติ จตูหิ ทิสาหิ ฯ เสลมเย ปตฺเตติ มุคฺควณฺณสิลามเย
ปตฺเต ฯ อิทํเยว ภควา ปฏิคฺคเหสิ เตเยว สนฺธาย วุตฺตํ ฯ
จตฺตาโร ปน มหาราชาโน ปฐมํ อินฺทนีลมณิมเย ปตฺเต อุป-
นาเมสุํ ฯ น เต ภควา อคฺคเหสิ ฯ ตโต อิเม จตฺตาโรปิ
มุคฺควณฺณสิลามเย ปตฺเต อุปนาเมสุํ ฯ ภควา จตฺตาโรปิ ปตฺเต
อคฺคเหสิ เตสํ ปสาทานุรกฺขนตฺถาย โน มหิจฺฉตาย ฯ คเหตฺวา จ
ปน จตฺตาโรปิ ยถา เอโกว ปตฺโต โหติ ตถา อธิฏฺฐหิ ฯ
จตุนฺนํปิ เอกสทิโส ปุญฺญวิปาโก อโหสิ ฯ เอวํ เอกํ กตฺวา
อธิฏฺฐิเต ปฏิคฺคเหสิ ภควา ปจฺจคฺเฆ เสลมเย ปตฺเต มนฺถญฺจ
มธุปิณฺฑิกญฺจ ฯ **ปจฺจคฺเฆติ** ปจฺจคฺฆสฺมึ ปาเฏกฺกํ มหคฺฆสฺมินฺติ
อตฺโถ ฯ อถวา **ปจฺจคฺเฆติ** อภินเว อพฺภุณฺเห ตํขเณ
นิพฺพตฺตสฺมินฺติ อตฺโถ ฯ เทฺว วาจา เอเตสํ อเหสุนฺติ เทฺววาจิกา ฯ
อถวา ทฺวีหิ วาจาหิ อุปาสกภาวํ ปตฺตาติ อตฺโถ ฯ เต เอวํ
อุปาสกภาวํ ปฏิเวเทตฺวา ภควนฺตํ อาหํสุ กสฺสิทานิ ภนฺเต อมฺเหหิ
อชฺชโต ปฏฺฐาย อภิวาทนปจฺจุฏฺฐานํ กาตพฺพนฺติ ฯ ภควา สีสํ
ปรามสิ ฯ เกสา หตฺเถ ลคฺคึสุ ฯ เต เตสํ อทาสิ อิเม ตุมฺเห

ปริหรถาติ ฯ เต เกสธาตุโย ลภิตฺวา อมเตเนวาภิสิตฺตา หฏฺจตุฏฺฐา ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา ปกฺกมึสุ ฯ

อถโข ภควา สตฺตาหสฺส อจฺจเยน ตมฺหา สมาธิมฺหา วุฏฺจหิตฺวา วุตฺตปฺปการเมว สพฺพกิจฺจํนิฏฺฐาเปตฺวาราชายตนมูลาปุนปิ เยน อชปาลนิโคฺรโธ เตนุปสงฺกมิ ฯ ปริวิตกฺโก **อุทปาทีติ** ตสฺมึ นิสินฺนมตฺตสฺเสว สพฺพพุทฺธานํ อาจิณฺณสมาจิณฺโณ อยํ เจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาทิ กสฺมา ปนายํ สพฺพพุทฺธานํ อุปฺปชฺชตีติ ฯ ธมฺมสฺส มหนฺตภาวํ ครุภาวํ ภาริยภาวํ ปจฺจเวกฺขณาย พฺรหฺมุนา ยาจิเตน เทเสตุกามตาย จ ฯ

ชานนฺติ หิ พุทฺธา เอวํ วิตกฺกิเต พฺรหฺมา อาคนฺตฺวา ธมฺมเทสนํ ยาจิสฺสติ ตโต สตฺตา ธมฺเม คารวํ อุปฺปาเทสฺสนฺติ พฺรหฺมครุโก หิ โลกสนฺนิวาโสติ ฯ อิติ อิเมหิ ทฺวีหิ การเณหิ อยํ วิตกฺโก อุปฺปชฺชตีติ ฯ ตตฺถ อธิคโต **โข มฺยายนฺติ** อธิคโต โข เม อยํ ฯ **อาลยรามาติ** สตฺตา ปญฺจกามคุเณสุ อลยนฺติ ตสฺมา เต อาลยาติ วุจฺจนฺติ เตหิ อาลเยหิ รมนฺตีติ อาลยรามา ฯ อาลเยสุ รตาติ อาลยรตา ฯ อาลเยสุ สุฏฺฐุ มุทิตาติ อาลยสมฺมุทิตา ฯ **ยทิทนฺติ** นิปาโต ตสฺส ฐานํ สนฺธาย ยํ อิทนฺติ ปฏิจฺจสมุปฺปาทํ สนฺธาย โย อยนฺติ เอวมตฺโถ ทฏฺฐพฺโพ ฯ **อิทปฺปจฺจยตาปฏิจฺจสมุปฺปาโทติ** อิเมสํ ปจฺจยา อิทปฺปจฺจยา อิทปฺปจฺจยา เอว อิทปฺปจฺจยตา อิทปฺปจฺจยตา จ สา ปฏิจฺจสมุปฺปาโท จาติ อิทปฺปจฺจยตาปฏิจฺจสมุปฺปาโท ฯ **โส มมสฺส กิลมโถติ** ยา อชานนฺตานํ เทสนา นาม โส มม กิลมโถ อสฺส

สา มม วิเหสา อสฺสาติ อตฺโถ ฯ **ภควนฺตนฺติ** ภควโต ฯ อนจฺฉริยาติ อนุอจฺฉริยา ฯ **ปฏิภํสูติ** ปฏิภาณสงฺขาตสฺส ญาณสฺส โคจรา อเหสุํ ปริวิตกฺกยิตพฺพภาวํ **ปาปุณึสุ ฯ หลนฺติ** เอตฺถ หกาโร นิปาตมตฺโต อลนฺติ อตฺโถ ฯ **ปกาสิตุนฺติ** เทสิตุํ ฯ อลํ ทานิ เม อิมํ กิจฺเฉน อธิคตํ ธมฺมํ เทสิตุนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ **นายํ ธมฺโม สุสมฺพุโธติ** น อยํ สุกโร อภิสมฺพุชฺฌิตุํ ชานิตุํ น สุกโรติ อตฺโถ ฯ **ปฏิโสตคามินฺติ** ปฏิโสตํ วุจฺจติ นิพฺพานํ นิพฺพานคามินฺติ อตฺโถ ฯ **ราครตฺตาติ** กามราเคน ภวราเคน ทิฏฺฐิราเคน จ รตฺตา สตฺตา ฯ น ทกฺขนฺตีติ น ปสฺสนฺติ ฯ **ตโมกฺขนฺเธน** อาวุฏาติ อวิชฺชาราสินา อชฺโฌตฺถฏา ฯ **อปฺโปสฺสุกฺกตายาติ** นิรุสฺสุกฺกภาเวน อเทเสตุ-กามตายาติ อตฺโถ ฯ

ยตฺร หิ นามาติ ยสฺมึ นาม โลเก ฯ ภควโต ปุรโต **ปาตุรโหสีติ** ธมฺมเทสนายาจนตฺถํ ทสสุ จกฺกวาฬสหสฺเสสุ มหาพฺรหฺมาโน คเหตฺวา อาคมฺม ภควโต ปุรโต ปาตุรโหสิ ฯ อปฺปรชกฺขชาติกาติ ปญฺญามเย อกฺขิมฺหิ อปฺปํ ราคโทสโมหรชํ เอเตสํ สภาวาติ อปฺปรชกฺขชาติกา ฯ **ภวิสฺสนฺติ ธมฺมสฺสาติ** จตุสจฺจธมฺมํ ฯ **อญฺญาตาโรติ** ปฏิวิชฺฌตาโร ฯ ปาตุรโหสีติ ปาตุภวิ ฯ **สมเลหิ จินฺติโตติ** ราคาทิสมเลหิ ฉสตฺถาเรหิ จินฺติโต ฯ **อปาปุเรตนฺติ** วิวร เอตํ ฯ **อมตสฺส ทฺวารนฺติ** อมตสฺส นิพฺพานสฺส ทฺวารภูตํ อริยมคฺคํ ฯ **สุณนฺตุ ธมฺมํ วิมเลนานุ-พุทฺธนฺติ อิเม** สตฺตา ราคาทิมลานํ อภาวโต วิมเลน สมฺพุทฺเธน อนุพุทฺธํ จตุสจฺจธมฺมํ สุณนฺตุ ฯ **เสเล ยถา ปพฺพตมุทฺธนิฏฺฐิโตติ**

สิลามเย เอกฆเน ปพฺพตมุทฺธนิ ฐิโต โส จ ยถา จกฺขุมา
ปุริโส สมนฺตโต ชนตํ ปสฺเสยฺย ตฺวมฺปิ สุเมธ สุนฺทรปญฺญ
สพฺพญฺญุตญาเณน สมนฺตจกฺขุ ภควา ธมฺมมยํ ปญฺญามยํ ปาสาท-
มารุยฺห สยํ อเปตโสโก โสกาวกิณฺณํ ชาติชราภิภูตํ ชนตํ
อเปกฺขสฺสุ อุปธารย ฯ **อุฏฺเฐหีติ** ภควโต ธมฺมเทสนตฺถํ จาริกญฺจรณํ
ยาจนฺโต ภณติ ฯ วีราติอาทีสุ ภควา วิริยวนฺตตาย วีโร เทวปุตฺต-
มจฺจุกิเลสาภิสงฺขารมารานํ วิชิตตฺตา วิชิตสงฺคาโม ชาติกนฺตาราทิ-
นิตฺถรณสมตฺถตาย สตฺถวาโห กามจฺฉนฺทอิณสฺส อภาวโต อนโณ ฯ
อชฺเฌสนนฺติ ยาจนํ ฯ **พุทฺธจกฺขุนาติ** อินฺทฺริยปโรปริยตฺติญาเณน จ
อาสยานุสยญาเณน จ ฯ อิเมสญฺหิ ทฺวินฺนํ ญาณานํ พุทฺธจกฺขูติ
นามํ ฯ **อปฺปรชกฺเขติ** เยสํ ปญฺญาจกฺขุมฺหิ ราคาทิรชํ อปฺปํ
เต อปฺปรชกฺขา ฯ เยสํ มหนฺตํ เต มหารชกฺขา ฯ เยสํ สทฺธาทีนิ
อินฺทฺริยานิ ติกฺขานิ เต ติกฺขินฺทฺริยา ฯ เยสํ มุทูนิ เต
มุทินฺทฺริยา ฯ เยสํ สทฺธาทโย อาการา สุนฺทรา เต สฺวาการา ฯ
เยสํ อสุนฺทฺรา เต ทฺวาการา ฯ เย กถิตการณํ สลฺลกฺเขนฺติ
สุเขน สกฺกา โหนฺติ วิญฺญาเปตุํ เต สุวิญฺญาปยา ฯ เย ตถา
น โหนฺติ เต ทุวิญฺญาปยา ฯ เย ปรโลกญฺจ วชฺชญฺจ ภยโต
ปสฺสนฺติ เต ปรโลกวชฺชภยทสฺสาวิโน ฯ **อุปฺปลินิยนฺติ** อุปฺปลวเน ฯ
อิตเรสุปิ เอเสว นโย ฯ **อนฺโตนิมุคฺคโปสินีติ** ยานิ อุทกสฺส อนฺโต
นิมุคฺคาเนว โปสิยนฺติ ฯ **สโมทกฏฺฐิตานีติ** อุทเกน สมฏฺฐิตานิ ฯ
อุทกํ อจฺจุคฺคมฺม ติฏฺฐนฺตีติ อุทกํ อติกฺกมิตฺวา ติฏฺฐนฺติ ฯ

อปารุตาติ วิวฏา ฯ **อมตสฺส ทฺวาราติ** อริยมคฺโค ฯ โส หิ อมตสงฺขาตสฺส นิพฺพานสฺส ทฺวารํ ฯ **ปมุญฺจนฺตุ สทฺธนฺติ** สพฺเพ อตฺตโน สทฺธํ ปมุญฺจนฺตุ วิสฺสชฺชนฺตุ ฯ ปจฺฉิมปททฺวเย อยเมวตฺโถ อหญฺหิ อตฺตโน ปคุณํ สุวตฺติตํปิ อิมํ **ปณีตํ** อุตฺตมํ ธมฺมํ กายวาจากิลมถสญฺญี หุตฺวา มนุเชสุ เทวมนุสฺเสสุ นาภาสึ ฯ

ปณฺฑิโตติ ปณฺฑิจฺเจน สมนฺนาคโต ฯ **พฺยตฺโตติ** เวยฺยตฺติเยน สมนฺนาคโต ฯ **เมธาวีติ** ฐานุปฺปตฺติยา ปญฺญาย สมนฺนาคโต ฯ **อปฺปรชกฺขชาติโกติ** สมาปตฺติยา วิกฺขมฺภิตตฺตา นิกฺกิเลสชาติโก วิสุทฺธสตฺโต ฯ **อาชานิสฺสตีติ** สลฺลกฺเขสฺสติ ปฏิวิชฺฌิสฺสติ ฯ **ภควโตปิ โข ญาณํ อุทปาทีติ** สพฺพญฺญุตญาณํ อุปฺปชฺชิ อิโต สตฺต-ทิวสมตฺถเก กาลํ กตฺวา โส อากิญฺจญฺญายตเน นิพฺพตฺโตติ ฯ **มหาชานิโยติ** สตฺตทิวสพฺภนฺตเร ปตฺตพฺพมคฺคผลโต ปริหีนตฺตา มหา-ชานิ อสฺสาติ มหาชานิโย ฯ อกฺขเณ นิพฺพตฺตตฺตา จ ฯ **อภิโทสกาล-กโตติ** หีโย กาลกโต ฯ โสปิ เนวสญฺญานาสญฺญายตเน นิพฺพตฺโตติ อทฺทส ฯ **พหูปการาติ** พหุอุปการา ฯ **ปธานปหิตตฺตนฺติ** ปธานตฺถาย เปสิตตฺตภาวํ ฯ อุปฏฺฐหึสูติ มุโขทกทานาทินา อุปฏฺฐหึสุ ฯ

อนฺตรา จ โพธึ อนฺตรา จ คยนฺติ อุปโก โพธิมณฺฑสฺส จ คยาย จ อนฺตเร ภควนฺตํ อทฺทส ฯ **อทฺธานมคฺคปฏิปนฺนนฺติ** อทฺธานมคฺคํ ปฏิปนฺนํ ฯ **สพฺพาภิภูติ** สพฺพํ เตภูมิกธมฺมํ อภิภวิตฺวา ฐิโต ฯ **สพฺพวิทูติ** สพฺพํ จตุภูมิกธมฺมํ อเวทึ อญฺญาสึ ฯ **สพฺเพสุ ธมฺเมสุ อนูปลิตฺโตติ** สพฺเพสุ เตภูมิกธมฺเมสุ กิเลสเลปเนน อลิตฺโต ฯ

สพฺพญฺชโหติ สพฺพํ เตภูมิกธมฺมํ อุปจฺฉินฺทิตฺวา ฐิโต ฯ **ตณฺหกฺขเย วิมุตฺโตติ** ตณฺหกฺขเย นิพฺพาเน อารมฺมณกรณวเสน วิมุตฺโต ฯ สยํ **อภิญฺญายาติ** สพฺพํ จตุภูมิกธมฺมํ อตฺตนาว ชานิตฺวา ฯ **กมุทฺทิเสยฺยนฺติ** กํ อญฺญํ อยํ เม อาจริโยติ อุทฺทิเสยฺยํ ฯ น **เม อาจริโย อตฺถีติ** โลกุตฺตรธมฺเม มยฺหํ อาจริโย นาม นตฺถิ ฯ **นตฺถิ เม ปฏิปุคฺคโลติ** มยฺหํ ปฏิภาคปุคฺคโล นาม นตฺถิ ฯ **สีติภูโตติ** สพฺพกิเลสคฺคินิพฺพาปเนน สีติภูโต ฯ **นิพฺพุโตติ** กิเลสานํเยว นิพฺพุตตฺตา นิพฺพุโต ฯ **กาสีนํ ปุรนฺติ** กาสิกรฏฺเฐ นครํ ฯ **อหญฺญึ อมตทุนฺทุภินฺติ** ธมฺมจกฺขุปฏิลาภาย อมตเภรึ ปหริสฺสามีติ คจฺฉามิ ฯ **อรหสิ อนนฺตชิโนติ** อนนฺตชิโน ภวิตุํ ยุตฺโตสิ ฯ หุเวยฺยาวุโสติ อาวุโส เอวมฺปิ นาม ภเวยฺย ฯ สีสํ **โอกมฺเปตฺวาติ** สีสํ จาเลตฺวา ฯ **สณฺฐเปสุนฺติ** กติกํ อกํสุ ฯ **พาหุลฺลิโกติ** จีวรพาหุลฺลาทีนํ อตฺถาย ปฏิปนฺโน ฯ **ปธานวิพฺภนฺโตติ** ปธานโต วิพฺภนฺโต ภฏฺโฐ ปริหีโน ฯ **อาวตฺโต พาหุลฺลายาติ** จีวราทิพาหุลฺล-ภาวตฺถาย อาวตฺโต ฯ **โอทหถ ภิกฺขเว โสตนฺติ** อุปเนถ ภิกฺขเว โสตํ โสตินฺทฺริยํ ธมฺมสฺสวนตฺถํ อภิมุขํ กโรถาติ อตฺโถ ฯ **อมตมธิคตนฺติ** อมตํ นิพฺพานํ มยา อธิคตนฺติ ทสฺเสติ ฯ **จริยายาติ** ทุกฺกรจริยาย ฯ **ปฏิปทายาติ** ทุกฺกรปฏิปทาย ฯ **อภิชานาถ เม โนติ** อภิชานาถ สมนุปสฺสถ นุ เม ฯ เอวรูปํ **ภาสิตเมตนฺติ** เอวรูปํ วากฺยเภทนฺติ อตฺโถ ฯ **อสกฺขิ โข ภควา ปญฺจวคฺคิเย ภิกฺขู สญฺญาเปตุนฺติ** อหํ พุทฺโธติ ชานาเปตุํ อสกฺขิ ฯ **จกฺขุกรณีติ**

ปญฺญาจกฺขุํ สนฺธายาห ฯ อิโต ปรํ สพฺพํ ปทตฺถโต อุตฺตานเมว อธิปฺปายานุสนฺธิโยชนาทิเภทโต ปปญฺจสูทนิยา มชฺฌิมฏฺฐกถายํ วุตฺตนเยน เวทิตพฺพํ ฯ อิโต ปฏฺฐาย หิ อติวิตฺถารภีรุกสฺส มหาชนสฺส จิตฺตํ อนุรกฺขนฺตา สุตฺตนฺตกถํ อวณฺณยิตฺวา วินยกถํเยว วณฺณยิสฺสาม ฯ **สา ว ตสฺส อายสฺมโต อุปสมฺปทา อโหสีติ** อาสาฬฺหปุณฺณมายํ อฏฺฐารสหิ เทวตาโกฏีหิ สทฺธึ โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐิตสฺส เอหิ ภิกฺขูติ ภควโต วจเนน อภินิปฺผนฺนา สา ว ตสฺส อายสฺมโต เอหิภิกฺขุอุปสมฺปทา อโหสิ ฯ **อถโข อายสฺมโต จ วปฺปสฺสา**ติอาทิมฺหิ วปฺปตฺเถรสฺส ปาฏิปททิวเส ธมฺมจกฺขุํ อุทปาทิ ภทฺทิยตฺเถรสฺส ทุติยทิวเส มหานามตฺเถรสฺส ตติยทิวเส อสฺสชิตฺเถรสฺส จตุตฺถิยนฺติ ฯ อิเมสญฺจ ปน ภิกฺขูนํ กมฺมฏฺฐาเนสุ อุปฺปนฺนมลวิโสธนตฺถํ ภควา อนฺโตวิหาเรเยว อโหสิ ฯ อุปฺปนฺเน อุปฺปนฺเน กมฺมฏฺฐานมเล อากาเสนาคนฺตฺวา มลํ วิโนเทสิ ฯ ปกฺขสฺส ปน ปญฺจมิยํ สพฺเพ ว เต เอกโต สนฺนิปาเตตฺวา อนตฺตสุตฺเตน โอวทิ ฯ เตน วุตฺตํ อถโข ภควา ปญฺจวคฺคิเยติ อาทิ ฯ เตน **โข ปน สมเยน ฉ โลเก อรหนฺโต โหนฺตีติ** ปญฺจมิยา ปกฺขสฺส โลกสฺมึ ฉ มนุสฺสา อรหนฺโต โหนฺตีติ อตฺโถ ฯ

ปุพฺพานุปุพฺพกานนฺติ ปเวณิวเสน โปราณานุโปราณานนฺติ อตฺโถ ฯ **เตน โข ปน สมเยน เอกสฏฺฐี โลเก อรหนฺโต โหนฺตีติ** ปุริมา ฉ อิเม จ ปญฺจปญฺญาสาติ อนฺโตวสฺสมฺหิเยว เอกสฏฺฐี มนุสฺสา อรหนฺโต โหนฺตีติ อตฺโถ ฯ ตตฺร ยสอาทีนํ กุลปุตฺตานํ

อยํ ปุพฺพโยโค ฯ อตีเต กิร ปญฺจปญฺญาสชนา สหายกา วคฺค-
พนฺเธน ปุญฺญานิ กโรนฺตา อนาถสรีรานิ ปฏิชคฺคนฺตา วิจรนฺติ ฯ
เต เอกทิวสํ สคพฺภํ อิตฺถึ กาลกตํ ทิสฺวา ฌาเปสฺสามาติ สุสานํ
หรึสุ ฯ เตสุ ปญฺจ ชเน ตุมฺเห ฌาเปถาติ สุสาเน ฐเปตฺวา เสสา คามํ
ปวิฏฺฐา ฯ ยโส ทารโก ตํ สรีรํ วิชฺฌิตฺวา ปริวตฺเตตฺวา จ
ฌาปยมาโน อสุภสญฺญํ ปฏิลภิ ฯ โส อิตเรสํปิ จตุนฺนํ ชนานํ
ปสฺสถ โภ อิมํ อสุจึ ปฏิกฺกูลนฺติ ทสฺเสสิ ฯ เตปิ ตตฺถ อสุภสญฺญํ
ปฏิลภึสุ ฯ เต ปญฺจปิ คามํ คนฺตฺวา เสสสหายกานํ กถยึสุ ฯ
ยโส ปน ทารโก เคหํปิ คนฺตฺวา มาตาปิตูนญฺจ ภริยาย จ กเถสิ ฯ
เต สพฺเพปิ อสุภสญฺญํ ภาวยึสุ ฯ อยเมเตสํ ปุพฺพโยโค ฯ
เตนายสฺมโต ยสสฺส นาฏกชเนสุ สุสานสญฺญาเยว อุปฺปชฺชิ ฯ ตาย จ
อุปนิสฺสยสมฺปตฺติยา สพฺเพสํ วิเสสาธิคโม นิพฺพตฺตีติ ฯ อถ โข
ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสีติ ภควา ยาว ปจฺฉิมกตฺติกปุณฺณมี ตาว
พาราณสิยํ วิหรนฺโต เอกทิวสํ เต ขีณาสเว สฏฺฐี ภิกฺขู อามนฺเตสิ ฯ
ทิพฺพา นาม ทิพฺเพสุ วิสเยสุ โลภปาสา ฯ มานุสา นาม
มานุสเกสุ วิสเยสุ โลภปาสา ฯ **มา เอเกน เทฺวติ** เอเกน มคฺเคน
เทฺว มา อคมิตฺถ ฯ **อสฺสุวนตาติ** อสฺสวนตาย ฯ **ปริหายนฺตีติ**
อนธิคตํ นาธิคจฺฉนฺตา วิเสสาธิคมนโต ปริหายนฺติ ฯ **อนุตฺตกาติ**
ลามก หีนสตฺต ฯ อนุตฺตลิกฺขจโรติ ราคปาสํ สนฺธายาห ตํ **หิ**
โส อนุตฺตลิกฺขจโรติ มนฺตฺวา อาห ฯ

นานาทิสา นานาชนปทาติ นานาทิสโต จ นานาชนปทโต ฯ

อนุชานามิ ภิกฺขเว ตุมฺเหวทานิ ตาสุ ตาสุ ทิสาสุ เตสุ เตสุ ชนปเทสุ ปพฺพาเชถาติ อาทิมฺหิ ปพฺพชฺชาเปกฺขํ กุลปุตฺตํ ปพฺพาเชนฺเตน เยน ปรโต น ภิกฺขเว ปญฺจหิ อาพาเธหิ ผุฏฺโฐ ปพฺพาเชตพฺโพติ อาทึ กตฺวา ยาว น อนฺธมูคพธิโร ปพฺพาเชตพฺโพติ เอวํ ปฏิกฺขิตฺตา ปุคฺคลา เต วชฺเชตฺวา ปพฺพชฺชาโทสวิรหิโต ปุคฺคโล ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ โสปิ มาตาปิตูหิ อนุญฺญาโตเยว ตสฺส อนุชานนลกฺขณํ น ภิกฺขเว อนนุญฺญาโต มาตาปิตูหิ ปุตฺโต ปพฺพาเชตพฺโพ โย ปพฺพาเชยฺย อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ เอตสฺมึ สุตฺเต วณฺณยิสฺสาม ฯ เอวํ ปพฺพชฺชาโทสวิรหิตํ มาตาปิตูหิ อนุญฺญาตํ ปพฺพาเชนฺเตนาปิจ สเจ อจฺฉินฺนเกโส โหติ เอกสีมายํ จ อญฺเญปิ ภิกฺขู อตฺถิ เกสจฺเฉทนตฺถาย ภณฺฑุกมฺมํ อาปุจฺฉิตพฺพํ ฯ ตสฺส อาปุจฺฉนาการํ อนุชานามิ ภิกฺขเว สงฺฆํ อปโลเกตุํ ภณฺฑุกมฺมายาติ เอตฺถ วณฺณยิสฺสามิ ฯ สเจ โอกาโส โหติ สยํ ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ สเจ อุทฺเทสปริปุจฺฉาทีหิ พฺยาวโฏ โหติ โอกาสํ น ลภติ เอโก ทหรภิกฺขุ วตฺตพฺโพ เอตํ ปพฺพาเชหีติ ฯ อวุตฺโตปิ เจ ทหรภิกฺขุ อุปชฺฌายํ อุทฺทิสฺส ปพฺพาเชติ วฏฺฏติ ฯ สเจ ทหรภิกฺขุ นตฺถิ สามเณโรปิ วตฺตพฺโพ เอตํ ขณฺฑสีมํ เนตฺวา ปพฺพาเชตฺวา กาสายานิ อจฺฉาเทตฺวา เอหีติ ฯ สรณานิ ปน สยํ ทาตพฺพานิ ฯ เอวํ ภิกฺขุนาว ปพฺพาชิโต โหติ ฯ ปุริสํ หิ ภิกฺขุโต อญฺโญ ปพฺพาเชตุํ น ลภติ ตถา มาตุคามํ ภิกฺขุนิโต อญฺโญ ฯ สามเณโร ปน สามเณรี วา อาณตฺติยา กาสายานิ

ทาตุํ ลภติ ฯ เกโสโรปนํ เยนเกนจิ กตํ สุกตํ โหติ ฯ สเจ
ปน ภพฺพรูโป โหติ สเหตุโก ญาโต ยสสฺสี กุลปุตฺโต โอกาสํ
กตฺวาปิ สยเมว ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ มตฺติกามุฏฺฐึ คเหตฺวา นหายิตฺวา
เกเส เตเมตฺวา อาคจฺฉาหีติ น จ ปน วิสฺสชฺเชตพฺโพ ฯ
ปพฺพชิตุกามานํ หิ ปฐมํ พลวา อุสฺสาโห โหติ ปจฺฉา ปน
กาสายานิ จ เกสหรณสตฺถกญฺจ ทิสฺวา อุตฺรสนฺติ เอโตเยว
ปลายนฺติ ฯ ตสฺมา สยเมว นหานติตฺถํ เนตฺวา สเจ นาติทหโร
โหติ นหาหีติ วตฺตพฺโพ ฯ เกสา ปนสฺส สยเมว มตฺติกํ
คเหตฺวา โธวิตพฺพา ฯ ทหรกุมารโก ปน สยํ อุทกํ โอตริตฺวา
โคมยมตฺติกาหิ ฆํสิตฺวา นหาเปตพฺโพ ฯ สเจปิสฺส กจฺฉุ วา
ปีฬกา วา โหนฺติ ยถา มาตา ปุตฺตํ น ชิคุจฺฉติ เอวเมว
อชิคุจฺฉนฺเตน สาธุกํ หตฺถปาทโต ปฏฺฐาย ยาว สีสา ฆํสิตฺวา
นหาเปตพฺโพ ฯ กสฺมา ฯ เอตฺตเกน หิ อุปกาเรน กุลปุตฺตา
อาจริยุปชฺฌาเยสุ จ สาสเน จ พลวสิเนหา ติพฺพคารวา อนิวตฺติธมฺมา
โหนฺติ อุปฺปนฺนํ อนภิรตึ วิโนเทตฺวา เถรภาวํ ปาปุณนฺติ
กตญฺญู กตเวทิโน โหนฺติ ฯ เอวํ นหาปนกาเล ปน เกสมสฺสุ-
โอโรปนกาเล วา ตุวํ ญาโต ยสสฺสี อิทานิ มยํ ตํ นิสฺสาย
ปจฺจเยหิ น กิลมิสฺสามาติ น วตฺตพฺโพ อญฺญาปิ อนิยฺยานิก-
กถา น กเถตพฺพา ฯ อถขฺวสฺส อาวุโส สุฏฺฐุ อุปธาเรหิ สตึ
อุปฏฺฐาเปหีติ วตฺวา ตจปญฺจกกมฺมฏฺฐานํ อาจิกฺขิตพฺพํ อาจิกฺขนฺเตน
จ วณฺณสณฺฐานคนฺธาสโยกาสวเสน อสุจิเชคุจฺฉปฏิกฺกูลภาวํ

นิชฺชีวนิสฺสตฺตภาวํ วา ปากฏํ กโรนฺเตน อาจิกฺขิตพฺพํ ฯ สเจ หิ โส
ปุพฺเพ ปริมทฺทิตสงฺขาโร โหติ ภาวิตภาวโน กณฺฏกเวธาเปกฺโข วิย
ปริปกฺกคณฺโฑ สุริยุคฺคมนาเปกฺขํ วิย จ ปริณตปทุมํ อถสฺส
อารทฺธมตฺเต กมฺมฏฺฐานมนสิกาเร อินฺทาสนิ วิย ปพฺพเต กิเลสปพฺพเต
จุณฺณิยมานํเยว ญาณํ ปวตฺตติ ฯ ขุรคฺเคเยว อรหตฺตํ ปาปุณาติ ฯ
เย หิ อาทิโตว เกจิ ขุรคฺเค อรหตฺตํ ปตฺตา สพฺเพ เต เอวรูปํ
สวนํ ลภิตฺวา กลฺยาณมิตฺเตน อาจริเยน ทินฺนนยํ นิสฺสาย โน
อนิสฺสาย ตสฺมาสฺส เอวรูปา กถา กเถตพฺพาติ ฯ เกเสสุ ปน
โอโรปิเตสุ หลิทฺทจุณฺเณน วา คนฺธจุณฺเณน วา สีสญฺจ สรีรญฺจ
อุพฺพตฺเตตฺวา คิหิคนฺธํ อปเนตฺวา กาสายานิ ติกฺขตฺตุํ วา ทฺวิกฺขตฺตุํ
วา สกึ วา ปฏิคฺคหาเปตพฺโพ ฯ อถาปิสฺส หตฺเถ อทตฺวา
อาจริโย วา อุปชฺฌาโย วา สยเมว อจฺฉาเทติ วฏฺฏติ ฯ
สเจปิ อญฺญํ ทหรํ วา สามเณรํ วา อุปาสกํ วา อาณาเปติ
อาวุโส เอตานิ กาสายานิ คเหตฺวา เอตํ อจฺฉาเทหีติ ตํเยว วา
อาณาเปติ เอตานิ คเหตฺวา อจฺฉาเทหีติ ฯ สพฺพํ วฏฺฏติ ฯ
สพฺพํ เหตํ เตน ภิกฺขุนาว ทินฺนํ โหติ ฯ ยํ ปน นิวาสํ วา
ปารุปนํ วา อนาณตฺติยา นิวาเสติ วา ปารุปติ วา ตํ อปเนตฺวา
ปุน ทาตพฺพํ ฯ ภิกฺขุนา หิ สหตฺเถน วา อาณตฺติยา วา ทินฺนเมว
กาสาวํ วฏฺฏติ อทินฺนํ น วฏฺฏติ สเจปิ ตสฺเสว สนฺตกํ
โหติ โก ปน วาโท อุปชฺฌายมูลเก ฯ **อยํ ปฐมํ เกสมสฺสุํ**
โอหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ

การาเปตฺวาติ เอตฺถ วินิจฺฉโย ฯ **ภิกฺขูนํ ปาเท วนฺทาเปตฺวาติ** เย
ตตฺถ สนฺนิปติตา ภิกฺขู เตสํ ปาเท วนฺทาเปตฺวา อถ สรณคหณตฺถํ
อุกฺกุฏิกํ นิสีทาเปตฺวา อญฺชลึ ปคฺคหาเปตฺวา เอวํ วเทหีติ
วตฺตพฺโพ ยมหํ วทามิ ตํ วเทหีติ วตฺตพฺโพ ฯ อถสฺส
อุปชฺฌาเยน วา อาจริเยน วา พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามีติ อาทินา
นเยน สรณานิ ทาตพฺพานิ ฯ ยถาวุตฺตปฺปฏิปาฏิยาว น อุปฺปฏิ-
ปาฏิยา ฯ สเจ หิ เอกปทมฺปิ เอกกฺขรํปิ อุปฺปฏิปาฏิยา เทติ พุทฺธํ
สรณํเยว วา ติกฺขตฺตุํ ทตฺวา ปุน อิตเรสุ เอเกกํ ติกฺขตฺตุํ เทติ
อทินฺนานิ โหนฺติ สรณานิ ฯ อิมญฺจ ปน สรณคมนูปสมฺปทํ
ปฏิกฺขิปิตฺวา อนุญฺญาตา อุปสมฺปทา เอกโต สุทฺธิยา วฏฺฏติ ฯ
สามเณรปพฺพชฺชา ปน อุภโต สุทฺธิยา วฏฺฏติ โน เอกโต สุทฺธิยา
ตสฺมา อุปสมฺปทาย สเจ อาจริโย ญตฺติโทสญฺเจว กมฺมวาจา-
โทสญฺจ วชฺเชตฺวา กมฺมํ กโรติ สุกตํ โหติ ฯ ปพฺพชฺชาย ปน
อิมานิ ตีณิ สรณานิ พุการธการาทีนํ พฺยญฺชนานํ ฐานกรณสมฺปทํ
อหาเปนฺเตน อาจริเยนปิ อนฺเตวาสิเกนปิ วตฺตพฺพานิ ฯ สเจ อาจริโย
วตฺตุํ สกฺโกติ อนฺเตวาสิโก น สกฺโกติ อนฺเตวาสิโก วา
สกฺโกติ อาจริโย น สกฺโกติ อุโภปิ วา น สกฺโกนฺติ น
วฏฺฏติ ฯ สเจ ปน อุโภปิ สกฺโกนฺติ วฏฺฏติ ฯ อิมานิ จ
ปน ททมาเนน พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามีติ เอวํ เอกสมฺพทฺธานิ อนุ-
นาสิกนฺตานิ วา กตฺวา ทาตพฺพานิ พุทฺธมฺ สรณมฺ คจฺฉามีติ เอวํ
วิจฺฉินฺทิตฺวา มการนฺตานิ วา กตฺวา ทาตพฺพานิ ฯ อนฺธกฏฺฐกถายํ

นามํ สาเวตฺวา อหํ ภนฺเต พุทฺธรกฺขิโต ยาวชีวํ พุทฺธํ สรณํ
คจฺฉามีติ วุตฺตํ ฯ ตํ เอกอฏฺฐกถายมฺปิ นตฺถิ ปาลิยํปิ น วุตฺตํ
เตสํ รุจิมตฺตเมว ตสฺมา น คเหตพฺพํ ฯ น หิ ตถา
อวทนฺตสฺส สรณํ กุปฺปตีติ ฯ **อนุชานามิ ภิกฺขเว อิเมหิ ตีหิ
สรณคมเนหิ ปพฺพชฺชํ อุปสมฺปทนฺติ** อิเมหิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามีติ
อาทีหิ เอวํ ติกฺขตฺตุํ อุภโต สุทฺธิยา วุตฺเตหิ ตีหิ สรณคมเนหิ
ปพฺพชฺชญฺเจว อุปสมฺปทญฺจ อนุชานามีติ อตฺโถ ฯ ตตฺถ ยสฺมา
อุปสมฺปทา ปรโต ปฏิกฺขิตฺตา ตสฺมา สา เอตรหิ สรณมตฺเตเนว
น รูหติ ฯ ปพฺพชฺชา ปน ยสฺมา ปรโต อนุชานามิ ภิกฺขเว
อิเมหิ ตีหิ สรณคมเนหิ สามเณรปพฺพชฺชนฺติ อนุญฺญาตา เอว ตสฺมา
สา เอตรหิปิ สรณมตฺเตเนว รูหติ ฯ เอตฺตาวตา หิ สามเณรภูมิยํ
ปติฏฺฐิโต โหติ ฯ สเจ ปเนส มติมา โหติ ปณฺฑิตชาติโก
อถสฺส ตสฺมึเยว ฐาเน สิกฺขาปทานิ อุทฺทิสิตพฺพานิ ฯ กถํ ฯ
ยถา ภควตา อุทฺทิฏฺฐานิ วุตฺตํ เหตํ อนุชานามิ ภิกฺขเว
สามเณรานํ ทส สิกฺขาปทานิ เตสุ จ สามเณเรหิ สิกฺขิตุํ
ปาณาติปาตา เวรมณี อทินฺนาทานา เวรมณี อพฺรหฺมจริยา เวรมณี
มุสาวาทา เวรมณี สุราเมรยมชฺชปมาทฏฺฐานา เวรมณี วิกาล-
โภชนา เวรมณี นจฺจคีตวาทิตวิสูกทสฺสนา เวรมณี มาลาคนฺธวิเลปน-
ธารณมณฺฑนวิภูสนฏฺฐานา เวรมณี อุจฺจาสยนมหาสยนา เวรมณี
ชาตรูปรชตปฏิคฺคหณา เวรมณีติ ฯ อนฺธกฏฺฐกถายํ ปน อหํ ภนฺเต
อิตฺถนฺนาโม ยาวชีวํ ปาณาติปาตา เวรมณีสิกฺขาปทํ สมาทิยามีติ

เอวํ สรณทานํ วิย สิกฺขาปททานํปิ วุตฺตํ ฯ ตํปิ เนว ปาลิยา น อฏฺฐกถาสุ อตฺถิ ตสฺมา ยถาปาลิยาว อุทฺทิสิตพฺพานิ ฯ ปพฺพชฺชา หิ สรณคมเนเหว สิทฺธา ฯ สิกฺขาปทานิ ปน เกวลํ สิกฺขาปริปูรณตฺถํ ชานิตพฺพานิ ตสฺมา ตานิ ปาลิยํ อาคตนเยน อุคฺคเหตุํ อสกฺโกนฺตสฺส ยาย กายจิ ภาสาย อตฺถวเสนปิ อาจิกฺขิตุํ วฏฺฏติ ฯ ยาว ปน อตฺตนา สิกฺขิตพฺพสิกฺขาปทานิ น ชานาติ สงฺฆาฏิปตฺตจีวรธารณฐานนิสชฺชาทีสุ ปานโภชนาทิวิธิมฺหิ จ น กุสโล โหติ ตาว โภชนสาลํ วา สลากภาชนฏฺฐานํ วา อญฺญํ วา ตถารูปฏฺฐานํ น เปเสตพฺโพ ฯ สนฺติกาวจโรเยว กาตพฺโพ พาลทารโก วิย ปฏิชคฺคิตพฺโพ ฯ สพฺพมสฺส กปฺปิยากปฺปิยํ อาจิกฺขิตพฺพํ นิวาสนปารุปนาทีสุ อภิสมาจาริเกสุ วิเนตพฺโพ ฯ เตนาปิ อนุชานามิ ภิกฺขเว ทสหงฺเคหิ สมนฺนาคตํ สามเณรํ นาเสตุนฺติ เอวํ ปรโต วุตฺตานิ ทส นาสนงฺคานิ อารกา ปริวชฺเชตฺวา อภิสมาจาริกํ ปริปูเรนฺเตน ทสวิเธ สีเล สาธุกํ สิกฺขิตพฺพนฺติ ฯ

ปพฺพชฺชาวินิจฺฉโย นิฏฺฐิโต ฯ

มยฺหํ โข ภิกฺขเวติ มยา โขติ อตฺโถ ฯ อถวา มยฺหํ โยนิโส มนสิกาโรติ โย มยฺหํ โยนิโส มนสิกาโร เตน เหตุนาติ อตฺโถ ฯ ปุน **อนุปฺปตฺตาติ** เอตฺถ วิภตฺตึ ปริณาเมตฺวา มยาติ วตฺตพฺพํ ฯ

ภทฺทวคฺคิยาติ เต กิร ราชกุมารา รูเปน จ จิตฺเตน จ ภทฺทกา วคฺคพนฺเธเนว วิจรนฺติ ตสฺมา ภทฺทวคฺคิยาติ วุจฺจนฺติ ฯ

เตนหิ โวติ เอตฺถ โวกาโร นิปาตมตฺโต ฯ **ธมฺมจกฺขุํ อุทปาทีติ** เกสญฺจิ โสตาปตฺติมคฺโค เกสญฺจิ สกทาคามิมคฺโค เกสญฺจิ อนาคามิมคฺโค อุทปาทิ ตโยปิ หิ เอเต มคฺคา ธมฺมจกฺขุนฺติ วุจฺจนฺติ ฯ เต กิร ตุณฺฑิลชาตเก ตึสธุตฺตา อเหสุํ ฯ อถ ตุณฺฑิโลวาทํ สุตฺวา ปญฺจ สีลานิ รกฺขึสุ ฯ อิทํ เตสํ ปุพฺพกมฺมํ ฯ

ปมุโขติ ปุพฺพงฺคโม ฯ **ปาโมกฺโขติ** อุตฺตโม วิสุทฺธปญฺโญ ฯ **อนุปหจฺจาติ** อวินาเสตฺวา ฯ เตชสา เตชนฺติ อตฺตโน เตเชน นาคสฺส เตชํ ฯ **ปริยาเทยฺยนฺติ** อภิภเวยฺยํ วินาเสยฺยํ วาติ ฯ **มกฺขนฺติ โกธํ ฯ น เตฺวว จ โข อรหา ยถา อหนฺติ** อตฺตานํ อรหา อหนฺติ มญฺญมาโน วทติ ฯ **อชฺชุณฺโห อคฺคิสรณมฺหีติ** อชฺช เอกทิวสํ วเสยฺยามาติ อตฺโถ ฯ **ผาสุกาโมติ** หิตกาโม ฯ **สุมานโสติ** ปีติโสมนสฺเสหิ สมฺปยุตฺตมโน ฯ น **วิมโนติ** อวิมโน โทเสน อนภิภูโต มโนติ อตฺโถ ฯ **อคฺยาคารํ อุทิจฺจเรติ** อาทิตฺตนฺติ อตฺโถ ฯ ชฏิลา ภณนฺตีติ อิมินา สมฺพนฺโธ ฯ **อหินาคสฺส อจฺจิโย น โหนฺตีติ** อวิวณฺณา วิรูปวณฺณาติ อตฺโถ ฯ **ผลิกวณฺณาโยติ** ผลิกมณิวณฺณาโย ฯ **องฺคิรสสฺสาติ** องฺคโต รํสิโย สํสรนฺตีติ องฺคิรโส ตสฺส องฺคิรสสฺส ฯ

อภิกฺกนฺตาย รตฺติยาติ ปริกฺขีณาย รตฺติยา อปฺปาวสิฏฺฐายาติ อตฺโถ ฯ **อภิกฺกนฺตวณฺณาติ** อภิรูปวณฺณา อภิมนาปวณฺณา ฯ **เกวลกปฺปนฺติ** สกลํ เกวลํ ฯ

ปุริมาหิ วณฺณนิภาหีติ จตุนฺนํ มหาราชานํ วณฺณนิภํ

สนฺธายาห ฯ **ปาณินาติ** หตฺเถน ฯ **กกุเธ อธิวตฺถา เทวตาติ** อชฺชุนรุกฺเข อธิวตฺถา เทวตา ฯ **วิสฺสชฺเชยฺยนฺติ** สุกฺขาปนตฺถาย ปสาเรตฺวา ฐเปยฺยนฺติ อตฺโถ ฯ ภนฺเต อาหร หตฺถนฺติ เอวํ วทนฺโต วิย โอนโตติ อาหรหตฺโถ ฯ **อุยฺโยเชตฺวาติ** วิสฺสชฺเชตฺวา ฯ **มณฺฑามุขิโยติ** อคฺคิภาชนานิ วุจฺจนฺติ ฯ **จิรปฏิกาติ** จิรกาลโต ปฏฺฐาย ฯ เกสมิสฺสนฺติ อาทีสุ เกสา เอว เกสมิสฺสํ ฯ เอส นโย สพฺพตฺถ ฯ **ขาริกาชนฺติ** ขาริภาโร ฯ

ลฏฺฐิวเนติ ตาลุยฺยาเน ฯ **สุปฺปติฏฺเฐ เจติเยติ** อญฺญตรสฺมึ วฏฺฏรุกฺเข ฯ ตสฺส กิเรตํ นามํ ฯ **ทฺวาทสนหุเตหีติ** เอตฺถ เอกํ นหุตํ ทสสหสฺสานิ ฯ **อปฺเปกจฺเจติ** อปิ เอกจฺเจ ฯ **อชฺฌภาสีติ** เตสํ กงฺขาจฺเฉทนตฺถํ อภาสิ ฯ **กิเมว ทิสฺวาติ** กึเอว ทิสฺวา ฯ อุรุเวลวาสีติ อุรุเวลายํ วาสี ฯ อคฺคิหุตฺตํ ปหาย ปพฺพชิโตสิ โก อุปาโย ฯ **กีสโกวทาโนติ** ตาปสจริยาย กีสสรีรตฺตา กีสกาติ ลทฺธนามานํ ตาปสานํ โอวาทโก อนุสาสโก สมาโนติ อตฺโถ ฯ อถวา สยํ กีสโก ตาปโส สมาโน จ โอวทมาโน จ อญฺเญ โอวทนฺโต อนุสาสนฺโตติ อตฺโถ ฯ **กถํ ปหีนนฺติ** เกน การเณน ปหีนํ ฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ ตฺวํ อุรุเวลวาสี อคฺคิปริจารกานํ ตาปสานํ สยํ โอวาทาจริโย สมาโน กึ ทิสฺวา อคฺคึ ปหาสิ ปุจฺฉามิ ตํ เอตมตฺถํ เกน การเณน ตว อคฺคิหุตฺตํ ปหีนนฺติ ฯ ทุติยคาถายํ อยมตฺโถ เอเต รูปาทิเก กาเม อิตฺถิโย จ ยญฺญา อภิวทนฺติ ฯ สฺวาหํ เอตํ สพฺพํปิ รูปาทิกํ กามปฺปเภทํ ขนฺธูปธีสุ มลนฺติ ญตฺวา

ยสฺมา อิเม ยิฏฺฐหุตปฺปเภทา ยญฺญา มลเมว วทนฺติ ตสฺมา น ยิฏฺเฐ น หุเต อรญฺชึ ยิฏฺเฐ วา หุเต วา นาภิรมินฺติ อตฺโถ ฯ ตติยคาถายํ อถ โกจรหีติ อถ กุหึจรหิ ฯ เสสํ อุตฺตานเมว ฯ จตุตฺถคาถายํ **ปทนฺติ** นิพฺพานปทํ สนฺตสภาวตาย สนฺตํ อุปธีนํ อภาเวน อนูปธีกํ ราคกิญฺจนาทีนํ อภาเวน อกิญฺจนํ ตีสุ ภเวสุ อลคฺคตาย ยํ กามภวํ ยญฺญา วทนฺติ ตสฺมึปิ กามภเว อสตฺตํ ชาติชรามรณานํ อภาเวน อนญฺญถาภาวึ อตฺตนา ภาวิเตน มคฺเคเนว อธิคนฺตพฺพํ น อญฺเญน เกนจิ อธิคเมตพฺพนฺติ อนญฺญเนยฺยํ ยสฺมา อีทิสํ ปทํ อทฺทสํ ตสฺมา น ยิฏฺเฐ น หุเต อรญฺชึ ฯ เตน กึ ทสฺเสติ ฯ โย อหํ เทวมนุสฺสโลก-สมฺปตฺติสาธเก น ยิฏฺเฐ น หุเต อรญฺชึ โส กึ วกฺขามิ เอตฺถ นาม น เม เทวมนุสฺสโลเก รโต **มโนติ** เอวํ สพฺพโลเก อนภิรติ-ภาวํ ปกาเสตฺวา อถโข อายสฺมา อุรุเวลกสฺสโป สาวโกหมสฺมีติ เอวํ ภควโต สาวกภาวํ ปกาเสสิ ฯ ตญฺจ โข อากาเส วิวิธานิ ปาฏิหาริยานิ ทสฺเสตฺวา ฯ **ธมฺมจกฺขุนฺติ** โสตาปตฺติมคฺคญาณํ ฯ **อสฺสาสกาติ** อาสึสนา ปตฺถนาติ อตฺโถ ฯ

เอสาหํ ภนฺเตติ เอตฺถ ปน กิญฺจาปิ มคฺคปฏิเวเธเนวสฺส สิทฺธํ สรณคมนํ ตตฺถ ปน นิจฺฉยคมนเมว คโต อิทานิ วาจาย อตฺตสนฺนิยาตนํ กโรติ มคฺควเสเนวายํ นิยตํ สรณคมนํ ปตฺโต ตํ ปเรสํ วาจาย ปากฏํ กโรนฺโต ปณิปาตคมนญฺจ คจฺฉนฺโต เอวํ วทติ ฯ

สิงฺคินิกฺขสุวณฺโณติ สิงฺคิสุวณฺณนิกฺเขน สมานวณฺโณ ฯ **ทสวาโสติ** ทสสุ อริยวาเสสุ วุตฺถวาโส ฯ **ทสธมฺมวิทูติ** ทส-กมฺมปถวิทู ฯ **ทสภิ จุเปโตติ** ทสหิ อเสเขหิ องฺเคหิ อุเปโต ฯ **สพฺพธิ ทนฺโตติ** สพฺเพสุ อินฺทฺริเยสุ ทนฺตา ภควโต หิ จกฺขุอาทีนํ กิญฺจิ อทนฺตํ นาม นตฺถิ ฯ

ภควนฺตํ ภุตฺตาวึ โอนีตปตฺตปาณึ เอกมนฺตํ นิสีทีติ ภควนฺตํ ภุตฺตวนฺตํ ปตฺตโต จ อปนีตปาณึ สลฺลกฺเขตฺวา เอกสฺมึ ปเทเส นิสีทีติ อตฺโถ ฯ **อตฺถิกานนฺติ** พุทฺธาภิคมเนน จ ธมฺมสฺสวเนน จ อตฺถิกานํ ฯ **อภิกฺกมนียนฺติ** อภิคนฺตุํ สกฺกุเณยฺยํ ฯ **อปฺปกิณฺณนฺติ** อนากิณฺณํ ฯ **อปฺปสทฺทนฺติ** วจนสทฺเทน อปฺปสทฺทํ ฯ **อปฺปนิคฺโฆสนฺติ** นครนิคฺโฆสสทฺเทน อปฺปนิคฺโฆสํ ฯ วิชนวาตนฺติ อนุสญฺจรณชนสฺส สรีรวาเตน วิรหิตํ ฯ **วิชนวาทนฺติปิ** ปาโฐ ฯ อนฺโตปิ ชนวาเทน รหิตนฺติ อตฺโถ ฯ **วิชนปาตนฺติปิ** ปาโฐ ฯ ชนสญฺจารวิรหิตนฺติ อตฺโถ ฯ **มนุสฺสราหเสยฺยกนฺติ** มนุสฺสานํ รหสฺสกิริยฏฺฐานิยํ ฯ **ปฏิสลฺลานสารูปนฺติ** วิเวกานุรูปํ ฯ

สารีปุตฺตโมคฺคลฺลานาติ สารีปุตฺโต จ โมคฺคลฺลาโน จ ฯ เตหิ กติกา กตา โหติ โย ปฐมํ อมตํ อธิคจฺฉติ โส อิตรสฺส อาโรเจตูติ ฯ เต กิร อุโภปิ คิหิกาเล อุปติสฺโส โกลิโตติ เอวํ ปญฺญายมานนามา อฑฺฒเตยฺยสตมาณวกปริวารา คิรคฺคสมชฺชํ อคมํสุ ฯ ตตฺถ เนสํ มหาชนํ ทิสฺวา เอตทโหสิ อยํ นาม เอวํ มหาชนกาโย อปฺปตฺเต วสฺสสเต มรณมุเข

ปติสฺสตีติ ฯ อถ อุโภปิ อุฏฺฐิตาย ปริสาย อญฺญมญฺญํ ปุจฺฉิตฺวา
เอกชฺฌาสยา ปจฺจุปฏฺฐิตมรณสญฺญา มนฺตยึสุ สมฺม มรเณ สติ
อมเตนปิ ภวิตพฺพํ หนฺท มยํ อมตํ ปริเยสามาติ อมตปริ-
เยสนตฺถํ สญฺชยสฺส ฉนฺนปริพฺพาชกสฺส สนฺติเก สปริสา ปพฺพชิตฺวา
กติปาเหเนว ตสฺส ญาณวิสเย ปารํ คนฺตฺวา อมตํ อปสฺสนฺตา
ปุจฺฉึสุ กึ นุ โข อาจริย อญฺโญเปตฺถ สาโร อตฺถีติ นตฺถาวุโส
เอตฺตกเมว อิทนฺติ จ สุตฺวา ตุจฺฉํ อิทํ อาวุโส นิสฺสารํ
โยทานิ อมฺเหสุ ปฐมํ อมตํ อธิคจฺฉติ โส อิตรสฺส อาโรเจตูติ
กติกํ อกํสุ ฯ เตน วุตฺตํ เตหิ **กติกา กตา โหนฺตีติ** อาทิ ฯ
ปาสาทิเกน อภิกฺกนฺเตนาติอาทีสุ อิตฺถมฺภูตลกฺขเณ กรณวจนํ
เวทิตพฺพํ ฯ **อตฺถิเกหิ อุปญฺญาตํ มคฺคนฺติ** เอตํ อนุพนฺธนสฺส
การณวจนํ ฯ อิทํ หิ วุตฺตํ โหติ ยนฺนูนาหํ อิมํ ภิกฺขุํ
ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต อนุพนฺเธยฺยํ กสฺมา ยสฺมา อิทํ ปิฏฺฐิโต
ปิฏฺฐิโต อนุพนฺธนํ นาม อตฺถิเกหิ อุปญฺญาตํ มคฺคํ ญาโต เจว
อุปคโต จ มคฺโคติ อตฺโถ ฯ อถวา อตฺถิเกหิ อมฺเหหิ มรเณ
สติ อมเตนาปิ ภวิตพฺพนฺติ เอวํ เกวลํ อตฺถีติ อุปญฺญาตํ นิพฺพานํ
นาม ตํ มคฺคนฺโต ปริเยสนฺโตติ เอวเมตฺถ อตฺโถ ทฏฺฐพฺโพ ฯ
ปิณฺฑปาตํ อาทาย ปฏิกฺกมีติ สุทินฺนกณฺเฑ วุตฺตปฺปการํ อญฺญตรํ
กุฑฺฑมูลํ อุปสงฺกมิตฺวา นิสีทิ ฯ สารีปุตฺโตปิ โข อกาโล โข
ตาว ปญฺหํ ปุจฺฉิตุนฺติ กาลํ อาคมยมาโน จตฺวา วตฺตปฏิปตฺติ-
ปูรณตฺถํ กตภตฺตกิจฺจสฺส เถรสฺส อตฺตโน กมณฺฑลุโต อุทกํ ทตฺวา

โธตหตฺถปาเทน เถเรน สทฺธึ ปฏิสนฺถารํ กตฺวา ปญฺหํ ปุจฺฉิ ฯ
เตน วุตฺตํ อถโข สารีปุตฺโต ปริพฺพาชโกติ อาทิ ฯ น **ตาหํ**
สกฺโกมีติ น เต อหํ สกฺโกมิ ฯ เอตฺถ จ ปฏิสมฺภิทปฺปตฺโต เถโร
น เอตฺตกํ น สกฺโกติ อถโข อิมสฺส ธมฺมคารวํ อุปฺปาเทสฺสามีติ
สพฺพากาเรน พุทฺธวิสเย อวิสยภาวํ คเหตฺวา เอวมาห ฯ
เย ธมฺมา เหตุปฺปภวาติ เหตุปฺปภวา นาม ปญฺจกฺขนฺธา ฯ เตนสฺส
ทุกฺขสจฺจํ ทสฺเสติ ฯ **เตสํ เหตุํ ตถาคโต อาหาติ** เตสํ เหตุ
นาม สมุทยสจฺจํ ตญฺจ ตถาคโต อาหาติ ทสฺเสติ ฯ เตสญฺจ
โย นิโรโธติ เตสํ อุภินฺนํปิ สจฺจานํ โย อปฺปวตฺตินิโรโธ ตญฺจ
ตถาคโต อาหาติ อตฺโถ ฯ เตนสฺส นิโรธสจฺจํ ทสฺเสติ ฯ
มคฺคสจฺจํ ปเนตฺถ สรูปโต อทสฺสิตํปิ นยโต ทสฺสิตํ โหติ ฯ
นิโรเธ หิ วุตฺเต ตสฺส สมฺปาปโก มคฺโค วุตฺโต ว โหติ ฯ
อถวา **เตสญฺจ โย นิโรโธติ** เอตฺถ เตสํ โย นิโรโธ จ
นิโรธุปาโย จาติ เอวํ เทฺวปิ สจฺจานิ ทสฺสิตานิ โหนฺตีติ ฯ อิทานิ
ตเมวตฺถํ ปฏิปาเทนฺโต อาห เอวํวาที มหาสมโณติ ฯ **เอเสว**
ธมฺโม ยทิ ตาวเทวาติ สเจปิ อิโต อุตฺตรึ นตฺถิ เอตฺตกเมว
อิทํ โสตาปตฺติผลมตฺตเมว ปตฺตพฺพํ ตถาปิ เอโสเอว ธมฺโมติ
อตฺโถ ฯ **ปจฺจพฺยถา ปทมโสกนฺติ** ยํ มยํ ปริเยสมานา วิจราม
ตํ ปทมโสกํ ปฏิวิทฺธถ ตุมฺเหว ปตฺตํ ตํ ตุมฺเหหีติ อตฺโถ ฯ
อทิฏฺฐํ อพฺภตีตํ พหุเกหิ กปฺปนหุเตหีติ อมฺเหหิ นาม อิทํ ปทมโสกํ
พหุเกหิ กปฺปนหุเตหิ อทิฏฺฐเมว อพฺภตีตํ ฯ อิติ ตสฺส ปทสฺส

อธิฏฺฐภาเวน ทีฆรตฺตํ อตฺตโน มหาชานิยภาวํ ทีเปติ ฯ **คมฺภีเร ญาณวิสเยติ** คมฺภีเร เจว คมฺภีรสฺส จ ญาณสฺส วิสยภูเต ฯ อนุตฺตเร **อุปธิสงฺขเยติ** นิพฺพาเน ฯ **วิมุตฺเตติ** ตทารมฺมณาย วิมุตฺติยา วิมุตฺเต ฯ **พฺยากาสีติ** เอวํ เม สาวกยุคํ ภวิสฺสติ อคฺคํ ภทฺทยุคนฺติ วทนฺโต สาวกปารมิญาเณ พฺยากาสิ ฯ **สา ว เตสํ อายสฺมนฺตานํ อุปสมฺปทา อโหสีติ** สา เอหิภิกฺขุอุปสมฺปทาว เตสํ อุปสมฺปทา อโหสิ ฯ เอวํ อุปสมฺปนฺเนสุ จ เตสุ มหาโมคฺคลฺลานตฺเถโร สตฺตหิ ทิวเสหิ อรหตฺเต ปติฏฺฐิโต สารีปุตฺตตฺเถโร อฑฺฒมาเสน ฯ อตีเต กิร อโนมทสฺสี นาม พุทฺโธ โลเก อุทปาทิ ฯ ตสฺส สรโท นาม ตาปโส สเก อสฺสเม นานาปุปฺเผหิ มณฺฑปํ กตฺวา ปุปฺผาสเนเยว ภควนฺตํ นิสีทาเปตฺวา ภิกฺขุสงฺฆสฺสาปิ ตเถว มณฺฑปํ กตฺวา ปุปฺผาสนานิ ปญฺญาเปตฺวา อคฺคสาวกภาวํ ปตฺเถสิ ฯ ปตฺถยิตฺวา จ สิริวฑฺฒสฺส นาม เสฏฺฐิโน เปเสสิ มยา อคฺคสาวกฏฺฐานํ ปตฺถิตํ ตฺวํปิ อาคนฺตฺวา เอกํ ฐานํ ปตฺเถหีติ ฯ เสฏฺฐี นีลุปฺปลมณฺฑปํ กตฺวา พุทฺธปฺปมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ ตตฺถ โภเชติ โภเชตฺวา ทุติยสาวกภาวํ ปตฺเถสิ ฯ เตสุ สรทตาปโส สารีปุตฺตตฺเถโร ชาโต สิริวฑฺโฒ มหาโมคฺคลฺลานตฺเถโรติ ฯ อิทํ เตสํ ปุพฺพกมฺมํ ฯ

อปุตฺตกตายาติอาทีสุ เยสํ ปุตฺตา ปพฺพชนฺติ เตสํ อปุตฺตกตาย ฯ ยาสํ ปติโน ปพฺพชนฺติ ตาสํ เวธพฺยาย วิธวภาวาย ฯ อุภเยนาปิ กุลุปจฺเฉทาย ฯ สญฺชยานีติ สญฺชยสฺส

อนฺเตวาสิกานิ ฯ **มาคธานํ คิริพฺพชนฺติ** มาคธานํ ชนปทสฺส คิริพฺพชํ นครํ ฯ มหาวีราติ มหาวิริยวนฺตา ฯ **นียมานานนฺติ** นียมาเนสุ ฯ ภุมฺมตฺเถ สามิวจนํ อุปโยคตฺเถ วา ฯ **กา อุสฺสูยา วิชานตนฺติ** ธมฺเมน นยนฺตีติ เอวํ วิชานนฺตานํ กา อุสฺสูยา ฯ

อนุปชฺฌายกาติ วชฺชาวชฺชํ อุปนิชฺฌายเกน ครุนา วิรหิตา ฯ **อนากปฺปสมฺปนฺนาติ** น อากปฺเปน สมฺปนฺนา สมณสารุปฺปาจารวิรหิตาติ อตฺโถ ฯ **อุปริโภชเนติ** โภชนสฺส อุปริ ฯ **อุตฺติฏฺฐปตฺตนฺติ** ปิณฺฑาย จรณกปตฺตํ ฯ ตสฺมึ หิ มนุสฺสา อุจฺฉิฏฺฐสญฺญิโน ตสฺมา อุตฺติฏฺฐปตฺตนฺติ วุตฺตํ ฯ อถวา อุฏฺฐหิตฺวา ปตฺตํ อุปนาเมนฺตีติ เอวเมตฺถ อตฺโถ ทฏฺฐพฺโพ ฯ **อนุชานามิ ภิกฺขเว อุปชฺฌายนฺติ** อุปชฺฌายํ คเหตุํ อนุชานามีติ อตฺโถ ฯ ปุตฺตจิตฺตํ อุปฏฺฐเปสฺสตีติ ปุตฺโต เม อยนฺติ เอวํ เคหสิตเปมวเสน จิตฺตํ อุปฏฺฐเปสฺสติ ฯ เอส นโย ทุติยปเทปิ ฯ **สคารวา สปฺปติสฺสาติ** ครุภาวญฺเจว เชฏฺฐกภาวญฺจ อุปฏฺฐเปตฺวา ฯ **สภาควุตฺติกาติ** สภาคชีวิกา ฯ สาหูติ วาติอาทีนิ ปญฺจ ปทานิ อุปชฺฌายภาวํ สมฺปฏิจฺฉนเววจนานิ ฯ กาเยน **วิญฺญาเปตีติ** เอวํ สทฺธิวิหาริเกน อุปชฺฌาโย เม ภนฺเต โหหีติ ติกฺขตฺตุํ วุตฺเต สเจ อุปชฺฌาโย สาหูติอาทีสุ ปญฺจสุ ปเทสุ ยสฺส กสฺสจิ ปทสฺส วเสน กาเยน วา วาจาย วา กายวาจาหิ วา คหิโต ตยา อุปชฺฌาโยติ อุปชฺฌายคหณํ วิญฺญาเปติ คหิโต โหติ อุปชฺฌาโย ฯ อิทเมว หิ เอตฺถ อุปชฺฌายคหณํ ยทิทํ อุปชฺฌายสฺส

อิเมสุ ปญฺจสุ ปเทสุ ยสฺส กสฺสจิ ปทสฺส วาจาย วา สาวนํ
กาเยน วา อตฺถวิญฺญาปนนฺติ ฯ เกจิ ปน สาธูติ สมฺปฏิจฺฉนํ
สนฺธาย วทนฺติ ฯ น ตํ ปมาณํ อายาจนทานมตฺเตน หิ คหิโต
โหติ อุปชฺฌาโย น เอตฺถ สมฺปฏิจฺฉนํ องฺคํ ฯ สทฺธิ-
วิหาริเกนาปิ น เกวลํ อิมินา เม ปเทน อุปชฺฌาโย คหิโตติ ญาตุํ
วฏฺฏติ ฯ อชฺชตคฺเคทานิ เถโร มยฺหํ ภาโร อหมฺปิ เถรสฺส
ภาโรติ อิทมฺปิ ญาตุํ วฏฺฏติ ฯ ตตฺรายํ **สมฺมาวตฺตนาติ** ยํ
วุตฺตํ สมฺมาวตฺติตพฺพนฺติ ตตฺร อยํ สมฺมาวตฺตนา ฯ **กาลสฺเสว
อุฏฺฐาย อุปาหนา โอมุญฺจิตฺวาติ** สจสฺส ปจฺจูสกาเล จงฺกมนตฺถาย
วา โธตปาทปริหรณตฺถาย วา ปฏิมุกฺกา อุปาหนา ปาทคตา โหนฺติ
ตา กาลสฺเสว อุฏฺฐาย อปเนตฺวา ฯ ทนฺตกฏฺฐํ **ทาตพฺพนฺติ**
มหนฺตํ มชฺฌิมํ ขุทฺทกนฺติ ตีณิ ทนฺตกฏฺฐานิ อุปเนตฺวา ตโต
ยํ ตีณิ ทิวสานิ คณฺหาติ จตุตฺถทิวสโต ปฏฺฐาย ตาทิสเมว
ทาตพฺพํ ฯ สเจ อนิยมํ กตฺวา ยํ วา ตํ วา คณฺหาติ ฯ
อถ ยาทิสํ ลภติ ตาทิสํ ทาตพฺพํ ฯ **มุโขทกํ ทาตพฺพนฺติ**
สีตญฺจ อุณฺหญฺจ อุทกํ อุปเนตฺวา ตโต ยํ ตีณิ ทิวสานิ
วลญฺเชติ จตุตฺถทิวสโต ปฏฺฐาย ตาทิสเมว มุขโธวโนทกํ
ทาตพฺพํ ฯ สเจ อนิยมํ กตฺวา ยํ วา ตํ วา คณฺหาติ ฯ อถ
ยาทิสํ ลภติ ตาทิสํ ทาตพฺพํ ฯ สเจ ทุวิธมฺปิ วลญฺเชติ
ทุวิธมฺปิ อุปเนตพฺพํ อุทกํ มุขโธวนฏฺฐาเน ฐเปตฺวา วจฺจ-
กุฏิโต ปฏฺฐาย สมฺมชฺชิตพฺพํ ฯ เถเร วจฺจกุฏึ คเต ปริเวณํ

สมฺมชฺชิตพฺพํ ฯ เอวํ ปริเวณํ อสุญฺญํ โหติ ฯ เถเร วจฺจกุฏิโต
อนิกฺขนฺเตเยว อาสนํ ปญฺญาเปตพฺพํ ฯ สรีรกิจฺจํ กตฺวา อาคนฺตฺวา
ตสฺมึ นิสินฺนสฺส สเจ ยาคุ โหตีติอาทินา นเยน วุตฺตวตฺตํ
กาตพฺพํ ฯ **อุกฺกลาโปติ** เกนจิ กจวเรน สงฺกิณฺโณ ฯ สเจ
ปน อญฺโญ กจวโร นตฺถิ อุทกผุสิตาเนว โหนฺติ หตฺเถนปิ
ปมชฺชิตพฺโพ ฯ **สคุณํ** กตฺวาติ เทฺว จีวรานิ เอกโต กตฺวา ตา
เอกโต กตฺวา เทฺวปิ สงฺฆาฏิโย ทาตพฺพา ฯ สพฺพํปิ หิ จีวรํ
สงฺฆาฏิตตฺตา สงฺฆาฏีติ วุจฺจติ ฯ เตน วุตฺตํ สงฺฆาฏิโย
ทาตพฺพาติ ฯ **นาติทูเร คนฺตพฺพํ นาจฺจาสนฺเนติ** เอตฺถ สเจ อุปชฺฌายํ
นิวตฺติตฺวา โอโลเกนฺตํ เอเกน วา ทฺวีหิ วา ปทวีติหาเรหิ
สมฺปาปุณาติ เอตฺตาวตา นาติทูเร นาจฺจาสนฺเน คโต โหตีติ
เวทิตพฺพํ ฯ **ปตฺตปริยาปนฺนํ ปฏิคฺคเหตพฺพนฺติ** สเจ อุปชฺฌาเยน
ภิกฺขาจาเร ยาคุยา วา ภตฺเต วา ลทฺเธ ปตฺโต อุณฺโห วา
ภาริโก วา โหติ อตฺตโน ปตฺตํ ตสฺส ทตฺวา โส ปตฺโต
คเหตพฺโพติ อตฺโถ ฯ **น อุปชฺฌายสฺส ภณมานสฺส อนฺตรนฺตรา
กถา โอปาเตตพฺพาติ** อนฺตรฆเร วา อญฺญตฺร วา ภณมานสฺส
อนิฏฺฐิเต ตสฺส วจเน อญฺญา กถา น สมุฏฺฐาเปตพฺพา ฯ อิโต
ปฏฺฐาย จ ปน ยตฺถ ยตฺถ นกาเรน ปฏิเสโธ กยิรติ สพฺพตฺถ
ทุกฺกฏาปตฺติ เวทิตพฺพา ฯ อยํ หิ ขนฺธเก ธมฺมตา ฯ **อาปตฺติ-
สามนฺตา ภณมาโนติ**ปทโสธมฺมทุฏฺฐุลฺลาทิวเสน อาปตฺติยา
อาสนฺนวาจํ ภณมาโน ฯ นิวาเรตพฺโพติ ภนฺเต อีทิสํ นาม วตฺตุํ

วฏฺฏติ อาปตฺติ น โหตีติ เอวํ ปุจฺฉนฺเตน วิย วาเรตพฺโพ ฯ
วาเรสฺสามีติ ปน มนํ กตฺวา มหลฺลก มา เอวํ ภณาติ น
วตฺตพฺโพ ฯ **ปธมตรํ อาคนฺตฺวาติ** สเจ อาสนฺเน คาโม โหติ
วิหาเร วา คิลาโน ภิกฺขุ โหติ คามโต ปธมตรํ อาคนฺตพฺพํ ฯ
สเจ ทูเร คาโม โหติ อุปชฺฌาเยน สทฺธึ อาคจฺฉนฺโต นตฺถิ
เตเนว สทฺธึ คามโต นิกฺขมิตฺวา จีวเรน ปตฺตํ เวเฐตฺวา อํเส
ลคฺเคตฺวา อนฺตรามคฺคโต ปธมตรํ อาคนฺตพฺพํ ฯ เอวํ นิวตฺตนฺเตน
ปธมตรํ อาคนฺตฺวา อาสนปญฺญาปนาทิ สพฺพํ วตฺตํ กาตพฺพํ ฯ
สินฺนํ โหตีติ ตินฺนํ เสทคหิตํ ฯ **จตุรงฺคุลํ กณฺณํ อุสฺสาเทตฺวาติ**
กณฺณํ จตุรงฺคุลปฺปมาณํ อติเรกํ กตฺวา เอวํ จีวรํ สงฺฆริตพฺพํ ฯ
กึการณา ฯ มา มชฺเฌ ภงฺโค อโหสีติ สมํ กตฺวา สงฺฆริตสฺส
หิ มชฺเฌ ภงฺโค โหติ ฯ ตโต นิจฺจํ ภิชฺชมานํ ทุพฺพลํ โหติ ฯ
ตํ นิวารณตฺถเมตํ วุตฺตํ ฯ ตสฺมา ยถา อชฺชภงฺคฏฺฐาเนเยว เสฺว
น ภิชฺชติ ตถา ทิวเส ทิวเส จตุรงฺคุลํ อุสฺสาเทตฺวา สงฺฆริตพฺพํ ฯ
โอโภเค กายพนฺธนํ กาตพฺพนฺติ กายพนฺธนํ สงฺฆริตฺวา จีวรโภเค
ปกฺขิปิตฺวา ธเปตพฺพํ ฯ **สเจ ปิณฺฑปาโต โหตีติ** เอตฺถ โย
คาเมเยว วา อนฺตรฆเร วา ปฏิกฺกมเน วา ภุญฺชิตฺวา อาคจฺฉติ
ปิณฺฑํ วา น ลภติ ตสฺส ปิณฺฑปาโต น โหติ คาเม
อภุตฺตสฺส ปน ลทฺธภิกฺขสฺส วา โหติ ตสฺมา สเจ ปิณฺฑปาโต
โหตีติอาทิ วุตฺตํ ฯ สเจปิ ตสฺส น โหติ ภุญฺชิตุกาโม จ
โหติ อุทกํ ทตฺวา อตฺตนา ลทฺโธปิ ปิณฺฑปาโต อุปเนตพฺโพ ฯ

ปานีเยน ปุจฺฉิตพฺโพติ ภุญฺชมาโน ติกฺขตฺตุํ ปานียํ ภนฺเต อาหรียตูติ ปานีเยน ปุจฺฉิตพฺโพ ฯ สเจ กาโล อตฺถิ อุปชฺฌาเย ภุตฺเต สยํ ภุญฺชิตพฺพํ ฯ สเจ อุปกฺกฏฺโฐ กาโล ปานียํ อุปชฺฌายสฺส สนฺติเก ฐเปตฺวา สยํปิ ภุญฺชิตพฺพํ ฯ **อนนฺตรหิตายาติ** ตฏฺฏิก-จมฺมขณฺฑาทีสุ เยน เกนจิ อนตฺถตาย ปํสุสกฺขรมิสฺสาย ภูมิยา ปตฺโต น ฐเปตพฺโพติ อตฺโถ ฯ สเจ ปน กาฬวณฺณกตา วา สุธาพทฺธา วา โหติ นีรชมตฺติกา วา ตถารูปาย ภูมิยา ฐเปตุํ วฏฺฏติ ฯ โธตวาลิกายปิ ฐเปตุํ วฏฺฏติ ฯ ปํสุรชสกฺขราทีสุ น วฏฺฏติ ฯ ตตฺร ปน ปณฺณํ วา อาธารกํ วา ฐเปตฺวา ตตฺร นิกฺขิปิตพฺโพ ฯ ปารโต อนฺตํ โอรโต โภคนฺติ อิทํ จีวรวํสาทีนํ เหฏฺฐา หตฺถํ ปเวเสตฺวา อภิมุเขน หตฺเถน สณิกํ นิกฺขิปนตฺถํ วุตฺตํ ฯ อนฺเต ปน คเหตฺวา โภเคน จีวรวํสาทีนํ อุปริ นิกฺขิปนฺตสฺส ภิตฺติยํ โภโค ปฏิหญฺญติ ฯ ตสฺมา ตถา น กาตพฺพํ ฯ จุณฺณํ **สนฺเนตพฺพนฺติ** นหานจุณฺณํ อุทเกน เตเมตฺวา ปิณฺฑิ กาตพฺพํ ฯ **เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพนฺติ** เอกสฺมึ นิทฺธุเม ฐาเนว ฐเปตพฺพํ ฯ ชนฺตาฆเร ปริกมฺมํ นาม องฺคารมตฺติกอุณฺโหทก-ทานาทิกํ สพฺพํ กิจฺจํ ฯ **อุทเกปิ ปริกมฺมนฺติ** องฺคปจฺจงฺคฆํสนาทิกํ สพฺพํ กิจฺจํ ฯ **ปานีเยน ปุจฺฉิตพฺโพติ** ชนฺตาฆเร อุณฺหสนฺตาเปน ปิปาสา โหติ ตสฺมา ปุจฺฉิตพฺโพ ฯ สเจ **อุสฺสหตีติ** สเจ ปโหติ น เกนจิ เคลญฺเญน อภิภูโต โหติ ฯ อคิลาเนน หิ สทฺธิวิหาริเกน สฏฺฐิวสฺเสนาปิ สพฺพํ อุปชฺฌายวตฺตํ กาตพฺพํ ฯ

อนาทเรน อกโรนฺตสฺส วตฺตเภเทน ทุกฺกฏํ ฯ นการปฏิสํยุตฺเตสุ ปน ปเทสุ คิลานสฺสาปิ ปฏิกฺขิตฺตกิริยํ กโรนฺตสฺส ทุกฺกฏเมว ฯ **อปริฌํสนฺเตนาติ** ภูมิยํ อปริฌํสนฺเตน ฯ **กวาฏปิฏฺฐนฺติ** กวาฏญฺจ ปิฏฺฐสงฺฆาตญฺจ อจฺฉุปนฺเตน ฯ **สนฺตานกนฺติ** ยงฺกิญฺจิ กีฏกุลาวก-มกฏสุตฺตาทิ ฯ **อุลฺโลกา ปฐมํ โอหาเรตพฺพนฺติ** อุลฺโลกโต ปฐมํ อุลฺโลกํ อาทึ กตฺวา อวหริตพฺพนฺติ อตฺโถ ฯ **อาโลกสนฺธิกณฺณ-ภาคาติ** อาโลกสนฺธิภาคา จ กณฺณภาคา จ ฯ สนฺตรพาหิรานิ วาตปานกวาฏกานิ จ คพฺภสฺส จ จตฺตาโร โกณา ปมชฺชิตพฺพาติ อตฺโถ ฯ **ยถา ปญฺญตฺตํ** ปญฺญาเปตพฺพนฺติ ยถา ปฐมํ ปญฺญตฺตํ อโหสิ ตเถว ปญฺญาเปตพฺพํ ฯ เอตทตฺถเมว หิ ยถาปญฺญตฺตํ สลฺลกฺเขตฺวา นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพนฺติ ปุริมวตฺตํ ปญฺญตฺตํ ฯ สเจ ปน ปฐมํ อชานนฺเตน เกนจิ ปญฺญตฺตํ อโหสิ สมนฺตโต ภิตฺตึ ทฺวงฺคุลมตฺเตน วา ติวงฺคุลมตฺเตน วา โมเจตฺวา ปญฺญาเปตพฺพํ ฯ อิทํ หิ ปญฺญาปนวตฺตํ ฯ สเจ กฏสารโก โหติ อติมหนฺโตว ฉินฺทิตฺวา โกฏึ นิวตฺเตตฺวา พนฺธิตฺวา ปญฺญาเปตพฺโพ ฯ สเจ โกฏึ นิวตฺเตตฺวา พนฺธิตุํ น ชานาติ น ฉินฺทิตพฺโพ ฯ **ปุรตฺถิมา วาตปานา ถเกตพฺพาติ** ปุรตฺถิมาย วาตปานา ถเกตพฺพา ฯ เอวํ เสสาปิ วาตปานา ถเกตพฺพา ฯ **วูปกาเสตพฺโพติ** อญฺญตฺถ เนตพฺโพ ฯ **วูปกาสาเปตพฺโพติ** อญฺโญ ภิกฺขุ วตฺตพฺโพ เถรํ คเหตฺวา อญฺญตฺถ คจฺฉาหีติ ฯ **วิเวเจตพฺพนฺติ** วิสฺ-สชฺชาเปตพฺพํ ฯ **วิเวจาเปตพฺพนฺติ** อญฺโญ วตฺตพฺโพ เถรํ ทิฏฺฐิคตํ

วิสฺสชฺชาเปหีติ ฯ **อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพนฺติ** ปริวาสทานตฺถํ โส ภิกฺขุ สงฺฆํ อุปสงฺกมิตฺวา ยาจิตพฺโพ สเจ อตฺตนา ปฏิพโล โหติ อตฺตนาว ทาตพฺโพ โน เจ ปฏิพโล โหติ อญฺเญน ทาเปตพฺโพ ฯ **กินฺติ นุโขติ** เกน นุ โข อุปาเยน ฯ เอส นโย สพฺพตฺถ ฯ ล**หุกาย วา ปริณาเมยฺยาติ** อุกฺเขปนียํ อกตฺวา ตชฺชนียํ วา นิยฺยสํ วา กเรยฺยาติ อตฺโถ ฯ เตน หิ อุปชฺฌายสฺส เม อุกฺเขปนียกมฺมํ กตฺตุกาโม สงฺโฆติ ญตฺวา เอกเมกํ ภิกฺขุํ อุปสงฺกมิตฺวา มา ภนฺเต อมฺหากํ อุปชฺฌายสฺส กมฺมํ กริตฺถาติ ยาจิตพฺพํ ฯ สเจ กโรนฺติเยว ตชฺชนียํ วา นิยฺยสํ วา มา กโรถาติ ยาจิตพฺพา ฯ สเจ กโรนฺติเยว อถ อุปชฺฌาโย สมฺมาวตฺตถ ภนฺเตติ ยาจิตพฺโพ ฯ อิติ ตํ สมฺมาวตฺตาเปตฺวา ปฏิปฺปสฺสมฺภถ ภนฺเต กมฺมนฺติ ภิกฺขู ยาจิตพฺพา ฯ **สมฺปริวตฺตกํ สมฺปริวตฺตกนฺติ** สมฺปริวตฺเตตฺวา สมฺปริวตฺเตตฺวา ฯ **น จ อจฺฉินฺเน เถเว ปกฺกมิตพฺพนฺติ** ยทิ อปฺปมตฺตกมฺปิ รชนํ คลติ น ตาว ปกฺกมิตพฺพํ ฯ **น อุปชฺฌายํ อนาปุจฺฉา เอกจฺจสฺส ปตฺโต ทาตพฺโพติอาทิ** สพฺพํ อุปชฺฌายสฺส วิสภาคปุคฺคลานํ กถิตํ ฯ น **อุปชฺฌายํ อนาปุจฺฉา คาโม ปวิสิตพฺโพติ** ปิณฺฑาย วา อญฺเญน วา กรณีเยน ปวิสิตุกาเมน อาปุจฺฉิตฺวาว ปวิสิตพฺโพ ฯ สเจ อุปชฺฌาโย กาลสฺเสว วุฏฺฐาย ทูรํ ภิกฺขาจารํ คนฺตุกาโม โหติ ทหรา ปิณฺฑาย ปวิสนฺตูติ วตฺวา คนฺตพฺพํ ฯ อวตฺวา คเต ปริเวณํ คนฺตฺวา อุปชฺฌายํ อปสฺสนฺเตน คามํ ปวิสิตุํ วฏฺฏติ ฯ สเจ คามํ

ปวิสนฺโตปิ ปสฺสติ ทิฏฺฐฏฺฐานโต ปฏฺฐาย อาปุจฺฉิตฺตเยว วฏฺฏติ ฯ
น สุสานํ คนฺตพฺพนฺติ วาสตฺถาย วา ทสฺสนตฺถาย วา คนฺตพฺพํ ฯ
น ทิสา ปกฺกมิตพฺพาติ เอตฺถ ปกฺกมิตุกาเมน กมฺมํ อาจิกฺขิตฺวา
ยาวตติยํ ยาจิตพฺโพ ฯ สเจ อนุชานาติ สาธุ โน เจ อนุ-
ชานาติ ตํ นิสฺสาย วสโต จสฺส อุทฺเทโส วา ปริปุจฺฉา วา
กมฺมฏฺฐานํ วา น สมฺปชฺชติ อุปชฺฌาโย พาโล โหติ อพฺยตฺโต
เกวลํ อตฺตโน สนฺติเก วสาเปตุกามตาย เอวํ คนฺตุํ น เทติ
เอวรูเป นิวาเรนฺเตปิ คนฺตุํ วฏฺฏติ ฯ **วุฏฺฐานสฺส อาคเมตพฺพนฺติ**
เคลญฺญโต วุฏฺฐานํ อาคเมตพฺพํ น กตฺถจิ คนฺตพฺพํ ฯ สเจ
อญฺโญ ภิกฺขุ อุปฏฺฐาโก อตฺถิ เภสชฺชํ ปริเยสิตฺวา ตสฺส
หตฺเถ ทตฺวา ภนฺเต อยํ อุปฏฺฐหิสฺสตีติ วตฺวา คนฺตพฺพํ ฯ

อุปชฺฌายวตฺตกถา นิฏฺฐิตา ฯ

**อุปชฺฌาเยน สทฺธิวิหาริกมฺหิ สมฺมาวตฺตนาย สงฺคเหตพฺโพ
อนุคฺคเหตพฺโพติ** อุทฺเทสาทีหิสฺส สงฺคโห จ อนุคฺคโห จ กตฺตพฺโพ ฯ
ตตฺถ **อุทฺเทโสติ** ปาลิวาจนํ[๑] ฯ **ปริปุจฺฉาติ** ปาลิยา อตฺถวณฺณนา ฯ
โอวาโทติ อโนติณฺเณ วตฺถุสฺมึ อิทํ กโรหิ อิทํ มา กริตฺถาติ
วจนํ ฯ **อนุสาสนีติ** โอติณฺเณ วตฺถุสฺมึ ฯ อปิจ โอติณฺเณ วา
อโนติณฺเณ วา ปฐมวจนํ โอวาโท ปุนปฺปุนํ วจนํ อนุสาสนีติ ฯ
สเจ อุปชฺฌายสฺส ปตฺโต โหตีติ สเจ อติเรกปตฺโต โหติ ฯ
เอส นโย สพฺพตฺถ ฯ **ปริกฺขาโรติ** อญฺโญปิ สมณปริกฺขาโร ฯ
อิธ อุสฺสุกฺกํ นาม ธมฺมิเกน นเยน อุปฺปชฺชมานอุปายปริเยสนํ ฯ

๑. ปาลิวจนนฺติ มญฺเญ ฯ

อิโต ปรํ ทนฺตกฏฺฐทานํ อาทึ กตฺวา อาจมนกุมฺภิยา อุทกสิญฺจน-
ปริโยสานํ วตฺตํ คิลานสฺเสว สทฺธิวิหาริกสฺส กาตพฺพํ ฯ อนภิรติ-
วูปกาสนาทิ ปน อคิลานสฺสาปิ กตฺตพฺพเมว ฯ จีวรํ **รชนฺเตนาติ**
เอวํ รเชยฺยาสีติ อุปชฺฌายโต อุปายํ สุตฺวา รชนฺเตน ฯ เสสํ
วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ

สทฺธิวิหาริกวตฺตกถา นิฏฺฐิตา ฯ

น สมฺมาวตฺตนฺตีติ ยถาปญฺญตฺตํ อุปชฺฌายวตฺตํ น ปูเรนฺติ ฯ
โย น สมฺมาวตฺเตยฺยาติ โย ยถาปญฺญตฺตํ วตฺตํ น ปูเรยฺย
ทุกฺกฏํ อาปชฺชตีติ อตฺโถ ฯ **ปณาเมตพฺโพติ** อปสาเทตพฺโพ ฯ
นาธิมตฺตํ เปมํ โหตีติ อุปชฺฌายมฺหิ อธิมตฺตํ เคหสิตเปมํ น โหติ ฯ
นาธิมตฺตา ภาวนา โหตีติ อธิมตฺตา เมตฺตาภาวนา น โหติ ฯ
วุตฺตปฏิปกฺขนเยน สุกฺกปกฺโข เวทิตพฺโพ ฯ **อลํ ปณาเมตุนฺติ**
ยุตฺโต ปณาเมตุํ ฯ อปฺปณาเมนฺโต อุปชฺฌาโย สาติสาโร โหตีติ
สโทโส โหติ อาปตฺตึ อาปชฺชติ ตสฺมา น สมฺมาวตฺตนฺโต
ปณาเมตพฺโพว ฯ นสมฺมาวตฺตนาย จ ยาว จีวรรชนํ ตาว วตฺเต
อกริยมาเน อุปชฺฌายสฺส ปริหานิ โหติ ตสฺมา ตํ อกโรนฺตสฺส
นิสฺสยมุตฺตกสฺสาปิ อมุตฺตกสฺสาปิ อาปตฺติเยว ฯ เอกจฺจสฺส ปตฺต-
ทานโต ปฏฺฐาย อมุตฺตนิสฺสยสฺเสว อาปตฺติ ฯ สทฺธิวหาริกา สมฺมา-
วตฺตนฺติ อุปชฺฌาโย น สมมาวตฺตติ อุปชฺฌายสฺส อาปตฺติ ฯ
อุปชฺฌาโย สมฺมาวตฺตติ สทฺธิวิหาริกา น สมฺมาวตฺตนฺติ เตสํ
อาปตฺติ ฯ อุปชฺฌาเย วตฺตํ สาทิยนฺเต สทฺธิวิหาริกา พหุกาปิ

โหนฺติ สพฺเพสํ อาปตฺติ ฯ สเจ อุปชฺฌาโย มยฺหํ อุปฏฺฐาโก อตฺถิ ตุมฺเห อตฺตโน สชฺฌายมนสิการาทีสุ โยคํ กโรถาติ วทติ สทฺธิวิหาริกานํ อนาปตฺติ ฯ สเจ อุปชฺฌาโย สาทิยนํ วา อสาทิยนํ วา น ชานาติ พาโล โหติ สทฺธิวิหาริกา พหุกา โหนฺติ เตสุ เอโก วตฺตสมฺปนฺโน ภิกฺขุ อุปชฺฌายสฺส กิจฺจํ อหํ กริสฺสามิ ตุมฺเห อปฺโปสฺสุกฺกา วิหรถาติ เอวญฺเจ อตฺตโน ภารํ กตฺวา อิตเร วิสฺสชฺเชติ ตสฺส ภารกรณโต ปฏฺฐาย เตสํ อนาปตฺติ ฯ

สมฺมาวตฺตนาทิกถา นิฏฺฐิตา ฯ

ราธพฺราหฺมณวตฺถุสฺมึ กิญฺจาปิ อายสฺมา สารีปุตฺโต ภควตา พาราณสิยํ ตีหิ สรณคมเนหิ อนุญฺญาตํ ปพฺพชฺชญฺเจว อุปสมฺปทญฺจ ชานาติ ภควา ปน ตํ ลหุกํ อุปสมฺปทํ ปฏิกฺขิปิตฺวา ญตฺติ-จตุตฺถกมฺเมน ครุกํ กตฺวา อุปสมฺปทํ อนุญฺญาตุกาโม อถสฺส เถโร อชฺฌาสยํ วิทิตฺวา กถาหํ ภนฺเต ตํ พฺราหฺมณํ ปพฺพาเชมิ อุปสมฺปาเทมีติ อาห ฯ พุทฺธานํ หิ ปริสา อชฺฌาสยกุสลา โหติ ฯ อยญฺจ พุทฺธปริสาย อคฺโค เสฏฺโฐ ฯ **พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลนาติ** เอตฺถ พฺยตฺโต นาม ยสฺส สาฏฺฐกถํ วินยปิฏกํ วาจุคฺคตํ ปวตฺตติ ตสฺมึ อสติ ยสฺส อนฺตมโส อิทํ ญตฺติจตุตฺถกมฺมวาจามตฺตมฺปิ สุคฺคหิตํ โหติ วาจุคฺคตํ ปวตฺตติ อยมฺปิ อิมสฺมึ อตฺเถ พฺยตฺโต นาม ฯ โย ปน กาสสาสเสมฺหาทินา วา เคลญฺเญน โอฏฺฐทนฺต-ชิวฺหาทีนํ วา อสมฺปตฺติยา ปริยตฺติยํ วา อกตปริจยตฺตา น สกฺโกติ

ปริมณฺฑเลหิ ปทพฺยญฺชเนหิ กมฺมวาจํ สาเวตุํ พฺยญฺชนํ วา ปทํ วา หาเปสิ อญฺญถา วา วตฺตพฺพํ อญฺญถา วทติ อยํ อปฺปฏิ-พโล ตพฺพิปรีโต อิมสฺมึ อตฺเถ ปฏิพโลติ เวทิตพฺโพ ฯ **สงฺโฆ ญาเปตพฺโพติ** สงฺโฆ ชานาเปตพฺโพ ฯ ตโต ปรํ ยํ สงฺโฆ ชานาเปตพฺโพ ตํ ทสฺเสตุํ สุณาตุ เม ภนฺเตติอาทิมาห ฯ **อุปสมฺปนฺน-สมนนฺตราติ** อุปสมฺปนฺโน หุตฺวา ว สมนนฺตรา ฯ **อนาจารํ อาจรตีติ** ปณฺณตฺติวีติกฺกมํ กโรติ ฯ อุลฺลุมฺปตุ มนฺติ อุทฺธรตุ มํ ฯ อกุสลา วุฏฺฐาเปตฺวา กุสเล ปติฏฺฐาเปตุ สามเณรภาวา วา อุทฺธริตฺวา ภิกฺขุภาเว ปติฏฺฐาเปตูติ ฯ **อนุกมฺปํ อุปาทายาติ** อนุทยํ ปฏิจฺจ มยิ อนุกมฺปํ กตฺวาติ อตฺโถ ฯ อฏฺฐิตา โหตีติ นิจฺจปฺปวตฺตินี โหติ ฯ **จตฺตาโร นิสฺสเยติ** จตฺตาโร ปจฺจเย ฯ ยสฺมา จตฺตาโร ปจฺจเย นิสฺสาย อตฺตภาโว ปวตฺตติ ตสฺมา เต นิสฺสยาติ วุจฺจนฺติ ฯ

กินฺตายํ ภิกฺขุ โหตีติ กินฺเต อยํ ภิกฺขุ โหติ ฯ **อญฺเญหิ โอวทิโย อนุสาสิโยติ** อญฺเญหิ โอวทิตพฺโพ เจว อนุสาสิตพฺโพ จ ฯ **พาหุลฺลาย อาวตฺโต ยทิทํ คณพนฺธิกนฺติ** คณพนฺโธ เอตสฺส พาหุลฺลสฺส อตฺถีติ คณพนฺธิกํ พาหุลฺลํ ฯ ยํ อิทํ คณพนฺธิกํ นาม พาหุลฺลํ ตทตฺถาย อติลหุํ ตฺวํ อาปนฺโนติ วุตฺตํ โหติ ฯ **อพฺยตฺตาติ** ปญฺญาเวยฺยตฺติเยน วิรหิตา ฯ **อญฺญตโรปิ อญฺญติตฺถิยปุพฺโพติ** ปสุโร ปริพฺพาชโก ฯ โส กิร ธมฺมํ เถนิสฺสามีติ อุทายิตฺเถรสฺส สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา เตน สหธมฺมิก วุจฺจมาโน ตสฺส วาทํ อาโรเปสิ ฯ **อนุชานามิ ภิกฺขเว พฺยตฺเตน ภิกฺขุนาติอาทิมฺหิ** พฺยตฺโต

ปุพฺเพ ภิกฺขุโนวาทกวณฺณนายํ วุตฺตลกฺขโณเยว ฯ โย ปน อนฺเต-
วาสิโน วา สทฺธิวิหาริกสฺส วา คิลานสฺส สกฺโกติ อุปฏฺฐานาทีนิ
กาตุํ อยํ อิธ ปฏิพโลติ อธิปฺเปโต ฯ วุตฺตมฺปิ เจตํ ปญฺจหิ
อุปาลิ องฺเคหิ สมนฺนาคเตน ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพํ นิสฺสโยํ
ทาตพฺโพ สามเณโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ กตเมหิ ปญฺจหิ ปฏิพโล
โหติ อนฺเตวาสึ วา สทฺธิวิหารึ วา คิลานํ อุปฏฺฐาตุํ วา
อุปฏฺฐาเปตุํ วา อนภิรตึ วูปกาเสตุํ วา วูปกาสาเปตุํ วา
อุปฺปนฺนํ กุกฺกุจฺจํ ธมฺมโต วิโนเทตุํ วา วิโนทาเปตุํ วา อภิธมฺเม
วิเนตุํ อภิวินเย วิเนตุนฺติ ฯ

ปกฺขสงฺกนฺเตสูติ ติตฺถิยปกฺขสงฺกนฺเตสุ ฯ **อนุชานามิ ภิกฺขเว
อาจริยนฺติ** อาจารสมาจารสิกฺขาปนกํ อาจริยํ อนุชานามิ ฯ **อาจริโย
ภิกฺขเว อนฺเตวาสิกมฺหีติอาทิ** สพฺพํ อุปชฺฌาโย ภิกฺขเว สทฺธิ-
วิหาริกมฺหีติอาทินา นเยน วุตฺตวเสเนว เวทิตพฺพํ ฯ นามมตฺตเมว
หิ เอตฺถ นานํ ฯ **อนฺเตวาสิกา อาจริเยสุ น สมฺมาวตฺตนฺตีติ**
เอตฺถ ปน ยํ ปุพฺเพ น สมฺมาวตฺตนาย จ ยาว จีวรรชนํ
ตาว วตฺเต อกริยมาเน อุปชฺฌายสฺส ปริหานิ โหติ ตสฺมา ตํ
อกโรนฺตสฺส นิสฺสยมุตฺตกสฺสาปิ อมุตฺตกสฺสาปิ อาปตฺติเยวาติ จ
เอกจฺจสฺส ปตฺตทานโต ปฏฺฐาย อมุตฺตนิสฺสยสฺเสว อาปตฺตีติ จ
ลกฺขณํ วุตฺตํ เตเนว ลกฺขเณน นิสฺสยนฺเตวาสิกสฺส อาปตฺติ
เวทิตพฺพา ฯ นิสฺสยนฺเตวาสิเกน หิ ยาว อาจริยํ นิสฺสาย วสติ ตาว
สพฺพํ อาจริยวตฺตํ กาตพฺพํ ปพฺพชฺชาอุปสมฺปทาธมฺมนฺเตวาสิเกหิ

ปน นิสฺสยมุตฺตเกหิปิ อาทิโต ปฏฺฐาย ยาว จีวรรชนํ ตาว วตฺตํ กาตพฺพํ อนาปุจฺฉิตฺวา ปตฺตทานาทิมฺหิ ปน เอเตสํ อนาปตฺติ เอเตสุ จ ปพฺพชฺชนฺเตวาสิโก จ อุปสมฺปทนฺเตวาสิโก จ อาจริยสฺส ยาวชีวํ ภาโร นิสฺสยนฺเตวาสิโก จ ธมฺมนฺเตวาสิโก จ ยาว สมีเป วสนฺติ ตาวเทว ตสฺมา อาจริเยนาปิ เตสุ สมฺมา-วตฺติตพฺพํ ฯ อาจริยนฺเตวาสิเกสุ หิ โย โย น สมฺมาวตฺตติ ตสฺส ตสฺส อาปตฺติ ฯ

อุปชฺฌายมฺหา นิสฺสยปฏิปฺปสฺสทฺธีสุ อุปชฺฌาโย ปกฺกนฺโต วาติอาทีสุ อยํ วินิจฺฉโย ฯ **ปกฺกนฺโตติ** ตมฺหา อาวาสา วิปฺปวสิตุ-กาโม ปกฺกนฺโต ทิสงฺคโต ฯ เอวํ คเต จ ปน ตสฺมึ สเจ วิหาเร นิสฺสยทายโก อตฺถิ ยสฺส สนฺติเก อญฺญทาปิ นิสฺสโย วา คหิตปุพฺโพ โหติ โย วา เอกสมฺโภคปริโภโค ตสฺส สนฺติเก นิสฺสโย คเหตพฺโพ ฯ เอกทิวสมฺปิ ปริหาโร นตฺถิ ฯ สเจ ตาทิโส นตฺถิ อญฺโญ ลชฺชี เปสโล อตฺถิ ตสฺส ลชฺชิเปสลภาวํ ชานนฺเตน ตทเหว นิสฺสโย ยาจิตพฺโพ ฯ สเจ เทติ อิจฺเจตํ กุสลํ อถ ปน ตุมฺหากํ อุปชฺฌาโย ลหุํ อาคมิสฺสตีติ ปุจฺฉติ อุปชฺฌาเยน จ ตถา วุตฺตํ อาม ภนฺเตติ วตฺตพฺพํ สเจ ปน วทติ เตนหิ อุปชฺฌายสฺส อาคมนํ อาคเมถาติ วฏฺฏติ อถ ปนสฺส ปกติยา เปสลภาวํ น ชานาติ จตฺตาริ ปญฺจ ทิวสานิ ตสฺส ภิกฺขุโน สภาคตํ โอโลเกตฺวา โอกาสํ กาเรตฺวา นิสฺสโย คเหตพฺโพ ฯ สเจ ปน วิหาเร นิสฺสยทายโก นตฺถิ

อุปชฺฌาโย จ อหํ กติปาเหเนว อาคมิสฺสามิ มา อุกฺกณฺฐิตฺถาติ
วตฺวา คโต ยาว อาคมนา ปริหาโร ลพฺภติ ฯ อถาปิ นํ
ตตฺถ มนุสฺสา ปริจฺฉินฺนกาลโต อุตฺตรึปิ ปญฺจ วา ทส วา
ทิวสานิ วาเสนฺติเยว ฯ เตน วิหารํ ปวตฺติ เปเสตพฺพา ทหรา
มา อุกฺกณฺฐนฺตุ อยํ อสุกทิวสํ นาม อาคมิสฺสามีติ ฯ เอวมฺปิ
ปริหาโร ลพฺภติ ฯ อถ อาคจฺฉนฺโต อนฺตรามคฺเค นทีปูเรน วา
โจราทีหิ วา อุปทฺทุโต โหติ เถโร อุทโกสกฺกนํ วา อาคเมติ
สหาเย วา ปริเยสติ ตญฺเจ ปวตฺตึ ทหรา สุณนฺติ ยาว
อาคมนา ปริหาโร ลพฺภติ ฯ สเจ ปน โส อิเธวาหํ วสิสฺสามีติ
ปหิณติ ปริหาโร นตฺถิ ฯ ยตฺถ นิสฺสโย ลพฺภติ ตตฺถ
คนฺตพฺพํ ฯ วิพฺภนฺเต ปน กาลกเต วา ปกฺขสงฺกนฺเต วา เอกทิวสมฺปิ
ปริหาโร นตฺถิ ยตฺถ นิสฺสโย ลพฺภติ ตตฺถ คนฺตพฺพํ ฯ
วิพฺภนฺโตติ สาสนโต จุโต ฯ **อาณตฺตีติ** นิสฺสยปณามนา วุจฺจติ ฯ
ตสฺมา ปณาเมมิ ตนฺติ วา มา อิธ ปฏิกฺกมีติ วา นีหร
เต ปตฺตจีวรนฺติ วา นาหํ ตยา อุปฏฺฐาตพฺโพติ วา อิมินา
ปาลินเยน มา มํ คามปฺปเวสนํ อาปุจฺฉีติอาทินา ปาลิมุตฺตกนเยน
วา โย นิสฺสยปณามนาย ปณามิโต โหติ เตน อุปชฺฌาโย
ขมาเปตพฺโพ ฯ สเจ อาทิโตว น ขมติ ทณฺฑกมฺมํ อาหริตฺวา
ติกฺขตฺตุํ ตาว สยเมว ขมาเปตพฺโพ ฯ โน เจ ขมติ ตสฺมึ
วิหาเร มหาเถเร คเหตฺวา ขมาเปตพฺโพ ฯ โน เจ ขมติ สามนฺต-
วิหาเร ภิกฺขู คเหตฺวา ขมาเปตพฺโพ ฯ สเจ เอวมฺปิ น ขมติ

อญฺญตฺถ คนฺตฺวา อุปชฺฌายสฺส สภาคานํ สนฺติเก วสิตพฺพํ อปฺเปว
นาม สภาคานํ เม สนฺติเก วสตีติ ญตฺวาปิ ขเมยฺยาติ ฯ สเจ
เอวมฺปิ น ขมติ ตตฺเรว วสิตพฺพํ ฯ ตตฺร เจ ทุพฺภิกฺขาทิโทเสน
น สกฺกา โหติ วสิตุํ ตํเยว วิหารํ อาคนฺตฺวา อญฺญสฺส
สนฺติเก นิสฺสยํ คเหตฺวา วสิตุํ วฏฺฏติ ฯ อยมาณตฺติยํ วินิจฺฉโย ฯ
อาจริยมฺหา นิสฺสยปฏิปฺปสฺสทฺธีสุ อาจริโย ปกฺกนฺโต วา โหตีติ
เอตฺถ โกจิ อาจริโย อาปุจฺฉิตฺวา ปกฺกมติ โกจิ อนา-
ปุจฺฉิตฺวา ฯ อนฺเตวาสิโกปิ เอวเมว ฯ ตตฺร สเจ อนฺเตวาสิโก
อาจริยํ อาปุจฺฉติ อสุกํ นาม ภนฺเต ฐานํ คนฺตุํ อิจฺฉามิ
เกนจิเทว กรณีเยนาติ อาจริเยน จ กทา คมิสฺสตีติ วุตฺโต
สายณฺเห วา รตฺตึ วา อุฏฺฐหิตฺวา คมิสฺสามีติ วทติ อาจริโยปิ
สาธูติ สมฺปฏิจฺฉติ ตํขณญฺเญว นิสฺสโย ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ สเจ
ปน ภนฺเต อสุกํ นาม ฐานํ คนฺตุกาโมมฺหีติ วุตฺเต อาจริโย
อสุกสฺมึ นาม คาเม ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺฉา ชานิสฺสสีติ
วทติ โส จ สาธูติ สมฺปฏิจฺฉติ ตโต เจ คโต สุคโต
สเจ ปน น คจฺฉติ นิสฺสโย น ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ อถาปิ
คจฺฉามีติ วุตฺเต อาจริเยน มา ตาว คจฺฉ รตฺตึ มนฺเตตฺวา
ชานิสฺสามาติ วุตฺโต มนฺเตตฺวา คจฺฉติ สุคโต โน เจ
คจฺฉติ นิสฺสโย น ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ อาจริยํ อนาปุจฺฉา
ปกฺกมนฺตสฺส ปน อุปจารสีมาติกฺกเม นิสฺสโย ปฏิปฺปสฺสมฺภติ
อนฺโตอุปจารสีมโต ปฏินิวตฺตนฺตสฺส น ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ สเจ ปน

อาจริโย อนฺเตวาสิกํ อาปุจฺฉติ อาวุโส อสุกํ นาม ฐานํ
คมิสฺสามีติ อนฺเตวาสิเกน จ กทา คมิสฺสถาติ วุตฺเต สายณฺเห
วา รตฺติภาเค วาติ วทติ อนฺเตวาสิโกปิ สาธูติ สมฺปฏิจฺฉติ
ตํขณญฺเญว นิสฺสโย ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ สเจ ปนาจริโย เสฺว
ปิณฺฑาย จริตฺวา คมิสฺสามีติ วทติ อิตโร จ สาธูติ สมฺ-
ปฏิจฺฉติ เอกทิวสํ ตาว นิสฺสโย น ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ปุนทิวเส
ปฏิปฺปสฺสทฺโธ โหติ ฯ อสุกสฺมึ นาม คาเม ปิณฺฑาย จริตฺวา
ชานิสฺสามิ มม คมนํ วา อคมนํ วาติ วตฺวา สเจ น คจฺฉติ
นิสฺสโย น ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ อถาปิ คจฺฉามีติ วุตฺเต อนฺเต-
วาสิเกน มา ตาว คจฺฉถ รตฺตึ มนฺเตตฺวา ชานิสฺสถาติ วุตฺโต
มนฺเตตฺวาปิ น คจฺฉติ นิสฺสโย น ปฏิปฺปสฺสมฺภติ สเจ อุโภปิ
อาจริยนฺเตวาสิกา เกนจิ กรณีเยน พหิสีมํ คจฺฉนฺติ ตโต เจ
อาจริโย คมิยจิตฺเต อุปฺปนฺเน อนาปุจฺฉาว คนฺตฺวา ทฺวินฺนํ
เลฑฺฑุปาตานํ อนฺโตเยว นิวตฺตติ นิสฺสโย น ปฏิปฺปสฺสมฺภติ สเจ
เทฺว เลฑฺฑุปาเต อติกฺกมิตฺวา นิวตฺตติ นิสฺสโย ปฏิปฺปสฺสทฺโธ
โหติ ฯ อาจริยุปชฺฌายา เทฺว เลฑฺฑุปาเต อติกฺกมฺม อญฺญสฺมึ
วิหาเร วสนฺติ นิสฺสโย ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ อาจริเย วิพฺภนฺเต
กาลกเต ปกฺขสงฺกนฺเต ตํขณญฺเญว นิสฺสโย ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ
อาณาตฺติยมฺปน สเจปิ อาจริโย มุญฺจิตุกาโมว หุตฺวา นิสฺสย-
ปณามนาย ปณาเมติ อนฺเตวาสิโก จ กิญฺจาปิ มํ อาจริโย
ปณาเมติ อถโข หทเยน มุทุโกติ สาลโยว โหติ นิสฺสโย น

ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ สเจปิ อาจริโย สาลโย อนฺเตวาสิโก นิราลโย
นทานิ อิมํ นิสฺสาย วสิสฺสามีติ ธุรํ นิกฺขิปติ เอวมฺปิ น
ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ อุภินฺนํ สาลยภาเวน จ น ปฏิปฺปสฺสมฺภติเยว ฯ
อุภินฺนํ ธุรนิกฺเขเป ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ ปณามิเตน ทณฺฑกมฺมํ
อาหริตฺวา ติกฺขตฺตุํ ขมาเปตพฺโพ ฯ โน เจ ขมติ อุปชฺฌาเย
วุตฺตนเยน ปฏิปชฺชิตพฺพํ ฯ **อุปชฺฌาเยน** วา **สโมธานคโตติ** เอตฺถ
ทสฺสนสวนวเสน สโมธานํ เวทิตพฺพํ ฯ สเจ หิ อาจริยํ นิสฺสาย
วสนฺโต สทฺธิวิหาริโก เอกวิหาเร เจติยํ วา วนฺทนฺตํ เอกคาเม
ปิณฺฑาย วา จรนฺตํ อุปชฺฌายํ ปสฺสติ นิสฺสโย ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ
อุปชฺฌาโย ปสฺสติ สทฺธิวิหาริโก ปน น ปสฺสติ น ปฏิปฺ-
ปสฺสมฺภติ ฯ มคฺคปฏิปนฺนํ วา อากาเสน วา คจฺฉนฺตํ อุปชฺฌายํ ทิสฺวา
ทูรโต ภิกฺขูติ ชานาติ อุปชฺฌาโยติ น ชานาติ น ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ
สเจ ชานาติ ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ อุปริปาสาเท อุปชฺฌาโย วสติ
เหฏฺฐา สทฺธิวิหาริโก ตํ อทิสฺวาว ยาคุํ ปิวิตฺวา ปกฺกมติ
อาสนสาลายํ วา นิสินฺนํ อทิสฺวา เอกมนฺเต ภุญฺชิตฺวา ปกฺกมติ
ธมฺมสฺสวนมณฺฑเป วา นิสินฺนํปิ ตํ อทิสฺวาว ธมฺมํ สุตฺวา ปกฺกมติ
นิสฺสโย น ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ เอวํ ตาว ทสฺสนวเสน สโมธานํ
เวทิตพฺพํ ฯ สวนวเสน ปน สเจ อุปชฺฌายสฺส วิหาเร อนฺตรฆเร
วา ธมฺมํ วา กเถนฺตสฺส อนุโมทนํ วา กโรนฺตสฺส สทฺทํ สุตฺวา
อุปชฺฌายสฺส เม สทฺโทติ สญฺชานาติ นิสฺสโย ปฏิปฺปสฺสมฺภติ
อสญฺชานนฺตสฺส น ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ อยํ สโมธาเน วินิจฺฉโย ฯ

อิทานิ ยํ ปุพฺเพ **อนุชานามิ ภิกฺขเว พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน ทสวสฺเสน วา อติเรกทสวสฺเสน วา อุปสมฺปาเทตุํ นิสฺสยํ ทาตุนฺติ** สงฺเขปโต อุปชฺฌายาจริยานํ ลกฺขณํ วุตฺตํ ตํ วิตฺถารโต ทสฺเสตุํ ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคเตนาติอาทิมาห ฯ ตตฺถ ปญฺจหิ องฺเคหีติ ปญฺจหิ อคุณงฺเคหิ ฯ โส หิ สีลกฺขนฺธาทีหิ อสมนฺนาคตตฺตาว อคุณงฺเคหิ สมนฺนาคโต โหติ ฯ น **อุปสมฺปาเทตพฺพนฺติ** อุปชฺฌาเยน หุตฺวา น อุปสมฺปาเทตพฺพํ ฯ น **นิสฺสโย ทาตพฺโพติ** อาจริเยน หุตฺวา นิสฺสโย น ทาตพฺโพ ฯ เอตฺถ ปน อเสเขนาติอาทิ อรหโต สีลสมาธิปญฺญาผลปจฺจเวกฺขณญาณานิ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ เอเต จ อาทิโต ตโย ปญฺจกา อยุตฺตวเสน วุตฺตา น อาปตฺติองฺควเสน ฯ เอตฺถ ปน อเสเขน สีลกฺขนฺเธนาติ จ อตฺตนา น อเสเขนาติ จ อสฺสทฺโธติ จ อาทีสุ ตีสุ ปญฺจเกสุ อยุตฺตวเสน ปฏิกฺเขโป กโต น อาปตฺติองฺควเสน ฯ โย หิ อเสเขหิ สีลกฺขนฺธาทีหิ อสมนฺนาคโต ปเร จ ตตฺถ สมาทเปตุํ อสกฺโกนฺโต อสฺสทฺธิยาทิโทเสหิ ยุตฺโตว หุตฺวา ปริสํ ปริหรติ ตสฺส ปริสา สีลาทีหิ ปริหายติเยว น วฑฺฒติ ตสฺมา เตน น อุปสมฺปาเทตพฺพนฺติอาทิ อยุตฺตวเสน วุตฺตํ น อาปตฺติองฺควเสน ฯ น หิ ขีณาสวสฺเสว อุปชฺฌายาจริยภาโว ภควตา อนุญฺญาโต ยทิ ตสฺเสว อนุญฺญาโต อภวิสฺส สเจ อุปชฺฌายสฺส อนภิรติ อุปฺปนฺนา โหตีติอาทึ น วเทยฺย ฯ ยสฺมา ปน ขีณาสวสฺส ปริสา สีลาทีหิ น ปริหายติ ตสฺมา ปญฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคเตน

ภิกฺขุนา อุปสมฺปาเทตพฺพนฺติอาทิ วุตฺตํ ฯ **อธิสีเล สีลวิปนฺโนติ-**
อาทีสุ ปาราชิกญฺจ สงฺฆาทิเสสญฺจ อาปนฺโน อธิสีเล สีลวิปนฺโน
นาม ฯ อิตเร ปญฺจาปตฺติกฺขนฺเธ อาปนฺโน อชฺฌาจาเร อาจาร-
วิปนฺโน นาม ฯ สมฺมาทิฏฺฐึ ปหาย อนฺตคฺคาหิกาย ทิฏฺฐิยา
สมนฺนาคโต อติทิฏฺฐิยา ทิฏฺฐิวิปนฺโน นาม ฯ ยตฺตกํ สุตํ ปริสํ
ปริหรนฺตสฺส อิจฺฉิตพฺพํ เตน วิรหิตตฺตา อปฺปสฺสุโต นาม ฯ ยํ
เตน ชานิตพฺพํ อาปตฺตาทิ ตสฺส อชานนโต ทุปฺปญฺโญ นาม ฯ
อิมสฺมึ ปน ปญฺจเก ปุริมานิ ตีณิ ปทานิ อยุตฺตวเสเนว วุตฺตานิ
ปจฺฉิมานิ เทฺว อาปตฺติองฺควเสน ฯ **อาปตฺตึ น ชานาตีติ** อิทํ
นาม มยา กตนฺติ วุตฺเต อิมํ นาม อาปตฺตึ อยํ อาปนฺโนติ
น ชานาติ ฯ **วุฏฺฐานํ น ชานาตีติ** วุฏฺฐานคามินิโต วา เทสนา-
คามินิโต วา อาปตฺติโต เอวํ วุฏฺฐานํ โหตีติ น ชานาติ ฯ อิมสฺมึ
ปญฺจเก ปุริมานิ เทฺว ปทานิ อยุตฺตวเสน วุตฺตานิ ปจฺฉิมานิ
ตีณิ อาปตฺติองฺควเสน ฯ **อภิสมาจาริกาย สิกฺขายาติ** ขนฺธก-
วตฺเต วิเนตุํ น ปฏิพโล โหตีติ อตฺโถ ฯ **อาทิพฺรหฺมจริยกายาติ**
เสขปณฺณตฺติยํ วิเนตุํ น ปฏิพโลติ อตฺโถ ฯ **อภิธมฺเมติ** นาม-
รูปปริจฺเฉเท วิเนตุํ น ปฏิพโลติ อตฺโถ ฯ **อภิวินเยติ** สกเล
วินยปิฏเก วิเนตุํ น ปฏิพโลติ อตฺโถ ฯ วิเนตุํ น ปฏิพโลติ จ
สพฺพตฺถ สิกฺขาเปตุํ น สกฺโกตีติ อตฺโถ ฯ **ธมฺมโต วิเวเจตุนฺติ**
ธมฺเมน การเณน วิสฺสชฺชาเปตุํ ฯ อิมสฺมึ ปญฺจเก สพฺพปเทสุ
อาปตฺติ ฯ **อาปตฺตึ** น ชานาตีติอาทิปญฺจกสฺมึปิ สพฺพปเทสุ

อาปตฺติ ฯ ตตฺถ **อุภยานิ โข ปนสฺส ปาฏิโมกฺขานิ วิตฺถาเรน สฺวาคตานิ โหนฺตีติ** อุภโตวิภงฺควเสน วุตฺตานิ ฯ **สุวิภตฺตานีติ** มาติกาวิภงฺควเสน ฯ **สุปฺปวตฺตีนีติ** วาจุคฺคตวเสน ฯ **สุวินิจฺฉิตานิ สุตฺตโส อนุพฺยญฺชนโสติ** มาติกาโต จ วิภงฺคโต จ สุฏฺฐุวินิจฺฉิตานิ ฯ อูนทสวสฺสปริโยสานปญฺจเกปิ เอเสว นโย ฯ อิติ อาทิโต ตโย ปญฺจกา จตุตฺเถ ตีณิ ปทานิ ปญฺจเม เทฺว ปทานีติ สพฺเพปิ จตฺตาโร ปญฺจกา อยุตฺตวเสน วุตฺตา ฯ จตุตฺถปญฺจเก เทฺว ปทานิ ปญฺจเม ตีณิ ฉฏฺฐสตฺตมฏฺฐมา ตโย ปญฺจกาติ สพฺเพปิ จตฺตาโร ปญฺจกา อาปตฺติองฺควเสน วุตฺตา ฯ สุกฺกปกฺเข อฏฺฐสุ อนาปตฺติเยวาติ ฯ

โสฬสปญฺจกวินิจฺฉโย นิฏฺฐิโต ฯ

ฉกฺเกสุ อูนทสวสฺสปทํ วิเสโส ฯ ตํ สพฺพตฺถ อาปตฺติกรํ ฯ เสสํ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ

อญฺญติตฺถิยปุพฺพวตฺถุสฺมึ โย ตาว อยํ ปสุโร โส ติตฺถิยปกฺกนฺตกตฺตา น อุปสมฺปาเทตพฺโพ ฯ โย ปน อญฺโญปิ นยิธ ปพฺพชิตปุพฺโพ อาคจฺฉติ ตสฺมึ ยํ กตฺตพฺพํ ตํ ทสฺเสตุํ **โย ภิกฺขเว** อญฺโญปีติอาทิมาห ฯ ตตฺถ **ตสฺส จตฺตาโร มาเส) ปริวาโส ทาตพฺโพติ** อยํ ติตฺถิยปริวาโส นาม อปฺปฏิจฺฉนฺนปริ-วาโสติปิ วุจฺจติ ฯ อยมฺปน นคฺคปริพฺพาชกสฺเสว อาชีวกสฺส วา อเจลกสฺส วา ทาตพฺโพ ฯ สเจ โสปิ สาฏกํ วา วาฬกมฺพลาทีนํ อญฺญตรํ ติตฺถิยทฺธชํ วา นิวาเสตฺวา อาคจฺฉติ นาสฺส ปริวาโส

ทาตพฺโพ ฯ อญฺญสฺส ปน ตาปสปณฺฑรงฺคาทิกสฺส น ทาตพฺโพว ฯ **ปจฺจมํ เกสมสฺสุนฺติอาทินา** ตสฺส อาทิโตว สามเณรปพฺพชฺชํ ทสฺเสติ ฯ เอวํ ปพฺพาเชนฺเตหิ ปน ตสฺมึ สงฺฆมชฺเฌ นิสินฺเนเยว ตฺวํ ปพฺพาเชหิ ตฺวํ อาจริโย โหหิ ตฺวํ อุปชฺฌาโย โหหีติ ภิกฺขู น วตฺตพฺพา ฯ เอวํ วุตฺตา หิ สเจ ตสฺส อาจริยุปชฺฌายา-ภาเวน ชิคุจฺฉนฺตา น สมฺปฏิจฺฉนฺติ อถ นยิเม มยฺหํ สทฺทหนฺตีติ กุชฺฌิตฺวาปิ คจฺเฉยฺย ตสฺมา ตํ เอกมนฺตํ เนตฺวา ตสฺส อาจริยุปชฺฌายา ปริเยสิตพฺพา ฯ เอวํ **โข ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิย-ปุพฺโพ อาราธโก โหติ เอวํ อนาราธโกติ** อยมสฺส ปริวาส-วตฺตทสฺสนตฺถํ มาติกา ฐปิตา ฯ **กถญฺจ ภิกฺขเวติอาทิ** ตสฺสา วิภงฺโค ฯ ตตฺถ ติตฺถิยปริวาโส นิคนฺถชาติกานํเยว ทาตพฺโพ น อญฺเญสํ ฯ **อติกาเล คามํ ปวิสตีติ** ภิกฺขูนํ วตฺตกรณเวลายเมว คามํ ปิณฺฑาย ปวิสติ ฯ **อติทิวา ปฏิกฺกมตีติ** กุลฆเรสุ อิตฺถี-ปุริสทาริกทารกาทีหิ สทฺธึ เคหสิตกถํ กเถนฺโต ตตฺเถว ภุญฺชิตฺวา ภิกฺขูสุ ปตฺตจีวรํ ปฏิสาเมตฺวา อุทฺเทสปริปุจฺฉาทีนิ วา กโรนฺเตสุ ปฏิสลฺลีเนสุ วา อาคจฺฉติ น อุปชฺฌายวตฺตํ นาจริยวตฺตํ กโรติ อญฺญทตฺถุํ วสนฏฺฐานํ ปวิสิตฺวา นิทฺทายติ ฯ **เอวมฺปิ ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ อนาราธโก โหตีติ** เอวมฺปิ กโรนฺโต ปริวาสวตฺตสฺส สมฺปาทโก ปูรโก น โหติ ฯ **เวสิยโคจโร วาติ-อาทีสุ เวสิยาติ** อามิสกิญฺจิกฺขสมฺปทานาทินา สุลภชฺฌาจารา รูปชีวิกา อิตฺถิโย ฯ วิธวาติ มตปติกา วา วิปฺปวุตฺถปติกา วา

อิตฺถิโย ฯ ตา เยนเกนจิ สทฺธึ มิตฺตภาวํ ปตฺเถนฺติ ฯ **ถุลฺล-กุมาริกาติ** โยพฺพนปฺปตฺตา วา โยพฺพนาตีตา วา กุมาริโย ฯ ตา ปุริสาธิปฺปายาว วิจรนฺติ เยนเกนจิ สทฺธึ มิตฺตภาวํ ปตฺเถนฺติ ฯ **ปณฺฑกาติ** อุสฺสนฺนกิเลสา อวูปสนฺตปริฬาหา นปุํสกา ฯ เต ปริฬาหเวคาภิภูตา เยนเกนจิ สทฺธึ มิตฺตภาวํ ปตฺเถนฺติ ฯ **ภิกฺขุนิโยติ** สมานปพฺพชฺชา อิตฺถิโย ฯ ตาหิ สทฺธึ ขิปฺปเมว วิสฺสาโส โหติ ตโต สีลํ ภิชฺชติ ฯ ตตฺถ เวสิยานํ กุเลสุ กุลุปโก หุตฺวา ปิณฺฑปาตจริยาทีนิ วา อปทิสิตฺวา สิเนหสนฺถวชาเตน หทเยน อภิณฺหทสฺสนสลฺลาปกามตาย ตาสํ สนฺติกํ อุปสงฺกมนฺโต เวสิย-โคจโรติ วุจฺจติ ฯ โส น จิรสฺเสว อมุกเวสิยา สทฺธึ คโตติ วตฺตพฺพํ ปาปุณาติ ฯ เอส นโย สพฺพตฺถ ฯ สเจ ปน เวสิยาทโย สลากภตฺตาทีนิ เทนฺติ ภิกฺขูหิ สทฺธึ คนฺตฺวา สทฺธึเยว ภุญฺชิตฺวา วา คเหตฺวา วา อาคนฺตุํ วฏฺฏติ ฯ คิลานา ภิกฺขุนิโย โอวทิตุํ วา ธมฺมํ วา เทเสตุํ อุทฺเทสปริปุจฺฉาทีนิ วา ทาตุํ คจฺฉนฺเตหิ ภิกฺขูหิ สทฺธึ คนฺตุํ วฏฺฏติ ฯ โย ปน ตถา อคนฺตฺวา มิตฺต-สนฺถววเสน คจฺฉติ อยํ อนาราธโก โหติ ฯ **อุจฺจาวจานิ กึกรณียานีติ** มหนฺตขุทฺทกานิ กมฺมานิ ฯ ตตฺถ คณฺฐึ ปหริตฺวา สมคฺเคน สงฺเฆน สนฺนิปติตฺวา กตฺตพฺพานิ เจติยมหาปาสาท-ปฏิสงฺขรณาทิกมฺมานิ อุจฺจานิ นาม ฯ จีวรโธวนรชนาทีนิ ขนฺธก-ปริยาปนฺนานิ จ องฺคิสาลวตฺตาทีนิ อภิสมาจาริกานิ อวจานิ นาม ฯ **ตตฺถ น ทกฺโข โหตีติ** เตสุ กมฺเมสุ เฉโก สุสิกฺขิโต น โหติ ฯ

อลโสติ อุฏฺฐานวิริยสมฺปนฺโน น โหติ ฯ ภิกฺขุสงฺฆสฺส กมฺมํ
อตฺถีติ สุตฺวา ปเคว ภตฺตกิจฺจํ กตฺวา คพฺภนฺตรํ ปวิสิตฺวา
ยาวทตฺถํ สุปิตฺวา สายํ นิกฺขมติ ฯ **ตตฺรุปายายาติ** เตสุ กมฺเมสุ
อุปายภูตาย ฯ **วีมํสายาติ** ฐานุปฺปตฺติกาย วีมํสาย อิทเมว
กตฺตพฺพํ อิทเมว น กตฺตพฺพนฺติ ตสฺมึเยว ขเณ อุปฺปนฺนปญฺญาย
สมนฺนาคโต น โหติ ฯ **น อลํ กาตุํ น อลํ สํวิธาตุนฺติ**
สหตฺถาปิ กาตุํ สมตฺโถ น โหติ คณฺหถ ภนฺเต คณฺห
ทหร คณฺห สามเณร สเจ ตุมฺเห วา น กริสฺสถ อมฺเห
วา น กริสฺสาม โกทานิ อิทํ กริสฺสตีติ เอวํ อุสฺสาหํ ชเนตฺวา
สํวิธาตุํ อญฺญมญฺญํ กาเรตุมฺปิ สมตฺโถ น โหติ ฯ ภิกฺขูหิ กมฺมํ
กริสฺสามาติ วุตฺเต กิญฺจิ โรคํ อปทิสติ ภิกฺขูนํ กมฺมํ กโรนฺตานํ
สมีเปเนว วิจรติ สีสเมว ทสฺเสติ อยมฺปิ อนาราธโก
โหติ ฯ **น ติพฺพจฺฉนฺโทติ** พลวจฺฉนฺโท น โหติ ฯ **อุทฺเทเสติ**
ปาลิปริยาปุณเน ฯ **ปริปุจฺฉายาติ** อตฺถสํวณฺณเน ฯ **อธิสีเลติ**
ปาฏิโมกฺขสีเล ฯ **อธิจิตฺเตติ** โลกิยสมาธิภาวนาย ฯ **อธิปญฺญายาติ**
โลกุตฺตรมคฺคภาวนาย ฯ **สงฺกนฺโต โหตีติ** อิธาคโต **โหติ ฯ**
ตสฺส สตฺถุโนติ ตสฺส ติตฺถายตนสามิกสฺส ฯ ตสฺส **ทิฏฺฐิยาติ**
ตสฺส สนฺตกาย ลทฺธิยา ฯ อิทานิ สาเยว ลทฺธิ ยสฺมา ตสฺส
ติตฺถกรสฺส ขมติ เจว รุจฺจติ จ อิทเมว สจฺจนฺติ จ ทฬฺหคาเหน
คหิตา ตสฺมา ตสฺส ขนฺติ รุจิ อาทาโยติ วุจฺจติ เตน วุตฺตํ
ตสฺส ขนฺติยา ตสฺส รุจิยา ตสฺส อาทายสฺสาติ ฯ **อวณฺเณ**

ภณฺณมาเนติ ครหาย ภณฺณมานาย ฯ **อนภิรทฺโธติ อปริปุณฺณ-สงฺกปฺโป โน** ปคฺคหิตจิตฺโต ฯ **อุทคฺโคติ** อพฺภุนฺนตกายจิตฺโต ฯ **อิทํ ภิกฺขเว สงฺฆาตนิกํ อญฺญติตฺถิยปุพฺพสฺส อนาราธนียสฺมินฺติ** ภิกฺขเว ยทิทํ ตสฺส สตฺถุโน ตสฺเสว จ ลทฺธิยา อวณฺเณ ภณฺณมาเน กึ อิเม ปรํ ครหนฺตีติ กายวจีวิการนิพฺพตฺตกํ อนตฺต-มนตฺตํ พุทฺธาทีนญฺจ อวณฺเณ ภณฺณมาเน อตฺตมนตฺตํ ยญฺจ ตสฺเสว พุทฺธาทีนญฺจ วณฺเณ ภณฺณมาเน อตฺตมนตฺตานตฺตมนตฺตํ อิทํ อญฺญติตฺถิยปุพฺพสฺส อนาราธนียสฺมึ สงฺฆาตนิกํ ฯ อนาราธเก ปริวาสวตฺตํ อปูรเก กมฺเม อิทํ ลิงฺคํ อิทํ ลกฺขณํ อิทมจลํ อิทํ พลํ อิทํ ปมาณนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ **เอวํ อนาราธโก โข ภิกฺขเว อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ อาคโต น อุปสมฺปาเทตพฺโพติ** อิโต เอเกนปิ องฺเคน สมนฺนาคโต น อุปสมฺปาเทตพฺโพ ฯ สุกฺกปกฺเข สพฺพํ วุตฺตวิปลฺลาเสน เวทิตพฺพํ ฯ **เอวํ อาราธโก โข ภิกฺขเวติ** เอวํ นาติกาเล คามปฺปเวสนา นาติทิวาปฺปฏิกฺกมนํ อเวสิยาทิ-โคจรตา สพฺรหฺมจารีนํ กิจฺเจสุ ทกฺขตา อุทฺเทสาทีสุ ติพฺพจฺ-ฉนฺทตา ติตฺถิยานํ อวณฺณภณเน อตฺตมนตา พุทฺธาทีนํ อวณฺณภณเน อนตฺตมนตา ติตฺถิยานํ วณฺณภณเน อนตฺตมนตา พุทฺธาทีนํ วณฺณภณเน อตฺตมนตาติ อิเมสํ อฏฺฐนฺนํ ติตฺถิยวตฺตานํ ปริปูรเณน อาราธโก ปริโตสโก ภิกฺขูนํ อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ อาคโต อุปสมฺปาเทตพฺโพ ฯ สเจ ปน อุปสมฺปทมาลเกปิ เอกวตฺตํ ภินฺทติ ปุน จตฺตาโร มาเส ปริวสิตพฺพํ ฯ ยถา ปน ภินฺนสิกฺขาย

สิกฺขมานาย ปุน สิกฺขาปทานิ จ สิกฺขาสมฺมุติ จ ทียติ เอวํ
นยิมสฺส กิญฺจิ ปุน ทาตพฺพมตฺถิ ฯ ปุพฺเพ ทินฺนปริวาโสเยว หิ
ตสฺส ปริวาโส ตสฺมา ปุน จตฺตาโร มาเส ปริวสิตพฺพํ ฯ สเจ
ปริวสนฺโต อนฺตรา อฏฺฐสมาปตฺติโย นิพฺพตฺเตติ โลกิยธมฺโม
นาม กุปฺปนสภาโว เนว อุปสมฺปาเทตพฺโพ ฯ จตฺตาโร มาเส
ปูริตวตฺโตว อุปสมฺปาเทตพฺโพ ฯ สเจ ปน ปริวสนฺโต จตฺตาริ
มหาภูตานิ ปริคฺคณฺหาติ อุปาทารูปานิ ปริจฺฉินฺทติ นามรูปํ
ววตฺถเปติ ติลกฺขณํ อาโรเปตฺวา วิปสฺสนํ อารภติ โลกิยธมฺโม
นาม กุปฺปนสภาโว เนว อุปสมฺปาเทตพฺโพ ฯ สเจ ปน วิปสฺสนํ
วฑฺเฒตฺวา โสตาปตฺติมคฺคํ ปฏิลภติ ปริปุณฺณํเยว โหติ วตฺตํ
สมูหตานิ สพฺพทิฏฺฐิคตานิ อพฺพุฬฺหํ วิจิกิจฺฉาสลฺลํ ตํทิวสเมว
อุปสมฺปาเทตพฺโพ ฯ สเจปิ ติตฺถิยลิงฺเค ฐิโต โสตาปนฺโน โหติ
ปริวาสทานกิจฺจํ นตฺถิ ตทเหว ปพฺพาเชตฺวา อุปสมฺปาเทตพฺโพ ฯ
อุปชฺฌายมูลกํ จีวรํ ปริเยสิตพฺพนฺติ อุปชฺฌายํ อิสฺสรํ กตฺวา ตสฺส
จีวรํ ปริเยสิตพฺพํ ฯ ปตฺตมฺปิ ตเถว ฯ ตสฺมา ยทิ อุปชฺฌายสฺส
ปตฺตจีวรํ อตฺถิ อิมสฺส เทหีติ วตฺตพฺโพ ฯ อถ นตฺถิ อญฺเญ
ทาตุกามา โหนฺติ เตหิปิ อุปชฺฌายสฺเสว ทาตพฺพํ อิมํ ตุมฺหากํ
กตฺวา อิมสฺส เทถาติ ฯ กสฺมา ฯ ติตฺถิยา นาม วิโลมา โหนฺติ
สงฺเฆน เม ปตฺตจีวรํ ทินฺนํ กึ มยฺหํ ตุมฺเหสุ อายตนฺติ วตฺวา
โอวาทานุสาสนึ น กเรยฺยุํ ฯ อุปชฺฌาเย ปน อายตฺตชีวิกตฺตา ตสฺส
วจนกโร ภวิสฺสติ ฯ เตนสฺส อุปชฺฌายมูลกํ จีวรํ ปริเยสิตพฺพนฺติ

วุตฺตํ ฯ **ภณฺฑุกมฺมายาติ** เกโสโรปนตฺถํ ฯ ภณฺฑุกมฺมกถา ปรโต
อาคมิสฺสติ ฯ อคฺคิกาติ อคฺคิปริจรณกา ฯ ชฏิลกาติ ตาปสา ฯ
เอเต ภิกฺขเว กิริยวาทิโนติ เอเต กิริยํ นปฺปฏิพาหนฺติ อตฺถิ
กมฺมํ อตฺถิ กมฺมวิปาโกติ เอวํ ทิฏฺฐิกา ฯ สพฺพพุทฺธา หิ
เนกฺขมฺมปารมึ ปูรยมานา เอตเมว ปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา ปารมึ
ปูเรสุํ มยาปิ ตเถว ปูริตา น เอเตสํ สาสเน ปพฺพชฺชา
วิโลมา ตสฺมา อุปสมฺปาเทตพฺพา น เตสํ ปริวาโส ทาตพฺโพ ฯ
อิมาหํ ภิกฺขเว ญาตีนํ อาเวณิกํ ปริหารํ ทมฺมีติ อิมํ อหํ เตสํ
ปาเฏกฺกํ โอทิสฺสกํ ปริหารํ ททามิ ฯ กสฺมา เอวมาห ฯ เต
หิ ติตฺถายตเน ปพฺพชิตาปิ สาสนสฺส อวณฺณกามา น โหนฺติ
อมฺหากํ ญาติเสฏฺฐสฺส สาสนนฺติ วณฺณวาทิโนว โหนฺติ ตสฺมา
เอวมาหาติ ฯ

อญฺญติตฺถิยวตฺถุกถา นิฏฺฐิตา ฯ

มคเธสุ ปญฺจ อาพาธา อุสฺสนฺนา โหนฺตีติ มคธนามเก ชนปเท
มนุสฺสานญฺจ อมนุสฺสานญฺจ ปญฺจ โรคา อุสฺสนฺนา วุฑฺฒิปฺปตฺตา
ผาติปฺปตฺตา โหนฺติ ฯ ชีวกโกมารภจฺจกถา จีวรกฺขนฺธเก อาวี-
ภวิสฺสติ ฯ น **ภิกฺขเว ปญฺจหิ อาพาเธหิ ผุฏฺโฐ ปพฺพาเชตพฺโพติ** เย
เต กุฏฺฐาทโย ปญฺจ อาพาธา อุสฺสนฺนา เตหิ ผุฏฺโฐ อภิภูโต น
ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ ตตฺถ **กุฏฺฐนฺติ** รตฺตกุฏฺฐํ วา โหตุ กาฬกุฏฺฐํ
วา ฯ ยงฺกิญฺจิ กิติพททฺทุกณฺฑุกจฺฉุอาทิปฺปเภทมฺปิ สพฺพํ กุฏฺฐเมวาติ
วุตฺตํ ฯ ตญฺจ นขปิฏฺฐิปฺปมาณมฺปิ วฑฺฒนกปกฺเข ฐิตํ โหติ น

ปพฺพาเชตพฺโพ สเจ ปน นิวาสนปารุปเนหิ ปกติปฏิจฺฉนฺนฏฺฐาเน
นขปิฏฺฐิปฺปมาณํ อวฑฺฒนกปกฺเข ฐิตํ โหติ วฏฺฏติ ฯ มุเข
ปน หตฺถปาทปิฏฺฐีสุ วา สเจปิ อวฑฺฒนกปกฺเข ฐิตํ นขปิฏฺฐิโต
ขุทฺทกตรมฺปิ น วฏฺฏติเยวาติ กุรุนฺทิยํ วุตฺตํ ฯ ติกิจฺฉาเปตฺวา
ปพฺพาเชนฺเตนาปิ ปกติวเณ ชาเตเยว ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ โคธาปิฏฺฐิ-
สทิสจุณฺณโอกีรณกสรีรมฺปิ ปพฺพาเชตุํ น วฏฺฏติ ฯ **คณฺโฑติ**
เมทคณฺฑาทิคณฺโฑ ฯ เมทคณฺโฑ วา โหตุ อญฺโญ วา โยโกจิ ฯ
โกลฏฺฐิมตฺตโกปิ เจ วฑฺฒนกปกฺเข ฐิโต คณฺโฑ โหติ น
ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ ปฏิจฺฉนฺนฏฺฐาเน ปน โกลฏฺฐิมตฺเต อวฑฺฒนก-
ปกฺเข ฐิเต ปพฺพาเชตุํ วฏฺฏติ ฯ มุขาทิเก อปฺปฏิจฺฉนฺนฏฺฐาเน
อวฑฺฒนกปกฺเข ฐิเตปิ น วฏฺฏติ ฯ ติกิจฺฉาเปตฺวา ปพฺพาเชนฺเตนาปิ
สรีรํ สณฺฉวึ กาเรตฺวาว ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ อุณฺณิคณฺฑา นาม
โหนฺติ โคถนิกา วิย องฺคุลิกา วิย จ ตตฺถ ตตฺถ ลมฺพนฺติ
เอเตปิ คณฺฑาเยว เตสุ สติ ปพฺพาเชตุํ น วฏฺฏติ ฯ ทหรกาเล
ขรปีฬกา โยพฺพนกาเล จ มุเข ขรปีฬกา นาม โหนฺติ มหลฺลก-
กาเล นสฺสนฺติ น ตา คณฺฑสงฺขฺยํ คจฺฉนฺติ ตาสุ สติ
ปพฺพาเชตุํ วฏฺฏติ ฯ อญฺญา ปน สรีเร ขรปีฬกา นาม อปรา
ปทุมกณฺณิกา นาม โหนฺติ อญฺญา สาสปพีชกา นาม สาสป-
มตฺตา เอว สกลสรีรํ ผรนฺติ ตา สพฺพา กุฏฺฐชาติกา เอว
ตาสุ สติ น ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ กิลาโสติ นภิชฺชนกํ นปคฺฆรณกํ
ปทุมปุณฺฑรีกปตฺตวณฺณํ กุฏฺฐํ ฯ เยน คุนฺนํ วิย สพลํ สรีรํ

โหติ ฯ ตสฺมึ กุฏฺเฐ วุตฺตนเยเนว วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ
โสโสติ โสสพฺยาธิ ฯ ตสฺมึ สติ น ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ **อปมาโรติ**
ปิตฺตุมฺมาโท วา ยกฺขุมฺมาโท วา ฯ ตตฺถ ปุพฺพเวริเกน อมนุสฺเสน
คหิโต ทุตฺติกิจฺโฉ โหติ ฯ อปฺปมตฺตเกปิ ปน อปมาเร สติ
น ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ

ปญฺจาพาธวตฺถุกถา นิฏฺฐิตา ฯ

ราชภฏวตฺถุสฺมึ ปจฺจนฺตํ อุจฺจินถาติ ปจฺจนฺตํ วฏฺเฏถ
โจเร ปลาเปตฺวา โจรภเยน วุฏฺฐิเต คาเม อาวสาเปตฺวา อารกฺขํ
ทตฺวา กสิกมฺมาทีนิ ปวตฺตาเปถาติ วุตฺตํ โหติ ฯ ราชา ปน
โสตาปนฺนตฺตา โจเร ฆาเตถ หนถาติ น อาณาเปติ ฯ อุปชฺฌายสฺส
เทว สีสํ เฉเทตพฺพนฺติอาทิ สพฺพํ ปพฺพชฺชาย อุปชฺฌาโย
เสฏฺโฐ ตโต อาจริโย ตโต คโณติ จินฺเตตฺวา อิทํ โวหาร-
วินิจฺฉเย อาคตนฺติ อาหํสุ ฯ **น ภิกฺขเว ราชภโฏ ปพฺพาเชตพฺโพติ**
เอตฺถ อมจฺโจ วา โหตุ มหามตฺโต วา เสวโก วา กิญฺจิ ฐานนฺตรํ
ปตฺโต วา อปฺปตฺโต วา โยโกจิ รญฺโญ ภตฺตเวตนภโฏ
สพฺโพ ราชภโฏติ สงฺขฺยํ คจฺฉติ โส น ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ ตสฺส
ปน ปุตฺตภาตุนตฺตาทโย ราชโต ภตฺตเวตนํ น คณฺหนฺติ เต
ปพฺพาเชตุํ วฏฺฏติ ฯ โย ปน ราชโต ลทฺธํ นิพทฺธโภค วา
มาสสํวจฺฉรปริพฺพยํ วา รญฺโญเยว นิยฺยาเทติ ปุตฺตภาตุเก วา
ตํ ฐานํ สมฺปฏิจฺฉาเปตฺวา ราชานํ นทานาหํ เทวสฺส ภโฏติ
อาปุจฺฉติ เยน วา ยํกมฺมการณา ภตฺตเวตนํ คหิตํ ตํ กมฺมํ

กตํ โหติ โย วา ปพฺพชสฺสูติ รญฺญา อนุญฺญาโต โหติ ตมฺปิ ปพฺพาเชตุํ วฏฺฏติ ฯ

โจรวตฺถูสุ **มนุสฺสา ปสฺสิตฺวาติ** เยหิ คิหิกาเล ทิฏฺฐปุพฺโพ เย จ อยํ โสติ อญฺเญสํ สุณนฺติ เต ปสฺสิตฺวา อุตฺตสนฺติปิ อุพฺพิชฺชนฺติปิ ทฺวารํปิ ถเกนฺติ ฯ เยน ปน น ชานนฺติ เตสํ ฆเรสุ ภิกฺขํ ลภติ ฯ น **ภิกฺขเวติ** ภควา สยํ ธมฺมสามี ตสฺมา อายตึ อกรณตฺถาย ภิกฺขูนํ สิกฺขาปทํ ปญฺญเปนฺโต เอวมาห ฯ ตตฺถ ธชํ พนฺธิตฺวา วิย จรตีติ ธชพนฺโธ ฯ มูลเทวาทโย วิย โลเก ปากโฏติ วุตฺตํ โหติ ฯ ตสฺมา โย คามฆาตํ วา ปนฺถทูหนํ วา นคเร สนฺธิจฺเฉทาทิกมฺมํ วา กโรนฺโต วิจรติ ปญฺญายติ จ อสุโก นาม อิทํ อิทํ กโรตีติ โส น ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ โย ปน ราชปุตฺโต รชฺชํ ปตฺเถนฺโต คามฆาตาทีนิ กโรติ โส ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ ราชาโน หิ ตสฺมึ ปพฺพชิเต ตุสนฺติ ฯ สเจ ปน น ตุสนฺติ น ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ ปุพฺเพ มหาชเน ปากโฏ โจโร ปจฺฉา โจรกมฺมํ ปหาย ปญฺจ สีลานิ สมาทิยติ ฯ ตญฺเจ มนุสฺสา เอวํ ชานนฺติ ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ เย ปน อมฺพลพุชาทิโจรกา สนฺธิจฺเฉทาทิโจราเอว วา อทิสฺสมานา เถยฺยํ กโรนฺติ ปจฺฉาปิ อิมินา นาม อิทํ กตนฺติ น ปญฺญายนฺติ เตปิ ปพฺพาเชตุํ วฏฺฏติ ฯ **การํ ภินฺทิตฺวาติ** อฏฺฐพนฺธนาทึ ภินฺทิตฺวา ฯ อภยูวราติ เอตฺถ ภเยน อุปรมนฺตีติ ภยูวรา เอเต ปน ลทฺธาภยตฺตา น ภยูวราติ อภยูวรา ฯ ปการสฺส เจตฺถ วกาโร กโตติ เวทิตพฺโพ ฯ น

ภิกฺขเว การเภทโกติ เอตฺถ กาโร วุจฺจติ พนฺธนาคารํ ฯ อิธ
ปน อนฺทุพนฺธนํ วา โหตุ สงฺขลิกพนฺธนํ วา รชฺชุพนฺธนํ วา คามพนฺธนํ
วา นิคมพนฺธนํ วา นครพนฺธนํ วา ปุริสคุตฺติ วา ชนปทพนฺธนํ
วา ทีปพนฺธนํ วา โย เอเตสุ ยงฺกิญฺจิ พนฺธนํ ภินฺทิตฺวา วา
ฉินฺทิตฺวา วา มุญฺจิตฺวา วา วิวริตฺวา วา ปสฺสมานานํ วา
อปสฺสมานานํ วา ปลายติ โส การเภทโกติ สงฺขฺยํ คจฺฉติ ฯ
ตสฺมา อีทิโส การเภทโก โจโร ทีปพนฺธนํ ภินฺทิตฺวา ทีปนฺตรํ คโตปิ
น ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ โย ปน น โจโร เกวลํ หตฺถกมฺมํ อกโรนฺโต
เอวํ โน อปลายนฺโต กมฺมํ กริสฺสตีติ วา ราชยุยุตฺตาทีหิ พนฺโธ
โส การํ ภินฺทิตฺวา ปลาโตปิ ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ โย ปน คาม-
นิคมปฏฺฏนาทีนิ เกณิยา คเหตฺวา ตํ อสมฺปาเทนฺโต พนฺธนาคารํ
ปเวสิโต โหติ โส ปลายิตฺวา อาคโต น ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ
โยปิ กสิกมฺมาทีหิ ธนํ สมฺปาเทตฺวา ชีวนฺโต นิธานํ อิมินา ลทฺธนฺติ
เปสุญฺญํ อุปสํหริตฺวา เกนจิ พนฺธาปิโต โหติ ตํ ตตฺเถว
ปพฺพาเชตุํ น วฏฺฏติ ฯ ปลายิตฺวา คตํ ปน คตคตฏฺฐาเน ปพฺพาเชตุํ
วฏฺฏติ ฯ น ภิกฺขเว ลิขิตโกติ เอตฺถ ลิขิตโก นาม น เกวลํ
ยตฺถ ปสฺสิตพฺโพ ตตฺถ หนฺตพฺโพติ อถโข โยโกจิ โจริกํ
วา อญฺญํ วา ครุกํ ราชาปราธํ กตฺวา ปลาโต ราชา จ นํ
ปณฺเณ วา โปตฺถเก วา อิตฺถนฺนาโม ยตฺถ ทิสฺสติ ตตฺถ
คเหตฺวา มาเรตพฺโพติ วา หตฺถปาทานิ ตสฺส ฉินฺทิตพฺพานีติ
วา เอตฺตกนฺนาม ทณฺฑํ อาหราเปตพฺโพติ วา ลิขาเปติ อยํ

ลิขิตโก นาม ฯ โส น ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ **กสาหโต กตทณฺฑ-กมฺโมติ** เอตฺถ โย วจนเปสนาทีนิ อกโรนฺโต หญฺญติ น โส กตทณฺฑกมฺโม ฯ โย ปน เกณิยา วา อญฺญถา วา กิญฺจิ คเหตฺวา ขาทิตฺวา ปุน ทาตุํ อสกฺโกนฺโต อยเมว เต ทณฺโฑ โหตูติ กสาหิ หญฺญติ อยํ กสาหโต กตทณฺฑกมฺโม ฯ โส จ กสาหิ วา หโต โหตุ อทฺธทณฺฑกาทีนํ วา อญฺญตเรน ฯ ยาว อลฺลวโณ โหติ ตาว น ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ วเณ ปน ปากติเก กตฺวา ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ สเจ ปน ชาณูหิ วา กปฺปเรหิ วา นาฬิเกรปาสาณาทีหิ วา ฆาเตตฺวา มุตฺโต โหติ สรีเร จสฺส คณฺฐิโย ปญฺญายนฺติ น ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ ผาสุกํ กตฺวา เอวํ คณฺฐีสุ สนฺนิสินฺนาสุ ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ **ลกฺขณาหโต กตทณฺฑกมฺโมติ** เอตฺถ กตทณฺฑ-กมฺมภาโว ปุริมนเยเนว เวทิตพฺโพ ฯ ยสฺส ปน ลลาเฏ วา อุราทีสุ วา ตตฺเตน โลเหน ลกฺขณํ อาหตํ โหติ โส เจ ภุชิสฺโส ยาว อลฺลวโณ โหติ ตาว น ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ สเจปิสฺส วณา รูฬฺหา โหนฺติ ฉวิยา สมปริจฺเฉทา ลกฺขณมฺปน ปญฺญายติ ติมณฺฑลํ ปฏิจฺฉาเทตฺวา นิวตฺถสฺส อุตฺตราสงฺเค กเต ปฏิจฺฉนฺโนกาเสเยว โหติ ปพฺพาเชตุํ วฏฺฏติ ฯ อปฺปฏิจฺ-ฉนฺโนกาเส เจ น วฏฺฏติ ฯ **น ภิกฺขเว อิณายิโกติ** เอตฺถ อิณายิโก นาม ยสฺส ปิตุปิตามเหหิ วา อิณํ คหิตํ โหติ สยํ วา อิณํ คหิตํ โหติ ยํ วา อาฐเปตฺวา มาตาปิตูหิ กิญฺจิ คหิตํ โหติ โส ตํ อิณํ ปเรสํ ธาเรตีติ อิณายิโก ฯ ยมฺปน

อญฺเญ ญาตกา อาจเปตฺวา กิญฺจิ คณฺหนฺติ โส น อิณายิโก ฯ
น หิ เต ตํ อาจเปตุํ อิสฺสรา ตสฺมา ตํ ปพฺพาเชตุํ วฏฺฏติ ฯ
อิตรํ น วฏฺฏติ ฯ สเจ ปนสฺส ญาติสาโลหิตา มยํ ทสฺสาม
ปพฺพาเชถ นนฺติ อิณํ อตฺตโน ภารํ กโรนฺติ อญฺโญ วา โกจิ
ตสฺส อาจารสมฺปตฺตึ ทิสฺวา ปพฺพาเชถ นํ อหํ อิณํ ทสฺสามีติ
วทติ ปพฺพาเชตุํ วฏฺฏติ ฯ เตสุ อสติ ภิกฺขุนา ตถารูปสฺส
อุปฏฺฐากสฺสาปิ อาโรเจตพฺพํ สเหตุโก สตฺโต อิณปลิโพเธน
น ปพฺพาเชตีติ ฯ สเจ โส ปฏิปชฺชติ ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ สเจปิ
อตฺตโน กปฺปิยภณฺฑํ อตฺถิ เอตํ ทสฺสามีติ ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ
สเจ ปน เนว ญาตกาทโย ปฏิปชฺชนฺติ น อตฺตโน ธนํ อตฺถิ
ปพฺพาเชตฺวา ภิกฺขาย จริตฺวา โมเจสฺสามีติ ปพฺพาเชตุํ น วฏฺฏติ ฯ
สเจ ปพฺพาเชติ ทุกฺกฏํ ปลาโตปิ อาเนตฺวา ทาตพฺโพ ฯ โน
เจ เทติ สพฺพํ อิณํ คีวา โหติ อชานิตฺวา ปพฺพาชยโต
อนาปตฺติ ฯ ปสฺสนฺเตน ปน อาเนตฺวา อิณสามิกานํ ทสฺเสตพฺโพ ฯ
อปสฺสนฺตสฺส คีวา น โหติ ฯ สเจ อิณายิโก อญฺญํ เทสํ คนฺตฺวา
ปุจฺฉิยมาโนปิ นาหํ กสฺสจิ กิญฺจิ ธาเรมีติ วตฺวา ปพฺพชติ
อิณสามิโก จ ตํ ปริเยสนฺโต ตตฺถ คจฺฉติ ทหโร ตํ ทิสฺวา
ปลายติ โส เถรํ อุปสงฺกมิตฺวา อยํ ภนฺเต เกน ปพฺพาชิโต
มม เอตฺตกํ นาม ธนํ คเหตฺวา ปลาโตติ วทติ เถเรน
วตฺตพฺพํ มยา อุปาสก อนโณ อหนฺติ วเทนฺโต ปพฺพาชิโต
กึทานิ กโรมิ ปสฺส เม ปตฺตจีวรมตฺตนฺติ ฯ อยํ ตตฺถ สามีจิ ฯ

ปลาเต ปน คีวา น โหติ ฯ สเจ ปน นํ เถรสฺส สมฺมุขาว
ทิสฺวา อยํ มม อิณายิโกติ วทติ ตว อิณายิกํ ตฺวเมว ชานาหีติ
วตฺตพฺโพ ฯ เอวมฺปิ คีวา น โหติ ฯ สเจปิ โส ปพฺพชิโต อยํ
อิทานิ กุหึ คมิสฺสตีติ วทติ เถเรน ตฺวํเยว ชานาหีติ วตฺตพฺโพ
เอวมฺปิสฺส ปลาเต คีวา น โหติ ฯ สเจ ปน เถโร กุหึทานิ
อยํ คมิสฺสติ อิเธว อจฺฉตูติ วทติ สเจ ปลายติ คีวา
โหติ ฯ สเจ โส สเหตุกสตฺโต โหติ วตฺตสมฺปนฺโน เถเรน
อีทิโส อยนฺติ วตฺตพฺพํ ฯ อิณสามิโก เจ สาธูติ วิสฺสชฺเชติ
อิจฺเจตํ กุสลํ สเจ ปน อุปฑฺฒุปฑฺฒํ เทถาติ วทติ ทาตพฺพํ ฯ
อปเรน สมเยน อติอาราธโก โหติ สพฺพํ เทถาติ วุตฺเตปิ
ทาตพฺพเมว ฯ สเจ ปน อุทฺเทสปริปุจฺฉาทีสุ กุสโล โหติ พหูปกาโร
ภิกฺขูนํ ภิกฺขาจารวตฺเตน ปริเยสิตฺวาปิ อิณํ ทาตพฺพเมวาติ ฯ

อิณายิกวตฺถุกถา นิฏฺฐิตา ฯ

น ภิกฺขเว ทาโสติ เอตฺถ จตฺตาโร ทาสา อนฺโตชาโต
ธนกฺกีโต กรมรานีโต สามํ ทาสพฺยํ อุปคโตติ ฯ ตตฺถ อนฺโต-
ชาโต นาม ชาติทาโส ฆรทาสิยา ปุตฺโต ฯ ธนกฺกีโต นาม
มาตาปิตูนํ สนฺติกา ปุตฺโต วา สามิกานํ สนฺติกา ทาโส วา
ธนํ ทตฺวา ทาสจาริตฺตํ อาโรเปตฺวา กีโต เอเต เทฺวปิ น
ปพฺพาเชตพฺพา ปพฺพาเชนฺเตน ตตฺถ ตตฺถ จาริตฺตวเสน อทาสํ กตฺวา
ปพฺพาเชตพฺพา ฯ กรมรานีโต นาม ติโรรฏฺฐวิโลปํ วา กตฺวา
อุปลาเปตฺวา วา ติโรรฏฺฐโต ภุชิสฺสมานุสกานิปิ อาหรนฺติ อนฺโต-

รฏฺเฐเยว วา กตาปราธํ กญฺจิ คามํ ราชา วิลุมฺปถาติ อาณาเปติ
ตโต มานุสกานิปิ อาหรนฺติ ตตฺถ สพฺเพ ปุริสา ทาสา สพฺพา
อิตฺถิโย ทาสิโย เอวรูโป กรมรานีโต ทาโส ฯ เยหิ อานีโต
เตสํ สนฺติเก วสนฺโต วา พนฺธนาคาเร พนฺโธ วา ปุริเสหิ
รกฺขิยมาโน วา น ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ ปลายิตฺวา ปน คโต
คตฏฺฐาเน ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ รญฺญา ตุฏฺเฐน กรมรานีตเก มุญฺจถาติ
วตฺวา วา สพฺพสาธารเณน วา นเยน พนฺธโมกฺเข กเต
ปพฺพาเชตพฺโพว ฯ สามํ ทาสพฺยํ อุปคโต นาม ชีวิตเหตุ วา
อารกฺขเหตุ วา อหํ เต ทาโสติ สยเมว ทาสภาวํ อุปคโต ฯ
ราชูนํ หตฺถิอสฺสโคมหิสโคปกาทโย วิย ตาทิโส ทาโส น
ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ รญฺโญ วณฺณทาสีนํ ปุตฺตา โหนฺติ อมจฺจปุตฺตสทิสา
เตปิ น ปพฺพาเชตพฺพาว ฯ ภุชิสฺสิตฺถิโย อสญฺญตา วณฺณทาสีหิ
สทฺธึ วิจรนฺติ ตาสํ ปุตฺเต ปพฺพาเชตุํ วฏฺฏติ ฯ สเจ สยเมว
ปณฺณํ อาโรเปนฺติ น วฏฺฏติ ฯ ภทฺทิปุตฺตกคณาทีนํ ทาสาปิ
เตหิ อทินฺนา น ปพฺพาเชตพฺพา ฯ วิหาเรสุ ราชูหิ อารามิกทาสา
นาม ทินฺนา โหนฺติ เตปิ ปพฺพาเชตุํ น วฏฺฏติ ฯ ภุชิสฺเส กตฺวา
ปน ปพฺพาเชตุํ วฏฺฏติ ฯ มหาปจฺจริยํ อนฺโตชาตธนกฺกีตเก อาเนตฺวา
ภิกฺขุสงฺฆสฺส อารามิเก เทมาติ เทนฺติ ตกฺกํ สีเส อาสิตฺตกสทิสาว
โหนฺติ ปพฺพาเชตุํ วฏฺฏตีติ วุตฺตํ ฯ กุรุนฺทิยมฺปน อารามิกํ
เทมาติ กปฺปิยโวหาเรน เทนฺติ เยนเกนจิ โวหาเรน ทินฺโน โหตุ
เนว ปพฺพาเชตพฺโพติ วุตฺตํ ฯ ทุกฺคตมนุสฺสา สงฺฆํ นิสฺสาย

ชีวิสฺสามาติ วิหาเร กปฺปิยการกา โหนฺติ เอเต ปพฺพาเชตุํ วฏฺฏติ ฯ
ยสฺส มาตาปิตโร ทาสา มาตาเอว วา ทาสี ปิตา อทาโส
ตํ ปพฺพาเชตุํ น วฏฺฏติ ฯ ภิกฺขุสฺส ญาตกา วา อุปฏฺฐากา วา
ทาสํ เทนฺติ อิมํ ปพฺพาเชถ ตุมฺหากํ เวยฺยาวจฺจํ กริสฺสตีติ
อตฺตโน วาสฺส ทาโส อตฺถิ ภุชิสฺโส กโตว ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ
สามิกา ทาสํ เทนฺติ อิมํ ปพฺพาเชถ สเจ สาสเน อภิรมิสฺสติ
อทาโส วิพฺภมิสฺสติ เจ อมฺหากํ ทาโสว ภวิสฺสตีติ อยํ
ตาวกาลิโก นาม ตํ ปพฺพาเชตุํ น วฏฺฏตีติ กุรุนฺทิยํ วุตฺตํ ฯ
นิสฺสามิกทาโส โหติ โสปิ ภุชิสฺโส กโตว ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ
อชานนฺโต ปพฺพาเชตฺวา วา อุปสมฺปาเทตฺวา วา ปจฺฉา ชานาติ
ภุชิสฺสํ กาตุํเมว วฏฺฏติ ฯ อิมสฺส จ อตฺถสฺส ปกาสนตฺถํ อิทํ วตฺถุํ
วทนฺติ เอกา กิร กุลทาสี เอเกน สทฺธึ อนุราธปุรา ปลายิตฺวา
โรหเณ วสมานา ปุตฺตํ ปฏิลภิ ฯ โส ปพฺพชิตฺวา อุปสมฺปนฺนกาเล
ลชฺชี กุกฺกุจฺจโก อโหสิ ฯ อเถกทิวสํ มาตรํ ปุจฺฉิ กึ
อุปาสิเก ตุมฺหากํ ภาตา วา ภคินี วา นตฺถิ น กญฺจิ ญาตกํ
ปสฺสามีติ ฯ ตาต อหํ อนุราธปุเร กุลทาสี ตว ปิตรา สทฺธึ
ปลายิตฺวา อิธ วสามีติ ฯ สีลวา ภิกฺขุ อสุทฺธา กิร เม
ปพฺพชฺชาติ สํเวคํ ลภิตฺวา มาตรํ ตสฺส กุลสฺส นามโคตฺตํ ปุจฺฉิตฺวา
อนุราธปุรํ อาคมฺม ตสฺส กุลสฺส ฆรทฺวาเร อฏฺฐาสิ ฯ อติจฺฉถ
ภนฺเตติ วุตฺโตปิ นาติกฺกมิ ฯ เต อาคนฺตฺวา กึ ภนฺเตติ ปุจฺฉึสุ ฯ
ตุมฺหากํ อิตฺถนฺนามา ทาสี ปลาตา อตฺถีติ ฯ อตฺถิ ภนฺเตติ ฯ

อหํ ตสฺสา ปุตฺโต สเจ มํ ตุมฺเห อนุชานาถ ปพฺพชฺชํ ลภามิ ตุมฺเห มยฺหํ สามิกาติ ฯ เต หฏฺฐตุฏฺฐา หุตฺวา สุทฺธา ภนฺเต ตุมฺหากํ ปพฺพชฺชาติ ตํ ภุชิสฺสํ กตฺวา มหาวิหาเร วสาเปสุํ จตูหิ ปจฺจเยหิ ปฏิชคฺคนฺตา ฯ เถโร ตํ กุลํ นิสฺสาย วสมาโนเยว อรหตฺตํ ปาปุณีติ ฯ

ทาสวตฺถุกถา นิฏฺฐิตา ฯ

กมฺมารภณฺฑูติ ตุลาธารมุณฺฑโก สุวณฺณการปุตฺโต ปญฺจสิโข ตรุณทารโกติ วุตฺตํ โหติ ฯ สงฺฆํ **อปโลเกตุํ ภณฺฑุกมฺมายาติ** สงฺฆํ ภณฺฑุกมฺมตฺถาย อาปุจฺฉิตุํ อนุชานามีติ อตฺโถ ฯ ตตฺรายํ อาปุจฺฉนวิธิ สีมปริยาปนฺเน ภิกฺขู สนฺนิปาเตตฺวา ปพฺพชฺชาเปกฺขํ ตตฺถ เนตฺวา สงฺฆํ ภนฺเต อิมสฺส ทารกสฺส ภณฺฑุกมฺมํ อาปุจฺฉามีติ ติกฺขตฺตุํ วา ทฺวิกฺขตฺตุํ วา สกึ วา วตฺตพฺพํ ฯ เอตฺถ จ อิมสฺส ทารกสฺส ภณฺฑุกมฺมํ อาปุจฺฉามีติปิ อิมสฺส สมณกรณํ อาปุจฺฉามีติปิ อยํ ปพฺพชิตุกาโมติปิ วตฺตุํ วฏฺฏติ-เยว ฯ สเจ สภาคฏฺฐานํ โหติ ทส วา วีสติ วา ตึสติ วา ภิกฺขู วสนฺตีติ ปริจฺเฉโท ปญฺญายติ เตสํ ฐิโตกาสํ วา นิสินฺโนกาสํ วา คนฺตฺวาปิ ปุริมนเยเนว อาปุจฺฉิตพฺพํ ฯ ปพฺพชฺชาเปกฺขํ วินาว ทหรภิกฺขู วา สามเณร วา เปเสตฺวาปิ เอโก ภนฺเต ปพฺพชฺชาเปกฺโข อตฺถิ ตสฺส ภณฺฑุกมฺมํ อาปุจฺฉามาติอาทินา นเยน อาปุจฺฉาเปตุํ วฏฺฏติ ฯ สเจ เกจิ ภิกฺขู เสนาสนํ วา คุมฺพาทีนิ วา ปวิสิตฺวา นิทฺทายนฺติ วา สมณธมฺมํ วา กโรนฺติ

อาปุจฺฉกา จ ปริเยสนฺตาปิ อทิสฺวา สพฺเพ อาปุจฺฉิตา อมฺเหหีติ สญฺญิโน โหนฺติ ปพฺพชฺชา นาม ลหุกํ กมฺมํ ตสฺมา ปพฺพชิโต สุปพฺพชิโตว ปพฺพาเชนฺตสฺสาปิ อนาปตฺติฯ สเจ ปน วิหาโร มหา โหติ อเนกภิกฺขุสหสฺสาวาโส สพฺเพ ภิกฺขู สนฺนิปาเตตุํปิ ทุกฺกรํ ปเคว ปฏิปาฏิยา อาปุจฺฉิตุํ ขณฺฑสีมายํ วา ฐตฺวา นทีสมุทฺทาทีนิ วา คนฺตฺวา ปพฺพาเชตพฺโพฯ โย ปน นวมุณฺโฑ วา โหติ วิพฺภนฺตโก วา นิคณฺฐาทีสุ วา อญฺญตโร ทฺวงฺคุลเกโส วา อนทฺวงฺคุลเกโส วา ตสฺส เกสจฺเฉทนกิจฺจํ นตฺถิ ตสฺมา ภณฺฑุกมฺมํ อนาปุจฺฉิตฺวาปิ ตาทิสํ ปพฺพาเชตุํ วฏฺฏติฯ ทฺวงฺคุลาติริตฺตเกโส ปน โย โหติ อนฺตมโส เอกสิขามตฺตธโรปิ โส ภณฺฑุกมฺมํ อาปุจฺฉิตฺวาว ปพฺพาเชตพฺโพฯ อุปาลิวตฺถุ มหาวิภงฺเค วุตฺตนยเมวฯ

อหิวาตกโรเคนาติ มารพฺยาธินาฯ ยตฺร หิ โส โรโค อุปฺปชฺชติ ตํ กุลํ สทฺวิปทจตุปฺปทํ สพฺพํ นสฺสติฯ โย ภิตฺตึ วา ฉทนํ วา ภินฺทิตฺวา ปลายติ ติโรคามาทิคโต วา โหติ โส มุจฺจติฯ ตถา เจตฺถ ปิตาปุตฺตา มุจฺจึสุฯ เตน วุตฺตํ ปิตาปุตฺตกา เสสา โหนฺตีติฯ **กากุฑฺเฑปกนฺติ** โย วามหตฺเถน เลฑฺฑุํ คเหตฺวา นิสินฺโน สกฺโกติ อาคตาคเต กาเก อุฑฺฑาเปตฺวา ปุรโต นิกฺขิตฺตํ ภตฺตํ ภุญฺชิตุํ อยํ กากุฑฺเฑปโก นาม ตํ ปพฺพาเชตุํ วฏฺฏติฯ

อิตฺตโรติ อปฺปมตฺตโก กวิปาหเมว วาโส ภวิสฺสตีติ อตฺโถฯ

โอคเณนาติ ปริหีนคเณน อปฺปมตฺตเกน ภิกฺขุสงฺเฆนาติ อตฺโถ ฯ **อพฺยตฺเตน ยาวชีวนฺติ** เอตฺถ สจายํ วุฑฺฒตรํ อาจริยํ น ลภติ อุปสมฺปทาย สฏฺฐิวสฺโส วา สตฺตติวสฺโส วา โหติ นวกตรสฺสาปิ พฺยตฺตสฺส สนฺติเก อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา อาจริโย เม อาวุโส โหหิ อายสฺมโต นิสฺสาย วจฺฉามีติ เอวํ ติกฺขตฺตุํ วตฺวา นิสฺสโย คเหตพฺโพว ฯ คามปฺปเวสนํ อาปุจฺฉนฺเตนาปิ อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา คามปฺปเวสนํ อาปุจฺฉามิ อาจริยาติ วตฺตพฺพํ ฯ เอส นโย สพฺพตฺถ อาปุจฺฉเนสุ ฯ ปญฺจกฉกฺเกสุ เจตฺถ ยตฺตกํ สุตฺตํ นิสฺสยมุตฺตกสฺส อิจฺฉิตพฺพํ ตํ ภิกฺขุโนวาทกวณฺณนายํ วุตฺตํ ฯ ตสฺส นตฺถิตาย จ อปฺปสฺสุโต อตฺถิตาย จ พหุสฺสุโตติ เวทิตพฺโพ ฯ เสสํ วุตฺตนยเมว ฯ

เยน กปิลวตฺถุ เตน จาริกํ ปกฺกามีติ เอตฺถ อยํ อนุปุพฺพีกถา สุทฺโธทนมหาราชา กิร โพธิสตฺตสฺส อภินิกฺขมนทิวสโต ปฏฺฐาย มม ปุตฺโต พุทฺโธ ภวิสฺสามีติ นิกฺขนฺโต ชาโต นุโข พุทฺโธ โนติ ปวตฺติสวนตฺถํ โอหิตโสโตว วิหรติ ฯ โส ภควโต ปธานจริยญฺจ สมฺโพธิญฺจ ธมฺมจกฺกปฺปวตฺตนาทีนิ จ สุณนฺโต อิทานิ กิร เม ปุตฺโต ราชคหํ อุปนิสฺสาย วิหรตีติ สุตฺวา เอกํ อมจฺจํ อาณาเปสิ อหํ ตาต วุฑฺโฒ มหลฺลโก สาธุ เม ชีวนฺตสฺเสว ปุตฺตํ ทสฺเสหีติ ฯ โส สาธูติ ปฏิสฺสุณิตฺวา ปุริสสหสฺสปริวาโร ราชคหํ คนฺตฺวา ภควโต ปาเท วนฺทิตฺวา นิสีทิ ฯ อถสฺส ภควา ธมฺมกถํ กเถสิ ฯ โส ปสีทิตฺวา ปพฺพชฺชญฺเจว อุปสมฺปทญฺจ

ยาจิ ฯ ตโต นํ ภควา เอหิภิกฺขุปสมฺปทาย อุปสมฺปาเทสิ ฯ
โส สปริโส อรหตฺตํ ปตฺวา ตตฺเถว ผลสมาปตฺติสุขํ อนุภวมาโน
วิหาสิ ฯ ราชา เตเนว อุปาเยน อปเรปิ อฏฺจ ทูเต ปหิณิ ฯ
เตปิ สพฺเพ สปริสา ตเถว อรหตฺตํ ปตฺวาว ตตฺเถว วิหรึสุ ฯ
อิมินา นาม การเณน เต นาคจฺฉนฺตีติ รญฺโญ โกจิ ปวตฺติ-
มตฺตมฺปิ อาโรเจนฺโต นตฺถิ ฯ อถ ราชา โพธิสตฺเตน สทฺธึ
เอกทิวเส ชาตํ กาฬุทายึ นาม อมจฺจํ ปหิณิตุกาโม ปุริมนเยเนว
ยาจิ ฯ โส สเจ อหํ ปพฺพชิตุํ ลภามิ ทสฺเสสฺสามีติ อาห ฯ
ตํ ราชา ปพฺพชิตฺวาปิ เม ปุตฺตํ ทสฺเสหีติ ปหิณิ ฯ โสปิ
ปุริสสหสฺสปริวาโร คนฺตฺวา ตเถว สปริโส อรหตฺตํ ปาปุณิ ฯ โส
เอกทิวสํ สมฺภเตสุ สพฺพสสฺเสสุ วิสฺสฏฺฐกมฺมนฺเตสุ ชานปทมนุสฺเสสุ
ปุปฺผิเตสุ ถลชชลชปุปฺเผสุ ปฏิปชฺชนกฺขเม มคฺเค ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา
สฏฺฐิมตฺตาหิ คาถาหิ คมนวณฺณํ วณฺเณสิ ฯ ภควา กิเมตนฺติ
ปุจฺฉิ ฯ ภนฺเต ตุมฺหากํ ปิตา สุทฺโธทนมหาราชา มหลฺลโกมฺหิ
ชีวนฺตสฺเสว เม ปุตฺตํ ทสฺเสหีติ มํ เปเสสิ สาธุ ภนฺเต ภควา
ญาตกานํ สงฺคหํ กโรตุ กาโลทานิ จาริกํ ปกฺกมิตุนฺติ ฯ เตนหิ
สงฺฆสฺส อาโรเจหิ ภิกฺขู คมิยวตฺตํ ปูเรสฺสนฺตีติ ฯ สาธุ ภนฺเตติ
เถโร ตถา อกาสิ ฯ ภควา องฺคมคธวาสีนํ กุลปุตฺตานํ ทสหิ
สหสฺเสหิ กปิลวตฺถุวาสีนํ ทสหิ สหสฺเสหีติ สพฺเพเหว วีสติสหสฺเสหิ
ขีณาสเวหิ ปริวุโต ราชคหา นิกฺขมิตฺวา ราชคหโต สฏฺฐิโยชนิกํ
กปิลวตฺถุํ ทิวเส โยชนํ คจฺฉนฺโต ทฺวีหิ มาเสหิ ปาปุณิสฺสามีติ

อตฺริตจาริกํ ปกฺกามิ ฯ เตน วุตฺตํ เยน กปิลวตฺถุ เตน จาริกํ
ปกฺกามีติ ฯ เอวํ ปกฺกนฺเต จ ภควาติ อุทายิตฺเถโร นิกฺขนฺต-
ทิวสโต ปฏฺฐาย สุทฺโธทนมหาราชสฺส เคเห ภตฺตกิจฺจํ กโรติ ฯ
ราชา เถรํ **ปริวิสิตฺวา** ปตฺตํ คนฺธจุณฺเณน อุพฺพฏฺเฏตฺวา อุตฺตม-
โภชนสฺส ปูเรตฺวา ภควโต ทสฺสถาติ เถรสฺส หตฺเถ ฐเปสิ ฯ
เถโรปิ ตเถว กโรติ ฯ อิติ ภควา อนฺตรามคฺเค รญฺโญเยว
ปิณฺฑปาตํ ปริภุญฺชิ ฯ เถโรปิ ภตฺตกิจฺจาวสาเน ทิวเส ทิวเส
รญฺโญ อาโรเจสิ อชฺช เอตฺตกํ ภควา อาคโตติ พุทฺธคุณ-
ปฏิสํยุตฺตาย จ กถาย สากิยานํ ภควติ สทฺธํ อุปฺปาเทสิ ฯ เตเนว
นํ ภควา เอตทคฺคํ ภิกฺขเว มม สาวกานํ ภิกฺขูนํ กุลปฺปสาทกานํ
ยทิทํ กาฬุทายีติ เอตทคฺเค ฐเปสิ ฯ สากิยาปิ โข อนุปฺปตฺเต
ภควติ อมฺหากํ ญาติเสฏฺฐํ ปสฺสิสฺสามาติ สนฺนิปติตฺวา ภควโต
วสนฏฺฐานํ วีมํสมานา นิโคฺรธสกฺกสฺส อาราโม รมณีโยติ
สลฺลกฺเขตฺวา ตตฺถ สพฺพํ ปฏิชคฺคนวิธึ กาเรตฺวา คนฺธปุปฺผหตฺถา
ปจฺจุคฺคมนํ กโรนฺตา สพฺพาลงฺการปฏิมณฺฑิเต ทหเร นาครทารเก
จ นาครทาริกาโย จ ปฐมํ ปหิณึสุ ตโต ราชกุมาเร จ
ราชกุมาริโย จ เตสํ อนนฺตรา สามํ คนฺตฺวา ปุปฺผจุณฺณาทีหิ
ปูชยมานา ภควนฺตํ คเหตฺวา นิโคฺรธารามเมว อคมํสุ ฯ ตตฺร
ภควา วีสติสหสฺสขีณาสวปริวุโต ปญฺญตฺตปวรพุทฺธาสเน นิสีทิ ฯ
สากิยา มานชาติกา มานตฺถทฺธา ฯ เต สิทฺธตฺถกุมาโร อมฺเหหิ
ทหรทหโร อมฺหากํ กนิฏฺโฐ ภาคิเนยฺโย ปุตฺโต นตฺตาติ จินฺเตตฺวา

ทหรทหเร ราชกุมาเร อาหํสุ ตุมฺเห วนฺทถ มยํ ตุมฺหากํ
ปิฏฺฐิโต นิสีทิสฺสามาติ ฯ เตสุ เอวํ นิสินฺเนสุ ภควา เตสํ อชฺฌาสยํ
โอโลเกตฺวา น มํ ญาตี วนฺทนฺติ หนฺททานิ เต วนฺทาเปสฺสามีติ
อภิญฺญาปาทกํ จตุตฺถชฺฌานํ สมาปชฺชิตฺวา วุฏฺฐาย อิทฺธิยา อากาสํ
อพฺภุคฺคนฺตฺวา เตสํ สีเส ปาทปํสุํ โอกีรมาโน วิย คณฺฑามฺพรุกฺขมูเล
ยมกปาฏิหาริยสทิสํ ปาฏิหาริยมกาสิ ฯ ราชา ตํ อจฺฉริยํ ทิสฺวา
อาห ภควา ตุมฺหากํ มงฺคลทิวเส พฺราหฺมณสฺส วนฺทนตฺถํ
อุปนีตานํ ปาเท โว ปริวตฺเตตฺวา พฺราหฺมณสฺส มตฺถเก ปติฏฺฐิเต
ทิสฺวาปิ อหํ ตุมฺเห วนฺทึ อยํ เม ปฐมวนฺทนา วปฺปมงฺคลทิวเส
ชมฺพูฉายาย สิริสยเน นิปนฺนานํ โว ชมฺพูฉายาย อปริวตฺตนํ ทิสฺวาปิ
ปาเท วนฺทึ อยํ เม ทุติยวนฺทนา อิทานิ อิมํ อทิฏฺฐปุพฺพํ
ปาฏิหาริยํ ทิสฺวาปิ ตุมฺหากํ ปาเท วนฺทามิ อยํ เม ตติยวนฺทนาติ ฯ
สุทฺโธทนมหาราเชน ปน วนฺทิเต ภควติ อวนฺทิตฺวา ฐิโต นาม
เอกสากิโยปิ นาโหสิ สพฺเพเยว วนฺทึสุ ฯ อิติ ภควา ญาตี
วนฺทาเปตฺวา อากาสโต โอรุยฺห ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ ฯ นิสินฺเน
ภควติ สิขาปฺปตฺโต ญาติสมาคโม อโหสิ ฯ สพฺเพ เอกคฺคจิตฺตา
สนฺนิสินฺนา นิสีทึสุ ฯ ตโต มหาเมโฆ โปกฺขรวสฺสํ วสฺสิ ฯ
ตามฺพวณฺณมุทกํ เหฏฺฐา วิรวนฺตํ คจฺฉติ ฯ กสฺสจิ สรีเร
เอกพินฺทุมตฺตมฺปิ น ปตติ ฯ ตํ ทิสฺวา สพฺเพ อจฺฉริยพฺภูตชาตา
อเหสุํ ฯ ภควา น อิทาเนว มยฺหํ ญาติสมาคเม โปกฺขรวสฺสํ
วสฺสติ อตีเตปิ วสฺสีติ อิมิสฺสา อตฺถุปฺปตฺติยา เวสฺสนฺตรชาตกํ

กเถสิ ฯ ธมฺมเทสนํ สุตฺวา สพฺเพ อุฏฺฐาย วนฺทิตฺวา ปทกฺขิณํ
กตฺวา ปกฺกมึสุ ฯ เอโกปิ ราชา วา ราชมหามตฺโต วา เสฺว
อมฺหากํ ภิกฺขํ คณฺหถาติ วตฺวา คโต นาม นตฺถิ ฯ ภควา
ทุติยทิวเส วีสติภิกฺขุสหสฺสปริวาโร กปิลวตฺถุํ ปิณฺฑาย ปาวิสิ ฯ
น โกจิ ปจฺจุคฺคนฺตฺวา นิมนฺเตสิ วา ปตฺตํ วา อคฺคเหสิ ฯ ภควา
อินฺทขีเล ฐิโต อาวชฺเชสิ กถํ นุโข ปุพฺเพ พุทฺธา กุลนคเร
ปิณฺฑาย จรึสุ กึ อุปฺปฏิปาฏิยา อิสฺสรชนานํ ฆรานิ อคมํสุ
อุทาหุ สปทานจาริกํ จรึสูติ ตโต เอกพุทฺธสฺสาปิ อุปฺปฏิปาฏิยา
คมนํ อทิสฺวา มยาปิ อิทานิ อยเมว วํโส อยํ ปเวณิ ปคฺคเหตพฺพา
อายติญฺจ เม สาวกาปิ มเมว อนุสิกฺขนฺตา ปิณฺฑจาริยวตฺตํ
ปูเรสฺสนฺตีติ โกฏิยํ นิวิฏฺฐเคหโต ปฏฺฐาย สปทานํ ปิณฺฑาย
จรติ ฯ อยฺโย กิร สิทฺธตฺถกุมาโร ปิณฺฑาย จรตีติ จตุภูมิกาทีสุ
ปาสาเทสุ สีหปญฺชรํ วิวริตฺวา มหาชโน ทสฺสนพฺยาวโฏ อโหสิ ฯ
ราหุลมาตาปิ เทวี อยฺยปุตฺโต กิร อิมสฺมึเยว นคเร มหตา
ราชานุภาเวน สุวณฺณสีวิกาทีหิ วิจริตฺวา อิทานิ เกสมสฺสุํ โอหาเรตฺวา
กาสายวตฺถวสโน กปาลหตฺโถ ปิณฺฑาย จรติ โสภติ นุ
โข โน วาติ สีหปญฺชรํ วิวริตฺวา โอโลกยมานา ภควนฺตํ
นานาวิราคสมุชฺชลาย สรีรปฺปภาย นครวีถิโย โอภาเสตฺวา พุทฺธ-
สิริยา วิโรจมานํ ทิสฺวา อุณฺหีสโต ปฏฺฐาย ยาว ปาทตลา
นรสีหคาถาหิ นาม อฏฺฐหิ คาถาหิ อภิตฺถวิตฺวา รญฺโญ สนฺติกํ
คนฺตฺวา ตุมฺหากํ ปุตฺโต ปิณฺฑาย จรตีติ รญฺโญ อาโรเจสิ ฯ

ราชา ตํ สุตฺวา สํวิคฺคหทโย หตฺเถน สาฏกํ สณฺฐาปยมาโน ตุริตตุริตํ นิกฺขมิตฺวา เวเคน คนฺตฺวา ภควโต ปุรโต ฐตฺวา อาห กึ ภนฺเต อมฺเห ลชฺชาเปถ กิมตฺถํ ปิณฺฑาย จรถ กึ เอตฺตกานํ ภิกฺขูนํ น สกฺกา ภตฺตํ ลทฺธุนฺติ เอวํ สญฺญิโน อหุวตฺถาติ ฯ วํสจาริตฺตเมตํ มหาราช อมฺหากนฺติ ฯ นนุ ภนฺเต อมฺหากํ มหาสมฺมตขตฺติยวํโส นาม วํโส ตตฺถ จ เอกขตฺติโยปิ ภิกฺขาจาโร นาม นตฺถีติ ฯ อยํ มหาราช ราชวํโส นาม ตว วํโส อมฺหากํ ปน พุทฺธวํโส นาม สพฺพพุทฺธาว ปิณฺฑจาริกา อเหสุนฺติ อนฺตรวีถิยํ ฐิโตว

อุตฺติฏฺเฐ นปฺปมชฺเชยฺย ธมฺมํ สุจริตํ จเร
ธมฺมจารี สุขํ เสติ อสฺมึ โลเก ปรมฺหิ จาติ

อิมํ คาถมาห ฯ คาถาปริโยสาเน ราชา โสตาปตฺติผลํ สจฺฉากาสิ ฯ

ธมฺมํ จเร สุจริตํ น ตํ ทุจฺจริตํ จเร
ธมฺมจารี สุขํ เสติ อสฺมึ โลเก ปรมฺหิ จาติ

อิมํ ปน คาถํ สุตฺวา สกทาคามิผเล ปติฏฺฐาสิ ธมฺมปาลชาตกํ สุตฺวา อนาคามิผเล ปติฏฺฐาสิ มรณสมเย เสตจฺฉตฺตสฺส เหฏฺฐา สิริสยเน นิปนฺโนเยว อรหตฺตํ ปาปุณิ ฯ อรญฺญวาเสน ปธานานุ-โยคกิจฺจํ รญฺโญ นาโหสิ ฯ โสตาปตฺติผลํ สจฺฉิกตฺวาเอว ปน ภควโต ปตฺตํ คเหตฺวา สปริสํ ภควนฺตํ มหาปาสาทํ อาโรเปตฺวา ปณีเตน ขาทนีเยน โภชนีเยน ปริวิสิ ฯ ภตฺตกิจฺจาวสาเน สพฺพํ อิตฺถาคารํ อาคนฺตฺวา ภควนฺตํ วนฺทิ ฐเปตฺวา ราหุลมาตรํ ฯ สา

ปน คจฺฉ อยฺยปุตฺตํ วนฺทาหีติ ปริชเนน วุจฺจมานาปิ สเจ มยฺหํ
คุโณ อตฺถิ สยเมว อยฺยปุตฺโต อาคมิสฺสติ อาคตํ นํ
วนฺทิสฺสามีติ วตฺวา น อคมาสิ ฯ ภควา ราชานํ ปตฺตํ คาหาเปตฺวา
ทฺวีหิ อคฺคสาวเกหิ สทฺธึ ราชธีตาย สิริคพฺภํ คนฺตฺวา ราชธีตา
ยถารุจิยา วนฺทมานา น กิญฺจิ วตฺตพฺพาติ วตฺวา ปญฺญตฺเต
อาสเน นิสีทิ ฯ สา เวเคน อาคนฺตฺวา โคปฺผเกสุ คเหตฺวา
ปาทปิฏฺฐิยํ สีสํ ปริวตฺเตตฺวา ปริวตฺเตตฺวา ยถาชฺฌาสยํ วนฺทิ ฯ
ราชา ราชธีตาย ภควติ สิเนหพหุมานาทิคุณสมฺปตฺตึ กเถสิ ฯ
ภควา อนจฺฉริยํ มหาราช ยํ อิทานิ ปริปกฺเก ญาเณ ตยา
รกฺขิยมานา ราชธีตา อตฺตานํ รกฺขติ สา ปุพฺเพ อนารกฺขา
ปพฺพตปาเท วิจรมานา อปริปกฺเก ญาเณ อตฺตานํ รกฺขีติ วตฺวา
จนฺทกินฺนรีชาตกํ กเถสิ ฯ ตํ ทิวสเมว นนฺทราชกุมารสฺส เกส-
วิสชฺชนํ ปฏฺฏพนฺโธ ฆรมงฺคลํ อาวาหมงฺคลํ ฉตฺตมงฺคลนฺติ ปญฺจ
มหามงฺคลานิ โหนฺติ ฯ ภควา นนฺทํ ปตฺตํ คาหาเปตฺวา มงฺคลํ
วตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ ฯ ตทา ชนปทกลฺยาณี กุมารํ
คจฺฉนฺตํ ทิสฺวา ตุวฏฺฏํ โข อยฺยปุตฺต อาคจฺเฉยฺยาสีติ วตฺวา คีวํ
ปสาเรตฺวา โอโลเกสิ ฯ โสปิ ภควนฺตํ ปตฺตํ คณฺหถาติ วตฺตุํ
อวิสหมาโน วิหารํเยว อคมาสิ ฯ ตํ อนิจฺฉมานํเยว ภควา
ปพฺพาเชสิ ฯ อิติ ภควา กปิลปุรํ อาคนฺตฺวา ทุติยทิวเส นนฺทํ
ปพฺพาเชสิ ฯ สตฺตเม ทิวเส ราหุลมาตา กุมารํ อลงฺกริตฺวา
ภควโต สนฺติกํ เปเสสิ ปสฺส ตาต เอตํ วีสติสหสฺสสมณปริวุตํ

สุวณฺณวณฺณํ พฺรหฺมรูปวณฺณํ สมณํ อยนฺเต ปิตา เอตสฺส
มหนฺตา นิธโย อเหสุํ ตสฺส นิกฺขมนโต ปฏฺฐาย น ปสฺสาม
คจฺฉ นํ ทายชฺชํ ยาจ อหํ ตาต กุมาโร ฉตฺตํ อุสฺสาเปตฺวา
จกฺกวตฺติ ภวิสฺสามิ ธเนน เม อตฺโถ ธนํ เม เทหิ สามิโก
หิ ปุตฺโต ปิตุสนฺตกสฺสาติ ฯ กุมาโร ภควโต สนฺติกํ คนฺตฺวาว
ปิตุสิเนหํ ปฏิลภิตฺวา หฏฺฐตุฏฺฐจิตฺโต สุขา เต สมณ ฉายาติ
วตฺวา อญฺญมฺปิ พหุํ อตฺตโน อนุรูปํ วทนฺโต อฏฺฐาสิ ฯ
ภควา กตภตฺตกิจฺโจ อนุโมทนํ กตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ ฯ
กุมาโรปิ ทายชฺชํ เม สมณ เทหิ ทายชฺชํ เม สมณ เทหีติ
ภควนฺตํ อนุพนฺธิ ฯ เตน วุตฺตํ อนุปุพฺเพน จาริกญฺจรมาโน
เยน กปิลวตฺถุ ฯ เป ฯ ทายชฺชํ เม สมณ เทหีติ ฯ อถโข
ภควา **อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ อามนฺเตสีติ** ภควา กุมารํ น
นิวตฺตาเปสิ ปริชโนปิ กุมารํ ภควตา สทฺธึ คจฺฉนฺตํ นิวตฺเตตุํ
น วิสหติ ฯ อถ อารามํ คนฺตฺวา ยํ อยํ ปิตุ สนฺตกํ ธนํ อิจฺฉติ
ตํ วฏฺฏานุคตํ สวิฆาตํ หนฺทสฺส โพธิมณฺเฑ ปฏิลทฺธํ สตฺตวิธํ
อริยธนํ เทมิ โลกุตฺตรทายชฺชสฺส นํ สามิกํ กโรมีติ อายสฺมนฺตํ
สารีปุตฺตํ อามนฺเตสิ ฯ อามนฺเตตฺวา จ ปนาห เตนหิ ตฺวํ
สารีปุตฺต ราหุลกุมารํ ปพฺพาเชหีติ ฯ ยสฺมา อยํ ทายชฺชํ ยาจติ
ตสฺมา นํ โลกุตฺตรทายชฺชํ ปฏิลาภาย ปพฺพาเชหีติ อตฺโถ ฯ
อิทานิ ยา สา ภควตา พาราณสิยํ ตีหิ สรณคมเนหิ ปพฺพชฺชา จ
อุปสมฺปทา จ อนุญฺญาตา ตโต ยสฺมา อุปสมฺปทํ ปฏิกฺขิปิตฺวา

ครุภาเว ฐเปตฺวา ญตฺติจตุตฺเถน กมฺเมน อุปสมฺปทา อนุญฺญาตา ปพฺพชฺชา ปน เนว ปฏิกฺขิตฺตา น ปุน อนุญฺญาตา ตสฺมา อนาคเต ภิกฺขูนํ วิมติ อุปฺปชฺชิสฺสติ อยํ ปพฺพชฺชา นาม ปุพฺเพ อุปสมฺปทาสทิสา กึ นุ โข อิทานิปิ อุปสมฺปทา วิย กมฺมวาจาย เอว กตฺตพฺพา อุทาหุ สรณคมเนหีติ อิมญฺจ ปนตฺถํ วิทิตฺวา ภควา ปุน ตีหิ สรณคมเนหิ สามเณรปพฺพชฺชํ อนุชานิตุกาโม ตสฺมา ธมฺมเสนาปติ ตํ ภควโต อชฺฌาสยํ วิทิตฺวา ภควนฺตํ ปุน ปพฺพชฺชํ อนุชานาเปตุกาโม อาห กถาหํ ภนฺเต ราหุลกุมารํ ปพฺพาเชมีติ ฯ **อถโข อายสฺมา สารีปุตฺโต ราหุลกุมารํ ปพฺพาเชสีติ** กุมารสฺส มหาโมคฺคลฺลานตฺเถโร เกเส ฉินฺทิตฺวา กาสายานิ ทตฺวา สารีปุตฺโต สรณานิ อทาสิ ฯ มหากสฺสปตฺเถโร โอวาทาจริโย อโหสิ ฯ ยสฺมา ปน อุปชฺฌาย-มูลกา ปพฺพชฺชา จ อุปสมฺปทา จ อุปชฺฌาโยว ตตฺถ อิสฺสโร น อาจริโย ตสฺมา วุตฺตํ อถโข อายสฺมา สารีปุตฺโต ราหุลกุมารํ ปพฺพาเชสีติ ฯ เอวํ กุมาโร ปพฺพชิโตติ สุตฺวา อุปฺปนฺนสํเวเคน หทเยน อถโข สุทฺโธทโน สกฺโกติ สพฺพํ วตฺตพฺพํ ฯ ตตฺถ ยสฺมา อญฺญาจริยาย ชีวโต ปพฺพชิตสฺส อวิเสเสน วรํ ยาจามีติ วุตฺเต ยาจสฺสูติ วจนํ อปฺปฏิรูปํ น จ พุทฺธานํ อาจิณฺณํ ตสฺมา อติกฺกนฺตวรา โข โคตม ตถาคตาติ วุตฺตํ ฯ **ยญฺจ ภนฺเต กปฺปติ ยญฺจ อนวชฺชนฺติ** ยํ ตุมฺหากญฺเจว ทาตุํ กปฺปติ อนวชฺชญฺจ โหติ มม สมฺปฏิจฺฉนปฺปจฺจยา วญฺญูหิ

น ครหิตพฺพํ ตํ ยาจามีติ อตฺโถ ฯ **ตถา นนฺเท อธิมตฺตํ ราหุเลติ** ยเถว กิร โพธิสตฺตํ เอวํ นนฺทมฺปิ ราหุลมฺปิ มงฺคลทิวเส เนมิตฺตกา จกฺกวตฺติ ภวิสฺสตีติ พฺยากรึสุ ฯ อถ ราชา ปุตฺตสฺส จกฺกวตฺติสิรึ ปสฺสิสฺสามีติ อุสฺสาหชาโต ภควโต ปพฺพชฺชาย มหนฺตํ อิจฺฉาวิฆาตํ ปาปุณิ ฯ ตโต นนฺทสฺส จกฺกวตฺติสิรึ ปสฺสิสฺสามีติ อุสฺสาหํ ชเนสิ ฯ ตมฺปิ ภควา ปพฺพาเชสิ ฯ อิติ ตมฺปิ ทุกฺขํ อธิวาเสตฺวา อิทานิ ราหุลสฺส จกฺกวตฺติสิรึ ปสฺสิสฺสามีติ อุสฺสาหํ ชเนสิ ฯ ตมฺปิ ภควา ปพฺพาเชสิ ฯ เตนสฺส อิทานิ กุลวํโสปิ ปจฺฉินฺโน กุโต จกฺกวตฺติสิรีติ อธิกตรํ ทุกฺขํ อุปฺปชฺชิ ฯ เตน วุตฺตํ ตถา นนฺเท อธิมตฺตํ ราหุเลติ ฯ รญฺโญ ปน อิโต ปจฺฉา อนาคามิผลปฺปตฺติ เวทิตพฺพา ฯ สาธุ ภนฺเต อยฺยาติ อิทํ กสฺมา อาห ฯ โส กิร จินฺเตสิ ยตฺร หิ นาม อหมฺปิ พุทฺธมามโก ธมฺมมามโก สงฺฆมามโก สมาโน อตฺตโน ปิตรา ปุตฺเต ปพฺพาชิยมาเน ญาติวิโยคทุกฺขํ อธิวาเสตุํ น สกฺโกมิ อญฺเญ ชนา ปุตฺตนตฺตเกสุ ปพฺพชนฺเตสุ กถํ อธิวาเสสฺสนฺติ ตสฺมา อญฺเญสมฺปิ ตาว เอวรูปํ ทุกฺขํ มา อโหสีติ อาห ฯ ภควา สาสเน นิยฺยานิกการณํ ราชา วทตีติ ธมฺมกถํ กตฺวา น ภิกฺขเว อนนุญฺญาโต มาตาปิตูหิ ปุตฺโต ปพฺพาเชตพฺโพติ สิกฺขาปทํ ปญฺญาเปสิ ฯ ตตฺถ **มาตาปิตูหีติ** ชนนีชนเก สนฺธาย วุตฺตํ ฯ สเจ เทฺว อตฺถิ เทฺวปิ อาปุจฺฉิตพฺพา ฯ สเจ ปิตา มโต โหติ มาตา วา โย ชีวติ โส

อาปุจฺฉิตพฺโพ ฯ ปพฺพชิตาปิ อาปุจฺฉิตพฺพาว ฯ อาปุจฺฉนฺเตน
สยํ วา คนฺตฺวา อาปุจฺฉิตพฺพํ อญฺโญ วา เปเสตพฺโพ โสเอว
วา เปเสตพฺโพ คจฺฉ มาตาปิตโร อาปุจฺฉิตฺวา เอหีติ ฯ สเจ
อนุญฺญาโตมฺหีติ วทติ สทฺทหนฺเตน ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ ปิตา สยํ
ปพฺพชิโต ปุตฺตมฺปิ ปพฺพาเชตุกาโม โหติ มาตรํ อาปุจฺฉิตฺวาว
ปพฺพาเชตุ ฯ มาตา วา ธีตรํ ปพฺพาเชตุกามา ปิตรํ อาปุจฺฉิตฺวาว
ปพฺพาเชตุ ฯ ปิตา ปุตฺตทาเรน อนตฺถิโก ปลายิ ฯ มาตา อิมํ
ปพฺพาเชถาติ ปุตฺตํ ภิกฺขูนํ เทติ ปิตาสฺส กุหินฺติ วุตฺเต
จิตฺตเกฬิยํ กีฬิตุํ ปลาโตติ วทติ ตํ ปพฺพาเชตุํ วฏฺฏติ ฯ มาตา
เกนจิ ปุริเสน สทฺธึ ปลาตา โหติ ฯ ปิตา ปน ปพฺพาเชถาติ
เทติ ฯ เอตฺถาปิ เอเสว นโย ฯ ปิตา วิปฺปวุตฺโถ โหติ ฯ
มาตา ปุตฺตํ ปพฺพาเชถาติ อนุชานาติ ปิตาสฺส กุหินฺติ วุตฺเต
กึ ตุมฺหากํ ปิตรา อหํ ชานิสฺสามีติ วทติ ปพฺพาเชตุํ วฏฺฏตีติ
กุรุนฺทิยํ วุตฺตํ ฯ มาตาปิตโร มตา ทารโก จูฬมาตาทีนํ สนฺติเก
สํวฑฺโฒ ตสฺมึ ปพฺพาชิยมาเน ตํ นิสฺสาย ญาตกา กลหํ วา
กโรนฺติ ขียนฺติ วา ตสฺมา วิวาทุปจฺเฉทนตฺถํ อาปุจฺฉิตฺวาว
ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ อนาปุจฺฉา ปพฺพาเชนฺตสฺส ปน อาปตฺติ นตฺถิ ฯ
ทหรกาเล คเหตฺวา โปสนกา มาตาปิตโร นาม โหนฺติ ฯ เตสุปิ
เอเสว นโย ฯ ปุตฺโต อตฺตานํ นิสฺสาย ชีวติ น มาตาปิตโร
สเจปิ ราชา โหติ อาปุจฺฉิตฺวาว ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ มาตาปิตูหิ
อนุญฺญาโต ปพฺพชิตฺวา ปุน วิพฺภมติ สเจปิ สตฺตกฺขตฺตุํ

ปพฺพชิตฺวา วิพฺภมติ อาคตาคตกาเล ปุนปฺปุนํ อาปุจฺฉิตฺวาว
ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ สเจ เอวํ วทนฺติ อยํ วิพฺภมิตฺวา เคหํ อาคโต
อมฺหากํ กมฺมํ น กโรติ ปพฺพชิตฺวา ตุมฺหากํ วตฺตํ น ปูเรติ
นตฺถิ อิมสฺส อาปุจฺฉนกิจฺจํ อาคตาคตํ นํ ปพฺพาเชยฺยาถาติ
เอวํ นิสฺสฏฺฐํ ปุน อนาปุจฺฉาปิ ปพฺพาเชตุํ วฏฺฏติ ฯ โยปิ
ทหรกาเลเยว อยํ ตุมฺหากํ ทินฺโน ยทา อิจฺฉถ ตทา
ปพฺพาเชยฺยาถาติ เอวํ ทินฺโน โหติ โสปิ อาคตาคโต ปุน
อาปุจฺฉิตฺวาว ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ ยมฺปน ทหรกาเลเยว อิมํ ภนฺเต
ปพฺพาเชยฺยาถาติ อนุชานิตฺวา ปจฺฉา วุฑฺฒิปฺปตฺตกาเล นานุชานนฺติ ฯ
อยํ น อนาปุจฺฉา ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ เอโก มาตาปิตูหิ สทฺธึ
ภณฺฑิตฺวา ปพฺพาเชถ มนฺติ อาคจฺฉติ ฯ อาปุจฺฉิตฺวา เอหีติ
จ วุตฺโต นาหํ คจฺฉามิ สเจ มํ น ปพฺพาเชถ วิหารํ วา
ฌาเปมิ สตฺเถน วา ตุมฺเห ปหรามิ ตุมฺหากํ ญาตกอุปฏฺฐากานํ
วา อารามจฺเฉทนาทีหิ อนตฺถํ อุปฺปาเทมิ รุกฺขา วา ปติตฺวา
มรามิ โจรมชฺฌํ วา ปวิสามิ เทสนฺตรํ วา คจฺฉามีติ
วทติ ฯ ตํ ชีวิตสฺเสว รกฺขณตฺถาย ปพฺพาเชตุํ วฏฺฏติ ฯ
สเจ ปนสฺส มาตาปิตโร อาคนฺตฺวา กสฺมา อมฺหากํ ปุตฺตํ
ปพฺพาชยิตฺถาติ วทนฺติ เตสํ ตมตฺถํ อาโรเจตฺวา รกฺขณตฺถาย
นํ ปพฺพาชยิมฺหา ปญฺญายถ ตุมฺเห ปุตฺเตนาติ วตฺตพฺพา ฯ
รุกฺขา ปปติสฺสามีติ อารูหิตฺวา ปน หตฺถปาเท มุญฺจนฺตํ ปพฺพาเชตุํ
วฏฺฏติเยว ฯ เอโก วิเทสํ คนฺตฺวา ปพฺพชฺชํ ยาจติ ฯ อาปุจฺฉิตฺวา

เจ คโต ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ โน เจ ทหรภิกฺขุํ เปเสตฺวา
อาปุจฺฉาเปตฺวา ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ อติทูรญฺเจ โหติ ปพฺพาเชตฺวาปิ
ภิกฺขูหิ สทฺธึ เปเสตฺวา ทสฺเสตุํ วฏฺฏติ ฯ กุรุนฺทิยมฺปน วุตฺตํ
สเจ ทูรํ โหติ มคฺโค จ มหากนฺตาโร คนฺตฺวา อาปุจฺฉิสฺสามีติ
ปพฺพาเชตุํ วฏฺฏตีติ ฯ สเจ ปน มาตาปิตูนํ พหู ปุตฺตา โหนฺติ
เอวญฺจ วทนฺติ ภนฺเต เอเตสํ ทารกานํ ยํ อิจฺฉถ ตํ
ปพฺพาเชยฺยาถาติ ทารเก วีมํสิตฺวา ยํ อิจฺฉติ โส ปพฺพาเชตพฺโพ
สเจปิ สกเลน กุเลน วา คาเมน วา อนุญฺญาตํ โหติ ภนฺเต
อิมสฺมึ กุเล วา คาเม วา ยํ อิจฺฉถ ตํ ปพฺพาเชยฺยาถาติ ยํ
อิจฺฉติ โส ปพฺพาเชตพฺโพติ ฯ

ราหุลวตฺถุกถา นิฏฺฐิตา ฯ

ยาวตเก วา ปน อุสฺสหตีติ ยตฺตเก สกฺโกติ ฯ ทสสุ
สิกฺขาปเทสุ ปุริมานํ ปญฺจนฺนํ อติกฺกโม นาสนาวตฺถุ ปจฺฉิมานํ
อติกฺกโม ทณฺฑกมฺมวตฺถุ ฯ **อปฺปติสฺสาติ** ภิกฺขุํ เชฏฺฐกฏฺฐาเน
อิสฺสริยฏฺฐาเน น ฐเปนฺติ ฯ **อสภาควุตฺติกาติ** สมานชีวิกา น
ภวนฺติ วิสภาคชีวิกาติ อตฺโถ ฯ **อลาภาย ปริสกฺกตีติ** ยถา
ลาภํ น ลภนฺติ เอวํ ปรกฺกมติ ฯ **อนตฺถายาติ** อุปทฺทวาย ฯ
อนาวาสายาติ กินฺติ อิมสฺมึ อาวาเส น วเสยฺยุนฺติ ปรกฺกมติ ฯ
อกฺโกสติ ปริภาสตีติ อกฺโกสติ เจว ภยทสฺสเนน จ ตชฺเชติ ฯ
เภเทตีติ เปสุญฺญํ อุปสํหริตฺวา เภเทติ ฯ **อาวรณํ กาตุนฺติ** มา ยิธ
ปวิสาติ นีวารณํ กาตุํ ฯ **ยตฺถ วา วสติ ยตฺถ วา ปฏิกฺกมตีติ**

ยตฺถ วสติ วา ปวิสติ วา ฯ อุภเยนาปิ อตฺตโน ปริเวณญฺจ วสฺสคฺเคน ปตฺตเสนาสนญฺจ วุตฺตํ ฯ **มุขทฺวาริกํ อาหารํ อาวรณํ กโรนฺตีติ** อชฺช มา ขาทถ มา ภุญฺชถาติ เอวํ นีวาเรนฺติ ฯ **น ภิกฺขเว มุขทฺวาริโก อาหาโร อาวรณํ กาตพฺโพติ** เอตฺถ มา ขาท มา ภุญฺชาติ วทโตปิ อาหารํ นีวาเรสฺสามีติ ปตฺตจีวรํ อนฺโต นิกฺขิปโตปิ สพฺพปโยเคสุ ทุกฺกฏํ ฯ อนาจารสฺส ปน ทุพฺพจสามเณรสฺส ทณฺฑกมฺมํ กตฺวา ยาคุํ วา ภตฺตํ วา ปตฺตจีวรํ วา ทสฺเสตฺวา เอตฺตเก นาม ทณฺฑกมฺเม อาหเฏ อิทํ ลจฺฉสีติ วตฺตุํ วฏฺฏติ ฯ ภควตา หิ อาวรณเมว ทณฺฑกมฺมํ วุตฺตํ ฯ ธมฺมสงฺคาหกตฺเถเรหิ ปน อปราธานุรูปํ อุทกทารุวาลิกาทีนํ อาหราปนมฺปิ กาตพฺพนฺติ วุตฺตํ ฯ ตสฺมา ตมฺปิ กาตพฺพํ ฯ ตญฺจ โข โอรมิสฺสติ วิรมิสฺสตีติ อนุกมฺปาย น นสฺสิสฺสติ วิพฺภมิสฺสตีติอาทินยปฺปวตฺเตน ปาปชฺฌาสเยน ทณฺฑกมฺมํ กโรมีติ อุณฺหปาสาเณ วา นิปชฺชาเปตุํ ปาสาณิฏฺฐกาทีนิ วา สีเส นิกฺขิปาเปตุํ อุทกํ วา ปเวเสตุํ น วฏฺฏติ ฯ **น ภิกฺขเว อุปชฺฌายํ อนาปุจฺฉาติ** เอตฺถ ตุมฺหากํ สามเณรสฺส อยํ นาม อปราโธ ทณฺฑกมฺมมสฺส กโรถาติ ติกฺขตฺตุํ วุตฺเต สเจ อุปชฺฌาโย ทณฺฑกมฺมํ น กโรติ สยํ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ สเจปิ อาทิโตว อุปชฺฌาโย วทติ มยฺหํ สามเณรานํ โทเส สติ ตุมฺเหว ทณฺฑกมฺมํ กโรถาติ กาตุํ วฏฺฏติเยว ฯ ยถา จ สามเณรานํ เอวํ สทฺธิวิหาริกนฺเตวาสิกานมฺปิ ทณฺฑกมฺมํ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ **อปลาเฬนฺตีติ**

ตุมฺหากํ ปตฺตํ ทสฺสาม จีวรํ ทสฺสามาติ อตฺตโน อุปฏฺฐานกรณตฺถํ สงฺคณฺหนฺติ ฯ **น ภิกฺขเว อญฺญสฺส ปริสา อปลาเฬตพฺพาติ** เอตฺถ สามเณรา วา โหนฺตุ อุปสมฺปนฺนา วา อนฺตมโส ทุสฺสีลภิกฺขุสฺสาปิ ปรสฺส ปริสภูเต ภินฺทิตฺวา คณฺหิตุํ น วฏฺฏติ ฯ อาทีนวมฺปน วตฺตุํ วฏฺฏติ ตยา นหายิตุํ อาคเตน คูถมกฺขนํ วิย กตํ ทุสฺสีลํ นิสฺสาย วิหรนฺเตนาติ ฯ สเจ โส สยเมว ชานิตฺวา อุปชฺฌํ วา นิสฺสยํ วา ยาจติ ทาตุํ วฏฺฏติ ฯ **อนุชานามิ ภิกฺขเว อิเมหิ ทสหงฺเคหิ สมนฺนาคตํ สามเณรํ นาเสตุนฺติ** เอตฺถ กณฺฏกสิกฺขาปท-วณฺณนายํ วุตฺตาสุ ตีสุ นาสนาสุ ลิงฺคนาสนาว อธิปฺเปตา ตสฺมา โย ปาณาติปาตาทีสุ เอกมฺปิ กมฺมํ กโรติ โส ลิงฺคนาสนาย นาเสตพฺโพ ฯ ยถา จ ภิกฺขูนํ ปาณาติปาตาทีสุ นานาอาปตฺติโย โหนฺติ น ตถา สามเณรานํ ฯ สามเณโร หิ กุนฺถกิปิลฺลิกมฺปิ มาเรตฺวา มงฺกุณฺณฑกมฺปิ ภินฺทิตฺวา นาเสตพฺพตํเยว ปาปุณาติ ฯ ตาวเทวสฺส สรณคมนานิ จ อุปชฺฌาคหณญฺจ เสนาสนคาโห จ ปฏิปฺปสฺสมฺภติ สงฺฆลาภํ น ลภติ ลิงฺคมตฺตเมว เอกํ อวสิฏฺฐํ โหติ ฯ โส เจ อากิณฺณโทโสว โหติ อายตึ สํวเร น ติฏฺฐติ นิกฺกฑฺฒิตพฺโพ ฯ อถ สหสา วิรชฺฌิตฺวา ทุฏฺฐํ มยา กตนฺติ ปุน สํวเร ฐาตุกาโม โหติ ลิงฺคนาสนกิจฺจํ นตฺถิ ฯ ยถานิวตฺถปารุตสฺเสว สรณานิ ทาตพฺพานิ อุปชฺฌา ทาตพฺพา ฯ สิกฺขาปทานิ ปน สรณคมเนเนว อิชฺฌนฺติ ฯ สามเณรานํ หิ สรณคมนํ ภิกฺขูนํ อุปสมฺปทกมฺมวาจาสทิสํ ตสฺมา ภิกฺขุนา วิย จตุปาริสุทฺธิสีลํ

อิมินาปิ ทส สีลานิ สมาทินฺนาเนว โหนฺติ ฯ เอวํ สนฺเตปิ ทฬฺหี-
กรณตฺถํ อายตึ สํวเร ปติฏฺฐาปนตฺถํ ปุน ทาตพฺพานิ ฯ สเจ
ปุริมิกาย ปุน สรณานิ คหิตานิ ปจฺฉิมิกาย วสฺสาวาสิกํ ลจฺฉติ ฯ
สเจ ปจฺฉิมิกาย คหิตานิ สงฺฆेน อปโลเกตฺวา ลาโภ ทาตพฺโพ ฯ
อทินฺนาทาเน ติณสลากมตฺเตนาปิ วตฺถุนา อพฺรหฺมจริเย ตีสุ มคฺเคสุ
ยตฺถ กตฺถจิ วิปฺปฏิปตฺติยา มุสาวาเท หสฺสาธิปฺปายตายปิ มุสาภณิเต
อสฺสมโณ โหติ นาเสตพฺพตํ อาปชฺชติ ฯ มชฺชปาเน ปน ภิกฺขุโน
อชานิตฺวาปิ พีชโต ปฏฺฐาย มชฺชํ ปิวนฺตสฺส ปาจิตฺติยํ ฯ สามเณโร
ปน ชานิตฺวาว ปิวนฺโต สีลเภทํ อาปชฺชติ น อชานิตฺวา ฯ
ยานิ ปนสฺส อิตรานิ ปญฺจ สิกฺขาปทานิ เตสุ ภินฺเนสุ น
นาเสตพฺโพ ทณฺฑกมฺมํ กาตพฺพํ ฯ สิกฺขาปเท ปน ปุน ทินฺเนปิ
อทินฺเนปิ วฏฺฏติ ฯ ทณฺฑกมฺเมน ปน ปีเฬตฺวา อายตึ สํวเร
ฐปนตฺถาย ทาตพฺพเมว ฯ สามเณรานํ มชฺชปานํ สจิตฺตกํ
ปาราชิกวตฺถุ ฯ อยํ วิเสโส ฯ อวณฺณภาสเน ปน อรหํ
สมฺมาสมฺพุทฺโธติอาทีนํ ปฏิปกฺขวเสน พุทฺธสฺส วา สฺวากฺขาโตติ-
อาทีนํ ปฏิปกฺขวเสน ธมฺมสฺส วา สุปฏิปนฺโนติอาทีนํ ปฏิปกฺขวเสน
สงฺฆสฺส วา อวณฺณํ ภาสนฺโต รตนตฺตยํ นินฺทนฺโต ครหนฺโต
อาจริยุปชฺฌายาทีหิ มา เอวํ อวจาติ อวณฺณภาสเน อาทีนวํ
ทสฺเสตฺวา นิวาเรตพฺโพ ฯ สเจ ยาวตติยํ วุจฺจมาโน น โอรมติ
กณฺฏกนาสนาย นาเสตพฺโพติ กุรุนฺทิยํ วุตฺตํ ฯ มหาอฏฺฐกถายํ
ปน สเจ เอวํ วุจฺจมาโน ตํ ลทฺธึ นิสฺสชฺชติ ทณฺฑกมฺมํ

กาเรตฺวา อจฺจยํ เทสาเปตพฺโพ ฯ สเจ น นิสฺสชฺชติ ตเถว อาทาย ปคฺคยฺห ติฏฺฐติ ลิงฺคนาสนาย นาเสตพฺโพติ วุตฺตํ ฯ ตํ ยุตฺตํ ฯ อยเมว หิ นาสนา อิธาธิปฺเปตาติ ฯ มิจฺฉาทิฏฺฐิเกปิ เอเสว นโย ฯ สสฺสตุจฺเฉทานญฺหิ อญฺญตรทิฏฺฐิโก สเจ อาจริยาทีหิ โอวทิยมาโน นิสฺสชฺชติ ทณฺฑกมฺมํ กาเรตฺวา อจฺจยํ เทสาเปตพฺโพ อปฺปฏินิสฺสชฺชนฺโตว นาเสตพฺโพติ ฯ ภิกฺขุนีทูสโก เจตฺถ กามํ อพฺรหฺมจาริคฺคหเณน คหิโตว ฯ อพฺรหฺมจารึ ปน อายตึ สํวเร ฐาตุกามํ สรณานิ ทตฺวา อุปสมฺปาเทตุํ วฏฺฏติ ฯ ภิกฺขุนีทูสโก อายตึ สํวเร ฐาตุกาโมปิ ปพฺพชฺชมฺปิ น ลภติ ปเคว อุปสมฺปทนฺติ เอตมตฺถํ ทสฺเสตุํ ภิกฺขุนีทูสโกติ อิมํ วิสุํ ทสมํ องฺคํ วุตฺตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ

ทหเร ทหเรติ ตรุเณ ตรุเณ ฯ โมลิคลฺเลติ ถูลสรีเร ฯ **หตฺถิ-ภณฺเฑ อสฺสภณฺเฑติ** หตฺถิโคปเก จ อสฺสโคปเก จ ฯ **ปณฺฑโก ภิกฺขเวติ** เอตฺถ อาสิตฺตปณฺฑโก อุสูยปณฺฑโก โอปกฺกมิยปณฺฑโก ปกฺขปณฺฑโก นปุํสกปณฺฑโกติ ปญฺจ ปณฺฑกา ฯ ตตฺถ ยสฺส ปเรสํ องฺคชาตํ มุเขน คเหตฺวา อสุจินา อาสิตฺตสฺส ปริฬาโห วูปสมฺมติ อยํ อาสิตฺตปณฺฑโก ฯ ยสฺส ปน ปเรสํ อชฺฌาจารํ ปสฺสโต อุสูยาย อุปฺปนฺนาย ปริฬาโห วูปสมฺมติ อยํ อุสูยปณฺฑโก ฯ ยสฺส อุปกฺกเมน พีชานิ อปนีตานิ อยํ โอปกฺกมิยปณฺฑโก ฯ เอกจฺโจ ปน อกุสลวิปากานุภาเวน กาฬปกฺเข ปณฺฑโก โหติ ชุณฺหปกฺเข ปนสฺส ปริฬาโห วูปสมฺมติ อยํ ปกฺขปณฺฑโก ฯ

โย ปน ปฏิสนฺธิยํเยว อภาวโก อุปฺปนฺโน อยํ นปปสกปณฺฑโก ฯ เตสุ อาสิตฺตปณฺฑกสฺส จ อุสุยฺยปณฺฑกสฺส จ ปพฺพชฺชา น วาริตา อิตเรสํ ติณฺณํ วาริตา ฯ เตสุปิ ปกฺขปณฺฑกสฺส ยสฺมึ ปกฺเข ปณฺฑโก โหติ ตสฺมึเยวสฺส ปกฺเข ปพฺพชฺชา วาริตาติ กุรุนฺทิยํ วุตฺตํ ฯ ยสฺส เจตฺถ ปพฺพชฺชา วาริตา ตํ สนฺธาย อิทํ วุตฺตํ อนุปสมฺปนฺโน นาเสตพฺโพติ ฯ โสปิ ลิงฺค-นาสเนเนว นาเสตพฺโพ ฯ อิโต ปรํ นาเสตพฺโพติ วุตฺเตปิ เอเสว นโย ฯ

ปุราณกุลปุตฺโตติ ปุราณสฺส อนุกฺกเมน ปาริชุญฺญํ ปตฺตสฺส กุลสฺส ปุตฺโต ฯ **ขีณโกลญฺโญติ** มาติปกฺขปิติปกฺขโต โกลญฺญา ขีณา วินฏฺฐา มตา อสฺสาติ ขีณโกลญฺโญ ฯ **อนธิคตนฺติ** อปฺปตฺตํ ฯ **ผาตึ** กาตุนฺติ วฑฺเฒตุํ ฯ อิงฺฆาติ อุยฺโยชนตฺเถ นิปาโต ฯ **อนุยุญฺชิยมาโนติ** เอกมนฺตํ เนตฺวา เกสมสฺสุ-โอโรปนกาสายปฏิคฺคหณสรณคมนอุปชฺฌายคหณกมฺมวาจนิสฺสยธมฺเม ปุจฺฉิยมาโน ฯ **เอตมตฺถํ อาโรเจสีติ** เอตํ สยํ ปพฺพชิตภาวํ อาทิโต ปฏฺฐาย อาจิกฺขิ ฯ เถยฺยสํวาสโก ภิกฺขเวติ เอตฺถ ตโย เถยฺย-สํวาสกา ลิงฺคตฺเถนโก สํวาสตฺเถนโก อุภยตฺเถนโกติ ฯ ตตฺถ โย สยํ ปพฺพชิตฺวา วิหารํ คนฺตฺวา น ภิกฺขุวสฺสานิ คเณติ น ยถาวุฑฺฒํ วนฺทนํ สาทิยติ น อาสเนน ปฏิพาหติ น อุโปสถ-ปวารณาทีสุ สนฺทิสฺสติ อยํ ลิงฺคมตฺตสฺเสว เถนิตตฺตา ลิงฺคตฺ-เถนโก นาม ฯ โย ปน ภิกฺขูหิ ปพฺพชิโต สามเณโร สมาโน

วิเทสํ คนฺตฺวา อหํ ทสวสฺโส วา วีสติวสฺโส วาติ มุสา วตฺวา
ภิกฺขุวสฺสานิ คเณติ ยถาวุฑฺฒํ วนฺทนํ สาทิยติ อาสเนน
ปฏิพาหติ อุโปสถปวารณาทีสุ สนฺทิสฺสติ อยํ สํวาสมตฺตสฺเสว
เถนิตตฺตา สํวาสตฺเถนโก นาม ฯ ภิกฺขุวสฺสคณนาทิโก หิ สพฺโพปิ
กิริยเภโท อิมสฺมึ เอตฺถ สํวาโสติ เวทิตพฺโพ ฯ สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย
น เม โกจิ ชานาตีติ เอวํ ปฏิปชฺชนฺเตปิ เอเสว นโย ฯ โย
ปน สยํ ปพฺพชิตฺวา วิหารํ คนฺตฺวา ภิกฺขุวสฺสานิ คเณติ ยถา-ล
วุฑฺฒํ วนฺทนํ สาทิยติ อาสเนน ปฏิพาหติ อุโปสถปวารณาทีสุ
สนฺทิสฺสติ อยํ ลิงฺคสฺส เจว สํวาสสฺส จ เถนิตตฺตา อุภยตฺ-
เถนโก นาม ฯ อยํ ติวิโธปิ เถยฺยสํวาสโก อนุปสมฺปนฺโน
น อุปสมฺปาเทตพฺโพ อุปสมฺปนฺโน นาเสตพฺโพ ปุน ปพฺพชฺชํ
ยาจนฺโตปิ น ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ เอตฺถ จ อสมฺโมหตฺถํ อิทํ
ปกิณฺณกํ เวทิตพฺพํ

ราชทุพฺภิกฺขกนฺตาร-	**โรคเวริภเยน วา**
จีวราหรณตฺถํ วา	**ลิงฺคํ อาทิยตีธ โย**
สํวาสํ นาธิวาเสติ	**ยาว โส สุทฺธมานโส**
เถยฺยสํวาสโก นาม	**ตาว เอส น วุจฺจตีติ ฯ**

ตตฺร วิตฺถารนโย อิเธกจฺจสฺส ราชา กุทฺโธ โหติ ฯ โส
เอวํ เม โสตฺถิ ภวิสฺสตีติ สยเมว ลิงฺคํ คเหตฺวา ปลายติ ฯ ตํ
ทิสฺวา รญฺโญ อาโรเจนฺติ ฯ ราชา สเจ ปพฺพชิโต น ตํ
ลพฺภา กิญฺจิ กาตุนฺติ ตสฺมึ โกธํ ปฏิวิเนติ ฯ โส วูปสนฺตํ เม

ราชภยนฺติ สงฺฆมชฺฌํ อโนสริตฺวาว คิหิลิงฺคํ คเหตฺวา อาคโต
ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ อถาปิ สาสนํ นิสฺสาย มยา ชีวิตํ ลทฺธํ
หนฺททานิ อหํ ปพฺพชามีติ อุปฺปนฺนสํเวโค เตเนว ลิงฺเคน อาคนฺตฺวา
อาคนฺตุกวตฺตํ น สาทิยติ ภิกฺขูหิ ปุฏฺโฐ วา อปุฏฺโฐ วา
ยถาภูตมตฺตานํ อาวิกตฺวา ปพฺพชฺชํ ยาจติ ลิงฺคํ อปเนตฺวา
ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ สเจ ปน วตฺตํ สาทิยติ ปพฺพชิตาลยํ ทสฺเสติ สพฺพํ
ปุพฺเพ วุตฺตํ วสฺสคณนาทิเภทํ วิธึ ปฏิปชฺชติ อยํ น ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ
อิธ ปเนกจฺโจ ทุพฺภิกฺเข ชีวิตุํ อสกฺโกนฺโต สยเมว ลิงฺคํ
คเหตฺวา สพฺพปาสณฺฑิยภตฺตานิ ภุญฺชนฺโต ทุพฺภิกฺเข วีติวตฺเต
สงฺฆมชฺฌํ อโนสริตฺวาว คิหิลิงฺคํ คเหตฺวา อาคโตติ สพฺพํ ปุริม-
สทิสเมว ฯ อปโร มหากนฺตารํ นิตฺถริตุกาโม โหติ สตฺถวาโห
จ ปพฺพชิเต คเหตฺวา คจฺฉติ ฯ โส เอวํ มํ สตฺถวาโห คเหตฺวา
คมิสฺสตีติ สยเมว ลิงฺคํ คเหตฺวา สตฺถวาเหน สทฺธึ กนฺตารํ
นิตฺถริตฺวา เขมนฺตํ ปตฺวา สงฺฆมชฺฌํ อโนสริตฺวาว คิหิลิงฺคํ คเหตฺวา
อาคโตติ สพฺพํ ปุริมสทิสเมว ฯ อปโร โรคภเย อุปฺปนฺเน ชีวิตุํ
อสกฺโกนฺโต สยเมว ลิงฺคํ คเหตฺวา สพฺพปาสณฺฑิยภตฺตานิ
ภุญฺชนฺโต โรคภเย วูปสนฺเต สงฺฆมชฺฌํ อโนสริตฺวาว คิหิลิงฺคํ
คเหตฺวา อาคโตติ สพฺพํ ปุริมสทิสเมว ฯ อปรสฺส เอโก เวริโก
กุทฺโธ โหติ ฆาเตตุกาโม นํ วิจรติ โส เอวํ เม โสตฺถิ
ภวิสฺสตีติ สยเมว ลิงฺคํ คเหตฺวา ปลายติ เวริโก กุหึ โสติ
ปริเยสนฺโต ปพฺพชิตฺวา ปลาโตติ สุตฺวา สเจ ปพฺพชิโต น ตํ

ลพฺภา กิญฺจิ กาตุนฺติ ตสฺมึ โกธํ ปฏิวิเนติ ฯ โส วูปสนฺตํ เม
เวริภยนฺติ สงฺฆมชฺฌํ อโนสริตฺวาว คิหิลิงฺคํ คเหตฺวา อาคโตติ
สพฺพํ ปุริมสทิสเมว ฯ อปโร ญาติกุลํ คนฺตฺวา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย
คิหี หุตฺวา อิมานิ จีวรานิ อิธ วินสฺสนฺติ สเจปิ อิมานิ
คเหตฺวา วิหารํ คมิสฺสามิ อนฺตรามคฺเค มํ โจโรติ คเหสฺสนฺติ
ยนฺนูนาหํ กายปริหาริยานิ กตฺวา คจฺเฉยฺยนฺติ จีวราหรณตฺถํ
นิวาเสตฺวา จ ปารุปิตฺวา จ วิหารํ คจฺฉติ ฯ ตํ ทูรโต ว อาคจฺฉนฺตํ
ทิสฺวา สามเณรา จ ทหรา จ อพฺภุคฺคจฺฉนฺติ วตฺตํ ทสฺเสนฺติ ฯ
โส น สาทิยติ ยถาภูตมตฺตานํ อาวิกโรติ ฯ สเจ ภิกฺขู
นทานิ มยํ ตํ มุญฺจิสฺสามาติ พลกฺกาเรน ปพฺพาเชตุกามา โหนฺติ
กาสายานิ อปเนตฺวา ปุน ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ สเจ ปน นยิเม มม
หีนายาวตฺตภาวํ ชานนฺตีติ ตํเยว ภิกฺขุภาวํ ปฏิชานิตฺวา สพฺพํ
ปุพฺเพ วุตฺตํ วสฺสคณนาทิเภทํ วิธึ ปฏิปชฺชติ อยํ น ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ
อปโร มหาสามเณโร ญาติกุลํ คนฺตฺวา อุปฺปพฺพชิตฺวา
กมฺมนฺตานุฏฺฐาเนน อุพฺพาโฬฺห หุตฺวา ปุนทานิ อหํ สมโณว
ภวิสฺสามิ เถโรปิ เม อุปฺปพฺพชิตภาวํ น ชานาตีติ ตเทว ปตฺตจีวรํ
อาทาย วิหารํ คจฺฉติ ตมตฺถํ ภิกฺขูนํ นาโรเจติ สามเณรภาวํ
ปฏิชานาติ ฯ อยํ เถยฺยสํวาสโกเยว ปพฺพชฺชํ น ลภติ ฯ
สเจปิสฺส ลิงฺคคหณกาเล เอวํ โหติ นาหํ กสฺสจิ อาโรเจสฺสามีติ
วิหารญฺจ คโต อาโรเจติ ฯ คหเณเนว เถยฺยสํวาสโก ฯ อถาปิสฺส
คหณกาเล อาจิกฺขิสฺสามีติ จิตฺตํ อุปฺปนฺนํ โหติ วิหารญฺจ

คนฺตฺวา กุหึ ตฺวํ อาวุโส คโตติ วุตฺโต นทานิ มํ อิเม ชานนฺตีติ
วณฺเณตฺวา นาจิกฺขติ ฯ นาจิกฺขิสฺสามีติ สห ธุรนิกฺเขเปน อยมฺปิ
เถยฺยสํวาสโกว ฯ สเจ ปนสฺส คหณกาเลปิ อาจิกฺขิสฺสามีติ จิตฺตํ
อุปฺปนฺนํ โหติ วิหารํ คนฺตฺวาปิ อาจิกฺขติ อยํ ปุน ปพฺพชฺชํ
ลภติ ฯ อปโร ทหรสามเณโร มหนฺโต วา ปน พาโล อพฺยตฺโต
โส ปุริมนเยเนว อุปฺปพฺพชิตฺวา ฆเร วจฺฉกรกฺขณาทีนิ กาตุํ น
อิจฺฉติ ฯ ตเมนํ ญาตกา ตานิเยว กาสายานิ อจฺฉาเทตฺวา
ถาลกํ วา ปตฺตํ วา หตฺเถ ทตฺวา คจฺฉ สมโณว โหหีติ ฆรา
นีหรนฺติ ฯ โส วิหารํ คจฺฉติ ฯ เนว นํ ภิกฺขู ชานนฺติ อยํ
อุปฺปพฺพชิตฺวา ปุน สยเมว ปพฺพชิโตติ ฯ นาปิ สยํ ชานาติ โย
เอวํ ปพฺพชติ โส เถยฺยสํวาสโก นาม โหตีติ ฯ สเจ ตํ
ปริปุณฺณวีสติวสฺสํ อุปสมฺปาเทนฺติ สูปสมฺปนฺโน ฯ สเจ ปน
อนุปสมฺปนฺนกาเลเยว วินยวินิจฺฉเย วตฺตมาเน สุณาติ โย เอวํ
ปพฺพชติ โส เถยฺยสํวาสโก นาม โหตีติ เตน มยา เอวํ
กตนฺติ ภิกฺขูนํ อาจิกฺขิตพฺพํ ฯ เอวํ ปุน ปพฺพชฺชํ ลภติ ฯ สเจ
นทานิ มํ โกจิ ชานาตีติ น อาโรเจติ ธุเร นิกฺขิตฺตมตฺเต
เถยฺยสํวาสโก ฯ ภิกฺขุ สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย ลิงฺคํ อปเนตฺวา ทุสฺสีล-
กมฺมํ กตฺวา วา อกตฺวา วา ปุน สพฺพํ ปุพฺเพ วุตฺตํ วสฺส-
คณนาทิเภทํ วิธึ ปฏิปชฺชติ เถยฺยสํวาสโก โหติ ฯ สิกฺขํ
อปฺปจฺจกฺขาย สลิงฺเค ฐิโต เมถุนํ ปฏิเสวิตฺวา วสฺสคณนาทิเภทํ
วิธึ อาปชฺชนฺโต เถยฺยสํวาสโก น โหติ ปพฺพชฺชามตฺตํ ลภติ ฯ

อนฺธกฏฺฐกถายมฺปน เอโส เถยฺยสํวาสโกติ วุตฺตํ ฯ ตํ น คเหตพฺพํ ฯ
เอโก ภิกฺขุ กาสาเย สอุสฺสาโหว โอทาตํ นิวาเสตฺวา เมถุนํ
ปฏิเสวิตฺวา ปุน กาสายานิ นิวาเสตฺวา วสฺสคณนาทิเภทํ สพฺพํ
วิธึ อาปชฺชติ อยมฺปิ เถยฺยสํวาสโก น โหติ ปพฺพชฺชามตฺตํ
ลภติ ฯ สเจ ปน กาสาเย ธุรํ นิกฺขิปิตฺวา โอทาตํ นิวาเสตฺวา
เมถุนํ ปฏิเสวิตฺวา ปุน กาสายานิ นิวาเสตฺวา วสฺสคณนาทิเภทํ
สพฺพํ วิธึ อาปชฺชติ เถยฺยสํวาสโก โหติ ฯ สามเณโร
สลิงฺเค ฐิโต เมถุนาทึ อสฺสมณกรณธมฺมํ อาปชฺชิตฺวาปิ เถยฺย-
สํวาสโก น โหติ ฯ สเจปิ กาสาเย สอุสฺสาโหว กาสายานิ
อปเนตฺวา เมถุนํ ปฏิเสวิตฺวา ปุน กาสายานิ นิวาเสติ เนว
เถยฺยสํวาสโก โหติ ฯ สเจ ปน กาสาเย ธุรํ นิกฺขิปิตฺวา
นคฺโค วา โอทาตนิวตฺโถ วา เมถุนเสวนาทีหิ อสฺสมโณ หุตฺวา
กาสายานิ นิวาเสติ เถยฺยสํวาสโก โหติ ฯ สเจ คิหิภาวํ
ปตฺถยมาโน กาสายํ โอวฏฺฏิกํ วา กตฺวา อญฺเญน วา อากาเรน
คิหินิวาสเนน นิวาเสติ โสภติ นุโข เม คิหิลิงฺคํ น โสภตีติ
วีมํสนตฺถํ รกฺขติ ตาว โสภตีติ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา ปน ปุน ลิงฺคํ
สาทิยนฺโต เถยฺยสํวาสโก โหติ ฯ โอทาตํ นิวาเสตฺวา วีมํสน-
สมฺปฏิจฺฉเนสุปิ เอเสว นโย ฯ สเจ ปน นิวตฺถกาสายสฺส อุปริ
โอทาตํ นิวาเสตฺวา วีมํสติ วา สมฺปฏิจฺฉติ วา รกฺขติเยว ฯ
ภิกฺขุนิยาปิ เอเสว นโย ฯ สาปิ คิหิภาวํ ปตฺถยมานา สเจ
กาสายํ คิหินิวาสนํ นิวาเสติ โสภติ นุโข เม คิหิลิงฺคํ น

โสภตีติ วีมํสนตฺถํ รกฺขติ ตาว สเจ โสภตีติ สมฺปฏิจฺฉติ น รกฺขติ ฯ โอทาตํ นิวาเสตฺวา วีมํสนสมฺปฏิจฺฉเนสุ เอเสว นโย ฯ นิวตฺถกาสายสฺส ปน อุปริ โอทาตํ นิวาเสตฺวา วีมํสตุ วา สมฺปฏิจฺฉตุ วา รกฺขติเยว ฯ สเจ โกจิ วุฑฺฒปพฺพชิโต วสฺสานิ อคเณตฺวา ปาลิยมฺปิ อจตฺวา เอกปสฺเสนาคนฺตฺวา มหา-เปฬาทีสุ กฏจฺฉุนา อุกฺขิตฺเต ภตฺตปิณฺเฑ ปตฺตํ อุปนาเมตฺวา เสโน วิย มํสเปสึ คเหตฺวา คจฺฉติ เถยฺยสํวาสโก น โหติ ฯ ภิกฺขุวสฺสานิ ปน คเณตฺวา คณฺหนฺโต เถยฺยสํวาสโก โหติ ฯ สยํ สามเณโรว สามเณรปฏิปาฏิยา กูฏวสฺสานิ คเณตฺวา คณฺหนฺโต เถยฺยสํวาสโก น โหติ ฯ ภิกฺขุ ภิกฺขุปฏิปาฏิยา กูฏวสฺสานิ คเณตฺวา คณฺหนฺโต ภณฺฑคฺเฆน กาเรตพฺโพติ ฯ

เถยฺยสํวาสกกถา นิฏฺฐิตา ฯ

ติตฺถิยปกฺกนฺตโก ภิกฺขเวติ เอตฺถ ปน ติตฺถิเยสุ ปกฺกนฺโต ปวิฏฺโฐติ ติตฺถิยปกฺกนฺตโก ฯ โส น เกวลํ อุปสมฺปาเทตพฺโพ อถโข น ปพฺพาเชตพฺโพติ ฯ ตตฺรายํ วินิจฺฉโย อุปสมฺปนฺโน ภิกฺขุ ติตฺถิโย ภวิสฺสามีติ สลิงฺเคเนว เตสํ อุปสฺสยํ คจฺฉติ ปทวาเร ปทวาเร ทุกฺกฏํ เตสํ ลิงฺเค อาทินฺนมตฺเต ติตฺถิยปกฺกนฺตโก โหติ ฯ โยปิ สยเมว ติตฺถิโย ภวิสฺสามีติ กุสจีราทีนิ นิวาเสติ ติตฺถิยปกฺกนฺตโก โหติเยว ฯ โย ปน นคฺโค นหายนฺโต อตฺตานํ โอโลเกตฺวา โสภติ เม อาชีวกภาโว อาชีวโก ภวิสฺสนฺติ กาสายานิ อนาทาย นคฺโคว อาชีวกานํ อุปสฺสยํ คจฺฉติ ปทวาเร

ปทวาเร ทุกฺกฏํ สเจ ปนสฺส อนฺตรามคฺเค หิโรตฺตปฺปํ อุปฺปชฺชติ ทุกฺกฏานิ เทเสตฺวา มุจฺจติ ฯ เตสํ อุปสฺสยํ คนฺตฺวาปิ เตหิ วา โอวทิโต อตฺตนา วา อิเมสํ ปพฺพชฺชา อติทุกฺขาติ ทิสฺวา นิวตฺตนฺโตปิ มุจฺจติเยว ฯ สเจ ปน กึ ตุมฺหากํ ปพฺพชฺชาย อุกฺกฏฺฐนฺติ ปุจฺฉิตฺวา เกสมสฺสุลุญฺจนาทีติ วุตฺโต เอกเกสมฺปิ ลุญฺจาเปติ อุกฺกุฏิกปฺปธานาทีนิ วา วตานิ อาทิยติ โมรปิญฺฉาทีนิ วา นิวาเสติ เตสํ ลิงฺคํ คณฺหาติ อยํ ปพฺพชฺชา เสฏฺฐาติ เสฏฺฐภาวํ อุปคจฺฉติ น มุจฺจติ ติตฺถิยปกฺกนฺตโก โหติ ฯ สเจ ปน โสภติ นุโข เม ติตฺถิยปพฺพชฺชา น นุโข โสภตีติ วีมํสนตฺถํ กุสจีราทีนิ นิวาเสติ ชฏํ วา พนฺธติ ขาริกาชํ วา อาทิยติ ยาว น สมฺปฏิจฺฉติ ตาว นํ ลทฺธิ รกฺขติ สมฺ-ปฏิจฺฉิตมตฺเต ติตฺถิยปกฺกนฺตโก โหติ ฯ อจฺฉินฺนจีวโร ปน กุสจีราทีนิ นิวาเสนฺโต ราชภยาทีหิ วา ติตฺถิยลิงฺคํ คณฺหนฺโต ลทฺธิยา อภาเวน เนว ติตฺถิยปกฺกนฺตโก โหติ ฯ อยญฺจ ติตฺถิย-ปกฺกนฺตโก นาม อุปสมฺปนฺนภิกฺขุนา กถิโต ตสฺมา สามเณโร สลิงฺเคน ติตฺถายตนํ คโตปิ ปุน ปพฺพชฺชญฺจ อุปสมฺปทญฺจ ลภตีติ กุรุนฺทิยํ วุตฺตํ ฯ ปุริโม ปน เถยฺยสํวาสโก อนุปสมฺปนฺเนน กถิโต ตสฺมา อุปสมฺปนฺโน กูฏวสฺสํ คเณนฺโตปิ อสฺสมโณ น โหติ ฯ ลิงฺเค สอุสฺสาโห ปาราชิกํ อาปชฺชิตฺวา ภิกฺขุวสฺสาทีนิ คเณนฺโตปิ เถยฺยสํวาสโก น โหตีติ ฯ

ติตฺถิยปกฺกนฺตกกถา นิฏฺฐิตา ฯ

นาคโยนิยา อฏฺฏิยตีติ เอตฺถ กิญฺจาปิ โส ปวตฺติยํ กุสลวิปาเกน เทวสมฺปตฺติสทิสํ อิสฺสริยสมฺปตฺตึ อนุโภติ อกุสลวิปาก-ปฏิสนฺธิกสฺส ปน นาคสฺส สกชาติยา เมถุนปฏิเสวเน จ วิสฺสฏฺจ-นิทฺโทกฺกมเน จ นาคสรีรํ ปาตุภวติ อุทกสญฺจาริกํ มณฺฑูกภกฺขํ ตสฺมา โส ตาย นาคโยนิยา อฏฺฏิยติ ฯ หรายตีติ ลชฺชายติ ฯ ชิคุจฺฉตีติ อตฺตภาวํ ชิคุจฺฉติ ฯ **ตสฺส ภิกฺขุโน นิกฺขนฺเตติ** ตสฺมึ ภิกฺขุสฺมึ นิกฺขนฺเต ฯ อถวา ตสฺส ภิกฺขุโน นิกฺขมเนติ อตฺโถ ฯ **วิสฺสฏฺโฐ นิทฺทํ โอกฺกมีติ** ตสฺมึ อนิกฺขนฺเต วิสฺสรภเยน สตึ อวิสฺสชฺชิตฺวา กปิมิทฺธวเสเนว นิทฺทายนฺโต นิกฺขนฺเต สตึ วิสฺ-สชฺชิตฺวา วิสฺสฏฺโฐ นิราสงฺโก มหานิทฺทํ ปฏิปชฺชิ ฯ **วิสฺสรมกาสีติ** ภยวเสน สมณสญฺญํ ปหาย วิรูปํ มหาสทฺทมกาสิ ฯ **ตุมฺเห** ขฺวตฺถาติ ตุมฺเห โข อตฺถ ฯ อการสฺส โลปํ อกตฺวา วุตฺตํ ฯ ตุมฺเห โข นาคา ฌานวิปสฺสนามคฺคผลานํ อภพฺพตฺตา อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อวิรูฬฺหิธมฺมา วิรูฬฺหิธมฺมา น ภวถาติ อยเมตฺถ สงฺเขปตฺโถ ฯ **สชาติยาติ** นาคิยา เอว ฯ ยทา ปน มนุสฺสิตฺถี-อาทิเภทาย อญฺญชาติยา ปฏิเสวติ ตทา เทวปุตฺโต วิย โหติ ฯ เอตฺถ จ ปวตฺติยํ อภิณฺหํ สภาวปาตุกมฺมทสฺสนวเสน เทฺว ปจฺจยาติ วุตฺตํ ฯ นาคสฺส ปน ปญฺจสุ กาเลสุ สภาวปาตุกมฺมํ โหติ ปฏิสนฺธิกาเล ตจชหนกาเล สชาติยา เมถุนกาเล วิสฺสฏฺจนิทฺโทกฺ-กมนกาเล จุติกาเลติ ฯ **ติรจฺฉานคโต ภิกฺขเวติ** เอตฺถ นาโค วา โหตุ สุปณฺณมาณวกาทีนํ วา อญฺญตโร อนฺตมโส สกฺกํ

เทวราชานํ อุปาทาย โยโกจิ อมนุสฺสชาติโย สพฺโพว อิมสฺมึ อตฺเถ ติรจฺฉานคโตติ เวทิตพฺโพ ฯ โส เนว อุปสมฺปาเทตพฺโพ น ปพฺพาเชตพฺโพ อุปสมฺปนฺโนปิ นาเสตพฺโพติ ฯ

ติรจฺฉานคตวตฺถุกถา นิฏฺฐิตา ฯ

มาตุฆาตกาทิวตฺถูสุ **นิกฺขนฺตึ กเรยฺยนฺติ** นิกฺขมนํ นิคฺคมนํ อปวาหนํ กเรยฺยนฺติ อตฺโถ ฯ **มาตุฆาตโก** ภิกฺขเวติ เอตฺถ เยน มนุสฺสิตฺถีภูตา ชนิกา มาตา สยมฺปิ มนุสฺสชาติเกเนว สตา สญฺจิจฺจ ชีวิตา โวโรปิตา อยํ อานนฺตริเยน มาตุฆาตกกมฺเมน มาตุฆาตโก ฯ เอตสฺส ปพฺพชฺชา จ อุปสมฺปทา จ ปฏิกฺขิตฺตา ฯ เยน ปน มนุสฺสิตฺถีภูตาปิ อชนิกา โปสาวนิกามาตา วา มหา-มาตา วา จูฬมาตา วา ชนิกาปิ วา นมนุสฺสิตฺถีภูตา มาตา ฆาติตา ตสฺส ปพฺพชฺชา น วาริตา น จ อานนฺตริโย โหติ ฯ เยน สยํ ติรจฺฉานภูเตน มนุสฺสิตฺถีภูตา มาตา ฆาติตา โสปิ อานนฺตริโย น โหติ ฯ ติรจฺฉานคตตฺตา ปนสฺส ปพฺพชฺชา ปฏิกฺขิตฺตา ฯ เสสํ อุตฺตานเมว ฯ ปิตุฆาตเกปิ เอเสว นโย ฯ สเจปิ หิ เวสิยาปุตฺโต โหติ อยํ เม ปิตาติ น ชานาติ ยสฺส สมฺภเวน นิพฺพตฺโต โส จ อเนน ฆาติโต ปิตุฆาตโก-เตฺวว สงฺขํ คจฺฉติ อานนฺตริยญฺจ ผุสติ ฯ อรหนฺตฆาตโกปิ มนุสฺสอรหนฺตวเสเนว เวทิตพฺโพ ฯ มนุสฺสชาติยํ หิ อนฺตมโส อปพฺพชิตมฺปิ ขีณาสวํ ทารกํ วา ทาริกํ วา สญฺจิจฺจ ชีวิตา โวโรเปนฺโต อรหนฺตฆาตโกว โหติ ฯ อานนฺตริยญฺจ ผุสติ

ปพฺพชฺชา จสฺส วาริตา ฯ อมนุสฺสชาติกมฺปน อรหนฺตํ มนุสฺส-
ชาติยํ วา อวเสสํ อริยปุคฺคลํ ฆาเตตฺวา อานนฺตริโย น โหติ
ปพฺพชฺชาปิสฺส น วาริตา ฯ กมฺมมฺปน พลวํ โหติ ฯ ติรจฺฉาโน
มนุสฺสอรหนฺตมฺปิ ฆาเตตฺวา อานนฺตริโย น โหติ ฯ กมฺมมฺปน
ภาริยนฺติ อยเมตฺถ วินิจฺฉโย ฯ **เต วธาย โอนียนฺตีติ** วธตฺถาย
โอนียนฺติ ฯ มาเรตุํ นียนฺตีติ อตฺโถ ฯ ยมฺปน ปาลิยํ สจา จ
มยนฺติ วุตฺตํ ตสฺส สเจ มยนฺติ อยเมวตฺโถ ฯ สเจติ หิ
วตฺตพฺเพ เอตฺถ สจา จ อิติ อยํ นิปาโต วุตฺโต ฯ สเจ จ
อิจฺเจว วา ปาโธ ฯ ตตฺถ สเจติ สมฺภาวนตฺเถ นิปาโต ฯ
จ อิติ ปทปูรณมตฺเต ฯ สจชฺช มยนฺติปิ ปาโธ ฯ ตสฺส สเจ
อชฺช มยนฺติ อตฺโถ ฯ **ภิกฺขุนีทูสโก ภิกฺขเวติ** เอตฺถ โย
ปกตตฺตํ ภิกฺขุนึ ติณฺณํ มคฺคานํ อญฺญตรสฺมึ ทูเสติ อยํ
ภิกฺขุนีทูสโก นาม ฯ เอตสฺส ปพฺพชฺชา จ อุปสมฺปทา จ วาริตา ฯ
โย ปน กายสํสคฺเคน สีลวินาสํ ปาเปติ ตสฺส ปพฺพชฺชา จ
อุปสมฺปทา จ น วาริตา ฯ พลกฺกาเรน โอทาตวตฺถวสนํ กตฺวา
อนิจฺฉมานํเยว ทูเสนฺโตปิ ภิกฺขุนีทูสโกเยว ฯ พลกฺกาเรน ปน
โอทาตวตฺถวสนํ กตฺวา อิจฺฉมานํ ทูเสนฺโต ภิกฺขุนีทูสโก น โหติ ฯ
กสฺมา ฯ ยสฺมา คิหิภาเว สมฺปฏิจฺฉิตมตฺเตเยว สา อภิกฺขุนี
โหติ ฯ สกึ สีลวิปนฺนมฺปน ปจฺฉา ทูเสนฺโต สิกฺขมานสามเณรีสุ จ
วิปฺปฏิปชฺชนฺโต เนว ภิกฺขุนีทูสโก โหติ ปพฺพชฺชมฺปิ อุปสมฺปทมฺปิ
ลภติ ฯ **สงฺฆเภทโก ภิกฺขเวติ** เอตฺถ โย เทวทตฺโต วิย

สาสนํ อุทฺธมฺมํ อุพฺพินยํ กตฺวา จตุนฺนํ กมฺมานํ อญฺญตรวเสน สงฺฆํ ภินฺทติ อยํ สงฺฆเภทโก นาม ฯ เอตสฺส ปพฺพชฺชา จ อุปสมฺปทา จ วาริตา ฯ **โลหิตุปฺปาทโก ภิกฺขเวติ** เอตฺถาปิ โย เทวทตฺโต วิย ทุฏฺฐจิตฺเตน วธกจิตฺเตน ตถาคตสฺส ชีวมานกสรีเร ขุทฺทกมกฺขิกาย ปิวนกมตฺตมฺปิ โลหิตํ อุปฺปาเทติ อยํ โลหิตุปฺ-ปาทโก นาม ฯ เอตสฺส ปพฺพชฺชา จ อุปสมฺปทา จ วาริตา ฯ โย ปน โรควูปสมนตฺถํ ชีวโก วิย สตฺเถน ผาเลตฺวา ปูติมํสญฺจ โลหิตญฺจ นีหริตฺวา ผาสุํ กโรติ พหุํ โส ปุญฺญํ ปสวตีติ ฯ อุภโตพฺยญฺชนโกติ อิตฺถีนิมิตฺตุปฺปาทนกมฺมโต จ ปุริสนิมิตฺตุปฺ-ปาทนกมฺมโต จ อุภโตพฺยญฺชนมสฺส อตฺถีติ อุภโตพฺยญฺชนโก ฯ กโรตีติ ปุริสนิมิตฺเตน อิตฺถีสุ เมถุนวีติกฺกมํ กโรติ ฯ **การาเปตีติ** ปรํ สมาทเปตฺวา อตฺตโน อิตฺถีนิมิตฺเต การาเปติ ฯ โส ทุวิโธ โหติ อิตฺถีอุภโตพฺยญฺชนโก ปุริสอุภโตพฺยญฺชนโกติ ฯ ตตฺถ อิตฺถีอุภโตพฺยญฺชนกสฺส อิตฺถีนิมิตฺตํ ปากฏํ โหติ ปุริสนิมิตฺตํ ปฏิจฺฉนฺนํ ปุริสอุภโตพฺยญฺชนกสฺส ปุริสนิมิตฺตํ ปากฏํ อิตฺถีนิมิตฺตํ ปฏิจฺฉนฺนํ ฯ อิตฺถีอุภโตพฺยญฺชนกสฺส อิตฺถีสุ ปุริสตฺตํ กโรนฺตสฺส อิตฺถีนิมิตฺตํ ปฏิจฺฉนนํ โหติ ปุริสนิมิตฺตํ ปากฏํ ปุริสอุภโต-พฺยญฺชนกสฺส ปุริสานํ อิตฺถีภาวํ อุปคจฺฉนฺตสฺส ปุริสนิมิตฺตํ ปฏิจฺฉนฺนํ โหติ อิตฺถีนิมิตฺตํ ปากฏํ โหติ ฯ อิตฺถีอุภโตพฺยญฺชนโก สยญฺจ คพฺภํ คณฺหาติ ปรญฺจ คณฺหาเปติ ปุริสอุภโต-พฺยญฺชนโก ปน สยํ น คณฺหาติ ปรํ คณฺหาเปตีติ อิทเมเตสํ

นานากรณํ ฯ กุรุนฺทิยมฺปน วุตฺตํ ยทิ ปฏิสนฺธิยํ ปุริสลิงฺคํ ปวตฺเต อิตฺถีลิงฺคํ นิพฺพตฺตติ ยทิ ปฏิสนฺธิยํ อิตฺถีลิงฺคํ ปวตฺเต ปุริสลิงฺคํ นิพฺพตฺตตีติ ฯ ตตฺถ วิจารณกฺกโม วิตฺถารโต อตฺถสาลินิยา ธมฺม- สงฺคหฏฺฐกถาย[๑] เวทิตพฺโพ ฯ อิมสฺส ปน ทุวิธสฺสาปิ อุภโตพฺยญฺชนกสฺส เนว ปพฺพชฺชา อตฺถิ น อุปสมฺปทาติ อิทมฺปีธ เวทิตพฺพํ ฯ

เตน โข ปน สมเยนาติ เยน สมเยน ภควตา สิกฺขาปทํ อปฺปญฺญตฺตํ โหติ เตน สมเยน ฯ อนุปชฺฌายกนฺติ อุปชฺฌํ อคาหาเปตฺวา สพฺเพน สพฺพํ อุปชฺฌายวิรหิตํ ฯ เอวํ อุปสมฺปนฺนา เนว ธมฺมโต น อามิสโต สงฺคหํ ลภนฺติ ฯ เต ปริหายนฺติเยว น วฑฺฒนฺติ ฯ น ภิกฺขเว อนุปชฺฌายโกติ อุปชฺฌํ อคาหาเปตฺวา นิรุปชฺฌายโก น อุปสมฺปาเทตพฺโพ ฯ **โย อุปสมฺปาเทยฺย อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ** สิกฺขาปทปญฺญตฺติโต ปฏฺฐาย เอวํ อุปสมฺปาเทนฺตสฺส อาปตฺติ ฯ กมฺมมฺปน น กุปฺปติ ฯ เกจิ กุปฺปตีติ วทนฺติ ตํ น คเหตพฺพํ ฯ **สงฺเฆน อุปชฺฌาเยนาติอาทีสุปิ** อุภโตพฺยญฺชน- กุปชฺฌายปริโยสาเนสุ เอเสว นโย ฯ **อปตฺตกา หตฺเถสุ ปิณฺฑาย จรนฺตีติ** โย หตฺเถสุ ปิณฺโฑ ลพฺภติ ตทตฺถาย จรนฺติ ฯ **เสยฺยถาปิ ติตฺถิยาติ** ยถา อาชีวกนามกา ติตฺถิยา ฯ สูปหยญฺชเนหิ มิสฺเสตฺวา หตฺเถสุ ฐปิตปิณฺฑเมว หิ เต ภุญฺชนฺติ ฯ **อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ** เอวํ อุปสมฺปาเทนฺตสฺเสว อาปตฺติ โหติ ฯ กมฺมมฺปน น กุปฺปติ ฯ อจีวรกาติ วตฺถูสุปิ เอเสว นโย ฯ ยาจิตเกนาติ ยาว อุปสมฺปทํ

๑. (?) อฏฺฐสาลินิยา ธมฺมสงฺคณิฏฺฐกถาย ฯ

กโรมิ ตาว เทถาติ ยาจิตฺวา คหิเตน ตาวกาลิเกนาติ อตฺโถ ฯ
อีทิเสน หิ ปตฺเตน วา จีวเรน วา ปตฺตจีวเรน วา อุป-
สมฺปาเทนฺตสฺเสว อาปตฺติ โหติ กมฺมมฺปน น กุปฺปติ ตสฺมา
ปริปุณฺณปตฺตจีวโรว อุปสมฺปาเทตพฺโพ ฯ สเจ ตสฺส นตฺถิ
อาจริยุปชฺฌายา จสฺส ทาตุกามา โหนฺติ อญฺเญหิ วา ภิกฺขูหิ
นิรเปกฺเขหิ นิสฺสชฺชิตฺวา อธิฏฺฐานุปคํ ปตฺตจีวรํ ทาตพฺพํ ฯ
ปพฺพชฺชาเปกฺขมฺปน ปณฺฑุปลาสํ ยาจิตเกนาปิ ปตฺตจีวเรน ปพฺพาเชตุํ
วฏฺฏติ ฯ สภาคฏฺฐาเน วิสฺสาเสน คเหตฺวาปิ ปพฺพาเชตุํ วฏฺฏติ ฯ
สเจ ปน อปกฺกํ ปตฺตํ จีวรูปคานิ จ วตฺถานิ คเหตฺวา อาคโต
โหติ ยาว ปตฺโต ปจฺจติ จีวรานิ จ กรียนฺติ ตาว วิหาเร
วสนฺตสฺส อนามฏฺฐปิณฺฑปาตํ ทาตุํ วฏฺฏติ ฯ ถาลเก ภุญฺชิตุํ
วฏฺฏติ ฯ ปุเรภตฺตํ สามเณรภาคสมโก อามิสภาโค ทาตุํ
วฏฺฏติ ฯ เสนาสนคาโห ปน สลากภตฺต อุทฺเทสภตฺต นิมนฺตนาทีนิ จ
น วฏฺฏนฺติ ฯ ปจฺฉาภตฺตมฺปิ สามเณรภาคสมโก เตล มธุ ผาณิตาทิ-
เภสชฺชภาโค วฏฺฏติ ฯ สเจ คิลาโน โหติ เภสชฺชมสฺส กาตุํ
วฏฺฏติ สามเณรสฺส วิย จ สพฺพํ ปฏิชคฺคนกมฺมนฺติ ฯ

หตฺถจฺฉินฺนาทิวตฺถูสุ **หตฺถจฺฉินฺโนติ** ยสฺส หตฺถตเล วา
มณิพนฺเธ วา กปฺปเร วา ยตฺถ กตฺถจิ เอโก วา เทฺว วา
หตฺถา ฉินฺนา โหนฺติ ฯ **ปาทจฺฉินฺโนติ** ยสฺส อคฺคปาเท วา
โคปฺผเกสุ วา ชงฺฆาย วา ยตฺถกตฺถจิ เอโก วา เทฺว วา ปาทา
ฉินฺนา โหนฺติ ฯ **หตฺถปาทจฺฉินฺโนติ** ยสฺส วุตฺตปฺปการเนว จตูสุ

หตฺถปาเทสุ เทฺว วา ตโย วา สพฺเพ วา หตฺถปาทา ฉินฺนา โหนฺติ ฯ **กณฺณจฺฉินฺโนติ** ยสฺส กณฺณมูเล วา กณฺณสกฺขลิกาย วา เอโก วา เทฺว วา กณฺณา ฉินฺนา โหนฺติ ฯ ยสฺส ปน กณฺณพฺนฺเธ ฉิชฺชนฺติ สกฺกา จ โหติ สงฺฆาเฏตุํ โส กณฺณํ สงฺฆาเฏตฺวา ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ **นาสจฺฉินฺโนติ** ยสฺส อชปทเก วา เอกปูเฏ วา เทฺวปูเฏ วา ยตฺถ กตฺถจิ นาสา ฉินฺนา โหติ ฯ ยสฺส ปน นาสิกา สกฺกา โหติ สนฺเธตุํ โส ตํ ผาสุํ กตฺวา ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ **กณฺณนาสจฺฉินฺโนติ** อุภยวเสน เวทิตพฺโพ ฯ **องฺคุลิจฺฉินฺโนติ** ยสฺส นขเสสํ อทสฺเสตฺวา เอโก วา พหู วา องฺคุลิโย ฉินฺนา โหนฺติ ฯ ยสฺส ปน สุตฺตตนฺตุมตฺตมฺปิ นขเสสํ ปญฺญายติ ตํ ปพฺพาเชตุํ วฏฺฏติ ฯ **อฬจฺฉินฺโนติ** ยสฺส จตูสุ องฺคุฏฺฐเกสุ องฺคุลึ วุตฺตนเยเนว เอโก วา พหู วา องฺคุฏฺฐกา ฉินฺนา โหนฺติ ฯ กณฺฑรจฺฉินฺโนติ ยสฺส กณฺฑรนามกา มหานหารู ปุรโต วา ปจฺฉโต วา ฉินฺนา โหนฺติ ฯ เตสุ เอกสฺสปิ ฉินฺนตฺตา อคฺคปาเทน วา มูเลน วา จงฺกมติ น วา ปาทํ ปติฏฺฐาเปตุํ สกฺโกติ ฯ ผณหตฺถโกติ ยสฺส วคฺคุลิปกฺขกา วิย องฺคุลิโย สมฺพทฺธา โหนฺติ เอตํ ปพฺพาเชตุกาเมน องฺคุลนฺตริกาโย ผาเลตฺวา สพฺพํ อนฺตรจมฺมํ อปเนตฺวา ผาสุํ กตฺวา ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ ยสฺสปิ ฉ องฺคุลิโย โหนฺติ ตํ ปพฺพาเชตุกาเมน อธิกงฺคุลึ ฉินฺทิตฺวา ผาสุํ กตฺวา ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ ขุชฺโชติ โย อุรสฺส วา ปิฏฺฐิยา วา ปสฺสสฺส วา นิกฺขนฺตตฺตา ขุชฺชสรีโร ฯ ยสฺส ปน

กิญฺจิ องฺคปจฺจงฺคํ อีสกํ วงฺกํ ตํ ปพฺพาเชตุํ วฏฺฏติ ฯ
มหาปุริโสเอว หิ พฺรหฺมุชุคตฺโต อวเสโส สตฺโต อขุชฺโช นาม
นตฺถิ ฯ วามโนติ ชงฺฆวามโน วา กฏิวามโน วา อุภยวามโน
วา ฯ ชงฺฆวามนสฺส กฏิโต ปฏฺฐาย เหฏฺฐิมกาโย รสฺโส โหติ
อุปริมกาโย ปริปุณฺโณ ฯ กฏิวามนสฺส กฏิโต ปฏฺฐาย อุปริม-
กาโย รสฺโส โหติ เหฏฺฐิมกาโย ปริปุณฺโณ ฯ อุภยวามนสฺส
อุโภปิ กายา รสฺสา โหนฺติ เยสํ รสฺสตฺตา ภูตานํ วิย ปริวฏุโม
มหากุจฺฉิฆฏสทิโส อตฺตภาโว โหติ ตํ ติวิธมฺปิ ปพฺพาเชตุํ
น วฏฺฏติ ฯ คลคณฺฑีติ ยสฺส กุมฺภณฺฑํ วิย คเล คณฺโฑ
โหติ ฯ เทสนามตฺตเมว เจตํ ฯ ยสฺมึ กิสฺมิญฺจิ ปน ปเทเส คณฺเฑ
สติ น ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ ตตฺถ วินิจฺฉโย น ภิกฺขเว ปญฺจหิ
อาพาเธหิ ผุฏฺโฐ ปพฺพาเชตพฺโพติ เอตฺถ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺโพ ฯ
ลกฺขณาหตกสาหตลิขิตเกสุ ยํ วตฺตพฺพํ ตํ น ภิกฺขเว ลกฺขณา-
หโตติอาทีสุ วุตฺตเมว ฯ สีปทีติ ภารปาโท วุจฺจติ ฯ ยสฺส
ปาโท ถูโล โหติ สญฺชาตปีฬโก ขโร โส น ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ
ยสฺส ปน น ตาว ขรภาวํ คณฺหาติ สกฺกา โหติ อุปนาหํ
พนฺธิตฺวา อุทกอาวาเฏ ปเวเสตฺวา อุทกวาลิกาย ปูเรตฺวา ยถา
สิรา ปญฺญายนฺติ ชงฺฆา จ เตลนาฬิกา วิย โหติ เอวํ มิลาเปตุํ
ตสฺส ปาทํ อีทิสํ กตฺวา ตํ ปพฺพาเชตุํ วฏฺฏติ ฯ สเจ ปุน
วฑฺฒติ อุปสมฺปาเทนฺเตนาปิ ตถา กตฺวา อุปสมฺปาเทตพฺโพ ฯ
ปาปโรคีติ อริส ภคนฺทร ปิตฺตเสมฺห กาส สาสาทีสุ เยน เกนจิ โรเคน

นิจฺจาตุโร อเตกิจฺฉโรโค เชคุจฺโฉ อมนาโป อยมฺปิ น
ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ **ปริสทูสโกติ** โย อตฺตโน วิรูปตาย ปริสํ ทูเสติ
อติทีโฆ วา โหติ อญฺเญสํ สีสปฺปมาณนาภิปฺปเทโส อติรสฺโส
วา อุภยวามนภูตรูปํ วิย อติกาโฬ วา ฌาปิตเขตฺตขาณุโก
วิย อจฺโจทาโต วา ทธิตกฺกาทีหิ ปมชฺชิตปตฺตตมฺพโลหวณฺโณ
อติกีโส วา มนฺทมํสโลหิโต อฏฺฐิสิราจมฺมสรีโร วิย อติถูโล วา
ภาริยมํโส มโหทโร มหาภูตสทิโส อติมหนฺตสีโส วา ปจฺฉึ
สีเส กตฺวา ฐิโต วิย อติขุทฺทกสีโส วา สรีรสฺส อนนุรูเปน
อติขุทฺทเกน สีเสน สมนฺนาคโต กุฏกุฏกสีโส วา ตาลผลปิณฺฑ-
สทิเสน สีเสน สมนฺนาคโต สิขรสีโส วา อุทฺธํ อนุปุพฺพตนุเกน
สีเสน สมนฺนาคโต นาฬิสีโส วา มหาเวฬุปพฺพสทิเสน สีเสน
สมนฺนาคโต กปฺปสีโส วา ปพฺภารสีโส วา จตูสุ ปสฺเสสุ
เยน เกนจิ ปสฺเสน โอนเตน สีเสน สมนฺนาคโต วณสีโส วา
ปูติสีโส วา กณฺณิกเกโส วา ปาณเกหิ ขายิตเกทาเร สสฺสสทิเสหิ
ตหึ ตหึ อุฏฺฐิเตหิ เกเสหิ สมนฺนาคโต นิลฺโลมสีโส วา
ถูลตฺถทฺธเกโส วา ตาลหิรสทิเสหิ เกเสหิ สมนฺนาคโต ชาติ-
ปลิเตหิ ปณฺฑรเกโส วา ปกติตมฺพเกโส วา อาทิตฺเตหิ วิย
เกเสหิ สมนฺนาคโต อาวฏฺฏสีโส วา คุนฺนํ สรีเร อาวฏฺฏสทิเสหิ
อุทฺธคฺเคหิ เกสาวฏฺเฏหิ สมนฺนาคโต ฯ สีสโลเมหิ สทฺธึ เอกา-
พทฺธภมุกโลโม วา ชาลพทฺเธน วิย นลาเฏน สมนฺนาคโต
สมฺพทฺธภมุโก วา นิลฺโลมภมุโก วา มกฺกฏภมุโก วา อติ-

มหนฺตกฺขิ วา อติขุทฺทกกฺขิ วา มหีสจมฺเม วาสิโกเณน ปหริตฺวา
กตฉิทฺทสทิเสหิ อกฺขีหิ สมนฺนาคโต ฯ วิสมกฺขิ วา เอเกน
มหนฺเตน เอเกน ขุทฺทเกน อกฺขินา สมนฺนาคโต ฯ วิสมจกฺกโล วา
เอเกน อุทฺธํ เอเกน อโธติ เอวํ วิสมชาเตหิ อกฺขิจกฺกเลหิ
สมนฺนาคโต เกกโร วา คมฺภีรกฺขิ วา ยสฺส คมฺภีเร อุทปาเน
อุทกตารกา วิย อกฺขิตารกา ปญฺญายนฺติ นิกฺขนฺตกฺขิ วา ยสฺส
กกฺกฏกสฺเสว อกฺขิตารกา นิกฺขนฺตา โหนฺติ หตฺถิกณฺโณ วา
มหนฺตาหิ กณฺณสกฺขลิกาหิ สมนฺนาคโต มูสิกกณฺโณ วา
ชตุกกณฺโณ วา ขุทฺทกาหิ กณฺณสกฺขลิกาหิ สมนฺนาคโต ฯ
ฉิทฺทมตฺตกณฺโณ วา ยสฺส วินา กณฺณสกฺขลิกาหิ กณฺณฉิทฺท-
มตฺตเมว โหติ อวิทฺธกณฺโณ[๑] วา โยนกชาติโก ปน ปริสทูสโก
น โหติ สภาโวเยว หิ โส ตสฺส กณฺณภคนฺทริโก วา
นิจฺจปูตินา กณฺเณน สมนฺนาคโต คณฺฑกณฺโณ วา สทา
ปคฺฆริตปุพฺเพน กณฺเณน สมนฺนาคโต วงฺกิตกณฺโณ วา
โคภตฺตนาฬิกาย อคฺคสทิเสหิ กณฺเณหิ สมนฺนาคโต อติปิงฺคลกฺขิ
วา มธุปิงฺคลกฺขึ ปน ปพฺพาเชตุํ วฏฺฏติ นิปฺปขุมกฺขิ วา
อสฺสุปคฺฆรณกฺขิ วา ปุปฺผิตกฺขิ อกฺขิปาเกน สมนฺนาคตกฺขิ วา
อติมหนฺตนาสิโก วา อติขุทฺทกนาสิโก วา วิปิฏฺนาสิโก วา
มชฺเฌ อปฺปติฏฺฐหิตฺวา เอกปสฺเส จิตวงฺกนาสิโก วา ทีฆนาสิโก
วา สูกรตุณฺฑสทิสาย ชิวฺหาย เลหิตุํ สกฺกุเณยฺยาย นาสิกาย
สมนฺนาคโต ฯ นิจฺจปคฺฆริตสิงฺฆานิกนาโส วา มหามุโข วา ยสฺส

๑. อาวิทฺธกณฺโณติ ยุตฺตตรํ ฯ

ขรมณฺฑูกสฺเสว มุขนิมิตฺตํเยว มหนฺตํ โหติ มุขํ ปน ลาพุสทิสํ
อติขุทฺทกํ ภินฺนมุโข วา วงฺกมุโข วา มหาโอฏฺโฐ วา
อุกฺขลิมุขวฏฺฏิสทิเสหิ โอฏฺเฐหิ สมนฺนาคโต ฯ ตนุกโอฏฺโฐ วา
เภริจมฺมสทิเสหิ ทนฺเต ปิทหิตุํ อสมตฺเถหิ โอฏฺเฐหิ สมนฺนาคโต
มหาอธโรฏฺโฐ วา ตนุกอุตฺตโรฏฺโฐ วา ตนุกอธโรฏฺโฐ วา
มหาอุตฺตโรฏฺโฐ วา โอฏฺฐจฺฉินฺนโก วา เอฬมุโข วา อุปกฺกมุโข
วา สงฺขตุณฺฑโก วา พหิเสเตหิ อนฺโตอติรตฺเตหิ โอฏฺเฐหิ
สมนฺนาคโต ทุคฺคนฺธกุณปมุโข วา มหาทนฺโต วา อฏฺฐก-
ทนฺตกสทิเสหิ ทนฺเตหิ สมนฺนาคโต อสุรทนฺโต วา เหฏฺฐา วา
อุปริ วา พหิ นิกฺขนฺตทนฺโต ยสฺส ปน สกฺกา โหติ โอฏฺเฐหิ
ปิทหิตุํ กเถนฺตสฺเสว ปญฺญายติ โน อกเถนฺตสฺส ตํ ปพฺพาเชตุํ
วฏฺฏติ ปูติทนฺโต วา นิทฺทนฺโต วา ยสฺส ปน ทนฺตนฺตเร
กลนฺทกทนฺโต วิย สุขุมทนฺโต โหติ ตํ ปพฺพาเชตุํ วฏฺฏติ
มหาหนุโก วา โคหนุสทิเสน หนุนา สมนฺนาคโต ทีฆหนุโก
วา วิปิฏฺฐหนุโก วา อนฺโต ปวิฏฺเฐน วิย อติรสฺเสน หนุเกน
สมนฺนาคโต ภินฺนหนุโก วา วงฺกหนุโก วา นิมฺมสฺสุทาฐิโก วา
ภิกฺขุนีสทิสมุโข ทีฆคโล วา พกคลสทิเสน คเลน สมนฺนาคโต
รสฺสคโล วา อนฺโตปวิฏฺเฐน วิย คเลน สมนฺนาคโต ภินฺนคโล
วา ภฏฺฐอํสกูโฏ วา อหตฺโถ วา เอกหตฺโถ วา อติรสฺสหตฺโถ
วา อติทีฆหตฺโถ วา ภินฺนอุโร วา ภินฺนปิฏฺฐิ วา กจฺฉุคตฺโต
วา กณฺฑุคตฺโต วา ททฺทุคตฺโต วา โคธาคตฺโต วา ยสฺส

โคธา วิย คตฺตโต จุณฺณานิ ปตนฺติ สพฺพณฺเจตํ วิรูปกรณํ
สนฺธาย วิตฺถาริกวเสน วุตฺตํฯ วินิจฺฉโย ปเนตฺถ น ภิกฺขเว
ปญฺจหิ อาพาเธหิ ผุฏฺโฐติ เอตฺถ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺโพฯ
ภฏฺฐกฏฺฐิโก วา มหาอานิสโท วา อุทฺธนกุฏฺสทิเสหิ อานิสทมํเสหิ
อจฺจุคฺคเตหิ สมนฺนาคโตฯ มหาอูรุโก วา วาตณฺฑิโก วา
มหาชานุโก วา สงฺฆฏฺฏนชานุโก วา ทีฆชงฺโฆ วา ยฏฺฐิสทิสชงฺโฆ
วิกโฏ วา สณฺโฑ วา อุพฺพทฺธปิณฺฑิโก วา โส ทุวิโธ
เหฏฺฐาโอรูฬฺหาหิ วา อุปริอารูฬฺหาหิ วา มหตีติ ชงฺฆปิณฺฑิกาหิ
สมนฺนาคโต มหาชงฺโฆ วา ถูลชงฺฆปิณฺฑิโก วา มหาปาโท วา
มหาปณฺหิ วา สิฏฺฐกปาโท วา ปาทเวมชฺฌโต อุฏฺฐิตชงฺโฆ
วงฺกปาโท วา โส ทุวิโธ อนฺโต วา พหิ วา ปริวตฺตปาโท
คณฺฐิกงฺคุลิโก วา สิงฺคิเวรผณสทิสาหิ องฺคุลีหิ สมนฺนาคโต
อนฺธนโข วา กาฬวณฺเณหิ ปูตินเขหิ สมนฺนาคโตฯ สพฺโพปิ
เอส ปริสทูสโกฯ เอวรูโป ปริสทูสโก น ปพฺพาเชตพฺโพฯ
กาโณติ ปสนฺนนฺโธ วา โหตุ ปุปฺผาทีหิ วา อุปหตปสาโทฯ
โย ทฺวีหิ วา เอเกน วา อกฺขินา น ปสฺสติ โส น
ปพฺพาเชตพฺโพฯ มหาปจฺจริยมฺปน เอกกฺขิกาโณ กาโณติ วุตฺโต
เทฺวอกฺขิกาโณ อนฺเธน สงฺคหิโตติฯ มหาอฏฺฐกถายํ ชจฺจนฺโธ
อนฺโธติ วุตฺโต ตสฺมา อุภยมฺปิ ปริยาเยน ยุชฺชติฯ **กุณีติ**
หตฺถกุณี วา ปาทกุณี วา องฺคุลิกุณี วา ยสฺส เอเตสุ
หตฺถาทีสุ ยงฺกิญฺจิ วงฺกํ ปญฺญายติ เอโส กุณี นามฯ ขญฺโชติ

นตชานุโก วา ภินฺนชงฺโฆ วา มชฺเฌ สงฺกุฏิตปาทตฺตา กุฏฺณฺฑ-
ปาทโก วา ปิฏฺฐิปาทมชฺเฌน จงฺกมนฺโต อคฺเค สงฺกุฏิตปาทตฺตา
กุณฺฑปาทโก วา ปิฏฺฐิปาทคฺเคน จงฺกมนฺโต อคฺคปาเทเนว
จงฺกมนขญฺโช วา ปณฺหิกาย จงฺกมนขญฺโช วา ปาทสฺส
พาหิรนฺเตน จงฺกมนขญฺโช วา ปาทสฺสพฺภนฺตรนฺเตน จงฺกมนขญฺโช
วา โคปฺผกานํ อุปริภคฺคตฺตา สกเลน ปิฏฺฐิปาเทน จงฺกมนขญฺโช วา
สพฺโพเปส ขญฺโชเยว น ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ **ปกฺขหโตติ** ยสฺส
เอโก หตฺโถ วา ปาโท วา อฑฺฒสรีรํ วา สุขํ น วหติ ฯ
ฉินฺนิริยาปโถติ ปีฐสปฺปิ วุจฺจติ ฯ **ชราทุพฺพโลติ** ชิณฺณภาเวน
ทุพฺพโล อตฺตโน จีวรรชนาทิกมฺมมฺปิ กาตุํ อสมตฺโถ ฯ โย ปน
มหลฺลโก พลวา โหติ อตฺตานํ ปฏิชคฺคิตุํ สกฺโกติ โส
ปพฺพาเชตพฺโพ ฯ อนฺโธติ ชจฺจนฺโธ วุจฺจติ ฯ **มูโคติ** ยสฺส
วจีเภโท นปฺปวตฺตติ ยสฺสาปิ ปวตฺตติ สรณคมนมฺปน
ปริปุณฺณํ ภาสิตุํ น สกฺโกติ ตาทิสํ มมฺมนมฺปิ ปพฺพาเชตุํ น
วฏฺฏติ ฯ โย ปน สรณคมนมตฺตํ ปริปุณฺณํ ภาสิตุํ สกฺโกติ
ตํ ปพฺพาเชตุํ วฏฺฏติ ฯ พธิโรติ โย สพฺเพน สพฺพํ น สุณาติ ฯ
โย ปน มหาสทฺทํ สุณาติ ตํ ปพฺพาเชตุํ วฏฺฏติ ฯ อนฺธมูคาทโย
อุภยโทสวเสน วุตฺตา ฯ เยสญฺจ ปพฺพชฺชา ปฏิกฺขิตฺตา
อุปสมฺปทาปิ เตสํ ปฏิกฺขิตฺตาว ฯ สเจ ปน เต สงฺโฆ
อุปสมฺปาเทติ สพฺเพปิ หตฺถจฺฉินฺนาทโย สูปสมฺปนฺนา การกสงฺโฆ
ปน อาจริยุปชฺฌายา จ อาปตฺติโต น มุจฺจนฺติ ฯ วกฺขติ จ อตฺถิ

ภิกฺขเว ปุคฺคโล อปฺปตฺโต โอสารณํ ตญฺเจ สงฺโฆ โอสาเรติ เอกจฺโจ สุโอสาริโต เอกจฺโจ ทุโอสาริโตติ ฯ ตสฺสตฺโถ อาคตฏฺฐาเนเยว อาวีภวิสฺสตีติ ฯ

หตฺถจฺฉินฺนาทิวตฺถุกถา นิฏฺฐิตา ฯ

อลชฺชีนํ นิสฺสาย วสนฺตีติ อุปโยคตฺเถ สามิวจนํ ฯ อลชฺชิปุคฺคเล นิสฺสาย วสนฺตีติ อตฺโถ ฯ ยาว **ภิกฺขุสภาคตํ ชานามีติ** นิสฺสยทายกสฺส ภิกฺขุโน ภิกฺขูหิ สภาคตํ ลชฺชิภาวํ ยาว ชานามีติ อตฺโถ ฯ ตสฺมา นวํ ฐานํ คเตน เอหิ ภิกฺขุ นิสฺสยํ คณฺหาหีติ วุจฺจมาเนนาปิ จตูหปญฺจาหํ นิสฺสยทายกสฺส ลชฺชิภาวํ อุปปริกฺขิตฺวา นิสฺสโย คเหตพฺโพ ฯ สเจ เถโร ลชฺชีติ ภิกฺขูนํ สนฺติเก สุตฺวา อาคตทิวเสเยว คเหตุกาโม โหติ เถโร ปน อาคเมหิ ตาว วสนฺโต ชานิสฺสสีติ กติปาหํ อาจารํ อุปปริกฺขิตฺวา นิสฺสยํ เทติ วฏฺฏติ ฯ ปกติยา นิสฺสยคหณฏฺฐานํ คเตน ตทเหว คเหตพฺโพ เอกทิวสมฺปิ ปริหาโร นตฺถิ ฯ สเจ ปฐมยาเม อาจริยสฺส โอกาโส นตฺถิ โอกาสํ อลภนฺโต ปจฺจูสสมเย คเหสฺสามีติ สยติ อรุณํ อุคฺคตมฺปิ น ชานาติ อนาปตฺติ ฯ สเจ ปน คณฺหิสฺสามีติ อาโภคํ อกตฺวา สยติ อรุณุคฺคมเน ทุกฺกฏํ ฯ อคตปุพฺพํ ฐานํ คเตน เทฺว ตีณิ ทิวสานิ วสิตฺวา คนฺตุกาเมน อนิสฺสิเตน วสิตพฺพํ ฯ สตฺตาหํ วสิสฺสามีติ อาลยํ กโรนฺเตน ปน นิสฺสโย คเหตพฺโพ ฯ สเจ เถโร กึ สตฺตาหํ วสนฺตสฺส นิสฺสเยนาติ วทติ ปฏิกฺขิตฺตกาลโต ปฏฺฐาย ลทฺธปริหาโร โหติ ฯ **นิสฺสยกรณีโยติ**

กรณียนิสฺสโย กรณีโย มยา นิสฺสโย คเหตพฺโพติ อตฺโถ ฯ
นิสฺสยํ อลภมาเนนาติ อตฺตนา สทฺธึ อทฺธานํ ปฏิปนฺเน นิสฺสยทายเก
อสติ นิสฺสยํ น ลภติ นาม เอวํ อลภนฺเตน อนิสฺสิเตน
พหูนิปิ ทิวสานิ คนฺตพฺพํ ฯ สเจ ปุพฺเพปิ นิสฺสยํ คเหตฺวา
วุตฺถปุพฺพํ กญฺจิ อาวาสํ ปวิสติ เอกรตฺตํ วสนฺเตนาปิ นิสฺสโยม
คเหตพฺโพ ฯ อนฺตรามคฺเค วิสฺสมนฺโต วา สตฺถํ วา ปริเยสนฺโต
กติปาหํ วสติ อนาปตฺติ ฯ อนฺโตวสฺเส ปน นิพทฺธวาสํ วสิตพฺพํ
นิสฺสโย จ คเหตพฺโพ ฯ นาวาย คจฺฉนฺตสฺส ปน วสฺสาเน
อาคเตปิ นิสฺสยํ อลภนฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ **ยาจิยมาเนนาติ** เตน
คิลาเนน ยาจิยมาเนน ฯ สเจ คิลาโน ยาจาหิ มนฺติ วุจฺจมาโนปิ
มาเนน น ยาจติ คนฺตพฺพํ ฯ **ผาสุ โหตีติ** สมถวิปสฺสนานํ
ปฏิลาภวเสน ผาสุ โหติ ฯ อิมญฺหิ ปริหารํ เนว โสตาปนฺโน
น สกทาคามิอนาคามิอรหนฺโต ลภนฺติ น ถามคตสฺส สมาธิโน วา
วิปสฺสนาย วา ลาภี ฯ วิสฺสฏฺฐกมฺมฏฺฐาเน ปน พาลปุถุชฺชเน
กถาว นตฺถิ ฯ ยสฺส โข ปน สมโถ วา วิปสฺสนา วา ตรุณา
โหติ อยํ อิมํ ปริหารํ ลภติ ฯ ปวารณาสงฺคโหปิ เอตสฺเสว
อนุญฺญาโต ฯ ตสฺมา อิมินา ปุคฺคเลน เตมาสจฺจเยน อาจริเย
ปวาเรตฺวา คเตปิ ยทา ปฏิรูโป นิสฺสยทายโก อาคจฺฉิสฺสติ ตสฺส
นิสฺสาย วสิสฺสามีติ อาโภคํ กตฺวา ปุน ยาว อาสาฬฺหปุณฺณมี
ตาว อนิสฺสิเตน วตฺถุํ วฏฺฏติ ฯ สเจ ปน อาสาฬฺหมาเส
อาจริโย นาคจฺฉติ ยตฺถ นิสฺสโย ลพฺภติ ตตฺถ คนฺตพฺพํ ฯ

โคตฺเตนปิ อนุสฺสาเวตุนฺติ มหากสฺสปสฺส อุปสมฺปทาเปกฺโขติ เอวํ โคตฺตํ วตฺวา อนุสฺสาเวตุํ อนุชานามีติ อตฺโถ ฯ **เทฺว เอกานุสฺสาวเนติ** เทฺว เอกโต อนุสฺสาวเน ฯ เอเกน เอกสฺส อญฺเญน อิตรสฺสาติ เอวํ ทฺวีหิ วา อาจริเยหิ เอเกน วา เอกกฺขเณ กมฺมวาจํ อนุสฺสาวนฺเตหิ อุปสมฺปาเทตุํ อนุชานามีติ อตฺโถ ฯ **เทฺว ตโย เอกานุสฺสาวเน กาตุํ ตญฺจ โข เอเกน อุปชฺฌาเยนาติ** เทฺว วา ตโย วา ชเน ปุริมนเยเนว เอกโต อนุสฺสาวเน กาตุํ อนุชานามิ ฯ ตญฺจ โข อนุสฺสาวนกิริยํ เอเกน อุปชฺฌาเยน อนุชานามีติ อตฺโถ ฯ ตสฺมา เอเกน อาจริเยน เทฺว วา ตโย วา อนุสฺสาเวตพฺพา ทฺวีหิ วา ตีหิ วา อาจริเยหิ วิสุํ วิสุํ เอเกน เอกสฺสาติ เอวํ เอกปฺปหาเรเนว เทฺว ติสฺโส วา กมฺมวาจา กาตพฺพา ฯ สเจ ปน นานาจริยา นานุปชฺฌายา จ โหนฺติ ติสฺสตฺเถโร สุมนตฺเถรสฺส สทฺธิวิหาริกํ สุมนตฺเถโร ติสฺสตฺเถรสฺส สทฺธิวิหาริกํ อนุสฺสาเวติ อญฺญมญฺญญฺจ คณปูรกา โหนฺติ วฏฺฏติ ฯ สเจ ปน นานาอุปชฺฌายา โหนฺติ เอโก อาจริโย โหติ น เตฺวว นานุปชฺฌาเยนาติ ปฏิกฺขิตฺตตฺตา น วฏฺฏติ ฯ อิทํ สนฺธาย หิ เอส ปฏิกฺเขโป ฯ

ปฐมํ อุปชฺฌํ คาหาเปตพฺโพติ เอตฺถ วชฺชาวชฺชํ อุปนิชฺฌายตีติ อุปชฺฌา ตํ อุปชฺฌํ อุปชฺฌาโย เม ภนฺเต โหหีติ เอวํ วทาเปตฺวา คาหาเปตพฺโพ ฯ วิตฺถายนฺตีติ วิตฺถทฺธคตฺตา โหนฺติ ฯ **อุลฺลุมฺปตุ มนฺติ** อุทฺธรตุ มํ ฯ **ตาวเทวาติ** อุปสมฺปนฺน-

สมนนฺตรเมว ฯ **ฉายา เมตพฺพาติ** เอกโปริสา วา ทฺวิโปริสา วาติ ฉายา เมตพฺพา ฯ **อุตุปฺปมาณํ อาจิกฺขิตพฺพนฺติ** วสฺสาโน เหมนฺโต คิมฺโหติ เอวํ อุตุปฺปมาณํ อาจิกฺขิตพฺพํ ฯ เอตฺถ จ อุตุเยว อุตุปฺปมาณํ ฯ สเจ วสฺสานาทโย อปริปุณฺณา โหนฺติ ยตฺตเกหิ ทิวเสหิ ยสฺส โย อุตุ อปริปุณฺโณ เต ทิวเส สลฺลกฺเขตฺวา โส ทิวสภาโค อาจิกฺขิตพฺโพ ฯ อถวา อยํ นาม อุตุ โส จ โข ปริปุณฺโณ วา อปริปุณฺโณ วาติ เอวํ อุตุปฺปมาณํ อาจิกฺขิตพฺพํ ฯ ปุพฺพณฺโห วา สายณฺโห วาติ เอวํ ทิวสภาโค อาจิกฺขิตพฺโพ ฯ สงฺคีตีติ อิทเมว สพฺพํ เอกโต กตฺวา ตฺวํ กึ ลภสิ กา เต ฉายา กึ อุตุปฺปมาณํ โก ทิวสภาโคติ ปุฏฺโฐ อิทํ นาม ลภามิ วสฺสํ วา เหมนฺตํ วา คิมฺหํ วา อยํ เม ฉายา อิทํ อุตุปฺปมาณํ อยํ ทิวสภาโคติ วเทยฺยาสีติ เอวํ อาจิกฺขิตพฺพํ ฯ

โอหายาติ ฉฑฺเฑตฺวา ฯ ทุติยํ ทาตุนฺติ อุปสมฺปทมาลโต ปริเวณํ คจฺฉนฺตสฺส ทุติยํ ทาตุํ อนุชานามิ จตฺตาริ จ อกรณียานิ อาจิกฺขิตุนฺติ อตฺโถ ฯ ปณฺฑุปลาโสติ ปณฺฑุวณฺโณ ปตฺโต ฯ **พนฺธนา ปมุตฺโตติ** วณฺฏโต ปติโต ฯ **อภพฺโพ หริตตฺตายาติ** ปุน หริโต ภวิตุํ อภพฺโพ ฯ ปุถุสิลาติ มหาสิลา ฯ

อลพฺภมานาย สามคฺคิยา อนาปตฺติ สมฺโภเค สํวาเสติ ยาว ตสฺส อุกฺเขปนียกมฺมกรณตฺถาย สามคฺคี น ลพฺภติ ตาว เตน สทฺธึ สมฺโภเค จ อุโปสถปวารณาทิกรณเภเท สํวาเส จ

อนาปตฺตีติ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ มหาวิภงฺเค วุตฺตานุสาเรน สุวิญฺเญยฺยตฺตา ปากฏเมวาติ ฯ

สมนฺตปาสาทิกาย วินยสํวณฺณนาย ทฺวาสตฺตติอธิกวตฺถุ-
สตปฏิมณฺฑิตสฺส

มหาขนฺธกสฺส อตฺถวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

อุโปสถกฺขนฺธกวณฺณนา

อุโปสถกฺขนฺธเก **อญฺญติตฺถิยาติ** เอตฺถ ติตฺถํ วุจฺจติ ลทฺธิ อญฺญํ ติตฺถํ อญฺญติตฺถํ อญฺญติตฺถํ เอเตสํ อตฺถีติ อญฺญ-ติตฺถิยา ฯ อิโต อญฺญลทฺธิกาติ วุตฺตํ โหติ ฯ **ธมฺมํ ภาสนฺตีติ** ยนฺเตสํ กตฺตพฺพากตฺตพฺพํ ตํ กเถนฺติ ฯ เต ลภนฺตีติ เต มนุสฺสา ลภนฺติ ฯ มูคสูกราติ ถูลสรีรสูกรา ฯ

อนชฺฌาปนฺโน วา โหติ อาปชฺชิตฺวา วา วุฏฺฐิโตติ เอตฺถ ยํ อาปตฺตึ ภิกฺขุ อนชฺฌาปนฺโน วา โหติ อาปชฺชิตฺวา วา วุฏฺฐิโต ฯ อยํ อสนฺตี นาม อาปตฺตีติ เอวมตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ **สมฺปชาน-มุสาวาโท กึ โหตีติ** ยฺวายํ สมฺปชานมุสาวาโท อสฺส โหตีติ วุตฺโต โส อาปตฺติโต กึ โหติ ฯ กตรา อาปตฺติ โหตีติ อตฺโถ ฯ **ทุกฺกฏํ โหตีติ** ทุกฺกฏาปตฺติ โหติ ฯ สา จ โข น มุสาวาทลกฺขเณน ภควโต ปน วจเนน วจีทฺวาเร อกิริยสมุฏฺฐานา อาปตฺติ โหตีติ เวทิตพฺพา ฯ วกฺขติ หิ

อนาลปนฺโต มนุเชน เกนจิ
วาจาคิรํ โน จ ปเร ภเณยฺย
อาปชฺเชยฺย วาจสิกํ น กายิกํ
ปญฺหา เมสา กุสเลหิ จินฺติตาติ ฯ

อนฺตรายิโกติ อนฺตรายกโร ฯ **กิสฺส ผาสุ โหตีติ** กิมตฺถาย ผาสุ โหติ ฯ **ปฐมสฺส ฌานสฺส อธิคมายาติ** ปฐมสฺส ฌานสฺส อธิคมตฺถาย ตสฺส ภิกฺขุโน ผาสุ โหติ สุขํ โหติ ฯ เอส นโย สพฺพตฺถ ฯ อิติ ภควา อุทฺเทสโต จ นิทฺเทสโต จ ปฐมํ ปาฏิโมกฺขุทฺเทสํ ทสฺเสสิ ฯ

เทวสิกนฺติ ทิวเส ทิวเส ฯ **จาตุทฺทเส** วา **ปณฺณรเส** วาติ เอกสฺส อุตุโน ตติเย จ สตฺตเม จ ปกฺเข ทฺวิกฺขตฺตุํ จาตุทฺทเส อวเสเส ฉกฺขตฺตุํ ปณฺณรเส ฯ อยนฺตาว เอโก อตฺโถ ฯ อยมฺปน ปกติจาริตฺตวเสน วุตฺโต ฯ สกึ ปกฺขสฺส จาตุทฺทเส วา ปณฺณรเส วาติ วจนโต ปน ตถารูเป ปจฺจเย สติ ยสฺมึ ตสฺมึ จาตุทฺทเส วา ปณฺณรเส วา อุทฺทิสิตุํ วฏฺฏติ ฯ อาวาสิกานํ ภิกฺขูนํ จาตุทฺทโส โหติ อาคนฺตุกานํ ภิกฺขูนํ ปณฺณรโส ฯ สเจ อาวาสิกา พหุตรา โหนฺติ อาคนฺตุเกหิ อาวาสิกานํ อนุวตฺติตพฺพนฺติ วจนโตปิ เจตํ เวทิตพฺพํ ฯ

ปฐมํ นิมิตฺตา กิตฺเตตพฺพาติ วินยธเรน ปุจฺฉิตพฺพํ ปุรตฺถิมาย ทิสาย กึ นิมิตฺตนฺติ ปพฺพโต ภนฺเตติ ปุน วินยธเรน เอโส ปพฺพโต นิมิตฺตนฺติ เอวํ ปฐมํ นิมิตฺตํ กิตฺเตตพฺพํ ฯ เอตํ ปพฺพตํ นิมิตฺตํ กโรม กริสฺสาม นิมิตฺตํ กโต นิมิตฺตํ โหตุ โหหิติ ภวิสฺสตีติ เอวมฺปน กิตฺเตตุํ น วฏฺฏติ ฯ ปาสาณาทีสุปิ เอเสว นโย ฯ ปุรตฺถิมาย อนุทิสาย ทกฺขิณาย ทิสาย ทกฺขิณาย อนุทิสาย ปจฺฉิมาย ทิสาย ปจฺฉิมาย อนุทิสาย อุตฺตราย ทิสาย

อุตฺตราย อนุทิสาย กึ นิมิตฺตนฺติ อุทกํ ภนฺเตติ เอตํ
อุทกํ นิมิตฺตนฺติ เอตฺถ ปน อจตฺวา ปุน ปุรตฺถิมาย ทิสาย กึ
นิมิตฺตนฺติ ปพฺพโต ภนฺเตติ เอโส ปพฺพโต นิมิตฺตนฺติ เอวํ
ปจมํ กิตฺติตํ นิมิตฺตํ กิตฺเตตฺวา ว ฐเปตพฺพํ ฯ เอวญฺหิ นิมิตฺเตน
นิมิตฺตํ ฆฏิตํ นาม โหติ เอวํ นิมิตฺตานิ กิตฺเตตฺวา อถานนฺตรํ
วุตฺตาย กมฺมวาจาย สีมา สมฺมนฺนิตพฺพา ฯ กมฺมวาจาปริโยสาเน
นิมิตฺตานํ อนฺโต สีมา โหติ นิมิตฺตานิ สีมโต พหิ โหนฺติ ฯ
ตตฺถ นิมิตฺตานิ สกึ กิตฺติตานิปิ สุกิตฺติตาเนว โหนฺติ ฯ อนฺธกฏฺจ-
กถายมฺปน ติกฺขตฺตุํ สีมามณฺฑลํ สมฺพนฺธนฺเตน นิมิตฺตํ
กิตฺเตตพฺพนฺติ วุตฺตํ ฯ ปพฺพโต ภนฺเตติ ฯ เป ฯ อุทกํ ภนฺเตติ เอวมฺปน
อุปสมฺปนฺโน วา อาจิกฺขตุ อนุปสมฺปนฺโน วา วฏฺฏติเยว ฯ
อิทานิ ปพฺพตนิมิตฺตาทีสุ เอวํ วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ ติวิโธ
ปพฺพโต สุทฺธปํสุปพฺพโต สุทฺธปาสาณปพฺพโต อุภยมิสฺสโกติ ฯ
โส ติวิโธปิ วฏฺฏติ ฯ วาลิกราสิ ปน น วฏฺฏติ ฯ หตฺถิปฺ-
ปมาณโต ปน ปฏฺจาย สิเนรุปฺปมาโณปิ วฏฺฏติ ฯ สเจ จตูสุ
ทิสาสุ จตฺตาโร ตีสุ วา ตโย ปพฺพตา โหนฺติ จตูหิ วา ตีหิ
วา ปพฺพตนิมิตฺเตเหว สมฺมนฺนิตุมฺปิ วฏฺฏติ ฯ ทฺวีหิ ปน นิมิตฺเตหิ
เอเกน วา สมฺมนฺนิตุํ น วฏฺฏติ ฯ อิโต ปเรสุ ปาสาณ-
นิมิตฺตาทีสุ เอเสว นโย ฯ ตสฺมา ปพฺพตํ นิมิตฺตํ กโรนฺเตน
ปุจฺฉิตพฺพํ เอกาพทฺโธ น เอกาพทฺโธติ ฯ สเจ เอกาพทฺโธ
โหติ น กาตพฺโพ ฯ ตํ หิ จตูสุ วา อฏฺฐสุ วา ทิสาสุ

กิตฺเตนฺเตนาปิ เอกเมว นิมิตฺตํ กิตฺติตํ โหติ ฯ ตสฺมา โย เอวํ
จกฺกสณฺฐาเนน วิหารํ ปริกฺขิปิตฺวา ฐิโต ปพฺพโต ตํ เอกาย
ทิสาย กิตฺเตตฺวา อญฺญาสุ ทิสาสุ ตํ พหิทฺธา กตฺวา อนฺโต
อญฺญานิ นิมิตฺตานิ กิตฺเตตพฺพานิ ฯ สเจ ปพฺพตสฺส ตติยภาคํ
วา อุปฑฺฒภาคํ วา อนฺโตสีมาย กตฺตุกามา โหนฺติ ปพฺพตํ
อกิตฺเตตฺวา ยตฺตกํ ปเทสํ อนฺโต กตฺตุกามา ตสฺส ปรโต
ตสฺมึเยว ปพฺพเต ชาตรุกฺขวมฺมิกาทีสุ อญฺญตรํ นิมิตฺตํ
กิตฺเตตพฺพํ ฯ สเจ เอกโยชนทฺวิโยชนปฺปมาณํ สพฺพํ ปพฺพตํ
อนฺโต กตฺตุกามา โหนฺติ ปพฺพตสฺส ปรโต ภูมิยํ ชาตรุกฺขวมฺมิกาทีนิ
นิมิตฺตานิ กิตฺเตตพฺพานิ ฯ ปาสาณนิมิตฺเต อยคุฬมฺปิ ปาสาณ-
สงฺขฺยเมว คจฺฉติ ฯ ตสฺมา โยโกจิ ปาสาโณ วฏฺฏติ ฯ ปมาณโต
ปน หตฺถิปฺปมาโณ ปพฺพตสงฺขํ คโต ตสฺมา โส น วฏฺฏติ ฯ
มหาโคณมหามหึสปฺปมาโณ ปน วฏฺฏติ ฯ เหฏฺฐิมปริจฺเฉเทน
ทฺวตฺตึสปลคุฬปิณฺฑปริมาโณ วฏฺฏติ ฯ ตโต ขุทฺทกตโร อิฏฺฐกา
วา มหนฺตาปิ น วฏฺฏติ ฯ อนิมิตฺตุปคปาสาณานํ ราสิปิ น
วฏฺฏติ ปเคว ปํสุวาลิกราสิ ฯ ภูมิสโม ขลมณฺฑลสทิโส ปิฏฺฐิ-
ปาสาโณ วา ภูมิโต ขาณุโก วิย อุฏฺฐิตปาสาโณ วา โหติ ฯ
โสปิ ปมาณุปโค เจ วฏฺฏติ ปิฏฺฐิปาสาโณ อติมหนฺโตปิ
ปาสาณสงฺขํเยว คจฺฉติ ฯ ตสฺมา สเจ มหโต ปิฏฺฐิปาสาณสฺส
เอกปฺปเทสํ อนฺโตสีมาย กตฺตุกามา โหนฺติ ตํ อกิตฺเตตฺวา
ตสฺสุปริ อญฺโญ ปาสาโณ กตฺเตตพฺโพ ฯ สเจ ปิฏฺฐิปาสาณุปริ

วิหารํ กโรนฺติ วิหารมชฺเฌน วา ปิฏฺฐิปาสาโณ วินิวิชฺฌิตฺวา
คจฺฉติ เอวรูโป ปิฏฺฐิปาสาโณ น วฏฺฏติฯ สเจ หิ ตํ
กิตฺเตนฺติ นิมิตฺตสฺส อุปริ วิหาโร โหติ นิมิตฺตญฺจ นาม
พหิสีมาย โหติ วิหาโรปิ พหิสีมายํ อาปชฺชติฯ วิหารํ
ปริกฺขิปิตฺวา ฐิตปิฏฺฐิปาสาโณ เอกตฺถ กิตฺเตตฺวา อญฺญตฺถ น
กิตฺเตตพฺพํฯ วนนิมิตฺเต ติณวนํ วา ตจสารตาลนาฬิเกราทิรุกฺขวนํ
วา น วฏฺฏติ อนฺโตสารานํ ปน สากสาลาทีนํ อนฺโตสารมิสฺสกานํ
วา รุกฺขานํ วนํ วฏฺฏติฯ ตญฺจ โข เหฏฺฐิมปริจฺเฉเทน จตุปญฺจ-
รุกฺขมตฺตํปิ ตโต โอรํ น วฏฺฏติ ตโต ปรํ โยชนสติกมฺปิ
วฏฺฏติฯ สเจ วนมชฺเฌ วิหารํ กโรนฺติ วนํ น กิตฺเตตพฺพํฯ
เอกเทสํ อนฺโตสีมาย กาตุกาเมหิปิ วนํ อกิตฺเตตฺวา ตตฺถ รุกฺข-
ปาสาณาทโย กิตฺเตตพฺพาฯ วิหารํ ปริกฺขิปิตฺวา ฐิตวนํ เอกตฺถ
กิตฺเตตฺวา อญฺญตฺถ น กิตฺเตตพฺพํฯ รุกฺขนิมิตฺเต ตจสาโร
ตาลนาฬิเกราทิรุกฺโข น วฏฺฏติฯ อนฺโตสาโร ชีวมานโก อนฺตมโส
อุพฺเพธโต อฏฺฐงฺคุโล ปริมาณโต สูจิทณฺฑกปฺปมาโณปิ วฏฺฏติ
ตโต โอรํ น วฏฺฏติ ตโต ปรํ ทฺวาทสโยชโน สุปฺปติฏฺฐิต-
นิโคฺรโธปิ วฏฺฏติฯ วํสนฬกสราวาทีสุ พีชํ โรเปตฺวา วฑฺฒาปิโต
ปมาณุปโคปิ น วฏฺฏติฯ ตโต อปเนตฺวา ปน ตํ ขณมฺปิ ภูมิยํ
โรเปตฺวา โกฏฺฐกํ กตฺวา อุทกํ อาสิญฺจิตฺวา กิตฺเตตุํ วฏฺฏติฯ
นวมูลสาขานิคฺคมนํ อการณํฯ ขนฺธํ ฉินฺทิตฺวา โรปิเต ปน เอตํ
ยุชฺชติฯ กิตฺเตนฺเตน จ รุกฺโขติปิ วตฺตุํ วฏฺฏติ สากรุกฺโข

สาลรุกฺโขติปิ ฯ เอกาพทฺธํ ปน สุปฺปติฏฺฐิตนิโคฺรธสทิสํ เอกตฺถ
กิตฺเตตฺวา อญฺญตฺถ กิตฺเตตุํ น วฏฺฏติ ฯ มคฺคนิมิตฺเต อรญฺญ-
เขตฺตนทีตฬากมคฺคาทโย น วฏฺฏนฺติ ฯ ชงฺฆมคฺโค วา สกฏมคฺโค
วา วฏฺฏติ โย วินิพฺพิชฺฌิตฺวา เทฺว ตีณิ คามนฺตรานิ คจฺฉติ ฯ
โย ปน ชงฺฆมคฺโค สกฏมคฺคโต อุกฺกมิตฺวา ปุน สกฏมคฺคเมว
โอตรติ เย วา ชงฺฆมคฺคสกฏมคฺคา อวลญฺชา เต น วฏฺฏนฺติ ฯ
ชงฺฆสตฺถสกฏสตฺเถหิ วลญฺชิยมานาเยว วฏฺฏนฺติ ฯ สเจ เทฺว มคฺคา
นิกฺขมิตฺวา ปจฺฉา สกฏธุรมิว เอกี ภวนฺติ ทฺวิธา ภินฺนฏฺฐาเน
วา สมฺพนฺธฏฺฐาเน วา สกึ กิตฺเตตฺวา ปุน น กิตฺเตตพฺโพ ฯ
เอกาพทฺธํ นิมิตฺตํ เหตํ โหติ ฯ สเจ วิหารํ ปริกฺขิปิตฺวา
จตฺตาโร มคฺคา จตูสุ ทิสาสุ คจฺฉนฺติ มชฺเฌ เอกํ กิตฺเตตฺวา
อปรํ กิตฺเตตุํ น วฏฺฏติ ฯ เอกาพทฺธํ นิมิตฺตํ เหตํ ฯ โกณํ
วินิพฺพิชฺฌิตฺวา คตมฺปน ปรภาเค กิตฺเตตุํ วฏฺฏติ ฯ วิหารมชฺเฌน
วินิพฺพิชฺฌิตฺวา คตมคฺโค ปน น กิตฺเตตพฺโพ ฯ กิตฺติเต นิมิตฺตสฺส
อุปริ วิหาโร โหติ ฯ สเจ สกฏมคฺคสฺส อนฺติมจกฺกมคฺคํ นิมิตฺตํ
กโรนฺติ มคฺโค พหิสีมาย โหติ ฯ สเจ พาหิรจกฺกมคฺคํ
กโรนฺติ พาหิรจกฺกมคฺโค พหิสีมาย โหติ เสสํ อนฺโตสีมํ
ภชติ ฯ มคฺคํ กิตฺเตนฺเตน มคฺโค ปนฺโถ ปโถ ปชฺโชติอาทีสุ
เยนเกนจิ นาเมน กิตฺเตตุํ วฏฺฏติ ฯ ปริกฺขาสณฺฐาเนน วิหารํ
ปริกฺขิปิตฺวา คตมคฺโค เอกตฺถ กิตฺเตตฺวา อญฺญตฺถ กิตฺเตตุํ น
วฏฺฏติ ฯ วมฺมิกนิมิตฺเต เหฏฺฐิมปริจฺเฉเทน ตํทิวสํ ชาโต

อฏฺฐงฺคุลุพฺเพโธ โควิสาณปฺปมาโณปิ วมฺมิโก วฏฺฏติ ตโต
โอรํ น วฏฺฏติ ตโต ปรํ หิมวนฺตปพฺพตสทิโสปิ วฏฺฏติ ฯ
วิหารํ ปริกฺขิปิตฺวา ฐิตมฺปน เอกาพทฺธํ เอกตฺถ กิตฺเตตฺวา อญฺญตฺถ
กิตฺเตตุํ น วฏฺฏติ ฯ นทีนิมิตฺเต ยสฺสา ธมฺมิกานํ ราชูนํ กาเล
อนฺวฑฺฒมาสํ อนุทสาหํ อนุปญฺจาหนฺติ เอวํ อนติกฺกมิตฺวา เทเว
วสฺสนฺเต วลาหเกสุ วิคตมตฺเตสุ โสตํ ปจฺฉิชฺชติ อยํ นทีสงฺขฺยํ
น คจฺฉติ ฯ ยสฺสา ปน อีทิเสสุ วุฏฺฐิกาเลสุ วสฺสานสฺส จาตุมฺ-
มาเส โสตํ น ปจฺฉิชฺชติ ติมณฺฑลํ ปฏิจฺฉาเทตฺวา ยตฺถ กตฺถจิ
อุตฺตรนฺติยา ภิกฺขุนิยา อนฺตรวาสโก เตมียติ อยํ นทีสงฺขฺยํ
คจฺฉติ นที สีมํ พนฺธนฺตานํ นิมิตฺตํ โหติ ฯ ภิกฺขุนิยา นที-
ปารคมเนปิ อุโปสถาทิสงฺฆกมฺมกรเณปิ นทีปารสีมสมฺมนฺนเนปิ
อยเมว นที ฯ ยา ปน มคฺโค วิย สกฏธุรสณฺฐาเนน วา
ปริกฺขาสณฺฐาเนน วา วิหารํ ปริกฺขิปิตฺวา คตา ตํ เอกตฺถ
กิตฺเตตฺวา อญฺญตฺถ กิตฺเตตุํ น วฏฺฏติ ฯ วิหารสฺส จตูสุ ทิสาสุ
อญฺญมญฺญํ วินิพฺพิชฺฌิตฺวา คเต นทีจตุกฺเกปิ เอเสว นโย ฯ
อสมฺมิสฺสนทิโย ปน จตสฺโสปิ กิตฺเตตุํ วฏฺฏติ ฯ สเจ วตึ
กโรนฺตา วิย รุกฺขปาเท นิกฺขณิตฺวา วลฺลิปลาสาทีหิ นทีโสตํ
รุมฺภนฺติ อุทกญฺจ อชฺโฌตฺถริตฺวา อาวรณํ ปวตฺตติเยว นิมิตฺตํ
กาตุํ วฏฺฏติ ฯ ยถา อุทกํ นปฺปวตฺตติ เอวํ เสตุมฺหิ กเต
อปฺปวตฺตมานา นที นิมิตฺตํ กาตุํ น วฏฺฏติ ฯ ปวตฺตนฏฺฐาเน
นทีนิมิตฺตํ อปฺปวตฺตนฏฺฐาเน อุทกนิมิตฺตํ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ ยา ปน

ทุวฺฏฺฐิกาเล วา คิมฺเห วา นิรุทกภาเวน นปฺปวตฺตติ สา วฏฺฏติ ฯ
มหานทิโต อุทกมาติกํ นีหรนฺติ สา กุนฺนทีสทิสา หุตฺวา ตีณิ
สสฺสาน สมฺปาเทนฺตี นิจฺจํ ปวตฺตติ กิญฺจาปิ ปวตฺตติ นิมิตฺตํ
กาตุํ น วฏฺฏติ ฯ ยา ปน มูเล มหานทิโต นีหตาปิ กาลนฺตเร
เตเนว นีหตมคฺเคน นทึ ภินฺทิตฺวา สยํ ว คจฺฉนฺตี ปรโต สสสฺมาราทิ-
สมากิณฺณา นาวาทีหิ สญฺจริตพฺพา นที โหติ ตํ นิมิตฺตํ กาตุํ
วฏฺฏติ ฯ อุทกนิมิตฺเต นิรุทเก ฐาเน นาวาย วา กุมฺภิยํ วา
ปาติอาทีสุ วา อุทกํ ปูเรตฺวา อุทกนิมิตฺตํ กิตฺเตตุํ น วฏฺฏติ ฯ
ภูมิคตเมว วฏฺฏติ ฯ ตญฺจ โข อปฺปวตฺตนอุทกํ อาวาฏโปกฺขรณิ-
ตฬากชาตสฺสรโลณิสมุทฺทาทีสุ ฐิตํ ฯ อฏฺฐิตํ ปน โอฆนทีอุทก-
วาหกมาติกาทีสุ อุทกํ น วฏฺฏติ ฯ อนฺธกฏฺฐกถายมฺปน คมฺภีเรสุ
อาวาฏาทีสุ อุกฺเขปิมํ อุทกํ นิมิตฺตํ น กาตพฺพนฺติ วุตฺตํ ฯ
ตํ ทุวุตฺตํ อตฺตโน มติมตฺตเมว ฯ ฐิตมฺปน อนฺตมโส สูกร-
ขตายปิ คามทารกานํ กีฬนวาปิยมฺปิ ตํ ขณญฺเญว ปฐวิยํ อาวาฏํ
กตฺวา กูเฏหิ อาหริตฺวา ปูริตอุทกมฺปิ สเจ ยาว กมฺมวาจา-
ปริโยสานํ ติฏฺฐติ อปฺปํ วา โหตุ พหุํ วา วฏฺฏติ ฯ ตสฺมึ
ปน ฐาเน นิมิตฺตสญฺญากรณตฺถํ ปาสาณวาลิกาปํสุอาทิราสิ วา
ปาสาณตฺถมฺโภ วา ทารุตฺถมฺโภ วา กาตพฺโพ ฯ ตํ กาตุญฺจ
กาเรตุญฺจ ภิกฺขุสฺส วฏฺฏติ ฯ ลาภสีมายมฺปน น วฏฺฏติ ฯ+
สมานสํวาสกสีมา ปน กสฺสจิ ปีฬนํ น กโรติ เกวลํ ภิกฺขูนํ
วินยกมฺมเมว สาเธติ ตสฺมา เอตฺถ วฏฺฏติ ฯ อิเมหิ จ

อฏฺฐหิ นิมิตฺเตหิ อสมฺมิสฺเสหิปิ อญฺญมญฺญสมฺมิสฺเสหิปิ สีมา
สมฺมนฺนิตุํ วฏฺฏติเยว ฯ สา เอวํ สมฺมนฺนิตฺวา พชฺฌมานา
เอเกน ทฺวีหิ วา นิมิตฺเตหิ อพทฺธา โหติ ฯ ตีณิ ปน อาทึ
กตฺวา วุตฺตปฺปการานํ นิมิตฺตานํ สเตนาปิ พทฺธา โหติ ฯ สา
ตีหิ สิงฺฆาฏกสณฺฐานา โหติ จตูหิ จตุรสฺสา วา สิงฺฆาฏก-
อฑฺฒจนฺทมุทิงฺคาทิสณฺฐานา วา ตโต อธิเกหิ นานาสณฺฐานา
วา ฯ ตํ พนฺธิตุกาเมหิ สามนฺตวิหาเรสุ ภิกฺขู ตสฺส ตสฺส วิหารสฺส
สีมาปริจฺเฉทํ ปุจฺฉิตฺวา พทฺธสีมวิหารานํ สีมาย สีมนฺตริกํ อพทฺธ-
สีมวิหารานํ สีมาย อุปจารํ ฐเปตฺวา ทิสาจาริกภิกฺขูนํ นิสฺสญฺจาร-
สมเย สเจ เอกสฺมึ คามกฺเขตฺเต สีมํ พนฺธิตุกามา เย ตตฺถ
พทฺธสีมา วิหารา เตสุ ภิกฺขูนํ มยํ อชฺช สีมํ พนฺธิสฺสาม
ตุมฺเห สกสกสีมาปริจฺเฉทโต มา นิกฺขมิตฺถาติ เปเสตพฺพํ ฯ
เย อพทฺธสีมา วิหารา เตสุ ภิกฺขู เอกชฺฌํ สนฺนิปาเตตพฺพา
ฉนฺทารหานํ ฉนฺโท อาหราเปตพฺโพ ฯ สเจ อญฺญานิปิ คามกฺ-
เขตฺตานิ อนฺโต กาตุกามา เตสุ คาเมสุ เย ภิกฺขู สนฺติ เตหิปิ
อาคนฺตพฺพํ อนาคจฺฉนฺตานํ ฉนฺโท อาหริตพฺโพติ มหาสุมตฺเถโร
อาห ฯ มหาปทุมตฺเถโร ปน นานาคามกฺเขตฺตานิ นาม ปาเฏกฺกํ
พทฺธสีมาสทิสานิ น ตโต ฉนฺทปาริสุทฺธิ อาคจฺฉติ อนฺโตนิมิตฺต-
คเตหิ ปน ภิกฺขูหิ อาคนฺตพฺพนฺติ วตฺวา ปุน อาห สมาน-
สํวาสกสีมาย สมฺมนฺนนกาเล เตสํ อาคมนมฺปิ อนาคมนมฺปิ วฏฺฏติ
อวิปฺปวาสสีมาย สมฺมนฺนนกาเล ปน อนฺโตนิมิตฺตคเตหิ อาคนฺตพฺพํ

อนาคจฺฉนฺตานํ ฉนฺโท อาหริตพฺโพติ ฯ เอวํ สนฺนิปติเตสุ ปน
ภิกฺขูสุ ฉนฺทารหานํ ฉนฺเทสุ อาหเฏสุ เตสุ มคฺเคสุ นทีติตฺถ-
คามทฺวาราทีสุ จ อาคนฺตุกภิกฺขูนํ สีฆํ สีฆํ หตฺถปาสานยนตฺถญฺจ
พหิสีมกรณตฺถญฺจ อารามิเก เจว สมณุทฺเทเส จ ฐเปตฺวา
เภรีสญฺญํ วา สงฺขสญฺญํ วา กตฺวา นิมิตฺตกิตฺตนานนฺตรํ วุตฺตาย
สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆติอาทิกาย กมฺมวาจาย สีมา พนฺธิตพฺพา ฯ
กมฺมวาจาปริโยสาเนเยว นิมิตฺตานิ พหิ กตฺวา เหฏฺฐา ปฐวีสนฺธารก-
อุทกํ ปริยนฺตํ กตฺวา สีมา คตา โหติ ฯ อิมมฺปน สํวาสกสีมํ
สมฺมนฺนนฺเตหิ ปพฺพชฺชูปสมฺปทาทีนํ สงฺฆกมฺมานํ สุขกรณตฺถํ ปฐมํ
ขณฺฑสีมา พนฺธิตพฺพา ฯ ตมฺปน พนฺธนฺเตหิ วตฺตํ ชานิตพฺพํ ฯ
สเจ หิ โพธิเจติยภตฺตสาลาทีนิ สพฺพวตฺถูนิ ปติฏฺฐาเปตฺวา กตวิหาเร
พนฺธนฺติ วิหารมชฺเฌ พหูนํ สโมสรณฏฺฐาเน อพนฺธิตฺวา
วิหารปจฺจนฺเต วิวิตฺโตกาเส พนฺธิตพฺพา ฯ อกตวิหาเร พนฺธนฺเตหิ
โพธิเจติยาทีนํ สพฺพวตฺถูนํ ฐานํ สลฺลกฺเขตฺวา ยถา ปติฏฺฐิเตสุ
วตฺถูสุ วิหารปจฺจนฺเต วิวิตฺโตกาเส โหติ เอวํ พนฺธิตพฺพา ฯ
สา เหฏฺฐิมปริจฺเฉเทน สเจ เอกวีสติ ภิกฺขู คณฺหาติ วฏฺฏติ
ตโต โอรํ น วฏฺฏติ ปรํ ภิกฺขุสหสฺสํ คณฺหนฺตีปิ วฏฺฏติ ฯ
ตํ พนฺธนฺเตหิ สีมมาลกสฺส สมนฺตา นิมิตฺตุปคา ปาสาณา
ฐเปตพฺพา ฯ น ขณฺฑสีมายํ ฐิเตหิ มหาสีมา พนฺธิตพฺพา น
มหาสีมายํ ฐิเตหิ ขณฺฑสีมา พนฺธิตพฺพา ฯ ขณฺฑสีมายเมว ปน
ฐตฺวา ขณฺฑสีมา พนฺธิตพฺพา มหาสีมายเมว ฐิเตหิ มหาสีมา

พนฺธิตพฺพา ตตฺรายํ พนฺธนวิธิ สมนฺตา เอโส ปาสาโณ นิมิตฺตนฺติ
เอวํ นิมิตฺตานิ กิตฺเตตฺวา กมฺมวาจาย สีมา สมฺมนฺนิตพฺพา ฯ
อถ ตสฺสาเอว ทฬฺหีกมฺมตฺถํ อวิปฺปวาสกมฺมวาจา กาตพฺพา ฯ
เอวญฺหิ สีมํ สมูหนิสฺสามาติ อาคตา สมูหนิตุํ น สกฺขิสฺสนฺติ ฯ
สีมํ สมฺมนฺนิตฺวา พหิ สีมนฺตริกปาสาณา ฐเปตพฺพา ฯ สีมนฺตริกา
ปจฺฉิมโกฏิยา เอกรตนปฺปมาณา วฏฺฏติ ฯ วิทตฺถิปฺปมาณาปิ
วฏฺฏตีติ กุรุนฺทิยํ จตุรงฺคุลปฺปมาณาปิ วฏฺฏตีติ มหาปจฺจริยํ
วุตฺตํ ฯ สเจ ปน วิหาโร มหา โหติ เทฺวปิ ติสฺโสปิ ตทุตฺตรีปิ
ขณฺฑสีมาโย พนฺธิตพฺพา ฯ เอวํ ขณฺฑสีมํ สมฺมนฺนิตฺวา มหาสีมา-
สมฺมติกาเล ขณฺฑสีมโต นิกฺขมิตฺวา มหาสีมาย ฐตฺวา สมนฺตา
อนุปริยายนฺเตหิ สีมนฺตริกปาสาณา กิตฺเตตพฺพา ตโต อวเสส-
นิมิตฺตานิ กิตฺเตตฺวา หตฺถปาสํ อวิชหนฺเตหิ กมฺมวาจาย สมาน-
สํวาสกสีมํ สมฺมนฺนิตฺวา ตสฺสา ทฬฺหีกมฺมตฺถํ อวิปฺปวาสกมฺมวาจาปิ
กาตพฺพา ฯ เอวํ หิ สีมํ สมูหนิสฺสามาติ อาคตา สมูหนิตุํ น
สกฺขิสฺสนฺติ ฯ สเจ ปน ขณฺฑสีมาย นิมิตฺตานิ กิตฺเตตฺวา ตโต
สีมนฺตริกาย นิมิตฺตานิ กิตฺเตตฺวา มหาสีมาย นิมิตฺตานิ กิตฺเตนฺติ
เอวํ ตีสุ ฐาเนสุ นิมิตฺตานิ กิตฺเตตฺวา ยํ สีมํ อิจฺฉนฺติ ตํ
ปฐมํ พนฺธิตุํ วฏฺฏติ ฯ เอวํ สนฺเตปิ ยถาวุตฺเตน นเยน ขณฺฑสีมโต
ปฏฺฐาย พนฺธิตพฺพา ฯ เอวํ พทฺธาสุ ปน สีมาสุ ขณฺฑสีมาย
ฐิตา ภิกฺขู มหาสีมาย กมฺมํ กโรนฺตานํ น โกเปนฺติ มหาสีมาย
วา ฐิตา ขณฺฑสีมาย กโรนฺตานํ สีมนฺตริกาย ปน ฐิตา

อุภินฺนมฺปิ น โกเปนฺติ คามกฺเขตฺเต ฐตฺวา กมฺมํ กโรนฺตานมฺปน
สีมนฺตริกาย ฐิตา โกเปนฺติ สีมนฺตริกา หิ คามกฺเขตฺตํ ภชติฯ
สีมา จ นาเมสา น เกวลํ ปฐวีตเลเยว พทฺธา พทฺธา นาม
โหติฯ อถโข ปิฏฺฐิปาสาเณปิ กุฏิเคเหปิ เลเนปิ ปาสาเทปิ
ปพฺพตมตฺถเกปิ พทฺธา พทฺธาเยว โหติฯ ตตฺถ ปิฏฺฐิปาสาเณ
พนฺธนฺเตหิ ปาสาณปิฏฺฐิยํ ราชึ วา โกเฏตฺวา อุทุกฺขลํ วา
ขณิตฺวา นิมิตฺตํ น กาตพฺพํฯ นิมิตฺตุปเค ปาสาเณ ฐเปตฺวา
นิมิตฺตานิ กิตฺเตตพฺพานิ กมฺมวาจาย สมฺมนฺนิตพฺพาฯ กมฺมวาจา-
ปริโยสาเน สีมา ปฐวีสนฺธารกอุทกํ ปริยนฺตํ กตฺวา โอตรติฯ
นิมิตฺตปาสาณา ยถาฐาเน น ติฏฺฐนฺติ ตสฺมา สมนฺตโต ราชิ
วา อุปฏฺฐาเปตพฺพา จตูสุ วา โกเณสุ ปาสาณา วิชฺฌิตพฺพา
อยํ สีมาปริจฺเฉโทติ วตฺวา อกฺขรานิ วา ฉินฺทิตพฺพานิฯ เกจิ
อุสฺสุยฺยกา สีมํ ฌาเปสฺสามาติ อคฺคึ เทนฺติ ปาสาณาว ฌายนฺติ
น สีมาฯ กุฏิเคเหปิ ภิตฺตึ อกิตฺเตตฺวา เอกวีสติยา ภิกฺขูนํ
โอกาสฏฺฐานํ อนฺโต กริตฺวา ปาสาณนิมิตฺตานิ ฐเปตฺวา สีมา
สมฺมนฺนิตพฺพาฯ อนฺโตกุฑฺฑเมว สีมา โหติฯ สเจ อนฺโตกุฑฺเฑ
เอกวีสติยา ภิกฺขูนํ โอกาโส นตฺถิ ปมุเขปิ นิมิตฺตปาสาเณ
ฐเปตฺวา สีมา สมฺมนฺนิตพฺพาฯ สเจ เอตมฺปิ นปฺปโหติ พหิ-
นิมฺโพทกปตนฏฺฐาเนปิ นิมิตฺตานิ ฐเปตฺวา สมฺมนฺนิตพฺพาฯ เอวํ
สมฺมตาย ปน สพฺพํ กุฏิเคหํ สีมฏฺฐเมว โหติฯ จตุภิตฺติยเลเนปิ
กุฑฺฑํ อกิตฺเตตฺวา ปาสาณาว กิตฺเตตพฺพาฯ อนฺโต โอกาเส

อสติ ปมุเขปิ นิมิตฺตานิ ชเปตพฺพานิ ฯ สเจ นปฺปโหติ พหิ-
นิมฺโพทกปตนฏฺฐาเน นิมิตฺตปาสาเณ ฐเปตฺวา นิมิตฺตานิ กิตฺเตตฺวา
สีมา สมฺมนฺนิตพฺพา ฯ เอวํ เลนสฺส อนฺโต จ พหิ จ สีมา
โหติ ฯ อุปริปาสาเทปิ ภิตฺตึ อกิตฺเตตฺวา อนฺโต ปาสาเณ
ฐเปตฺวา สีมา สมฺมนฺนิตพฺพา ฯ สเจ นปฺปโหติ ปมุเขปิ
ปาสาเณ ฐเปตฺวา สมฺมนฺนิตพฺพา ฯ เอวํ สมฺมตา อุปริปาสาเท-
เยว โหติ เหฏฺฐา น โอตรติ ฯ สเจ ปน พหูสุ ถมฺเภสุ
ตุลานํ อุปริ กตปาสาทสฺส เหฏฺฐิมตเล กุฑฺโฑ ยถา นิมิตฺตานํ
อนฺโต โหติ เอวํ อุฏฺฐหิตฺวา ตุลารุกฺเขหิ เอกสมฺพทฺโธ ฐิโต
เหฏฺฐาปิ โอตรติ ฯ เอกตฺถมฺภปาสาทสฺส ปน อุปริมตเล พทฺธา
สีมา สเจ ถมฺภมตฺถเก เอกวีสติยา ภิกฺขูนํ โอกาโส โหติ
เหฏฺฐา โอตรติ ฯ สเจ ปาสาทสฺส ภิตฺติโต นิคฺคเตสุ นิยฺยุหกาทีสุ
ปาสาเณ ฐเปตฺวา สีมํ พนฺธนฺติ ปาสาทภิตฺติ อนฺโตสีมาย
โหติ เหฏฺฐา ปนสฺสา โอตรณาโนตรณํ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ
เหฏฺฐาปาสาเท กิตฺเตนฺเตหิปิ ภิตฺติ จ รุกฺขตฺถมฺภา จ น
กิตฺเตตพฺพา ฯ ภิตฺติลคฺเค ปน ปาสาณตฺถมฺเภ กิตฺเตตุํ วฏฺฏติ ฯ
เอวํ กิตฺติตา สีมา เหฏฺฐาปาสาทสฺส ปริยนฺตตฺถมฺภานํ อนฺโตเยว
โหติ ฯ สเจ ปน เหฏฺฐาปาสาทสฺส กุฑฺโฑ อุปริมตเล สมฺพทฺโธ
โหติ อุปริปาสาทมฺปิ อภิรูหติ ฯ สเจ ปาสาทสฺส พหินิมฺโพทก-
ปตนฏฺฐาเน นิมิตฺตานิ กโรนฺติ สพฺโพ ปาสาโท สีมฏฺโฐ
โหติ ฯ สเจ ปพฺพตมตฺถเก ตลํ โหติ เอกวีสติยา ภิกฺขูนํ

โอกาสารหํ ตตฺถ ปิฏฺฐิปาสาเณ วิย สีมํ พนฺธนฺติ เหฏฺฐา-
ปพฺพเตปิ เตเนว ปริจฺเฉเทน สีมา โอตรติ ฯ ตาลมูลกปพฺพเตปิ
อุปริ สีมา พทฺธา เหฏฺฐา โอตรเตว ฯ โย ปน วิตานสณฺฐาโน
โหติ อุปริ เอกวีสติยา ภิกฺขูนํ โอกาโส อตฺถิ เหฏฺฐา นตฺถิ
ตสฺส อุปริ พทฺธา สีมา เหฏฺฐา น โอตรติ ฯ เอวํ มุทิงฺค-
สณฺฐาโน วา โหตุ ปณวสณฺฐาโน วา ยสฺส เหฏฺฐา วา มชฺเฌ
วา สีมปฺปมาณํ นตฺถิ ตสฺส อุปริ พทฺธา สีมา เหฏฺฐา น
โอตรติ ฯ ยสฺส ปน เทฺว กูฏานิ อาสนฺเน ฐิตานิ เอกสฺสปิ
อุปริ สีมปฺปมาณํ นปฺปโหติ ตสฺส กูฏนฺตรํ จินิตฺวา วา
ปูเรตฺวา วา เอกาพทฺธํ กตฺวา อุปริ สีมา สมฺมนฺนิตพฺพา ฯ
เอโก สปฺปผณสทิโส ปพฺพโต ตสฺส อุปริ สีมปฺปมาณสฺส
อตฺถิตาย สีมํ พนฺธนฺติ ตสฺส เจ เหฏฺฐา อากาสปพฺภารํ โหติ
สีมา น โอตรติ ฯ สเจ ปนสฺส เวมชฺเฌ สีมปฺปมาโณ สุสิร-
ปาสาโณ โหติ โอตรติ ฯ โส จ ปาสาโณ สีมฏฺโฐเยว
โหติ ฯ อถาปิสฺส เหฏฺฐา เลนสฺส กุฑฺโฑ อคฺคโกฏึ อาหจฺจ
ติฏฺฐติ โอตรติ เหฏฺฐา จ อุปริ จ สีมาเยว โหติ ฯ สเจ
ปน เหฏฺฐา อุปริมสฺส สีมาปริจฺเฉทสฺส ปารโต อนฺโตเลนํ โหติ
พหิ สีมา น โอตรติ ฯ อถาปิสฺส อุปริมสฺส สีมาปริจฺเฉทสฺส
โอรโต พหิเลนํ โหติ อนฺโต สีมา น โอตรติ ฯ อถาปิสฺส
อุปริ สีมาปริจฺเฉโท ขุทฺทโก เหฏฺฐา เลนํ มหนฺตํ สีมาปริจฺเฉท-
มติกฺกมิตฺวา ฐิตํ สีมา อุปริเยว โหติ เหฏฺฐา น โอตรติ ฯ

ยทิ ปน เลนํ ขุทฺทกํ สพฺพปจฺฉิมสีมาปริมาณํ อุปริ สีมา
มหตี ฯ ตํ อชฺโฌตฺถริตฺวา ฐิตา สีมา โอตรติ ฯ อถ เลนํ
อติขุทฺทกํ สีมปฺปมาณํ น โหติ สีมา อุปริเยว โหติ เหฏฺฐา
น โอตรติ ฯ สเจ ตโต อุปฑฺฒํ ภิชฺชิตฺวา สามํ ปตติ สีมปฺ-
ปมาณํ สเจ โหติ พหิ ปติตํ อสีมา ฯ อปติตมฺปน ยทิ
สีมปฺปมาณํ สีมา โหติเยว ฯ ขณฺฑสีมา นีจวตฺถุกา โหติ
ตํ ปูเรตฺวา อุจฺจวตฺถุกํ กโรนฺติ สีมาเยว ฯ สีมาย เคหํ
กโรนฺติ สีมฏฺฐกเมว โหติ ฯ สีมาย โปกฺขรณึ ขณนฺติ
สีมาเยว ฯ โอโฆ สีมมณฺฑลํ โอตฺถริตฺวา คจฺฉติ สีมมาลเก
อฏฺฏํ พนฺธิตฺวา กมฺมํ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ สีมาย เหฏฺฐา อุมฺมงฺคนที
โหติ อิทฺธิมา ภิกฺขุ ตตฺถ นิสีทติ ฯ สเจ สา นที ปฐมํ คตา
สีมา ปจฺฉา พทฺธา กมฺมํ น โกเปติ ฯ อถ ปฐมํ สีมา
พทฺธา ปจฺฉา นที คตา กมฺมํ โกเปติ ฯ เหฏฺฐาปฐวีตเล
ฐิโต ปน โกเปติเยว ฯ สีมมาลเก ปน วฏฺฏรุกฺโข โหติ
ตสฺส สาขา วา ตโต นิคฺคตปาโรโห วา มหาสีมาย ปฐวีตลํ
วา ตตฺถ ชาตรุกฺขาทีนิ วา อาหจฺจ ติฏฺฐติ มหาสีมํ โสเธตฺวา
วา กมฺมํ กาตพฺพํ เต วา สาขาปาโรหา ฉินฺทิตฺวา พหิฏฺฐกา
กาตพฺพา ฯ อนาหจฺจฐิตสาขาทีสุ อารุฬฺหภิกฺขุ หตฺถปาสํ
อาเนตพฺโพ ฯ เอวํ มหาสีมาย ชาตรุกฺขสฺส สาขา วา ปาโรหา วา
วุตฺตนเยเนว สีมมาลเก ปติฏฺฐาติ ฯ วุตฺตนเยเนว สีมํ โสเธตฺวา
กมฺมํ กาตพฺพํ ฯ เต วา สาขาปาโรหา ฉินฺทิตฺวา พหิฏฺฐกา

กาตพฺพา ฯ สเจ สีมมาลเก กมฺเม กยิรมาเน โกจิ ภิกฺขุ
มาลกสฺส อนฺโต ปวิสิตฺวา เวหาสณฺฐิตสาขาย นิสีทติ ปาทา
วาสฺส ภูมิคตา โหนฺติ นิวาสนปารุปนํ วา ภูมึ ผุสติ กมฺมํ
กาตุํ น วฏฺฏติ ฯ ปาเท ปน นิวาสนปารุปนญฺจ อุกฺขิปาเปตฺวา
กาตุํ วฏฺฏติ ฯ อิทญฺจ ลกฺขณํ ปุริมนเยนปิ เวทิตพฺพํ ฯ อยมฺปน
วิเสโส ตตฺร อุกฺขิปาเปตฺวา กาตุํ น วฏฺฏติ หตฺถปาสํเยว
อาเนตพฺโพ ฯ สเจ อนฺโต สีมฏฺโฐ ปพฺพโต อพฺภุคฺคจฺฉติ
ตตฺรฏฺโฐ ภิกฺขุ หตฺถปาสํ อาเนตพฺโพ ฯ อิทฺธิยา อนฺโตปพฺพตํ
ปวิฏฺเฐปิ เอเสว นโย ฯ พชฺฌมานาเอว หิ สีมา ปมาณรหิตํ
ปเทสํ น โอตรติ ฯ พทฺธสีมาย ชาตํ ยงฺกิญฺจิ ยตฺถกตฺถจิ
เอกสมฺพนฺเธน คตํ สีมาสงฺขเมว คจฺฉติ ฯ

ติโยชนปรมนฺติ เอตฺถ ติโยชนํ ปรมํ ปมาณเมติสฺสาติ
ติโยชนปรมา ตํ ติโยชนปรมํ ฯ สมฺมนฺนนฺเตน มชฺเฌ ฐตฺวา
ยถา จตูสุ ทิสาสุ ทิยฑฺฒทิยฑฺฒโยชนํ โหติ เอวํ สมฺ-
มนฺนิตพฺพา ฯ สเจ ปน มชฺเฌ ฐตฺวา เอเกกทิสโต ติโยชนํ กโรนฺติ
ฉโยชนา โหนฺตีติ น วฏฺฏติ ฯ จตุรสฺสํ วา ติโกณํ วา
สมฺมนฺนนฺเตน ยถา โกณโต โกณํ ติโยชนํ โหติ เอวํ สมฺ-
มนฺนิตพฺพา ฯ สเจ หิ เยน เกนจิ ปริยนฺเตน เกสคฺคมตฺตมฺปิ ติโยชนํ
อติกฺกาเมติ อาปตฺติญฺจ อาปชฺชติ สีมา จ อสีมาว โหติ ฯ

นทีปารนฺติ เอตฺถ ปารยตีติ ปารา กึ ปารยติ นทึ
นทิยา ปารา นทีปารา ตํ นทีปารํ อชฺโฌตฺถรมานนฺติ อตฺโถ ฯ

เอตฺถ ปน นทิยา ลกฺขณํ นทีนิมิตฺเตสุ วุตฺตนยเมว ฯ **ยตฺถสฺส**
ธุวนาวา วาติ ยตฺถ นทิยา สีมพนฺธนฏฺฐานคเตสุ ติตฺเถสุ นิจฺจ-
สญฺจรณนาวา อสฺส ยา สพฺพนฺติเมน ปริจฺเฉเทน ปาชนปุริเสน
สทฺธึ ตโย ชเน วหติ ฯ สเจ ปน สา นาวา อุทฺธํ วา อโธ
วา เกนจิเทว กรณีเยน ปน อาคมนตฺถาย นีตา วา เถเนหิ วา
หตา อวสฺสํ ลพฺภเนยฺยา ยา ปน วาเตน วา ฉินฺนพนฺธนา
วีจีหิ นทีมชฺฌํ นีตา อวสฺสํ อาหริตพฺพา ปุน ธุวนาวาว โหติ
อุทเก โอคเต ถลํ อุสฺสาทิตาปิ สุธากสฏฺฐาทีหิ ปูเรตฺวา ฐปิตาปิ
ธุวนาวาว ฯ สเจ ภินฺนนาวา วิสงฺขตปทรา วา น วฏฺฏติ ฯ
มหาปทุมตฺเถโร ปนาห สเจปิ ตาวกาลิกํ นาวํ อาเนตฺวา สีม-
พนฺธนฏฺฐาเน ฐเปตฺวา นิมิตฺตานิ กิตฺเตนฺติ ธุวนาวาเยว โหตีติ ฯ
ตตฺร มหาสุมตฺเถโร อาห นิมิตฺตํ วา สีมา วา กมฺมวาจาย
คจฺฉติ น นาวาย ภควตา จ ธุวนาวา อนุญฺญาตา ตสฺมา
นิพทฺธนาวาเยว วฏฺฏตีติ ฯ ธุวเสตุ วาติ ยตฺถ รุกฺขสงฺฆาฏมโย
วา ปทรพทฺโธ วา ชงฺฆสตฺถเสตุ วา หตฺถิอสฺสาทีนํ สญฺจรณโยคฺโค
มหาเสตุ วา อตฺถิ อนฺตมโส ตํขณญฺเญว รุกฺขํ ฉินฺทิตฺวา
มนุสฺสานํ สญฺจรณโยคฺโค เอกปทิกเสตุปิ ธุวเสตุเตฺวว สงฺขํ
คจฺฉติ ฯ สเจ ปน อุปริพทฺธานิ เวตฺตลตาทีนิ หตฺเถน คเหตฺวาปิ
น สกฺกา โหติ เตน สญฺจริตุํ น วฏฺฏติ ฯ **เอวรูปํ นทีปารสีมํ**
สมฺมนฺนิตฺนฺติ ยตฺถายํ วุตฺตปฺปการา ธุวนาวา วา ธุวเสตุ วา
อภิมุขติตฺเถเยว อตฺถิ เอวรูปํ นทีปารสีมํ สมฺมนฺนิตุํ อนุชานามีติ

อตฺโถ ฯ สเจ ธุวนาวา วา ธุวเสตุ วา อภิมุขติตฺเถ นตฺถิ
อีสกํ อุทฺธํ อภิรูหิตฺวา อโธ วา โอโรหิตฺวา อตฺถิ เอวมฺปิ
วฏฺฏติ ฯ กรวิกติสฺสตฺเถโร ปน คาวุตมตฺตพฺภนฺตเรปิ วฏฺฏตีติ
อาห ฯ อิมญฺจ ปน นทีปารสีมํ สมฺมนนฺเตน เอกสฺมึ ตีเร
ฐตฺวา อุปริโสเต นทีตีเร นิมิตฺตํ กิตฺเตตฺวา ตโต ปฏฺฐาย อตฺตานํ
ปริกฺขิปนฺเตน ยตฺตกํ ปริจฺเฉทํ อิจฺฉติ ตสฺส ปริโยสาเน
อโธโสเตปิ นทีตีเร นิมิตฺตํ กิตฺเตตฺวา ปรตีเร สมฺมุขฏฺฐาเน นทีตีเร
นิมิตฺตํ กิตฺเตตพฺพํ ตโต ปฏฺฐาย ยตฺตกํ ปริจฺเฉทํ อิจฺฉติ
ตสฺส วเสน ยาว อุปริโสเต ปฐมกิตฺติตนิมิตฺตสฺส สมฺมุขา นทีตีเร
นิมิตฺตํ ตาว กิตฺเตตฺวา ปจฺจาหริตฺวา ปฐมกิตฺติตนิมิตฺเตน สทฺธึ
ฆเฏตพฺพํ ฯ อถ สพฺพนิมิตฺตานํ อนฺโต ฐิเต ภิกฺขู หตฺถปาสคเต
กตฺวา กมฺมวาจาย สีมา สมฺมนฺนิตพฺพา ฯ นทิยํ ฐิตา อนาคตาปิ
กมฺมํ น โกเปนฺติ ฯ สมฺมติปริโยสาเน ฐเปตฺวา นทึ นิมิตฺตานํ
อนฺโต ปรตีเร จ โอริมตีเร จ เอกา สีมา โหติ ฯ นที ปน
พทฺธสีมสงฺขํ น คจฺฉติ วิสุํ นทีสีมาเอว หิ สา ฯ สเจ อนฺโตนทิยํ
ทีปโก โหติ ตํ อนฺโตสีมายํ กาตุกาเมน ปุริมนเยเนว อตฺตนา
ฐิตตีเร นิมิตฺตานิ กิตฺเตตฺวา ทีปกสฺส โอริมนฺเต จ ปาริมนฺเต จ
นิมิตฺตํ กิตฺเตตพฺพํ อถ ปรตีเร นทิยา โอริมตีเร นิมิตฺตสฺส
สมฺมุขฏฺฐาเน นิมิตฺตํ กิตฺเตตฺวา ตโต ปฏฺฐาย ปุริมนเยเนว ยาว
อุปริโสเต ปฐมกิตฺติตนิมิตฺตสฺส สมฺมุขา นิมิตฺตํ ตาว กิตฺเตตพฺพํ
อถ ทีปกสฺส ปาริมนฺเต จ โอริมนฺเต จ นิมิตฺตํ กิตฺเตตฺวา

ปจฺจาหริตฺวา ปฐมกิตฺติตนิมิตฺเตน สทฺธึ ฆเฏตพฺพํ อถ ทฺวีสุ
ตีเรสุ ทีปเก จ ภิกฺขู สพฺเพว หตฺถปาสคเต กตฺวา กมฺมวาจาย
สีมา สมฺมนฺนิตพฺพา ฯ นทิยํ ฐิตา อนาคจฺฉนฺตาปิ กมฺมํ น
โกเปนฺติ ฯ สมฺมติปริโยสาเน ฐเปตฺวา นทึ นิมิตฺตานํ อนฺโต
ตีรทฺวยญฺจ ทีปโก จ เอกสีมา โหติ ฯ นที ปน นทีสีมาเยว ฯ
สเจ ปน ทีปโก วิหารสีมปริจฺเฉทโต อุทฺธํ วา อโธ วา
อธิกตโร โหติ อถ วิหารสีมปริจฺเฉทนิมิตฺตสฺส อุชุกเมว สมฺมุขีภูเต
ทีปกสฺส โอริมนฺเต นิมิตฺตํ กิตฺเตตฺวา ตโต ปฏฺฐาย ทีปกสิขรํ
ปริกฺขิปนฺเตน ปุน ทีปกสฺส โอริมนฺเต นิมิตฺตสฺส สมฺมุเข
ปาริมนฺเต นิมิตฺตํ กิตฺเตตพฺพํ ฯ ตโต ปรํ ปุริมนเยเนว ปรตีเร
สมฺมุขนิมิตฺตมาทึ กตฺวา ปรตีเร นิมิตฺตานิ จ ทีปกสฺส ปาริมนฺต-
โอริมนฺเต นิมิตฺตานิ จ กิตฺเตตฺวา ปฐมกิตฺติตนิมิตฺเตน สทฺธึ
ฆฏนา กาตพฺพา ฯ เอวํ กิตฺเตตฺวา สมฺมตา สีมา ปพฺพตสณฺฐานา
โหติ ฯ สเจ ปน ทีปโก วิหารสีมปริจฺเฉทโต อุทฺธํปิ อโธปิ
อธิกตโร โหติ ปุริมนเยเนว ทีปกสฺส อุโภปิ สิขรานิ ปริกฺ-
ขิปิตฺวา นิมิตฺตานิ กิตฺเตนฺเตน นิมิตฺตฆฏนา กาตพฺพา ฯ เอวํ
กิตฺเตตฺวา สมฺมตา สีมา มุทิงฺคสณฺฐานา โหติ ฯ สเจ ทีปโก
วิหารสีมปริจฺเฉทสฺส อนฺโต ขุทฺทโก โหติ สพฺพปฐเมน นเยน
นิมิตฺตานิ กิตฺเตตพฺพานิ ฯ เอวํ กิตฺเตตฺวา สมฺมตา สีมา
ปณวสณฺฐานา โหติ ฯ

อนุปริเวณิยนฺติ เอกสฺมึ วิหาเร ตสฺมึ ตสฺมึ ปริเวเณ ฯ

อนาคจฺฉนฺตานํ ฉนฺโท อาหริตพฺโพติ ฯ เอวํ สนฺนิปติเตสุ ปน
ภิกฺขูสุ ฉนฺทารหานํ ฉนฺเทสุ อาหเฏสุ เตสุ มคฺเคสุ นทีติตฺถ-
คามทฺวาราทีสุ จ อาคนฺตุกภิกฺขูนํ สีฆํ สีฆํ หตฺถปาสานยนตฺถญฺจ
พหิสีมกรณตฺถญฺจ อารามิเก เจว สมณุทฺเทเส จ ฐเปตฺวา
เภรีสญฺญํ วา สงฺขสญฺญํ วา กตฺวา นิมิตฺตกิตฺตนานนฺตรํ วุตฺตาย
สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆติอาทิกาย กมฺมวาจาย สีมา พนฺธิตพฺพา ฯ
กมฺมวาจาปริโยสาเนเยว นิมิตฺตานิ พหิ กตฺวา เหฏฺฐา ปฐวีสนฺธารก-
อุทกํ ปริยนฺตํ กตฺวา สีมา คตา โหติ ฯ อิมมฺปน สํวาสกสีมํ
สมฺมนฺนนฺเตหิ ปพฺพชฺชูปสมฺปทาทีนํ สงฺฆกมฺมานํ สุขกรณตฺถํ ปฐมํ
ขณฺฑสีมา พนฺธิตพฺพา ฯ ตมฺปน พนฺธนฺเตหิ วตฺตํ ชานิตพฺพํ ฯ
สเจ หิ โพธิเจติยภตฺตสาลาทีนิ สพฺพวตฺถูนิ ปติฏฺฐาเปตฺวา กตวิหาเร
พนฺธนฺติ วิหารมชฺเฌ พหูนํ สโมสรณฏฺฐาเน อพนฺธิตฺวา
วิหารปจฺจนฺเต วิวิตฺโตกาเส พนฺธิตพฺพา ฯ อกตวิหาเร พนฺธนฺเตหิ
โพธิเจติยาทีนํ สพฺพวตฺถูนํ ฐานํ สลฺลกฺเขตฺวา ยถา ปติฏฺฐิเตสุ
วตฺถูสุ วิหารปจฺจนฺเต วิวิตฺโตกาเส โหติ เอวํ พนฺธิตพฺพา ฯ
สา เหฏฺฐิมปริจฺเฉเทน สเจ เอกวีสติ ภิกฺขู คณฺหาติ วฏฺฏติ
ตโต โอรํ น วฏฺฏติ ปรํ ภิกฺขุสหสฺสํ คณฺหนฺตีปิ วฏฺฏติ ฯ
ตํ พนฺธนฺเตหิ สีมมาลกสฺส สมนฺตา นิมิตฺตุปคา ปาสาณา
ฐเปตพฺพา ฯ น ขณฺฑสีมายํ ฐิเตหิ มหาสีมา พนฺธิตพฺพา น
มหาสีมายํ ฐิเตหิ ขณฺฑสีมา พนฺธิตพฺพา ฯ ขณฺฑสีมายเมว ปน
ฐตฺวา ขณฺฑสีมา พนฺธิตพฺพา มหาสีมายเมว ฐิเตหิ มหาสีมา

วฏฺฏตีติ ฯ สเจ เถโร นาคจฺฉติ ตสฺส ฉนฺทปาริสุทฺธึ อาเนตฺวา
สพฺเพสํ ปโหนเก ผาสุกฏฺฐาเน อุโปสโถ กาตพฺโพ ฯ

อนฺธกวินฺทาติ ราชคหโต คาวุตมตฺตเมว อนฺธกวินฺทํ นาม
ตํ อุปนิสฺสาย เถโร วสติ ตโต ราชคหํ อุโปสถํ อาคจฺฉนฺโต ฯ
ราชคหํ หิ ปริกฺขิปิตฺวา อฏฺฐารส มหาวิหารา สพฺเพ เอกสีมา
ธมฺมเสนาปตินา เนสํ สีมา พทฺธา ตสฺมา เวฬุวเน สงฺฆสฺส
สามคฺคีทานตฺถํ อาคจฺฉนฺโตติ อตฺโถ ฯ นทึ ตรนฺโตติ สิปฺปินิยํ
นาม น อติกฺกมนฺโต ฯ **มนํ วุฬฺโห อโหสีติ** อีสกํ อปฺปตฺต-
วุฬฺหภาโว อโหสิ ฯ สา กิร นที คิชฺฌกูฏโต โอตริตฺวา
จณฺเฑน โสเตน วหติ ตตฺถ เวเคน อาคจฺฉนฺตํ อุทกํ
อมนสิกโรนฺโต เถโร มนํ วุฬฺโห อโหสิ น ปน วุฬฺโห
อุทกพฺภาหตานิสฺส จีวรานิ อลฺลานิ ชาตานิ ฯ **สมฺมตา สีมา
สงฺเฆน ติจีวเรน อวิปฺปวาโส ธเปตฺวา คามญฺจ คามูปจารญฺจาติ**
อิมิสฺสา กมฺมวาจาย อุปฺปนฺนกาลโต ปฏฺฐาย ภิกฺขูนํ ปุริมกมฺมวาจา
น วฏฺฏติ ฯ อยเมว ถาวรา โหติ ภิกฺขุนีนมฺปน อยํ น วฏฺฏติ
ปุริมาเยว วฏฺฏติ ฯ กสฺมา ฯ ภิกฺขุนีสงฺโฆ หิ อนฺโตคาเม
วสติ ฯ ยทิ เอวํ สิยา โส เอตาย กมฺมวาจาย ติจีวรปริหารํ
น ลเภยฺย อตฺถิ จสฺส ปริหาโร ตสฺมา ปุริมาเยว วฏฺฏติ ฯ
ภิกฺขุนีสงฺฆสฺส หิ เทฺวปิ สีมาโย ลพฺภนฺติ ฯ ตตฺถ ภิกฺขูนํ สีมํ
อชฺโฌตฺถริตฺวาปิ ตสฺสา อนฺโตปิ ภิกฺขุนีนํ สีมํ สมฺมนฺนิตุํ วฏฺฏติ ฯ
ภิกฺขูนมฺปิ ภิกฺขุนีสีมาย เอเสว นโย ฯ น หิ เต อญฺญมญฺญสฺส

กมฺเม คณปูรกา โหนฺติ น กมฺมวาจาวคฺคํ กโรนฺติ ฯ เอตฺถ จ
นิคมนครานมฺปิ คาเมเนว สงฺคโห เวทิตพฺโพ ฯ คามูปจาโรติ
ปริกฺขิตฺตสฺส ปริกฺเขโป อปริกฺขิตฺตสฺส ปริกฺเขโปกาโส ฯ เตสุ
อธิฏฺฐิตเตจีวริโก ภิกฺขุ ปริหารํ น ลภติ ฯ อิติ ภิกฺขูนํ อวิปฺปวาส-
สีมา คามญฺจ คามูปจารญฺจ น โอตฺถรติ สมานสํวาสกสีมาว
โอตฺถรติ ฯ สมานสํวาสกสีมา เจตฺถ อตฺตโน ธมฺมตาย คจฺฉติ ฯ
อวิปฺปวาสา ปน ยตฺถ สมานสํวาสกสีมา ตตฺเถว คจฺฉติ น
หิ ตสฺสา วิสุํ นิมิตฺตกิตฺตนํ อตฺถิ ฯ ตตฺถ สเจ อวิปฺปวาสาย
สมฺมติกาเล คาโม อตฺถิ ตํ สา น โอตฺถรติ ฯ สเจ ปน
สมฺมตาย สีมาย ปจฺฉา คาโม นิวิสติ โสปิ สีมาสงฺขํเยว คจฺฉติ ฯ
ยถา จ ปจฺฉา นิวิฏฺโฐ เอวํ ปฐมํ นิวิฏฺฐสฺส ปจฺฉา วฑฺฒิตปฺ-
ปเทโสปิ สีมาสงฺขเมว คจฺฉติ ฯ สเจปิ สีมาย สมฺมติกาเล
เคหานิ กตานิ ปวิสิสฺสามาติ อาลโยปิ อตฺถิ มนุสฺสา ปน
อปฺปวิฏฺฐา โปราณกคามํ วา สเคหเมว ฉฑฺเฑตฺวา อญฺญตฺถ
คตา อคาโมเยว เอส สีมา โอตฺถรติ ฯ สเจ ปน เอกมฺปิ
กุลํ ปวิฏฺฐํ วา อาคตํ วา อตฺถิ คาโมเยว สีมา น โอตฺถรติ ฯ

เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว ติจีวเรน อวิปฺปวาโส สมูหนฺตพฺโพติ
เอตฺถ สมูหนฺเตน ภิกฺขุนา วตฺตํ ชานิตพฺพํ ฯ ตตฺรีทํ วตฺตํ
ขณฺฑสีมาย ฐตฺวา อวิปฺปวาสสีมา น สมูหนฺตพฺพา ตถา
อวิปฺปวาสสีมาย ฐตฺวา ขณฺฑสีมาปิ ฯ ขณฺฑสีมาย ปน ฐิเตน
ขณฺฑสีมาว สมูหนิตพฺพา ตถา อิตราย ฐิเตน อิตรา ฯ สีมํ นาม

ทฺวีหิ การเณหิ สมูหนนฺติ ปกติยา ขุทฺทกํ ปุน อาวาสวฑฺฒนตฺถาย มหตึ วา กาตุํ ปกติยา มหตึ ปุน อญฺเญสํ วิหาโรกาส- ทานตฺถาย ขุทฺทกํ วา กาตุํ ฯ ตตฺถ สเจ ขณฺฑสีมญฺจ อวิปฺปวาส- สีมญฺจ ชานนฺติ สมูหนิตุญฺเจว พนฺธิตุญฺจ สกฺขิสฺสนฺติ ฯ ขณฺฑสีมมฺปน ชานนฺตา อวิปฺปวาสํ อชานนฺตาปิ สมูหนิตุญฺเจว พนฺธิตุญฺจ สกฺขิสฺสนฺติ ฯ ขณฺฑสีมํ อชานนฺตา อวิปฺปวาสํเยว ชานนฺตา เจติยงฺคณโพธิยงฺคณอุโปสถาคาราทีสุ นิราสงฺกฏฺฐาเนสุ ฐตฺวา อปฺเปวนาม สมูหนิตุํ สกฺขิสฺสนฺติ ฯ ปฏิพนฺธิตุมฺปน น สกฺขิสฺสนฺเตว ฯ สเจ พนฺเธยฺยุํ สีมาสมฺเภทํ กตฺวา วิหารํ อวิหารํ กเรยฺยุํ ตสฺมา น สมูหนิตพฺพา ฯ เย ปน อุโภปิ น ชานนฺติ เต เนว สมูหนิตุํ น พนฺธิตุํ สกฺขิสฺสนฺติ ฯ อยญฺหิ สีมา นาม กมฺมวาจาย วา อสีมา โหติ สาสนนฺตรธาเนน วา ฯ น จ สกฺกา สีมํ อชานนฺเตหิ กมฺมวาจํ กาตุํ ตสฺมา น สมูหนิตพฺพา ฯ สาธุกมฺปน ญตฺวาเยว สมูหนิตพฺพา จ พนฺธิตพฺพา จาติ ฯ

เอวํ พทฺธสีมาวเสน สมานสํวาสญฺจ เอกุโปสถภาวญฺจ ทสฺเสตฺวา อิทานิ อพทฺธสีเมสฺปิ โอกาเสสุ ตํ ทสฺเสนฺโต **อสมฺมตาย ภิกฺขเว สีมาย อฏฺฐปิตายาติอาทิมาห** ฯ ตตฺถ **อฏฺฐปิตายาติ** อปริจฺฉินฺนาย ฯ คามคหเณน เจตฺถ นครมฺปิ คหิตเมว โหติ ฯ ตตฺถ ยตฺตเก ปเทเส ตสฺส คามสฺส โภชกา พลึ ลภนฺติ โส ปเทโส อปฺโป วา โหตุ มหนฺโต วา คามสีมาเตฺวว สงฺขํ คจฺฉติ ฯ

นครนิคมสีมาสุปิ เอเสว นโย ฯ ยมฺปิ เอกสฺมึเยว คามกฺเขตฺเต
เอกํ ปเทสํ อยํ วิสสคาโม โหตูติ ปริจฺฉินฺทิตฺวา ราชา กสฺสจิ
เทติ โสปิ วิสสคามสีมา โหติเยว ฯ ตสฺมา สา จ อิตรา จ
ปกติคามนิคมนครสีมา พทฺธสีมาสทิสาเยว โหนฺติ ฯ เกวลมฺปน
ติจีวรวิปฺปวาสปริหารํ น ลภนฺติ ฯ เอวํ คามนฺตวาสีนํ สีมา-
ปริจฺเฉทํ ทสฺเสตฺวา อิทานิ อรญฺญกานํ ทสฺเสนฺโต **อคามเก เจติ-
อาทิมาห** ฯ ตตฺถ **อคามเก เจติ** คามนิคมนครสีมาหิ อปริจฺฉินฺเน
อฏวิปฺปเทเส ฯ อถวา **อคามเก เจติ** วิชฺฌาฏวีสทิเส อรญฺเญ
ภิกฺขุ วสติ อถสฺส จิโตกาสโต สมนฺตา สตฺตพฺภนฺตรา สมาน-
สํวาสกสีมาติ อตฺโถ ฯ อยํ สีมา ติจีวรวิปฺปวาสปริหารมฺปิ ลภติ ฯ
ตตฺถ เอกํ อพฺภนฺตรํ อฏฺจวีสติหตฺถปฺปมาณํ โหติ ฯ มชฺเฌ
จิตสฺส สมนฺตา สตฺตพฺภนฺตรา วินิเวเธน จุทฺทส โหนฺติ ฯ สเจ
เทฺว สงฺฆา วิสุํ วินยกมฺมานิ กโรนฺติ ทฺวินฺนํ สตฺตพฺภนฺตรานํ
อนฺตเร อญฺญเมกํ สตฺตพฺภนฺตรํ อุปจารตฺถาย ฐเปตพฺพํ ฯ
เสสา สตฺตพฺภนฺตรสีมกถา มหาวิภงฺเค อุทฺโทสิตสิกฺขาปทวณฺณนายํ
วุตฺตนเยน คเหตพฺพา ฯ **สพฺพา ภิกฺขเว นที อสีมาติ** ยากาจิ
นทีลกฺขณปฺปตฺตา นที นิมิตฺตานิ กิตฺเตตฺวา เอตํ พทฺธสีมํ กโรมาติ
กตาปิ อสีมาว โหติ ฯ สา ปน อตฺตโน สภาเวเนว พทฺธสีมา-
สทิสา สพฺพเมตฺถ สงฺฆกมฺมํ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ สมุทฺทชาตสฺสเรสุปิ
เอเสว นโย ฯ เอตฺถ จ ชาตสฺสโร นาม เยน เกนจิ ขณิตฺวา
อกโต สยญฺชาตโสพฺโภ สมนฺตโต อาคเตน อุทเกน ปูริโต ติฏฺจติ ฯ

เอวํ นทีสมุทฺทชาตสฺสรานํ พทฺธสีมภาวํ ปฏิกฺขิปิตฺวา ปุน ตตฺถ อพทฺธสีมปริจฺเฉทํ ทสฺเสนฺโต **นทิยา วา ภิกฺขเวติอาทิมาห ฯ** ตตฺถ **ยํ มชฺฌิมสฺส ปุริสสฺส สมนฺตา อุทกุกฺเขปาติ** ยํ ฐานํ มชฺฌิมสฺส ปุริสสฺส สมนฺตโต อุทกุกฺเขเปน ปริจฺฉินฺนํ ฯ กถํ ปน อุทกํ อุกฺขิปิตพฺพํ ฯ ยถา อกฺขธุตฺตา ทารุคุฬํ ขิปนฺติ เอวํ อุทกํ วา วาลิกํ วา หตฺเถน คเหตฺวา ถามมชฺฌิเมน ปุริเสน สพฺพถาเมน ขิปิตพฺพํ ฯ ยตฺถ เอวํ ขิตฺตํ อุทกํ วา วาลิกา วา ปตติ อยเมโก อุทกุกฺเขโป ฯ ตสฺส อนฺโต หตฺถปาสํ วิชหิตฺวา ฐิโต กมฺมํ โกเปติ ฯ ยาว ปริสา วฑฺฒติ ตาว สีมาปิ วฑฺฒติ ฯ ปริสปริยนฺตโต อุทกุกฺเขโปเยว ปมาณํ ฯ ชาตสฺสร-สมุทฺเทสุปิ เอเสว นโย ฯ เอตฺถ จ สเจ นที นาติทีฆา โหติ ปภวโต ปฏฺฐาย ยาว มุขทฺวารา สพฺพตฺถ สงฺโฆ นิสีทติ อุทกุกฺเขปสีมากมฺมํ นาม นตฺถิ สกลาปิ นที เอเตสํเยว ภิกฺขูนํ ปโหติ ฯ ยมฺปน มหาสุมตฺเถเรน วุตฺตํ โยชนํ ปวตฺตมานาเยว นที ตตฺราปิ อุปริ อฑฺฒโยชนํ ปหาย เหฏฺฐา อฑฺฒโยชเน กมฺมํ กาตุํ วฏฺฏตีติ ตํ มหาปทุมตฺเถเรเนว ปฏิกฺขิตฺตํ ฯ ภควตา หิ ติมณฺฑลํ ปฏิจฺฉาเทตฺวา ยตฺถ กตฺถจิ อุตฺตรนฺติยา ภิกฺขุนิยา อนฺตรวาสโก เตมียตีติ อิทํ นทิยา ปมาณํ วุตฺตํ น จ โยชนํ วา อฑฺฒโยชนํ วา ตสฺมา ยา อิมสฺส สุตฺตสฺส วเสน ปุพฺเพ วุตฺตลกฺขณา นที ตสฺสา ปภวโต ปฏฺฐาย สงฺฆกมฺมํ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ สเจ ปเนตฺถ พหู ภิกฺขู วิสุํ วิสุํ กมฺมํ กโรนฺติ

สพฺเพหิ อตฺตโน จ อญฺเญสญฺจ อุทกุกฺเขปปริจฺเฉทสฺส อนฺตรา
อญฺโญ อุทกุกฺเขโป สีมนฺตริกตฺถาย ฐเปตพฺโพ ฯ ตโต อธิกํ
วฏฺฏติเยว ฯ อูนกมฺปน น วฏฺฏตีติ วุตฺตํ ฯ ชาตสฺสรสมุทฺเทสุ
เอเสว นโย ฯ นทิยา ปน สงฺฆกมฺมํ กริสฺสามาติ คเตหิ สเจ
นที ปริปุณฺณา โหติ สมติตฺติกา อุทกสาฏิกํ นิวาเสตฺวาปิ
อนฺโตนทิยํเยว กมฺมํ กาตพฺพํ ฯ สเจ น สกฺโกนฺติ นาวายปิ
ฐตฺวา กาตพฺพํ ฯ คจฺฉนฺติยา ปน นาวาย กาตุํ น วฏฺฏติ ฯ
กสฺมา ฯ อุทกุกฺเขปมตฺตเมว หิ สีมาปมาณํ ตํ นาวา สีฆเมว
อติกฺกเมติ เอวํ สติ อญฺญิสฺสา สีมาย ญตฺติ อญฺญิสฺสา
อนุสฺสาวนา โหติ ตสฺมา นาวํ อริตฺเตน วา ฐเปตฺวา ปาสาเณ วา
ลมฺพิตฺวา อนฺโตนทิยํ ชาตรุกฺเข วา พนฺธิตฺวา กมฺมํ กาตพฺพํ ฯ
อนฺโตนทิยํ พทฺเธ อฏฺฏเกปิ อนฺโตนทิยํ ชาตรุกฺเขปิ ฐิเตหิ กาตุํ
วฏฺฏติ ฯ สเจ ปน รุกฺขสฺส สาขา วา ตโต นิกฺขนฺตปาโรโห
วา พหินทีตีเร วิหารสีมาย วา คามสีมาย วา ปติฏฺฐิโต สีมํ
วา โสเธตฺวา สาขํ วา ฉินฺทิตฺวา กมฺมํ กาตพฺพํ ฯ พหินทีตีเร
ชาตรุกฺขสฺส อนฺโตนทิยํ ปวิฏฺฐสาขาย วา ปาโรเห วา นาวํ
พนฺธิตฺวา กมฺมํ กาตุํ น วฏฺฏติ ฯ กโรนฺเตหิ สีมา วา
โสเธตพฺพา ฉินฺทิตฺวา วาสฺส พหิปติฏฺฐิตภาโว นาเสตพฺโพ ฯ
นทีตีเร ปน ขาณุกํ โกฏฺเฏตฺวา ตตฺถ พทฺธนาวาย น วฏฺฏติเยว ฯ
นทิยํ เสตุํ กโรนฺติ สเจ อนฺโตนทิยํเยว เสตุ วา เสตุปาทา
วา เสตุมฺหิ ฐิเตหิ กมฺมํ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ สเจ ปน เสตุ วา

เสตุปาทา วา พหิตีเร ปติฏฺฐิตา ตตฺถ ฐิเตหิ กมฺมํ กาตุํ น
วฏฺฏติ สีมํ โสเธตฺวา กมฺมํ กาตพฺพํ ฯ อถ เสตุปาทา อนฺโต
เสตุ ปน อุภินฺนมฺปิ ตีรานํ อุปริ อากาเส ฐิโต วฏฺฏติ ฯ
อนฺโตนทิยํ ปาสาโณ วา ทีปโก วา โหติ ตสฺส ยตฺตกํ
ปเทสํ ปุพฺเพ วุตฺตปฺปกาเร ปกติวสฺสกาเล วสฺสานสฺส จตูสุ
มาเสสุ อุทกํ โอตฺถรติ โส นทีสงฺขเมว คจฺฉติ ฯ อติวุฏฺฐิกาเล
ปน โอเฆน โอตฺถโฏกาโส น คเหตพฺโพ โส หิ คามสีมสงฺขเมว
คจฺฉติ ฯ นทิโต มาติกํ นีหรนฺตา นทิยํ อาวรณํ กโรนฺติ ตญฺจ
โอตฺถริตฺวา วา วินิพฺพิชฺฌิตฺวา วา อุทกํ คจฺฉติ สพฺพตฺถ
ปวตฺตนฏฺฐาเน กมฺมํ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ สเจ ปน อาวรเณน
วา โกฏฺฐกพนฺธเนน วา โสตํ ปจฺฉิชฺชติ อุทกํ นปฺปวตฺตติ
อปฺปวตฺตนฏฺฐาเน กมฺมํ กาตุํ น วฏฺฏติ ฯ อาวรณมตฺถเกปิ กาตุํ
น วฏฺฏติ ฯ สเจ โกจิ อาวรณปฺปเทโส ปุพฺเพ วุตฺตปาสาณ-
ทีปกปฺปเทโส วิย อุทเกน อชฺโฌตฺถรียติ ตตฺถ วฏฺฏติ ฯ โส
หิ นทีสงฺขเมว คจฺฉติ ฯ นทึ วินาเสตฺวา ตฬากํ กโรนฺติ เหฏฺฐา
ปาลิ พทฺธา อุทกํ อาคนฺตฺวา ตฬากํ ปูเรตฺวา ติฏฺฐติ เอตฺถ
กมฺมํ กาตุํ น วฏฺฏติ อุปริ ปวตฺตนฏฺฐาเน เหฏฺฐา จ
ฉฑฺฑิตโมทกํ นทึ โอตฺถริตฺวา สนฺทนฏฺฐานโต ปฏฺฐาย วฏฺฏติ ฯ
เทเว อวสฺสนฺเต เหมนฺตคิมฺเหสุ วา สุกฺขนทิยาปิ วฏฺฏติ ฯ นทิโต
นีหฏมาติกาย น วฏฺฏติ ฯ สเจ สา กาลนฺตเรน ภิชฺชิตฺวา นที
โหติ วฏฺฏติ ฯ กาจิ นที กาลนฺตเรน อุปฺปติตฺวา คามนิคมสีมํ

โอตฺถริตฺวา ปวตฺตติ นทีเยว โหติ กมฺมํ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ
สเจ ปน วิหารสีมํ โอตฺถรติ วิหารสีมาเตฺวว สงฺขํ คจฺฉติ ฯ
สมุทฺเทปิ กมฺมํ กโรนฺเตหิ ยํ ปเทสํ อุทฺธํ วฑฺฒนอุทกํ
วา ปกติวีจิ วา วาตเวเคน อาคนฺตฺวา โอตฺถรติ ตตฺถ กาตุํ
น วฏฺฏติ ฯ ยสฺมึ ปน ปเทเส ปกติวีจิโย โอสริตฺวา สณฺฐหนฺติ
โส อุทกนฺตโต ปฏฺฐาย อนฺโตสมุทฺโท นาม ตตฺถ ฐิเตหิ
กมฺมํ กาตพฺพํ ฯ สเจ อูมิเวโค พาธติ นาวาย วา อฏฺฏเก
วา ฐตฺวา กาตพฺพํ ฯ เตสุ วินิจฺฉโย นทิยํ วุตฺตนเยเนว
เวทิตพฺโพ ฯ สมุทฺเท ปิฏฺฐิปาสาโณ โหติ ตํ กทาจิ อูมิโย
อาคนฺตฺวา โอตฺถรนฺติ กทาจิ น โอตฺถรนฺติ ตตฺถ กมฺมํ
กาตุํ น วฏฺฏติ ฯ โส หิ คามสีมาสงฺขเมว คจฺฉติ ฯ สเจ
ปน วีจีสุ อาคตาสุปิ อนาคตาสุปิ ปกติอุทเกเนว โอตฺถรียติ
วฏฺฏติ ฯ ทีปโก วา ปพฺพโต วา โหติ โส เจ ทูเร โหติ
มจฺฉพนฺธานํ อคมนปเถ อรญฺญสีมาสงฺขเมว คจฺฉติ ฯ เตสํ
คมนปริยนฺตสฺส โอรโต ปน คามสีมาสงฺขํ คจฺฉติ ฯ ตตฺถ คามสีมํ
อโสเธตฺวา กมฺมํ กาตุํ น วฏฺฏติ ฯ สมุทฺโท คามสีมํ วา
นิคมสีมํ วา โอตฺถริตฺวา ติฏฺฐติ สมุทฺโทว โหติ ตตฺถ
กมฺมํ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ สเจ ปน วิหารสีมํ โอตฺถรติ วิหาร-
สีมาเตฺวว สงฺขํ คจฺฉติ ฯ ชาตสฺสเร กมฺมํ กโรนฺเตหิปิ ยตฺถ
ปุพฺเพ วุตฺตปฺปกาเร วสฺสกาเล วสฺเส ปจฺฉินฺนมตฺเต ปิวิตุํ วา
นหายิตุํ วา หตฺถปาเท วา โธวิตุํ อุทกํ น โหติ สุกฺขติ อยํ

น ชาตสฺสโร คามกฺเขตฺตสงฺขเมว คจฺฉติ ตตฺถ กมฺมํ น กาตพฺพํ ฯ ยตฺถ ปน วุตฺตปฺปกาเร วสฺสกาเล อุทกํ สนฺติฏฺฐติ อยเมว ชาตสฺสโร ฯ ตสฺส ยตฺตเก ปเทเส วสฺสานํ จาตุมฺมาเส อุทกํ ติฏฺฐติ ตตฺถ กมฺมํ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ สเจ คมฺภีรํ อุทกํ อฏฺฏกํ พนฺธิตฺวา ตตฺถ ฐิเตหิปิ ชาตสฺสรสฺส อนฺโต ชาตรุกฺขมฺหิ พทฺธอฏฺฏเกปิ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ ปิฏฺฐิปาสาณทีปเกสุ ปเนตฺถ นทิยํ วุตฺตสทิโสว วินิจฺฉโย ฯ สมวสฺสเทวกาเล ปโหนกชาตสฺสโร ปน สเจปิ ทุวุฏฺฐิกาเล วา คิมฺหเหมนฺเตสุ วา สุกฺขติ นิรุทโก โหติ ตตฺถ สงฺฆกมฺมํ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ ยํ อนฺธกฏฺฐกถายํ วุตฺตํ สพฺโพ ชาตสฺสโร สุกฺโข อโนทโก คามกฺเขตฺตํเยว ภชตีติ ตํ น คเหตพฺพํ ฯ สเจ ปเนตฺถ อุทกตฺถาย อาวาฏํ วา โปกฺขรณีอาทีนิ วา ขณนฺติ ตํ ฐานํ อชาตสฺสโร โหติ คามสีมาสงฺขํ คจฺฉติ ฯ ลาพุติปุสกาทิวปฺเป กเตปิ เอเสว นโย ฯ สเจ ปน ตํ ปูเรตฺวา ถลํ วา กโรนฺติ เอกสฺมึ ทิสาภาเค ปาลึ พนฺธิตฺวา สพฺพเมว ตํ มหาตฬากํ วา กโรนฺติ สพฺโพปิ ชาตสฺสโร น โหติ คาม-สีมาสงฺขเมว คจฺฉติ ฯ โลณิปิ ชาตสฺสรสงฺขเมว คจฺฉติ ฯ วสฺสิเก จตฺตาโร มาเส อุทกฏฺฐาโนกาเส กมฺมํ กาตุํ วฏฺฏตีติ ฯ

สีมาย สีมํ สมฺภินฺทนฺตีติ อตฺตโน สีมาย ปเรสํ พทฺธสีมํ สมฺภินฺทนฺติ ฯ สเจ หิ โปราณกสฺส วิหารสฺส ปุรตฺถิมาย ทิสาย อมฺโพ เจว ชมฺพู จาติ เทฺว รุกฺขา อญฺญมญฺญํ สํสฏฺฐวิฏปา โหนฺติ เตสุ อมฺพสฺส ปจฺฉิมทิสาภาเค ชมฺพู ฯ วิหารสีมา จ

ชมฺพพ อนฺโต กตฺวา อมฺพํ กิตฺเตตฺวา พทฺธา โหติ อถ ปจฺฉา ตสฺส วิหารสฺส ปุรตฺถิมาย ทิสาย วิหารํ กตฺวา สีมํ พนฺธนฺตา ภิกฺขู ตํ อมฺพํ อนฺโต กตฺวา ชมฺพพ กิตฺเตตฺวา พนฺธนฺติ สีมาย สีมา สมฺภินฺนา โหติ ฯ เอวํ ฉพฺพคฺคิยา อกํสุ ฯ เตนาห สีมาย สีมํ สมฺภินฺทนฺตีติ ฯ **สีมาย สีมํ อชฺโฌตฺถรนฺตีติ** อตฺตโน สีมาย ปเรสํ พทฺธสีมํ อชฺโฌตฺถรนฺติ ปเรสํ พทฺธสีมํ สกลํ วา ตสฺสา ปเทสํ วา อนฺโต กตฺวา อตฺตโน สีมํ พนฺธนฺติ ฯ **สีมนฺตริกํ ธเปตฺวา สีมํ สมฺมนฺนิตุนฺติ** เอตฺถ สเจ ปรมตรํ กตสฺส วิหารสฺส สีมา อสมฺมตา โหติ สีมาย อุปจาโร จเปตพฺโพ ฯ สเจ สมฺมตา โหติ ปจฺฉิมโกฏิยา หตฺถมตฺตํ สีมนฺตริกา จเปตพฺพา ฯ กุรุนฺทิยํ วิทตฺถิมตฺตมฺปิ มหาปจฺจริยํ จตุรงฺคุลมตฺตมฺปิ วฏฺฏตีติ วุตฺตํ ฯ เอกรุกฺโขปิ จ ทฺวินฺนํ สีมานํ นิมิตฺตํ โหติ โส ปน วฑฺฒนฺโต สีมาสงฺกรํ กโรติ ตสฺมา น กาตพฺโพ ฯ

สีมากถา นิฏฺฐิตา ฯ

จาตุทฺทสิโก จ ปณฺณรสิโก จาติ เอตฺถ จาตุทฺทสิกสฺส ปุพฺพกิจฺเจ อชฺชุโปสโถ จาตุทฺทโสติ วตฺตพฺพํ ฯ **อธมฺเมน วคฺคนฺติ** อาทีสุ สเจ เอกสฺมึ วิหาเร จตูสุ ภิกฺขูสุ วสนฺเตสุ เอกสฺส ฉนฺทปาริสุทฺธึ อาหริตฺวา ตโย ปาริสุทฺธิอุโปสถํ กโรนฺติ ตีสุ วา วสนฺเตสุ เอกสฺส ฉนฺทปาริสุทฺธึ อาหริตฺวา เทฺว ปาฏิโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ อธมฺเมน วคฺคํ อุโปสถกมฺมํ โหติ ฯ สเจ ปน จตฺตาโรปิ สนฺนิปติตฺวา ปาริสุทฺธิอุโปสถํ กโรนฺติ ตโย วา

เทฺว วา ปาฏิโมกฺขํ อุทฺทิสนฺติ อธมฺเมน สมคฺคํ นาม โหติ ฯ
สเจ จตูสุ ชเนสุ เอกสฺส ปาริสุทฺธึ อาหริตฺวา ตโย ปาริสุทฺธิ-
อุโปสถํ กโรนฺติ ตีสุ วา ชเนสุ เอกสฺส ปาริสุทฺธึ อาหริตฺวา
เทฺว ปาริสุทฺธิอุโปสถํ กโรนฺติ ธมฺเมน วคฺคํ นาม โหติ ฯ
สเจ ปน จตฺตาโร เอกตฺถ วสนฺตา สพฺเพว สนฺนิปติตฺวา ปาฏิโมกฺขํ
อุทฺทิสนฺติ ตโย ปาริสุทฺธิอุโปสถํ กโรนฺติ เทฺว อญฺญมญฺญํ
ปาริสุทฺธิอุโปสถํ กโรนฺติ ธมฺเมน สมคฺคํ นาม โหตีติ ฯ

นิทานํ อุทฺทิสิตฺวา อวเสสํ สุเตน สาเวตพฺพนฺติ สุณาตุ
เม ภนฺเต สงฺโฆ ฯ เป ฯ อาวิกตา หิสฺส ผาสุ โหตีติ อิมํ
นิทานํ อุทฺทิสิตฺวา อุทฺทิฏฺฐํ โข อายสฺมนฺโต นิทานํ ตตฺถายสฺมนฺเต
ปุจฺฉามิ กจฺจิตฺถ ปริสุทฺธา ทุติยมฺปิ ปุจฺฉามิ ฯ เป ฯ เอวเมตํ
ธารยามีติ วตฺวา สุตา โข ปนายสฺมนฺเตหิ จตฺตาโร ปาราชิกา
ธมฺมา ฯ เป ฯ อวิวทมาเนหิ สิกฺขิตพฺพนฺติ เอวํ อวเสสํ สุเตน
สาเวตพฺพํ ฯ เอเตน นเยน เสสา จตฺตาโร ปาฏิโมกฺขุทฺเทสา
เวทิตพฺพา ฯ **สญฺจรภยนฺติ** อฏวีมนุสฺสภยํ ฯ **ราชนฺตราโยติ-
อาทีสุ** สเจ ภิกฺขูสุ อุโปสถํ กริสฺสามาติ นิสินฺเนสุ ราชา
อาคจฺฉติ อยํ ราชนฺตราโย ฯ โจรา อาคจฺฉนฺติ อยํ
โจรนฺตราโย ฯ ทวทาโห วา อาคจฺฉติ อาวาเส วา อคฺคิ
อุฏฺฐหติ อยํ อคฺยนฺตราโย ฯ เมโฆ วา อุฏฺฐหติ โอโฆ วา
อาคจฺฉติ อยํ อุทกนฺตราโย ฯ พหู มนุสฺสา อาคจฺฉนฺติ อยํ
มนุสฺสนฺตราโย ฯ ภิกฺขุํ ยกฺโข คณฺหาติ อยํ อมนุสฺสนฺตราโย ฯ

พฺยคฺฆาทโย จณฺฑมิคา อาคจฺฉนฺติ อยํ วาฬนฺตราโย ฯ ภิกฺขุํ สปฺปาทโย ฑํสนฺติ อยํ สิรึสปนฺตราโย ฯ ภิกฺขุ คิลาโน โหติ กาลํ วา กโรติ เวริโน วา ตํ มาเรตุกามา คณฺหนฺติ อยํ ชีวิตนฺตราโย ฯ มนุสฺสา เอกํ วา พหู วา ภิกฺขู พฺรหฺมจริยา จาเวตุกามา คณฺหนฺติ อยํ พฺรหฺมจริยนฺตราโย ฯ เอวรูเปสุ อนฺตราเยสุ สงฺขิตฺเตน ปาฏิโมกฺโข อุทฺทิสิตพฺโพ ฯ ปจฺโม วา อุทฺเทโส อุทฺทิสิตพฺโพ อาทิมฺหิ เทฺว วา ตโย วา จตฺตาโร วา ฯ เอตฺถ จ ทุติยาทีสุ อุทฺเทเสสุ ยสฺมึ อปริโยสิเต อนฺตราโย โหติ โสปิ สุตฺเตเนว สาเวตพฺโพ ฯ

อนชฺฌิฏฺฐาติ อนาณตฺตา อยาจิตา วา ฯ อชฺเฌสนา เจตฺถ สงฺเฆน สมฺมตธมฺมชฺเฌสกายตฺตา วา สงฺฆตฺเถรายตฺตา วา ฯ ตสฺมึ ธมฺมชฺเฌสเก อสติ สงฺฆตฺเถรํ อาปุจฺฉิตฺวา วา เตน ยาจิโต วา ภาสิตุํ ลภติ ฯ สงฺฆตฺเถเรนาปิ สเจ วิหาเร พหู ธมฺมกถิกา โหนฺติ วารปฏิปาฏิยา วตฺตพฺพา ตฺวํ ธมฺมํ ภณ ธมฺมํ กเถหิ ธมฺมทานํ เทหีติ วา วุตฺเตน เตหิปิ วิธีหิ ธมฺโม ภาสิตพฺโพ ฯ โอสาเรหีติ วุตฺโต ปน โอสาเรตุเมว ลภติ กเถหีติ วุตฺโต กเถตุเมว สรภญฺญํ ภณาหีติ วุตฺโต สรภญฺญเมว ฯ สงฺฆตฺเถโรปิ จ อุจฺจตเร อาสเน นิสินฺโน ยาจิตุํ น ลภติ ฯ สเจ อุปชฺฌาโย เจว สทฺธิวิหาริโก จ โหนฺติ อุปชฺฌาโย จ ตํ อุจฺจาสเน นิสินฺโน ภณาหีติ วทติ สชฺฌายํ อธิฏฺฐหิตฺวา ภณิตพฺพํ ฯ สเจ ปเนตฺถ ทหรภิกฺขู โหนฺติ เตสํ ภณามีติ

ภณิตพฺพํ ฯ สเจ วิหาเร สงฺฆตฺเถโร อตฺตโนเยว นิสฺสิตเก ภณาเปติ อญฺเญ มธุรภาณเกปิ นาชฺเฌสติ โส อญฺเญหิ วตฺตพฺโพ ภนฺเต อสุกนฺนาม ภณาเปมาติ ฯ สเจ ภณาเปถาติ วา วทติ ตุณฺหี วา โหติ ภณาเปตุํ วฏฺฏติ ฯ สเจ ปน ปฏิพาหติ น ภณาเปตพฺพํ ฯ ยทิ อนาคเตเยว สงฺฆตฺเถเร ธมฺมสฺสวนํ อารทฺธํ ปุน อาคเต ฐเปตฺวา อาปุจฺฉนกิจฺจํ นตฺถิ ฯ โอสาเรตฺวา ปน กเถนฺเตน อาปุจฺฉิตฺวา วา อฏฺฐเปตฺวาเยว วา กเถตพฺพํ ฯ กเถนฺตสฺส ปุน อาคเตปิ เอเสว นโย ฯ อุป-นิสินฺนกถายปิ สงฺฆตฺเถโรว สามี ตสฺมา เตน สยํ วา กเถตพฺพํ อญฺโญ วา ภิกฺขุ กเถหีติ วตฺตพฺโพ โน จ โข อุจฺจตเร อาสเน นิสินฺเนน ฯ มนุสฺสานมฺปน ภณาหีติ วตฺตุํ วฏฺฏติ ฯ มนุสฺสา อตฺตโน ชานนกํ ภิกฺขุํ ปุจฺฉนฺติ เตน เถรํ อาปุจฺฉิตฺวา กเถตพฺพํ ฯ สเจ สงฺฆตฺเถโร ภนฺเต อิเม ปญฺหํ มํ ปุจฺฉนฺตีติ ปุฏฺโฐ กเถหีติ วา ภณติ ตุณฺหี วา โหติ กเถตุํ วฏฺฏติ ฯ อนฺตรฆเร อนุโมทนาทีสุปิ เอเสว นโย ฯ สเจ สงฺฆตฺเถโร วิหาเร วา อนฺตรฆเร วา มํ อนาปุจฺฉิตฺวาปิ กเถยฺยาสีติ อนุชานาติ ลทฺธกปฺปิยํ โหติ สพฺพตฺถ วตฺตุํ วฏฺฏติ ฯ สชฺฌายํ กโรนฺเตนาปิ เถโร อาปุจฺฉิตพฺโพเยว ฯ เอกํ อาปุจฺฉิตฺวา สชฺฌายนฺตสฺส อปโร อาคจฺฉติ ปุน อาปุจฺฉนกิจฺจํ นตฺถิ ฯ สเจ วิสฺสมิสฺสามีติ อาโภคํ กตฺวา ฐิตสฺส อาคจฺฉติ ปุน อารภนฺเตน อาปุจฺฉิตพฺพํ ฯ สงฺฆตฺเถเร อนาคเตเยว อารทฺธํ สชฺฌายนฺตสฺสาปิ เอเสว นโย ฯ

เอเกน สงฺฆตฺเถเรน มํ อนาปุจฺฉิตฺวาปิ ยถาสุขํ สชฺฌายาหีติ อนุญฺญาเตน ยถาสุขํ สชฺฌายิตุํ วฏฺฏติ ฯ อญฺญสฺมึ ปน อาคเต ตํ อาปุจฺฉิตฺวาว สชฺฌายิตพฺพํ ฯ

อตฺตนา วา อตฺตานํ สมฺมนฺนิตพฺพนฺติ อตฺตนา วา อตฺตา สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯ ปุจฺฉนฺเตน ปน ปริสํ โอโลเกตฺวา สเจ อตฺตโน อุปทฺทโว นตฺถิ วินโย ปุจฺฉิตพฺโพ ฯ **กเตปิ โอกาเส ปุคฺคลํ ตุลยิตฺวาติ** อตฺถิ นุ โข เม อิโต อุปทฺทโว นตฺถีติ เอวํ อุปปริกฺขิตฺวา ฯ **ปุคฺคลํ ตุลยิตฺวา โอกาสํ กาตุนฺติ** ภูตเมว นุ โข อาปตฺตึ วทติ อภูตนฺติ เอวํ อุปปริกฺขิตฺวา โอกาสํ กาตุํ อนุชานามีติ อตฺโถ ฯ ปุรมฺหากนฺติ ปฐมํ อมฺหากํ ฯ ปฏิ-กจฺเจวาติ ปฐมตรเมว ฯ อธมฺมกมฺมํ วุตฺตนยเมว ฯ **ปฏิกฺโกสิตุนฺติ** นิวาเรตุํ ฯ **ทิฏฺฐิมฺปิ อาวิกาตุนฺติ** อธมฺมกมฺมํ อิทํ น เม ตํ ขมตีติ เอวํ อญฺญสฺส สนฺติเก อตฺตโน ทิฏฺฐึ ปกาสิตุํ ฯ **จตูหิ ปญฺจหีติอาทิ** เตสํ อนุปทฺทวตฺถาย วุตฺตํ ฯ **สญฺจิจฺจ น สาเวนฺตีติ** ยถา น สุณนฺติ เอวํ ภณิสฺสามาติ สญฺจิจฺจ สณิกํ อุทฺทิสนฺติ ฯ เถราธิกนฺติ เถราธีนํ เถรายตฺตํ ภวิตุนฺติ อตฺโถ ฯ **เถราเธยฺยนฺติปิ ปาโฐ** ฯ ตสฺมา เถเรน สยํ วา อุทฺทิสิตพฺพํ อญฺโญ วา อชฺเฌสิ-ตพฺโพ ฯ อชฺเฌสนวิธานญฺเจตฺถ ธมฺมชฺเฌสเน วุตฺตนยเมว ฯ **โส น ชานาติ** อุโปสถํ วาติอาทีสุ จาตุทฺทสิกปณฺณรสิกสามคฺคีเภเทน ติวิธญฺจ สงฺฆุโปสถาทิเภเทน นววิธญฺจ อุโปสถํ น ชานาติ จตุพฺพิธํ อุโปสถกมฺมํ น ชานาติ ทุพฺพิธํ ปาฏิโมกฺขํ น ชานาติ นววิธํ

ปาฏิโมกฺขุทฺเทสํ น ชานาติ ฯ **โย ตตฺถ ภิกฺขุ พฺยตฺโต ปฏิพโลติ** เอตฺถ กิญฺจาปิ ทหรสฺสาปิ พฺยตฺตสฺส ปาฏิโมกฺโข อนุญฺญาโต ฯ อถโข เอตฺถ อยมธิปฺปาโย สเจ เถรสฺส ปญฺจ วา จตฺตาโร วา ตโย วา ปาฏิโมกฺขุทฺเทสา นาคจฺฉนฺติ เทฺว ปน อขณฺฑา สุวิสทา วาจุคฺคตา โหนฺติ เถรายตฺโตว ปาฏิโมกฺโข ฯ สเจ ปน เอตฺตกมฺปิ วิสทํ กาตุํ น สกฺโกติ พฺยตฺตสฺส ภิกฺขุโน อายตฺโตว โหติ ฯ **สามนฺตา อาวาสาติ** สามนฺตํ อาวาสํ ฯ **สชฺชุกนฺติ** ตทเหว อาคมนตฺถาย ฯ **นวกํ ภิกฺขุํ อาณาเปตุนฺติ** เอตฺถ โย สกฺโกติ อุคฺคเหตุํ เอวรูโป อาณาเปตพฺโพ น พาโล ฯ **กตมี ภนฺเตติ** เอตฺถ กตีนํ ปูรณี กตมี โก ทิวโสติ อธิปฺปาโย ฯ อยฺยายตฺตํ กุสลกมฺมํ สนฺธาย วทนฺติ กิตฺตกา ภนฺเต ภิกฺขูติ ฯ **สลากํ วา คเหตุนฺติ** สลากํ คเหตฺวา สํหริตฺวา คเณตุนฺติ อตฺโถ ฯ **กาลวโตติ** กาลสฺเสว ปเควาติ อตฺโถ ฯ **ยํ กาลํ สรตีติ** เอตฺถ สายมฺปิ อชฺชุโปสโถ สมนฺนาหรถาติ อาโรเจตุํ วฏฺฏติ ฯ **เถเรน ภิกฺขุนา นวํ ภิกฺขุํ อาณาเปตุนฺติ** เอตฺถาปิ กิญฺจิ กมฺมํ กโรนฺโต วา สทากาลเมว เอโก ภารนิตฺถรณโก วา สรภาณกธมฺมกถิกาทีสุ อญฺญตโร วา น อุโปสถาคารสมฺมชฺชนตฺถํ อาณาเปตพฺโพ อวเสสา ปน วาเรน อาณาเปตพฺพา ฯ สเจ อาณตฺโต สมฺมุญฺชนึ ตาวกาลิกมฺปิ น ลภติ สาขาภงฺคํ กปฺปิยํ กาเรตฺวา สมฺมชฺชิตพฺพํ ฯ ตมฺปิ อลภนฺตสฺส ลทฺธกปฺปิยํ โหติ ฯ อาสนปญฺญาปนาณตฺติยมฺปิ

วุตฺตนเยเนว อาณาเปตพฺโพ ฯ อาณตฺเต จ สเจ อุโปสถาคาเร
อาสนานิ นตฺถิ สงฺฆิกาวาสโต อาหริตฺวา ปญฺญาเปตฺวา ปุน
อาหริตพฺพานิ ฯ อาสเนสุ อสติ กฏสารเกปิ ตฏฺฏิกาโยปิ ปญฺญาเปตุํ
วฏฺฏติ ตฏฺฏิกาสุปิ อสติ สาขาภงฺคานิ กปฺปิยํ กาเรตฺวา
ปญฺญาเปตพฺพานิ กปฺปิยการกํ อลภนฺตสฺส ลทฺธกปฺปิยํ โหติ ฯ
ปทีปกรเณปิ วุตฺตนเยเนว อาณาเปตพฺโพ ฯ อาณาเปนฺเตน จ
อมุกสฺมึ นาม โอกาเส เตลํ วา วฏฺฏิ วา กปลฺลิกา วา อตฺถิ
ตํ คเหตฺวา กโรหีติ วตฺตพฺโพ ฯ สเจ เตลาทีนิ นตฺถิ ปริ-
เยสิตพฺพานิ ปริเยสิตฺวา อลภนฺตสฺส ลทฺธกปฺปิยํ โหติ ฯ อปิจ
กปาเล อคฺคิปิ ชาเลตพฺโพ ฯ **สงฺคเหตพฺโพติ** สาธุ ภนฺเต อาคตตฺถ
อิธ ภิกฺขา สุลภา สูปพฺยญฺชนํ อตฺถิ วสถ อนุกฺกณฺฐมานาติ
เอวํ ปิยวจเนน สงฺคเหตพฺโพ ปุนปฺปุนํ กถากรณวเสน อนุคฺ-
คเหตพฺโพ อาม วสิสฺสามีติ ปฏิวจนทาปเนน อุปลาเปตพฺโพ ฯ
อถวา จตูหิ ปจฺจเยหิ สงฺคเหตพฺโพ เจว อนุคฺคเหตพฺโพ จ ปิยวจเนน
อุปลาเปตพฺโพ กณฺณสุขํ อาลปิตพฺโพติ อตฺโถ จุณฺณาทีหิ
อุปฏฺฐาเปตพฺโพ ฯ **อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ** สเจ สกโลปิ สงฺโฆ
น กโรติ สพฺเพสํ ทุกฺกฏํ ฯ อิธ เนว เถรา น ทหรา
มุจฺจนฺติ ฯ สพฺเพหิ วาเรน อุปฏฺฐาเปตพฺโพ ฯ อตฺตโน วาเร
อนุปฏฺฐหนฺตสฺส อาปตฺติ ฯ เตน ปน มหาเถรานํ ปริเวณสมฺมชฺชน-
ทนฺตกฏฺฐทานาทีนิ น สาทิตพฺพานิ ฯ เอวมฺปิ สติ มหาเถราหิ
สายํ ปาตํ อุปฏฺฐานํ อาคนฺตพฺพํ ฯ เตน ปน เตสํ อาคมนํ

ณตฺวา ปธมตรํ มหาเถรานํ อุปฏฺฐานํ คนฺตพฺพํ ฯ สจสฺส สทฺธิญฺ-
จรา ภิกฺขู อุปฏฺฐากา อตฺถิ มยฺหํ อุปฏฺฐากา อตฺถิ ตุมฺเห
อปฺโปสฺสุกฺกา วิหรถาติ วตฺตพฺพํ ฯ อถาปิสฺส สทฺธิญฺจรา ภิกฺขู
นตฺถิ ตสฺมึเยว ปน วิหาเร เอโก วา เทฺว วา วตฺตสมฺปนฺนา
วทนฺติ มยํ เถรสฺส กตฺตพฺพกิจฺจํ กริสฺสาม อวเสสา ผาสุํ
วิหรนฺตูติ สพฺเพสํ อนาปตฺติ ฯ **โส อาวาโส คนฺตพฺโพติ**
อุโปสถกรณตฺถาย อนฺวฑฺฒมาสํ คนฺตพฺโพ โส จ โข อุตฺ-
วสฺเสเยว วสฺสาเน ปน ยํ กตฺตพฺพํ ตํ ทสฺเสตุํ วสฺสํ วสนฺติ
พาลา อพฺยตฺตาติอาทิมาห ฯ ตตฺถ **น ภิกฺขเว เตหิ ภิกฺขูหิ
ตสฺมึ อาวาเส วสฺสํ วสิตพฺพนฺติ** ปุริมิกาย ปาฏิโมกฺขุทฺเทสเกน
วินา น วสฺสํ อุปคนฺตพฺพํ ฯ สเจ โส วสฺสุปคตานํ ปกฺกมติ
วา วิพฺภมติ วา กาลํ วา กโรติ อญฺญสฺมึ สติเยว ปจฺฉิมิกาย
วสิตุํ วฏฺฏติ อสติ อญฺญตฺถ คนฺตพฺพํ อคจฺฉนฺตานํ ทุกฺกฏํ ฯ
สเจ ปน ปจฺฉิมิกาย ปกฺกมติ วา วิพฺภมติ วา กาลํ วา กโรติ
มาสทฺวยํ วสิตพฺพํ ฯ

กาเยน วิญฺญาเปตีติ ปาริสุทฺธิทานํ เยน เกนจิ องฺคปจฺจงฺเคน
วิญฺญาเปติ ชานาเปติ วาจมฺปน นิจฺฉาเรตุํ สกฺโกนฺโต วาจาย
วิญฺญาเปติ อุภยถาปิ สกฺโกนฺโต กายวาจาทีหิ ฯ **สงฺเฆน ตตฺถ
คนฺตฺวา อุโปสโถ กาตพฺโพติ** สเจ พหู ตาทิสา คิลานา โหนฺติ
สงฺเฆน ปฏิปาฏิยา ฐตฺวา สพฺเพ หตฺถปาเส กาตพฺพา ฯ สเจ
ทูเร โหนฺติ สงฺโฆ นปฺปโหติ ตํ ทิวสํ อุโปสโถ น

กาตพฺโพ น เตฺวว วคฺเคน สงฺเฆน อุโปสโถ กาตพฺโพ ฯ
ตตฺเถว ปกฺกมตีติ สงฺฆมชฺฌํ อนาคนฺตฺวา ตโตว กตฺถจิ คจฺฉติ ฯ
สามเณโร ปฏิชานาตีติ สามเณโร อหนฺติ เอวํ ปฏิชานาติ ภูตํเยว
วา สามเณรภาวํ อาโรเจติ ปจฺฉา วา สามเณรภูมิยํ ติฏฺฐตีติ
อตฺโถ ฯ เอส นโย สพฺพตฺถ ฯ **สงฺฆปฺปตฺโต ปกฺกมตีติ**
สพฺพนฺติเมน ปริจฺเฉเทน อุโปสถตฺถาย สนฺนิปติตานํ จตุนฺนํ ภิกฺขูนํ
หตฺถปาสํ ปตฺวา ปกฺกมติ ฯ เอส นโย สพฺพตฺถ ฯ เอตฺถ จ
เอเกน พหูนมฺปิ อาหฏา ปาริสุทฺธิ อาหฏาว โหติ ฯ สเจ
ปน โส อนฺตรามคฺเคน อญฺญํ ภิกฺขุํ ทิสฺวา เยสํ เตน ปาริสุทฺธิ
คหิตา เตสญฺจ อตฺตโน จ ปาริสุทฺธึ เทติ ตสฺเสว ปาริสุทฺธิ
อาคจฺฉติ อิตรา ปน พิลาลสงฺขลิกปาริสุทฺธิ นาม โหติ สา
น อาคจฺฉติ ฯ **สุตฺโต น อาโรเจตีติ** อาคนฺตฺวา สุปติ อสุเกน
ภนฺเต. ปาริสุทฺธิ ทินฺนาติ น อาโรเจติ ฯ **ปาริสุทฺธิหารกสฺส
อนาปตฺตีติ** เอตฺถ สเจ สญฺจิจฺจ นาโรเจติ ทุกฺกฏํ อาปชฺชติ
ปาริสุทฺธิ ปน อาหฏาว โหติ ฯ อสญฺจิจฺจ อนาโรจิตตฺตา
ปนสฺส อนาปตฺติ อุภินฺนมฺปิ จ อุโปสโถ กโตเยว โหติ ฯ
ฉนฺททาเนปิ ปาริสุทฺธิทาเน วุตฺตสทิโสเยว วินิจฺฉโย ฯ **ปาริสุทฺธึ
เทนฺเตน ฉนฺทมฺปิ ทาตุนฺติ** เอตฺถ สเจ ปาริสุทฺธิเมว เทติ น
ฉนฺทํ อุโปสโถ กโต โหติ ยมฺปน สงฺโฆ อญฺญํ กมฺมํ
กโรติ ตํ อกตํ โหติ ฯ ฉนฺทเมว เทติ น ปาริสุทฺธึ ภิกฺขุ-
สงฺฆสฺส อุโปสโถปิ กมฺมมฺปิ กตเมว โหติ ฉนฺททายกสฺส ปน

อุโปสโถ อกโตเยว โหติ ฯ สเจปิ โกจิ ภิกฺขุ นทิยา วา สีมาย วา อุโปสถํ อธิฏฺฐหิตฺวา อาคจฺฉติ กโต มยา อุโปสโถติ อจฺฉิตุํ น ลภติ สามคฺคึ วา ฉนฺทํ วา ทาตพฺโพ ฯ

สรติปิ อุโปสถํ นปิ สรตีติ เอกทา สรติ เอกทา น สรติ ฯ **อตฺถิ เนว สรตีติ** โย เอกนฺตํ เนว สรติ ตสฺส สมฺมติทานกิจฺจํ นตฺถิ ฯ

โส เทโส สมฺมชฺชิตฺวาติ ตํ เทสํ สมฺมชฺชิตฺวา ฯ อุป-โยคตฺเถ ปจฺจตฺตํ ฯ ปานียํ ปริโภชนียนฺติอาทิ อุตฺตานตฺถเมว ฯ กสฺมา ปเนตํ วุตฺตํ ฯ อุโปสถสฺส ปุพฺพกรณาทิทสฺสนตฺถํ เตนาหุ อฏฺฐกถาจริยา

สมฺมชฺชนี ปทีโป จ อุทกํ อาสเนน จ
อุโปสถสฺส เอตานิ ปุพฺพกรณนฺติ วุจฺจตีติ ฯ

อิติ อิมานิ จตฺตาริ กมฺมานิ ปุพฺพกรณนฺติ อกฺขาตานิ ฯ

ฉนฺทปาริสุทฺธิ อุตุกฺขานํ
ภิกฺขุคณนา จ โอวาโท
อุโปสถสฺส เอตานิ
ปุพฺพกิจฺจนฺติ วุจฺจติ

อิมานิ ปญฺจ ปุพฺพกรณโต ปจฺฉา กาตพฺพตฺตา ปุพฺพกิจฺจนฺติ อกฺขาตานิ ฯ

อุโปสโถ ยาวติกา จ ภิกฺขู กมฺมปฺปตฺตา
สภาคาปตฺติโย จ น วิชฺชนฺติ

วชฺชนียา จ ปุคฺคลา ตสฺมึ น โหนฺติ

ปตฺตกลฺลนฺติ วุจฺจติ

อิมานิ จตฺตาริ ปตฺตกลฺลนฺติ อกฺขาตานิ ฯ **เตหิ สทฺธินฺติ** เตหิ อาคเตหิ สทฺธึ เอตานิ ปุพฺพกรณาทีนิ กตฺวา อุโปสโถ กาตพฺโพ ฯ **อชฺช เม อุโปสโถติ** เอตฺถ สเจ ปณฺณรโส โหติ อชฺช เม อุโปสโถ ปณฺณรโสติปิ อธิฏฺฐาตุํ วฏฺฏติ ฯ จาตุทฺทสิเกปิ เอเสว นโย ฯ

ภควตา ปญฺญตฺตํ น สาปตฺติเกน อุโปสโถ กาตพฺโพติ อิทํ ยสฺส สิยา อาปตฺตีติอาทิวจเนน จ ปาริสุทฺธิทานปญฺญาปเนน จ ปาริสุทฺธิอุโปสถปญฺญาปเนน จ ปญฺญตฺตํ โหตีติ เวทิตพฺพํ ฯ **อิตฺถนฺนามํ อาปตฺตินฺติ** ถุลฺลจฺจยาทีสุ เอกิสฺสา นามํ คเหตฺวา ถุลฺลจฺจยํ อาปตฺตึ ปาจิตฺติยํ อาปตฺตินฺติ เอวํ วตฺตพฺพํ ฯ **ตํ ปฏิเทเสมีติ** อิทํ ตํ ตุมฺหมูเล ปฏิเทเสมีติ วุตฺตมฺปิ สุวุตฺตเมว โหติ ฯ **ปสฺสสีติ** อิทญฺจ ปสฺสสิ อาวุโส ตํ อาปตฺตึ ปสฺสถ ภนฺเต ตํ อาปตฺตินฺติ เอวํ วตฺตพฺพํ ฯ **อาม ปสฺสามีติ** อิทํ ปน อาม ภนฺเต ปสฺสามิ อาม อาวุโส ปสฺสามีติ เอวํ วุตฺตมฺปิ สุวุตฺตเมว โหติ ฯ **อายตึ สํวเรยฺยาสีติ** เอตฺถ ปน อาปตฺติ-ปฏิคฺคาหเกน สเจ วุฑฺฒตโร อายตึ สํวเรยฺยาถาติ วตฺตพฺโพ ฯ เอวํ วุตฺเตน ปน สาธุ สุฏฺฐุ สํวริสฺสามีติ วตฺตพฺพเมว ฯ **ยทา นิพฺเพมติโกติ** เอตฺถ สเจ เนว นิพฺเพมติโก โหติ วตฺถุํ กิตฺเตตฺวาปิ เทเสตุํ วฏฺฏตีติ อนฺธกฏฺฐกถายํ วุตฺตํ ฯ ตตฺรายํ

เทสนาวิธิ สเจ เมฆจฺฉนฺเน สุริเย กาโล นุโข วิกาโลติ เวมติโก ภุญฺชติ เตน ภิกฺขุนา อหํ ภนฺเต เวมติโก ภุญฺชึ สเจ กาโล อตฺถิ สมฺพหุลา ทุกฺกฏาปตฺติโย อาปนฺโนมฺหิ โน เจ อตฺถิ สมฺพหุลา ปาจิตฺติยา อาปนฺโนมฺหีติ เอวํ วตฺถุํ กิตฺเตตฺวา อหํ ภนฺเต ยา ตสฺมึ วตฺถุสฺมึ สมฺพหุลา ทุกฺกฏา วา ปาจิตฺติยา วา อาปตฺติโย อาปนฺโน ตา ตุมฺหมูเล ปฏิเทเสมีติ วตฺตพฺพํ ฯ เอส นโย สพฺพาปตฺตีสุ ฯ น ภิกฺขเว **สภาคาปตฺตีติ** เอตฺถ ยํ เทฺวปิ ชนา วิกาลโภชนาทินา สภาควตฺถุนา อาปตฺตึ อาปชฺชนฺติ เอวรูปา วตฺถุสภาคาติ วุจฺจนฺติ ฯ วิกาลโภชนป-ปจฺจยา อาปนฺโน ปน อนติริตฺตโภชนปฺปจฺจยา อาปนฺนสฺส สนฺติเก เทเสตุํ วฏฺฏติ ฯ ยาปิจายํ วตฺถุสภาคา สาปิ เทสิตา สุเทสิตาว อญฺญมฺปน เทสนาปจฺจยา เทสโก ปฏิคฺคหณปฺปจฺจยา ปฏิคฺคาหโก จาติ อุโภปิ ทุกฺกฏํ อาปชฺชนฺติ ตํ นานาวตฺถุกํ โหติ ตสฺมา อญฺญมญฺญํ เทเสตุํ วฏฺฏติ ฯ **สามนฺโต ภิกฺขุ เอวมสฺส วจนีโยติ** เอตฺถ สภาโคเยว วตฺตพฺโพ ฯ วิสภาคสฺส หิ วุจฺจมาเน ภณฺฑนกลหสงฺฆเภทาทีนิปิ โหนฺติ ตสฺมา ตสฺส อวตฺวา อิโต วุฏฺฐหิตฺวา ปฏิกริสฺสามีติ อาโภคํ กตฺวา อุโปสโถ กาตพฺโพติ อนฺธกฏฺฐกถายํ วุตฺตํ ฯ

อนาปตฺติปณฺณรสเก **เต น ชานึสูติ** สีมํ โอกฺกนฺตาติ วา โอกฺกมนฺตีติ วา น ชานึสุ ฯ **อถญฺเญ อาวาสิกา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺตีติ** คามํ วา อรญฺญํ วา เกนจิ กรณีเยน คนฺตฺวา เตสํ นิสินฺนฏฺฐานํ

อาคจฺฉนฺติ ฯ **วคฺคา สมคฺคสญฺญิโนติ** เตสํ สีมํ โอกฺกนฺตตฺตา
วคฺคา สีมํ โอกฺกนฺตภาวสฺส อชานนฺโต สมคฺคสญฺญิโน ฯ
วคฺคาสมคฺคสญฺญิโนปณฺณรสเก **เต ชานนฺตีติ** ปพฺพเต วา
ถเล วา ฐิตา สีมํ โอกฺกนฺเต วา โอกฺกมนฺเต วา ปสฺสนฺติ ฯ
สมคฺคสญฺญิโน ปน อญฺญาเณน วา อาคตา ภวิสฺสนฺตีติ สญฺญาย
วา โหนฺติ ฯ เวมติกปณฺณรสกํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ กุกฺกุจฺจปกต-
ปณฺณรสเก ยถา อิจฺฉาย อภิภูโต อิจฺฉาปกโตติ วุจฺจติ เอวํ
ปุพฺพภาเค สนฺนิฏฺฐานํ กตฺวาปิ กรณกฺขเณ อกปฺปิเย กปฺปิย-
สญฺญิตาสงฺขาเตน กุกฺกุจฺเจน อภิภูตา กุกฺกุจฺจปกตาติ เวทิตพฺพา ฯ
เภทปุเรกฺขารปณฺณรสเก อกุสลพลวตาย ถุลฺลจฺจยํ วุตฺตํ ฯ อาวาสิเกน
อาคนฺตุกเปยฺยาเล ยถา ปุริเม อาวาสิเกน อาวาสิกเปยฺยาเล เต
น ชานนฺติ อตฺถญฺเญ อาวาสิกาติอาทิ วุตฺตํ เอวํ เต น
ชานนฺติ อตฺถญฺเญ อาคนฺตุกาติอาทินา นเยน สพฺพํ เวทิตพฺพํ ฯ
อาคนฺตุเกน อาวาสิกเปยฺยาเล ปน ยถา ปุริมเปยฺยาเล อาวาสิกา
ภิกฺขู สนฺนิปตนฺตีติ อาคตํ เอวํ อาคนฺตุกา ภิกฺขู สนฺนิปตนฺตีติ
อาเนตพฺพํ ฯ อาคนฺตุเก อาคนฺตุกเปยฺยาโล ปน อุภยปเทสุ
อาคนฺตุกวเสน โยเชตพฺโพติ ฯ

อาวาสิกานํ ภิกฺขูนํ จาตุทฺทโส โหติ อาคนฺตุกานํ ปณฺณรโสติ
เอตฺถ เยสํ ปณฺณรโส เต ติโรรฏฺฐโต วา อาคตา อตีตํ วา
อุโปสถํ จาตุทฺทสิกํ อกํสูติ เวทิตพฺพา ฯ **อาวาสิกานํ อนุวตฺติ-
ตพฺพนฺติ** อาวาสิเกหิ อชฺชุโปสโถ จาตุทฺทโสติ ปุพฺพกิจฺเจ กยิรมาเน

อนฺวตฺติตพฺพํ น ปฏิกฺโกสิตพฺพํ ฯ **นากามา ทาตพฺพาติ** น อนิจฺฉาย ทาตพฺพา ฯ **อาวาสิกาการนฺติ** อาวาสิกานํ อาการํ อาจารนฺติ อตฺโถ ฯ เอส นโย สพฺพตฺถ ฯ อากาโร นาม เยน เตสํ วตฺตสมฺปนฺนา วา น วาติ อาจารสณฺฐานํ คยฺหติ ฯ ลิงฺคํ นาม ยํ เต ตตฺถ ตตฺถ ลีเน คมยติ อทิสฺสมาเนปิ ชานาเปตีติ อตฺโถ ฯ นิมิตฺตํ นาม ยํ ทิสฺวา เต อตฺถีติ ญายนฺติ ฯ อุทฺเทโส นาม เยน เต เอวรูปปริกฺขาราติ อุทฺทิสฺสนฺติ อปเทสํ ลภนฺตีติ อตฺโถ ฯ สพฺพเมตํ สุปญฺญตฺตมญฺจปีฐาทีนญฺเจว ปท-สทฺทาทีนญฺจ อธิวจนํ ฯ ยถาโยคํ ปน โยเชตพฺพํ ฯ อาคนฺตุกา-การาทีสุปิ เอเสว นโย ฯ ตตฺถ **อญฺญาตกนฺติ** อญฺเญสํ สนฺตกํ ฯ ปาทานํ โธตํ **อุทกนิสฺเสกนฺติ** ปาทานํ โธตานํ อุทกนิสฺเสกํ ฯ พหุวจนสฺส เอกวจนํ เวทิตพฺพํ ฯ **ปาทานํ โธตอุทกนิสฺเสกนฺติ** วา ปาโฐ ฯ ปาทานํ โธวนอุทกนิสฺเสกนฺติ อตฺโถ ฯ

นานาสํวาสกาทิวตฺถูสุ สมานสํวาสกทิฏฺฐินฺติ สมานสํวาสกา เอเตติ ทิฏฺฐึ ฯ น ปุจฺฉนฺตีติ เตสํ ลทฺธึ น ปุจฺฉนฺติ อปุจฺฉิตฺวาว วตฺตปฏิวตฺตํ กตฺวา เอกโต อุโปสถํ กโรนฺติ ฯ **นาภิวิตรนฺตีติ** นานาสํวาสกภาวํ มทฺทิตุํ อภิภวิตุํ น สกฺโกนฺติ ตํ ทิฏฺฐึ น นิสฺสชฺชาเปนฺตีติ อตฺโถ ฯ **สภิกฺขุกา อาวาสาติ** ยสฺมึ อาวาเส อุโปสถการกา ภิกฺขู อตฺถิ ตมฺหา อาวาสา ยํ น สกฺโกติ ตทเหว คนฺตุํ โส อาวาโส อุโปสถํ อกตฺวา น คนฺตพฺโพ ฯ **อญฺญตฺร สงฺเฆนาติ** สงฺฆปโหนเกหิ ภิกฺขูหิ วินา ฯ **อญฺญตฺร**

อนฺตรายาติ ปุพฺเพ วุตฺตํ ทสวิธมนฺตรายํ วินา ฯ สพฺพนฺติเมน ปน ปริจฺเฉเทน อตฺตจตุตฺเถน วา อตฺตปญฺจเมน วา อนฺตราเยปิ วา สติ คนฺตุํ วฏฺฏติ ฯ อนาวาโสติ นวกมฺมสาลาทิโก โยโกจิ ปเทโส ฯ ยถา จ อาวาสาทโย น คนฺตพฺพา เอวํ สเจ วิหาเร อุโปสถํ กโรนฺติ อุโปสถาธิฏฺฐานตฺถํ สีมาปิ นทีปิ น คนฺตพฺพา ฯ สเจ ปเนตฺถ โกจิ ภิกฺขุ โหติ ตสฺส สนฺติกํ คนฺตุํ วฏฺฏติ ฯ วิสฺสฏฺฐอุโปสถาปิ อาวาสา คนฺตุํ วฏฺฏติ เอวํ คโต อธิฏฺฐาตตปิ ลภติ ฯ อรญฺญเกนาปิ ภิกฺขุนา อุโปสถทิวเส คาเม ปิณฺฑาย จริตฺวา อตฺตโน วิหารเมว อาคนฺตพฺพํ ฯ สเจ อญฺญํ วิหารํ โอกฺกมติ ตตฺถ อุโปสถํ กตฺวาว อาคนฺตพฺพํ อกตฺวา น วฏฺฏติ ฯ **ยํ ชญฺญา สกฺโกมิ อชฺเชว คนฺตุนฺติ ยํ** ชาเนยฺย อชฺเชว ตตฺถ คนฺตุํ สกฺโกมีติ เอวรูโป อาวาโส คนฺตพฺโพ ฯ ตตฺถ ภิกฺขูหิ สทฺธึ อุโปสถํ กโรนฺเตนาปิ หิ อิมินา เนว อุโปสถนฺตราโย กโต ภวิสฺสตีติ ฯ

ภิกฺขุนิยา นิสินฺนปริสายาติอาทีสุ หตฺถปาสุปคมนเมว ปมาณํ ฯ **อญฺญตฺร อวุฏฺฐิตาย ปริสายาติ** อิทํ หิ ปาริวาสิยปาริสุทฺธิ-ทานํ นาม ปริสาย วุฏฺฐิตกาลโต ปฏฺฐาย น วฏฺฏติ อวุฏฺฐิยา ปน วฏฺฏติ เตนาห อญฺญตฺร อวุฏฺฐิตาย ปริสายาติ ฯ ตสฺส ลกฺขณํ ภิกฺขุนีวิภงฺเค ปาริวาสิยฉนฺททานวณฺณนาโต คเหตพฺพํ ฯ อนุโปสเถติ จาตุทฺทสิโก จ ปณฺณรสิโก จาติ อิเม เทฺว อุโปสเถ ฐเปตฺวา อญฺญสฺมึ ทิวเส ฯ **อญฺญตฺร สงฺฆสามคฺคิยาติ** ยา

โกสมฺพิกภิกฺขูนํ วิย ภินฺเน สงฺเฆ ปุน สงฺฆสามคฺคี กยิรติ ตถารูปึ
สงฺฆสามคฺคึ ฐเปตฺวา ฯ ตทา จ สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ
อชฺชุโปสโถ สามคฺคีติ วตฺวา กาตพฺโพ ฯ เย ปน กิสฺมิญฺจิเทว
อปฺปมตฺตเก สติ อุโปสถํ ฐเปตฺวา ปุน สมคฺคา โหนฺติ เตหิ
อุโปสโถเยว กาตพฺโพติ ฯ

อุโปสถกฺขนฺธกวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

วสฺสูปนายิกกฺขนฺธกวณฺณนา

วสฺสูปนายิกกฺขนฺธเก **อปฺปญฺญตฺโตติ** อนนุญฺญาโต อสํวิหิโต วา ฯ **เตธ ภิกฺขูติ** เต ภิกฺขู อิธสทฺโท นิปาตมตฺโต ฯ **สกุนฺตกาติ** สกุณา ฯ **สงฺกาสยิสฺสนฺตีติ** อปฺโปสฺสุกฺกา นิพทฺธวาสํ วสิสฺสนฺติ ฯ **สงฺฆาตํ อาปาเทนฺตาติ** วินาสํ อาปาเทนฺตา ฯ **วสฺสาเน วสฺสํ อุป-คนฺตุนฺติ** วสฺสาเน เตมาสํ วสฺสํ อุปคนฺตุนฺติ อตฺโถ ฯ **กติ นุโข วสฺสู-ปนายิกาติ** กติ นุโข วสฺสุปคมนา ฯ **อปรชฺชุคตาย อสาฬฺหิยาติ** เอตฺถ อปรชฺชุ คตาย อสฺสาติ อปรชฺชุคตา ตสฺสา อปรชฺชุ-คตาย อติกฺกนฺตาย อปรสฺมึ ทิวเสติ อตฺโถ ฯ ทุติยนเยปิ มาโส คตาย อสฺสาติ มาสคตา ตสฺสา มาสคตาย อติกฺกนฺตาย มาเส ปริปุณฺเณติ อตฺโถ ฯ ตสฺมา อาสาฬฺหิปุณฺณมาย อนนฺตเร ปาฏิปททิวเส อาสาฬฺหิปุณฺณมิโต วา อปราย ปุณฺณมาย อนนฺตเร ปาฏิปททิวเสเยว วิหารํ ปฏิชคฺคิตฺวา ปานียํ ปริโภชนียํ อุปฏฺฐเปตฺวา สพฺพํ เจติยวนฺทนาทิสามีจิกมฺมํ นิฏฺฐเปตฺวา อิมสฺมึ วิหาเร อิมํ เตมาสํ วสฺสํ อุเปมีติ สกึ วา ทฺวิกฺขตฺตุํ วา วาจํ นิจฺฉาเรตฺวา วสฺสํ อุปคนฺตพฺพํ ฯ **โย ปกฺกเมยฺยาติ** เอตฺถ อนเปกฺขคมเนน วา อญฺญตฺถ อรุณํ อุฏฺฐาปเนน วา อาปตฺติ เวทิตพฺพา ฯ **โย อติกฺกเมยฺยาติ** เอตฺถ วิหารคณนาย อาปตฺติโย เวทิตพฺพา ฯ

สเจ หิ ตํ ทิวสํ วิหารสตสฺส อุปจารํ โอกฺกมิตฺวา อติกฺกมติ สตํ อาปตฺติโย ฯ สเจ ปน วิหารูปจารํ อติกฺกมิตฺวา อญฺญสฺส วิหารสฺส อุปจารํ อโนกฺกมิตฺวาว นิวตฺตติ เอกาเยว อาปตฺติ ฯ เกน อนฺตราเยน **ปุริมิกํ** อนุปคเตน ปจฺฉิมิกา อุปคนฺตพฺพา ฯ **วสฺสํ อุกฺกฑฺฒิตุกาโมติ** วสฺสํ นาม ปรมมาสํ อุกฺกฑฺฒิตุกาโม สาวนมาสํ อกตฺวา ปุน อาสาฬฺหเมว กตฺตุกาโมติ อตฺโถ ฯ **อาคเม ชุณฺเหติ** อาคเม มาเสติ อธิปฺปาโย ฯ **อนุชานามิ ภิกฺขเว ราชูนํ อนุวตฺติตุนฺติ** เอตฺถ วสฺสุกฺกฑฺฒเน ภิกฺขูนํ กาจิ ปริหานิ นาม นตฺถีติ อนุวตฺติตุํ อนุญฺญาตํ ฯ ตสฺมา อญฺญสฺมึ จ ธมฺมิเก กมฺเม อนุวตฺติตพฺพํ อธมฺมิเก ปน น กสฺสจิ อนุวตฺติตพฺพนฺติ ฯ

สตฺตาหกรณีเยสุ ภิกฺขุนีสงฺฆํ อุทฺทิสฺสาติ อิโต ปฏฺฐาย วจฺจกุฏึ ชนฺตาฆรํ ชนฺตาฆรสาลาติ อิมานิ ตีณิ ปริหีนานิ ฯ อุทฺโทสิตาทีนิ อุทฺโทสิตสิกฺขาปทาทีสุ วุตฺตาเนว ฯ รสวตีติ ปเนตฺถ ภตฺตเคห วุจฺจติ ฯ **วาเรยฺยนฺติ** สญฺจริตฺตสิกฺขาปเท วุตฺตเมว ฯ **ปุรายํ สุตฺตนฺโต น ปลุชฺชตีติ** ยาว อยํ สุตฺตนฺโต น ปลุชฺชติ ฯ **ปญฺจนฺนํ สตฺตาหกรณีเยนาติ** เอเตสํ ภิกฺขุอาทีนํ สหธมฺมิกานํ คิลานภตฺตํ วา คิลานุปฏฺฐากภตฺตํ วา เภสชฺชํ วา ปริเยสิสฺสามิ วา ปุจฺฉิสฺสามิ วา อุปฏฺฐหิสฺสามิ วาติ เอวมาทินา ปรโต วิตฺถาเรตฺวา ทสฺสิเตน การเณน อปฺปหิเตปิ คนฺตพฺพํ ฯ ปรโต มาตาปิตูนํ อนุญฺญาตฏฺฐาเนปิ เอเสว นโย ฯ อนฺธกฏฺฐกถายมฺปน เย มาตาปิตูนํ อุปฏฺฐากา ญาตกา วา อญฺญาตกา วา เตสมฺปิ

อปฺปหิเต คนฺตุํ วฏฺฏตีติ วุตฺตํ ฯ ตํ เนว อฏฺฐกถายํ น ปาลิยา วุตฺตํ ตสฺมา น คเหตพฺพํ ฯ **ภิกฺขุภติโกติ** เอกสฺมึ วิหาเร ภิกฺขูหิ สทฺธึ วสนกปุริโส ฯ **อุทฺริยตีติ** ปลุชฺชติ ฯ **ภณฺฑํ เฉทาปิตนฺติ** ทพฺพสมฺภารภณฺฑํ ฉินฺทาปิตํ ฯ **อวหราเปยฺยนฺติ** อาหราเปยฺยุํ ฯ สงฺฆกรณีเยนาติ เอตฺถ ยงฺกิญฺจิ อุโปสถาคาราทีสุ เสนาสเนสุ เจติยจฺฉตฺตเวทิกาทีสุ วา กตฺตพฺพํ อนฺตมโส ภิกฺขุโน ปุคฺคลิกเสนาสนมฺปิ สพฺพํ สงฺฆกรณียเมว ฯ ตสฺมา ตสฺส นิปฺผาทนตฺถํ ทพฺพสมฺภาราทีนิ วา อาหริตุํ วฑฺฒกิปฺปภูตีนํ ภตฺต-เวตนาทีนิ วา ทาเปตุํ คนฺตพฺพํ ฯ อยมฺปเนตฺถ ปาลิมุตฺตก-รตฺติจฺเฉทวินิจฺฉโย ธมฺมสฺสวนตฺถาย อนิมนฺติเตน คนฺตุํ น วฏฺฏติ ฯ สเจ ปน เอกสฺมึ มหาอาวาเส ปจฺฉิมํเยว กติกา กตา โหติ อสุกทิวสนฺนาม สนฺนิปติตพฺพนฺติ นิมนฺติโตเยว นาม โหติ คนฺตุํ วฏฺฏติ ฯ ภณฺฑกํ โธวิสฺสามีติ คนฺตุํ น วฏฺฏติ ฯ สเจ ปน อาจริยุปชฺฌายา ปหิณนฺติ วฏฺฏติ ฯ นาติทูเร วิหาโร โหติ ตตฺถ คนฺตฺวา อชฺเชว อาคมิสฺสามีติ สมฺปาปุณิตุํ น สกฺโกติ วฏฺฏติ ฯ อุทฺเทสปริปุจฺฉาทีนํ อตฺถายปิ คนฺตุํ น ลภติ ฯ อาจริยํ ปสฺสิสฺสามีติ ปน คนฺตุํ ลภติ ฯ สเจ นํ อาจริโย อชฺช มา คจฺฉาติ วทติ วฏฺฏติ ฯ อุปฏฺฐากกุลํ วา ญาติกุลํ วา ทสฺสนตฺถาย คนฺตุํ น ลภติ ฯ

ปริปาเตนฺตีปีติ สมนฺตโต อาคนฺตฺวา ปลาเปนฺติ ภยํ วา ชเนนฺติ ชีวิตา โวโรเปนฺติ ฯ **อาวิสนฺตีติ** สรีรํ อนุปวิสนฺติ ฯ

เยน คาโม เตน คนฺตุนฺติอาทีสุ สเจ คาโม อวิทูเร คโต โหติ ตตฺถ ปิณฺฑาย จริตฺวา วิหารเมว อาคนฺตฺวา วสิตพฺพํ ฯ สเจ ทูเร คโต โหติ สตฺตาหวาเรน อรุโณ อุฏฺฐาเปตพฺโพ ฯ น สกฺกา เจ โหติ ตตฺเรว สภาคฏฺฐาเน วสิตพฺพํ ฯ สเจ มนุสฺสา ยถาปวตฺตานิ สลากภตฺตาทีนิ เทนฺติ น มยํ ตสฺมึ วิหาเร วสามาติ วตฺตพฺพา ฯ มยํ วิหารสฺส วา ปาสาทสฺส วา น เทม ตุมฺหากํ ยตฺถ กตฺถจิ วสิตฺวา ภุญฺชถาติ วุตฺเต ปน ยถาสุขํ ภุญฺชิตพฺพํ เตสํเยว ตํ ปาปุณาติ ฯ ตุมฺหากํ วสนฏฺฐาเน ปาปุณาเปตฺวา ภุญฺชถาติ วุตฺเต ปน ยตฺถ วสนฺติ ตตฺถ เนตฺวา วสฺสคฺเคน ปาปุณาเปตฺวา ภุญฺชิตพฺพํ ฯ สเจ ปวาริตกาเล วสฺสา-วาสิกํ เทนฺติ ยทิ สตฺตาหวาเรน อรุณํ อุฏฺฐาปยึสุ คเหตพฺพํ ฉินฺนวสฺเสหิ ปน น มยํ ตตฺถ วสิมฺหา ฉินฺนวสฺสา มยนฺติ วตฺตพฺพํ ยทิ เยสํ อมฺหากํ เสนาสนํ ปาปิตํ เต คณฺหนฺตูติ วทนฺติ คเหตพฺพํ ฯ ยมฺปน วิหาเร อุปนิกฺขิตฺตกํ มา วินสฺสีติ อิธ อาหฏํ จีวราทิเวภงฺคิยภณฺฑํ ตํ ตตฺเถว คนฺตฺวา อปโลเกตฺวา ภาเชตพฺพํ ฯ อิโต อยฺยานํ จตฺตาโร ปจฺจเย เทถาติ กปฺปิย-การกานํ ทินฺเน เขตฺตวตฺถุอาทิเก ตตฺรุปฺปาเทปิ เอเสว นโย ฯ สงฺฆิกํ หิ เวภงฺคิยภณฺฑํ อนฺโตวิหาเร วา พหิสีมาย วา โหตุ พหิสีมาย ฐิตานํ อปโลเกตฺวา ภาเชตุํ น วฏฺฏติ ฯ อุภยตฺรฏฺ-ฐิตมฺปน อนฺโตสีมาย ฐิตานํ อปโลเกตฺวา ภาเชตุํ วฏฺฏติเยว ฯ **สงฺโฆ ภินฺโนติ** เอตฺถ ภินฺเน สงฺเฆ คนฺตฺวา กรณียํ นตฺถิ โย

ปน ภิชฺชิสฺสตีติ อาสงฺกิโต ตํ สนฺธาย ภินฺโนติ วุตฺตํ ฯ
สมฺพหุลาหิ ภิกฺขุนีหิ สงฺโฆ ภินฺโนติ เอตฺถ น ภิกฺขุนีหิ สงฺโฆ ภินฺโนติ ทฏฺฐพฺโพ ฯ วุตฺตญฺเหตํ น โข อุปาลิ ภิกฺขุนี สงฺฆํ! ภินฺทตีติ ฯ เอตา ปน นิสฺสาย เอตา อนุพลํ กตฺวา ยํ สงฺฆํ ภิกฺขู ภินฺเทยฺยุนฺติ อาสงฺกา โหติ ตํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ ฯ

วโชติ โคปาลกานํ นิวาสนฏฺฐานํ ฯ **เยน วโชติ** เอตฺถ วเชน สทฺธึ คตสฺส วสฺสจฺเฉท อนาปตฺติ ฯ **อุปกฏฺฐายาติ** อาสนฺนาย ฯ **สตฺเถ วสฺสํ อุปคนฺตุนฺติ** เอตฺถ วสฺสูปนายิกทิวเส เตน ภิกฺขุนา อุปาสกา วตฺตพฺพา กุฏิกา ลทฺธุํ วฏฺฏตีติ ฯ สเจ กริตฺวา เทนฺติ ตตฺเถว ปวิสิตฺวา อิธ วสฺสํ อุเปมีติ ติกฺขตฺตุํ วตฺตพฺพํ ฯ โน เจ เทนฺติ สาลาสงฺเขเปน ฐิตสกฏสฺส เหฏฺฐา อุปคนฺตพฺพํ ตํปิ อลภนฺเตน อาลโย กาตพฺโพ ฯ สตฺเถ ปน วสฺสํ อุปคนฺตุํ น วฏฺฏติ ฯ อาลโย นาม อิธ วสฺสํ วสิสฺสามีติ จิตฺตุปฺปาทมตฺตํ ฯ สเจ มคฺคปฏิปนฺเนเยว สตฺเถ ปวารณาทิวโส โหติ ตตฺเถว ปวาเรตพฺพํ ฯ อถ สตฺโถ อนฺโตวสฺเสเยว ภิกฺขุนา ปตฺถิตฏฺฐานํ ปตฺวา อติกฺกมติ ปตฺถิตฏฺฐาเน วสิตฺวา ตตฺถ ภิกฺขูหิ สทฺธึ ปวาเรตพฺพํ ฯ อถาปิ สตฺโถ อนฺโตวสฺเสเยว อนฺตรา เอกสฺมึ คาเม ติฏฺฐติ วา วิปฺปกิรียติ วา ตสฺมึเยว คาเม ภิกฺขูหิ สทฺธึ วสิตฺวา ปวาเรตพฺพํ ฯ อปฺปวาเรตฺวา ตโต ปรํ คนฺตุํ น วฏฺฏติ ฯ นาวาย วสฺสํ อุปคจฺฉนฺเตนาปิ กุฏิยํเยว อุปคนฺตพฺพํ ฯ ปริเยสิตฺวา อลภนฺเตน อาลโย กาตพฺโพ ฯ สเจ

อนฺโตเตมาสํ นาวา สมุทฺเทเยว โหติ ตตฺเถว ปวาเรตพฺพํ ฯ
อถ สเจ นาวา กูลํ ลภติ อยญฺจ ปรโต คนฺตุกาโม โหติ
คนฺตุํ น วฏฺฏติ นาวาย ลทฺธคาเมเยว วสิตฺวา ภิกฺขูหิ สทฺธึ
ปวาเรตพฺพํ ฯ สเจปิ นาวา อนุตีรเมว อญฺญตฺถ คจฺฉติ ภิกฺขุ จ
ปธมํ ลทฺธคาเมเยว วสิตุกาโม นาวา คจฺฉตุ ภิกฺขุนา ตตฺเถว
วสิตฺวา ภิกฺขูหิ สทฺธึ ปวาเรตพฺพํ ฯ อิติ วเช สตฺเถ นาวายนฺติ
ตีสุ ฐาเนสุ นตฺถิ วสฺสจฺเฉเท อาปตฺติ ปวาเรตุญฺจ ลภตีติ ฯ
ปุริเมสุ ปน วาเฬหิ อุพฺพาฬฺหา โหนฺตีติอาทีสุ สงฺฆเภท-
ปริโยสาเนสุ วตฺถูสุ เกวลํ อนาปตฺติ โหติ ปวาเรตุํ ปน
น ลภติ ฯ

ปิสาจิลฺลิกาติ ปิสาจาเยว ปิสาจิลฺลิกา ฯ **น ภิกฺขเว รุกฺข-สุสิเรติ** เอตฺถ สุทฺเธ รุกฺขสุสิเรเยว น วฏฺฏติ ฯ มหนฺตสฺส ปน
สุสิรสฺส อนฺโต ปทรจฺฉทนํ กุฏิกํ กตฺวา ปวิสนทฺวารํ โยเชตฺวา
อุปคนฺตุํ วฏฺฏติ ฯ รุกฺขํ ฉินฺทิตฺวา ขาณุกมตฺถเก ปทรจฺฉทนํ
กุฏิกํ กตฺวาปิ วฏฺฏติเยว ฯ **รุกฺขวิฏภิยาติ** เอตฺถาปิ สุทฺเธ
วิฏปมตฺเต น วฏฺฏติ ฯ มหาวิฏเป อฏฺฏกํ พนฺธิตฺวา ตตฺถ
ปทรจฺฉทนํ กุฏิกํ กตฺวา อุปคนฺตพฺพํ ฯ **อเสนาสนิเกนาติ** ยสฺส
ปญฺจนฺนํ ฉทนานํ อญฺญตเรน ฉนฺนํ โยชิตทฺวารพนฺธํ เสนาสนํ
นตฺถิ เตน น อุปคนฺตพฺพํ ฯ **น ภิกฺขเว ฉวกุฏิกายาติ** เอตฺถ
ฉวกุฏิกา นาม ฏงฺกิตมญฺจาทิเภทา กุฏี ตตฺถ อุปคนฺตุํ น
วฏฺฏติ ฯ สุสาเน ปน อญฺญํ กุฏิกํ กตฺวา อุปคนฺตุํ วฏฺฏติ ฯ

น ภิกฺขเว ฉตฺเตติ เอตฺถาปิ จตูสุ ถมฺเภสุ ฉตฺตํ ฐเปตฺวา อาวรณํ กตฺวา ทฺวารํ โยเชตฺวา อุปคนฺตุํ วฏฺฏติ ฯ ฉตฺตกุฏิกา นาเมสา โหติ ฯ จาฏิยาติ เอตฺถาปิ มหนฺเตน กปลฺเลน ฉตฺเต วุตฺตนเยน กุฏึ กตฺวา อุปคนฺตุํ วฏฺฏติ ฯ เอวรูปา กติกาติ เอตฺถาปิ อญฺญาปิ ยา อีทิสา อธมฺมิกา กติกา โหติ สา น กาตพฺพาติ อตฺโถ ฯ ตสฺสา ลกฺขณํ มหาวิภงฺเค วุตฺตํ ฯ

วสฺสาวาโส ปฏิสฺสุโต โหติ ปุริมิกายาติ ตุมฺหากํ อาวาเส ปุริมิกาย วสฺสูปนายิกาย วสฺสํ วสิสฺสามีติ ปฏิญฺญา กตา โหติ ฯ **ปุริมิกา จ น ปญฺญายตีติ** ยตฺถ ปฏิญฺญาตํ ตตฺถ วสฺสุปคมนํ น ทิสฺสตีติ ฯ **ปฏิสฺสเว จ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ** เอตฺถ น เกวลํ อิมํ เตมาสํ อิธ วสฺสํ วสถาติ เอตสฺเสว ปฏิสฺสเว อาปตฺติ อิมํ เตมาสํ ภิกฺขํ คณฺหถ อุโภปิ มยํ อิธ วสิสฺสาม เอกโต อุทฺทิสาเปสฺสามาติ เอวมาทินาปิ ตสฺส ตสฺส ปฏิสฺสเว ทุกฺกฏํ ฯ ตญฺจ โข ปฐมํ สุทฺธจิตฺตสฺส ปจฺฉา วิสํวาทนปจฺจยา ฯ ปฐมมฺปิ อสุทฺธจิตฺตสฺส ปน ปฏิสฺสเว ปาจิตฺติยํ วิสํวาทเน ทุกฺกฏนฺติ ปาจิตฺติเยน สทฺธึ ทุกฺกฏํ ยุชฺชติ ฯ **โส ตทเหว อกรณีโยติ- อาทีสุ** สเจ วสฺสํ อนุปคนฺตฺวา วา ปกฺกมติ อุปคนฺตฺวา วา สตฺตาหํ พหิทฺธา วีตินาเมติ ปุริมิกา จ น ปญฺญายติ ปฏิสฺสเว จ อาปตฺติ ฯ วสฺสํ อุปคนฺตฺวา ปน อรุณํ อนุฏฺฐาเปตฺวา ตทเหว สตฺตาหกรณีเยน ปกฺกมนฺตสฺสาปิ อนฺโตสตฺตาเห นิวตฺตนฺตสฺส อนาปตฺติ โก ปน วาโท ทฺวีหตีหํ วสิตฺวา อนฺโตสตฺตาเห

นิวตฺตนฺตสฺส ฯ ทฺวีหตีหํ วสิตฺวาติ เอตฺถาปิ นิรเปกฺขคมเนเนว
อุปจาราติกฺกเม วสฺสจฺเฉโท เวทิตพฺโพ ฯ สเจ อิธ วสิสฺสามีติ
อาลโย อตฺถิ อสติยา ปน วสฺสํ น อุเปติ คหิตเสนาสนํ
สุคหิตํ ฉินฺนวสฺโส น โหติ ปวาเรตุํ ลภติเยว ฯ **สตฺตาหํ
อนาคตาย ปวารณายาติ** เอตฺถ นวมิโต ปฏฺฐาย คนฺตุํ วฏฺฏติ
อาคจฺฉตุ วา มา วา อนาปตฺติ ฯ เสสํ อุตฺตานเมวาติ ฯ

วสฺสูปนายิกกฺขนฺธก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ปวารณากฺขนฺธกวณฺณนา

ปวารณากฺขนฺธเก **เนว อาลเปยฺยาม น สลฺลเปยฺยามาติ** เอตฺถ อาลาโป นาม ปฐมวจนํ สลฺลาโป นาม ปจฺฉิมวจนํฯ **หตฺถวิลงฺฆเกนาติ** หตฺถุกฺเขปเกนฯ **ปสุสํวาสนฺติ** ปสูนํ วิย สํวาสํฯ ปสโวปิ หิ อตฺตโน อุปฺปนฺนํ สุขทุกฺขํ อญฺญมญฺญสฺส น อาโรเจนฺติ ปฏิสนฺถารํ น กโรนฺติ ตถา เอเตปิ อกํสุฯ ตสฺมา เนสํ สํวาโส ปสุสํวาโสติ วุจฺจติฯ เอส นโย สพฺพตฺถฯ **น ภิกฺขเว มูควตฺตํ ติตฺถิยสมาทานนฺติ** อิมํ เตมาสํ น กเถตพฺพนฺติ เอวรูปํ วตฺตสมาทานํ น กาตพฺพํฯ อธมฺมิกกติกา หิ เอสาฯ **อญฺญมญฺญานุโลมตาติ** อญฺญมญฺญํ วตฺตุํ อนุโลมภาโวฯ วทนฺตุ มํ อายสฺมนฺโตติ หิ วทนฺตํ สกฺกา โหติ กิญฺจิ วตฺตุํ น อิตรํฯ **อาปตฺติวุฏฺฐานตา วินยปุเรกฺขารตาติ** อาปตฺตีหิ วุฏฺฐานภาโว วินยํ ปุรโต กตฺวา จรณภาโวฯ วทนฺตุ มํ อายสฺมนฺโตติ หิ วทนฺโต อาปตฺตีหิ วุฏฺฐหิสฺสติ วินยญฺจ ปุรกฺขิตฺวา วิหรตีติ วุจฺจติฯ **สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อชฺช ปวารณา ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ สงฺโฆ ปวาเรยฺยาติ** อยํ สพฺพสงฺคาหิกา นาม ญตฺติฯ เอวํ หิ วุตฺเต เตวาจิกํ เทฺววาจิกญฺจ เอกวาจิกญฺจ ปวาเรตุํ วฏฺฏติ สมานวสฺสิกเมว น วฏฺฏติฯ เตวาจิกํ

ปวาเรยฺยาติ วุตฺเต ปน เตวาจิกเมว วฏฺฏติ อญฺญํ น วฏฺฏติ ฯ
เทฺววาจิกํ ปวาเรยฺยาติ วุตฺเต เทฺววาจิกญฺจ เตวาจิกญฺจ วฏฺฏติ
เอกวาจิกญฺจ สมานวสฺสิกญฺจ น วฏฺฏติ ฯ เอกวาจิกํ ปวาเรยฺยาติ
วุตฺเต ปน เอกวาจิกเทฺววาจิกเตวาจิกานิ วฏฺฏนฺติ สมานวสฺสิกเมว
น วฏฺฏติ ฯ สมานวสฺสิกนฺติ วุตฺเต สพฺพํ วฏฺฏติ ฯ **อจฺฉนฺตีติ**
นิสินฺนาว โหนฺติ น อุฏฺฐหนฺติ ฯ **ตทนนฺตราติ** ตทนนฺตรํ ตาวตฺตกํ
กาลนฺติ อตฺโถ ฯ **จาตุทฺทสิกา จ ปณฺณรสิกา จาติ** เอตฺถ
จาตุทฺทสิกาย อชฺช ปวารณา จาตุทฺทสีติ เอวํ ปุพฺพกิจฺจํ กาตพฺพํ
ปณฺณรสิกาย อชฺช ปวารณา ปณฺณรสีติ ฯ

ปวารณากมฺเมสุ สเจ เอกสฺมึ วิหาเร ปญฺจสุ ภิกฺขูสุ
วสนฺเตสุ เอกสฺส ปวารณํ อาหริตฺวา จตฺตาโร คณญตฺตึ ฐเปตฺวา
ปวาเรนฺติ จตูสุ วา ตีสุ วา วสนฺเตสุ เอกสฺส ปวารณํ อาหริตฺวา
ตโย วา เทฺว วา สงฺฆญตฺตึ ฐเปตฺวา ปวาเรนฺติ สพฺพเมตํ
อธมฺเมน วคฺคํ ปวารณากมฺมํ ฯ สเจ ปน สพฺเพปิ ปญฺจ
ชนา เอกโต สนฺนิปติตฺวา คณญตฺตึ ฐเปตฺวา ปวาเรนฺติ จตฺตาโร
วา ตโย วา เทฺว วา วสนฺตา เอกโต สนฺนิปติตฺวา สงฺฆญตฺตึ
ฐเปตฺวา ปวาเรนฺติ สพฺพเมตํ อธมฺเมน สมคฺคํ ปวารณากมฺมํ ฯ
สเจ ปญฺจสุ ชเนสุ เอกสฺส ปวารณํ อาหริตฺวา จตฺตาโร สงฺฆญตฺตึ
ฐเปตฺวา ปวาเรนฺติ จตูสุ วา ตีสุ วา เอกสฺส ปวารณํ อาหริตฺวา
ตโย วา เทฺว วา คณญตฺตึ ฐเปตฺวา ปวาเรนฺติ สพฺพเมตํ
ธมฺเมน วคฺคํ ปวารณากมฺมํ ฯ สเจ ปน สพฺเพปิ ปญฺจ ชนา

เอกโต สนฺนิปติตฺวา สงฺฆญตฺตึ ฐเปตฺวา ปวาเรนฺติ จตฺตาโร วา ตโย วา เอกโต สนฺนิปติตฺวา คณญตฺตึ ฐเปตฺวา ปวาเรนฺติ เทฺว อญฺญมญฺญํ ปวาเรนฺติ เอโก วสนฺโต อธิฏฺฐานปวารณํ กโรติ สพฺพเมตํ ธมฺเมน สมคฺคํ ปวารณากมฺมนฺติ ฯ

ทินฺนา โหติ ปวารณาติ เอตฺถ เอวํ ทินฺนาย ปวารณาย ปวารณาหารเกน สงฺฆํ อุปสงฺกมิตฺวา เอวํ ปวาเรตพฺพํ ติสฺโส ภนฺเต ภิกฺขุ สงฺฆํ ปวาเรติ ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา วทตุ ตํ ภนฺเต สงฺโฆ อนุกมฺปํ อุปาทาย ปสฺสนฺโต ปฏิกริสฺสติ ฯ ทุติยมฺปิ ภนฺเต... ตติยมฺปิ ภนฺเต ติสฺโส ภิกฺขุ สงฺฆํ ปวาเรติ ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา ฯ เป ฯ ปฏิกริสฺสตีติ ฯ สเจ ปน วุฑฺฒตโร โหติ อายสฺมา ภนฺเต ติสฺโสติ วตฺตพฺพํ ฯ เอวญฺหิ เตน ตสฺสตฺถาย ปวาริตํ โหตีติ ฯ **ปวารณํ เทนฺเตน ฉนฺทํปิ ทาตุนฺติ** เอตฺถ ฉนฺททานํ อุโปสถกฺขนฺธเก วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ อิธาปิ จ ฉนฺททานํ อวเสสสงฺฆกมฺมตฺถาย ตสฺมา สเจ ปวารณํ เทนฺโต ฉนฺทํ เทติ วุตฺตนเยเนว อาหฏาย ปวารณาย อาโรจิตาย เตน จ ภิกฺขุนา สงฺเฆน จ ปริวาริตเมว โหติ ฯ อถ ปวารณเมว เทติ น ฉนฺทํ ตสฺส จ ปวารณาย อาโรจิตาย สงฺเฆน จ ปวาริเต สพฺเพสํ สุปฺปวาริตํ โหติ อญฺญมฺปน กมฺมํ กุปฺปติ ฯ สเจ ปน ฉนฺทเมว เทติ น ปวารณํ สงฺฆสฺส ปวารณา จ เสสกมฺมานิ จ น กุปฺปนฺติ เตน ปน ภิกฺขุนา อปฺปวาริตํ โหติ ฯ ปวารณาทิวเส ปน

พหิสีมาย ปวารณํ อธิฏฺฐหิตฺวา อาคเตนปิ ฉนฺโท ทาตพฺโพ เตน สงฺฆสฺส ปวารณากมฺมํ น กุปฺปติ ฯ

อชฺช เม ปวารณาติ เอตฺถ สเจ จาตุทฺทสิกา โหติ อชฺช เม ปวารณา จาตุทฺทสี สเจ ปณฺณรสิกา อชฺช เม ปวารณา ปณฺณรสีติ เอวํ อธิฏฺฐาตพฺพํ ฯ **ตทหุปวารณาย อาปตฺตินฺติ-อาทิ** วุตฺตนยเมว ฯ **ปุน ปวาเรตพฺพนฺติ** ปุน ปุพฺพกิจฺจํ กตฺวา ญตฺตึ ฐเปตฺวา สงฺฆตฺเถรโต ปฏฺฐาย ปวาเรตพฺพํ ฯ เสสํ อุโปสถกฺขนฺธกวณฺณนายํ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ

อาคนฺตุเกหิ อาวาสิกานํ อนุวตฺติตพฺพนฺติ อชฺช ปวารณา จาตุทฺทสีติ เอตเทว ปุพฺพกิจฺจํ กาตพฺพํ ฯ ปณฺณรสิกปวารณายปิ เอเสว นโย ฯ **อาวาสิเกหิ นิสฺสีมํ คนฺตฺวา ปวาเรตพฺพนฺติ** อสฺสาวสาเน อยํ ปาลิมุตฺตกวินิจฺฉโย สเจ ปุริมิกาย ปญฺจ ภิกฺขู วสฺสํ อุปคตา ปจฺฉิมิกายปิ ปญฺจ ปุริเมหิ ญตฺตึ ฐเปตฺวา ปวาริเต ปจฺฉิเมหิ เตสํ สนฺติเก ปาริสุทฺธิอุโปสโถ กาตพฺโพ น เอกสฺมึ อุโปสถคฺเค เทฺว ญตฺติโย ฐเปตพฺพา ฯ สเจปิ ปจฺฉิมิกาย อุปคตา จตฺตาโร ตโย เทฺว เอโก วา โหติ เอเสว นโย ฯ อถ ปุริมิกาย จตฺตาโร ปจฺฉิมิกายปิ จตฺตาโร ตโย เอโก วา เอเสว นโย ฯ อถาปิ ปุริมิกาย ตโย ปจฺฉิมิกายปิ ตโย เทฺว เอโก วา เอเสว นโย ฯ อิทํ เหตฺถ ลกฺขณํ สเจ ปุริมิกาย อุปคเตหิ ปจฺฉิมิกาย อุปคตา โถกตรา เจว โหนฺติ สมสมา วา สงฺฆปวารณาย จ คณํ ปูเรนฺติ

สงฺฆปวารณาวเสน ญตฺติ ฐเปตพฺพาติ ฯ สเจ ปน ปุริมิกาย ตโย ปจฺฉิมิกาย เอโก โหติ เตน สทฺธึ จตฺตาโร โหนฺติ จตุนฺนํ สงฺฆญตฺตึ ฐเปตฺวา ปวาเรตุํ น วฏฺฏติ ฯ คณญตฺติยา ปน โส คณปูรโก โหติ ตสฺมา คณวเสน ญตฺตึ ฐเปตฺวา ปุริเมหิ ปวาเรตพฺพํ อิตเรน เตสํ สนฺติเก ปาริสุทฺธิอุโปสโถ กาตพฺโพ ฯ ปุริมิกาย เทฺว ปจฺฉิมิกาย เทฺว วา เอโก วา โหติ เอเสว นโย ฯ ปุริมิกาย เอโก ปจฺฉิมิกาย เอโก โหติ เอเกน เอกสฺส สนฺติเก ปวาเรตพฺพํ เอเกน ปาริสุทฺธิอุโปสโถ กาตพฺโพ ฯ สเจ ปุริมวสฺสูปคเตหิ ปจฺฉิมวสฺสูปคตา เอเกนปิ อธิกตรา โหนฺติ ปฐมํ ปาฏิโมกฺขํ อุทฺทิสิตฺวา ปจฺฉา โถกตเรหิ เตสํ สนฺติเก ปวาเรตพฺพํ ฯ กตฺติกจาตุมฺมาสินิยา ปวารณาย ปน สเจ ปฐมํ วสฺสูปคเตหิ มหาปวารณาย ปวาริเตหิ ปจฺฉา อุปคตา อธิกตรา วา สมสมา วา โหนฺติ ปวารณาญตฺตึ ฐเปตฺวา ปวาเรตพฺพํ ฯ เตหิ ปวาริเต ปจฺฉา อิตเรหิ เนสํ สนฺติเก ปาริสุทฺธิอุโปสโถ กาตพฺโพ ฯ อถ มหาปวารณาย ปวาริตา พหู โหนฺติ ปจฺฉา วสฺสูปคตา โถกา วา เอโก วา ปาฏิโมกฺเข อุทฺทิฏฺเฐ ปจฺฉา เตสํ สนฺติเก เตน ปวาเรตพฺพํ ฯ

น จ ภิกฺขเว อปฺปวารณาย ปวาเรตพฺพํ อญฺญตฺร สงฺฆ-สามคฺคิยาติ เอตฺถ โกสมฺพิกสามคฺคีสทิสาว สามคฺคี เวทิตพฺพา ฯ อชฺช ปวารณา สามคฺคีติ เอวญฺเจตฺถ ปุพฺพกิจฺจํ กาตพฺพํ ฯ เย ปน กิสฺมิญฺจิเทว อปฺปมตฺตเก ปวารณํ ฐเปตฺวา สมคฺคา โหนฺติ เตหิ

ปวารณายเมว ปวารณา กาตพฺพา ฯ สามคฺคีปวารณํ กโรนฺเตหิ จ
ปฐมปวารณํ ฐเปตฺวา ปาฏิปทโต ปฏฺฐาย ยาว กตฺติกจาตุมฺมาสิ-
ปุณฺณมา เอตฺถนฺตเร กาตพฺพา ตโต ปจฺฉา วา ปุเร วา
น วฏฺฏติ ฯ

เทฺววาจิกํ ปวาเรตุนฺติ เอตฺถ ญตฺตึ ฐเปนฺเตนาปิ ยทิ
สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ สงฺโฆ เทฺววาจิกํ ปวาเรยฺยาติ วตฺตพฺพํ เอก-
วาจิเก เอกวาจิกํ ปวาเรยฺยาติ ฯ สมานวสฺสิเกปิ สมานวสฺสิกํ
ปวาเรยฺยาติ วตฺตพฺพํ เอตฺถ จ พหูปิ สมานวสฺสา เอกโต
ปวาเรตุํ ลภนฺติ ฯ

ภาสิตาย ลปิตาย อปริโยสิตายาติ เอตฺถ สพฺพสงฺคาหิกญฺจ
ปุคฺคลิกญฺจาติ ทุพฺพิธํ ปวารณาฏฺฐปนํ ฯ ตตฺถ สพฺพสงฺคาหิเก
สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ ฯเปฯ สงฺโฆ เตวาจิกํ ปวาเร อิติ
สุการโต ยาว เรกาโร ตาว ภาสิตา ลปิตา อปริโยสิตาว
โหติ ปวารณา เอตฺถนฺตเร เอกปเทปิ ฐเปนฺเตน ฐปิตา โหติ
ปวารณา ฯ ยกาเร ปน ปตฺเต ปริโยสิตา โหติ ตสฺมา ตโต
ปฏฺฐาย ฐเปนฺเตน อฏฺฐปิตา โหติ ฯ ปุคฺคลิกฏฺฐปเน ปน สงฺฆํ
ภนฺเต ปวาเรมิ ฯเปฯ ทุติยมฺปิ... ตติยมฺปิ ภนฺเต สงฺฆํ ปวาเรมิ
ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา ฯเปฯ ปสฺสนฺโต ปฏิฺติ
สงฺการโต ยาว อยํ สพฺพปจฺฉิโม ฏิกาโร ตาว ภาสิตา
ลปิตา อปริโยสิตาว โหติ ปวารณา เอตฺถนฺตเร เอกปเทปิ
ฐเปนฺเตน ฐปิตา โหติ ปวารณา ฯ กริสฺสามีติ วุตฺเต ปน

ปริโยสิตาว โหติ ยสฺมา กริสฺสามีติ วุตฺเต ปน ปริโยสิตาว โหติ ตสฺมา กริสฺสามีติ เอกสฺมึ ปเท ปตฺเต จปิตาปิ อฏฺจปิตาว โหติ ฯ เอส นโย เทฺววาจิกเอกวาจิกสมานวสฺสิกาสุ ฯ เอตาสุปิ หิ ปวารณาสุ สงฺการโต ฏิการาวสานํเยว จปนกฺเขตฺตนฺติ ฯ **อนุยุญฺชิยมาโนติ** อนุโยคํ กตฺวา กิมฺหิ นํ จเปสีติ ปรโต วุตฺตนเยน ปุจฺฉิยมาโน ฯ โอมทฺทิตฺวาติ เอตานิ อลํ ภิกฺขุ มา ภณฺฑนนฺติอาทีนิ วจนานิ วตฺวา ฯ วจโนมทฺทนา หิ อิธ โอมทฺทนาติ อธิปฺเปตา ฯ อนุทฺธํสิตํ ปฏิชานาตีติ อมูลเกน ปาราชิเกน อนุทฺธํสิโต อยํ มยาติ เอวํ ปฏิชานาติ ฯ **ยถา-ธมฺมนฺติ** สงฺฆาทิเสเสน อนุทฺธํสเน ปาจิตฺติยํ อิตเรหิ ทุกฺกฏํ ฯ **นาเสตฺวาติ** ลิงฺคนาสนาย นาเสตฺวา ฯ **สาสฺส ยถาธมฺมํ ปฏิกตาติ** เอตฺตกเมว วตฺวา ปวาเรถาติ วตฺตพฺโพ อสุกา นาม อาปตฺตีติ อิทมฺปน น วตฺตพฺพํ เอตญฺหิ กลหสฺส มุขํ โหติ ฯ

อิทํ วตฺถุํ ปญฺญายติ น ปุคฺคโลติ เอตฺถ โจรา กิร อรญฺญวิหาเร โปกฺขรณิโต มจฺเฉ คเหตฺวา ปจิตฺวา ขาทิตฺวา อคมํสุ ฯ โส ตํ วิปฺปการํ ทิสฺวา ภิกฺขุสฺส อิมินา กมฺเมน ภวิตพฺพนฺติ สลฺลกฺเขตฺวา เอวมาห ฯ **วตฺถุํ จเปตฺวา สงฺโฆ ปวาเรยฺยาติ** ยทา ตํ ปุคฺคลํ ชานิสฺสาม ตทา ตํ โจเทสฺสาม อิทานิ ปน สงฺโฆ ปวาเรตูติ อยเมตฺถ อตฺโถ ฯ **อิทาเนว นํ วเทหีติ** สเจ อิมินา วตฺถุนา กญฺจิ ปุคฺคลํ ปริสงฺกสิ อิทาเนว นํ อปทิสาหีติ อตฺโถ ฯ สเจ อปทิสติ ตํ ปุคฺคลํ อนวิชฺชิตฺวา

ปวาเรตพฺพํ โน เจ อปทิสติ อุปปริกฺขิตฺวา ชานิสฺสามาติ ปวาเรตพฺพํ ฯ **อยํ ปุคฺคโล ปญฺญายติ น วตฺถุนฺติ** เอตฺถ เอโก ภิกฺขุ มาลาคนฺธวิเลปเนหิ เจติยํ วา ปูเชสิ อริฏฺฐํ วา ปีวิ ตสฺส ตทนุรูโป สรีรคนฺโธ โหติ โส ตํ คนฺธํ สนฺธาย อิมสฺส ภิกฺขุโน คนฺโธติ วตฺถุํ ปกาเสนฺโต เอวมาห ฯ ปุคฺคลํ ฐเปตฺวา สงฺโฆ ปวาเรยฺยาติ เอตํ ปุคฺคลํ ฐเปตฺวา สงฺโฆ ปวาเรตูติ ฯ อิทาเนว นํ วเทหีติ ยํ ตฺวํ ปุคฺคลํ ฐปาเปสิ ตสฺส ปุคฺคลสฺส อิทาเนว โทสํ วเทหิ ฯ สเจ อยมสฺส โทโสติ วทติ ตํ ปุคฺคลํ โสเธตฺวา ปวาเรตพฺพํ อถ จ นาหํ ชานามีติ วทติ อุปปริกฺขิตฺวา ชานิสฺสามาติ ปวาเรตพฺพํ ฯ **อิทํ วตฺถุญฺจ ปุคฺคโล จ ปญฺญายตีติ** ปุริมนเยเนว โจเรหิ มจฺเฉ คเหตฺวา ปจิตฺวา ปริภุตฺตฏฺฐานญฺจ คนฺธาทีหิ นฺหานฏฺฐานญฺจ ทิสฺวา ปพฺพชิตสฺเสทํ กมฺมนฺติ มญฺญ-มาโน โส เอวมาห ฯ **อิทาเนว นํ วเทหีติ** อิทาเนว เตน วตฺถุนา ปริสงฺกิตปุคฺคลํ วเทหิ ฯ อิทมฺปน อุภยํ ทิสฺวา ทิฏฺฐกาลโต ปฏฺฐาย วินิจฺฉินิตฺวาว ปวาเรตพฺพํ ฯ **กลฺลํ วจนายาติ** กลฺลโจทนาย โจเทตุํ วฏฺฏตีติ อตฺโถ ฯ กสฺมา ฯ ปวารณโต ปุพฺเพ อวินิจฺฉิตตฺตา ปจฺฉา จ ทิสฺวา โจทิตตฺตาติ ฯ **อุกฺโกฏนกํ ปาจิตฺติยนฺติ** อิทญฺหิ อุภยํ ปุพฺเพ ปวารณาย ทิสฺวา วินิจฺฉินิตฺวาว ภิกฺขู ปวาเรนฺติ ตสฺมา ปุน ตํ อุกฺโกเฏนฺตสฺส อาปตฺติ ฯ

เทฺว ตโย อุโปสเถ จาตุทฺทสิเก กาตุนฺติ เอตฺถ จตุตฺถปญฺจมา เทฺว จาตุทฺทสิกา ตติโย ปน ปกติยาปิ จาตุทฺทสิโกเยวาติ ตสฺมา

ตติยจตุตฺถา วา ตติยจตุตฺถปญฺจมา วา เทฺว ตโย จาตุทฺทสิกา
กาตพฺพา ฯ อถ จตุตฺเถ กเต เต สุณนฺติ ปญฺจโม จาตุทฺทสิโก
กาตพฺโพ ฯ เอวมฺปิ เทฺว จาตุทฺทสิกา โหนฺติ ฯ เอวํ กโรนฺตา
ภณฺฑนการกานํ เตรเส วา จาตุทฺทเส วา อิเม ปณฺณรสีปวารณํ
ปวาเรสฺสนฺติ ฯ เอวํ ปวาเรนฺเตหิ จ พหิสีมาย สามเณเร ฐเปตฺวา
เต อาคจฺฉนฺตีติ สุตฺวา ลหุํ ลหุํ สนฺนิปติตฺวา ปวาเรตพฺพํ ฯ
เอตมตฺถํ ทสฺเสตุํ เต เจ ภิกฺขเว ฯ เป ฯ ตถา กโรนฺตูติ
วุตฺตํ ฯ อสํวิหิตาติ อสํวิทหิตา อาคมนชานนตฺถาย อกตสํวิทหนา
อวิญฺญาตาว หุตฺวาติ อตฺโถ ฯ เตสํ วิกฺขิตฺวาติ กิลนฺตตฺถ มุหุตฺตํ
วิสฺสมถาติอาทินา นเยน สมฺโมหํ กตฺวาติ อตฺโถ ฯ **โน เจ
ลเภถาติ** โน จ พหิสีมํ คนฺตุํ ลเภยฺยุํ ภณฺฑนการกานํ สามเณเรหิ
เจว ทหรภิกฺขูหิ จ นิรนฺตรํ อนุพทฺธาว โหนฺติ ฯ **อาคเม
ชุณฺเหติ ยํ** สนฺธาย อาคเม ชุณฺเห ปวาเรยฺยามาติ ญตฺตึ ฐเปสฺุ
ตสฺมึ อาคเม ชุณฺเห ฯ **โกมุทิยา จาตุมฺมาสินิยา อกามา
ปวาเรตพฺพนฺติ** อวสฺสํ ปวาเรตพฺพํ น หิ ตํ อติกฺกมิตฺวา
ปวาเรตุํ ลพฺภติ ฯ **เตหิ เจ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ปวาริยมาเนติ** เอวํ
จาตุมฺมาสินิยา ปวาริยมาเน ฯ

อญฺญตโร ผาสุวิหาโรติ ตรุณสมโถ วา ตรุณวิปสฺสนา
วา ฯ **ปริพาหิรา ภวิสฺสามาติ** อนิพทฺธรตฺติฏฺฐานทิวาฏฺฐานาทิเภเทน
ภาวนานุโยคํ สมฺปาเทตุํ อสกฺโกนฺตา พาหิรา ภวิสฺสาม ฯ **สพฺเพเหว
เอกชฺฌํ สนฺนิปติตพฺพนฺติ** อิมินา ฉนฺททานํ ปฏิกฺขิปติ ฯ ภินฺนสฺส

หิ สงฺฆสฺส สมคฺคกรณกาเล ติณวตฺถารกสมเถ อิมสฺมิญฺจ ปวารณ-
สงฺคเหติ อิเมสุ ตีสุ ฐาเนสุ ฉนฺทํ ทาตุํ น วฏฺฏติ ฯ ปวารณ-
สงฺคโห จ นามายํ วิสฺสฏฺฐกมฺมฏฺฐานานํ ถามคตสมถวิปสฺสนานํ
โสตาปนฺนาทีนญฺจ น ทาตพฺโพ ฯ ตรุณสมถวิปสฺสนาลาภิโน ปน
สพฺเพ วา โหนฺตุ อุปฑฺฒา วา เอกปุคฺคโล วา เอกสฺสปิ วเสน
ทาตพฺโพเยว ฯ ทินฺเน ปวารณสงฺคเห อนฺโตวสฺสํ ปริหาโรว โหติ
อาคนฺตุกา เตสํ เสนาสนํ คเหตุํ น ลภนฺติ เตหิปิ ฉินฺนวสฺเสหิ
น ภวิตพฺพํ ปวาเรตฺวา ปน อนฺตราปิ จาริกํ ปกฺกมิตุํ ลภนฺตีติ
ทสฺสนตฺถํ เตหิ เจ ภิกฺขเวติอาทิมาห ฯ เสสํ สพฺพตฺถ
อุตฺตานเมวาติ ฯ

ปวารณากฺขนฺธก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

จมฺมกฺขนฺธกวณฺณนา

อิสฺสราธิปจฺจนฺติ อิสฺสรภาเวน จ อธิปติภาเวน จ สมนฺนาคตํ ฯ **รชฺชนฺติ** ราชภาวํ รญฺญา กตฺตพฺพกิจฺจํ วา ฯ **โสโณ นาม โกฬิวิโสติ** เอตฺถ **โสโณติ** ตสฺส นามํ **โกฬิวิโสติ** โคตฺตํ ฯ **ปาทตเลสุ โลมานีติ** อุโภสุ รตฺเตสุ ปาทตเลสุ สุขุมานิ อญฺชนวณฺณานิ กมฺมจิตฺตกตานิ โลมานิ ชาตานิ โหนฺติ ฯ โส กิร ปุพฺเพ อสีติสหสฺสานํ ปุริสานํ เชฏฺฐปุริโส หุตฺวา เตหิ สทฺธึ ปจฺเจกพุทฺธสฺส วสนฏฺฐาเน ปณฺณสาลํ กตฺวา อตฺตโน สสฺสิรีกํ อุณฺณปาวารกํ ปจฺเจกพุทฺธสฺส ปาเทหิ อกฺกมนฏฺฐาเน ปาทปุญฺฉนิกํ กตฺวา ฐเปสิ ฯ เตมาสมฺปน สพฺเพว ปจฺเจกพุทฺธํ อุปฏฺฐหึสุ ฯ อยํ ตสฺส จ เตสญฺจ อสีติคามิกสหสฺสานํ ปุพฺพปโยโค ฯ **คามิก-สหสฺสานีติ** เตสุ คาเมสุ วสนฺตานํ กุลปุตฺตานํ อสีติสหสฺสานิ ฯ **เกนจิเทว กรณีเยนาติ** เกนจิ กรณีเยน วิย ฯ น ปนสฺส กิญฺจิ กรณียํ อตฺถิ อญฺญตฺร ตสฺส ทสฺสนตฺถาย ฯ ราชา กิร ตานิปิ อสีติกุลปุตฺตสหสฺสานิ สนฺนิปาเตนฺโต เอวํ อปริสงฺกนฺโต โสโณ อาคมิสฺสตีติ สนฺนิปาตาเปสิ ฯ **ทิฏฺฐธมฺมิเก อตฺเถติ** กสิวณิชฺชาทีนิ ธมฺเมน กตฺตพฺพานิ มาตาปิตโร ธมฺเมน โปสิตพฺพาติเอวมาทินา นเยน อิธโลกหิเต อตฺเถ อนุสาสิตฺวา ฯ **โส โน ภควาติ** โส

อมฺหากํ ภควา ตุมฺเห สมฺปรายิเก อตฺเถ อนุสาสิสฺสตีติ อตฺโถ ฯ
ภควนฺตํ ปฏิเวเทมีติ ภควนฺตํ ชานาเปมิ ฯ **ปาฏิกาย นิมฺมุชฺชิตฺวาติ**
โสปาณสฺส เหฏฺฐา อฑฺฒจนฺทปาสาเณ นิมฺมุชฺชิตฺวา ฯ **ยสฺสทานิ**
ภนฺเต ภควา กาลํ มญฺญตีติ ยสฺส เตสํ หิตกิริยตฺถสฺส ภควา
กาลํ ชานาติ ฯ **วิหารปฺปจฺฉายายนฺติ** วิหารปฺปจฺจนฺเต ฉายายํ ฯ
สมนฺนาหรนฺตีติ ปสาทวเสน ปุนปฺปุนํ มนสิกโรนฺติ ฯ **ภิยฺโยโส**
มตฺตายาติ ภิยฺโยโส มตฺตาย ปุน วิสิฏฺฐตรํ ทสฺเสหีติ อตฺโถ ฯ
อนฺตรธายตีติ อทสฺสนํ โหติ ฯ **โลหิเตน ผุฏฺโฐติ** โลหิเตน มกฺขิโต
โหติ ฯ **ควาฆาตนนฺติ** ยตฺถ คาโว หญฺญนฺติ ตาทิโสติ อตฺโถ ฯ
กุสโลติ วีณาย วาทนกุสโล ฯ **วีณาย ตนฺติสฺสเรติ** วีณาย
ตนฺติยา สเร ฯ **อจฺจายิกาติ** อติอายตา ขรมุจฺฉิตา ฯ **สรวตีติ**
สรสมฺปนฺนา ฯ **กมฺมญฺญาติ** กมฺมกฺขมา ฯ **อติสิถิลาติ** มนฺทมุจฺฉิตา ฯ
สเม คุเณ ปติฏฺฐิตาติ มชฺฌิเม สเร ฐเปตฺวา มุจฺฉิตา ฯ
วิริยสมถํ อธิฏฺฐาหีติ วิริยสมฺปยุตฺตํ สมถํ อธิฏฺฐาหิ วิริยสมเถน
โยเชหีติ อตฺโถ ฯ **อินฺทฺริยานญฺจ สมตํ ปฏิวิชฺฌาติ** สทฺธาทีนํ
อินฺทฺริยานํ สมตํ สมภาวํ ตตฺถ สทฺธํ ปญฺญาย ปญฺญญฺจ
สทฺธาย วิริยํ สมาธินา สมาธิญฺจ วิริเยน โยชิยมานานํ อินฺทฺริยานํ
สมตํ ปฏิวิชฺฌ ฯ **ตตฺถ จ นิมิตฺตํ คณฺหาหีติ** ตสฺมึ สมเถ สติ
เยน อาทาเส มุขนิมิตฺเตน อุปฺปชฺชิตพฺพํ ตํ สมถนิมิตฺตํ วิปสฺสนา-
นิมิตฺตํ มคฺคนิมิตฺตํ ผลนิมิตฺตํ คณฺหาหิ นิพฺพตฺเตหีติ อตฺโถ ฯ
อญฺญํ พฺยากเรยฺยนฺติ อรหา อหนฺติ ชานาเปยฺยํ ฯ **ฉฏฺฐานานีติ**

ฉ การณานิ ฯ **อธิมุตฺโต โหตีติ** ปฏิวิชฺฌิตฺวา ปจฺจกฺขํ กตฺวา
ฐิโต โหติ ฯ **เนกฺขมฺมาธิมุตฺโตติ** สพฺพํ อรหตฺตวเสน วุตฺตํ ฯ
อรหตฺตํ หิ สพฺพกิเลเสหิ นิกฺขนฺตตฺตา เนกฺขมฺมํ ฯ เตเหว ปวิวิตฺตตฺตา
ปวิเวโก พฺยาปชฺฌาภาวโต อพฺยาปชฺฌํ ตณฺหาย ขยนฺเต
อุปฺปนฺนตฺตา ตณฺหกฺขโย อุปาทานสฺส ขยนฺเต อุปฺปนฺนตฺตา
อุปาทานกฺขโย สมฺโมหาภาวโต อสมฺโมโหติ วุจฺจติ ฯ **เกวลํ
สทฺธามตฺตกนฺติ** ปฏิเวธรหิตํ เกวลํ ปฏิเวธปฺปญฺญาย อสมฺมิสฺสํ
สทฺธามตฺตกํ ฯ ปฏิจยนฺติ ปุนปฺปุนํ กรเณน วุฑฺฒึ ฯ **วีตราคตฺตาติ**
มคฺคปฏิเวเธน ราคสฺส วิคตตฺตาเยว เนกฺขมฺมสงฺขาตํ อรหตฺตํ ปฏิ-
วิชฺฌิตฺวา ฐิโต โหติ ฯ ผลสมาปตฺติวิหาเรน วิหรติ ตนฺนินฺนมานโสเยว
โหตีติ อตฺโถ ฯ เสสปเทสุปิ เอเสว นโย ฯ **ลาภสกฺการสิโลกนฺติ**
จตุปจฺจยลาภญฺจ เตสํเยว สุกตภาวญฺจ วณฺณภณนญฺจ ฯ
นิกามยมาโนติ อิจฺฉยมาโน ปตฺถยมาโน ฯ **ปวิเวกาธิมุตฺโตติ**
ปวิเวเก อธิมุตฺโต อหนฺติ เอวํ อรหตฺตํ พฺยากโรตีติ อตฺโถ ฯ
สีลพฺพตปรามาสนฺติ สีลญฺจ วตญฺจ ปรามสิตฺวา คหิตํ คหณ-
มตฺตํ ฯ **สารโต ปจฺจาคจฺฉนฺโตติ** สารภาเวน ชานนฺโต ฯ
อพฺยาปชฺฌาธิมุตฺโตติ อพฺยาปชฺฌํ อรหตฺตํ พฺยากโรตีติ อตฺโถ ฯ
อิมินา นเยน สพฺพวาเรสุ อตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ **ภุสาติ** พลวนฺโต ฯ
เนวสฺส จิตฺตํ ปริยาทิยนฺตีติ เอตสฺส ขีณาสวสฺส จิตฺตํ คเหตฺวา
ฐาตุํ น สกฺโกนฺติ ฯ **อมิสฺสีกตนฺติ** อมิสฺสีกตํ กิเลเสหิ อารมฺมณานิ[๑]
สทฺธึ จิตฺตํ มิสฺสํ กโรนฺติ เตสํ อภาวา อมิสฺสีกตํ ฯ **ฐิตนฺติ**

๑. สารตฺถทีปนิยมฺปน กิเลสา หิ อารมฺมเณนาติ ทิสฺสติ. ฯ

ปติฏฺฐิตํ ฯ **อาเนญฺชปฺปตฺตนฺติ** อจลนปฺปตฺตํ ฯ **วยญฺจสฺสานุปสฺสตีติ** ตสฺส จิตฺตสฺส อุปฺปาทมฺปิ วยมฺปิ ปสฺสติ ฯ **เนกฺขมฺมํ อธิมุตฺตสฺสาติ** อรหตฺตํ ปฏิวิชฺฌิตฺวา จิตสฺส ฯ เสสปเทหิปิ อรหตฺตเมว กถิตํ ฯ **อุปาทานกฺขยสฺสาติ** อุปโยคตฺเถ สามิวจนํ ฯ **อสมฺโมหญฺจ เจตโสติ** จิตฺตสฺส จ อสมฺโมโห อธิมุตฺโต ฯ **ทิสฺวา อายตนุปฺปาทนฺติ** อายตนานํ อุปฺปาทญฺจ วยญฺจ ทิสฺวา ฯ **สมฺมา จิตฺตํ วิมุจฺจตีติ** สมฺมา เหตุนา นเยน อิมาย วิปสฺสนาย ปฏิปตฺติยา ผลสมาปตฺติวเสน จิตฺตํ วิมุจฺจติ นิพฺพานารมฺมเณ อธิมุจฺจติ ฯ **สนฺตจิตฺตสฺสาติ** นิพฺพุตจิตฺตสฺส ฯ **ตาทิโนติ** อิฏฺฐานิฏฺเฐสุ อนุนยปฏิเฆหิ อกมฺปิตตฺตา ตาทิโน ฯ **อญฺญํ พฺยากโรนฺตีติ** อรหตฺตํ พฺยากโรนฺติ ฯ **อตฺโถ จ วุตฺโตติ** เยน อรหาติ ญายติ โส อตฺโถ จ วุตฺโต ฯ สุตฺตตฺโถ ปน สุตฺตนฺตวณฺณนาโตเยว คเหตพฺโพ ฯ **อตฺตา จ อนุปนีโตติ** อรหํ อรหาติ เอวํ พฺยญฺชนวเสน อตฺตา จ น อุปนีโต ฯ **อถ จ ปนิเธกจฺเจ โมฆปุริสาติ** อญฺเญ ปน ตุจฺฉปุริสา หสมานา วิย อสนฺตเมว อญฺญํ วจนมตฺเตน สนฺตํ กตฺวา พฺยากโรนฺติ ฯ **เอกปลาสิกนฺติ** เอกปฏลํ ฯ **อสีติสกฏวาเหติ** เอตฺถ เทฺว สกฏภารา เอโก วาโหติ เวทิตพฺพา ฯ **สตฺตหตฺถิกญฺจ อนีกนฺติ** เอตฺถ ฉ หตฺถินิโย เอโก จ หตฺถีติ อิทเมกํ อนีกํ อีทิสานิ สตฺต อนีกานิ สตฺตหตฺถิกํ อนีกํ นาม ฯ **ทิคุณาติ** ทฺวิปฏลา ฯ **ติคุณาติ** ติปฏลา ฯ **คณงฺคณูปาหนาติ** จตุปฏลโต ปฏฺฐาย วุจฺจติ ฯ

สพฺพนีลกาติ สพฺพาว นีลกา ฯ เอเสว นโย สพฺพ-
ปีตกาทีสุปิ ฯ ตตฺถ จ นีลกา อุมฺมารปุปฺผวณฺณา โหติ ปีตกา
กณฺณิการปุปฺผวณฺณา โลหิติกา ชยกุสุมปุปฺผวณฺณา มญฺเชฏฺฐิกา
มญฺเชฏฺฐกวณฺณา เอว กณฺหา อฬาริฏฺฐิกวณฺณา มหารงฺค-
รตฺตา สตปทีปิฏฺฐิวณฺณา มหานามรตฺตา สมฺภินฺนวณฺณา โหติ
ปณฺฑุปลาสวณฺณา กุรุนฺทิยมฺปน ปทุมปุปฺผวณฺณาติ วุตฺตํ ฯ
เอตาสุ ยงฺกญฺจิ ลภิตฺวา รชนํ โจลเกน ปุญฺฉิตฺวา วณฺณํ
ภินฺทิตฺวา ธาเรตุํ วฏฺฏติ ฯ อปฺปมตฺตเกปิ ภินฺเน วฏฺฏติเยว ฯ
นีลวทฺธิกาติ ยาสํ วทฺธาเยว นีลา ฯ เอเสว นโย สพฺพตฺถ ฯ
เอตาโยปิ วณฺณเภทํ กตฺวา ธาเรตพฺพา ฯ **ขลฺลกพทฺธาติ**
ปณฺหิปิธานตฺถํ ตเล ขลฺลกํ พนฺธิตฺวา กตา ฯ **ปูฏพทฺธาติ**
โยนกอุปาหนา วุจฺจติ ยาว ชงฺฆโต สพฺพปาทํ ปฏิจฺฉาเทติ ฯ
ปาลิคุณฺฐิมาติ ปาลึ คุณฺฐิตฺวา กตา อุปริปาทมตฺตเมว ปฏิจฺฉาเทติ
น ชงฺฆํ ฯ **ตูลปุณฺณิกาติ** ตูลปิจุนา ปูเรตฺวา กตา ฯ **ติตฺติร-
ปตฺติกาติ** ติตฺติรปตฺตสทิสา วิจิตฺตวทฺธา ฯ **เมณฺฑวิสาณวทฺธิกาติ**
กณฺณิกฏฺฐาเน เมณฺฑกสิงฺคสณฺฐาเน วทฺเธ โยเชตฺวา กตา ฯ
อชวิสาณวทฺธิกาทีสุปิ เอเสว นโย ฯ **วิจฺฉิกาฬิกาติ** ตตฺเถว วิจฺฉิกานํ
นงฺคุฏฺฐสณฺฐาเน วทฺเธ โยเชตฺวา กตา ฯ **โมรปิญฺชปริสิพฺพิตาติ**
ตเลสุ วา วทฺเธสุ วา โมรปิญฺเชหิ สุตฺตกสทิเสหิ ปริสิพฺพิตา ฯ
จิตฺราติ วิจิตฺรา ฯ เอตาสุปิ ยงฺกญฺจิ ลภิตฺวา สเจ ตานิ
ขลฺลกาทีนิ อปเนตุํ สกฺกา โหติ วลญฺเชตพฺพา ฯ เตสุ ปน

สติ วลญฺเชนฺตสฺส ทุกฺกฏํ ฯ สีหจมฺมปริกฺขฏา นาม ปริยนฺเตสุ จีวเร อนุวาตํ วิย สีหจมฺมํ โยเชตฺวา กตา ฯ **อุลูกจมฺมปริกฺขฏาติ** ปกฺขิพิฬาลจมฺมปริกฺขฏา ฯ เอตาสุปิ ยากาจิ ตํ จมฺมํ อปเนตฺวา ธาเรตพฺพา ฯ

โอมุกฺกนฺติ ปฏิมุญฺจิตฺวา อปนีตํ ฯ นวาติ อปริภุตฺตา ฯ **อภิชีวนิกสฺสาติ** เยน สิปฺเปน อภิชีวนฺติ ชีวิตํ กปฺเปนฺติ ตสฺส การณาติ อตฺโถ ฯ **อิธ โข ตํ ภิกฺขเวติ** เอตฺถ ตนฺติ นิปาตมตฺตํ อิธ โข ภิกฺขเว โสเภยฺยาติ อตฺโถ ฯ **ยํ ตุมฺเหติ** เย ตุมฺเห ฯ อถวา ยทิ ตุมฺเหติ วุตฺตํ โหติ ฯ ยทิสทฺทสฺส หิ อตฺเถ ยํนิปาโต ฯ **อาจริเยสูติอาทิมฺหิ** ปพฺพชฺชาจริโย อุปสมฺปทาจริโย นิสฺสยาจริโย อุทฺเทสาจริโยติ อิเม จตฺตาโร อิธ อาจริยา เอว อวสฺสิกสฺส ฉพฺพสฺโส อาจริยมตฺโต โส หิ จตุวสฺสกาเล ตํ นิสฺสาย วจฺฉติ เอวํ เอกวสฺสสฺส สตฺตวสฺโส ทุวสฺสสฺส อฏฺฐวสฺโส ติวสฺสสฺส นววสฺโส จตุวสฺสสฺส ทสวสฺโสติ อิเมปิ อาจริยมตฺตา เอว อุปชฺฌายสฺส สนฺทิฏฺฐสมฺภตฺตา ปน สหายกา ภิกฺขู เย วา ปน เกจิ ทสหิ วสฺเสหิ มหนฺตตรา เต สพฺเพปิ อุปชฺฌายมตฺตา นาม เอตฺตเกสุ ภิกฺขูสุ อนุปาหเนสุ จงฺกมนฺเตสุ สอุปาหนสฺส จงฺกมโต อาปตฺติ ฯ ปาทขีลาพาโธ นาม ปาทโต ขีลสทิสํ มํสํ นิกฺขนฺตํ โหติ ฯ

ติณปาทุกาติ เยนเกนจิ ติเณน กตา ปาทุกา ฯ **หินฺตาล-ปาทุกาติ** ขชฺชูริปตฺเตหิ กตปาทุกา หินฺตาลปตฺเตหิปิ น วฏฺฏติเยว ฯ

กมลปาทุกาติ กมลวณฺณํ นาม ติณํ อตฺถิ เตน กตปาทุกา อุสีรปาทุกาติปิ วทนฺติ ฯ **กมฺพลปาทุกาติ** อุณฺณาหิ กตปาทุกา ฯ อสงฺกมนียาโยติ ภูมิยํ สุปฺปติฏฺฐิตา นิจฺจลา อสํหาริยา ฯ

องฺคชาตํ ฉุปนฺตีติ องฺคชาเตเนว องฺคชาตํ ฉุปนฺติ ฯ **โอคาเหตฺวา มาเรนฺตีติ** อนฺโตอุทเก ทฬฺหํ คเหตฺวา มาเรนฺติ ฯ **อิตฺถียุตฺเตนาติ** เธนุยุตฺเตน ฯ **ปุริสนฺตเรนาติ** ปุริสสารถินา ฯ **ปุริสยุตฺเตนาติ** โคณยุตฺเตน ฯ **อิตฺถนฺตเรนาติ** อิตฺถีสารถินา ฯ **คงฺคามหิยายาติ** คงฺคามหิกีฬิกา ฯ **ปุริสยุตฺตํ หตฺถวฏฺฏกนฺติ** เอตฺถ ปุริสยุตฺตํ อิตฺถีสารถิ วา โหตุ ปุริสสารถิ วา วฏฺฏติ ฯ หตฺถวฏฺฏกมฺปน อิตฺถิโย วา วฏฺเฏนฺตุ ปุริสา วา วฏฺฏติเยว ฯ **ยานุคฺฆาเตนาติ** ยานปฏิฆํสสฺส สพฺโพ กาโย จลติ ตปฺปจฺจยา รุชฺชติ ฯ **สิวิกนฺติ** ปีฐกสิวิกํ ฯ ปาฏงฺกินฺติ วํเส ลคฺเคตฺวา กตํ ปฏโปฏฺฏลิกํ ฯ

อุจฺจาสยนมหาสยนานีติ เอตฺถ **อุจฺจาสยนนฺติ** ปมาณาติกฺกนฺตํ มญฺจํ ฯ มหาสยนนฺติ อกปฺปิยปจฺจตฺถรณํ ฯ อาสนฺทิอาทีสุ **อาสนฺทีติ** ปมาณาติกฺกนฺตาสนํ ฯ **ปลฺลงฺโกติ** ปาเทสุ (วา) วาฬรูปานิ ฐเปตฺวา กโต ฯ โคณโกติ ทีฆโลมโก มหาโกชโว ฯ จตุรงฺคุลาธิกานิ กิร ตสฺส โลมานิ ฯ จิตฺตโกติ วานจิตฺต-อุณฺณามยตฺถรโก[๑] ฯ **ปฏิกาติ** อุณฺณามโย เสตตฺถรโก ฯ ปฏลิกาติ ฆนปุปฺผโก อุณฺณามยตฺถรโก โยนกทมิฬปโฏติ วุจฺจติ ฯ **ตูลิกาติ** ปกติตูลิกาเยว ฯ วิกติกาติ สีหพฺยคฺฆาทิรูปวิจิตฺโต อุณฺณามยตฺถรโก ฯ

๑. เยภุยฺเยน ปน วานจิตฺต...อิติ ทิสฺสติ ฯ

อุทฺธโลมีติ เอกโต อุคฺคตโลมํ อุณฺณามยตฺถรณํ อุทฺธํโลมีติปิ ปาโฐ ฯ **เอกนฺตโลมีติ** อุภโต อุคฺคตโลมํ อุณฺณามยตฺถรณํ ฯ **กฏิสฺสนฺติ** รตนปริสิพฺพิตํ โกเสยฺยกฏิสฺสมยํ ปจฺจตฺถรณํ ฯ **โกเสยฺยนฺติ** รตนปริสิพฺพิตํ โกเสยฺยสุตฺตมยํ ปจฺจตฺถรณํ ฯ สุทฺธโกเสยฺยํ ปน วฏฺฏติ ฯ กุตฺตกนฺติ โสฬสนฺนํ นาฏกิตฺถีนํ ฐตฺวา นจฺจโยคฺคํ อุณฺณามยปจฺจตฺถรณํ ฯ หตฺถตฺถรอสฺสตฺถรา หตฺถิ-อสฺสปิฏฺฐีสุ อตฺถรกาเอว ฯ รถตฺถเรปิ เอเสว นโย ฯ **อชินปฺ-ปเวณีติ** อชินจมฺเมหิ มญฺจปฺปมาเณน สิพฺพิตฺวา กตา ปเวณิ ฯ **กทลีมิคปวรปจฺจตฺถรณนฺติ** กทลีมิคจมฺมนฺนาม อตฺถิ เตน กตํ ปวรปจฺจตฺถรณํ ฯ อุตฺตมปจฺจตฺถรณนฺติ อตฺโถ ฯ ตํ กิร เสตวตฺถสฺส อุปริ กทลีมิคจมฺมํ ปตฺถริตฺวา สิพฺเพตฺวา กโรนฺติ ฯ สอุตฺตรจฺฉทนฺติ สห อุตฺตรจฺฉเทน อุปริพทฺเธน รตฺตวิตาเนน สทฺธินฺติ อตฺโถ ฯ เสตวิตานมฺปิ เหฏฺฐา อกปฺปิยปจฺจตฺถรเณ สติ น วฏฺฏติ อสติ ปน วฏฺฏติ ฯ **อุภโตโลหิตกุปธานนฺติ** สีสุปธานญฺจ ปาทุปธานญฺจาติ มญฺจสฺส อุภโต โลหิตกุปธานํ เอตํ น วฏฺฏติ ฯ ยมฺปน เอกเมว อุปธานํ อุโภสุ ปสฺเสสุ รตฺตํ วา โหตุ ปทุมวณฺณํ วา จิตฺตํ วา สเจ ปมาณยุตฺตํ วฏฺฏติ ฯ มหาอุปธานํ ปน ปฏิกฺขิตฺตํ ฯ ทีปิจฺฉาโปติ ทีปิโปตโก ฯ โอคุมฺผิยนฺตีติ ภิตฺติทณฺฑกาทีสุ เวเฐตฺวา พนฺธนติ ฯ **อภินิสีทิตุนฺติ** อภิ นิสฺสาย นิสีทิตุํ ฯ **คิลาเนน ภิกฺขุนา สอุปาหเนนาติ** เอตฺถ คิลาโน นาม โย น สกฺโกติ อนุปาหโน คามํ ปวิสิตุํ ฯ

กุรรฆเรติ เอวํนามเก นคเร ฯ เอเตนสฺส โคจรคาโม วุตฺโต ฯ ปปาเต ปพฺพเตติ ปปาตนามเก ปพฺพเต ฯ เอเตนสฺส นิวาสนฏฺฐานํ วุตฺตํ ฯ โสโณติ ตสฺส นามํ ฯ โกฏิอคฺฆนกมฺปน กณฺณปิลนฺธนกํ ธาเรติ ตสฺมา กุฏิกณฺโณติ วุจฺจติ ฯ โกฏิกณฺโณติ อตฺโถ ฯ **เอกเสยฺยนฺติ** เอกกสฺส เสยฺยํ อนุยุญฺชกาลยุตฺตนฺติ อตฺโถ ฯ **ปาสาทิกนฺติ** ปสาทชนกํ ฯ **ปสาทนียนฺติ** อิทํ ตสฺเสว อตฺถเววจนํ ฯ **อุตฺตมทมถสมถนฺติ** อุตฺตมํ ทมถญฺจ สมถญฺจ ปญฺญญฺจ สมาธิญฺจ กายุปสมญฺจ จิตฺตุปสมญฺจาติปิ อตฺโถ ฯ **ทนฺตนฺติ** สพฺเพสํ วิสูกายิกวิปฺผนฺทิตานํ อุปจฺฉินฺนตฺตา ทนฺตํ ขีณกิเลสนฺติ อตฺโถ ฯ คุตฺตนฺติ สํวรคุตฺติยา คุตฺตํ ฯ **ยตินฺทฺริยนฺติ** ชิตินฺทฺริยํ ฯ **นาคนฺติ** อาคุวิรหิตํ กิเลสวิรหิตนฺติ อตฺโถ ฯ **ติณฺณํ เม วสฺสานํ** อจฺจเยนาติ มม ปพฺพชฺชาทิวสโต ปฏฺฐาย ติณฺณํ วสฺสานํ อจฺจเยน ฯ **อุปสมฺปทํ อลตฺถนฺติ** อหํ อุปสมฺปทํ ลภึ ฯ กณฺหุตฺตราติ กณฺหมตฺติกุตฺตรา อุปริวฑฺฒิตกณฺหมตฺติกาติ อตฺโถ ฯ โคกณฺฏกหตาติ คุนฺนํ ขุเรหิ อกฺกนฺตภูมิโต สมุฏฺฐิเตหิ โคกณฺฏเกหิ อุปหตา ฯ เต กิร โคกณฺฏเก เอกปฏลิกา อุปาหนา รกฺขิตุํ น สกฺโกนฺติ เอวํ ขรา โหนฺติ ฯ เอรคุ โมรคุ มชฺชารุ ชนฺตูติ อิมา จตสฺโสปิ ติณชาติโย เอเตหิ กฏสารเก จ ตฏฺฏิกาโย จ กโรนฺติ ฯ ตตฺถ **เอรคูติ** เอรกติณํ ตํ โอฬาริกํ โมรคุติณํ ตมฺพสีสํ สุขุมํ มุทุกํ สุขสมฺผสฺสํ เตน กตา ตฏฺฏิกา นิปชฺชิตฺวา วุฏฺฐิตมตฺเต ปุน อุทฺธุมานา หุตฺวา ติฏฺฐติ มชฺชารุนา สาฏกเปิ

กโรนฺติ ชนฺตุสฺส มณิสทิโส วณฺโณ โหติ ฯ **เสนาสนํ ปญฺญาเปสีติ** ภิสึ วา กฏสารกํ วา ปญฺญาเปสิ ฯ ปญฺญาเปตฺวา จ ปน โสณสฺส อาโรเจสิ อาวุโส สตฺถา ตยา สทฺธึ เอกาวาเส วสิตุกาโม คนฺธกุฏิยํเยว เต เสนาสนํ ปญฺญตฺตนฺติ ฯ **ปฏิภาตุ ตํ ภิกฺขุ ธมฺโม ภาสิตุนฺติ** ปฏิภาณสงฺขาตสฺส ญาณสฺส ภาสิตุํ อภิมุโข โหตุ ฯ **อฏฺฐกวคฺคิกานีติ** ตานิ อภาสิ ฯ **วิสฺสฏฺฐายาติ** วิสฺสฏฺฐกฺขราย ฯ อเนลคลายาติ เอลกภาโว น โหติ ฯ **อริโย น รมตี ปาเป ปาเป น รมตี สุจีติ** โย หิ กายวาจามโนโสเจยฺเยน สมนฺนาคโต โส ปาเป น รมติ ตสฺมา อริโยปิ ปาเป น รมตีติ วิเสสทสฺสนตฺถํ ปาเป น รมติ สุจีติ วุตฺตํ ฯ **อยํ ขฺวสฺส กาโลติ** อยํ โข กาโล ภเวยฺย ฯ ปริทสฺสีติ ปริทสฺเสสิ ฯ อิทญฺจิทญฺจ วเทยฺยาสีติ ยํ เม อุปชฺฌาโย ชานาเปสิ ตสฺส อยํ กาโล ภเวยฺย หนฺททานิ อาโรเจมิ ตํ สาสนนฺติ อยเมตฺถ อธิปฺปาโย ฯ **วินยธรปญฺจเมนาติ** อนุสฺสาวนกอาจริยปญฺจเมน ฯ อนุชานามิ ภิกฺขเว **สพฺพปจฺจนฺติเมสุ** ชนปเทสุ **คณงฺคณุ-ปาหนนฺติ** เอตฺถ มนุสฺสจมฺมํ ฐเปตฺวา เยน เกนจิ จมฺเมน อุปาหนา วฏฺฏติ ฯ อุปาหนโกสกสตฺถโกสกกุญฺจิกโกสเกสุปิ เอเสว นโย ฯ **จมฺมานิ อตฺถรณานีติ** เอตฺถ ปน ยงฺกิญฺจิ เอฬกจมฺมญฺจ อชจมฺมญฺจ อตฺถริตฺวา นิปชฺชิตุํ วา นิสีทิตุํ วา วฏฺฏติ ฯ มิคจมฺเม เอณิมิโค วาตมิโค ปสทมิโค กุรุงฺคมิโค มิคมาตุโก โรหิตมิโคติ เอเตสํเยว จมฺมานิ วฏฺฏนฺติ อญฺเญสํ ปน น วฏฺฏติ ฯ

มกโฏ กาฬสีโห จ สรโภ กทลีมิโค

เย จ วาฬมิคา เกจิ เตสํ จมฺมํ น วฏฺฏติ ฯ

ตตฺถ วาฬมิคาติ สีหพฺยคฺฆทีปิอจฺฉตรจฺฉา ฯ น เกวลญฺจ เอเตเยว เยสํ ปน จมฺมํ น วฏฺฏตีติ วุตฺตํ เต ฐเปตฺวา อวเสสา อนฺตมโส โคมหิสสสวิฬาราทโยปิ สพฺเพ อิมสฺมึ อตฺเถ วาฬมิคาเตฺวว เวทิตพฺพา ฯ เอเตสญฺหิ สพฺเพสํ จมฺมํ น วฏฺฏติ ฯ **น ตาว ตํ คณนูปคํ ยาว น หตฺถํ คจฺฉตีติ** ยาว อาหริตฺวา วา น ทินฺนํ ตุมฺหากํ ภนฺเต จีวรํ อุปฺปนฺนนฺติ ปหิณิตฺวา วา นาโรจิตํ ตาว คณนํ น อุเปติ [๑-๑]อนธิฏฺฐิตํ วฏฺฏติ อธิฏฺฐาตพฺพคหณํ น อุเปตีติ อตฺโถ[๑-๑] ฯ ยทา ปนาเนตฺวา วา ทินฺนํ โหติ ปหิณิตฺวา วา อาโรจิตํ อุปฺปนฺนนฺติ วา สุตํ ตโต ปฏฺฐาย ทสาหเมว ปริหารํ ลภตีติ ฯ

จมฺมกฺขนฺธก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

๑-๑ สเจ อนธิฏฺฐิตํ วฏฺฏติ อธิฏฺฐิตญฺจ คณนํ น อุเปตีติ อตฺโถ อิติปิ ทิสฺสติ ฯ

เภสชฺชกฺขนฺธก วณฺณนา

เภสชฺชกฺขนฺธเก ฯ **สารทิเกน อาพาเธนาติ** สรทกาเล อุปฺปนฺเนน ปิตฺตาพาเธน ฯ ตสฺมึ หิ กาเล วสฺโสทเกนปิ เตเมนฺติ กทฺทมมฺปิ มทฺทนฺติ อนฺตรนฺตรา อาตโปปิ ขโร โหติ เตน เตสํ ปิตฺตํ โกฏฺฐพฺภนฺตรคตํ โหติ ฯ **อาหารตฺถญฺจ ผเรยฺยาติ** อาหารตฺถํ สาเธยฺย ฯ **นจฺฉาเทนฺตีติ** น ชีรนฺติ น วาตโรคํ ปฏิปฺปสฺสมฺเภตุํ สกฺโกนฺติ ฯ **สิเนสิกานีติ** สินิทฺธานิ ฯ **ภตฺตจฺฉาทเกนาติ** ภตฺตสฺส อนาโรจเกน ฯ กาเล **ปฏิคฺคหิตนฺติอาทีสุ** มชฺฌนฺติเก อวีติวตฺเต ปฏิคฺคเหตฺวา ปจิตฺวา ปริสฺสาเวตฺวาติ อตฺโถ ฯ **เตลปริโภเคน ปริภุญฺชิตุนฺติ** สตฺตาหกาลิกเตลปริโภเคน ปริภุญฺชิตุํ ฯ วจตฺถนฺติ เสสวจํ ฯ **นิสทํ นิสทโปตนฺติ** ปึสนสิลา จ ปึสนโปตโก จ ฯ ปคฺควนฺติ ลตาชาติ ฯ **นตฺตมาลนฺติ** กรญฺชํ ฯ **อจฺฉวสนฺติ-อาทีสุ** นิสฺสคฺคิยวณฺณนายํ วุตฺตนเยเนว วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ มูลเภสชฺชาทิวินิจฺฉโยปิ ขุทฺทกวณฺณนายํ วุตฺโตเยว ตสฺมา อิธ ยํ ยํ ปุพฺเพ อวุตฺตํ ตํ ตเทว วณฺณยิสฺสาม ฯ หิงฺคุหิงฺคุ-ชตุหิงฺคุสิปาฏิกา หิงฺคุชาติโยเยว ตกตกปตฺติตกปณฺณิโย ลาขา-ชาติโยเยว ฯ **สามุทฺทิกาติ** สมุทฺทตีเร วาลุกา วิย สนฺติฏฺฐติ ฯ **กาฬโลณนฺติ** ปกติโลณํ ฯ สินฺธวนฺติ เสตวณฺณํ ปพฺพเต

อุฏฺฐหติฯ **อุพฺภิทนฺติ** ภูมิโต องฺกุรํ อุฏฺฐหติฯ **พิลนฺติ** สพฺพสมฺภาเรหิ สทฺธึ ปจิตํ ตํ รตฺตวณฺณํฯ **ฉกนนฺติ** โคมยํฯ กาโย วา **ทุคฺคนฺโธติ** กสฺสจิ อสฺสาทีนํ วิย กายคนฺโธ โหติ ตสฺสาปิ สิรีสโกสมฺพาทิจุณฺณานิ วา คนฺธจุณฺณานิ วา สพฺพานิ วฏฺฏนฺติฯ **รชนนีปกฺกนฺติ** รชนกสฏํฯ ปากติกจุณฺณมฺปิ โกฏฺเฏตฺวา อุทเกน เตเมตฺวา นฺหายิตุํ วฏฺฏติฯ เอตมฺปิ รชนนิปกฺกสงฺขเมว คจฺฉติฯ **อามกมํสญฺจ ขาทิ อามกโลหิตญฺจ ปิวีติ** น ตํ ภิกฺขุ ขาทิ น ปิวิ อมนุสฺโส ขาทิตฺวา จ ปิวิตฺวา จ ปกฺกนฺโต เตน วุตฺตํ ตสฺส โส อมนุสฺสิกาพาโธ ปฏิปฺปสฺสมฺภีติฯ **อญฺชนนฺติ** สพฺพสงฺคาหิกวจนเมตํฯ กาฬญฺชนนฺติ เอกา อญฺชนชาติ สพฺพสมฺภารปกฺกํ วาฯ **รสญฺชนนฺติ** นานาสมฺภาเรหิ กตํฯ โสตญฺชนนฺติ นทีโสตาทีสุ อุปฺปชฺชนกอญฺชนํฯ เครุโก นาม สุวณฺณเครุโกฯ **กปลฺลนฺติ** ทีปสิขาโต คหิตมสิฯ **จนฺทนนฺติ** โลหิตจนฺทนาทิกํ ยงฺกิญฺจิฯ ตคราทีนิ ปากฏานิฯ อญฺญานิปิ นีลุปฺปลาทีนิ วฏฺฏนฺติเยวฯ อญฺชนุปปีสเนหีติ อญฺชเนน สทฺธึ เอกโต ปีสิตพฺเพหิฯ น หิ กิญฺจิ อญฺชนุปีสนํ น วฏฺฏติฯ **อฏฺฐิมยนฺติ** มนุสฺสฏฺฐึ ฐเปตฺวา อวเสสํ อฏฺฐิมยํฯ **ทนฺตมยนฺติ** หตฺถิทนฺตาทิ สพฺพํ ทนฺตมยํฯ วิสาณมเยปิ อกปฺปิยํ นาม นตฺถิฯ นฬมยาทโย เอกนฺตกปฺปิยาเยวฯ **สลาโกธานิยนฺติ** ยตฺถ สลากํ โอทหนฺติ ตํ สุสิรทณฺฑกํ วา ถวิกํ วา อนุชานามีติ อตฺโถฯ **อํสวทฺธโกติ** อญฺชนตฺถวิกาย อํสวทฺธโกฯ **ยมกํ นตฺถุกรณินฺติ**

สมโสตาหิ ทฺวีหิปิ นาฬิกาหิ เอกํ นตฺถุกรณี ฯ **อนุชานามิ ภิกฺขเว เตลปากนฺติ** ยงฺกิญฺจิ เภสชฺชํ ปกฺขิปิตุํ สพฺพํ อนุญฺญาตเมว โหติ ฯ **อติปกฺขิตฺตมชฺชานีติ** อติวิย ขิตฺตมชฺชานิ พหุํ มชฺชํ ปกฺขิปิตฺวา โยชิตานีติ อตฺโถ ฯ องฺควาโตติ องฺคมงฺเคสุ วาโต ฯ **สมฺภารเสทนฺติ** นานาวิธปณฺณภงฺคเสทํ ฯ **มหาเสทนฺติ** โปริสปฺปมาณํ อาวาฏํ องฺคารานํ ปูเรตฺวา ปํสุวาลกาทีหิ ปิทหิตฺวา ตตฺถ นานาวิธานิ วาตหรณปณฺณานิ สนฺถริตฺวา เตลมกฺขิเตน คตฺเตน ตตฺถ นิปชฺชิตฺวา สมฺปริวตฺตเนน สรีรํ เสเทตุํ อนุชานามีติ อตฺโถ ฯ **ภงฺโคทกนฺติ** นานาปณฺณภงฺเคหิ กุฏฺฐิตํ อุทกํ ฯ เตหิ ปณฺเณหิ จ อุทเกน จ สิญฺจิตฺวา สิญฺจิตฺวา เสเทตพฺโพ ฯ **อุทโกฏฺฐกนฺติ** อุทกโกฏฺฐกํ ฯ ปาตึ วา โทณึ วา อุณฺโหทกสฺส ปูเรตฺวา ตตฺถ ปวิสิตฺวา เสทกมฺมกรณํ อนุชานามีติ อตฺโถ ฯ **ปพฺพวาโต โหตีติ** ปพฺเพ ปพฺเพ วาโต วิชฺฌติ ฯ **โลหิตํ โมเจตุนฺติ** สตฺถเกน โลหิตํ โมเจตุํ ฯ **มชฺชํ อภิสงฺขริตุนฺติ** เยน ผาลิตปาทา ปากติกา โหนฺติ ตํ นาฬิเกราทีสุ นานาเภสชฺชานิ ปกฺขิปิตฺวา มชฺชํ อภิสงฺขริตุํ ปาทานํ สปฺปายเภสชฺชํ ปจิตุนฺติ อตฺโถ ฯ **ติลกกฺเกน อตฺโถติ** ปิฏฺเฐหิ ติเลหิ อตฺโถ ฯ **กพฬิกนฺติ** วณมุเข สตฺตุปิณฺฑํ ปกฺขิปิตุํ ฯ **สาสปกุฑฺเฑนาติ** สาสปปิฏฺเฐน ฯ **วฑฺฒมํสนฺติ** อธิกมํสํ อาณิ วิย อุฏฺฐหติ ฯ **วิกาสิกนฺติ** เตลรุนฺธนปิโลติกํ ฯ **สพฺพํ วณปฏิกมฺมนฺติ** ยงฺกิญฺจิ วณปฏิกมฺมํ นาม อตฺถิ สพฺพํ อนุชานามีติ อตฺโถ ฯ **สามํ คเหตฺวาติ** อิทํ น เกวลํ สปฺปทฏฺฐสฺเสว

อญฺญสฺมึปิ ทฏฺฐวิเส สติ สามํ คเหตฺวา ปริภุญฺชิตพฺพํ อญฺเญสุ ปน การเณสุ ปฏิคฺคหิตเมว วฏฺฏติ ฯ น **ปฏิคฺคาหาเปตพฺโพติ**[๑] สเจ ภูมิปฺปตฺโต ปฏิคฺคเหตพฺโพ อปฺปตฺตมฺปน สยํ คเหตุํ วฏฺฏติ ฯ **ฆรทินฺนกาพาโธติ** วสิกรณปานกสมุฏฺฐิตโรโค ฯ **สิตาโลลินฺติ** นงฺคเลน กสนฺตสฺส ผาเล ลคฺคมตฺติกํ อุทเกน อาโลเลตฺวา ปาเยตุํ อนุชานามีติ อตฺโถ ฯ **ทุฏฺฐคหณิโกติ** วิปนฺนคหณิโก ฯ กิจฺเฉน อุจฺจาโร นิกฺขมตีติ อตฺโถ ฯ อามิสขารนฺติ สุกฺโขทนํ ฌาเปตฺวา ตาย ฉาริกาย ปคฺฆริตขาโรทกํ ฯ **มุตฺตหรีฏกนฺติ** โคมุตฺตปริภาวิตํ หรีฏกํ ฯ **อภิสนฺนกาโยติ** อุสฺสนฺนโทสกาโย ฯ **อจฺฉกญฺชินฺติ** ตณฺฑุลกมนฺทา ฯ อกฏยูสนฺติ อสินิทฺโธ มุคฺค-ปจิตปานิโย ฯ **กฏากฏนฺติ** โสว โธกํ สินิทฺโธ ฯ **ปฏิจฺฉาทนีเยนาติ** มํสรเสน ฯ **สเจ ภิกฺขเว ปกฺกาปิ มุคฺคา ชายนฺตีติ** ปกฺกา มุคฺคา สเจปิ ชายนฺติ ยถาสุขํ ปริภุญฺชิตพฺพา ปกฺกตฺตา หิ เต กปฺปิยา เอว ฯ **อนฺโตวุตฺถนฺติ** อกปฺปิยกุฏิยํ วุตฺถํ ฯ **สามํ ปกฺกนฺติ** เอตฺถ ยงฺกิญฺจิ อามิสํ ภิกฺขุนา ปจิตุํ น วฏฺฏติ ปกฺกเมว ปจิตุํ วฏฺฏติ ฯ สเจปิสฺส อุณฺหยาคุยา ตุลสิปณฺณานิ วา สิงฺคิเวรํ วา โลณํ วา ปกฺขิปนฺติ ตมฺปิ จาเลตุํ น วฏฺฏติ ยาคุํ นิพฺพาเปมีติ ปน จาเลตุํ วฏฺฏติ อุตฺตณฺฑุลภตฺตํ ลภิตฺวาปิ ปิทหิตุํ น วฏฺฏติ ฯ สเจ ปน มนุสฺสา ปิทหิตฺวาว เทนฺติ วฏฺฏติ ภตฺตํ วา มา นิพฺพายตูติ ปิทหิตุํ วฏฺฏติ ฯ ขีรตกฺกาทีสุ ปน สกึ กุฏฺฐิเตสุ อคฺคึ กาตุํ วฏฺฏติ ปุน ปากสฺส

๑. วิ. มหา. ๕/๕๑. ปฏิคฺคเหตพฺโพติ ทิสฺสติ.

อนุญฺญาตตฺตา ฯ **อุกฺกปิณฺฑกาปิ ขาทนฺตีติ** พิฬารมุสิกาโคธมงฺคุสา ขาทนฺติ ฯ **ทมกาติ** วิฆาสาทา ฯ **ตโต นีหฏนฺติ** ยตฺถ นิมนฺติตา ภุญฺชนฺติ ตโต นีหฏํ ฯ **วนฏฺฐํ โปกฺขรฏฺฐนฺติ** วเน เจว ปทุมินิคจฺเฉ จ ชาตํ ฯ **อพีชนฺติ** ตรุณํ ยสฺส พีชํ น องฺกุรํ ชเนติ ฯ **นิพฺพฏฺฏพีชนฺติ** พีชํ นิพฺพเฏฺฏตฺวา อปเนตฺวา ปริภุญฺชิตพฺพํ อมฺพปนสาทิผลํ ฯ

ทุโรปโย วโณติ ทุกฺเขน รูหติ ทุกฺเขน ปากติโก โหตีติ อตฺโถ ฯ **ทุปฺปริหารํ** สตฺถนฺติ สมฺพาเธ ทุกฺเขน สตฺถํ ปหเรยฺย ฯ **สตฺถกมฺมํ วา วตฺถิกมฺมํ** วาติ ยถา ปริจฺฉินฺเน โอกาเส เยน เกนจิ สตฺเถน วา สูจิยา วา กณฺฏเกน วา สนฺติกาย วา ปาสาณสกลิกาย วา นเขน วา ฉินฺทนํ วา ผาลนํ วา วิชฺฌนํ วา เลขนํ วา น กาตพฺพํ สพฺพํ เหตํ สตฺถกมฺมเมว โหติ ฯ เยน เกนจิ ปน จมฺเมน วา วตฺเถน วา วตฺถิปีฬนมฺปิ น กาตพฺพํ สพฺพํ เหตํ วตฺถิกมฺมเมว โหติ ฯ เอตฺถ จ **สมฺพาธสฺส สามนฺตา**[๑] **ทฺวงฺคุลาติ** อิทํ สตฺถกมฺมเมว สนฺธาย วุตฺตํ ฯ วตฺถิกมฺมมฺปน สมฺพาเธเยว ปฏิกฺขิตฺตํ ฯ ตตฺถ ปน ขารํ วา ทาตุํ เยน เกนจิ รชฺชุเกน วา พนฺธิตุํ วฏฺฏติ ฯ ยทิ เตน ฉิชฺชติ สุจฺฉินฺนํ ฯ อณฺฑวุฑฺฒิโรเคปิ สตฺถกมฺมํ น วฏฺฏติ ตสฺมา อณฺฑํ ผาเลตฺวา พีชานิ อุทฺธริตฺวา อโรคํ กริสฺสามีติ น กาตพฺพํ ฯ อคฺคิตาปน- เภสชฺชเลปเนสุ ปน ปฏิกฺเขโป นตฺถิ ฯ วจฺจมคฺเค เภสชฺชมกฺขิตา อาทานวฏฺฏิ วา เวฬุนาฬิกา วา วฏฺฏติ ยาย ขารกมฺมํ วา

๑. สมนฺตาติปิ อตฺถิ ฯ

กโรนฺติ เตลํ วา ปเวเสนฺติ ฯ

ปวตฺตมํสนฺติ มตสฺเสว มํสํ ฯ **มาฆาโตติ** ตํ ทิวสํ น ลพฺภา เกนจิ กิญฺจิ ชีวิตา โวโรเปตุํ ฯ **โปตฺถนิกนฺติ** มํสจฺเฉทนสตฺถกํ วุจฺจติ ฯ **กิมฺปิมายาติ** กิมฺปิ อิมาย ฯ **น ภควา อุสฺสหตีติ** น ภควา สกฺโกติ ฯ ยตฺร **หิ นามาติ** ยสฺมา นาม ฯ **ปฏิเวกฺขีติ** วีมํสิ ปฏิปุจฺฉีติ วุตฺตํ โหติ ฯ **อปฺปฏิเวกฺขิตฺวาติ** อปฺปฏิปุจฺฉิตฺวา ฯ สเจ ปน อสุกมํสนฺติ ชานาติ ปฏิปุจฺฉนกิจฺจํ นตฺถิ อชานนฺเตน ปน ปุจฺฉิตฺวาว ขาทิตพฺพํ ฯ **สุนขมํสนฺติ** เอตฺถ อรญฺญโกกา นาม สุนขสทิสา โหนฺติ เตสํ มํสํ วฏฺฏติ ฯ โย ปน คามสุนขิยา วา โกเกน โกกสุนขิยา วา คามสุนเขน สํ โยเคน อุปฺปนฺโน ตสฺส มํสํ น วฏฺฏติ ฯ โส หิ อุภยํ ภชตีติ ฯ **อหิมํสนฺติ** ยสฺส กสฺสจิ อปาทกสฺส ทีฆชาติกสฺส มํสํ น วฏฺฏติ ฯ สีหมํสาทีนิ ปากฏาเนว ฯ เอตฺถ จ มนุสฺสมํสํ สชาติกตาย ปฏิกฺขิตฺตํ หตฺถิอสฺสมํสํ ราชงฺคตาย สุนขมํสญฺจ อหิมํสญฺจ ปฏิกฺกูลตาย สีหมํสาทีนิ ปญฺจ อตฺตโน อนุ- ปทฺทวตฺถายาติ ฯ อิติ อิเมสํ มนุสฺสาทีนํ ทสนฺนํ มํสมฺปิ อฏฺฐิปิ โลหิตมฺปิ จมฺมมฺปิ โลมมฺปิ สพฺพํ น วฏฺฏติ ฯ ยงฺกิญฺจิ ญตฺวา วา อญตฺวา วา ขาทนฺตสฺส อาปตฺติเยว ฯ ยทา ชานาติ ตทา เทเสตพฺพา ฯ อปุจฺฉิตฺวา ขาทิสฺสามีติ คณฺหโต ปฏิคฺคหเณปิ ทุกฺกฏํ ฯ ปุจฺฉิตฺวา ขาทิสฺสามีติ คณฺหโต อนาปตฺติ ฯ อุทฺทิสฺส กตมฺปน ชานิตฺวา ขาทนฺตสฺเสว อาปตฺติ ปจฺฉา ชานนฺโต

อาปตฺติยา น กาเรตพฺโพ ฯ

เอกโกติ นตฺถิ เม ทุติโยติ อตฺโถ ฯ **ปหูตํ ยาคุญฺจ มธุโคฬิกญฺจ ปฏิยาทาเปตฺวาติ** โส กิร สตสหสฺสํ วยํ กตฺวา ปฏิยาทาเปสิ ฯ อนุโมทนคาถาย ปริโยสาเน **ปตฺถยตํ อิจฺฉตนฺติ** ปทานํ อลเมว ทาตุนฺติ อิมินา สมฺพนฺโธ ฯ สเจ ปน **ปตฺถยตา อิจฺฉตาติ** ปาโฐ อตฺถิ โสเยว คเหตพฺโพ ฯ **โภชฺชยาคุนฺติ** ยา ปวารณํ ชเนติ ฯ **ยทคฺเคนาติ** ยํ อาทึ กตฺวา ฯ **สคฺคา เต อารทฺธาติ** สคฺคนิพฺพตฺตนกํ ปุญฺญํ อุปจิตนฺติ อตฺโถ ฯ **ยถาธมฺโม กาเรตพฺโพติ** ปรมฺปรโภชเนน กาเรตพฺโพ โภชฺชยาคุยา หิ ปวารณา โหตีติ ฯ **นาหนฺตํ กจฺจานาติ** ตสฺมึ กิร อวสิฏฺฐคุเฬ เทวตา สุขุโมชํ ปกฺขิปึสุ ฯ โส อญฺเญสํ ปริณามํ น คจฺฉติ ตสฺมา เอวมาห ฯ **คิลานสฺส คุฬนฺติ** ตถารูเปน พฺยาธินา คิลานสฺส ปจฺฉาภตฺตํ คุฬํ อนุชานามีติ อตฺโถ ฯ สพฺพสนฺถรินฺติ ยถา สพฺพตฺถ สนฺถตํ โหติ เอวํ สนฺถริตฺวา ฯ

สุนีธวสฺสการาติ สุนีโธ จ วสฺสกาโร จ เทฺว พฺราหฺมณา มคธรญฺโญ มหามจฺจา ฯ **วชฺชีนํ ปฏิพาหายาติ** วชฺชีราชกุลานํ อายมุขานํ ปจฺฉินฺทนตฺถาย ฯ **วตฺถูนีติ** ฆรวตฺถูนิ ฯ **จิตฺตานิ นมนฺติ นิเวสนานิ มาเปตุนฺติ** ตา กิร เทวตา วตฺถุวิชฺชาปาจกานํ สรีเร อธิมุจฺจิตฺวา เอวํ จิตฺตานิ นาเมนฺติ ฯ กสฺมา ฯ อมฺหากํ ยถานุรูปํ สกฺการํ กริสฺสนฺตีติ อตฺโถ ฯ ตาวตึเสหีติ โลเก กิร สกฺกํ เทวราชานํ วิสฺสุกมฺมญฺจ อุปาทาย ตาวตึสา ปณฺฑิตาติ

สทฺโท อพฺภุคฺคโต เตเนวาห ตาวตึเสหีติ ฯ ตาวตึเสหิ สทฺธึ
มนฺตฺวา วิย มาเปนฺตีติ อตฺโถ ฯ **ยาวตา อริยานํ อายตนนฺติ**
ยตฺตกํ อริยมนุสฺสานํ โอสรณฏฺฐานํ นาม อตฺถิ ฯ **ยาวตา
วณิชฺชปโถติ** ยตฺตกํ วาณิชานํ อาหฏภณฺฑสฺส ราสิวเสเนว
กยวิกฺกยฏฺฐานํ นาม อตฺถีติ อตฺโถ ฯ อิทํ **อคฺคนครนฺติ** เตสํ
อริยายตนํ วณิชฺชฏฺฐานํ อิทํ อคฺคนครํ ภวิสฺสติ ฯ **ปุฏเภทนนฺติ**
ภณฺฑปุฏเภทนฏฺฐานํ ภณฺฑคณฺฑิกานํ โมจนฏฺฐานนฺติ วุตฺตํ
โหติ ฯ อคฺคิโต วาติอาทีสุ สมฺจฺจยตฺเถ วาสทฺโท ฯ ตตฺร หิ
เอกสฺส โกฏฺฐาสสฺส อคฺคิโต เอกสฺส อุทกโต เอกสฺส อพฺภนฺตรโต
อญฺญมญฺญสฺส เภทา อนฺตราโย ภวิสฺสติ ฯ อุฬุมฺปนฺติ ปารํ
คมนตฺถาย อาณิโย อาโกเฏตฺวา กตํ ฯ **กุลฺลนฺติ** วลฺลิอาทีหิ
พนฺธิตฺวา กตํ ฯ **อณฺณวนฺติ** สพฺพนฺติเมน ปริจฺเฉเทน โยชนมตฺตํ
คมฺภีรสฺส จ ปุถุลสฺส จ อุทกฏฺฐานสฺเสตํ อธิวจนํ ฯ **สรนฺติ**
อิธ นที อธิปฺเปตา ฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ เย คมฺภีรวิตฺถตํ
ตณฺหาสรํ ตรนฺติ เต อริยมคฺคสงฺขาตํ เสตุํ กตฺวาน วิสฺสชฺช
ปลฺลลานิ อนามสิตฺวาว อุทกภริตานิ นินฺนฏฺฐานานิ อยมฺปน อิมํ
อปฺปมตฺตกํ อุทกํ อุตฺตริตุกาโมปิ กุลฺลํ หิ ชโน ปพนฺธติ พุทฺธา
ปน พุทฺธสาวกา จ วินา เอว กุลฺเลน ติณฺณา เมธาวิโน ชนาติ ฯ
อนนุโพธาติ อพุชฺฌเนน ฯ **สนฺธาวิตนฺติ** ภวโต ภวงฺคมนวเสน
สนฺธาวิตํ ฯ สํสริตนฺติ ปุนปฺปุนํ คมนวเสน สํสริตํ ฯ **มมญฺเจว
ตุมฺหากญฺจาติ** มยา จ ตุมฺเหหิ จ ฯ อถวา **สนฺธาวิตํ สํสริตนฺติ**

สนฺธาวิตํ สํสริตํ มมญฺเจว ตุมฺหากญฺจ อโหสีติ เอวเมตฺถ อตฺโถ ทฏฺฐพฺโพ ฯ **สํสิตนฺติ** สํสริตํ ฯ **ภวเนตฺตี สมูหตาติ** ภวโต คมนา สนฺธาวนา ตณฺหารชฺชุ สุฏฺฐุ หตา ฉินฺนา อปฺปวตฺติ กตา ฯ

นีลนฺติ อิทํ สพฺพสงฺคาหิกํ ฯ นีลวณฺณาติอาทิ ตสฺเสว วิภาคทสฺสนตฺถํ ฯ ตตฺถ น เตสํ ปกติวณฺณา นีลา นีลวิเลปนานํ วิจิตฺตตาวเสเนตํ วุตฺตํ ฯ ปฏิวฏฺเฏสีติ ปหาเรสิ ฯ **สาหารํ ทชฺเชยฺยาถาติ** สชนปทํ ทเทยฺยาถ ฯ **องฺคุลึ โปเถสุนฺติ** องฺคุลึ จาเลสุํ ฯ **อมฺพกายาติ** อิตฺถิกาย ฯ **โอโลเกถาติ** ปสฺสถ ฯ **อปโลเกถาติ** ปุนปฺปุนํ ปสฺสถ ฯ อุปสํหรถาติ อุปเนถ อิมํ ลิจฺฉวิปริสํ ตุมฺหากํ จิตฺเตน ตาวตึสสฺส ปริสํ หรถ ตาวตึสสฺส สมกํ กตฺวา ปสฺสถาติ อตฺโถ ฯ

ธมฺมสฺส จ อนุธมฺมํ พฺยากโรนฺตีติ ภควโต วุตฺตการณสฺส อนุการณํ กเถนฺติ ฯ **สหธมฺมิโก วาทานุวาโทติ** อปเรหิ วุตฺตการโณ หุตฺวา ตุมฺหากํ วาโท หิ วิญฺญูครหิตพฺพการณํ โกจิ อปฺปมตฺตโกปิ กึ น อาคจฺฉติ ฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ กึ สพฺพการเณนปิ ตุมฺหากํ ปวาโท คารยฺหํ การณํ นตฺถีติ ฯ **อนพฺภกฺขาตุกามาติ** อภิภวิตฺวา อจิกฺขิตุกามา ฯ **อนุวิจฺจการนฺติ** อนุวิทิตฺวา จินฺเตตฺวา ตุลยิตฺวา กาตพฺพํ กโรหีติ วุตฺตํ โหติ ฯ **ญาตมนุสฺสานนฺติ** โลเก ปากฏานํ ฯ **สาธุ โหตีติ** สุนฺทรํ โหติ ฯ **ปฏากํ ปริหเรยฺยุนฺติ** ปฏากํ อุกฺขิปิตฺวา นคเร โฆสนฺตา อาหิณฺเฑยฺยุํ ฯ กสฺมา ฯ เอวํ อมฺหากํ มหนฺตภาโว ภวิสฺสตีติ ฯ โอปานภูตนฺติ ปฏิยตฺตํ อุทปาโน วิย ปตีตํ ฯ

กุลนฺติ นิเวสนํ ฯ **ทาตพฺพํ มญฺเญยฺยาสีติ** มา อิเมสํ เทยฺยธมฺมํ อุปจฺฉินฺทิตฺถ สมฺปตฺตานํ หิ ทาตพฺพเมวาติ โอวทติ ฯ **โอกาโรติ** อวกาโร ลามกภาโว ฯ **สามุกฺกํสิกาติ** อตฺตนาเยว อุทฺธริตฺวา คหิตา อสาธารณา อญฺเญสนฺติ อตฺโถ ฯ **อุทฺทิสฺสกตนฺติ** อุทฺทิสิตฺวา กตํ ฯ **ปฏิจฺจกมฺมนฺติ** อตฺตานํ ปฏิจฺจ กตนฺติ อตฺโถ ฯ อถวา **ปฏิจฺจกมฺมนฺติ** นิมิตฺตกมฺมสฺเสตํ อธิวจนํ ฯ ตํ ปฏิจฺจกมฺมํ เอตฺถ อตฺถีติ มํสมฺปิ ปฏิจฺจกมฺมนฺติ วุตฺตํ ฯ โย หิ เอวรูปํ มํสํ ภุญฺชติ โสปิ ตสฺส กมฺมสฺส ทายาโท โหติ วธกสฺส วิย ตสฺสาปิ ปาณฆาตกมฺมํ โหตีติ อธิปฺปาโย ฯ น ชีรนฺตีติ อพฺภาจิกฺขนฺตา น ชีรนฺติ อพฺภกฺขานสฺส อนฺตํ น คจฺฉนฺตีติ อตฺโถ ฯ ติโกฏิ-ปริสุทฺธิกถา สงฺฆเภทสิกฺขาปทวณฺณนายํ วุตฺตา ฯ

ปจฺจนฺติมนฺติ อภิลาปมตฺตเมตํ ฯ ยํ สงฺโฆ อากงฺขตีติ วุตฺตตฺตา ปน ธุรวิหาโรปิ สมฺมนฺนิตุํ วฏฺฏติ ฯ กมฺมวาจํ อวตฺวา อปโลกเนนาปิ วฏฺฏติเยว ฯ **สกฏปริวตฺตกนฺติ** สกเฏหิ ปริกฺเขปํ วิย กตฺวา อจฺฉนฺติ ฯ **กาโกรวสทฺทนฺติ** ตตฺถ ตตฺถ อปวิฏฺฐอามิส-ขาทนตฺถาย อนุปเคเยว สนฺนิปติตานํ กากานํ โอรวสทฺทํ ฯ ยโสโช นาม กปิลสุตฺตปริโยสาเน ปพฺพชิตานํ ปญฺจนฺนํ สตานํ อคฺคปุริโส ฯ

อุสฺสาวนนฺติกนฺติอาทีสุ ฯ อุสฺสาวนนฺติกา ตาว เอวํ กาตพฺพา โย ถมฺภานํ วา อุปริ ภิตฺติปาเท วา นิกฺขนิตฺวา วิหาโร กยิรติ ตสฺส เหฏฺฐา ถมฺภปฏิจฺฉกา ปาสาณา ภูมิคติกาเอว ฯ ปฐม-ถมฺภมฺปน ปฐมภิตฺติปาทํ วา ปติฏฺฐาเปนฺเตหิ พหูหิ สมฺปริวาเรตฺวา

กปฺปิยกุฏึ กโรมาติ วาจํ นิจฺฉาเรนฺเตหิ มนุสฺเสสุ อุกฺขิปิตฺวา
ปติฏฺฐาเปนฺเตสุ อามสิตฺวา วา สยํ อุกฺขิปิตฺวา วา ถมฺโภ วา
ภิตฺติปาโท วา ปติฏฺฐาเปตพฺโพ ฯ กุรุนฺทีมหาปจฺจรีสุ ปน กปฺปิยกุฏึ
กปฺปิยกุฏีติ วตฺวา ปติฏฺฐาเปตพฺพนฺติ วุตฺตํ ฯ อนฺธกฏฺฐกถายํ
สงฺฆสฺส กปฺปิยกุฏึ อธิฏฺฐามีติ วุตฺตํ ฯ ตมฺปน อวตฺวาปิ อฏฺฐกถาสุ
วุตฺตนเยเนว วุตฺเต โทโส นตฺถิ ฯ อิทํ ปเนตฺถ สาธารณลกฺขณํ
ถมฺภปติฏฺฐานญฺจ วจนปริโยสานญฺจ สมกาลํ วฏฺฏติ ฯ สเจ หิ
อนิฏฺฐิเต วจเน ถมฺโภ ปติฏฺฐาติ อปฺปติฏฺฐิเต วา ตสฺมึ วจนํ
นิฏฺฐาติ อกตา โหติ กปฺปิยกุฏี ฯ เตเนว มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ
พหูหิ สมฺปริวาเรตฺวา วตฺตพฺพํ อวสฺสํ หิ เอกสฺสปิ วจน-
นิฏฺฐานญฺจ ถมฺภปติฏฺฐานญฺจ เอกโต ภวิสฺสตีติ ฯ อิฏฺฐกสิลา-
มตฺติกกุฏฺฏิกาสุ ปน กุฏีสุ เหฏฺฐา จยํ พนฺธิตฺวา วา อพนฺธิตฺวา
วา กโรนฺตุ ยโต ปฏฺฐาย ภิตฺตึ อุฏฺฐาเปตุกามา โหนฺติ ตํ
สพฺพปฐมํ อิฏฺฐกํ วา สิลํ วา มตฺติกาปิณฺฑํ วา คเหตฺวา
วุตฺตนเยเนว กปฺปิยกุฏี กาตพฺพา ฯ อิฏฺฐกาทโย หิ ภิตฺติยา
ปฐมิฏฺฐกาทีนํ เหฏฺฐา น วฏฺฏนฺติ ฯ ถมฺภา ปน อุปริ อุคฺคจฺฉนฺติ
ตสฺมา วฏฺฏนฺติ ฯ อนฺธกฏฺฐกถายํ ถมฺเภ หิ กยิรมาเน จตูสุ
โกเณสุ จตฺตาโร ถมฺภา อิฏฺฐกาทิกุฑฺฑเฑ จตูสุ โกเณสุ เทฺว
ติสฺโส อิฏฺฐกา อธิฏฺฐาตพฺพาติ วุตฺตํ ฯ ตถา ปน อกตายปิ
โทโส นตฺถิ ฯ อฏฺฐกถาสุ หิ วุตฺตเมว ปมาณํ ฯ โคนิสาทิกา
ทุวิธา อารามโคนิสาทิกา วิหารโคนิสาทิกาติ ฯ ตาสุ ยตฺถ เนว

อาราโม น เสนาสนานิ ปริกฺขิตฺตานิ โหนฺติ อยํ อาราม-
โคนิสาทิกา นาม ยตฺถ เสนาสนานิ สพฺพานิ วา เอกจฺจานิ วา
ปริกฺขิตฺตานิ อาราโม อปริกฺขิตฺโต อยํ วิหารโคนิสาทิกา นาม ฯ
อิติ อุภยตฺราปิ อารามสฺส อปริกฺขิตฺตภาโวเยว ปมาณํ ฯ อาราโม
ปน อุปฑฺฒปริกฺขิตฺโตปิ พหุตรปริกฺขิตฺโตปิ ปริกฺขิตฺโตเยว นามาติ
กุรุนฺทีมหาปจฺจรีสุ วุตฺตํ ฯ เอตฺถ กปฺปิยกุฏึ ลทฺธุํ วฏฺฏติ ฯ
คหปตีติ มนุสฺสา อาวาสํ กตฺวา กปฺปิยกุฏึ เทม ปริภุญฺชถาติ
วทนฺติ เอสา คหปติ นาม ฯ กปฺปิยกุฏึ กาตุํ เทมาติ วุตฺเตปิ
วฏฺฏติเยว ฯ อนฺธกฏฺฐกถายมฺปน ยสฺมา ภิกฺขุํ ฐเปตฺวา
เสสสหธมฺมิกานํ สพฺเพสญฺจ เทวมนุสฺสานํ หตฺถโต ปฏิคฺคโห จ
สนฺนิธิ จ อนฺโตวุตฺถญฺจ เตสํ สนฺตกํ ภิกฺขุสฺส วฏฺฏติ ตสฺมา
เตสํ เคหานิ เตหิ ทินฺนา กปฺปิยกุฏิ วา คหปตีติ วุจฺจตีติ
วุตฺตํ ฯ ปุนปิ วุตฺตํ ภิกฺขุสงฺฆสฺส วิหารํ ฐเปตฺวา ภิกฺขุนีนํ
อุปสฺสโย อารามิกานํ วา ติตฺถิยานํ วา เทวตานํ วา นาคานํ วา
อปิ พฺรหฺมานํ วา วิมานํ กปฺปิยกุฏิ โหตีติ ตํ สุวุตฺตํ
สงฺฆสนฺตกเมว หิ ภิกฺขุสนฺตกํ วา เคหํ คหปติกุฏิ น โหติ ฯ
สมฺมติกา นาม กมฺมวาจาย สาเวตฺวา กตาติ ฯ ยํ อิมาสุ จตูสุ
กปฺปิยภูมีสุ วุตฺถํ อามิสํ ตํ สพฺพํ อนฺโตวุตฺถสงฺขํ น คจฺฉติ
ภิกฺขูนญฺจ ภิกฺขุนีนญฺจ อนฺโตวุตฺถอนฺโตปกฺกโมจนตฺถํ หิ กปฺปิยกุฏิโย
อนุญฺญาตา ฯ ยมฺปน อกปฺปิยภูมิยํ สหเสยฺยาปโหนเก เคเห วุตฺถํ
สงฺฆิกํ วา ปุคฺคลิกํ วา ภิกฺขุสฺส ภิกฺขุนิยา วา สนฺตกํ เอกรตฺตมฺปิ

ฐปิตํ ตํ อนฺโตวุตฺถํ ตตฺถ ปกฺกญฺจ อนฺโตปกฺกํ นาม โหติ

เอตํ น กปฺปติ ฯ สตฺตาหกาลิกมฺปน ยาวชีวิกญฺจ วฏฺฏติ ฯ

ตตฺรายํ วินิจฺฉโย สามเณโร ภิกฺขุสฺส ตณฺฑุลาทิกํ อามิสํ

อาหริตฺวา กปฺปิยกุฏิยํ นิกฺขิปิตฺวา ปุนทิวเส ปจิตฺวา เทติ อนฺโต-

วุตฺถํ น โหติ ฯ ตตฺถ อกปฺปิยกุฏิยํ นิกฺขิตฺตสปฺปิอาทีสุ ยงฺกิญฺจิ

ปกฺขิปิตฺวา เทติ มุขสนฺนิธิ นาม โหติ ฯ มหาปจฺจริยํ ปน

อนฺโตวุตฺถํ โหตีติ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ นามมตฺตเมว นานากรณํ ฯ

ภิกฺขุ อกปฺปิยกุฏิยํ ฐปิตสปฺปิญฺจ ยาวชีวิกปณฺณญฺจ เอกโต ปจิตฺวา

ปริภุญฺชติ สตฺตาหํ นิรามิสํ วฏฺฏติ ฯ สเจ อามิสสํสฏฺฐํ กตฺวา

ปริภุญฺชติ อนฺโตวุตฺถญฺเจว สามปกฺกญฺจ โหติ ฯ เอเตนุปาเยน

สพฺพสํสคฺคา เวทิตพฺพา ฯ อิมา ปน กปฺปิยกุฏิโย กทา ชหิตวตฺถุกา

โหนฺตีติ ฯ อุสฺสาวนนฺติกา ตาว ยา ถมฺภานํ อุปริ ภิตฺติปาเท

วา นิกฺขนิตฺวา กตา สา สพฺเพสุ ถมฺเภสุ จ ภิตฺติปาเทสุ จ

อปนีเตสุ ชหิตวตฺถุกา โหติ ฯ สเจ ปน ถมฺเภ วา ภิตฺติปาเท

วา ปริวตฺเตนฺติ โย โย ฐิโต ตตฺถ ตตฺถ ปติฏฺฐาติ สพฺเพสุปิ

ปริวตฺติเตสุ ชหิตวตฺถุกาว โหติ ฯ อิฏฺฐกาทีหิ กตา จยสฺส

อุปริภิตฺติอตฺถาย ฐปิตํ อิฏฺฐกํ วา สิลํ วา มตฺติกาปิณฺฑํ วา

อาทึ กตฺวา วินาสิตกาเล ชหิตวตฺถุกา โหติ ฯ เยหิ ปน

อิฏฺฐกาทีหิ อธิฏฺฐิตา เตสุ อปนีเตสุปิ ตทญฺเญสุ ปติฏฺฐิเตสุ

อชหิตวตฺถุกาว โหติ ฯ โคนิสาทิกา ปาการาทีหิ ปริกฺเขเป กเต

ชหิตวตฺถุกา โหติ ฯ ปุน ตสฺมึ อาราเม กปฺปิยกุฏึ ลทฺธุํ วฏฺฏติ ฯ

สเจ ปน ปุนปิ ปาการาทโย ตตฺถ ตตฺถ ขณฺฑา โหนฺติ ตโต
ตโต คาโว ปวิสนฺติ ปุน กปฺปิยกุฏิ โหติฯ อิตรา ปน เทฺว
โคปานสิมตฺตํ ฐเปตฺวา สพฺพสฺมึ ฉทเน วินฏฺเฐ ชหิตวตฺถุกา
โหนฺติฯ สเจ โคปานสีนํ อุปริ เอกมฺปิ ปกฺขปาสกมณฺฑลํ อตฺถิ
รกฺขติฯ ยตฺร ปนิมา จตสฺโสปิ กปฺปิยภูมิโย นตฺถิ ตตฺถ
กึ กาตพฺพนฺติฯ อนุปสมฺปนฺนสฺส ทตฺวา ตสฺส สนฺตกํ กตฺวา
ปริภุญฺชิตพฺพํฯ ตตฺริทํ วตฺถุ กรวิกติสฺสตฺเถโร กิร วินยธรปาโมกฺโข
มหาสีวตฺเถรสฺส สนฺติกํ อคมาสิฯ โส ทีปาโลเกน สปฺปิกุมฺภํ
ปสฺสิตฺวา ภนฺเต กิเมตนฺติ ปุจฺฉิฯ เถโร อาวุโส คามโต
สปฺปิกุมฺโภ อาภโต ลูขทิวเส สปฺปินา ภุญฺชนตฺถายาติ อาหฯ
ตโต นํ ติสฺสตฺเถโร น วฏฺฏติ ภนฺเตติ อาหฯ เถโร ปุนทิวเส
ปมุเข นิกฺขิปาเปสิฯ ติสฺสตฺเถโร ปุน เอกทิวสํ อาคโต ตํ
ทิสฺวา ตเถว ปุจฺฉิตฺวา ภนฺเต สหเสยฺยาปโหนกฏฺฐาเน ฐเปตุํ
น วฏฺฏตีติ อาหฯ เถโร ปุนทิวเส พหิ นีหราเปตฺวา นิกฺขิปาเปสิฯ
ตํ โจรา หรึสุฯ โส ปุน เอกทิวสํ อาคตํ ติสฺสตฺเถรมาห
อาวุโส ตยา น วฏฺฏตีติ วุตฺเต โส กุมฺโภ พหิ นิกฺขิตฺโต
โจเรหิ อวหโฏติฯ ตโต นํ ติสฺสตฺเถโร อาห นนุ ภนฺเต
อนุปสมฺปนฺนสฺส ทาตพฺโพ อสฺส อนุปสมฺปนฺนสฺส หิ ทตฺวา
ตสฺส สนฺตกํ กตฺวา ปริภุญฺชิตุํ วฏฺฏตีติฯ

เมณฺฑกวตฺถุํ อุตฺตานเมวฯ อปิเจตฺถ อนุชานามิ ภิกฺขเว
ปญฺจ โครเสติ อิเม ปญฺจ โครเส วิสุํ ปริโภเคน ปริภุญฺชิตุมฺปิ

อนุชานามีติ อตฺโถ ฯ ปาเถยฺยํ ปริเยสิตุนฺติ เอตฺถ สเจ เกจิ สยเมว ญตฺวา เทนฺติ อิจฺเจตํ กุสลํ โน เจ เทนฺติ ญาติ-ปวาริตฏฺฐานโต ภิกฺขาจารวตฺเตน วา ปริเยสิตพฺพํ ตถา อลภนฺเตน อญฺญาติกอปฺปวาริตฏฺฐานโต ยาจิตฺวาปิ คเหตพฺพํ เอกทิวเสน คมนีเย มคฺเค เอกภตฺตตฺถาย ปริเยสิตพฺพํ ฯ ทีเฆ อทฺธาเน ยตฺตเกน กนฺตารํ นิตฺถรติ ตตฺตกํ ปริเยสิตพฺพํ ฯ

กาเชหิ คาหาเปตฺวาติ ปญฺจหิ กาชสเตหิ สุสงฺขตสฺส พทร-ปานสฺส กุฏสหสฺสํ คาหาเปตฺวา ฯ **เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ธมฺมึ กถํ กตฺวาติ** สาธุ ภิกฺขเว ปานํ อปิวนฺตา สมณสฺส โคตมสฺส สาวกา ปจฺจยพาหุลฺลิกาติ วาทํ น อุปฺปาทยิตฺถ มยิ จ คารวํ อกตฺถ มม จ ตุมฺเห สุคารวํ ชนยิตฺถ อิติ โว อหํ อิมินา การเณน สุฏฺฐุ ปสนฺโนติอาทินา นเยน ธมฺมึ กถํ กตฺวา อนุชานามิ ภิกฺขเว อฏฺฐ ปานานีติอาทิมาห ฯ ตตฺถ อมฺพปานนฺติ อาเมหิ วา ปกฺเกหิ วา อมฺเพหิ กตปานํ ฯ ตตฺถ อาเมหิ กโรนฺเตน อมฺพตรุณานิ ภินฺทิตฺวา อุทเก ปกฺขิปิตฺวา อาตเป อาทิจฺจปาเกน ปจิตฺวา ปริสฺสาเวตฺวา ตทหุปฏิคฺคหิเตหิ มธุสกฺกรกปฺปุราทีหิ โยเชตฺวา กาตพฺพํ ฯ เอวํ กตํ ปุเรภตฺตเมว กปฺปติ ฯ อนุปสมฺปนฺเนหิ กตํ ลภิตฺวา ปน ปุเรภตฺตํ ปฏิคฺคหิตํ ปุเรภตฺตํ สามิสปริโภเคนาปิ วฏฺฏติ ปจฺฉาภตฺตํ นิรามิสปริโภเคน ยาว อรุณุคฺคมนา วฏฺฏติ ฯ เอส นโย สพฺพปาเนสุ ฯ เตสุ ปน ชมฺพุปานนฺติ ชมฺพุผเลหิ กตปานํ ฯ โจจปานนฺติ อฏฺฐิเกหิ กทลิผเลหิ

กตปานํ ฯ **โมจปานนฺติ** อนฏฺฐิเกหิ กทลิผเลหิ กตปานํ ฯ **มธุกปานนฺติ** มธุกานํ ชาติรเสน กตปานํ ฯ ตํ ปน อุทกสมฺภินฺนํ วฏฺฏติ สุทฺธํ น วฏฺฏติ ฯ **มุทฺทิกปานนฺติ** มุทฺทิกา อุทเก มทฺทิตฺวา อมฺพปานํ วิย กตปานํ ฯ **สาลุกปานนฺติ** รตฺตุปฺปลนีลุปฺปลาทีนํ สาลุเก มทฺทิตฺวา กตปานํ ฯ **ผารุสกปานนฺติ** ผารุสเกหิ อมฺพปานํ วิย กตปานํ ฯ อิมานิ อฏฺฐปานานิ สีตานิปิ อาทิจฺจปากานิปิ วฏฺฏนฺติ อคฺคิปากานิ น วฏฺฏนฺติ ฯ **ธญฺญผลรสนฺติ** สตฺตนฺนํ ธญฺญานํ ผลรสํ ฯ **ฑากรสนฺติ** ปกฺกฑากรสํ ฯ ยาวกาลิก-ปตฺตานญฺหิ ปุเรภตฺตเมว รโส กปฺปติ ฯ ยาวชีวิกานํ ปฏิคฺคเหตฺวา ฐปิตสปฺปิอาทีหิ สทฺธึ ปกฺกานํ สตฺตาหํ กปฺปติ ฯ สเจ ปน สุทฺโธทเกน ปจฺจติ ยาวชีวมฺปิ วฏฺฏติ ฯ ขีราทีหิ สทฺธึ ปจิตุํ น วฏฺฏติ ฯ อญฺเญหิ ปกฺกมฺปิ ฑากรสสงฺขเมว คจฺฉติ ฯ กุรุนฺทิยมฺปน ยาวกาลิกปตฺตานมฺปิ สีโตทเก มทฺทิตฺวา กตรโส วา อาทิจฺจปาโก วา วฏฺฏตีติ วุตฺตํ ฯ ฐเปตฺวา **มธุกปุปฺผรสนฺติ** เอตฺถ มธุกปุปฺผรโส อคฺคิปาโก วา โหตุ อาทิจฺจปาโก วา ปจฺฉาภตฺตํ น วฏฺฏติ ฯ ปุเรภตฺตมฺปิ ยํ ปานํ คเหตฺวา มชฺชํ กโรนฺติ โส อาทิโต ปฏฺฐาย น วฏฺฏติ ฯ มธุกปุปฺผมฺปน อลฺลํ วา สุกฺขํ วา ภชฺชิตํ วา เตน กตผาณิตํ วา ยโต ปฏฺฐาย มชฺชํ น กโรติ ตํ สพฺพํ ปุเรภตฺตํ วฏฺฏติ ฯ อุจฺฉุรโส นิกฺกสโฏ ปจฺฉาภตฺตํ วฏฺฏติ ฯ อิติ ปานานิ อนุชานนฺเตน อิเมปิ จตฺตาโร รสา อนุญฺญาตาติ ฯ

โรชวตฺถุํ อุตฺตานเมว ฯ ตตฺถ **สพฺพญฺจ ฑากนฺติ** สปฺปิ-อาทีหิ ปกฺกํ วา อปกฺกํ วา ยงฺกิญฺจิ ฑากํ ฯ **ปิฏฺจขาทนียนฺติ** ปิฏฺฐมยํ ขาทนียํ ฯ โรโช กิร อิทํ อุภยมฺปิ สตสหสฺสํ วยํ กตฺวา ปฏิยาทาเปสิ ฯ **สงฺครํ อกํสูติ** กติกํ อกํสุ ฯ **อุพารํ โข เต อิทนฺติ** สุนฺทรํ โข เต อิทํ ฯ **นาหํ ภนฺเต อานนฺท พหุกโตติ** นาหํ พุทฺธาทิคตปฺปสาทพหุมาเนน อิธาคโตติ ทสฺเสติ ฯ **มญฺชุกาติ** มธุรวจนา ฯ **ปฏิภาเณยฺยกาติ** สเก สิปฺเป ปฏิภาณ-สมฺปนฺนา ฯ **ทกฺขาติ** เฉกา อนลสา วา ฯ **ปริโยทาตสิปฺปาติ** นิทฺโทสสิปฺปา ฯ **นาพิยาวาปเกนาติ** นาพิยา จ อาวาปเกน จ ฯ อาวาปโก จ นาม ยตฺถ ลทฺธํ ลทฺธํ อาวปนฺติ ปกฺขิปนฺตีติ วุตฺตํ โหติ ฯ **น ภิกฺขเว นหาปิตปุพฺเพน ขุรภณฺฑนฺติ** เอตฺถ คเหตฺวา ปริหริตุเมว น วฏฺฏติ อญฺญสฺส สนฺตเกน ปน เกเส เฉตฺตุํ วฏฺฏติ ฯ สเจ เวตนํ คเหตฺวา ฉินฺทติ น วฏฺฏติ ฯ โย อนหาปิตปุพฺโพ ตสฺส ปริหริตตปิ วฏฺฏติ ตํ วา อญฺญํ วา คเหตฺวา เกเส เฉตฺตตปิ วฏฺฏติ ฯ ภาคํ ทตฺวาติ ทสมํ ภาคํ ทตฺวา ฯ อิทํ กิร ชมฺพูทีเป โปราณกจาริตฺตํ ตสฺมา ทส โกฏฺฐาเส กตฺวา เอโก โกฏฺฐาโส ภูมิสามิกานํ ทาตพฺโพ ฯ

ยํ ภิกฺขเว มยา อิทํ น กปฺปตีติ อิเม จตฺตาโร มหาปเทเส ภควา ภิกฺขูนํ นยคฺคหณตฺถาย อาห ฯ ตตฺถ ธมฺมสงฺคาหกตฺเถรา สุตฺตํ คเหตฺวา ปริมทฺทนฺตา อิทํ อทฺทสํสุ ฯ **ธเปตฺวา ธญฺญผล-รสนฺติ** สตฺต ธญฺญานิ ปจฺฉาภตฺตํ น กปฺปนฺตีติ ปฏิกฺขิตฺตานิ ฯ

ตาล นาฬิเกร ปนส ลพุช อลาวุ กุมฺภณฺฑปุสผล ติปุส เอลาลุกาติ นว
มหาผลานิ สพฺพญฺจ อปรณฺณํ ธญฺญคติกเมว ฯ ตํ กิญฺจาปิ
น ปฏิกฺขิตฺตํ อถโข อกปฺปิยํ อนุโลเมติ ตสฺมา ปจฺฉาภตฺตํ
น กปฺปตีติ ฯ อฏฺฐ ปานานิ อนุญฺญาตานิ อวเสสานิ เวตฺต-
ตินฺตินิก มาตุลุงฺค กปิฏฺฐ โกสมฺพ กรมนฺทาทิขุทฺทกผลปานานิ อฏฺฐปาน-
คติกาเนว ฯ ตานิ กิญฺจาปิ น อนุญฺญาตานิ อถโข กปฺปิยํ
อนุโลเมนฺติ ตสฺมา กปฺปนฺติ ฯ ฐเปตฺวา หี สานุโลมํ ธญฺญผลรสํ
อญฺญํ ผลปานํ นาม อกปฺปิยํ นตฺถิ สพฺพํ ยามกาลิกํเยวาติ
กุรุนฺทิยํ วุตฺตํ ฯ ภควตา ฉ จีวรานิ อนุญฺญาตานิ ธมฺม-
สงฺคาหกตฺเถเรหิ เตสํ อนุโลมานิ ทุกุลํ ปตฺตุนฺนํ จีนปฏํ โสมารปฏํ
อิทฺธิมยิกํ เทวทตฺติยนฺติ อปรานิ ฉ อนุญฺญาตานิ ฯ ตตฺถ
ปตฺตุนฺนนฺติ ปตฺตุนฺนเทเส ปาณเกหิ สญฺชาตวตฺถํ ฯ เทฺว ปฏา
เทสนาเมเนว วุตฺตา ฯ ตานิ ตีณิ โกเสยฺยสฺสานุโลมานิ ทุกุลํ
สาณสฺส อิตรานิ เทฺว กปฺปาสิกสฺส วา สพฺเพสํ วา ฯ ภควตา
เอกาทสปตฺเต ปฏิกฺขิปิตฺวา เทฺว ปตฺตา อนุญฺญาตา โลหปตฺโต
เจว มตฺติกาปตฺโต จ ฯ โลหถาลกํ มตฺติกถาลกํ ตมฺพโลหถาลกนฺติ
เตสํเยว อนุโลมานิ ฯ ภควตา ตโย ตุมฺพา อนุญฺญาตา โลหตุมฺโพ
กฏฺฐตุมฺโพ ผลตุมฺโพติ ฯ กุณฺฑิกา กญฺจนโก อุทกตุมฺโพติ เตสํเยว
อนุโลมานิ ฯ กุรุนฺทิยมฺปน ปานียสงฺขปานียสราวกานิ เอเตสํ
อนุโลมานีติ วุตฺตํ ฯ ปฏฺฏิกา สูกรนฺตกนฺติ เทฺว กายพนฺธนานิ
อนุญฺญาตานิ ทุสฺสปฏฺเฏน รชฺชุเกน จ กตกายพนฺธนานิ เตสํ

อนุโลมานิ ฯ เสตจฺฉตฺตํ กิลญฺชจฺฉตฺตํ ปณฺณจฺฉตฺตนฺติ ตีณิ ฉตฺตานิ อนุญฺญาตานิ เอกปณฺณจฺฉตฺตํ เตสํเยว อนุโลมนฺติ อิมินา นเยน ปาลิญฺจ อฏฺฐกถญฺจ อนุเปกฺขิตฺวา อญฺญานิปิ กปฺปิยากปฺปิยานํ อนุโลมานิ เวทิตพฺพานิ ฯ

ตทหุปฏิคฺคหิตํ กาเล กปฺปตีติอาทิ สพฺพํ สมฺภินฺนรสํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ สเจ หิ ฉลฺลิมฺปิ อนปเนตฺวา สกเลเนว นาฬิเกรผเลน สทฺธึ ปานกํ ปฏิคฺคหิตํ โหติ นาฬิเกรํ อปเนตฺวา ตํ วิกาเลปิ วฏฺฏติ ฯ อุปริ สปฺปิปิณฺฑํ ฐเปตฺวา สีตลปายาสํ เทนฺติ ยํ ปายาเสน อสํสฏฺฐํ สปฺปิ ตํ อปเนตฺวา สตฺตาหํ ปริภุญฺชิตุํ วฏฺฏติ ฯ ถทฺธมธุผาณิตาทีสุปิ เอเสว นโย ฯ ตกฺโกลชาติผลาทีหิปิ อลงฺกริตฺวา ปิณฺฑปาตํ เทนฺติ ตานิ อุทฺธริตฺวา โธวิตฺวา ยาวชีวํ ปริภุญฺชิตพฺพานิ ฯ ยาคุยํ ปกฺขิปิตฺวา ทินฺนสิงฺคิเวราทีสุ เตลาทีสุปิ ปกฺขิปิตฺวา ทินฺนลฏฺฐิมธุกาทีสุปิ เอเสว นโย ฯ เอวํ ยํ ยํ อสมฺภินฺนรสํ โหติ ตํ ตํ เอกโต ปฏิคฺคหิตมฺปิ ยถา สุทฺธํ โหติ ตถา โธวิตฺวา วา ตจฺเฉตฺวา วา ตสฺส ตสฺส กาลวเสน ปริภุญฺชิตุํ วฏฺฏติ ฯ สเจ ปน สมฺภินฺนรสํ โหติ สํสฏฺฐํ น วฏฺฏติ ฯ ยาวกาลิกํ หิ อตฺตนา สทฺธึ สมฺภินฺนรสานิ ตีณิปิ ยามกาลิกาทีนิ อตฺตโน สภาวํ อุปเนติ ยามกาลิกมฺปิ เทฺวปิ สตฺตาหกาลิกาทีนิ อตฺตโน สภาวํ อุปเนติ สตฺตาหกาลิกมฺปิ อตฺตนา สทฺธึ สํสฏฺฐํ ยาวชีวิกํ อตฺตโน สภาวํเยว อุปเนติ ตสฺมา เตน ตทหุปฏิคฺคหิเตน สทฺธึ ตทหุปฏิคฺคหิตํ วา ปุเร

ปฏิคฺคหิตํ วา ยาวชีวิกํ สตฺตาหํ กปฺปติ ทฺวีหปฏิคฺคหิเตน ฉาหํ
ตีหปฏิคฺคหิเตน ปญฺจาหํ สตฺตาหปฏิคฺคหิเตน ตทเหว กปฺปตีติ
เวทิตพฺพํ ฯ ตสฺมาเยว หิ สตฺตาหกาลิเกน ภิกฺขเว ยาวชีวิกํ
ตทหุปฏิคฺคหิตนฺติ อวตฺวา ปฏิคฺคหิตํ สตฺตาหํ กปฺปตีติ วุตฺตํ ฯ
กาลยามสตฺตาหาติกฺกเมสุ เจตฺถ วิกาลโภชนสนฺนิธิเภสชฺชสิกฺขาปทานํ
วเสน อาปตฺติโย เวทิตพฺพา ฯ อิเมสุ จ ปน จตูสุ กาลิเกสุ
ยาวกาลิกํ ยามกาลิกนฺติ อิทเมว ทฺวยํ อนฺโตวุตฺถกญฺเจว สนฺนิธิ-
การกญฺจ โหติ สตฺตาหกาลกญฺจ ยาวชีวิกญฺจ อกปฺปิยกุฏิยํ
นิกฺขิปิตุมฺปิ วฏฺฏติ สนฺนิธิมฺปิ น ชเนตีติ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ
อุตฺตานเมวาติ ฯ

เภสชฺชกฺขนฺธก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

กฐินกฺขนฺธก วณฺณนา

กฐินกฺขนฺธเก ฯ **ปาเฐยฺยกาติ** ปาเฐยฺยรฏฺฐวาสิโน ฯ ปาเฐยฺยํ นาม โกสเลสุ ปจฺฉิมทิสาภาเค รฏฺฐํ ตตฺถ วาสิโนติ วุตฺตํ โหติ ฯ โกสลรญฺโญ เอกปิตุภาตูนํ ภทฺทวคฺคิยตฺเถรานํ เอตํ อธิวจนํ ฯ เตสุ สพฺพเชฏฺฐโก อนาคามิ สพฺพปจฺฉิมโก โสตาปนฺโน เอโกปิ อรหา วา ปุถุชฺชโน วา นตฺถิ ฯ **อารญฺญกาติ** ธุตงฺค-สมาทานวเสน อารญฺญกา น อรญฺญวาสมตฺเตน ฯ ปิณฺฑ-ปาติกาทิภาเวปิ เตสํ เอเสว นโย ฯ สีสวเสน เจตํ วุตฺตํ ฯ อิเม ปน เตรสาปิ ธุตงฺคานิ สมาทายเยว วตฺตนฺติ ฯ **อุทกสงฺคเหติ** อุทเกน สงฺคหิเตน ฆฏฺฏิเต สํสฏฺเฐ ถเล จ นินฺเน จ เอโกทกี ภูเตติ อตฺโถ ฯ **อุทกจิกฺขลฺเลติ** อกฺกนฺตกฺกนฺตฏฺฐาเน อุทก-จิกฺขลฺโล อุฏฺฐหิตฺวา ยาว อานิสทา ปหรติ อีทิเส จิกฺขลฺเลติ อตฺโถ ฯ **โอกปุณฺเณหีติ** อุทกปุณฺเณหิ ฯ เตสํ กิร จีวรานิ ฆนานิ เตสุ ปติตํ อุทกํ น ปคฺฆรติ ฆนตฺตา ปุฏพทฺธํ วิย ติฏฺฐติ เตน วุตฺตํ โอกปุณฺเณหิ จีวเรหีติ ฯ **โอฆปุณฺเณหีติปิ** ปาโฐ ฯ **อวิวทมานา วสฺสํ วสิมฺหาติ** เอตฺถ อาคนฺตุกฏฺฐาเน เสนาสนผาสุตาย อภาเวน จ ภควโต ทสฺสนาลาเภน อุกฺกณฺฐิต-ตาย จ เต ภิกฺขู ผาสุํ น วสึสุ ตสฺมา อวิวทมานา ผาสุกํ

วสฺสํ วสิมฺหาติ นาโวจุํ ฯ **ธมฺมึ กถํ กตฺวาติ** ภควา เตสํ ภิกฺขูนํ อนมตคฺคิยกถํ กเถสิ ฯ เต สพฺเพว กถาปริโยสาเน อรหตฺตํ ปาปุณิตฺวา นิสินฺนฏฺฐานโตเยว อากาเส อุปฺปติตฺวา อคมํสุ ฯ ตํ สนฺธาย วุตฺตํ ธมฺมึ กถํ กตฺวาติ ฯ ตโต ภควา สเจ กฐินตฺถาโร ปญฺญตฺโต อภวิสฺส เอเต ภิกฺขู เอกํ จีวรํ ฐเปตฺวา สนฺตรุตฺตเรน อาคจฺฉนฺตา น เอวํ กิลนฺตา อสฺสุ กฐินตฺถาโร จ นาเมส สพฺพพุทฺเธหิ อนุญฺญาโตติ จินฺเตตฺวา กฐินตฺถารํ อนุชานิตุกาโม ภิกฺขู อามนฺเตสิ อามนฺเตตฺวา จ ปน อนุชานามิ ภิกฺขเวติอาทิมาห ฯ

ตตฺถ **อตฺถตกฐินานํ** โวติ เอตฺถ นิปาตมตฺตํ โวกาโร อตฺถตกฐินานนฺติ อตฺโถ ฯ เอวญฺหิ สติ ปรโต โส เนสํ ภวิสฺสตีติ ยุชฺชติ ฯ อถวา โวติ สามีวจนเมเวตํ ฯ **โส เนสนฺติ** เอตฺถ ปน โส จีวรุปฺปาโทเยว อตฺถตกฐินา เนสํ ภวิสฺสตีติ อตฺโถ ฯ ตตฺถ **อนามนฺตจาโรติ** ยาว กฐินํ น อุทฺธรียติ ตาว อนามนฺเตตฺวา จรณํ กปฺปิสฺสติ จาริตฺตสิกฺขาปเท อนาปตฺติ ภวิสฺสตีติ อตฺโถ ฯ **อสมาทานจาโรติ** ติจีวรํ อสมาทาย จรณํ จีวรวิปฺปวาโส กปฺปิสฺสตีติ อตฺโถ ฯ **คณโภชนนฺติ** คณโภชนมฺปิ กปฺปิสฺสติ ฯ **ยาวทตฺถจีวรนฺติ** ยาวตเกน จีวเรน อตฺโถ ตาวตกํ อนธิฏฺฐิตํ อวิกปฺปิตํ กปฺปิสฺสตีติ อตฺโถ ฯ **โย จ ตตฺถ จีวรุปฺปาโทติ** ตตฺถ กฐินตฺถตสีมายํ มตกจีวรํ วา โหตุ สงฺฆํ อุทฺทิสฺส ทินฺนํ วา สงฺฆิเกน ตตฺรุปฺปาเทน อาภตํ วา เยนเกนจิ อากาเรน

ยํ สงฺฆิกํ จีวรํ อุปฺปชฺชติ ตํ เตสํ ภวิสฺสตีติ อตฺโถ ฯ **เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว กถินํ อตฺถริตพฺพนฺติ** เอตฺถ กถินตฺถารํ เก ลภนฺติ เก น ลภนฺตีติ ฯ คณนวเสน ตาว ปจฺฉิมโกฏิยา ปญฺจ ชนา ลภนฺติ อุทฺธํ สตสหสฺสมฺปิ ฯ ปญฺจนฺนํ เหฏฺฐา น ลภนฺติ ฯ วุตฺถวสฺสวเสน ปุริมิกาย วสฺสํ อุปคนฺตฺวา ปฐมปวารณาย ปวาริตา ลภนฺติ ฉินฺนวสฺสา วา ปจฺฉิมิกาย อุปคตา วา น ลภนฺติ อญฺญสฺมึ วิหาเร วุตฺถวสฺสาปิ น ลภนฺตีติ มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ฯ ปุริมิกาย อุปคตานมฺปน สพฺเพ ปจฺฉิมิกา คณปูรกา โหนฺติ อานิสํสํ น ลภนฺติ อานิสํโส อิตเรสํเยว โหติ ฯ สเจ ปุริมิกาย อุปคตา จตฺตาโร วา โหนฺติ ตโย วา เทฺว วา เอโก วา อิตเร คณปูรเก กตฺวา กถินํ อตฺถริตพฺพํ ฯ อถ จตฺตาโร ภิกฺขู อุปคตา เอโก ปริปุณฺณวสฺโส สามเณโร โส เจ ปจฺฉิมิกาย อุปสมฺปชฺชติ คณปูรโก เจว โหติ อานิสํสญฺจ ลภติ ฯ ตโย ภิกฺขู เทฺว สามเณรา เทฺว ภิกฺขู ตโย สามเณรา เอโก ภิกฺขุ จตฺตาโร สามเณราติ เอตฺถาปิ เอเสว นโย ฯ สเจ ปุริมิกาย อุปคตา กถินตฺถารกุสลา น โหนฺติ อตฺถารกุสลา ขนฺธกภาณกตฺเถรา ปริเยสิตฺวา อาเนตพฺพา กมฺมวาจํ สาเวตฺวา กถินํ อตฺถราเปตฺวา ทานญฺจ ภุญฺชิตฺวา คมิสฺสนฺติ ฯ อานิสํโส ปน อิตเรสํเยว โหติ ฯ กถินํ เกน ทินฺนํ วฏฺฏติ ฯ เยนเกนจิ เทเวน วา มนุสฺเสน วา ปญฺจนฺนํ วา สหธมฺมิกานํ อญฺญตเรน ทินฺนํ วฏฺฏติ ฯ กถินทายกสฺส วตฺตํ อตฺถิ สเจ โส ตํ

อชานนฺโต ปุจฺฉติ ภนฺเต กถํ กฐินํ ทาตพฺพนฺติ ตสฺส เอวํ
อาจิกฺขิตพฺพํ ติณฺณํ จีวรานํ อญฺญตรปโหนกํ สุริยุคฺคมนสมเย
วตฺถํ กฐินจีวรํ เทมาติ ทาตุํ วฏฺฏติ ตสฺส ปริกมฺมตฺถํ
เอตฺตกา นาม สูจิโย เอตฺตกํ สุตฺตํ เอตฺตกํ รชนํ ปริกมฺมํ
กโรนฺตานํ เอตฺตกานํ ภิกฺขูนํ ยาคุภตฺตญฺจ ทาตุํ วฏฺฏตีติ ฯ
กฐินตฺถารเกนาปิ ธมฺเมน สเมน อุปฺปนฺนํ กฐินํ อตฺถริตพฺพํ ฯ
อตฺถรนฺเตน วตฺตํ ชานิตพฺพํ ตนฺตวายเคหโต หิ อาภตสนฺตาเนเนว
ขลิมกฺขิตสาฏโกปิ น วฏฺฏติ มลินสาฏโกปิ น วฏฺฏติ ตสฺมา
กฐินตฺถารสาฏกํ ลภิตฺวา สุฏฺฐุ โธวิตฺวา สูจิอาทีนิ จีวรกมฺมุป-
กรณานิ สชฺเชตฺวา พหูหิ ภิกฺขูหิ สทฺธึ ตทเหว สิพฺเพตฺวา
นิฏฺฐิตสูจิกมฺมํ รชิตฺวา กปฺปพินฺทุํ ทตฺวา กฐินํ อตฺถริตพฺพํ ฯ สเจ
ตสฺมึ อนตฺถเตเยว อญฺโญ กฐินสาฏกํ อาหรติ อญฺญานิ จ
พหูนิ กฐินานิสํสวตฺถานิ เทติ โย อานิสํสํ พหุํ เทติ ตสฺส
สนฺตเกเนว อตฺถริตพฺพํ ฯ อิตโร ยถา ตถา โอวทิตฺวา สญฺญา-
เปตพฺโพ ฯ กฐินมฺปน เกน อตฺถริตพฺพํ ฯ ยสฺส สงฺโฆ กฐินจีวรํ
เทติ ฯ สงฺเฆน ปน กสฺส ทาตพฺพํ ฯ โย ชิณฺณจีวโร โหติ ฯ
สเจ พหู ชิณฺณจีวรา วุฑฺฒสฺส ทาตพฺพํ ฯ วุฑฺเฒสุปิ โย
มหาปุริโส ตทเหว จีวรํ กตฺวา อตฺถริตุํ สกฺโกติ ตสฺส
ทาตพฺพํ ฯ สเจ วุฑฺโฒ น สกฺโกติ นวกตโร สกฺโกติ ตสฺส
ทาตพฺพํ ฯ อปิจ สงฺเฆน มหาเถรสฺส สงฺคหํ กาตุํ วฏฺฏติ ตสฺมา
ตุมฺเห ภนฺเต คณฺหถ มยํ กตฺวา ทสฺสามาติ วตฺตพฺพํ ฯ ตีสุ

จีวเรสุ ยํ ชิณฺณํ โหติ ตทตฺถาย ทาตพฺพํ ฯ ปกติยา ทุปฏฺฏ-
จีวรสฺส ทุปฏฺฏตฺถายเยว ทาตพฺพํ ฯ สเจปิสฺส เอกปฏฺฏจีวรํ ฆนํ
โหติ กฐินสาฏกา จ เปลวา สารุปฺปตฺถาย ทุปฏฺฏปโหนกเมว
ทาตพฺพํ ฯ อหํ อลภนฺโต เอกปฏฺฏํ ปารุปามีติ วทนฺตสฺสาปิ
ทุปฏฺฏํ ทาตุํ วฏฺฏติ ฯ โย ปน โลภปกติโก โหติ ตสฺส น
ทาตพฺพํ ฯ เตนาปิ กฐินํ อตฺถริตฺวา ปจฺฉา วิสิพฺเพตฺวา เทฺว
จีวรานิ กริสฺสามีติ น คเหตพฺพํ ฯ ยสฺส ปน ทียติ ตสฺส
เยน วิธินา ทาตพฺพํ ตํ ทสฺเสตุํ **เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว กฐินํ
อตฺถริตพฺพนฺติ อารภิตฺวา สุณาตุ เม ภนฺเตติอาทิกา** ทาน-
กมฺมวาจา ตาว วุตฺตา ฯ เอวํ ทินฺเน ปน กฐิเน สเจ ตํ
กฐินทุสฺสํ นิฏฺฐิตปริกมฺมเมว โหติ อิจฺเจตํ กุสลํ โน เจ
นิฏฺฐิตปริกมฺมํ โหติ อหํ เถโรติ วา พหุสฺสุโตติ วา เอเกนาปิ
อกาตุํ น ลพฺภติ สพฺเพเหว สนฺนิปติตฺวา โธวนสิพฺพนรชนานิ
นิฏฺฐเปตพฺพานิ ฯ อิทํ หิ กฐินวตฺตํ นาม พุทฺธปฺปสตฺถํ อตีเต
ปทุมุตฺตโร หิ ภควา กฐินวตฺตํ อกาสิ ฯ ตสฺส กิร อคฺคสาวโก
สุชาตตฺเถโร นาม กฐินํ คณฺหิ ฯ ตํ สตฺถา อฏฺฐสฏฺฐิยา
ภิกฺขุสตสหสฺเสหิ สทฺธึ นิสีทิตฺวา อกาสิ ฯ กตปริโยสิตํ ปน
กฐินํ คเหตฺวา อตฺถารเกน ภิกฺขุนา สเจ สงฺฆาฏิยา กฐินํ
อตฺถริตุกาโม โหติ โปราณิกา สงฺฆาฏิ ปจฺจุทฺธริตพฺพา นวา
สงฺฆาฏิ อธิฏฺฐาตพฺพา อิมาย สงฺฆาฏิยา กฐินํ อตฺถรามีติ วาจา
ภินฺทิตพฺพาติอาทินา ปริวาเร วุตฺตวิธาเนน กฐินํ อตฺถริตพฺพํ ฯ

อตฺถริตฺวา จ ปน เตน กถินตฺถารเกน ภิกฺขุนา สงฺฆํ อุปสงฺกมิตฺวา
เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เอวมสฺส วจนีโย
อตฺถตํ ภนฺเต สงฺฆสฺส กถินํ ธมฺมิโก กถินตฺถาโร อนุ-
โมทถาติ เตหิ อนุโมทเกหิ ภิกฺขูหิ เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา
อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เอวมสฺส วจนีโย อตฺถตํ อาวุโส สงฺฆสฺส
กถินํ ธมฺมิโก กถินตฺถาโร อนุโมทามาติเอวมาทินา ปริวาเร
วุตฺตวิธาเนเนว อนุโมทาเปตพฺพํ อิตเรหิ จ อนุโมทิตพฺพํ ฯ
เอวํ สพฺเพสํ อตฺถตํ โหติ กถินํ ฯ วุตฺตํ เหตํ ปริวาเร
ทฺวินฺนํ ปุคฺคลานํ อตฺถตํ โหติ กถินํ อตฺถารกสฺส จ อนุโมทกสฺส
จาติ ฯ ปุนปิ วุตฺตํ น สงฺโฆ กถินํ อตฺถรติ น คโณ
กถินํ อตฺถรติ ปุคฺคโล กถินํ อตฺถรติ สงฺฆสฺส อนุโมทนาย
คณสฺส อนุโมทนาย ปุคฺคลสฺส อตฺถารา สงฺฆสฺส อตฺถตํ โหติ
กถินํ คณสฺส อตฺถตํ โหติ กถินํ ปุคฺคลสฺส อตฺถตํ โหติ
กถินนฺติ ฯ เอวํ อตฺถเต ปน กถิเน สเจ ปน กถินจีวเรน
สทฺธึ อาภตํ อานิสํสํ ทายกา เยน อมฺหากํ กถินํ คหิตํ ตสฺเสว
เทมาติ เทนฺติ ภิกฺขุสงฺโฆ อนิสฺสโร ฯ อถ อวิจาเรตฺวาว
ทตฺวา คจฺฉนฺติ ภิกฺขุสงฺโฆ อิสฺสโร ตสฺมา สเจ กถินตฺ-
ถารกสฺส เสสจีวรานิปิ ทุพฺพลานิ โหนฺติ สงฺเฆน อปโลเกตฺวา
เตสํปิ อตฺถาย วตฺถานิ ทาตพฺพานิ ฯ กมฺมวาจา ปน เอกาเยว
วฏฺฏติ ฯ อวเสสกถินานิสํสวตฺถานิ วสฺสาวาสิกฏฺฐิติกาย ทาตพฺพานิ ฯ
ฐิติกาย อภาเวน เถราสนโต ปฏฺฐาย ทาตพฺพานิ ฯ ครุภณฺฑํ

น ภาเชตพฺพํ ฯ สเจ ปน เอกสีมาย พหู วิหารา โหนฺติ
สพฺเพ ภิกฺขู สนฺนิปาเตตฺวา เอกตฺถ กฐินํ อตฺถริตพฺพํ วิสุํ
วิสุํ อตฺถริตุํ น วฏฺฏติ ฯ อิทานิ ยถา จ กฐินํ อตฺถตํ
โหติ ยถา จ อนตฺถตํ ตํ วิธึ วิตฺถารโต ทสฺเสตุํ เอวญฺจ
ปน ภิกฺขเว อตฺถตํ โหติ กฐินํ เอวํ อนตฺถตนฺติ วตฺวา
อกรณียญฺเจว มหาภูมิกญฺจ อนตฺถตลกฺขณํ ตาว ทสฺเสนฺโต
อุลฺลิขิตมตฺเตนาติอาทิเก จตุวีสติ อาการเร ทสฺเสสิ ตโต ปรํ
อตฺถตลกฺขณํ ทสฺเสนฺโต อหเตน อตฺถตนฺติอาทิเก สตฺตรส
อาการเร ทสฺเสสิ ฯ ปริวาเรปิ หิ จตุวีสติยา อาการเรหิ อนตฺถตํ๐
โหติ กฐินํ สตฺตรสหาการเรหิ อตฺถตํ โหติ กฐินนฺติ อิทเมว
ลกฺขณํ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ **อุลฺลิขิตมตฺเตนาติ** ทีฆโต จ ปุถุลโต จ
ปมาณคหณมตฺเตน ฯ ปมาณํ หิ คณฺหนฺโต ตสฺส ตสฺส ปเทสสฺส
สญฺชานนตฺถํ นขาทีหิ วา ตํ ปริจฺเฉทํ ทสฺเสนฺโต อุลฺลิขติ
นลาฏาทีสุ วา ฆํสติ ตสฺมา ตํ ปมาณคหณํ อุลฺลิขิตมตฺตนฺติ
วุจฺจติ ฯ โธวนมตฺเตนาติ กฐินทุสฺสโธวนมตฺเตน ฯ **จีวรวิจารณ-
มตฺเตนาติ** ปญฺจกํ วา สตฺตกํ วา นวกํ วา เอกาทสกํ วา
โหตูติ เอวํ วิจารณมตฺเตน ฯ **เฉทนมตฺเตนาติ** ยถาวิจาริตสฺส
วตฺถสฺส เฉทนมตฺเตน ฯ **พนฺธนมตฺเตนาติ** โมฆสุตฺตกาโรปน-
มตฺเตน ฯ **โอวฏฺฏิยกรณมตฺเตนาติ** โมฆสุตฺตกานุสาเรน ทีฆสิพฺพิต-
มตฺเตน ฯ **กณฺฑูสกรณมตฺเตนาติ** มุทฺธิยปฏพนฺธนมตฺเตน ฯ **ทฬฺหี-
กมฺมกรณมตฺเตนาติ** เทฺว จิมิลิกาโย เอกโต กตฺวา สิพฺพิตมตฺเตน ฯ

อถวา ปรมจิมิลิกา ฆเฏตฺวา ธปิตา โหติ กถินสาฏกํ ตสฺสา กุจฺฉิสฺมึ จิมิลิกํ กตฺวา สิพฺพิตมตฺเตนาติปิ อตฺโถ ฯ๔ มหาปจฺจริยํ ปกติจีวรสฺส อุปสฺสยทาเนนาติ วุตฺตํ ฯ กุรุนฺทิยมฺปน ปกติปฏฺฏพทฺธจีวรํ ทุปฏฺฏํ กาตุํ กุจฺฉิจิมิลิกอลฺลิยาปนมตฺเตนาติ วุตฺตํ ฯ **อนุวาตกรณมตฺเตนาติ** ปิฏฺฐิอนุวาตาโรปนมตฺเตน ฯ **ปริภณฺฑกรณมตฺเตนาติ** กุจฺฉิอนุวาตาโรปนมตฺเตน ฯ **โอวฏฺเฏยฺย-กรณมตฺเตนาติ** อาคนฺตุกปฏฺฏาโรปนมตฺเตน ฯ กถินจีวรโต วา ปฏฺฏํ คเหตฺวา อญฺญสฺมึ กถินจีวเร ปฏฺฏาโรปนมตฺเตน ฯ **กมฺพลมทฺทน-มตฺเตนาติ** เอกวารํเยว รชเน ปกฺขิตฺเตน ทนฺตวณฺเณน ปณฺฑุปลาส-วณฺเณน วา ฯ สเจ ปน สกึ วา ทฺวิกฺขตฺตุํ วา รตฺตมฺปิ สารุปฺปํ โหติ วฏฺฏติ ฯ **นิมิตฺตกเตนาติ** อิมินา ทุสฺเสน กถินํ อตฺถริสฺสามีติ เอวํ นิมิตฺตกเตน ฯ เอตฺตกเมว หิ ปริวาเร วุตฺตํ ฯ อฏฺฐกถาสุ ปน อยํ สาฏโก สุนฺทโร สกฺกา อิมินา กถินํ อตฺถริตุนฺติ เอวํ นิมิตฺตกมฺมํ กตฺวา ลทฺเธนาติ วุตฺตํ ฯ **ปริกถากเตนาติ** กถินํ นาม ทาตุํ วฏฺฏติ กถินทายโก พหุํ ปุญฺญํ ปสวตีติ เอวํ ปริกถาย อุปฺปาทิเตน ฯ กถินํ นาม อติอุกฺกฏฺฐํ วฏฺฏติ มาตรมฺปิ วิญฺญาเปตุํ น วฏฺฏติ อากาสโต โอติณฺณสทิสเมว วฏฺฏติ ฯ **กุกฺกุกเตนาติ** ตาวกาลิเกน ฯ **สนฺนิธิกเตนาติ** เอตฺถ ทุวิโธ สนฺนิธิ กรณสนฺนิธิ จ นิจยสนฺนิธิ จ ฯ ตตฺถ ตทเหว อกตฺวา ฐเปตฺวา กรณํ กรณสนฺนิธิ นาม ฯ สงฺโฆ อชฺช กถินทุสฺสํ ลภิตฺวา ปุนทิวเส เทติ อยํ นิจยสนฺนิธิ นาม ฯ

นิสฺสคฺคิเยนาติ รตฺตินิสฺสคฺคิเยน ฯ ปริวาเรปิ วุตฺตํ นิสฺสคฺคิยํ นาม กยิรมาเน อรุโณ อุทฺริยตีติ ฯ **อกปฺปกเตนาติ** อนาทินฺน-กปฺปพินฺทุนา ฯ **อญฺญตฺร** สงฺฆาฏิยาติอาทีสุ ฐเปตฺวา สงฺฆาฏิ-อุตฺตราสงฺคอนฺตรวาสเก อญฺเญน ปจฺจตฺถรณาทินา อตฺถตํ อนตฺถตํ โหตีติ ฯ อญฺญตฺร ปญฺจเกน วา **อติเรกปญฺจเกน** วาติ ปญฺจกานิ วา อติเรกปญฺจกานิ วา ขณฺฑานิ กตฺวา มหามณฺฑล อฑฺฒ-มณฺฑลานิ ทสฺเสตฺวา กเตเนว วฏฺฏติ ฯ เอวญฺหิ สมณฺฑลีกตํ โหติ ตํ ฐเปตฺวา อญฺเญน อจฺฉินฺนเกน วา ทฺวิตฺติจตุก-ขณฺฑเกน วา น วฏฺฏติ ฯ **อญฺญตฺร ปุคฺคลสฺส อตฺถาราติ** ปุคฺคลสฺส อตฺถารํ ฐเปตฺวา น อญฺเญน สงฺฆสฺส วา คณสฺส วา อตฺถาเรน อตฺถตํ โหติ ฯ **นิสฺสีมฏฺโฐ อนุโมทตีติ** พหิอุปจาร-สีมาย ฐิโต อนุโมทติ ฯ **อหเตนาติ** อปริภุตฺเตน ฯ **อหต-กปฺเปนาติ** อหตสทิเสน เอกวารํ วา ทฺวิกฺขตฺตุํ วา โธเตน ฯ **ปิโลติกายาติ** คตวตฺถุกสาฏเกน ฯ ปํสุกูเลนาติ เตวีสติยา เขตฺเตสุ อุปฺปนฺนปํสุกูเลน ฯ ปํสุกูลิยภิกฺขุนา โจลกภิกฺขํ อาหิณฺฑิตฺวา ลทฺธโจลเกหิ กตจีวเรนาติ กุรุนฺทีมหาปจฺจรีสุ วุตฺตํ ฯ **อาปณิเกนาติ** อาปณทฺวาเร ปติตปิโลติกํ คเหตฺวา กฐินตฺถาย เทติ เตนาปิ วฏฺฏตีติ อตฺโถ ฯ เสสํ วุตฺตวิปลฺลาเสน เวทิตพฺพํ ฯ อิมสฺมึ ปน ฐาเน สห กฐินสฺส อตฺถารา กตี ธมฺมา ชายนฺตีติอาทิ พหูสุ อฏฺฐกถาสุ วุตฺตํ ตํ สพฺพํ ปริวาเร ปาลึ อารูฬฺหเมว ตสฺมา ตตฺถ อาคตนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ น หิ เตน อิธ อวุจฺจมาเนน

กฐินตฺถารสฺส กิญฺจิ ปริหายติ ฯ เอวํ กฐินตฺถารํ ทสฺเสตฺวา
อิทานิ อุพฺภารํ ทสฺเสตุํ กถญฺจ ภิกฺขเว อุพฺภตํ โหติ กฐินนฺติ-
อาทิมาห ฯ ตตฺถ **มาติกาติ** มาตโร ชเนตฺติโยติ อตฺโถ ฯ
กฐินุพฺภารํ หิ เอตา อฏฺฐ ชเนตฺติโย ฯ ตาสุ ปกฺกมนํ อนฺโต
อสฺสาติ ปกฺกมนนฺติกา ฯ เอวํ เสสาปิ เวทิตพฺพา ฯ น **ปจฺเจสฺสนฺติ**
น ปุน อาคมิสฺสํ ฯ เอตสฺมึ ปน ปกฺกมนนฺติเก กฐินุทฺธาเร
ปฐมํ จีวรปลิโพโธ ฉิชฺชติ ปจฺฉา อาวาสปลิโพโธ เอวํ
ปกฺกมโต หิ จีวรปลิโพโธ อนฺโตสีมายเมว ฉิชฺชติ อาวาสปลิโพโธ
สีมาติกฺกเม ฯ วุตฺตมฺปิ เจตํ ปริวาเร

ปกฺกมนนฺติโก กฐินุทฺธาโร วุตฺโต อาทิจฺจพนฺธุนา
เอตญฺจาหํ วิสฺสชฺชิสฺสํ จีวรปลิโพโธ ปฐมํ ฉิชฺชติ
ปจฺฉา อาวาสปลิโพโธ ฉิชฺชตีติ ฯ

จีวรํ อาทายาติ อกตจีวรํ อาทาย ฯ พหิสีมาคตสฺสาติ อญฺญํ
สามนฺตํ วิหารํ คตสฺส ฯ เอวํ โหตีติ ตสฺมึ วิหาเร เสนาสน-
ผาสุกํ วา สหายสมฺปตฺตึ วา ทิสฺวา เอวํ โหติ ฯ เอตสฺมึ ปน
นิฏฺฐานนฺติเก กฐินุทฺธาเร อาวาสปลิโพโธ ปฐมํ ฉิชฺชติ โส หิ
น ปจฺเจสฺสนฺติ จิตฺเต อุปฺปนฺนมตฺเตว ฉิชฺชติ ฯ วุตฺตมฺปิ เจตํ

นิฏฺฐานนฺติโก กฐินุทฺธาโร วุตฺโต อาทิจฺจพนฺธุนา
เอตญฺจาหํ วิสฺสชฺชิสฺสํ อาวาสปลิโพโธ ปฐมํ ฉิชฺชติ
จีวเร นิฏฺฐิเต จีวรปลิโพโธ ฉิชฺชตีติ ฯ

เอเตน นเยน เสสมาติกาวิภชฺชเนปิ อตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ

อยํ ปเนตฺถ วิเสโส สนฺนิฏฺฐานนฺติเก เทฺวปิ ปลิโพธา เนวิมํ จีวรํ กาเรสฺสํ น ปจฺเจสฺสนฺติ จิตฺเต อุปฺปนฺนมตฺเตเยว เอกโต ฉิชฺชนฺติ ฯ วุตฺตญฺเหตํ

สนฺนิฏฺฐานนฺติโก กฐินุทฺธาโร วุตฺโต อาทิจฺจพนฺธุนา
เอตญฺจาหํ วิสฺสชฺชิสฺสํ เทฺว ปลิโพธา อปุพฺพํ อจริมํ ฉิชฺชนฺตีติ ฯ

เอวํ สพฺพกฐินุทฺธาเรสุ ปลิโพธุปจฺเฉโท เวทิตพฺโพ ฯ โส ปน ยสฺมา อิมินา จ วุตฺตนเยน ปริวาเร จ อาคตภาเวน สกฺกา ชานิตุํ ตสฺมา วิตฺถารโต น วุตฺโต ฯ อยมฺปเนตฺถ สงฺเขโป นาสนนฺติเก อาวาสปลิโพโธ ปฐมํ ฉิชฺชติ จีวเร นฏฺเฐ จีวร-ปลิโพโธ ฉิชฺชติ ฯ สวนนฺติเก จีวรปลิโพโธ ปฐมํ ฉิชฺชติ ตสฺส สห สวเนน อาวาสปลิโพโธ ฉิชฺชติ ฯ อาสาวจฺเฉทิเก อาวาส-ปลิโพโธ ปฐมํ ฉิชฺชติ จีวราสาย อุปจฺฉินฺนาย จีวรปลิโพโธ ฉิชฺชติ ฯ อยมฺปน ยสฺมา อนาสาย ลภติ อาสาย น ลภติ ตสฺส เอวํ โหติ อิเธวิมํ จีวรํ กาเรสฺสํ น ปจฺเจสฺสนฺติอาทินา นเยน อิตเรหิ อุทฺธาเรหิ สทฺธึ โวมิสฺสกเทสนาเนกปฺปเภโท โหติ ตสฺมา ปรโต วิสุํ วิตฺถาเรตฺวา วุตฺโต อิธ น วุตฺโต ฯ อิธ ปน สวนนฺติกสฺส อนนฺตรํ สีมาติกฺกนฺติโก วุตฺโต ฯ ตตฺถ จีวร-ปลิโพโธ ปฐมํ ฉิชฺชติ ตสฺส พหิสีเม อาวาสปลิโพโธ ฉิชฺชติ ฯ สหุพฺภาเร เทฺว ปลิโพธา อปุพฺพํ อจริมํ ฉิชฺชนฺติ ฯ เอวํ อาทายวาเร สตฺต กฐินุทฺธาเร ทสฺเสตฺวา ปุน สมาทายวาเรปิ วิปฺปกตจีวรสฺส อาทายสมาทายวาเรสุปิ ยถาสมฺภวํ เตเยว ทสฺสิตา ฯ ตโต ปรํ

อนฺโตสีมายํ ปจฺเจสฺสํ น ปจฺเจสฺสนฺติ อิมํ วิธึ อนามสิตฺวาว น ปจฺเจสฺสนฺติ อิมเมว อามสิตฺวาว อนธิฏฺฐิเตนาติอาทินา นเยน จ เย เย ยุชฺชนฺติ เต เต ทสฺสิตา ฯ ตโต ปรํ จีวราสาย ปกฺกมตีติอาทินา นเยน อิตเรหิ สทฺธึ โวมิสฺสกนเยน อเนกกฺขตฺตุํ อาสาวจฺเฉทิกํ ทสฺเสตฺวา ปุน ทิสํคมิยวเสน จ ผาสุวิหาริกวเสน จ นิฏฺฐานนฺติกาทีสุ ยุชฺชมานา กฐินุทฺธารา ทสฺสิตา ฯ เอวํ ปเภทโต กฐินุทฺธารํ ทสฺเสตฺวา อิทานิ เย เย เตน เตน กฐินุทฺธาเรน ปลิโพธา ฉิชฺชนฺตีติ วุตฺตา เตสํ เตสํ ปฏิปกฺเข ทสฺเสนฺโต เทฺวเม ภิกฺขเว กฐินสฺส ปลิโพธาติอาทิมาห ฯ ตตฺถ จตฺเตนาติ เยน จตฺเตน โส อาวาโส จตฺโต โหติ ตํ จตฺตํ นาม เตน จตฺเตน ฯ วนฺตมุตฺเตสุปิ เอเสว นโย ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

กฐินกฺขนฺธก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

จีวรกฺขนฺธกวณฺณนา

จีวรกฺขนฺธเก ฯ **ปทกฺขาติ** เฉกา กุสลา ฯ อภิสฏาติ อภิคตา ฯ เกหิ อภิคตา ฯ อตฺถิเกหิ มนุสฺเสหิ ฯ กรณตฺเถ ปน สามีวจนํ กตฺวา อตฺถิกานํ อตฺถิกานํ มนุสฺสานนฺติ วุตฺตํ ฯ **ปญฺญาสาย จ รตฺตึ คจฺฉตีติ** ปญฺญาสกหาปเณ คเหตฺวา จ รตฺตึ รตฺตึ คจฺฉติ ฯ **เนคโมติ** กุฏุมฺพิกคโณ ฯ **สาลวตึ กุมารึ คณิกํ วุฏฺฐาเปสีติ** นาครา เทฺว สตสหสฺสานิ ราชา ตีณิ สตสหสฺสานิ อญฺญญฺจ อารามุยฺยานวาหนาทิปริจฺเฉทํ ทตฺวา วุฏฺฐเปสุํ คณิกฏฺฐาเน ฐเปสุนฺติ อตฺโถ ฯ **ปฏิสเตน จ รตฺตึ คจฺฉตีติ** รตฺตึ รตฺตึ ปฏิสเตน คจฺฉติ ฯ **คิลานํ ปฏิเวเทยฺยนฺติ** คิลานภาวํ ชานาเปยฺยํ ฯ **กตฺตรสุปฺเปติ** ชิณฺณสุปฺเป ฯ (ทิสาปาโมกฺโขติ สพฺพทิสาสุ วิทิโต ปากโฏ ปธาโน วาติ อตฺโถ ฯ) กา เม เทว มาตาติ กสฺมา ปุจฺฉิ ฯ ตํ กิร อญฺเญ ราชทารกา กีฬนฺตา กลเห อุฏฺฐิเต นิมฺมาติโก นิพฺปิติโกติ วทนฺติ ยถา จ อญฺเญสํ ทารกานํ ฉณาทีสุ จูฬมาตามหามาตาทโย กิญฺจิ กิญฺจิ ปณฺณาการํ เปเสนฺติ ตถา ตสฺส น โกจิ กิญฺจิ เปเสสิ ฯ อิติ โส ตํ สพฺพํ จินฺเตตฺวา นิมฺมาติโก-เยว นุโข อหนฺติ ชานนตฺถํ กา เทว มาตา โก ปิตาติ ปุจฺฉิ ฯ ยนฺนูนาหํ สิปฺปนฺติ ยนฺนูนาหํ เวชฺชสิปฺปํ สิกฺเขยฺยนฺติ จินฺเตสิ ฯ ตสฺส

กิร เอตทโหสิ อิมานิ โข หตฺถิอสฺสสิปฺปาทีนิ ปรูปฆาตปฏิสํยุตฺตานิ
เวชฺชสิปฺปํ เมตฺตาปุพฺพภาคํ สตฺตานํ หิตปฏิสํยุตฺตนฺติ ตสฺมา เวชฺช-
สิปฺปเมว สนฺธาย ยนฺนูนาหํ สิปฺปํ สิกฺเขยฺยนฺติ จินฺเตสิ ฯ อปิจายํ
อิโต กปฺปสตสหสฺสสฺส อุปริ ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต อุปฏฺฐากํ
พุทฺธุปฏฺฐาโก อยนฺติ จตุปริสพฺภนฺตเร ปตฺถตคุณํ เวชฺชํ ทิสฺวา
อโหวตาหมฺปิ เอวรูปํ ฐานนฺตรํ ปาปุเณยฺยนฺติ จินฺเตตฺวา สตฺตาหํ
พุทฺธปฺปมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส ทานํ ทตฺวา ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา อหมฺปิ
ภควา ตุมฺหากํ อุปฏฺฐาโก อสุกเวชฺโช วิย อนาคเต พุทฺธุปฏฺฐาโก
ภเวยฺยนฺติ ปตฺถนมกาสิ ฯ ตาย ปุริมปตฺถนาย โจทิยมาโนเปส
เวชฺชสิปฺปเมว สนฺธาย ยนฺนูนาหํ สิปฺปํ สิกฺเขยฺยนฺติ จินฺเตสิ ฯ
ตสฺมิญฺจ สมเย ตกฺกสิลกา วาณิชา อภยราชกุมารํ ทสฺสนาย
อคมํสุ ฯ เต ชีวโก กุโต ตุมฺเห อาคตาติ ปุจฺฉิ ฯ ตกฺกสิลาโตติ
วุตฺโต อตฺถิ ตตฺถ เวชฺชสิปฺปาจริโยติ ปุจฺฉิตฺวา อาม กุมาร
ตกฺกสิลายํ ทิสาปาโมกฺโข เวชฺโช ปฏิวสตีติ สุตฺวา เตนหิ ยทา
คจฺฉถ มยฺหํ อาโรเจยฺยาถาติ อาห ฯ เต ตถา กรึสุ ฯ โส
ปิตรํ อนาปุจฺฉิตฺวา เตหิ สทฺธึ ตกฺกสิลํ อคมาสิ ฯ เตน วุตฺตํ
อภยราชกุมารํ อนาปุจฺฉาติอาทิ ฯ **อิจฺฉามหํ อาจริย สิปฺปํ**
สิกฺขิตุนฺติ ตํ กิร อุปสงฺกมนฺตํ ทิสฺวา โส เวชฺโช โกสิ ตฺวํ
ตาตาติ ปุจฺฉิ ฯ โส พิมฺพิสารมหาราชสฺส นตฺตา อภยกุมารสฺส
ปุตฺโตมฺหีติ อาห ฯ กสฺมา ปนาสิ ตาต อิธาคโตติ ฯ ตโต
โส ตุมฺหากํ สนฺติเก สิปฺปํ สิกฺขิตุนฺติ วตฺวา อิจฺฉามหํ อาจริย

สิปฺปํ สิกฺขิตุนฺติ อาห ฯ **พหุญฺจ คณฺหาตีติ** ยถา อญฺเญ ขตฺติยราชกุมาราทโย อาจริยสฺส ธนํ ทตฺวา กิญฺจิ กมฺมํ อกตฺวา สิปฺปํ สิกฺขนฺติเยว น โส เอวํ ฯ โส ปน กิญฺจิ ธนํ อทตฺวา ธมฺมนฺเตวาสิโกว หุตฺวา เอกํ กาลํ อุปชฺฌายสฺส กมฺมํ กโรติ เอกํ กาลํ สิกฺขติ ฯ เอวํ สนฺเตปิ อภินีหารสมฺปนฺโน กุลปุตฺโต อตฺตโน เมธาวิตาย พหุญฺจ คณฺหาติ ลหุญฺจ คณฺหาติ สุฏฺฐุ จ อุปธาเรติ คหิตญฺจสฺส น ปมุสฺสติ ฯ **สตฺต จ เม วสฺสานิ อธียนฺตสฺส นยิมสฺส สิปฺปสฺส อนฺโต ปญฺญายตีติ** เอตฺถ อยํ กิร ชีวโก ยตฺตกํ อาจริโย ชานาติ ยํ อญฺเญ โสฬสหิ วสฺเสหิ อุคฺคณฺหนฺติ ตํ สพฺพํ สตฺตหิ วสฺเสหิ อุคฺคเหสิ ฯ สกฺกสฺส ปน เทวรญฺโญ เอตทโหสิ อยํ พุทฺธานํ อุปฏฺฐาโก อคฺควิสฺสาสิโก ภวิสฺสติ หนฺท นํ เภสชฺชโยชนํ สิกฺขาเปมีติ ฯ อาจริยสฺส สรีเร อชฺฌาวสิตฺวา ยถา ขเปตฺวา กมฺมวิปากํ อวเสสโรคํ เอเกเนว เภสชฺชโยเคน ติกิจฺฉิตุํ สกฺโกติ ตถา นํ เภสชฺชโยชนํ สิกฺขาเปสิ ฯ โส ปน อาจริยสฺส สนฺติเก สิกฺขามีติ มญฺญติ ตสฺมา สมตฺโถ อิทานิ ชีวโก ติกิจฺฉิตุนฺติ สกฺเกน วิสฺสฏฺฐจมตฺโต เอวํ จินฺเตตฺวา อาจริยํ ปุจฺฉิ ฯ อาจริโย ปน น อิมินา มมานุภาเวน อุคฺคหิตํ เทวตานุภาเวน อุคฺคหิตนฺติ ญตฺวาว เตนหิ ภเณติอาทิมาห ฯ **สมนฺตา โยชนํ อาหิณฺฑนฺโตติ** ทิวเส ทิวเส เอเกเกน ทฺวาเรน นิกฺขมิตฺวา จตฺตาโร ทิวเส อาหิณฺฑนฺโต ฯ **ปริตฺตํ ปาเถยฺยํ อทาสีติ** อปฺปมตฺตกํ อทาสิ ฯ

กสฺมา ฯ ตสฺส กิร เอตทโหสิ อยํ มหากุลสฺส ปุตฺโต
คตมตฺโตเยว ปิตุปิตามหานํ สนฺติกา มหาสกฺการํ ลภิสฺสติ ตโต
มยฺหํ วา สิปฺปสฺส วา คุณํ น ชานิสฺสติ อนฺตรามคฺเค ปน
ขีณปาเถยฺโย สิปฺปํ ปโยเชตฺวา อวสฺสํ มยฺหญฺจ สิปฺปสฺส จ
คุณํ ชานิสฺสตีติ ปริตฺตํ ทาเปสิ ฯ ปสเตนาติ เอกหตฺถปูเฏน ฯ
ปิจุนาติ กปฺปาสปฏเลน ฯ **ยตฺร หิ นามาติ** ยา นาม ฯ
กิมฺปิมายนฺติ กิมฺปิ เม อยํ ฯ **สพฺพาลงฺการํ ตุยฺหํ** โหตูติ ราชา
กิร สเจ อิมํ คณฺหิสฺสติ ปมาณยุตฺเต ฐาเน ตํ ฐเปสฺสามิ
สเจ น คณฺหิสฺสติ อพฺภนฺตริกํ นํ วิสฺสาสิกํ กริสฺสามีติ จินฺเตตฺวา
เอวมาห ฯ อภยราชกุมารสฺสาปิ นาฏกานมฺปิ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิ
อโห วต น คณฺเหยฺยาติ ฯ โสปิ เตสํ จิตฺตํ ญตฺวา วิย อิทํ
เม เทว อยฺยิกานํ อาภรณํ น ปนิทํ มยฺหํ คณฺหิตุํ ปฏิรูปนฺติ
วตฺวา อลํ เทวาติอาทิมาห ฯ ราชา ปสนฺโน สพฺพาลงฺการ-
สมฺปนฺนํ เคหญฺจ อมฺพวนุยฺยานญฺจ อนุสํวจฺฉรํ สตสหสฺสอุฏฺฐานกํ
คามญฺจ มหาสกฺการญฺจ ทตฺวา เตนหิ ภเณติอาทิมาห ฯ
อธิการํ เม เทโว สรตูติ กตสฺส อุปการํ สรตูติ อตฺโถ ฯ
สีสจฺฉวึ อุปฺปาเฏตฺวาติ สีสจมฺมํ อปเนตฺวา ฯ **สิพฺพินึ วินาเมตฺวาติ**
สิพฺพินึ วิวริตฺวา ฯ สกฺขสิ ปน ตฺวํ คหปตีติ กสฺมา อาห ฯ
อิริยปถสมฺปริวตฺตเนน กิร มตฺถลุงฺค น สณฺฐาติ ตสฺส จ
ตีหิ สตฺตาเหหิ นิจฺจลสฺส นิปนฺนสฺส มตฺถลุงฺคํ สณฺฐหิสฺสตีติ
ญตฺวา อปฺเปวนาม สตฺต สตฺต มาเส ปฏิชานิตฺวา สตฺต สตฺต

ทิวเสปิ นิปชฺเชยฺยาติ เอวมาห ฯ เตเนว ปรโต วุตฺตํ อปิจ
ปฏิกจฺเจวาสิ มยา ญาโตติ ฯ **นาหํ อาจริย สกฺโกมีติ** ตสฺส
กิร สรีเร มหาทาโห อุปฺปชฺชิ ตสฺสา เอวมาห ฯ **ตีหิ สตฺตาเหนาติ**
ตีหิ ปสฺเสหิ เอเกเกน สตฺตาเหน ฯ ชนํ **อุสฺสาเรตฺวาติ** ชนํ
นีหราเปตฺวา ฯ **เชคุจฺฉํ เม สปฺปีติ** อยํ กิร ราชา วิจฺฉิกสฺส
ชาโต วิจฺฉิกวิสปฏิฆาตาย จ สปฺปิ เภสชฺชํ โหติ วิจฺฉิกานํ
ปฏิกฺกูลํ ตสฺมา เอวมาห ฯ **อุทฺเทกํ ทสฺสตีติ** อุคฺคารํ ทสฺสติ ฯ
ปญฺญาสโยชนิกา โหตีติ ปญฺญาสโยชนานิ คนฺตุํ สมตฺถา โหติ ฯ
น เกวลญฺจสฺส รญฺโญ หตฺถินีเยว นาฬาคิริ นาม หตฺถี
โยชนสตํ คจฺฉติ เวลุกณฺโณ จ มุญฺชเกโส จาติ เทฺว อสฺสา
วีสโยชนสตํ คจฺฉนฺติ กาโก นาม ทาโส สฏฺฐี โยชนานิ คจฺฉติ ฯ
เอกสฺส กิร กุลปุตฺตสฺส อนุปฺปนฺเน พุทฺเธ เอกทิวสํ ภุญฺชิตุํ
นิสินฺนสฺส ปจฺเจกพุทฺโธ ทฺวาเร ฐตฺวา อคมาสิ ฯ ตสฺเสโก
ปุริโส ปจฺเจกพุทฺโธ อาคนฺตฺวา คโตติ อาโรเจสิ ฯ โส สุตฺวา
คจฺฉ เวเคน ปตฺตํ อาหราติ อาหราเปตฺวา อตฺตโน สชฺชิตภตฺตํ
สพฺพํ ทตฺวา เปเสสิ ฯ อิตโร ตํ นีหริตฺวา ปจฺเจกพุทฺธสฺส
หตฺเถ ฐเปตฺวา อหํ ภนฺเต ตุมฺหากํ กเตน อิมินา กายเวยฺยา-
วฏฺฏิเกน ยตฺถ ยตฺถ นิพฺพตฺตามิ วาหนสมฺปนฺโน โหมีติ ปตฺถนํ
อกาสิ ฯ โส อยํ เอตรหิ ปชฺโชโต นาม ราชา ชาโต ตาย
ปตฺถนาย อยํ วาหนสมฺปตฺติ ฯ **นเขน เภสชฺชํ โอลุมฺเปตฺวาติ**
นเขน เภสชฺชํ โอทหิตฺวา ปกฺขิปิตฺวาติ อตฺโถ ฯ **สปฺปึ ปาเยตฺวาติ**

สปฺปิญฺจ ปาเยตฺวา ปริจาริกานญฺจ อาหารวิธึ อาจิกฺขิตฺวา ฯ
นิจฺฉาเรสีติ วิเรเจสิ ฯ สิเวยฺยกนฺนาม อุตฺตรกุรูสุ สิวตฺถิกํ อว-
มงฺคลวตฺถํ ฯ ตตฺถ กิร มนุสฺสา มตํ เตเนว วตฺเถน เวเฐตฺวา
นิกฺขิปนฺติ ฯ ตํ มํสเปสีติ สลฺลกฺเขตฺวา หตฺถิโสณฺฑสกุณา อุกฺขิปิตฺวา
นีหริตฺวา หิมวนฺตกูเฏ ฐเปตฺวา วตฺถํ อปเนตฺวา ขาทนฺติ ฯ อถ
วนจรกา วตฺถํ ทิสฺวา รญฺโญ อาหรนฺติ ฯ เอวมิทํ ปชฺโชเตน
ลทฺธํ โหติ ฯ สิวิรฏฺเฐ กุสลา อิตฺถิโย ตีหิ อํสูหิ สุตฺตํ
กนฺตนฺติ เตน สุตฺเตน วายิตวตฺถํ เอตนฺติปิ วทนฺติ ฯ **สิเนเหถาติ**
กึ ปน ภควโต กาโย ลูโข น ลูโข ฯ ภควโต หิ อาหาเร
สทา เทวตา ทิพฺโพชํ ปกฺขิปนฺติ สิเนหปานมฺปน สพฺพตฺถ โทเส
เตเมติ สิรา มุทุกา กโรติ เตนายํ เอวมาห ฯ **ตีณิ
อุปฺปลหตฺถานีติ** เอกํ อุปฺปลหตฺถํ โอฬาริกโทสหรณตฺถํ เอกํ
มชฺฌิมโทสหรณตฺถํ เอกํ สุขุมโทสหรณตฺถํ ฯ **น จิรสฺเสว ปกตตฺโต
อโหสีติ** เอวํ ปกตตฺเต ปน กาเย นาครา ทานํ สมฺปาเทสุํ ฯ
ชีวโก อาคนฺตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ ภควา อชฺช นาครา
ตุมฺหากํ ทานํ ทาตุกามา อนฺโตคามํ ปิณฺฑาย ปวิสถาติ ฯ
มหาโมคฺคลฺลานตฺเถโร จินฺเตสิ กุโต นุโข อชฺช ภควโต
ปฐมปิณฺฑปาโต ลทฺธุํ วฏฺฏตีติ ฯ ตโต จินฺเตสิ โสโณ
เสฏฺฐิปุตฺโต เขตฺตปริกมฺมโต ปฏฺฐาย อญฺเญหิ อสาธารณานํ
ขีโรทกเสจนสํวฑฺฒิตานํ คนฺธสาลีนํ โอทนํ ภุญฺชติ ตโต ภควโต
ปิณฺฑปาตํ อาหริสฺสามีติ อิทฺธิยา คนฺตฺวา ตสฺส ปาสาทตเล อตฺตานํ

ทสฺเสสิ ฯ โส เถรสฺส ปตฺตํ คเหตฺวา ปณีตํ ปิณฺฑปาตํ อทาสิ
เถรสฺส จ คมนาการํ ทิสฺวา ภุญฺชถ ภนฺเตติ อาห ฯ เถโร
ตมตฺถํ อาโรเจสิ ฯ ภุญฺชถ ภนฺเต อหํ อญฺญํ ภควโต
ทสฺสามีติ เถรํ โภเชตฺวา คนฺเธหิ ปตฺตํ อุพฺพตฺติตฺวา ปิณฺฑปาตํ
อทาสิ ฯ ตํ เถโร อาหริตฺวา ภควโต อทาสิ ฯ ราชาปิ โข
พิมฺพิสาโร อชฺช ภควา กึ ภุญฺชิสฺสตีติ วิหารํ อาคนฺตฺวา
ปวิสมาเนว ปิณฺฑปาตคนฺธํ ฆายิตฺวา ภุญฺชิตุกาโม อโหสิ ฯ
ภควโต จ ทฺวีสุเยว ปิณฺฑปาเตสุ ภาชนคเตสุ เทวตา โอชํ
ปกฺขิปึสุ ยญฺจ สุชาตา อทาสิ ยญฺจ ปรินิพฺพานกาเล จุนฺโท
กมฺมารปุตฺโต อญฺเญสุ กวเฬ กวเฬ ปกฺขิปนฺติ ตสฺมา ภควา
รญฺโญ อิจฺฉํ ชานิตฺวา อปกฺขิตฺโตชเมว โถกํ ปิณฺฑปาตํ รญฺโญ
ทาเปสิ ฯ โส ปริภุญฺชิตฺวา ปุจฺฉิ กึ ภนฺเต อุตฺตรกุรุโต
อาภตํ โภชนนฺติ ฯ น มหาราช อุตฺตรกุรุโต อปิจ โข ตเวว
รฏฺฐวาสิโน คหปติปุตฺตสฺส โภชนํ เอตนฺติ วตฺวา โสณสฺส สมฺปตฺตึ
อาจิกฺขิ ฯ ตํ สุตฺวา ราชา โสณํ ทฏฺฐุกาโม หุตฺวา จมฺมกฺขนฺธเก
วุตฺตนเยน อสีติยา กุลปุตฺตสหสฺเสหิ สทฺธึ โสณสฺส อาคมนํ
อกาสิ ฯ เต ภควโต ธมฺมเทสนํ สุตฺวา โสตาปนฺนา ชาตา ฯ
โสโณ ปน ปพฺพชิตฺวา อรหตฺเต ปติฏฺฐิโต ฯ ภควาปิ เอตทตฺถเมว
รญฺโญ ปิณฺฑปาตํ ทาเปสิ ฯ เอวํ กตภตฺตกิจฺเจ ภควติ อถโข
ชีวโก โกมารภจฺโจ ตํ สิเวยฺยกํ ทุสฺสยุคํ อาทาย ฯเปฯ
เอตทโวจ ฯ **อติกฺกนฺตวราติ** เอตฺถ วินิจฺฉโย มหาขนฺธเก วุตฺตนเยเนว

เวทิตพฺโพ ฯ **ภควา ภนฺเต ปํสุกูลิโก ภิกฺขุสงฺโฆ** จาติ ภควโต หิ พุทฺธตฺตปฺปตฺติโต ปฏฺฐาย ยาว อิทํ วตฺถุํ เอตฺถนฺตเร วีสติ วสฺสานิ น โกจิ ภิกฺขุ คหปติจีวรํ สาทิยิ สพฺเพ ปํสุกูลิกาว อเหสุํ เตนายเมวมาห ฯ **คหปติจีวรนฺติ** คหปตีหิ ทินฺนจีวรํ ฯ **ธมฺมิยา กถายาติ** วตฺถทานานิสํสปฏิสํยุตฺตาย กถาย ฯ **อิตรีตเรนาปีติ** อปฺปคฺเฆนปิ มหคฺเฆนปิ เยน เกนจีติ อตฺโถ ฯ ปาวาโรติ สโลมโก กปฺปาสิกปาวาโร ฯ **อนุชานามิ ภิกฺขเว โกชวนฺติ** เอตฺถ ปกติ-โกชวเมว วฏฺฏติ มหาปิฏฺริยโกชวํ น วฏฺฏติ ฯ **โกชวนฺติ** อุณฺณามโย ปาวารสทิโส ฯ

กาสิราชาติ กาสีนํ ราชา ปเสนทิสฺส เอกปิติกภาตา เอส ฯ **อฑฺฒกาสิยนฺติ** เอตฺถ กาสีติ สหสฺสํ วุจฺจติ ตํอคฺฆนโก กาสิโย อยมฺปน ปญฺจสตานิ อคฺฆติ ตสฺมา อฑฺฒกาสิโยติ วุตฺโต เตเนวาห อุปฑฺฒกาสีนํ ขมมานนฺติ ฯ **อุจฺจาวจานีติ** สุนฺทรานิ จ อสุนฺทรานิ จ ฯ ภงฺคนฺนาม โขมอาทีหิ ปญฺจหิ สุตฺเตหิ มิสฺเสตฺวา กตํ ฯ วากมยเมวาติปิ วทนฺติ ฯ **เอกํเยว ภควตา จีวรํ อนุญฺญาตํ น เทฺวติ** เต กิร **อิตรีตเรน จีวเรนาติ** เอกสฺส คหปติเกน วา ปํสุกูเลน วาติ เอวํ อตฺถํ สลฺลกฺขยึสุ ฯ **นาคเมสุนฺติ** ยาว เต สุสานโต อาคจฺฉนฺติ ตาว เต น อจฺฉึสุ ปกฺกมึสุเยว ฯ **นากามา ภาคํ ทาตุนฺติ** น อนิจฺฉาย ทาตุํ ยทิ ปน อิจฺฉนฺติ ทาตพฺโพ ฯ **อาคเมสุนฺติ** อุปจาเร อจฺฉึสุ ฯ เตน ภควา อาห อนุชานามิ ภิกฺขเว อาคเมนฺตานํ อกามา

ภาคํ ทาตุนฺติ ฯ ยทิ ปน มนุสฺสา อิธาคตาเอว คณฺหนฺตูติ
เทนฺติ สญฺญาณํ วา กตฺวา คจฺฉนฺติ สมฺปตฺตา คณฺหนฺตูติ
สมฺปตฺตานํ สพฺเพสมฺปิ ปาปุณนฺติ ฯ สเจ ฉฑฺเฑตฺวา คตา
เยน คหิตํ โส เอว สามี ฯ **สทิสา โอกฺกมึสูติ** สพฺเพ
โอกฺกมึสุ เอกทิสาย วา โอกฺกมึสูติ อตฺโถ ฯ **เต กติกํ**
กตฺวาติ ลทฺธปํสุกูลํ สพฺเพสํ ภาเชตฺวา คณฺหิสฺสามาติ พหิเยว
กติกํ กตฺวา ฯ

โย น ฉนฺทาคตึ คจฺฉตีติอาทีสุ จีวรปฏิคฺคาหเกสุ ปจฺฉา
อาคตานมฺปิ อตฺตโน ญาตกาทีนํ ปฐมตรํ ปฏิคฺคณฺหนฺโต วา
เอกจฺจสฺมึ เปมํ ทสฺเสตฺวา คณฺหนฺโต วา โลภปกติตาย อตฺตโน
ปริณาเมนฺโต วา ฉนฺทาคตึ คจฺฉติ นาม ฯ โย ปฐมตรํ อาคตสฺสาปิ
โกธวเสน ปจฺฉา คณฺหนฺโต วา ทุคฺคตมนุสฺเสสุ อวญฺญํ กตฺวา
คณฺหนฺโต วา กึ โว ฆเร ฐปิโตกาโส นตฺถิ ตุมฺหากํ
สนฺตกํ คเหตฺวา คจฺฉถาติ เอวํ สงฺฆสฺส ลาภนฺตรายํ กโรนฺโต
วา โทสาคตึ คจฺฉติ นาม ฯ โย ปน มุฏฺฐสฺสติ อสมฺปชาโน
อยํ โมหาคตึ คจฺฉติ นาม ฯ ปจฺฉา อาคตานมฺปิ อิสฺสรานํ
ภเยน ปฐมตรํ ปฏิคฺคณฺหนฺโต วา จีวรปฏิคฺคาหกฏฺฐานนฺตรเมตํ
ภาริยนฺติ สนฺตสนฺโต วา ภยาคตึ คจฺฉติ นาม ฯ มยา
อิทญฺจิทญฺจ คหิตํ อิทญฺจ น คหิตนฺติ ชานนฺโต คหิตาคหิตญฺจ
ชานาติ นาม ฯ ตสฺมา โย น ฉนฺทาคติอาทิวเสน คจฺฉติ ญาตก-
อญฺญาตกอฑฺฒทุคฺคเตสุ วิเสสํ อกตฺวา อาคตปฏิปาฏิยา คณฺหาติ

สีลาจารปฏิปตฺติสํยุตฺโต โหติ สติมา เมธาวี พหุสฺสุโต สกฺโกติ
ทายกานํ วิสฺสฏฺฐาย วาจาย ปริมณฺฑเลหิ ปทพฺยญฺชเนหิ อนุโมทนํ
กโรนฺโต ปสาทํ ชเนตุํ เอวรูโป สมฺมนฺนิตพฺโพติ ฯ **เอวญฺจ
ปน ภิกฺขเว สมฺมนฺนิตพฺโพติ** เอตฺถ ปน เอตาย ยถาวุตฺตาย
กมฺมวาจายปิ อปโลกเนนปิ อนฺโตวิหาเร สพฺพสงฺฆมชฺเฌปิ ขณฺฑ-
สีมายปิ สมฺมนฺนิตุํ วฏฺฏติเยว ฯ เอวํ สมฺมเตน จ วิหารปจฺจนฺเต
วา ปธานฆเร วา น อจฺฉิตพฺพํ ฯ ยตฺถ ปน อาคตา มนุสฺสา
สุขํ ปสฺสนฺติ ตาทิเส ธุรวิหารฏฺฐาเน วีชนึ ปสฺเส ฐเปตฺวา
สุนิวตฺเถน สุปารุเตน นิสีทิตพฺพนฺติ ฯ ตตฺเถว **อุชฺฌิตฺวาติ**
ปฏิคฺคหณเมว อมฺหากํ ภาโรติ วตฺวา คหิตฏฺฐาเนเยว ฉฑฺเฑตฺวา
คจฺฉนฺติ ฯ **จีวรปฏิคฺคาหกนฺติ** โย คหปติเกหิ สงฺฆสฺส ทียมานํ
จีวรํ คณฺหาติ ฯ จีวรนิทาหกนฺติ จีวรปฏิสามนกํ ฯ **โย น
ฉนฺทาคตินฺติอาทีสุ** เจตฺถ อิโต ปรํ สพฺพตฺถ วุตฺตนเยเนว วินิจฺฉโย
เวทิตพฺโพ ฯ สมฺมติวินิจฺฉโยปิ กถิตานุสาเรเนว ชานิตพฺโพ ฯ
วิหารํ วาติอาทีสุ โย อารามมชฺเฌ อารามิกสามเณราทีหิ
อวิวิตฺโต สพฺเพสํ สโมสรณฏฺฐาเน วิหาโร วา อฑฺฒโยโค
วา โหติ โส น สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯ ปจฺจนฺตเสนาสนํ ปน
น สมฺมนฺนิตพฺพํ ฯ อิทํ ปน ภณฺฑาคารํ ขณฺฑสีมํ คนฺตฺวา
ขณฺฑสีมายํ นิสินฺเนหิ สมฺมนฺนิตุํ น วฏฺฏติ วิหารมชฺเฌเยว
สมฺมนฺนิตพฺพํ ฯ **คุตฺตาคุตฺตญฺจ ชาเนยฺยาติ** เอตฺถ ยสฺส ตาว
ฉทนาทีสุ โกจิ โทโส นตฺถิ ตํ คุตฺตํ นาม ฯ ยสฺส ปน

ฉทนติณํ วา ฉทนิฏฺฐกา วา ยตฺถ กตฺถจิ ปติตา เยน โอวสฺสติ
วา มูสิกาทีนํ วา ปเวโส โหติ ภิตฺติอาทีสุ วา กตฺถ ฉิทฺทํ
โหติ อุปจิกา วา อุฏฺฐหนฺติ ตํ สพฺพํ อคุตฺตํ นาม ฯ ตํ
สลฺลกฺเขตฺวา ปฏิสงฺขริตพฺพํ ฯ สีตสมเย ทฺวารญฺจ วาตปานญฺจ
สุปิทหิตํ กาตพฺพํ สีเตน หิ จีวรานิ **กณฺณกิตานิ** โหนฺติ ฯ
อุณฺหสมเย อนฺตรนฺตรา วาตปเวสนตฺถํ วิวริตพฺพํ ฯ เอวํ กโรนฺโต
หิ คุตฺตาคุตฺตํ ชานาติ นาม ฯ อิเมหิ ปน จีวรปฏิคฺคาหกาทีหิ
ตีหิปิ อตฺตโน วตฺตํ ชานิตพฺพํ ตตฺถ จีวรปฏิคฺคาหเกน ตาว
ยํ ยํ มนุสฺสา กาลจีวรนฺติ วา อกาลจีวรนฺติ วา อจฺเจกจีวรนฺติ
วา วสฺสิกสาฏิกนฺติ วา นิสีทนนฺติ วา ปจฺจตฺถรณนฺติ วา มุข-
ปุญฺฉนโจลนฺติ วา เทนฺติ ตํ สพฺพํ เอกราสึ กตฺวา มิสฺเสตฺวา
น คณฺหิตพฺพํ วิสุํ วิสุํ กตฺวาว คณฺหิตฺวา จีวรนิทาหกสฺส
ตเถว อาจิกฺขิตฺวา ทาตพฺพํ ฯ จีวรนิทาหเกนาปิ ภณฺฑาคาริกสฺส
ททมาเนน อิทํ กาลจีวรํ ฯเปฯ อิทํ มุขปุญฺฉนโจลนฺติ อาจิกฺขิตฺวา
ว ทาตพฺพํ ฯ ภณฺฑาคาริเกนาปิ ตเถว วิสุํ วิสุํ สญฺญาณํ กตฺวา
ฐเปตพฺพํ ฯ ตโต สงฺเฆน กาลจีวรํ อาหราติ วุตฺเต กาลจีวรเมว
ทาตพฺพํ ฯเปฯ มุขปุญฺฉนโจลกํ อาหราติ วุตฺเต ตเทว ทาตพฺพํ ฯ
อิติ ภควตา จีวรปฏิคฺคาหโก อนุญฺญาโต จีวรนิทาหโก อนุญฺญาโต
ภณฺฑาคาริโก อนุญฺญาโต น พาหุลฺลิกตาย น อสนฺตุฏฺฐิยา
อปิจ โข สงฺฆสฺสานุคฺคหาย ฯ สเจ หิ อาหฏาหฏํ คเหตฺวา
ภิกฺขู ภาเชยฺยุํ เนว อาหฏํ น อนาหฏํ น ทินฺนํ นาทินฺนํ

น ลทฺธํ นาลทฺธํ ชาเนยฺยุํ อาหฏาหฏํ เถราสเน วา ทเทยฺยุํ
ขณฺฑาขณฺฑํ วา ฉินฺทิตฺวา คณฺเหยฺยุํ เอวํ สติ อยุตฺตปริโภโค จ
โหติ น จ สพฺเพสํ สงฺคโห กโต ฯ ภณฺฑาคาเร ปน
จีวรํ ฐเปตฺวา อุสฺสนฺนกาเล เอเกกสฺส ภิกฺขุโน ติจีวรํ วา
เทฺว เทฺว วา เอเกกํ วา จีวรํ ทสฺสนฺติ ฯ ลทฺธาลทฺธํ
ชานิสฺสนฺติ อลทฺธภาวํ ชานิตฺวา สงฺคหํ กาตุํ มญฺญิสฺสนฺตีติ ฯ
น ภิกฺขเว ภณฺฑาคาริโก วุฏฺฐาเปตพฺโพติ เอตฺถ อญฺเญปิ
อวุฏฺฐาปนียา ชานิตพฺพา จตฺตาโร หิ น วุฏฺฐาเปตพฺพา
วุฑฺฒตโร ภณฺฑาคาริโก คิลาโน สงฺฆโต ลทฺธเสนาสโนติ ฯ
ตตฺถ วุฑฺฒตโร อตฺตโน วุฑฺฒตาย นวกตเรน น วุฏฺฐาเปตพฺโพ
ภณฺฑาคาริโก สงฺเฆน สมฺมนฺนิตฺวา ภณฺฑาคารสฺส ทินฺนตาย คิลาโน
อตฺตโน คิลานตาย สงฺโฆ ปน พหุสฺสุตสฺส อุทฺเทสปริปุจฺฉาทีหิ
พหูปการสฺส ภารนิตฺถรกสฺส ผาสุกํ อาวาสํ อวุฏฺฐาปนียํ กตฺวา
เทติ ตสฺมา โส อุปการตาย จ สงฺฆโต ลทฺธตาย จ น
วุฏฺฐาเปตพฺโพติ ฯ **อุสฺสนฺนํ โหตีติ** พหุํ ราสิกตํ โหติ ภณฺฑาคารํ
น คณฺหาติ ฯ **สมฺมุขีภูเตนาติ** อนฺโตอุปจารสีมายํ ฐิเตน ฯ
ภาเชตุนฺติ กาลํ โฆสาเปตฺวา ปฏิปาฏิยา ภาเชตุํ ฯ **โกลาหลํ
อกาสีติ** อมฺหากํ อาจริยสฺส เทถ อุปชฺฌายสฺส เทถาติ เอวํ
มหาสทฺทมกาสิ ฯ จีวรภาชกงฺเคสุ สภาคานํ ภิกฺขูนํ อปาปุณนฺตํปิ
มหคฺฆจีวรํ เทนฺโต ฉนฺทาคตึ คจฺฉติ นาม ฯ อญฺเญสํ วุฑฺฒตรานํ
ปาปุณนฺตํปิ มหคฺฆํ จีวรํ อทตฺวา อปฺปคฺฆํ เทนฺโต โทสาคตึ

คจฺฉติ นาม ฯ โมหมูฬฺโห จีวรทานวตฺตํ อชานนฺโต โมหาคตึ คจฺฉติ นาม ฯ มุขรานํ นวกานํปิ ภเยน อปาปุณนฺตเมว มหคฺฆจีวรํ เทนฺโต ภยาคตึ คจฺฉติ นาม ฯ โย เอวํ น คจฺฉติ สพฺเพสํ ตุลาภูโต ปมาณภูโต มชฺฌตฺโต โหติ สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯ ภาชิตาภาชิตนฺติ เอตฺตกานิ วตฺถานิ ภาชิตานิ เอตฺตกานิ อภาชิตานีติ ชานนฺโต ภาชิตาภาชิตญฺจ ชาเนยฺยาติ วุจฺจติ ฯ **อุจฺจินิตฺวาติ** อิทํ ถูลํ อิทํ สณฺหํ อิทํ ฆนํ อิทํ ตนุกํ อิทํ ปริภุตฺตํ อิทํ อปริภุตฺตํ อิทํ ทีฆโต เอตฺตกํ อิทํ ปุถุลโต เอตฺตกนฺติ เอวํ วตฺถานิ วิจินิตฺวา ฯ **ตุลยิตฺวาติ** อิทํ เอตฺตกํ อคฺฆติ อิทํ เอตฺตกนฺติ เอวํ อคฺฆปริจฺเฉทํ กตฺวา ฯ **วณฺณาวณฺณํ กตฺวาติ** สเจ สพฺเพสํ เอเกกเมว ทส ทส อคฺฆนกํ ปาปุณาติ อิจฺเจตํ กุสลํ โน เจ ปาปุณาติ ยํ นว วา อฏฺฐ วา อคฺฆติ ตํ อญฺเญน เอกอคฺฆนเกน จ ทฺวิอคฺฆนเกน จ สทฺธึ พนฺธิตฺวา เอเตนุปาเยน สเม ปฏิวีเส ฐเปตฺวาติ อตฺโถ ฯ **ภิกฺขู คเณตฺวา วคฺคํ พนฺธิตฺวาติ** สเจ เอเกกสฺส ทียมาเน ทิวโส นปฺปโหติ ทส ทส ภิกฺขู คเณตฺวา ทส ทส จีวรปฏิวีเส เอเกกํ วคฺคํ พนฺธิตฺวา เอกํ ภณฺฑิกํ กตฺวา เอกํ จีวรปฏิวีสํ ฐเปตุํ อนุชานามีติ อตฺโถ ฯ เอกํ ฐปิเตสุ จีวรปฏิวีเสสุ กุโส ปาเตตพฺโพ เตหิปิ ภิกฺขูหิ ปุน กุสปาตํ กตฺวา ภาเชตพฺพํ ฯ **สามเณรานํ อุปฑฺฒปฏิวีสนฺติ** เอตฺถ เย สามเณรา อตฺติสฺสรา ภิกฺขุ-สงฺฆสฺส กตฺตพฺพกมฺมํ น กโรนฺติ อุทฺเทสปริปุจฺฉาสุ ยุตฺตา

อาจริยุปชฺฌายานํเยว วตฺตปฏิปตฺตึ กโรนฺติ น อญฺเญสํ กโรนฺติ
เอเตสํเยว อุปชฺฌภาโค ทาตพฺโพ ฯ เย ปน ปุเรภตฺตญฺจ
ปจฺฉาภตฺตญฺจ ภิกฺขุสงฺฆสฺเสว กตฺตพฺพกิจฺจํ กโรนฺติ เตสํ สมโก
ทาตพฺโพ ฯ อิทญฺจ ปิฏฺฐิสมเย อุปฺปนฺเนน ภณฺฑาคาเร ฐปิเตน
อกาลจีวเรเนว กถิตํ ฯ กาลจีวรมฺปน สมกเมว ทาตพฺพํ ฯ
ตตฺรุปฺปาทํ วสฺสาวาสิกํ สมฺมุญฺชนิพนฺธนาทึ สงฺฆสฺส ผาติกมฺมํ
กตฺวา คเหตพฺพํ ฯ เอตญฺเหตฺถ สพฺเพสํ วตฺตํ ภณฺฑาคาริกจีวเรปิ ฯ
สเจ สามเณรา อาคนฺตฺวา ภนฺเต มยํ ยาคุํ ปจาม ภตฺตํ ปจาม
ขชฺชกํ ปจาม อปหริตํ กโรม ทนฺตกฏฺฐํ อาหราม รงฺคฉลฺลึ
กปฺปิยํ กตฺวา เทม กิมฺปน อมฺเหหิ น กตนฺนามาติ อุกฺกฏฺฐึ
กโรนฺติ สมภาโคว ทาตพฺโพ ฯ เอตํ เย จ วิรชฺฌิตฺวา
กโรนฺติ เยสญฺจ กรณภาโว น ปญฺญายติ เต สนฺธาย
วุตฺตํ ฯ กุรุนฺทิยํ ปน สเจ สามเณรา กสฺมา มยํ ภนฺเต
สงฺฆกมฺมํ น กโรม กริสฺสามาติ ยาจนฺติ สมปฏิวีโส ทาตพฺโพติ
วุตฺตํ ฯ **อุตฺตริตุกาโมติ** นทึ วา กนฺตารํ วา อุตฺตริตุกาโม
สตฺถํ ลภิตฺวา ทิสาปกฺกมิตุกาโมติ อตฺโถ ฯ **สกํ ภาคํ ทาตุนฺติ**
อิทํ ภณฺฑาคารโต จีวรานิ นีหริตฺวา ปุญฺเช กเต คณฺฑิยา
ปหตาย ภิกฺขุสงฺเฆ สนฺนิปติเต สตฺถํ ลภิตฺวา คนฺตุกาโม สตฺถโต
มา ปริหายีติ เอตมตฺถํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ตสฺมา อนีหเตสุ วา
จีวเรสุ อปฺปหตาย วา คณฺฑิยา อสนฺนิปติเต วา สงฺเฆ ทาตุํ
น วฏฺฏติ ฯ จีวเรสุ ปน นีหเตสุ คณฺฑึ ปหริตฺวา ภิกฺขุสงฺเฆ

สนฺนิปติเต จีวรภาชเกน อิมสฺส ภิกฺขุโน โกฏฺฐาเสน เอตฺตเกน ภวิตพฺพนฺติ ตกฺเกตฺวา นยคฺคาเหน จีวรํ ทาตพฺพํ ตุลาย ตุลิตมิว หิ สมสมํ ทาตุํ น สกฺโกติ ตสฺมา อูนํ วา โหตุ อธิกํ วา เอวํ ตกฺเกน นเยน ทินฺนํ สุทินฺนเมว เนว อูนกํ ปุน ทาตพฺพํ นาติริตฺตํ ปฏิคฺคณฺหิตพฺพนฺติ ฯ **อติเรกภาเคนาติ** ทส ภิกฺขู โหนฺติ สาฏกาปิ ทเสว เตสุ เอโก ทฺวาทส อคฺฆติ เสสา ทสคฺฆนกา สพฺเพสุ ทสคฺฆนกวเสน กุเส ปาติเต ยสฺส ภิกฺขุโน ทฺวาทสคฺฆนเก กุโส ปาติโต โส เอตฺตเกน มม จีวรํ ปโหตีติ เตน อติเรกภาเคน คนฺตุกาโม โหติ ภิกฺขู อติเรกํ อาวุโส สงฺฆสฺส สนฺตกนฺติ วทนฺติ ตํ สุตฺวา ภควา สงฺฆิเก จ คณสนฺตเก จ อปฺปกํ นาม นตฺถิ สพฺพตฺถ สํยโม กาตพฺโพ คณฺหนฺเตนาปิ กุกฺกุจฺจายิตพฺพนฺติ ตํ ทสฺเสตุํ อนุชานามิ ภิกฺขเว อนุกฺเขเป ทินฺเนติ อาห ฯ ตตฺถ อนุกฺเขโป นาม ยงฺกิญฺจิ อนุกฺขิปิตพฺพํ อนุปฺปทาตพฺพํ กปฺปิยภณฺฑํ ยตฺตกํ ตสฺส ปฏิวีเส อธิกํ ตตฺตเก อคฺฆนเก ยสฺมึ กิสฺมิญฺจิ กปฺปิยภณฺเฑ ทินฺเนติ อตฺโถ ฯ **วิกลเก โตเสตฺวาติ** เอตฺถ จีวรวิกลกํ ปุคฺคลวิกลกนฺติ เทฺว วิกลกา ฯ จีวรวิกลกํ นาม สพฺเพสํ ปญฺจ ปญฺจ วตฺถานิ ปตฺตานิ เสสานิปิ อตฺถิ เอเกกํ ปน น ปาปุณาติ ฉินฺทิตฺวา ทาตพฺพานิ ฉินฺทนฺเตหิ จ อฑฺฒมณฺฑลาทีนํ วา อุปาหนตฺถวิกาทีนํ วา ปโหนกานิ ขณฺฑานิ กตฺวา ทาตพฺพานิ เหฏฺฐิมปริจฺเฉเทน จตุรงฺคุลวิตฺถารมฺปิ อนุวาตปโหนกายามํ ขณฺฑํ กตฺวา ทาตุํ วฏฺฏติ ฯ อปริโภคํ ปน

น กาตพฺพนฺติ เอวเมตฺถ จีวรสฺส อปฺปโหนกภาโว จีวรวิกลํ ฯ ฉินฺทิตฺวา ทินฺเน ปน ตํ โตสิตํ โหติ อถ กุสปาโต กาตพฺโพ สเจปิ เอกสฺส ภิกฺขุโน โกฏฺฐาเส เอกํ วา เทฺว วา วตฺถานิ นปฺปโหนฺติ ตตฺถ อญฺญํ สมณปริกฺขารํ ฐเปตฺวา โย เตน ตุสฺสติ ตสฺส ตํ ภาคํ ทตฺวา ปจฺฉา กุสปาโต กาตพฺโพ อิทํปิ จีวรวิกลกนฺติ อนฺธกฏฺฐกถายํ วุตฺตํ ฯ ปุคฺคลวิกลํ นาม ทส ทส ภิกฺขู คเณตฺวา วคฺคํ กโรนฺตานํ เอโก วคฺโค น ปูรติ อฏฺฐ วา นว วา โหติ เตสํ อฏฺฐ วา นว วา โกฏฺฐาสา ตุมฺเห อิเม ภาเค คเณตฺวา วิสุํ ภาเชถาติ ทาตพฺพา เอวมยํ ปุคฺคลานํ อปฺปโหนกภาโว ปุคฺคลวิกลํ ฯ วิสุํ ทินฺเน ปน ตํ โตสิตํ โหติ เอวํ โตเสตฺวา กุสปาโต กาตพฺโพติ ฯ อถวา วิกลเก โตเสตฺวาติ โย จีวรภาโค อูนโก ตํ อญฺเญน ปริกฺขาเรน สมํ กตฺวา กุสปาโต กาตพฺโพ ฯ

ฉกเนนาติ โคมเยน ฯ **ปณฺฑุมตฺติกายาติ** ตมฺพมตฺติกาย ฯ มูลรชนาทีสุ หลิทฺทํ ฐเปตฺวา สพฺพํ มูลรชนํ วฏฺฏติ ฯ มญฺเชฏฺฐญฺจ ตุงฺคหารญฺจ ฐเปตฺวา สพฺพํ ขนฺธรชนํ วฏฺฏติ ฯ ตุงฺคหาโร นาม เอโก กณฺฏกรุกฺโข ตสฺส หริตาลวณฺณํ ขนฺธรชนํ โหติ ฯ โลทฺทญฺจ กณฺฑลญฺจ ฐเปตฺวา สพฺพํ ตจรชนํ วฏฺฏติ ฯ อลฺลิปตฺตญฺจ นิลิปตฺตญฺจ ฐเปตฺวา สพฺพํ ปตฺตรชนํ วฏฺฏติ ฯ คิหิปริภุตฺตํ ปน อลฺลิปตฺเตน เอกวารํ รชิตุํ วฏฺฏติ ฯ กึสุกปุปฺผญฺจ กุสุมฺภปุปฺผญฺจ ฐเปตฺวา สพฺพํ ปุปฺผรชนํ วฏฺฏติ ฯ ผลรชเน

ปน น กิญฺจิ น วฏฺฏติ ฯ สีตุทกาติ อปกฺกรชํ วุจฺจติ ฯ **อุตฺตราฬุวนฺติ** วฏฺฏาธารกํ ฯ รชนกุมฺภิยา มชฺเฌ จเปตฺวา ตํ อาธารกํ ปริกฺขิปิตฺวา รชนํ ปกฺขิปิตุํ อนุชานามีติ อตฺโถ ฯ เอวํ หิ กเต รชนํ น อุตฺตรติ ฯ **อุทเก วา นขปิฏฺฐิกาย** วาติ สเจ หิ ปกฺกํ โหติ อุทกปาฏิยา ทินฺโน เถโว สหสา น วิสรติ นขปิฏฺฐิยํปิ อวิสรนฺโต ติฏฺฐติ ฯ **รชนุฬุงฺกนฺติ** รชนอุฬุงฺกํ ฯ **ทณฺฑกถาลิกนฺติ** ตเมว สทณฺฑกํ ฯ **รชนโกลมฺพนฺติ** รชนกุณฺฑํ ฯ **มทฺทนฺตีติ** โอมทฺทนฺติ ฯ **น จ อจฺฉินฺเน เถเว ปกฺกมิตุนฺติ** ยาวํ รชนพินฺทุ คลิตํ น ฉิชฺชติ ตาว อญฺญตฺร น คนฺตพฺพํ ฯ **ปตฺถินฺนนฺติ** อติรชิตตฺตา ถทฺธํ อติภริตนฺติ อตฺโถ ฯ **อุทเก โอสาเทตุนฺติ** อุทเก ปกฺขิปิตฺวา จเปตุํ ฯ รชเน ปน นิกฺขนฺเต ตํ อุทกํ ฉฑฺเฑตฺวา จีวรํ มทฺทิตพฺพํ ฯ **ทนฺตกสาวานีติ** เอกํ วา เทฺว วา วาเร รชิตฺวา ทนฺตวณฺณานิ ธาเรนฺติ ฯ

อจฺจิพทฺธนฺติ จตุรสฺสเกทารกพทฺธํ ฯ **ปาลิพทฺธนฺติ** อายามโต จ วิตฺถารโต จ ทีฆมริยาทพทฺธํ ฯ **มริยาทพทฺธนฺติ** อนฺตรนฺตรา รสฺสมริยาทาย มริยาทพทฺธํ ฯ **สิงฺฆาฏกพทฺธนฺติ** มริยาทาย มริยาทํ วินิวิชฺฌิตฺวา คตฏฺฐาเนน สิงฺฆาฏกพทฺธํ จตุกฺกสณฺฐานนฺติ อตฺโถ ฯ **อุสฺสหสิ ตฺวํ อานนฺทาติ** สกฺโกสิ ตฺวํ อานนฺท ฯ **สํวิทหิตุนฺติ** กาตุํ ฯ **อุสฺสหามิ ภควาติ** ตุมฺเหหิ ทินฺนนเยน สกฺโกมีติ ทสฺเสติ ฯ **ยตฺร หิ นามาติ โย** นาม ฯ **กุสิมฺปิ นามาติอาทีสุ** กุสีติ อายามโต จ วิตฺถารโต จ อนุวาตาทีนํ ทีฆปฏฺฏานเมตํ อธิวจนํ ฯ

อฑฺฒกุสีติ อนฺตรนฺตรา รสฺสปฏฺฏานํ นามํ ฯ **มณฺฑลนฺติ** ปญฺจ-
ขณฺฑิกจีวรสฺส เอเกกสฺมึ ขณฺเฑ มหามณฺฑลํ ฯ **อฑฺฒมณฺฑลนฺติ**
ขุทฺทกมณฺฑลํ ฯ วิวฏฺฏนฺติ มณฺฑลญฺจ อฑฺฒมณฺฑลญฺจ เอกโต
กตฺวา สิพฺพิตํ มชฺฌิมขณฺฑํ ฯ **อนุวิวฏฺฏนฺติ** ตสฺส อุโภสุ ปสฺเสสุ
เทฺว ขณฺฑานิ ฯ **คีเวยฺยกนฺติ** คีวเวฏฺฐนฏฺฐาเน ทฬฺหีกรณตฺถํ
อญฺญํ สุตฺตสํสิพฺพิตํ อาคนฺตุกปฏฺฏํ ฯ ชงฺเฆยฺยกนฺติ ชงฺฆปาปุณฏฺฐาเน
ตเถว สํสิพฺพิตํ ปฏฺฏํ ฯ คีวฏฺฐาเน จ ชงฺฆฏฺฐาเน จ ฐปิตปฏฺฏานเมตํ
นามนฺติปิ วทนฺติ ฯ **พาหนฺตนฺติ** อนุวิวฏฺฏานํ พหิ เอเกกํ ขณฺฑํ ฯ
อิติ ปญฺจขณฺฑิกจีวเรเนตํ วิจาริตนฺติ ฯ อถวา **อนุวิวฏฺฏนฺติ**
วิวฏฺฏสฺส เอกปสฺสโต ทฺวินฺนํ เอกปสฺสโต ติณฺณํปิ จตุนฺนํปิ
ขณฺฑานเมตํ นามํ ฯ พาหนฺตนฺติ สุปฺปมาณจีวรํ ปารุปนฺเตน
สํหริตฺวา พาหาย อุปริ ฐปิตา อุโภ อนฺตา พหิมุขา ติฏฺฐนฺติ
เตสํ เอตํ นามํ ฯ อยเมว หิ นโย มหาอฏฺฐกถายํ วุตฺโตติ ฯ
จีวเรหิ อุพฺภณฺฑิกเตติ จีวเรหิ อุพฺภณฺฑิกเต ยถา อุกฺขิตฺตภณฺฑา
โหนฺติ เอวํ กเต อุกฺขิตฺตภณฺฑิกภาวํ อาปาทิเตติ อตฺโถ ฯ
จีวรภิสินฺติ เอตฺถ ภิสีติ เทฺว ตีณิ เอกโต กตฺวา ภิสิสงฺเขเปน
สํหริตจีวรานิ วุตฺตานิ ฯ เต กิร ภิกฺขู ทกฺขิณาคิริโต ภควา
ลหุํ ปฏินิวตฺติสฺสตีติ ตตฺถ คจฺฉนฺตา ชีวกวตฺถุสฺมึ ลทฺธจีวรานิ
ฐเปตฺวา อคมํสุ ฯ อิทานิ ปน จีวเรน อาคมิสฺสตีติ มญฺญมานา
อาทาย ปกฺกมึสุ ฯ อนฺตรฏฺฐกาสูติ มาฆสฺส จ ผคฺคุณสฺส จ
อนฺตรา อฏฺฐสุ ฯ **น ภควนฺตํ สีตํ อโหสีติ** ภควโต สีตํ

นาโหสิ ฯ **สีตาลุกาติ** สีตปกติกา เย ปกติยาว สีเตน กิลมนฺติ ฯ **เอตทโหสิ เยปิ โข เต กุลปุตฺตาติ** น ภควา อชฺโฌกาเส อนิสีทิตฺวา เอมตฺถํ น ชานาติ มหาชนสฺส สญฺญาปนตฺถํ ปน เอวมกาสิ ฯ **ทฺวิคุณํ สงฺฆาฏินฺติ** ทุปฏฺฏํ สงฺฆาฏึ ฯ **เอกจฺจิยนฺติ** เอกปฏฺฏํ ฯ อิติ ภควา อตฺตนา จตูหิ จีวเรหิ ยาเปติ อมฺหากมฺปน ติจีวรํ อนุชานาตีติ วจนสฺส โอกาสํ อุปจฺฉินฺทิตฺวํ ทฺวิคุณํ สงฺฆาฏึ อนุชานาติ เอกจฺจิเก อิตเร เอวญฺหิ เนสํ จตฺตาริ ภวิสฺสนฺตีติ ฯ **อคฺคฬํ อจฺฉุเปยฺยนฺติ** ฉินฺนฏฺฐาเน ปิโลติกขณฺฑํ ฐเปยฺยํ ฯ **อหตกปฺปานนฺติ** เอกวารโธตานํ ฯ **อุตุทฺธตานนฺติ** อุตุโต ทีฆกาลโต อุทฺธตานํ คตวตฺถุกานํ ปิโลติกานนฺติ วุตฺตํ โหติ ฯ **ปาปณิเกติ** อนฺตราปณโต ปติตปิโลติกจีวเร ฯ **อุสฺสาโห กรณีโยติ** ปริเยสนา กาตพฺพา ฯ ปริจฺเฉโท ปน นตฺถิ ปฏฺฏสตํปิ วฏฺฏติ ฯ สพฺพมิทํ สาทิยนฺตสฺส ภิกฺขุโน วุตฺตํ ฯ **อคฺคฬํ ตุนฺนนฺติ** เอตฺถ อุทฺธริตฺวา อลฺลิยาปนขณฺฑํ อคฺคฬํ สุตฺตเกน สํสิพฺพนํ ตุนฺนํ วิชฺฌิตฺวา กรณํ โอวฏฺฏิกํ กณฺฑูสกํ วุจฺจติ มุทฺทิกา ฯ **ทฬฺหีกมฺมนฺติ** อนุทฺธริตฺวาว อุปสฺสยํ กตฺวา อลฺลิยาปนกํ วตฺถ-ขณฺฑํ ฯ วิสาขาวตฺถุํ อุตฺตานตฺถํ ฯ ตโต ปรํ ปุพฺเพ วินิจฺฉิตเมว ฯ โสวคฺคิกนฺติ สคฺคเหตุ กํ ฯ เตเนวาห สคฺคสํวตฺตนิกนฺติ ฯ โสกํ อปเนตีติ โสกนุทํ ฯ อนามยาติ อโรคา ฯ **สคฺคมฺหิ กายมฺหีติ** สคฺโคปปนฺนา ฯ

ปุถุชฺชนา กาเมสุ วีตราคาติ ฌานลาภิโน ฯ **สนฺทิฏฺโฐติ**

ทิฏฺฐมตฺตกมิตฺโต ฯ **สมฺภตฺโตติ** เอกสมฺโภโค ทฬฺหมิตฺโต ฯ
อาลปิโตติ มม สนฺตกํ ยํ อิจฺเฉยฺยาสิ ตํ คณฺเหยฺยาสีติ เอวํ
วุตฺโต ฯ เอเตสุ ตีสุ อญฺญตเรน สทฺธึ ชีวติ คหิเต อตฺตมโน
โหตีติ อิเมหิ ตีหิ วิสฺสาโส รูหติ ฯ **ปํสุกูลิกโตติ** กตปํสุกูโล ฯ
ครุโก โหตีติ ชิณฺณชิณฺณฏฺฐาเน อคฺคฬาโรปเนน ครุโก โหติ ฯ
สุตฺตลูขํ กาตุนฺติ สุตฺเตเนว อคฺคฬํ กาตุนฺติ อตฺโถ ฯ **วิกณฺโณติ**
สุตฺตํ อจฺเฉตฺวา สิพฺพิตานํ เอโก สงฺฆาฏิกณฺโณ ทีโฆ โหติ ฯ
วิกณฺณํ อุทฺธริตุนฺติ ทีฆโกณํ ฉินฺทิตุํ ฯ **โอกิริยนฺตีติ** ฉินฺนโกณโต
คลติ ฯ **อนุวาตํ ปริภณฺฑนฺติ** อนุวาตญฺเจว ปริภณฺฑญฺจ ฯ
ปตฺตา **ลุชฺชนฺตีติ** มหนฺเตสุ ปตฺตมุเขสุ ทินฺนานิ สุตฺตานิ คลนฺติ
ตโต ปตฺตา ลุชฺชนฺติ ฯ **อฏฺฐปทกํ กาตุนฺติ** อฏฺฐปทกจฺฉนฺเทน
ปตฺตมุขํ สิพฺพิตุํ ฯ **อนุวาธิกํปิ อาโรเปตุนฺติ** อาคนฺตุกปฏํ ทาตุํ ฯ
อิทํ ปน อปฺปโหนเก อาโรเปตพฺพํ สเจ ปโหติ อาคนฺตุกปฏํ
น วฏฺฏติ ฉินฺทิตพฺพเมว ฯ **น ภิกฺขเว สทฺธาเทยฺยนฺติ** เอตฺถ
เสสญาตีนํ เทนฺโต วินิปาเตติเยว มาตาปิตโร ปน สเจ รชฺเช
ฐิตาปิ ปตฺเถนฺติ ทาตพฺพํ ฯ **คิลาโนติ** คิลานตาย คเหตฺวา
คนฺตุํ อสมตฺโถ ฯ **วสฺสิกสงฺเกตนฺติ** วสฺสิเก จตฺตาโร มาเส ฯ
นทีปารนฺติ นทิยา ปาเร ภตฺตํ ภุญฺชิตพฺพํ โหติ ฯ **อคฺคฬคุตฺติวิหาโรติ**
สพฺเพเสฺวว เจเตสุ คิลานวสฺสิกสงฺเกตนทีปารคมนอตฺถตกฐินภาเวสุ
อคฺคฬคุตฺติเยว ปมาณํ คุตฺเต เอว หิ วิหาเร นิกฺขิปิตฺวา พหิ
คนฺตุํ วฏฺฏติ น อคุตฺเต อรญฺญกสฺส ปน วิหาโร น สุคุตฺโต

โหติ เตน ภณฺฑุกฺขลิยํ ปกฺขิปิตฺวา ปาสาณสุสิรรุกฺขสุสิราทีสุ
สุปฏิจฺฉนฺเนสุ ฐเปตฺวา คนฺตพฺพํ ฯ

ตุยฺเหว ภิกฺขุ ตานิ จีวรานีติ อญฺญตฺร คเหตฺวา หฏานิปิ
ตุยฺเหว น เตสํ อญฺโญ โกจิ อิสฺสโรติ ฯ เอวญฺจ ปน
วตฺวา อนาคเตปิ นิกฺกุกฺกุจฺจา คณฺหิสฺสนฺตีติ ทสฺเสตุํ อิธ ปนาติ-
อาทิมาห ฯ **ตสฺเสว ตานิ จีวรานิ ยาว กฐินสฺส อุพฺภารายาติ**
สเจ คณปูรเก ภิกฺขู ลภิตฺวา กฐินํ อตฺถตํ โหติ ปญฺจ มาเส
โน เจ อตฺถตํ โหติ เอกํ จีวรมาสเมว ฯ ยํ ยํ สงฺฆสฺส
เทมาติ วา เทนฺติ สงฺฆํ อุทฺทิสฺส เทมาติ วา เทนฺติ วสฺสํ
วุตฺถสงฺฆสฺส เทมาติ วา เทนฺติ วสฺสาวาสิกํ เทมาติ วา เทนฺติ
สเจปิ มตกจีวรํ อวิภชิตฺวา ตํ วิหารํ ปวิสนฺติ สพฺพํ ตสฺเสว
ภิกฺขุโน โหติ ฯ ยํปิ โส วสฺสาวาสตฺถาย วุฑฺฒึ ปโยเชตฺวา
ฐปิตอุปนิกฺเขปโต วา ตตฺรุปฺปาทโต วา วสฺสาวาสิกํ คณฺหาติ
สพฺพํ สุคฺคหิตเมว โหติ ฯ อิทํ หิ เอตฺถ ลกฺขณํ เยน
เตนากาเรน สงฺฆสฺส อุปฺปนฺนวตฺถํ อตฺถตกฐินสฺส ปญฺจ มาเส
อนตฺถตกฐินสฺส เอกํ จีวรมาสํ ปาปุณาติ ฯ ยํ ปน อิทํ อิธ
วสฺสํ วุตฺถสงฺฆสฺส เทมาติ วา วสฺสาวาสิกํ เทมาติ วา วตฺวา
ทินฺนํ ตํ อนตฺถตกฐินสฺสาปิ ปญฺจ มาเส ปาปุณาติ ฯ ตโต ปรํ
อุปฺปนฺนํ วสฺสาวาสิกํ ปุจฺฉิตพฺพํ กึ อตีตวสฺเส อิทํ วสฺสาวาสิกํ
อุทาหุ อนาคตวสฺเสติ ฯ กสฺมา ฯ ปิฏฺฐิสมเย อุปฺปนฺนตฺตา ฯ
อุตฺกาลนฺติ วสฺสานโต อญฺญํ กาลํ ฯ **ตานิ จีวรานิ อาทาย สาวตฺถึ**

คนฺตฺวาติ เอตฺถ ตานิ จีวรานิ คตคตฏฺฐาเน สงฺฆิกาเนว โหนฺติ ภิกฺขูหิ ทิฏฺฐมตฺตเมเวตฺถ ปมาณํ ตสฺมา สเจ เกจิ ปฏิปถํ อาคจฺฉนฺตา กุหึ อาวุโส คจฺฉสีติ ปุจฺฉิตฺวา ตมตฺถํ สุตฺวา กึ อาวุโส มยํ สงฺโฆ น โหมาติ ตตฺเถว ภาเชตฺวา คณฺหนฺติ สุคฺคหิตานิ ฯ สเจปิ เอส มคฺคา โอกฺกมิตฺวา กิญฺจิ วิหารํ วา อาสนสาลํ วา ปิณฺฑาย จรนฺโต เอกํ เคหเมว วา ปวิสติ ตตฺร จ นํ ภิกฺขู ทิสฺวา ตมตฺถํ ปุจฺฉิตฺวา ภาเชตฺวา คณฺหนฺติ สุคฺคหิตาเนว ฯ **อธิฏฺฐาตุนฺติ** เอตฺถ อธิฏฺฐหนฺเตน วตฺตํ ชานิตพฺพํ เตน หิ ภิกฺขุนา คณฺฑึ ปหริตฺวา กาลํ โฆเสตฺวา โถกํ อาคเมตฺวา สเจ คณฺฑิสญฺญาย วา กาลสญฺญาย วา ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ เตหิ สทฺธึ ภาเชตพฺพานิ โน เจ อาคจฺฉนฺติ มยฺหิมานิ จีวรานิ ปาปุณนฺตีติ อธิฏฺฐาตพฺพานิ ฯ เอวํ อธิฏฺฐิเต สพฺพานิ ตสฺเสว โหนฺติ ฐิติกา ปน น ติฏฺฐติ ฯ สเจ เอเกกํ อุทฺธริตฺวา อยํ ปฐมภาโค มยฺหํ ปาปุณาติ อยํ ทุติยภาโคติ เอวํ คณฺหาติ คหิตานิ จ สุคฺคหิตานิ โหนฺติ ฐิติกา จ ติฏฺฐติ ฯ เอวํ ปาเปตฺวา คณฺหนฺเตนาปิ อธิฏฺฐิตเมว โหติ ฯ สเจ ปน คณฺฑึ ปหริตฺวา วา อปฺปหริตฺวา วา กาลํปิ โฆเสตฺวา วา อโฆเสตฺวา วา อหเมเวตฺถ มยฺหเมว อิมานิ จีวรานีติ คณฺหาติ ทุคฺคหิตานิ โหนฺติ ฯ อถ อญฺโญ โกจิ อิธ นตฺถิ มยฺหํ เอตานิ ปาปุณนฺตีติ คณฺหาติ สุคฺคหิตานิ ฯ **ปาติเต กุเสติ** เอกโกฏฺฐาเส กุสทณฺฑเก ปาติตมตฺเต สเจปิ ภิกฺขุสหสฺสํ

โหติ คหิตเมว นาม จีวรํ ฯ **นากามา ภาโค ทาตพฺโพติ** สเจ ปน อตฺตโน รุจิยา ทาตุกามา โหนฺติ เทนฺตุ ฯ อนุภาเคปิ เอเสว นโย ฯ **สจีวรานีติ** กาลจีวรํปิ สงฺฆสฺส อิโตว ทสฺสาม วิสุํ สชฺชิยมาเน อติจีวรํ[๑] โหตีติ ขิปฺปเมว สจีวรานิ ภตฺตานิ อกํสุ ฯ **เถเร อาคมฺม อุปฺปนฺนานีติ** ตุมฺเหสุ ปสาเทน ขิปฺปํ อุปฺปนฺนานิ ฯ **สงฺฆสฺส เทมาติ จีวรานิ เทนฺตีติ** สกลํปิ จีวรกาลํ สณิกํ สณิกํ เทนฺติเยว ฯ ปุริเมสุ ปน ทฺวีสุ วตฺถูสุ ปริจฺฉินฺน-ทานตฺตา อทํสูติ วุตฺตํ ฯ สมฺพหุลา เถราติวินยธรปาโมกฺขเถรา ฯ อิทํ ปน วตฺถุํ สทฺธึ ปุริเมน ทฺวิภาติกวตฺถุนา ปรินิพฺพุเต ภควติ อุปฺปนฺนํ อิเม จ เถรา ทิฏฺฐปุพฺพา ตถาคตํ ตสฺมา ปุริเมสุ วตฺถูสุ ตถาคเตน ปญฺญตฺตนเยเนว กเถสุํ ฯ **คามกาวาสํ อคมาสีติ** อปฺเปวนาม จีวรานิ ภาเชนฺตา มยฺหํปิ สงฺคหํ กเรยฺยุนฺติ จีวรภาชนกาลํ สลฺลกฺเขตฺวาว อคมาสิ ฯ **สาทิยิสฺสสีติ** คณฺหิสฺสสิ ฯ เอตฺถ จ กิญฺจาปิ ตสฺส ภาโค น ปาปุณาติ ฯ อถ โข นครวาสิโก อยํ มุขโร ธมฺมกถิโกติ เต ภิกฺขู สาทิยิสฺสสีติ อาหํสุ ฯ **โย สาทิเยยฺย อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ** เอตฺถ ปน กิญฺจาปิ ลหุกา อาปตฺติ อถโข คหิตานิ คหิตฏฺฐาเน ทาตพฺพานิ สเจปิ นฏฺฐานิ วา ชิณฺณานิ วา โหนฺติ ตสฺเสว คีวา ฯ เทหีติ วุตฺเต อเทนฺโต ธุรนิกฺเขเป ภณฺฑคฺเฆน กาเรตพฺโพ ฯ **เอกาธิปฺปายนฺติ** เอกํ อธิปฺปายํ เอกปุคฺคลปฏิวีสเมว เทถาติ อตฺโถ ฯ อิทานิ ยถา โส ทาตพฺโพ ตํ ทสฺเสตุํ ตนฺตึ

๑. อติจิรํ โหตีติ ภเวยฺย ฯ

ฐเปนฺโต อิธ ปนาติอาทิมาห ฯ ตตฺถ **สเจ อมุตฺร อุปฺปชฺชํ อมุตฺร อุปฺปชฺชนฺติ** เอเกกสฺมึ เอกาหเมกาหํ สตฺตาหสตฺตาหํ วา สเจ วสติ เอเกกสฺมึ วิหาเร ยํ เอโก ปุคฺคโล ลภติ ตโต ตโต อุปฺปชฺชํ อุปฺปชฺชํ ทาตพฺพํ ฯ เอวํ เอกาธิปฺปาโย ทินฺโน นาม โหติ ฯ **ยตฺถ วา ปน พหุตรนฺติ** สเจ เอกสฺมึ วิหาเร วสนฺโต อิตรสฺมึ สตฺตาหวาเรน อรุณเมว อุฏฺฐาเปติ เอวํ ปุริมสฺมึ พหุตรํ วสติ นาม ตสฺมา ตโต พหุตรวสิตวิหารโต ตสฺส ปฏิวีโส ทาตพฺโพ เอวมฺปิ เอกาธิปฺปาโย ทินฺโน โหติ ฯ อิทญฺจ นานาลาเภหิ นานูปจาเรหิ เอกสีมวิหาเรหิ กถิตํ ฯ นานาสีมวิหาเร ปน เสนาสนคาโห ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ ตสฺมา ตตฺถ จีวรปฏิวีโส น ปาปุณาติ ฯ เสสํ ปน อามิสเภสชฺชาทิ สพฺพํ สพฺพตฺถ อนฺโตสีมคตสฺส ปาปุณาติ ฯ

มญฺจเก นิปาเตสฺนฺติ เอวํ โธวิตฺวา อญฺญํ กาสาวํ นิวาเสตฺวา มญฺจเก นิปชฺชาเปสุํ นิปชฺชาเปตฺวาว ปนายสฺมา อานนฺโท มุตฺตกรีสกิลิฏฺฐํ กาสาวํ โธวิตฺวา ภูมิยํ ปริภณฺฑํ อกาสิ ฯ **โย ภิกฺขเว มํ อุปฏฺฐเหยฺย โส คิลานํ อุปฏฺฐเหยฺยาติ** โย มํ โอวาทานุสาสนีกรเณน อุปฏฺฐเหยฺย โส คิลานํ อุปฏฺฐเหยฺย ฯ มม โอวาทการเกน คิลาโน อุปฏฺฐาตพฺโพติ อยเมตฺถ อตฺโถ ฯ ภควโต จ คิลานสฺส จ อุปฏฺฐานํ เอกสทิสนฺติ เอวมฺปเนตฺถ อตฺโถ น คเหตพฺโพ ฯ **สงฺเฆน อุปฏฺฐาเปตพฺโพติ**[๑] ยสฺเสเต อุปชฺฌายาทโย ตสฺมึ วิหาเร นตฺถิ อาคนฺตุโก โหติ เอกจาริโก

๑. อุปฏฺฐาตพฺโพติ ปาลิยา ทิสฺสติ ฯ

โส ภิกฺขุสงฺฆสฺส ภาโร ตสฺมา สงฺเฆน อุปฏฺฐาตพฺโพ โน เจ อุปฏฺฐเหยฺย สกลสฺส สงฺฆสฺส อาปตฺติฯ วารํ ฐเปตฺวา ชคฺคนฺเตสุ ปน โย อตฺตโน วาเร น ชคฺคติ ตสฺเสว อาปตฺติฯ สงฺฆตฺเถโรปิ วารโต น มุจฺจติฯ สเจ สกโล สงฺโฆ เอกสฺส ภารํ กโรติ เอโก วา วตฺตสมฺปนฺโน ภิกฺขุ อหเมว ชคฺคิสฺสามีติ ปฏิปชฺชติ สงฺโฆ อาปตฺติโต มุจฺจติฯ **อภิกฺกนฺตํ วา อภิกฺกมตีติอาทีสุ** วฑฺฒนฺตํ วา อาพาธํ อิทํ นาม เม ปริภุญฺชนฺตสฺส วฑฺฒติ อิทํ นาม เม ปริภุญฺชนฺตสฺส ปริหายติ อิทํ ปริภุญฺชนฺตสฺส ติฏฺฐตีติ ยถาภูตํ นาวิกโรตีติ เอวมตฺโถ ทฏฺฐพฺโพฯ นาลนฺติ นปฺปฏิรูโป น ยุตฺโต อุปฏฺฐาตุํฯ **เภสชฺชํ สํวิธาตุนฺติ** เภสชฺชํ โยเชตุํ อสมตฺโถ โหติฯ **อามิสนฺตโรติ** อามิสํ อสฺส อนฺตรนฺติ อามิสนฺตโรฯ อนฺตรนฺติ การณํ วุจฺจติฯ อามิสการโณ ยาคุภตฺตปตฺตจีวรานิ ปตฺเถนฺโต อุปฏฺฐาตีติ อตฺโถฯ **กาลกเตติ** กาลกิริยายฯ **คิลานุปฏฺฐากานํ ทาตุนฺติ** เอตฺถ อนนฺตรํ วุตฺตาย กมฺมวาจาย ทินฺนํปิ อปโลเกตฺวา ทินฺนํปิ ทินฺนเมว โหติ วฏฺฏติฯ **ยํ ตตฺถ ลหุภณฺฑํ ยํ ตตฺถ ครุภณฺฑนฺติ** เอตฺถ ลหุภณฺฑครุภณฺฑานํ นานากรณํ ปรโต วณฺณยิสฺสามฯ คิลานุ-ปฏฺฐากลาเภ ปน อยํ อาทิโต ปฏฺฐาย วินิจฺฉโย สเจ สกเล ภิกฺขุสงฺเฆ อุปฏฺฐหนฺเต กาลํ กโรติ สพฺเพปิ สามิกาฯ อถ เอกจฺเจหิ วาเร กเต เอกจฺเจหิ วาเร อกเตเยว กาลํ กโรติ ตตฺถ เอกจฺเจ อาจริยา วทนฺติ สพฺเพปิ อตฺตโน วาเร

สมฺปตฺเต กเรยฺยุํ ตสฺมา สพฺเพปิ สามิโนติ ฯ เอกจฺเจ วทนฺติ
เยหิ ชคฺคิโต เตเยว ลภนฺติ อิตเร น ลภนฺตีติ ฯ สเจ
สามเณเร กาลกเตปิสฺส จีวรํ อตฺถิ คิลานุปฏฺฐากานํ ทาตพฺพํ
โน เจ อตฺถิ ยํ อตฺถิ ตํ ทาตพฺพํ อญฺญสฺมึ ปริกฺขาเร สติ
จีวรภาคํ กตฺวา ทาตพฺพํ ฯ ภิกฺขุ จ สามเณโร จ สเจ สมํ
อุปฏฺฐหึสุ สมโก ภาโค ทาตพฺโพ ฯ อถ สามเณโรว อุปฏฺฐหติ
ภิกฺขุสฺส สํวิทหนมตฺตเมว โหติ สามเณรสฺส เชฏฺฐโก ภาโค
ทาตพฺโพ ฯ สเจ สามเณโร ภิกฺขุนา อานีตอุทเกน ยาคุํ ปจิตฺวา
ปฏิคฺคาหาปนมตฺตเมว กโรติ ภิกฺขุ อุปฏฺฐหติ ภิกฺขุสฺส เชฏฺฐโก
ภาโค ทาตพฺโพ ฯ พหู ภิกฺขู สพฺเพ สมคฺคา หุตฺวา
อุปฏฺฐหนฺติ สพฺเพสํ สมโก ภาโค ทาตพฺโพ ฯ โย ปเนตฺถ
วิเสเสน อุปฏฺฐหติ ตสฺส วิเสโส ทาตพฺโพ ฯ เยน ปน เอก-
ทิวสํ คิลานุปฏฺฐากวเสน ยาคุภตฺตํ วา ปจิตฺวา ทินฺนํ นหานํ วา
ปฏิยาทิตํ โสปิ คิลานุปฏฺฐาโกว ฯ โย สมีปํ อนาคนฺตฺวา
เภสชฺชตณฺฑุลาทีนิปิ เปเสติ อยํ คิลานุปฏฺฐาโก น โหติ ฯ
โย ปน ปริเยสิตฺวา คาหาเปตฺวา อาคจฺฉติ อยํ คิลานุปฏฺฐาโกว
เอตสฺสาปิ ทาตพฺโพ ฯ เอโก วตฺตสีเสน ชคฺคติ เอโก
ปจฺจาสาย มตกาเล อุโภปิ ปจฺจาสึสนฺติ อุภินฺนมฺปิ ทาตพฺพํ ฯ
เอโก อุปฏฺฐหิตฺวา คิลานสฺส วา กมฺเมน อตฺตโน วา กมฺเมน
กตฺถจิ คโต ปุน อาคนฺตฺวา ชคฺคิสฺสามีติ เอตสฺสาปิ ทาตพฺพํ ฯ
เอโก จิรํ อุปฏฺฐหิตฺวา อิทานิ น สกฺโกมีติ ธุรํ นิกฺขิปิตฺวา

คจฺฉติ สเจปิ ตํ ทิวสเมว คิลาโน กาลํ กโรติ อุปฏฺฐากภาโค
น ทาตพฺโพ ฯ คิลานุปฏฺฐาโก นาม คิหี วา โหตุ ปพฺพชิโต
วา อนุตฺตมโส มาตุคาโมปิ สพฺเพ ภาคํ ลภนฺติ ฯ สเจ
ตสฺส ภิกฺขุโน ปตฺตจีวรมตฺตเมว โหติ อญฺญํ นตฺถิ สพฺพํ
คิลานุปฏฺฐากานํเยว ทาตพฺพํ สเจปิ สหสฺสํ อคฺฆติ ฯ อญฺญํ
ปน พหุมฺปิ ปริกฺขารํ เต น ลภนฺติ สงฺฆสฺเสว โหติ ฯ อวเสสภณฺฑํ
พหุญฺเจว มหคฺฆญฺจ ติจีวรํ อปฺปคฺฆํ ตโต คเหตฺวา ติจีวร-
ปริกฺขาโร ทาตพฺโพ สพฺพญฺเจตํ สงฺฆิกโตว ลพฺภติ สเจ ปน
โส ชีวมาโนเยว สพฺพํ อตฺตโน ปริกฺขารํ นิสฺสชฺชิตฺวา กสฺสจิ
อทาสิ โกจิ วา วิสฺสาสํ อคฺคเหสิ ยสฺส ทินฺนํ เยน จ
คหิตํ ตสฺเสว โหติ ฯ ตสฺส รุจิยา เอว คิลานุปฏฺฐากา ลภนฺติ ฯ
อญฺเญสํ อทตฺวา ทูเร ฐปิตปริกฺขาราปิ ตตฺถ ตตฺถ สงฺฆสฺเสว
โหนฺติ ฯ สเจ ทฺวินฺนํ สนฺตกํ โหติ อวิภตฺตํ เอกสฺมึ กาลกเต
อิตโร สามี ฯ พหุนฺนํปิ สนฺตเก เอเสว นโย ฯ สพฺเพสุ มเตสุ
สงฺฆิกํ โหติ ฯ สเจปิ อวิภชิตฺวา สทฺธิวิหาริกาทีนํ เทนฺติ อทินฺนเมว
โหติ ฯ วิสฺสชฺชิตฺวา ทินฺนํ ปน สุทินฺนํ ฯ เตสุ มเตสุปิ
สทฺธิวิหาริกาทีนํเยว โหติ น สงฺฆสฺส ฯ

กุสจีราทีสุ **อกฺกนาลนฺติ** อกฺกนาลมยํ ฯ **โปตฺถโกติ**
มกจิมโย วุจฺจติ ฯ เสสานิ ปฐมปาราชิกวณฺณนายํ วุตฺตานิ ฯ
เตสุ โปตฺถเกเยว ทุกฺกฏํ เสเสสุ ถุลฺลจฺจยานิ ฯ อกฺกทุสฺสกทลิ-
ทุสฺส เอรกทุสฺสานิ ปน โปตฺถกคติกาเนว ฯ สพฺพนีลกาทีนิ รชนํ

วเมตฺวา ปน รชิตฺวา ธาเรตพฺพานิ ฯ น สกฺกา เจ โหนฺติ
วเมตุํ ปจฺจตฺถรณานิ วา กาเรตพฺพานิ ทฺวิปฏฺฏจีวรสฺส วา
มชฺเฌ ทาตพฺพานิ ฯ เตสํ วณฺณนานตฺตํ อุปาหนาสุ วุตฺตนยเมว ฯ
อจฺฉินฺนทส ทีฆทสานิ ทุสฺสานิ ทสานิ ฉินฺทิตฺวา ธาเรตพฺพานิ ฯ
กญฺจุกํ ลภิตฺวา ผาเลตฺวา รชิตฺวา ปริภุญฺชิตุํ วฏฺฏติ ฯ เวฐเนปิ
เอเสว นโย ฯ ติรีฏกํ ปน รุกฺขฉลฺลิมยํ ตํ ปาทปุญฺฉนํ
กาตุํ วฏฺฏติ ฯ

ปฏิรูเป คาหเกติ สเจ โกจิ ภิกฺขุ อหํ ตสฺส ภิกฺขุโน
คณฺหามีติ คณฺหาติ ทาตพฺพนฺติ อตฺโถ ฯ เอวเมว เตสุ
เตวีสติยา ปุคฺคเลสุ โสฬส ชนา น ลภนฺติ สตฺต ชนา ลภนฺตีติ ฯ
สงฺโฆ ภิชฺชตีติ ภิชฺชิตฺวา โกสมฺพิกภิกฺขู วิย เทฺว โกฏฺฐาสา
โหนฺติ ฯ **เอกสฺมึ ปกฺเขติ** เอกสฺมึ โกฏฺฐาเส ทกฺขิโณทกญฺจ
คนฺธาทีนิ จ เทนฺติ เอกสฺมึ จีวรานิ ฯ **สงฺฆสฺเสเวตนฺติ** สกลสฺส
สงฺฆสฺส ทฺวินฺนํปิ โกฏฺฐาสานํ เอตํ โหติ คณฺฑึ ปหริตฺวา
ทฺวีหิปิ ปกฺเขหิ เอกโต ภาเชตพฺพํ ฯ **ปกฺขสฺเสเวตนฺติ** เอวํ ทินฺเน
ยสฺส โกฏฺฐาสสฺส อุทกํ ทินฺนํ ตสฺส อุทกเมว โหติ ยสฺส
จีวรํ ทินฺนํ ตสฺเสว จีวรํ ฯ ยตฺถ ปน ทกฺขิโณทกํ ปมาณํ
โหติ ตตฺถ เอโก ปกฺโข ทกฺขิโณทกสฺส ลทฺธตฺตา จีวรานิ
ลภติ เอโก จีวรานเมว ลทฺธตฺตาติ อุโภหิ เอกโต หุตฺวา
ยถาวุฑฺฒํ ภาเชตพฺพํ ฯ อิทํ กิร ปรสมุทฺเท ลกฺขณนฺติ
มหาอฏฺฐกถายํ วุตฺตํ ฯ **ตสฺมึเยว** ปกฺเขติ เอตฺถ ปน อิตโร ปกฺโข

อนิสฺสโรเยว ฯ จีวรเปสนวตฺถูนิ ปากฏาเนว ฯ

อิทานิ อาทิโต ปฏฺฐาย วุตฺตจีวรานํ ปฏิลาภเขตฺตํ ทสฺเสตุํ อฏฺฐิมา ภิกฺขเว มาติกาติอาทิมาห ฯ **สีมาย เทตีติอาที** ปุคฺคลาธิฏฺฐานนเยน วุตฺตํ ฯ เอตฺถ จ สีมาย ทานํ ปฐมมาติกา กติกาย ทานํ ทุติยา ฯ เป ฯ ปุคฺคลสฺส ทานํ อฏฺฐมา ฯ ตตฺถ สีมาย ทมฺมีติ เอวํ สีมํ ปรามสิตฺวา เทนฺโต สีมาย เทติ นาม ฯ เอเสว นโย สพฺพตฺถ ฯ **สีมาย เทติ ยาวติกา ภิกฺขู อนฺโตสีมคตา เตหิ ภาเชตพฺพนฺติอาทิมฺหิ** ปน มาติกานิทฺเทเส **สีมาย เทตีติ** เอตฺถ ตาว ขณฺฑสีมา อุปจารสีมา สมานสํวาสสีมา อวิปฺปวาสสีมา ลาภสีมา คามสีมา นิคมสีมา นครสีมา อพฺภนฺตร-สีมา อุทกุกฺเขปสีมา ชนปทสีมา รฏฺฐสีมา รชฺชสีมา ทีปสีมา จกฺกวาฬสีมา อิติ ปณฺณรส สีมา เวทิตพฺพา ฯ ตตฺถ ขณฺฑสีมา สีมากถาย วุตฺตาว ฯ อุปจารสีมา ปริกฺขิตฺตสฺส วิหารสฺส ปริกฺเขเปน อปริกฺขิตฺตสฺส ปริกฺเขปารหฏฺฐาเนน ปริจฺฉินฺนา โหติ ฯ อปิจ ภิกฺขูนํ ธุวสนฺนิปาตฏฺฐานโต วา ปริยนฺเต จิตโภชนสาลโต วา นิวทฺธวสนกอาวาสโต วา ถามมชฺฌิมสฺส ปุริสสฺส ทฺวินฺนํ เลฑฺฑุปาตานํ อนฺโต อุปจารสีมา เวทิตพฺพา ฯ สา ปน อาวาเสสุ วฑฺฒนฺเตสุ วฑฺฒติ ปริหายนฺเตสุ ปริหายติ ฯ มหาปจฺจริยํ ปน สา ลาภวเสน ภิกฺขูสุ วฑฺฒนฺเตสุ วฑฺฒตีติ วุตฺตํ ฯ สเจ วิหาเร สนฺนิปติตภิกฺขูหิ สทฺธึ เอกพทฺธา หุตฺวา โยชนสตํปิ ปูเรตฺวา นิสีทนฺติ โยชนสตมฺปิ อุปจารสีมาว โหติ สพฺเพสํ

ลาโภ ปาปุณาติ ฯ สมานสํวาสอวิปฺปวาสสีมาทฺวยํปิ วุตฺตนย-
เมว ฯ ลาภสีมา นาม เนว สมฺมาสมฺพุทฺเธน อนุญฺญาตา น
ธมฺมสงฺคาหกตฺเถเรหิ ฐปิตา อปิจ โข ราชราชมหามตฺตา วิหารํ
การาเปตฺวา คาวุตํ วา อฑฺฒโยชนํ วา โยชนํ วา สมนฺตโต
ปริจฺฉินฺทิตฺวา อยํ อมฺหากํ วิหารสฺส ลาภสีมาติ นามลิขิตตฺถมฺเภ
นิขนิตฺวา ยํ เอตฺถนฺตเร อุปฺปชฺชติ สพฺพํ ตํ อมฺหากํ วิหารสฺส
เทมาติ สีมํ ฐเปนฺติ อยํ ลาภสีมา นาม ฯ คามนิคม-
นครอพฺภนฺตรอุทกุกฺเขปสีมาปิ วุตฺตาเยว ฯ ชนปทสีมา นาม
กาสิโกสลรฏฺฐาทีนํ อนฺโต พหู ชนปทา โหนฺติ ตตฺถ เอเกโก
ชนปทปริจฺเฉโท ชนปทสีมา นาม ฯ รฏฺฐสีมา นาม กาสิโกสลาทิ-
รฏฺฐปริจฺเฉโท ฯ รชฺชสีมา นาม พลิโภโค โจลโภโค เกรฏฺฐ-
โภโคติ เอวเมกกสฺส รญฺโญ อาณาปวตฺติฏฺฐานํ ฯ ทีปสีมา
นาม สมุทฺทนฺเตน ปริจฺฉินฺนา มหาทีปา จ อนฺตรทีปา จ ฯ
จกฺกวาฬสีมา นาม จกฺกวาฬปพฺพเตเนว ปริจฺฉินฺนา ฯ เอวเมตาสุ
สีมาสุ ขณฺฑสีมาย เกนจิ กมฺเมน สนฺนิปติตํ สงฺฆํ ทิสฺวา เอตฺเถว
สีมาย สงฺฆสฺส เทมาติ วุตฺเต ยาวติกา ภิกฺขู อนฺโตขณฺฑสีมคตา
เตหิ ภาเชตพฺพํ ฯ เตสํเยว หิ ตํ ปาปุณาติ ฯ อญฺเญสํ
สีมนฺตริกาย วา อุปจารสีมาย วา ฐิตานมฺปิ น ปาปุณาติ ฯ
ขณฺฑสีมาย อุฏฺฐิเต ปน รุกฺเข วา ปพฺพเต วา ฐิตสฺส เหฏฺฐา
วา ปฐวีเวมชฺฌคตสฺส ปาปุณาติเยว ฯ อิมิสฺสา อุปจารสีมาย
สงฺฆสฺส ทมฺมีติ ทินฺนมฺปน ขณฺฑสีมสีมนฺตริกาสุ ฐิตานํปิ ปาปุณาติ ฯ

สมานสํวาสสีมาย ทมฺมีติ ทินฺนํ ปน ขณฺฑสีมสีมนฺตริกาสุ ฐิตานํ
น ปาปุณาติ ฯ อวิปฺปวาสสีมาลาภสีมาสุ ทินฺนํ ตาสุ สีมาสุ
อนฺโตคตานํ ปาปุณาติ ฯ คามสีมาทีสุ ทินฺนมฺปน ตาสํ สีมานํ
อพฺภนฺตเร พทฺธสีมาย ฐิตานมฺปิ ปาปุณาติ ฯ อพฺภนฺตรสีม-
อุทกุกฺเขปสีมาสุ ทินฺนํ ตตฺถ อนฺโตคตานํเยว ปาปุณาติ ฯ ชนปท-
รฏฺฐรชฺชทีปจกฺกวาฬสีมาสุ คามสีมาทีสุ วุตฺตสทิโสเยว วินิจฺฉโย ฯ
สเจ ปน ชมฺพูทีเป ฐิโต ตามฺพปณฺณิทีเป สงฺฆสฺส ทมฺมีติ
วทติ ตามฺพปณฺณิทีปโต เอโกปิ คนฺตฺวา สพฺเพสํ คณฺหิตุํ
ลภติ ฯ สเจปิ ตตฺเรว เอโก สภาคภิกฺขุ สภาคานํ ภาคํ
คณฺหาติ น วาเรตพฺโพ ฯ เอวํ ตาว โย สีมํ ปรามสิตฺวา
เทติ ตสฺส ทาเน วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ โย ปน อสุกสีมายนฺติ
วตฺตุํ น ชานาติ เกวลํ สีมาติ วจนมตฺตเมว ชานนฺโต วิหารํ
อาคนฺตฺวา สีมาย ทมฺมีติ วา สีมฏฺฐกสงฺฆสฺส ทมฺมีติ วา
ภณติ โส ปุจฺฉิตพฺโพ สีมา นาม พหุวิธา กตรสีมํ
สนฺธาย ภณสีติ ฯ สเจ วทติ อหํ อสุกสีมาติ น ชานามิ
สีมฏฺฐกสงฺโฆ ภาเชตฺวา คณฺหาตูติ กตรสีมาย ภาเชตพฺพํ ฯ
มหาสีวตฺเถโร กิราห อวิปฺปวาสสีมายาติ ฯ ตโต นํ อาหํสุ
อวิปฺปวาสสีมา นาม ติโยชนาปิ โหติ เอวํ สนฺเต ติโยชเน
ฐิตา ลาภํ คณฺหิสฺสนฺติ ติโยชเน ฐตฺวา อาคนฺตุกวตฺตํ
ปูเรตฺวา อารามํ ปวิสิตพฺพํ ภวิสฺสติ คมิโก ติโยชนํ คนฺตฺวา
เสนาสนํ อาปุจฺฉิสฺสติ นิสฺสยปฏิปนฺนสฺส ติโยชนาติกฺกเม นิสฺสโย

ปฏิปฺปสฺสมฺภิสฺสติ ปาริวาสิเกน ติโยชนํ อติกฺกมิตฺวา อรุณํ
อุปฏฺฐาเปตพฺพํ ภวิสฺสติ ภิกฺขุนิยา ติโยชเน ฐตฺวา อารามปฺปเวสนํ
อาปุจฺฉิตพฺพํ ภวิสฺสติ สพฺพเมตํ อุปจารสีมาย ปริจฺเฉท-
วเสเนว กาตุํ วฏฺฏติ ตสฺมา อุปจารสีมายเมว ภาเชตพฺพนฺติ ฯ
กติกายาติ สมานลาภกติกาย ฯ เตเนวาห สมฺพหุลา อาวาสา
สมานลาภา โหนฺตีติ ฯ ตตฺเรวํ กติกา กาตพฺพา เอกสฺมึ
วิหาเร สนฺนิปติเตหิ ภิกฺขูหิ ยํ วิหารํ สงฺคหิตุกามา สมานลาภํ
กาตุํ อิจฺฉนฺติ ตสฺส นามํ คเหตฺวา อสุโก นาม วิหาโร
โปราณโกติ วา พุทฺธาธิวุตฺโถติ วา อปฺปลาโภติ วา ยงฺกิญฺจิ
การณํ วตฺวา ตํ วิหารํ อิมินาปิ วิหาเรน สทฺธึ เอกลาภํ กาตุํ
สงฺฆสฺส รุจฺจตีติ ติกฺขตฺตุํ สาเวตพฺพํ ฯ เอตฺตาวตา ตสฺมึ วิหาเร
นิสินฺโนปิ อิธ นิสินฺโนว โหติ ตสฺมึ วิหาเรปิ สงฺเฆน เอวเมว
กาตพฺพํ ฯ เอตฺตาวตา อิธ นิสินฺโนปิ ตสฺมึ นิสินฺโนว โหติ ฯ
เอกสฺมึ ภาชิยมาเน อิตรสฺมึ ฐิตสฺส ภาคํ คเหตุํ วฏฺฏติ ฯ เอวํ
เอเกน วิหาเรน สทฺธึ พหูปิ อาวาสา เอกลาภา กาตพฺพา ฯ
ภิกฺขาปญฺญตฺติยาติ อตฺตโน ปริจฺจาคปญฺญาปนฏฺฐาเน ฯ เตเนวาห
ยตฺถ สงฺฆสฺส ธุวการา กริยนฺตีติ ฯ ตสฺสตฺโถ ยสฺมึ วิหาเร
อิมสฺส จีวรทายกสฺส สนฺตกํ สงฺฆสฺส ปากวตฺตํ วา วตฺตติ ยสฺมึ
วา วิหาเร ภิกฺขู อตฺตโน ภารํ กตฺวา สทา เคเห โภเชติ
ยตฺถ วา เตน อาวาโส การิโต สลากภตฺตาทีนิ วา นิพทฺธานิ
เยน ปน สกโลปิ วิหาโร ปติฏฺฐาปิโต ตตฺถ วตฺตพฺพเมว นตฺถิ

อิเม ธุวการา นาม ตสฺมา สเจ โส ยตฺถ มยฺหํ ธุวการา กริยนฺติ ตตฺถ ทมฺมีติ วา ตตฺถ เทถาติ วา ภณติ พหูสุ เจปิ ฐาเนสุ ธุวการา โหนฺติ สพฺพตฺถ ทินฺนเมว โหติ ฯ สเจ ปน เอกสฺมึ วิหาเร ภิกฺขู พหุตรา โหนฺติ เตหิ วตฺตพฺพํ ตุมฺหากํ ธุวกาเร เอกตฺถ ภิกฺขู พหู เอกตฺถ อปฺปกาติ ฯ สเจ ภิกฺขุคณนาย คณฺหถาติ ภณติ ตถา ภาเชตฺวา คณฺหิตุํ วฏฺฏติ ฯ เอตฺถ จ วตฺถเภสชฺชาทิ อปฺปกํปิ สุเขน ภาชิยติ ฯ ยทิ ปน มญฺโจ วา ปีฐกํ วา เอกเมว โหติ ตํ ปุจฺฉิตฺวา ยสฺส วา วิหารสฺส เอกวิหาเรปิ วา ยสฺส เสนาสนสฺส โส วิจาเรติ ตตฺถ ทาตพฺพํ ฯ สเจ อสุกภิกฺขุ คณฺหาตูติ วทติ วฏฺฏติ ฯ อถ มยฺหํ ธุวกาเร เทถาติ วตฺวา อวิจาเรตฺวาว คจฺฉติ สงฺฆสฺสาปิ วิจาเรตุํ วฏฺฏติ ฯ เอวํ ปน วิจาเรตพฺพํ สงฺฆตฺเถรสฺส วสนฏฺฐาเน เทถาติ วตฺตพฺพํ ฯ สเจ ตตฺถ เสนาสนํ ปริปุณฺณํ โหติ ยตฺถ นปฺปโหติ ตตฺถ ทาตพฺพํ ฯ สเจ เอโก ภิกฺขุ มยฺหํ วสนฏฺฐาเน เสนาสนปริโภคภณฺฑํ นตฺถีติ วทติ ตตฺถ ทาตพฺพํ ฯ **สงฺฆสฺส เทถีติ** วิหารํ ปวิสิตฺวา อิมานิ จีวรานิ สงฺฆสฺส ทมฺมีติ วทติ ฯ **สมฺมุขีภูเตนาติ** อุปจารสีมาย ฐิเตน สงฺเฆน คณฺเหตพฺพํ ปหริตฺวา กาลํ โฆสาเปตฺวา ภาเชตพฺพํ ฯ สีมฏฺฐสฺส อสมฺปตฺตสฺสาปิ ภาคํ คณฺหนฺโต น วาเรตพฺโพ ฯ วิหาโร มหา โหติ เถราสนโต ปฏฺฐาย วตฺเถสุ ทียมาเนสุ อลสชาติกา มหาเถรา ปจฺฉา อาคจฺฉนฺติ ภนฺเต วีสติวสฺสานํ ทียติ ตุมฺหากํ ฐิติกา อติกฺกนฺตาติ น

วตฺตพฺพา ฐิติกํ ฐเปตฺวา เตสํ ทตฺวา ปจฺฉา ฐิติกาย ทาตพฺพํ ฯ
อสุกวิหาเร กิร พหุํ จีวรํ อุปฺปนฺนนฺติ สุตฺวา โยชนนฺตริกวิหารโตปิ
ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ สมฺปตฺตสมฺปตฺตานํ ฐิตฏฺฐานโต ปฏฺฐาย
ทาตพฺพํ ฯ อสมฺปตฺตานํปิ อุปจารสีมํ ปวิฏฺฐานํ อนฺเตวาสิกาทีสุ
คณฺหนฺเตสุ ทาตพฺพเมว ฯ พหิอุปจารสีมาย ฐิตานํ เทถาติ
วทนฺติ น ทาตพฺพํ ฯ สเจ ปน อุปจารสีมํ โอกฺกมนฺเตหิ
เอกาพทฺธา หุตฺวา อตฺตโน วิหารทฺวาเร วา อนฺโตวิหาเรเยว วา
โหนฺติ ปริสวเสน วฑฺฒิตา นาม โหติ สีมา ตสฺมา
ทาตพฺพํ ฯ สงฺฆนวกสฺส ทินฺเนปิ ปจฺฉา อาคตานํ เถรานํ
ทาตพฺพเมว ฯ ทุติยภาเค ปน เถราสนํ อารูฬฺเห อาคตานํ
ปฐมภาโค น ปาปุณาติ ทุติยภาคโต วสฺสคฺเคน ทาตพฺพํ ฯก
สเจ เอกสฺมึ วิหาเร ทส ภิกฺขู โหนฺติ ทส วตฺถานิ สงฺฆสฺส
เทมาติ เทนฺติ ปาเฏกฺกํ ภาเชตพฺพานิ ฯ สเจ สพฺพาเนว
อมฺหากํ ปาปุณนฺตีติ คเหตฺวา คจฺฉนฺติ ทุปฺปาปิตานิ เจว
ทุคฺคหิตานิ จ คตคตฏฺฐาเน สงฺฆิกาเนว โหนฺติ ฯ เอกํ ปน
อุทฺธริตฺวา อิทํ ตุมฺหากํ ปาปุณาตีติ สงฺฆตฺเถรสฺส ทตฺวา เสสานิ
อิมานิ อมฺหากํ ปาปุณนฺตีติ คเหตุํ วฏฺฏติ ฯ เอกเมว วตฺถํ
สงฺฆสฺส เทมาติ อาหรนฺติ อภาเชตฺวาว อมฺหากํ ปาปุณาตีติ
คณฺหนฺติ ทุปฺปาปิตญฺเจว ทุคฺคหิตญฺจ ฯ สตฺถเกน วา หลิทฺทิ-
อาทินา วา เลขํ กตฺวา เอกํ โกฏฺฐาสํ อิทํ ฐานํ ตุมฺหากํ
ปาปุณาตีติ สงฺฆตฺเถรสฺส ปาเปตฺวา เสสํ อมฺหากํ ปาปุณาตีติ

คเหตุํ วฏฺฏติ ฯ ยํ ปน วตฺถสฺเสว ปุปฺผํ วา ผลํ วา วลึ
วา เตน ปริจฺเฉทํ กาตุํ น วฏฺฏติ ฯ สเจ เอกํ ตนฺตํ
อุทฺธริตฺวา อิทํ ฐานํ ตุมฺหากํ ปาปุณาตีติ เถรสฺส ทตฺวา เสสํ
อมฺหากํ ปาปุณาตีติ คณฺหนฺติ วฏฺฏติ ฯ ขณฺฑาขณฺฑํ ฉินฺทิตฺวา
ภาชิยมานํ วฏฺฏติเยว ฯ เอกภิกฺขุเก วิหาเร สงฺฆสฺส จีวเรสุ
อุปฺปนฺเนสุ สเจ ปุพฺเพ วุตฺตนเยเนว โส ภิกฺขุ สพฺพานิ มยฺหํ
ปาปุณนฺตีติ คณฺหาติ สุคฺคหิตานิ ฐิติกา ปน น ติฏฺฐติ ฯ
สเจ เอเกกํ อุทฺธริตฺวา อิทํ มยฺหํ ปาปุณาตีติ คณฺหาติ ฐิติกา
ติฏฺฐติ ฯ ตตฺถ อฏฺฐิตาย ฐิติกาย ปุน อญฺญสฺมึ จีวเร อุปฺปนฺเน
สเจ เอโก ภิกฺขุ อาคจฺฉติ มชฺเฌ ฉินฺทิตฺวา ทฺวีหิปิ คเหตพฺพํ ฯ
ฐิตาย ฐิติกาย ปุน อญฺญสฺมึ จีวเร อุปฺปนฺเน สเจ นวกตโร
อาคจฺฉติ ฐิติกา เหฏฺฐา คจฺฉติ สเจ วุฑฺฒตโร อาคจฺฉติ
ฐิติกา อุทฺธํ อาโรหติ ฯ อถญฺโญ นตฺถิ ปุน อตฺตโน
ปาเปตฺวา คเหตพฺพํ ฯ สงฺฆสฺส เทมาติ วา ภิกฺขุสงฺฆสฺส เทมาติ
วา เยน เกนจิ อากาเรน สงฺฆํ อามสิตฺวา ทินฺนํ ปน ปํสุกูลิกานํ
น วฏฺฏติ คหปตีจีวรํ ปฏิกฺขิปามิ ปํสุกูลิกงฺคํ สมาทิยามีติ
วุตฺตตฺตา น ปน อกปฺปิยตฺตา ภิกฺขุสงฺเฆน อปโลเกตฺวา
ทินฺนํปิ น คเหตพฺพํ ฯ ยํ ปน ภิกฺขุ อตฺตโน สนฺตกํ เทติ ตํ
ภิกฺขุทตฺติยํ นาม วฏฺฏติ ปํสุกูลํ ปน น โหติ ฯ เอวํ สนฺเตปิ
ธุตงฺคํ น ภิชฺชติ ฯ ภิกฺขูนํ เทม เถรานํ เทมาติ วุตฺเต
ปน ปํสุกูลิกานํปิ วฏฺฏติ ฯ อิทํ วตฺถํ สงฺฆสฺส เทม อิมินา

อุปาหนตฺถวิกปตฺตตฺถวิกอาโยคอํสวทฺธกาทีนิ กโรนฺตูติ ทินฺนํปิ วฏฺฏติฯ ปตฺตตฺถวิกาทีนํ อตฺถาย ทินฺนานิ พหูนิ โหนฺติ จีวรตฺถายปิ ปโหนฺติ ตโต จีวรํ กตฺวา ปารุปิตุํ วฏฺฏติฯ สเจ ปน สงฺโฆ ภาชิตาติริตฺตานิ วตฺถานิ ฉินฺทิตฺวา อุปาหนตฺถวิกาทีนํ อตฺถาย ภาเชติ ตโต คเหตุํ น วฏฺฏติฯ สามิเกหิ วิจาริตเมว หิ วฏฺฏติ น อิตรํฯ ปํสุกูลิกสงฺฆสฺส ธมกรกปฏาทีนํ อตฺถาย เทมาติ วุตฺเตปิ คเหตุํ วฏฺฏติฯ ปริกฺขาโร นาม ปํสุกูลิกานํปิ อิจฺฉิตพฺโพ ยํ ตตฺถ อติเรกํ โหติ ตํ จีวเรปิ อุปเนตุํ วฏฺฏติฯ สุตฺตํ สงฺฆสฺส เทนฺติ ปํสุกูลิเกหิปิ คเหตพฺพํฯ อยํ ตาว วิหารํ ปวิสิตฺวา อิมานิ จีวรานิ สงฺฆสฺส ทมฺมีติ ทินฺเนสุ วินิจฺฉโย สเจ ปน พหิอุปจารสีมาย อทฺธานปฏิปนฺเน ภิกฺขู ทิสฺวา สงฺฆสฺส ทมฺมีติ สงฺฆตฺเถรสฺส วา สงฺฆนวกสฺส วา อาโรเจติ สเจปิ โยชนํ ผริตฺวา ปริสา ฐิตา โหนฺติ เอกพทฺธา สพฺเพสํ ปาปุณาติ เย ปน ทฺวาทสหิ หตฺเถหิ ปริสํ อสมฺปตฺตา เตสํ น ปาปุณาติฯ **อุภโตสงฺฆสฺส** เทตีติ เอตฺถ อุภโตสงฺฆสฺส ทมฺมีติ วุตฺเตปิ เทฺวธาสงฺฆสฺส ทมฺมิ ทฺวินฺนํ สงฺฆานํ ทมฺมิ ภิกฺขุสงฺฆสฺส จ ภิกฺขุนีสงฺฆสฺส จ ทมฺมีติ วุตฺเตปิ อุภโตสงฺฆสฺส ทินฺนเมว โหติฯ **อุปฑฺฒํ ทาตพฺพนฺติ** เทฺว ภาเค สเม กตฺวา เอโก ทาตพฺโพฯ อุภโตสงฺฆสฺส จ ตุยฺหญฺจ ทมฺมีติ วุตฺเต สเจ ทส ภิกฺขู จ ทส ภิกฺขุนิโย จ โหนฺติ เอกวีสติปฏิวึเส กตฺวา เอโก ปุคฺคลสฺส ทาตพฺโพ ทส ภิกฺขุสงฺฆสฺส ทส ภิกฺขุนีสงฺฆสฺส

เยน ปุคฺคลิโก ลทฺโธ โส สงฺฆโตปิ อตฺตโน วสฺสคฺเคน คเหตุํ
ลภติฯ กสฺมาฯ อุภโตสงฺฆคหเณน คหิตตฺตาฯ อุภโตสงฺฆสฺส จ
เจติยสฺส จ ทมฺมีติ วุตฺเตปิ เอเสว นโยฯ อิธ ปน เจติยสฺส
สงฺฆโต ปาปุณนกโกฏฺฐาโส นาม นตฺถิ เอกปุคฺคลสฺส ปตฺต-
โกฏฺฐาสสโมว โกฏฺฐาโส โหติฯ อุภโตสงฺฆสฺส จ ตุยฺหญฺจ
เจติยสฺส จาติ วุตฺเต ปน ทฺวาวีสติโกฏฺฐาเส กตฺวา ทส ภิกฺขูนํ
ทส ภิกฺขุนีนํ เอโก ปุคฺคลสฺส เอโก เจติยสฺส ทาตพฺโพ
ตตฺถ ปุคฺคโล สงฺฆโตปิ อตฺตโน วสฺสคฺเคน ปุน คเหตุํ ลภติ
เจติยสฺส เอโกเยวฯ ภิกฺขุสงฺฆสฺส จ ภิกฺขุนีนญฺจ ทมฺมีติ วุตฺเต
ปน น มชฺเฌ ภินฺทิตฺวา ทาตพฺพํ ภิกฺขู จ ภิกฺขุนิโย จ
คเณตฺวา ทาตพฺพํฯ ภิกฺขุสงฺฆสฺส จ ภิกฺขุนีนญฺจ ตุยฺหญฺจาติ
วุตฺเต ปน ปุคฺคโล วิสุํ น ลภติ ปาปุณนฏฺฐานโต เอกเมว
ลภติฯ กสฺมาฯ ภิกฺขุสงฺฆคหเณน คหิตตฺตาฯ ภิกฺขุสงฺฆสฺส จ
ภิกฺขุนีนญฺจ ตุยฺหญฺจ เจติยสฺส จาติ วุตฺเตปิ เจติยสฺส เอก-
ปุคฺคลปฏิวีโส ลพฺภติ ปุคฺคลสฺส วิสุํ น ลพฺภติ ตสฺมา
เอกํ เจติยสฺส ทตฺวา อวเสสํ ภิกฺขู จ ภิกฺขุนิโย จ คเณตฺวา
ภาเชตพฺพํฯ ภิกฺขูนญฺจ ภิกฺขุนีนญฺจ ทมฺมีติ วุตฺเตปิ มชฺเฌ
ภินฺทิตฺวา น ทาตพฺพํ ปุคฺคลคณนาย เอว วิภชิตพฺพํฯ ภิกฺขูนญฺจ
ภิกฺขุนีนญฺจ ตุยฺหญฺจ ภิกฺขูนญฺจ ภิกฺขุนีนญฺจ เจติยสฺส จ
ภิกฺขูนญฺจ ภิกฺขุนีนญฺจ ตุยฺหญฺจ เจติยสฺส จาติ เอวํ วุตฺเตปิ
เจติยสฺส เอกปฏิวีโส ลพฺภติ ปุคฺคลสฺส วิสุํ นตฺถิ ภิกฺขู จ

ภิกฺขุนิโย จ คเณตฺวา เอว ภาเชตพฺพํ ฯ ยถา จ ภิกฺขุสงฺฆํ อาทึ
กตฺวา นโย นีโต เอวํ ภิกฺขุนีสงฺฆํ อาทึ กตฺวาปิ เนตพฺโพ ฯ
ภิกฺขุสงฺฆสฺส จ ตุยฺหญฺจาติ วุตฺเต ปุคฺคลสฺส วิสุํ น ลพฺภติ
วสฺสคฺเคเนว คเหตพฺพํ ฯ ภิกฺขุสงฺฆสฺส จ เจติยสฺส จาติ วุตฺเต
ปน เจติยสฺส วิสุํ ปฏิวีโส ลพฺภติ ฯ ภิกฺขุสงฺฆสฺส จ ตุยฺหญฺจ
เจติยสฺส จาติ วุตฺเตปิ เจติยสฺเสว ลพฺภติ น ปุคฺคลสฺส ฯ
ภิกฺขูนญฺจ ตุยฺหญฺจาปิ วุตฺเตปิ วิสุํ น ลพฺภติ ฯ ภิกฺขูนญฺจ
เจติยสฺส จาติ วุตฺเต ปน เจติยสฺส ลพฺภติ ฯ ภิกฺขูนญฺจ ตุยฺหญฺจ
เจติยสฺส จาติ วุตฺเตปิ เจติยสฺเสว วิสุํ ลพฺภติ น ปุคฺคลสฺส ฯ
ภิกฺขุนีสงฺฆํ อาทึ กตฺวาปิ เอวเมว โยเชตพฺพํ ฯ ปุพฺเพปิ พุทฺธปฺปมุขสฺส
อุภโตสงฺฆสฺส ทานํ เทนฺติ ภควา มชฺเฌ นิสีทติ ทกฺขิณโต
ภิกฺขู วามโต ภิกฺขุนิโย นิสีทนฺติ ภควา อุภินฺนํ สงฺฆตฺเถโร
ตทา ภควา อตฺตนา ลทฺธปจฺจเย อตฺตนาปิ ปริภุญฺชติ ภิกฺขูนํปิ
ทาเปติ ฯ เอตรหิ ปน ปณฺฑิตมนุสฺสา สธาตุกํ ปฏิมํ วา
เจติยํ วา ฐเปตฺวา พุทฺธปฺปมุขสฺส อุภโตสงฺฆสฺส ทานํ เทนฺติ ฯ
ปฏิมาย วา เจติยสฺส วา ปุรโต อาธารเก ปตฺตํ ฐเปตฺวา
ทกฺขิโณทกํ ทตฺวา พุทฺธานํ เทมาติ ตตฺถ ยํ ปฐมํ ขาทนียํ
โภชนียํ เทนฺติ วิหารํ วา อาหริตฺวา อิทํ เจติยสฺส เทมาติ
ปิณฺฑปาตญฺจ มาลาคนฺธาทีนิ จ เทนฺติ ตตฺถ กถํ
ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ ฯ มาลาคนฺธาทีนิ ตาว เจติเย อาโรเปตพฺพานิ
วตฺเถหิ ปฏากา เตเลน ปทีปา กาตพฺพา ปิณฺฑปาตมธุผาณิตาทีนิ

ปน โย นิพทฺธํ เจติยปฏิชคฺคิโก โหติ ปพฺพชิโต วา คหฏฺโฐ
วา ตสฺส ทาตพฺพานิ นิพทฺธชคฺคิเก อสติ อาหฏภตฺตํ จเปตฺวา
วตฺตํ กตฺวา ปริภุญฺชิตุํ วฏฺฏติ ฯ อุปกฏฺเฐ กาเล ภุญฺชิตฺวา
ปจฺฉาปิ วตฺตํ กาตุํ วฏฺฏติเยว ฯ มาลาคนฺธาทีสุ จ ยงฺกิญฺจิ
อิทํ หริตฺวา เจติยปูชํ กโรถาติ วุตฺเต ทูเรปิ หริตฺวา ปูเชตพฺพํ ฯ
ภิกฺขุสงฺฆสฺส หราติ วุตฺเตปิ หริตพฺพํ ฯ สเจ ปน อหํ ปิณฺฑาย
จรามิ อาสนสาลาย ภิกฺขู อตฺถิ เต หริสฺสนฺตีติ วุตฺเต
ภนฺเต ตุยฺหํเยว ทมฺมีติ วทติ ภุญฺชิตุํ วฏฺฏติ ฯ อถ ปน
ภิกฺขุสงฺฆสฺส ทสฺสามีติ หรนฺตสฺส คจฺฉโต อนฺตราว กาโล
อุปกฏฺโฐ โหติ อตฺตโน ปาเปตฺวา ภุญฺชิตุํ วฏฺฏติ ฯ **วสฺสํ
วุตฺถสงฺฆสฺส เทตีติ** วิหารํ ปวิสิตฺวา อิมานิ จีวรานิ วสฺสํ วุตฺถ-
สงฺฆสฺส ทมฺมีติ เทติ ฯ **ยาวติกา ภิกฺขู ตสฺมึ อาวาเส วสฺสํ
วุตฺถาติ** ยตฺตกา วสฺสจฺเฉทํ อกตฺวา ปุริมวสฺสํ วุตฺถา เตหิ
ภาเชตพฺพํ อญฺเญสํ น ปาปุณาติ ฯ ทิสา ปกฺกนฺตสฺสาปิ สติ
คาหเก ยาว กฐินสฺส อุพฺภารา ทาตพฺพํ ฯ อนตฺถเต ปน กฐิเน
อนฺโตเหมนฺเต เอวญฺจ วตฺวา ทินฺนํ ปจฺฉิมวสฺสํ วุตฺถานํปิ
ปาปุณาตีติ ลกฺขณญฺญู วทนฺติ ฯ อฏฺฐกถาสุ ปเนตํ น วิจาริตํ ฯ
สเจ ปน พหิอุปจารสีมายํ ฐิโต วสฺสํ วุตฺถสงฺฆสฺส ทมฺมีติ วทติ
สมฺปตฺตานํ สพฺเพสํ ปาปุณาติ ฯ อถ อสุกวิหาเร วสฺสํ วุตฺถ-
สงฺฆสฺสาติ วทติ ตตฺถ วสฺสํ วุตฺถานเมว ยาว กฐินสฺสุพฺภารา
ปาปุณาติ ฯ สเจ ปน คิมฺหานํ ปฐมทิวสโต ปฏฺฐาย เอวํ

วทติ ตตฺร สมฺมุขีภูตานํ สพฺเพสํ ปาปุณาติ ฯ กสฺมา ฯ
ปิฏฺฐิสมเย อุปฺปนฺนตฺตา ฯ อนฺโตวสฺเสเยว วสฺสํ วสนฺตานํ
ทมฺมีติ วุตฺเต ฉินฺนวสฺสา น ลภนฺติ วสฺสํ วสนฺตาว ลภนฺติ ฯ
จีวรมาเส ปน วสฺสํ วสนฺตานํ ทมฺมีติ วุตฺเต ปจฺฉิมิกาย
วสฺสูปคตานํเยว ปาปุณาติ ปุริมิกาย วสฺสูปคตานญฺจ ฉินฺน-
วสฺสานญฺจ น ปาปุณาติ ฯ จีวรมาสโต ปฏฺฐาย ยาว เหมนฺตสฺส
ปจฺฉิโม ทิวโส ตาว วสฺสาวาสิยํ เทมาติ วุตฺเต กฐินํ อตฺถตํ
วา โหตุ อนตฺถตํ วา อตีตวสฺสํ วุตฺถานเมว ปาปุณาติ ฯ
คิมฺหานํ ปฐมทิวสโต ปฏฺฐาย วุตฺเต ปน มาติกา อาโรเปตพฺพา
อตีตวสฺสาวาสสฺส ปญฺจ มาสา อติกฺกนฺตา อนาคโต จาตุมฺ-
มาสจฺจเยน ภวิสฺสติ กตรวสฺสาวาสสฺส เทสีติ ฯ สเจ อตีตวสฺสํ
วุตฺถานํ ทมฺมีติ วทติ ตํ อนฺโตวสฺสํ วุตฺถานเมว ปาปุณาติ ฯ
ทิสา ปกฺกนฺตานํปิ สภาวา คณฺหิตุํ ลภนฺติ ฯ สเจ อนาคเต
วสฺสาวาสีนํ ทมฺมีติ ตํ ฐเปตฺวา วสฺสูปนายิกทิวเส คเหตพฺพํ ฯ
อถ อคุตฺโต วิหาโร โจรภยํ อตฺถิ น สกฺกา ฐเปตุํ คณฺหิตฺวา
วา อาหิณฺฑิตุนฺติ วุตฺเต สมฺปตฺตานํ ทมฺมีติ วทติ ภาเชตฺวา
คเหตพฺพํ ฯ สเจ วทติ อิโต เม ภนฺเต ตติเย วสฺเส
วสฺสาวาสีนํ ยํ น ทินฺนํ ตํ ทมฺมีติ ตสฺมึ อนฺโตวสฺเส วุตฺถภิกฺขูนํ
ปาปุณาติ ฯ สเจ เต ทิสา ปกฺกนฺตา อญฺโญ วิสฺสาสิโก
คณฺหาติ ทาตพฺพํ ฯ อถ เอโกเยว อวสิฏฺโฐ เสสา กาลกตา
สพฺพํ เอกสฺเสว ปาปุณาติ ฯ สเจ เอโกปิ นตฺถิ สงฺฆิกํ โหติ

ตํ สมฺมุขีภูเตหิ ภาเชตพฺพํ ฯ **อาทิสฺส เทตีติ** อาทิสิตฺวา ปริจฺฉินฺทิตฺวา
เทติ ฯ **ยาคุยาติอาทีสุ** อยมตฺโถ ยาคุยา วา ฯเปฯ เภสชฺเช
วา อาทิสฺส เทติ ฯ ตตฺรายํ โยชนา ภิกฺขู อชฺชตนาย วา
สฺวาตนาย วา ยาคุยา นิมนฺเตตฺวา เตสํ ฆรํ ปวิฏฺฐานํ ยาคุํ
เทติ ยาคุํ ทตฺวา ปีตาย ยาคุยา อิมานิ จีวรานิ เยหิ มยฺหํ
ยาคุ ปีตา เตสํ ทมฺมีติ เทติ ฯ เยหิ นิมนฺติเตหิ ยาคุ ปีตา
เตสํเยว ปาปุณาติ ฯ เยหิ ปน ภิกฺขาจารวตฺเตน ฆรทฺวาเรน
คจฺฉนฺเตหิ วา ฆรํ ปวิฏฺเฐหิ วา ยาคุ ลทฺธา เยสํ วา
อาสนสาลโต ปตฺตํ อาหริตฺวา มนุสฺเสหิ นีตา เยสํ วา เถเรหิ
เปสิตา เตสํ น ปาปุณาติ ฯ สเจ ปน นิมนฺติตภิกฺขูหิ สทฺธึ
อญฺเญปิ ภิกฺขู พหู อาคนฺตฺวา อนฺโตเคหญฺจ พหิเคหญฺจ ปูเรตฺวา
นิสินฺนา โหนฺติ ทายโก เจ เอวํ วทติ นิมนฺติตา วา โหนฺตุ
อนิมนฺติตา วา เยสํ มยา ยาคุ ทินฺนา สพฺเพสํ อิมานิ
วตฺถานิ โหนฺตูติ สพฺเพสํ ปาปุณนฺติ ฯ เยหิ ปน เถรานํ
หตฺถโต ยาคุ ลทฺธา เตสํ น ปาปุณนฺติ ฯ อถ โส เยหิ
มยฺหํ ยาคุ ปีตา สพฺเพสํ โหนฺตูติ วทติ สพฺเพสํ ปาปุณนฺติ ฯ
ภตฺตขาทนีเยสุปิ เอเสว นโย ฯ จีวเร วาติ ปุพฺเพปิ เยน วสฺสํ
วาเสตฺวา ภิกฺขูนํ จีวรํ ทินฺนปุพฺพํ โหติ โส เจ ภิกฺขู โภเชตฺวา
วทติ เยสํ มยา ปุพฺเพ จีวรํ ทินฺนํ เตสํเยว อิมํ จีวรํ วา
สปฺปิมธุผาณิตาทีนิ วา โหนฺตูติ สพฺพํ เตสํเยว ปาปุณาติ ฯ
เสนาสเน วาติ โย มยา การิเต วิหาเร วา ปริเวเณ วา วสติ

ตสฺสิทํ โหตูติ วุตฺเต ตสฺเสว โหติ ฯ **เภสชฺเช** วาติ มยํ กาเลน กาลํ เถรานํ สปฺปิอาทีนิ เภสชฺชานิ เทม เยหิ ตานิ ลทฺธานิ เตสํเยวิทํ โหตูติ วุตฺเต เตสํเยว โหติ ฯ **ปุคฺคลสฺส เทตีติ** อิมํ จีวรํ อิตฺถนฺนามสฺส ทมฺมีติ เอวํ ปรมฺมุขา วา ปาทมูเล ฐเปตฺวา อิมํ ภนฺเต ตุมฺหากํ ทมฺมีติ เอวํ สมฺมุขา วา เทติ ฯ สเจ ปน อิทํ ตุมฺหากญฺจ ตุมฺหากํ อนฺเตวาสิกานญฺจ ทมฺมีติ เอวํ วทติ เถรสฺส จ อนฺเตวาสิกานญฺจ ปาปุณาติ ฯ อุทฺเทสํ คเหตุํ อาคโต คเหตฺวา คจฺฉนฺโต จ อตฺถิ ตสฺสาปิ ปาปุณาติ ฯ ตุมฺเหหิ สทฺธึ นิวทฺธจาริกภิกฺขูนํ ทมฺมีติ วุตฺเต อุทฺเทสนฺเตวาสิกานํ วตฺตํ กตฺวา อุทฺเทสปริปุจฺฉาทีนิ คเหตฺวา วิจรนฺตานํ สพฺเพสํ ปาปุณาติ ฯ อยํ **ปุคฺคลสฺส เทตีติ** อิมสฺมึ ปเท วินิจฺฉโย ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

จีวรกฺขนฺธก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

จมฺเปยฺยกฺขนฺธก วณฺณนา

จมฺเปยฺยกฺขนฺธเก ฯ **คคฺคราย โปกฺขรณิยา ตีเรติ** คคฺครนามิกาย อิตฺถิยา การิตาย โปกฺขรณิยา ตีเร ฯ **ตนฺติพทฺโธติ** ตสฺมึ อาวาเส กตฺตพฺพตฺตา ตนฺติปฏิพทฺโธ ฯ **อุสฺสุกฺกมฺปิ อกาสิ** ยาคุยาติอาทีสุ มนุสฺเสหิ อาคนฺตุเกสุ อาคเตสุ อาจิกฺเขยฺยาถาติ วุตฺตฏฺฐาเนเยว อุสฺสุกฺกํ กาตุํ วฏฺฏติ น อวุตฺตฏฺฐาเน ฯ **คจฺฉ ตฺวํ ภิกฺขูติ** สตฺถา ตสฺส ภิกฺขุโน ตตฺเถว เสนาสนํ สปฺปายนฺติ อทฺทส เตเนวาห ตตฺเถว วาสภคาเม นิวาสํ กปฺเปหีติ ฯ **อธมฺเมน วคฺคกมฺมํ กโรนฺตีติอาทีนํ** ปรโต ปาลิยํเยว นานากรณํ อาคมิสฺสติ ฯ **อญฺญตฺราปิ ธมฺมา กมฺมํ กโรนฺตีติ** อญฺญตฺราปิ ธมฺมา กมฺมํ กโรนฺติ อยเมว วา ปาโฐ ภูเตน วตฺถุนา กตํ ธมฺเมน กตํ นาม โหติ ตถา น กโรนฺตีติ อตฺโถ ฯ **อญฺญตฺราปิ วินยา กมฺมํ อญฺญตฺราปิ สตฺถุสาสนา กมฺมนฺติ** เอเตสุปิ เอเสว นโย ฯ เอตฺถ ปน วินโยติ โจทนา สารณา จ ฯ **สตฺถุสาสนนฺติ** ญตฺติสมฺปทา อนุสฺสาวนสมฺปทา จ ตาหิ วินา กมฺมํ กโรนฺตีติ อตฺโถ ฯ ปฏิกฺกุฏฺฐกตนฺติ ปฏิกฺกุฏฺฐญฺเจว กตญฺจ ฯ ยํ อญฺเญสุ ปฏิกฺโกสนฺเตสุ กตํ ตํ ปฏิกฺกุฏฺฐญฺเจว โหติ กตญฺจ ตาทิสํปิ กมฺมํ กโรนฺตีติ อตฺโถ ฯ **ฉยิมานิ ภิกฺขเว กมฺมานิ อธมฺมกมฺมนฺติ-**

อาทีสุ ปน ธมฺโมติ ปาลิยา อธิวจนํ ฯ ตสฺมา ยํ ยถาวุตฺตาย ปาลิยา น กรียติ ตํ อธมฺมกมฺมนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ อยเมตฺถ สงฺเขโป ฯ วิตฺถาโร ปน ปาลิยํเยว อาคโต ฯ โส จ โข ญตฺติทุติยญตฺติจตุตฺถกมฺมานํเยว วเสน ฯ ยสฺมา ปน ญตฺติกมฺเม ญตฺติทุติยญตฺติจตุตฺเถสุ วิย หาปนํ วา อญฺญถากรณํ วา นตฺถิ อปโลกนกมฺมญฺจ สาเวตฺวาว กรียติ ตสฺมา ตานิ ปาลิยํ น ทสฺสิตานิ ฯ เตสํ สพฺเพสํปิ กมฺมานํ วินิจฺฉยํ ปรโต วณฺณยิสฺสาม ฯ อิทานิ ยทิทํ ฉฏฺฐํ ธมฺเมน สมคฺคกมฺมํ นาม ตํ เยหิ สงฺเฆหิ กาตพฺพํ เตสํ ปเภทํ ทสฺเสตุํ ปญฺจ สงฺฆาติอาทิ วุตฺตํ ฯ **กมฺมปฺปตฺโตติ** กมฺมํ ปตฺโต กมฺมยุตฺโต กมฺมารโห น กิญฺจิ กมฺมํ กาตุํ นารหตีติ อตฺโถ ฯ **จตุวคฺคกรณญฺเจ ภิกฺขเว กมฺมํ ภิกฺขุนีจตุตฺโถติอาทิ** ปริสโต กมฺมวิปตฺติทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ อุกฺขิตฺตกคหเณน กมฺมนานาสํวาสโก คหิโต ฯ นานาสํวาสกคหเณน ลทฺธินานาสํวาสโก ฯ **นานาสีมาย ฐิตจตุตฺโถติ** สีมนฺตริกาย วา พหิสีมาย วา หตฺถปาเส ฐิเตนาปิ สทฺธึ จตุวคฺโค หุตฺวาติ อตฺโถ ฯ **ปาริวาสิกจตุตฺโถติอาทิ** ปริวาสาทิกมฺมานํเยว ปริสโต วิปตฺติทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ เตสํ วินิจฺฉยํ ปรโต วณฺณยิสฺสาม ฯ **เอกจฺจสฺส ภิกฺขเว สงฺฆมชฺเฌ ปฏิกฺโกสนา รูหตีติอาทิ** ปฏิกฺกุฏฺฐกตกมฺมสฺส กุปฺปากุปฺปภาวทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ **ปกตตฺตสฺสาติ** อวิปนฺนสีลสฺส ปาราชิกํ อนชฺฌาปนฺนสฺส ฯ **อนนฺตริกสฺสาติ** อตฺตโน อนนฺตรํ นิสินฺนสฺส ฯ **เทฺวมา ภิกฺขเว**

นิสฺสารณาติอาทิ วตฺถุโต กมฺมานํ กุปฺปากุปฺปภาวทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ **อปฺปตฺโต นิสฺสารณํ ตญฺเจ สงฺโฆ นิสฺสาเรติ สุนิสฺสาริโตติ** อิทํ ปพฺพาชนียกมฺมํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ปพฺพาชนียกมฺเมน หิ วิหารโต นิสฺสาเรติ ตสฺมา ตํ นิสฺสารณาติ วุจฺจติ ฯ ตญฺเจส ยสฺมา กุลทูสโก น โหติ ตสฺมา อาเวณิเกน ลกฺขเณน อปฺปตฺโต ยสฺมา ปนสฺส อากงฺขมาโน สงฺโฆ ปพฺพาชนียกมฺมํ กเรยฺยาติ วุตฺตํ ตสฺมา สุนิสฺสาริโต โหติ ฯ **ตญฺเจ สงฺโฆ นิสฺสาเรตีติ** สเจ สงฺโฆ ตชฺชนียกมฺมาทิวเสน นิสฺสาเรติ โส ยสฺมา ตตฺถ ติณฺณํ ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ อากงฺขมาโน สงฺโฆ ตชฺชนียกมฺมํ กเรยฺย เอโก ภณฺฑนการโก โหติ กลหการโก วิวาทการโก ภสฺสการโก สงฺเฆ อธิกรณการโก เอโก พาโล โหติ อพฺยตฺโต อาปตฺติพหุโล อนปทาโน เอโก คิหิสํสฏฺโฐ วิหรติ อนนุโลมิเกหิ คิหิสํสคฺเคหีติ เอวํ เอเกนปิ องฺเคน นิสฺสารณา อนุญฺญาตา ตสฺมา สุนิสฺสาริโต ฯ โอสารณาติ ปเวสนา ฯ ตตฺถ **ตญฺเจ สงฺโฆ โอสาเรตีติ** อุปสมฺปท-กมฺมวเสน ปเวเสติ ฯ **โทสาริโตติ** สหสฺสกฺขตฺตุมฺปิ อุปสมฺปาทิโต อนุปสมฺปนฺโนว โหติ ฯ อาจริยุปชฺฌายา จ สาติสารา ตถา เสโส การกสงฺโฆ น โกจิ อาปตฺติโต มุจฺจติ ฯ อิติ อิเม เอกาทส อภพฺพปุคฺคลา โทสาริตาว ฯ หตฺถจฺฉินฺนาทโย ปน ทฺวตฺตึส สุโอสาริตา อุปสมฺปาทิตา อุปสมฺปนฺนาว โหนฺติ น เต ลพฺภา กิญฺจิ วตฺตุํ ฯ อาจริยุปชฺฌายา ปน การกสงฺโฆ จ สาติสารา น โกจิ อาปตฺติโต มุจฺจติ ฯ

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุสฺส น โหติ อาปตฺติ ทฏฺธพฺพาติ- อาทิ อภูตวตฺถุวเสน อธมฺมกมฺมํ ภูตวตฺถุวเสน ธมฺมกมฺมญฺจ ทสฺเสตุํ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ **ปฏินิสฺสชฺเชตาติ** ปฏินิสฺสชฺชิตพฺพา ฯ อุปาลิปญฺเหสุปิ วตฺถุวเสเนว ธมฺมาธมฺมกมฺมํ วิภตฺตํ ฯ ตตฺถ เทฺว นยา เอกมูลโก จ ทฺวิมูลโก จ ฯ เอกมูลโก อุตฺตาโนเยว ฯ ทฺวิมูลเก ยถา สติวินโย อมูฬฺหวินเยน สทฺธึ เอกา ปุจฺฉา กตา เอวํ อมูฬฺหวินยาทโยปิ ตสฺส ปาปิยสิกาทีหิ ฯ อวสาเน ปน อุปสมฺปทารหํ อุปสมฺปาเทตีติ เอกเมว ปทํ โหติ ฯ ปรโต ภิกฺขูนํปิ สติวินยํ อาทึ กตฺวา เอเกเกน สทฺธึ เสสปทานิ โยชิตานิ ฯ **อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ภณฺฑนการโกติอาทิ** อธมฺเมน วคฺคํ อธมฺเมน สมคฺคํ ธมฺเมน วคฺคํ ธมฺมปฏิรูปเกน วคฺคํ ธมฺมปฏิรูปเกน สมคฺคนฺติ อิเมสํ วเสน จกฺกํ พนฺธิตฺวา ตชฺชนียาทีสุ สตฺตสุ กมฺเมสุ สปฏิปุจฺฉสทฺธีสุ วิปตฺติทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ **อนปทาโนติ** อปทานวิรหิโต ฯ อปทานํ วุจฺจติ ปริจฺเฉโท ฯ อาปตฺติปริจฺเฉท-วิรหิโตติ อตฺโถ ฯ ตโต ปรํ ปฏิกฺกุฏฺฐกตกมฺมปฺปเภทํ ทสฺเสตุํ สาเยว ปาลิ อกตํ กมฺมนฺติอาทีหิ สํสนฺเทตฺวา วุตฺตา ฯ ตตฺถ น กิญฺจิ ปาลิอนุสาเรน น สกฺกา เวทิตุํ ตสฺมา วณฺณนํ น วิตฺถารยิมฺหาติ ฯ

จมฺเปยฺยกฺขนฺธก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

โกสมฺพิกฺขนฺธก วณฺณนา

โกสมฺพิกฺขนฺธเก ฯ **ตํ ภิกฺขุํ อาปตฺติยา อทสฺสเน อุกฺขิปึสูติ** เอตฺถ อยํ อนุปุพฺพีกถา เทฺว กิร ภิกฺขู เอกสฺมึ อาวาเส วสนฺติ วินยธโร จ สุตฺตนฺติโก จ ฯ เตสุ สุตฺตนฺติโก ภิกฺขุ เอกทิวสํ วจฺจกุฏึ ปวิฏฺโจ อาจมนอุทกาวเสสํ ภาชเน ธเปตฺวา นิกฺขมิ ฯ วินยธโร ปจฺฉา ปวิฏฺโจ ตํ อุทกํ ทิสฺวา นิกฺขมิตฺวา ตํ ภิกฺขุํ ปุจฺฉิ อาวุโส ตยา อิทํ อุทกํ ธปิตนฺติ ฯ อาม อาวุโสติ ฯ ตฺวํ เอตฺถ อาปตฺติภาวํ น ชานาสีติ ฯ อาม น ชานามีติ ฯ โหติ อาวุโส เอตฺถ อาปตฺตีติ ฯ สเจ โหติ เทสิสฺสามีติ ฯ สเจ ปน เต อาวุโส อสญฺจิจฺจ อสติยา กตํ นตฺถิ อาปตฺตีติ ฯ โส ตสฺสา อาปตฺติยา อนาปตฺติทิฏฺจี อโหสิ ฯ วินยธโรปิ อตฺตโน นิสฺสิตกานํ อยํ สุตฺตนฺติโก อาปตฺตึ อาปชฺชมาโนปิ น ชานาตีติ อาโรเจสิ ฯ เต ตสฺส นิสฺสิตเก ทิสฺวา ตุมฺหากํ อุปชฺฌาโย อาปตฺตึ อาปชฺชิตฺวาปิ อาปตฺติภาวํ น ชานาตีติ อาหํสุ ฯ เต อาคนฺตฺวา อุปชฺฌายสฺส อาโรเจสุํ ฯ โส เอวมาห อยํ วินยธโร ปุพฺเพ อนาปตฺตีติ วตฺวา อิทานิ อาปตฺตีติ วทติ มุสาวาที เอโสติ ฯ เต คนฺตฺวา ตุมฺหากํ อุปชฺฌาโย มุสาวาทีติ เอวํ อญฺญมญฺญํ กลหํ วฑฺฒยึสุ ฯ ตโต วินยธโร โอกาสํ

ลภิตฺวา ตสฺส อาปตฺติยา อทสฺสเน อุกฺเขปนียกมฺมํ อกาสิ ฯ เตน วุตฺตํ ตํ ภิกฺขุํ อาปตฺติยา อทสฺสเน อุกฺขิปึสูติ ฯ **ภินฺโน ภิกฺขุสงฺโฆ ภินฺโน ภิกฺขุสงฺโฆติ** เอตฺถ น ตาว ภินฺโน อปิจ โข ยถา เทเว วุฏฺเฐ อิทานิ สสฺสํ นิปฺผนฺนนฺติ วุจฺจติ อวสฺสํ หิ ตํ นิปฺผชฺชิสฺสติ เอวเมว อิมินา การเณน อายตึ อวสฺสํ ภิชฺชิสฺสติ ฯ โส จ โข กลหวเสน น สงฺฆเภทวเสน ตสฺมา ภินฺโนติ วุตฺตํ ฯ สมฺภวอตฺถวเสน๑ เจตฺถ อาเมณฺฑิตํ เวทิตพฺพํ ฯ **เอตมตฺถํ ภาสิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามีติ** กสฺมา เอวํ ภาสิตฺวา ปกฺกามิ ฯ สเจ หิ ภควา อุกฺเขปเก วา อการเณน ตุมฺเหหิ โส ภิกฺขุ อุกฺขิตฺโตติ วเทยฺย อุกฺขิตฺตานุวตฺตเก วา ตุมฺเห อาปตฺตึ อาปนฺนาติ วเทยฺย เอเตสํ ภควา ปกฺโข เอเตสํ ภควา ปกฺโขติ วตฺวา อาฆาตํ พนฺเธยฺยุํ ตสฺมา ตนฺติเมว ชเปตฺวา เอตมตฺถํ ภาสิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ ฯ **อตฺตนาว อตฺตานนฺติ** เอตฺถ โย สงฺเฆน อุกฺเขปนียกมฺมานํ อธมฺมวาทีนํ ปกฺเข นิสินฺโน ตุมฺเห กึ ภณถาติ เตสญฺจ อิตเรสญฺจ ลทฺธึ สุตฺวา อิเม อธมฺมวาทิโน อิตเร ธมฺมวาทิโนติ จิตฺตํ อุปฺปาเทติ อยํ เตสํ มชฺเฌ นิสินฺโนว เตสํ นานาสํวาสโก โหติ กมฺมํ โกเปติ อิตเรสมฺปิ หตฺถปาสํ อนาคตตฺตา โกเปติ ฯ เอวํ อตฺตนาว อตฺตานํ นานาสํวาสกํ กโรติ ฯ **สมานสํวาสกนฺติ** เอตฺถาปิ โย อธมฺมวาทีนํ ปกฺเข นิสินฺโน อธมฺมวาทิโน อิเม อิตเร ธมฺมวาทิโนติ เตสํ มชฺเฌ ปวิสติ ยตฺถ วา ตตฺถ วา

๑. สมฺภมอตฺถวเสนาติ มญฺเญ ฯ

ปกฺเข นิสินฺโน อิเม ธมฺมวาทิโนติ คณฺหาติ อยํ อตฺตนาว อตฺตานํ สมานสํวาสกํ กโรตีติ เวทิตพฺโพ ฯ **กายกมฺมํ วจี-กมฺมนฺติ** เอตฺถ กาเยน ปหรนฺตา กายกมฺมํ อุปทํเสนฺติ ผรุสํ วทนฺตา วจีกมฺมํ อุปทํเสนฺตีติ เวทิตพฺพา ฯ **หตฺถปรามาสํ กโรนฺตีติ** โกธวเสน หตฺเถหิ อญฺญมญฺญํ ปรามสนํ กโรนฺติ ฯ **อธมฺมิยมาเนติ** อธมฺมิยานิ กิจฺจานิ กุรุมาเน ฯ **อสมฺโมทิกาย วตฺตมานายาติ** สมฺโมทิกาย อวตฺตมานาย ฯ อยเมว วา ปาโฐ ฯ สมฺโมทน-กถาย อวตฺตมานายาติ อตฺโถ ฯ **เอตฺตาวตา น อญฺญมญฺญนฺติ** เอตฺถ เทฺว ปนฺติโย กตฺวา อุปจารํ มุญฺจิตฺวา นิสีทิตพฺพํ ฯ ธมฺมิยมาเน ปน ปกฺเข สมฺโมทิกาย วตฺตมานาย อาสนนฺตริกาย นิสีทิตพฺพํ เอเกกํ อาสนํ อนฺตรํ กตฺวา นิสีทิตพฺพํ ฯ มา ภณฺฑนนฺติอาทีสุ อกตฺถาติ ปาจเสสํ คเหตฺวา มา ภณฺฑนํ อกตฺถาติ เอวํ อตฺโถ ทฏฺฐพฺโพ ฯ **อธมฺมวาทีติ** อุกฺขิตฺตานุวตฺตเกสุ อญฺญตโร ฯ อยํ ปน ภิกฺขุ ภควโต อตฺถกาโม ฯ อยํ กิรสฺส อธิปฺปาโย อิเม ภิกฺขู โกธาภิภูตา สตฺถุวจนํ น คณฺหนฺติ มา ภควา เอเต โอวทนฺโต กิลมิตฺถาติ ตสฺมา เอวมาห ฯ ภควา ปน ปจฺฉาปิ สญฺญํ ลภิตฺวา โอรมิสฺสนฺตีติ เตสํ อนุกมฺปาย อตีตวตฺถุํ อาหริตฺวา กเถสิ ฯ ตตฺถ **อนตฺถโตติ** อนตฺโถ อโต ฯ เอตสฺมา เม ปุริสา อนตฺโถติ วุตฺตํ โหติ ฯ อถวา **อนตฺถโตติ** อนตฺถโท ฯ เสสํ ปากฏเมว ฯ **ปุถุสทฺโทติ-**อาทิคาถาสุ ปน ปุถุ มหา สทฺโท อสฺสาติ ปุถุสทฺโท ฯ

สมชโนติ เอกสทิโส ชโน ฯ สพฺโพ จายํ ภณฺฑนการกชโน สมนฺตโต สทฺทนิจฺฉารเณน ปุถุสทฺโท เจว สทิโส จาติ วุตฺตํ โหติ ฯ **น พาโล โกจิ มญฺญถาติ** ตตฺถ โกจิ เอโกปิ อหํ พาโลติ มญฺญิตฺถ สพฺเพปิ ปณฺฑิตมานิโนเยว ฯ **นาญฺญํ ภิยฺโย อมญฺญรุนฺติ** โกจิ เอโกปิ อหํ พาโลติ จ น มญฺญิตฺถ ภิยฺโย จ สงฺฆสฺมึ ภิชฺชมาเน อญฺญํปิ เอกํ มยฺหํ การณา สงฺโฆ ภิชฺชตีติ อิทํ การณํ น มญฺญิตฺถาติ อตฺโถ ฯ **ปริมุฏฺฐาติ** มุฏฺฐสฺสติโน ฯ **วาจาโคจรภาณิโนติ** ราการสฺส รสฺสาเทโส กโต วาจาโคจรา น สติปฏฺฐานาทิโคจรา ภาณิโนติ ฯ กถํ ภาณิโน ฯ **ยาวิจฺฉนฺติ มุขายามนฺติ** ยาว มุขํ ปสาเรตุํ อิจฺฉนฺติ ตาว ปสาเรตฺวา ภาณิโน เอโกปิ สงฺฆคารเวน มุขสงฺโกจนํ น กโรตีติ อตฺโถ ฯ **เยน นีตาติ** เยน กลเหน อิมํ นิลชฺชภาวํ นีตา ฯ **น ตํ วิทูติ** ตํ น ชานนฺติ เอวํ สาทีนโว อยนฺติ ฯ **เย จ ตํ อุปนยฺหนฺตีติ** ตํ อกฺโกจฺฉิ อยํ มนฺติอาทิกํ อาการํ เย อุปนยฺหนฺติ ฯ **สนนฺตโนติ** โปราโณ ฯ ปเรติ ปณฺฑิเต ฐเปตฺวา ตโต อญฺเญ ภณฺฑนการกา ปเร นาม ฯ เต เอตฺถ สงฺฆมชฺเฌ กลหํ กโรนฺตา มยํ ยมามฺหเส อุปรมาม นสฺสาม สตตํ สมิตํ มจฺจุสนฺติกํ คจฺฉามาติ น ชานนฺติเยว ฯ **เย จ ตตฺถ วิชานนฺตีติ** เย จ ตตฺถ ปณฺฑิตา มยํ มจฺจุสมีปํ คจฺฉามาติ วิชานนฺติ ฯ **ตโต สมฺมนฺติ เมธคาติ** เอวํ หิ เต ชานนฺตา โยนิโสมนสิการํ อุปฺปาเทตฺวา เมธคานํ กลหานํ วูปสมาย ปฏิปชฺชนฺติ ฯ **อฏฺฐิจฺฉิทฺทาติ**

อยํ คาถา พฺรหฺมทตฺตญฺจ ทีฆาวุกุมารญฺจ สนฺธาย วุตฺตา ฯ
เตสํปิ โหติ สงฺคติ กสฺมา ตุมฺหากํ น โหติ ฯ เยสํ โว เนว
มาตาปิตูนํ อฏฺฐีนิ ฉินฺนานิ ปาณานิ หตานิ น ควาสฺส
ธนานิ หฏานิ ฯ สเจ ลเภถาติอาทิคาถา ปณฺฑิตสหายสฺส จ
พาลสหายสฺส จ วณฺณาวณฺณทีปนตฺถํ วุตฺตา ฯ อภิภุยฺย สพฺพานิ
ปริสฺสยานีติ ปากฏปริสฺสเย จ ปฏิจฺฉนฺนปริสฺสเย จ อภิภวิตฺวา
เตน สทฺธึ อตฺตมโนว สติมา จเรยฺย ฯ ราชาว รฏฺฐํ **วิชิตนฺติ**
ยถา อตฺตโน วิชิตํ รฏฺฐํ มหาชนกราชา จ อรินฺทมมหาราชา จ
ปหาย เอกกา จรึสุ เอวํ จเรยฺยาติ อตฺโถ ฯ **มาตงฺครญฺเญว**
นาโคติ มาตงฺโค อรญฺเญว นาโค ฯ มาตงฺโคติ หตฺถี วุจฺจติ ฯ
นาโคติ มหนฺตาธิวจนเมตํ ฯ ยถา หิ มาตุโปสโก มาตงฺโค
นาโค อรญฺเญ เอกโกว จริ น จ ปาปานิ อกาสิ ยถา จ
ปาริเลยฺยโก เอวํ เอโก จเร น จ ปาปานิ กยิราติ วุตฺตํ
โหติ ฯ **ปาริเลยฺยเก วิหรติ รกฺขิตวนสณฺเฑติ** ปาริเลยฺยกํ
อุปนิสฺสาย รกฺขิตวนสณฺเฑ วิหรติ ฯ **หตฺถินาโคติ** มหาหตฺถี ฯ
หตฺถิกลเภหีติ หตฺถิโปตเกหิ ฯ หตฺถิจฺฉาเปหีติ ขีรปเกหิ ทหร-
โปตเกหิ ฯ **ฉินฺนคฺคานีติ** เตหิ ปุรโต ปุรโต คจฺฉนฺเตหิ ฉินฺนคฺคานิ
ขายิตาวเสสานิ ขาณุสทิสานิ ติณานิ ขาทติ ฯ **โอภคฺโคภคฺคนฺติ** เตน
หตฺถินาเคน อุจฺจฏฺฐานโต ภญฺชิตฺวา ปาติตํ ฯ **อสฺส สาขาภงฺคนฺติ**
เอตสฺส สนฺตกํ สาขาภงฺคํ เต ขาทนฺติ ฯ อาวิลานีติ เตหิ
ปฐมตรํ โอตริตฺวา ปิวนฺเตหิ อาลุลิตานิ กทฺทโมทกานิ ปิวติ ฯ

โอคาหาติ ติตฺถโต ฯ **นาคสฺส นาเคนาติ** หตฺถินาคสฺส พุทฺธนาเคน ฯ **อีสาทนฺตสฺสาติ** รถอีสาสทิสทนฺตสฺส ฯ **ยเทโก รมตี วเนติ** ยสฺมา พุทฺธนาโค วิย อยํปิ หตฺถินาโค เอโก ปวิวิตฺโต วเน รมติ ตสฺมาสฺส นาคสฺส นาเคน จิตฺตํ สเมติ เอกีภาวรติยา เอกสทิสํ โหตีติ อตฺโถ ฯ **ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวาติ** เอตฺถ เตมาสํ ภควา ตตฺถ วิหาสีติ เวทิตพฺโพ ฯ เอตฺตาวตา โกสมฺพิเกหิ กิร อุพฺพาฬฺโห ภควา เตมาสํ อรญฺญํ ปวิสิตฺวา วสตีติ สพฺพตฺถ กถา ปตฺถฏา อโหสิ ฯ **อถโข โกสมฺพิกา อุปาสกาติ** อถโข อิมํ กถาสลฺลาปํ สุตฺวา โกสมฺพิวาสิโน อุปาสกา ฯ **อธมฺมํ ธมฺโมติ-** อาทีนิ อฏฺฐารส เภทกรวตฺถูนิ สงฺฆเภทกฺขนฺธเก วณฺณยิสฺสาม ฯ **อาทายนฺติ** ลทฺธิปารํ ฯ **วิวิตฺตนฺติ** สุญฺญํ ฯ **ตํ อุกฺขิตฺตกํ ภิกฺขุํ** โอสาเรตฺวาติ ตํ คเหตฺวา นิสฺสีมํ คนฺตฺวา อาปตฺตึ เทสาเปตฺวา กมฺมวาจาย โอสาเรตฺวา ฯ **ตาวเทว อุโปสโถติ** ตํ ทิวสเมว อุโปสถกฺขนฺธเก วุตฺตนเยน สามคฺคีอุโปสโถ กาตพฺโพ ฯ **อมูลา มูลํ คนฺตฺวาติ** น มูลา มูลํ คนฺตฺวา ฯ ตํ วตฺถุํ อวินิจฺฉนีติ อตฺโถ ฯ อยํ วุจฺจติ อุปาลิ สงฺฆสามคฺคี อตฺถาเปตา พฺยญฺชนุเปตาติ อตฺถโต อปคตา สงฺฆสามคฺคีติ อิมํ ปน พฺยญฺชนมตฺตํ อุเปตา ฯ **สงฺฆสฺส กิจฺเจสูติ** สงฺฆสฺส กรณีเยสุ อุปฺปนฺเนสุ ฯ **มนฺตนาสูติ** วินยมนฺตนาสุ ฯ อตฺเถสุ ชาเตสูติ วินยอตฺเถสุ อุปฺปนฺเนสุ ฯ **วินิจฺฉเยสูติ** เตสํเยว อตฺถานํ วินิจฺฉเยสุ ฯ **มหตฺถิโกติ** มหาอุปกาโร ฯ **ปคฺคหารโหติ** ปคฺคหิตุํ ยุตฺโต ฯ **อนานุวชฺโช**

ปฐเมน สีลโตติอาทิมฺหิเยว ตาว สีลโต น อุปวชฺโช ฯ **อเวกฺขิตาจาโรติ** อเปกฺขิตาจาโร อาโลกิเต วิโลกิเต สมฺปชานการีติ-อาทินา นเยน อุปปริกฺขิตาจาโร ฯ อฏฺฐกถาสุ ปน อปฺปฏิจฺ-ฉนฺนาจาโรติ วุตฺตํ ฯ วิสยฺหาติ อภิภวิตฺวา ฯ **อนุยฺยุตฺตํ ภณนฺติ** อนุยฺยุตฺตํ อนุปคตํ ภณนฺโต ฯ ยสฺมา หิ โส อนุยฺยุตฺตํ ภณติ อุสฺสุยฺยาย วา อคติคมนวเสน วา การณา อปคตํ น ภณติ ตสฺมา อตฺถํ น หาเปติ ฯ อุสฺสุยฺยาย ปน อคติคมนวเสน วา ภณนฺโต อตฺถํ หาเปติ การณํ น วทติ ปริสคโต ฉมฺภติ เจว เวธติ จ โย อีทิโส น โหติ อยํ ปคฺคหารโหติ ทสฺเสติ ฯ กิญฺจิ ภิยฺโย ตเถว ปญฺหนฺติ คาถา ตสฺสตฺโถ ยเถว อนุยฺยุตฺตํ ภณนฺโต อตฺถํ น หาเปติ ตเถว ปริสาย มชฺเฌ ปญฺหํ ปุจฺฉิโต สมาโน น เจว ปชฺฌายติ น มงฺกุ โหติ ฯ โย หิ อตฺถํ น ชานาติ โส ปชฺฌายติ โย วตฺตุํ น สกฺโกติ โส มงฺกุ โหติ ฯ โย ปน อตฺถญฺจ ชานาติ วตฺตุญฺจ สกฺโกติ โส น ปชฺฌายติ น มงฺกุ โหติ ฯ **กาลาคตนฺติ** กเถตพฺพยุตฺต-กาเล อาคตํ ฯ **พฺยากรณารหนฺติ** ปญฺหสฺส อตฺถานุโลมตาย พฺยากรณานุจฺฉวิกํ ฯ **วโจติ** วทนฺโต เอวรูปํ วจนํ ภณนฺโตติ อตฺโถ ฯ **รญฺเชตีติ** โตเสติ ฯ **วิญฺญูปริสนฺติ** วิญฺญูนํ ปริสํ ฯ **อาเจรกมฺหิ จ สเกติ** อตฺตโน อาจริยวาเท ฯ **อลํ ปเมตุนฺติ** วีมํสิตุํ ตํ ตํ การณํ ปญฺญาย ตุลยิตุํ สมตฺโถ ฯ ปคุโณติ กตปริจโย ลทฺธาเสวโน ฯ **กเถตเวติ** กเถตพฺเพ ฯ **วิรทฺธิโกวิโทติ**

วิรุทฺธฏฺฐานกุสโล ฯ **ปจฺจตฺถิกา เยน วชนฺตีติ** อยํ คาถา ยาทิเส
กเถตพฺเพ ปคุโณ ตํ ทสฺเสตุํ วุตฺตา ฯ อยํ เหตฺถ อตฺโถ
ยาทิเสน กถิเตน ปจฺจตฺถิกา จ นิคฺคหํ คจฺฉนฺติ มหาชโน จ
สญฺญาปนํ คจฺฉติ สญฺญตฺติอวโพธนํ คจฺฉตีติ อตฺโถ ฯ อยญฺจ
กเถนฺโต สกํ อาทายํ อตฺตโน อาจริยวาทํ น หาเปติ ฯ ยสฺมึ
วตฺถุสฺมึ อธิกรณํ อุปฺปนฺนํ ตทนุรูปํ อนุปฆาตกรํ ปญฺหํ พฺยากร-
มาโน ตาทิเส กเถตพฺเพ ปคุโณ โหติ ฯ **ทูเตยฺยกมฺเมสุ** อลนฺติ
อฏฺฐหิ ทูตงฺเคหิ สมนฺนาคตตฺตา สงฺฆสฺส ทูเตยฺยกมฺเมสุ สมตฺโถ ฯ
สํ สุฏฺฐุ อุคฺคณฺหาตีติ สมุคฺคโห ฯ อิทํ วุตฺตํ โหติ ยถา
นาม อาหุนํ อาหูติ ปิณฺฑํ สมุคฺคณฺหนฺติ เอวํ ปีติโสมนสฺส-
ชาเตเนว เจตสา สงฺฆสฺส กิจฺเจสุ สมุคฺคโห สงฺฆกิจฺเจสุ ตสฺส
กิจฺจสฺส ปฏิคฺคาหโกติ อตฺโถ ฯ **กรํ วโจติ** วจนํ กโรนฺโต ฯ
น เตน มญฺญตีติ เตน วจนกรเณน อหํ กโรมิ สงฺฆภารํ
นิตฺถรามีติ น มานาติมานํ ชปฺเปติ ฯ **อาปชฺชติ ยาวตเกสูติ**
ยตฺตเกสุ วตฺถูสุ อาปตฺตึ อาปชฺชมาโน อาปชฺชติ ฯ โหติ
ยถา จ วุฏฺฐิตีติ ตสฺสา จ อาปตฺติยา ยถา วุฏฺฐานํ โหติ ฯ
เอเต วิภงฺคาติ เยสุ จ วตฺถูสุ อาปชฺชติ ยถา จ วุฏฺฐานํ
โหติ อิเมสํ อตฺถานํ โชตกา เอเต วิภงฺคา อุภโย อสฺส
สาคตา สุฏฺฐุ อาคตา ฯ **อาปตฺติวุฏฺฐานปทสฺส โกวิโทติ** อาปตฺติ-
วุฏฺฐานการณกุสโล ฯ **ยานิ จาจรนฺติ** ยานิ จ ภณฺฑนการกาทีนิ
อาจรนฺโต ตชฺชนียกมฺมาทิวเสน นิสฺสารณํ คจฺฉติ ฯ **โอสารณํ**

ตํ วุสิตสฺส ชนฺตุโนติ ตํ วตฺตํ วุสิตสฺส ชนฺตุโน ยา โอสารณา กาตพฺพา เอตมฺปิ ชานาติ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

โกสมฺพิกฺขนฺธก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

อิติ สมนฺตปาสาทิกาย สํวณฺณนาย มหาวคฺควณฺณนา สมตฺตา ฯ

ยถา จ วณฺณนา เอสา　　สมตฺตา นิรุปทฺทวา
เอวํ สพฺเพ ชนา สนฺตึ　　ปปฺโปนฺตุ นิรุปทฺทวนฺติ ฯ

จุลฺลวคฺค วณฺณนา

จุลฺลวคฺเค

กมฺมกฺขนฺธก วณฺณนา

จุลฺลวคฺคสฺส ปฐเม กมฺมกฺขนฺธเก ตาว ฯ **ปณฺฑุกโลหิตกาติ** ปณฺฑุโก เจว โลหิตโก จาติ ฉพฺพคฺคิเยสุ เทฺว ชนา ฯ เตสํ นิสฺสิตกาปิ ปณฺฑุกโลหิตกาเตฺวว ปญฺญายนฺติ ฯ **พลวา พลวํ ปฏิมนฺเตถาติ** สุฏฺฐุ พลวํ ปฏิวทถ ฯ **อลมตฺถตรา จาติ** สมตฺถตรา ฯ **อสมฺมุขา กตนฺติอาทีสุ** สงฺฆธมฺมวินยปุคฺคลสมฺมุขานํ วินา กตํ จุทิตกํ อปฺปฏิปุจฺฉิตฺวา กตํ ตสฺเสว อปฺปฏิญฺญาย กตํ ฯ **อเทสนาคามินิยาติ** ปาราชิกาปตฺติยา วา สงฺฆาทิเสสาปตฺติยา วา ฯ เอตฺถ ปุริเมสุ ตีสุ ติเกสุ นวปทา อธมฺเมน กตํ วคฺเคน กตนฺติ อิเมหิ สทฺธึ เอเกกํ กตฺวา นวติกา วุตฺตา ฯ เอวํ สพฺเพปิ ทฺวาทสติกา โหนติ ฯ ปฏิปกฺขวเสน สุกฺกปกฺเขสุปิ เอเตเยว ทฺวาทสติกา วุตฺตา ฯ **อนนุโลมิเกหิ คิหิสํสคฺเคหีติ** ปพฺพชิตานํ อนนุจฺฉวิเกหิ สหโสกิตาทีหิ คิหิสํสคฺเคหิ ฯ **น อุปสมฺปาเทตพฺพนฺติ** อุปชฺฌาเยน หุตฺวา น อุปสมฺปาเทตพฺพํ อาคนฺตุกานํ นิสฺสโย น ทาตพฺโพ อญฺโญ สามเณโร น คเหตพฺโพ ฯ **อญฺญา วา ตาทิสิกาติ** อาปตฺติ สภาคา ฯ **ปาปิฏฺฐตราติ** ครุกตรา ฯ **กมฺมนฺติ**

ตชฺชนียกมฺมํ ฯ **กมฺมิกาติ** เยหิ ภิกฺขูหิ กมฺมํ กตํ ฯ น
สวจนียํ กาตพฺพนฺติ อหํ อายสฺมนฺตํ อิมสฺมึ วตฺถุสฺมึ สวจนียํ
กโรมิ อิมมฺหา อาวาสา เอกปทํปิ มา ปฏิกฺกมิ ยาว น จ ตํ
อธิกรณํ วูปสนฺตํ โหตีติ เอวํ เยน โจทิโต โส สวจนีโย น
กาตพฺโพ ฯ **น อนุวาโทติ** วิหารเชฏฺฐกฏฺฐานํ น กาตพฺพํ ฯ น
โอกาโสติ กโรตุ เม อายสฺมา โอกาสํ อหนฺตํ วตฺตุกาโมมฺหีติ
เอวํ โอกาโส น กาเรตพฺโพ ฯ น **โจเทตพฺโพติ** วตฺถุนา วา
อาปตฺติยา วา น โจเทตพฺโพ อยนฺเต โทโสติ น สาเรตพฺโพ ฯ
น สมฺปโยเชตพฺพนฺติ อญฺญมญฺญํ โยเชตฺวา กลโห น กาตพฺโพ ฯ
ติณฺณํ ภิกฺขเว ภิกฺขูนนฺติอาทิ เอเกเนเกนาปิ องฺเคน ตชฺชนีย-
กมฺมํ กาตุํ วฏฺฏตีติ ทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ ตชฺชนียสฺส หิ วิเสเสน
ภณฺฑนการกตฺตํ องฺคํ นิยสฺสสฺส อภิณฺหาปตฺติกตฺตํ ปพฺพาชนียสฺส
กุลทูสกตฺตํ วุตฺตํ ฯ อิเมสุ ปน ตีสุ องฺเคสุ เยนเกนจิ
สพฺพานิปิ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ ยทิ เอวํ ยํ จมฺเปยฺยกฺขนฺธเก วุตฺตํ
**ตชฺชนียกมฺมารหสฺส นิยสกมฺมํ กโรติ ฯ เป ฯ อุปสมฺปทารหํ
อพฺเภติ ฯ เอวํ โข อุปาลิ อธมฺมกมฺมํ โหติ อวินยกมฺมญฺจ ฯ
เอวญฺจ ปน สงฺโฆ สาติสาโร โหตีติ** อิทํ วิรุชฺฌตีติ เจ ฯ
อิทญฺจ น วิรุชฺฌติ ฯ กสฺมา ฯ วจนตฺถนานตฺตโต ฯ **ตชฺชนีย-
กมฺมารหสฺสาติ** อิมสฺส หิ วจนสฺส กมฺมสนฺนิฏฺฐานํ อตฺโถ ฯ
ติณฺณํ ภิกฺขเว ภิกฺขูนนฺติอาทิวจนสฺส องฺคสภาโว ฯ ตสฺมา
ยทา สงฺเฆน สนฺนิปติตฺวา อิทํ นาม อิมสฺส ภิกฺขุโน กมฺมํ

กโรมาติ สนฺนิฏฺฐานํ กตํ โหติ ตทา โส กมฺมารโห นาม
โหติ ตสฺมา อิมินา ลกฺขเณน ตชฺชนียาทิกมฺมารหสฺส นิยส-
กมฺมาทิกรณํ อธมฺมกมฺมญฺเจว อวินยกมฺมญฺจาติ เวทิตพฺพํ ฯ
ยสฺส ปน ภณฺฑนการกาทีสุ องฺเคสุ อญฺญตรํ องฺคํ นตฺถิ
ตสฺส กาตุํ อากงฺขมาโน สงฺโฆ ยถานุญฺญาเตสุ องฺเคสุ จ กมฺเมสุ
จ เยนเกนจิ องฺเคน ยงฺกิญฺจิ กมฺมํ ววตฺถเปตฺวา ตํ ภิกฺขุํ
กมฺมารหํ กตฺวา กมฺมํ กเรยฺย ฯ อยเมตฺถ วินิจฺฉโย ฯ เอวํ
ปุพฺเพนาปรํ สเมติ ฯ ตตฺถ กิญฺจาปิ ตชฺชนียกมฺเม ภณฺฑน-
การกวเสน กมฺมวาจา วุตฺตา อถโข พาลสฺส อพฺยตฺตสฺส
อาปตฺติพหุลสฺส ตชฺชนียกมฺมํ กโรนฺเตน พาลอพฺยตฺตวเสน กมฺม-
วาจา กาตพฺพา ฯ เอวํ หิ ภูเตน วตฺถุนา กตํ กมฺมํ โหติ
น จ อญฺญสฺส กมฺมสฺส วตฺถุนา ฯ กสฺมา ฯ ยสฺมา อิทํปิ
อนุญฺญาตนฺติ ฯ เอเสว นโย สพฺพตฺถ ฯ อฏฺฐารส สมฺมาวตฺตน-
วตฺถูนิ ปาริวาสิกกฺขนฺธเก วณฺณยิสฺสาม ฯ **โลมํ ปาเตนฺตีติ**
ปนฺนโลมา โหนฺติ ภิกฺขู อนุวตฺตนฺตีติ อตฺโถ ฯ **เนตฺถารํ
วตฺตนฺตีติ** นิตฺถรนฺตานํ เอตนฺติ เนตฺถารํ ฯ เยน สกฺกา นิสฺสารณา
นิตฺถริตุํ ตํ อฏฺฐารสวิธํ สมฺมา วตฺตนฺตีติ อตฺโถ ฯ กิตฺตกํ
กาลํ วตฺตํ ปูเรตพฺพนฺติ ฯ ทส วา วีสํ วา ทิวสานิ ฯ อิมสฺมึ
หิ กมฺมกฺขนฺธเก เอตฺตเกน วตฺตํ ปูเรตพฺพเมว โหติ ฯ

เสยฺยสกวตฺถุสฺมึ ฯ **อปิสฺสุ ภิกฺขู ปกตตฺตาติ** อปิสฺสุ ภิกฺขู
นิจฺจพฺยาวฏา โหนฺติ ฯ เสสํ ตชฺชนียกมฺเม วุตฺตสทิสเมว ฯ

อสฺสชิปุนพฺพสุกวตฺถุํ สงฺฆาทิเสสวณฺณนายํ วุตฺตํ ฯ **กายิเกน ทเวนาติอาทีสุ** ปเนตฺถ กายิโก ทโว นาม กายิกกีฬา วุจฺจติ ฯ เสสปททฺวเยปิ เอเสว นโย ฯ กายิโก อนาจาโร นาม กายทฺวาเร ปญฺญตฺตสิกฺขาปทวีติกฺกโม วุจฺจติ ฯ เสสปททฺวเยปิ เอเสว นโย ฯ กายิกํ อุปฆาติกํ นาม กายทฺวาเร ปญฺญตฺตสิกฺขาปทสฺส อสิกฺขน-ภาเวน อุปหนนํ วุจฺจติ ฯ นาสนํ วินาสนนฺติ อตฺโถ ฯ เสส-ปททฺวเยปิ เอเสว นโย ฯ กายิโก มิจฺฉาชีโว นาม ปฏิกฺขิตฺต-เวชฺชกมฺมาทิวเสน เตลปจนาริฏฺจปจนาทีนิ ฯ วาจสิโก มิจฺฉาชีโว นาม คิหีนํ สาสนสมฺปฏิจฺฉนฺนาโรจนาทีนิ ฯ กายิกวาจสิโก มิจฺฉาชีโว นาม ตทุภยํ ฯ เสสํ ตชฺชนีเย วุตฺตนยเมว ฯ

สุธมฺมวตฺถุสฺมึ ปน ฯ **อนปโลเกตฺวาติ** อนาปุจฺฉิตฺวา ฯ **เอตทโวจาติ** กินฺเต ตํ คหปติ เถรานํ ปฏิยตฺตนฺติ สพฺพํ วิวราเปตฺวา ทิสฺวา เอตํ อโวจ ฯ **เอกา จ โข อิธ นตฺถิ ยทิทํ ติลสงฺคุฬิกาติ** ยา อยํ ติลสงฺคุฬิกา นาม วุจฺจติ สา นตฺถีติ อตฺโถ ฯ ตสฺส กิร คหปติโน วํเส อาทิมฺหิ เอกา ปูววิกติ อโหสิ ฯ เตน ตํ เถโร ชาติยา ขุํเสตุกาโม เอวมาห ฯ **ยเทว กิญฺจีติ** เอวํ พหุพุทฺธวจนํ รตนํ ปหาย ยงฺกิญฺจิเทว ติลสงฺคุฬิก-วจนํ ภาสิตํ ฯ กุกฺกุฏโปตกอุทาหรเณน อิทํ ทสฺเสติ ยถา โส เนว กากวสฺสิตํ น กุกฺกุฏวสฺสิตํ อกาสิ เอวํ ตยา เนว ภิกฺขุวจนํ น คิหิวจนํ วุตฺตนฺติ ฯ **อสมฺมุขา กตนฺติอาทโย** ติกา วุตฺตปฺปการาเยว ฯ องฺคสมนฺนาคโต ปุริเมหิ อสทิโส ฯ

คิหีนํ อลาภายาติอาทีสุ ตตฺถ ยถา ลาภํ น ลภนฺติ เอวํ
ปริสกฺกนฺโต ปรกฺกมนฺโต อลาภาย ปริสกฺกติ นาม ฯ เอส นโย
อนตฺถาทีสุ ฯ ตตฺถ **อนตฺโถติ** อตฺถภงฺโค ฯ **อนตฺถายาติ** อตฺถ-
วินาสาย ฯ **อนาวาโสติ** ตสฺมึ ฐาเน อวสนํ ฯ **คิหีนํ พุทฺธสฺส
อวณฺณนฺติ** คิหีนํ สนฺติเก พุทฺธสฺส อวณฺณํ ภาสติ ฯ **ธมฺมิกํ
ปฏิสฺสวํ น สจฺจาเปตีติ** ยถา สจฺโจ โหติ เอวํ น กโรติ
วสฺสาวาสํ ปฏิสฺสุณิตฺวา น คจฺฉติ อญฺญํ วา เอวรูปํ น กโรติ ฯ
ปญฺจนฺนํ ภิกฺขเวติอาทิ เอกงฺเคนปิ กมฺมารหภาวทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ
เสสเมตฺถ อุตฺตานตฺถญฺเจว ตชฺชนีเย จ วุตฺตนยเมว ฯ

ฉนฺนวตฺถุสฺมึ ฯ **อาวาสปรมฺปรญฺจ ภิกฺขเว สํสถาติ** สพฺพา-
วาเสสุ จ อาโรเจถ ฯ **ภณฺฑนการโกติอาทีสุ** ภณฺฑนาทิ-
ปจฺจยาพ อาปนฺนํ อาปตฺตึ อาโรเปตฺวา ตสฺสา อทสฺสเนเยว กมฺมํ
กาตพฺพํ ฯ ติกา วุตฺตปฺปการา เอว ฯ สมฺมา วตฺตนายํ ปเนตฺถ
เตจตฺตาฬีส วตฺตานิ ฯ ตตฺถ **น อนุทฺธํเสตพฺโพติ** น โจเทตพฺโพ ฯ
น ภิกฺขุ ภิกฺขูหีติ อญฺโญ ภิกฺขุ อญฺเญหิ ภิกฺขูหิ น ภินฺทิตพฺโพ ฯ
น คิหิธโชติ โอทาตวตฺถานิ อจฺฉินฺนทสานิ ปุปฺผทสานิ จ น
ธาเรตพฺพานิ ฯ **น ติตฺถิยธโชติ** กุสจีราทีนิ น ธาเรตพฺพานิ ฯ
น อาสาเทตพฺโพติ น อปสาเทตพฺโพ ฯ **อนฺโต วา พหิ วาติ**
วิหารสฺส อนฺโต วา พหิ วา ฯ น ติตฺถิยาทิ ปทตฺตยํ อุตฺตานเมว ฯ
เสสํ สพฺพํ ปาริวาสิกกฺขนฺธเก วณฺณยิสฺสาม ฯ เสสํ ตชฺชนีเย
วุตฺตนยเมว ฯ อาปตฺติยา อปฺปฏิกมฺเม อุกฺเขปนียกมฺมํ อิมินา

สทิสเมว ฯ อริฏฺฐวตฺถุํ ขุทฺทกวณฺณนายํ วุตฺตํ ฯ **ภณฺฑนการโกติ-**
อาทีสุ ยํ ทิฏฺฐึ นิสฺสาย ภณฺฑนาทีนิ กโรติ ตสฺสา อปฺปฏิ-
นิสฺสคฺเคเยว กมฺมํ กาตพฺพํ ฯ เสสํ ตชฺชนีเย วุตฺตนยเมว ฯ สมฺมา
วตฺตนายํปิ หิ อิธ เตจตฺตาฬีสเยว วตฺตานีติ ฯ

กมฺมกฺขนฺธก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ปาริวาสิกกฺขนฺธก วณฺณนา

ปาริวาสิกกฺขนฺธเก ฯ **ปาริวาสิกาติ** ปริวาสํ ปริวสนฺตา ฯ ตตฺถ จตุพฺพิโธ ปริวาโส อปฺปฏิจฺฉนฺนปริวาโส ปฏิจฺฉนฺนปริวาโส สุทฺธนฺตปริวาโส สโมธานปริวาโส จาติ ฯ เตสุ **โย ภิกฺขเว อญฺโญปิ อญฺญติตฺถิยปุพฺโพ อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อากงฺขติ ปพฺพชฺชํ อากงฺขติ อุปสมฺปทํ ตสฺส จตฺตาโร มาเส ปริวาโส ทาตพฺโพติ** เอวํ มหาขนฺธเก วุตฺโต ติตฺถิยปริวาโส อปฺปฏิจฺฉนฺนปริวาโส นาม ฯ ตตฺถ ยํ วตฺตพฺพํ ตํ สุวุตฺตเมว ฯ อยํ ปน อิธ อนธิปฺเปโต ฯ เสสา ตโย เยน สงฺฆาทิเสสาปตฺติโย อาปนฺนา เจว โหนฺติ ปฏิจฺฉาทิตา จ ตสฺส ทาตพฺพา ฯ เตสุ ยํ วตฺตพฺพํ ตํ สมุจฺจยกฺขนฺธเก วณฺณยิสฺสาม ฯ เอเต ปน อิธ อธิปฺเปตา ฯ ตสฺมา เอเตสุ ยงฺกิญฺจิ ปริวาสํ ปริวสนฺตา ปาริวาสิกาติ เวทิตพฺพา ฯ **ปกตตฺตานํ ภิกฺขูนนฺติ** จเปตฺวา นวกตรํ ปาริวาสิกํ อวเสสานํ อนฺตมโส มูลาย ปฏิกสฺสนารหาทีนํปิ ฯ **อภิวาทนํ ปจฺจุปฏฺฐานนฺติ** ยํ เต อภิวาทนาทิกํ กโรนฺติ ตํ สาทิยนฺติ สมฺปฏิจฺฉนฺติ น ปฏิกฺขิปนฺตีติ อตฺโถ ฯ ตตฺถ **สามีจิกมฺมนฺติ** จเปตฺวา อภิวาทนาทีนิ อญฺญสฺส อนุจฺฉวิกสฺส วีชนวาตทานาทิโน อภิสมาจาริกสฺเสตํ อธิวจนํ ฯ **อาสนาภิหารนฺติ** อาสนสฺส อภิหรณํ

อาสนํ คเหตฺวา อภิคมนํ ปญฺญาปนเมว ฯ เสยฺยาภิหาเรปิ เอเสว
นโย ฯ **ปาโททกนฺติ** ปาทโธวนอุทกํ ฯ **ปาทปีฐนฺติ** โธตปาทฐปนกํ ฯ
ปาทกถลิกนฺติ อโธตปาทฐปนกํ ปาทฆํสนํ วา ฯ **อาปตฺติทุกฺกฏสฺสาติ**
สทฺธิวิหาริกาทีนํปิ สาทิยนฺตสฺส ทุกฺกฏเมว ฯ ตสฺมา เต เตน
วตฺตพฺพา อหํ วินยกมฺมํ กโรมิ มยฺหํ วตฺตํ มา กโรถ
มา มํ คามปฺปเวสนํ อาปุจฺฉถาติ ฯ สเจ สทฺธา ปพฺพชิตา
กุลปุตฺตา ตุมฺเห ภนฺเต ตุมฺหากํ วินยกมฺมํ กโรถาติ วตฺวา
วตฺตํ กโรนฺติเยว คามปฺปเวสนํปิ อาปุจฺฉนฺติเยว วาริตกาลโต
ปฏฺฐาย อนาปตฺติ ฯ **มิถุ ยถาวุฑฺฒนฺติ** ปาริวาสิเกสุ อญฺญมญฺญํ
โย โย วุฑฺโฒ เตน เตน นวกตรสฺส สาทิตุํ ฯ **ปญฺจ
ยถาวุฑฺฒนฺติ** ปกตตฺเตหิปิ สทฺธึ วุฑฺฒปฏิปาฏิยา เอว ปญฺจ
ตสฺมา ปาฏิโมกฺเข อุทฺทิสฺสมาเน หตฺถปาเส นิสีทิตุํ วฏฺฏติ ฯ
มหาปจฺจริยํ ปน ปาลิยา อนิสีทิตฺวา ปาลึ ปหาย หตฺถปาสํ
อมุญฺจนฺเตน นิสีทิตพฺพนฺติ วุตฺตํ ฯ ปาริสุทฺธิอุโปสเถ กยิรมาเน
สงฺฆนวกฏฺฐาเน นิสีทิตฺวา ตตฺเถว นิสินฺเนน อตฺตโน ปาลิยา
ปาริสุทฺธิอุโปสโถ กาตพฺโพ ฯ มหาปจฺจริยํ ปน ปาลิยา ปาริสุทฺธิ-
อุโปสโถ กาตพฺโพติ วุตฺตํ ฯ ปวารณายปิ สงฺฆนวกฏฺฐาเน นิสีทิตฺวา
ตตฺเถว นิสินฺเนน อตฺตโน ปาลิยา ปวาเรตพฺพํ สงฺเฆน คณฺฑึ
ปหริตฺวา ภาชิยมานํ วสฺสิกสาฏิกํปิ อตฺตโน ปตฺตฏฺฐาเน คเหตุํ
วฏฺฏติ ฯ **โอโณชนนฺติ** วิสฺสชฺชนํ วุจฺจติ ฯ สเจ หิ ปาริวาสิกสฺส
เทฺว ตีณิ อุทฺเทสภตฺตาทีนิ ปาปุณนฺติ อญฺญา ตสฺส ปุคฺคลิก-

ภตฺตปจฺจาสา โหติ ฯ ตานิ ปฏิปาฏิยา คเหตฺวา ภนฺเต เหฏฺฐา
คาเหถ อชฺช มยฺหํ ภตฺตปจฺจาสา อตฺถิ เสฺว คณฺหิสฺสามีติ
วตฺวา วิสฺสชฺเชตพฺพานิ ฯ เอวํ ตานิ ปุนทิวเสสุ คณฺหิตุํ ลพฺภติ ฯ
ปุนทิวเส สพฺพปฐมํ เอตสฺส ทาตพฺพนฺติ กุรุนฺทิยํ วุตฺตํ ฯ ยทิ
ปน น คณฺหติ น วิสฺสชฺเชติ ปุนทิวเส น ลพฺภติ ฯ
อิทํ โอโณชนํ นาม ปาริวาสิกสฺเสว อุทฺทิสฺส อนุญฺญาตํ ฯ
กสฺมา ฯ ตสฺส หิ สงฺฆนวกฏฺฐาเน นิสินฺนสฺส ภตฺตคฺเค ยาคุ-
ขชฺชกาทีนิ ปาปุณนฺติ วา น วา ตสฺมา โส ภิกฺขาจาเรน
มา กิลมิตฺถาติ อิทมสฺส สงฺคหกรณตฺถํ อุทฺทิสฺส อนุญฺญาตํ ฯ
ภตฺตนฺติ อาคตาคเตหิ วุฑฺฒปฏิปาฏิยา คเหตฺวา คนฺตพฺพํ วิหาเร
สงฺฆสฺส จตุสาลภตฺตํ เอตํ ยถาวุฑฺฒํ ลภติ ฯ ปาลิยา ปน
คนฺตุํ วา ฐาตุํ วา น ลภติ ตสฺมา ปาลิโต โอสกฺกิตฺวา
หตฺถปาเส ฐิเตน หตฺถํ ปสาเรตฺวา ยถา เสโน นิปติตฺวา
คณฺหติ เอวํ คณฺหิตพฺพํ ฯ อารามิกสมณุทฺเทเสหิ อาหราเปตุํ
น ลภติ ฯ สเจ สยเมว อาหรนฺติ ตํ วฏฺฏติ ฯ รญฺโญ
มหาเปฬภตฺเตปิ เอเสว นโย ฯ จตุสาลภตฺเต ปน สเจ โอโณชนํ
กตฺตุกาโม โหติ อตฺตโน อตฺถาย อุกฺขิตฺเต ปิณฺเฑ อชฺช
เม ภตฺตํ อตฺถิ เสฺว คณฺหิสฺสามีติ วตฺตพฺพํ ปุนทิวเส เทฺว
ปิณฺเฑ ลภตีติ มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ฯ อุทฺเทสภตฺตาทีนิปิ ปาลิโต
โอสกฺกิตฺวาว คเหตพฺพานิ ฯ ยตฺถ ปน นิสีทาเปตฺวา ปริวิสนฺติ
ตตฺถ สามเณรานํ เชฏฺฐเกน ภิกฺขูนํ สงฺฆนวเกน หุตฺวา นิสีทิตพฺพํ ฯ

อิทานิ ยา อยํ สมฺมา วตฺตนา วุตฺตา ฯ ตตฺถ **น อุปสมฺปาเทตพฺพนฺติ** อุปชฺฌาเยน หุตฺวา น อุปสมฺปาเทตพฺพํ วตฺตํ นิกฺขิปิตฺวา ปน อุปสมฺปาเทตุํ วฏฺฏติ ฯ อาจริเยน หุตฺวา กมฺมวาจาปิ น สาเวตพฺพา อญฺญสฺมึ อสติ วตฺตํ นิกฺขิปิตฺวา สาเวตุํ วฏฺฏติ ฯ **น นิสฺสโย ทาตพฺโพติ** อาคนฺตุกานํ นิสฺสโย น ทาตพฺโพ เยหิปิ ปกติยาว นิสฺสโย คหิโต เต วตฺตพฺพา อหํ วินยกมฺมํ กโรมิ อสุกตฺเถรสฺส นาม สนฺติเก นิสฺสยํ คณฺหถ มยฺหํ วตฺตํ มา กโรถ มา มํ คามปฺปเวสนํ อาปุจฺฉถาติ ฯ สเจ เอวํ วุตฺเตปิ กโรนฺติเยว ฯ วาริตกาลโต ปฏฺฐาย กโรนฺเตสุปิสฺส อนาปตฺติ ฯ **น สามเณโรติ อญฺโญ** สามเณโร น คเหตพฺโพ อุปชฺฌํ ทตฺวา คหิตสามเณราปิ วตฺตพฺพา อหํ วินยกมฺมํ กโรมิ มยฺหํ วตฺตํ มา กโรถ มา มํ คามปฺปเวสนํ อาปุจฺฉถาติ ฯ สเจ เอวํ วุตฺเตปิ กโรนฺติเยว ฯ วาริตกาลโต ปฏฺฐาย กโรนฺเตสุปิสฺส อนาปตฺติ ฯ ภิกฺขุโนวาทกสมฺมติ นาม อธิปจฺจฏฺฐานภูตา ปฏิกฺขิตฺตา ตสฺมา ภิกฺขุสงฺฆสฺส วตฺตพฺพํ ภนฺเต อหํ วินยกมฺมํ กโรมิ ภิกฺขุโนวาทกํ ชานาถาติ ฯ ปฏิพลสฺส วา ภิกฺขุโน ภาโร กาตพฺโพ ฯ อาคตา จ ภิกฺขุนิโย สงฺฆสฺส สนฺติกํ คจฺฉถ สงฺโฆ โว โอวาททายกํ ชานิสฺสตีติ วา อหํ วินยกมฺมํ กโรมิ อสุกภิกฺขุสฺส นาม สนฺติกํ คจฺฉถ โส โว โอวาทํ ทสฺสตีติ วา วตฺตพฺพา ฯ **สา อาปตฺตีติ** สุกฺกวิสฏฺฐิยา ปริวาเส ทินฺเน ปุน สุกฺกวิสฏฺฐิ

นาปชฺชิตพฺพา ฯ **อญฺญา วา ตาทิสิกาติ** กายสํสคฺคาทิครุกาปตฺติ ฯ ตโต วา **ปาปิฏฺฐตราติ** ปาราชิกาปตฺติ สตฺตสุ อาปตฺตีสุ ทุพฺภาสิตาปตฺติ ปาปิฏฺฐา ทุกฺกฏาปตฺติ ปาปิฏฺฐตรา ทุกฺกฏาปตฺติ ปาปิฏฺฐา ปาฏิเทสนียาปตฺติ ปาปิฏฺฐตรา ฯ เอวํ ปาจิตฺติย-ถุลฺลจฺจยสงฺฆาทิเสสปาราชิกาปตฺตีสุ นโย เวทิตพฺโพ ฯ ตาสํ วตฺถูสุปิ ทุพฺภาสิตวตฺถุ ปาปิฏฺฐํ ทุกฺกฏวตฺถุ ปาปิฏฺฐตรนฺติ ปุริมนเยเนว เภโท เวทิตพฺโพ ฯ ปณฺณตฺติวชฺเช สิกฺขาปเท ปน วตฺถุปิ อาปตฺติปิ ปาปิฏฺฐา ฯ โลกวชฺเช ปน อุภยํปิ ปาปิฏฺฐตรํ ฯ **กมฺมนฺติ** ปริวาสกมฺมวาจา วุจฺจติ ตํ กมฺมํ อกตํ ทุกฺกฏนฺติ-อาทีหิ วา กึ อิทํ กมฺมํ นาม กสิกมฺมํ โครกฺขกมฺมนฺติอาทีหิ วา วจเนหิ น ครหิตพฺพํ ฯ **กมฺมิกาติ** เยหิ ภิกฺขูหิ กมฺมํ กตํ เต กมฺมิกาติ วุจฺจนฺติ ฯ เต พาลาอพฺยตฺตาติอาทีหิ วจเนหิ น ครหิตพฺพา ฯ **น สวจนียํ กาตพฺพนฺติ** ปลิโพธนตฺถาย วา ปกฺโกสนตฺถาย วา สวจนียํ น กาตพฺพํ ปลิโพธนตฺถาย หิ กโรนฺโต อหํ อายสฺมนฺตํ อิมสฺมึ วตฺถุสฺมึ สวจนียํ กโรมิ อิมมฺหา อาวาสา เอกปทํปิ มา ปกฺกมิ ยาว น ตํ อธิกรณํ วูปสนฺตํ โหตีติ เอวํ กโรติ ปกฺโกสนตฺถาย กโรนฺโต อหํ เต สวจนียํ กโรมิ เอหิ มยา สทฺธึ วินยธรานํ สมฺมุขีภาวํ คจฺฉาหีติ เอวํ กโรติ ตทุภยํปิ น กาตพฺพํ ฯ **น อนุวาโทติ** วิหารเชฏฺฐกฏฺฐานํ น กาตพฺพํ ปาฏิโมกฺขุทฺเทสเกน วา ธมฺมชฺเฌสเกน วา น ภวิตพฺพํ เตรสสุ สมฺมตีสุ เอกสมฺมติวเสนปิ

อิสฺสริยกมฺมํ น กาตพฺพํ ฯ **น โอกาโสติ** กโรตุ เม อายสฺมา โอกาสํ อหํ ตํ วตฺตุกาโมติ เอวํ ปกตตฺตสฺส โอกาโส น กาตพฺโพ วตฺถุนา วา อาปตฺติยา วา น โจเทตพฺโพ อยนฺเต โทโสติ น สาเรตพฺโพ ฯ **น ภิกฺขู ภิกฺขูหิ สมฺปโยเชตพฺพนฺติ** อญฺญมญฺญํ ปโยเชตฺวา กลโห น กาเรตพฺโพ ฯ **ปุรโต** สงฺฆตฺเถเรน หุตฺวา ปุรโต น คนฺตพฺพํ ทฺวาทสหตฺถํ อุปจารํ มุญฺจิตฺวา เอกเกน คนฺตพฺพํ ฯ นิสีทเนปิ เอเสว นโย ฯ **อาสนปริยนฺโตติ** ภตฺตคฺคาทีสุ สงฺฆนวกาสนปริยนฺโต นาม สฺวาสฺส ทาตพฺโพ ฯ ตตฺถ นิสีทิตพฺพํ ฯ **เสยฺยปริยนฺโตติ** เสยฺยานํ ปริยนฺโต สพฺพลามกํ มญฺจปีฐํ ฯ อยํ หิ วสฺสคฺเคน อตฺตโน ปตฺตฏฺฐาเน เสยฺยํ คเหตุํ น ลภติ ฯ สพฺพภิกฺขูหิ วิจินิตฺวา คหิตาวเสสา ปน มงฺกุณคูถภริตา เวตฺตวากาทิวินทฺธา ลามกเสยฺยา อสฺส ทาตพฺพา ฯ **วิหารปริยนฺโตติ** ยถา จ เสยฺยา เอวํ วสนํ อาวาโสปิ วา วสฺสคฺเคน อตฺตโน ปตฺตฏฺฐาเน ตสฺส น วฏฺฏติ ฯ สพฺพภิกฺขูหิ วิจินิตฺวา คหิตาวเสสา ปน รโชหตภูมิชตุกมูสิกภริตา ปณฺณสาลา อสฺส ทาตพฺพา ฯ สเจ ปกตตฺตา สพฺเพ รุกฺขมูลิกา อพฺโภกาสิกา วา โหนฺติ ฉนฺนํ น อุเปนฺติ ฯ สพฺเพปิ เอเตหิ วิสฺสฏฺฐาวาสา นาม โหนฺติ ฯ เตสุ ยํ อิจฺฉติ ตํ ลภติ ฯ วสฺสูปนายิกทิวเส ปน ปจฺจยํ เอกปสฺเส ฐตฺวา วสฺสคฺเคน คณฺหิตุํ ลภติ เสนาสนํ ปน น ลภติ ฯ นิวทฺธวสฺสาวาสิกํ เสนาสนํ คณฺหิตุกาเมน วตฺตํ นิกฺขิปิตฺวา คเหตพฺพํ ฯ **เตน จ**

โส สาทิตพฺโพติ ยํ อสฺส อาสนาทิปริยนฺตํ ภิกฺขู เทนฺติ โส เอว สาทิตพฺโพ ฯ **ปุเรสมเณน วา ปจฺฉาสมเณน วาติ** ญาติปวาริตฏฺฐาเน เอตฺตเก ภิกฺขู คเหตฺวา อาคจฺฉถาติ นิมนฺติเตน ภนฺเต อสุกํ นาม กุลํ ภิกฺขู นิมนฺเตติ เอถ ตตฺถ คจฺฉามาติ เอวํ สํวิธาย ภิกฺขู ปุเรสมเณน วา ปจฺฉาสมเณน วา กตฺวา น คนฺตพฺพํ ฯ ภนฺเต อสุกสฺมึ นาม คาเม มนุสฺสา ภิกฺขูนํ อาคมนํ อิจฺฉนฺติ สาธุ วต สเจ เตสํ สงฺคหํ กเรยฺยาถาติ เอวญฺจ ปน ปริยาเยน กเถตุํ วฏฺฏติ ฯ **น อารญฺญิกงฺคนฺติ** อาคตาคตานํ อาโรเจตุํ หรายมาเนน อารญฺญิกธุตงฺคํ น สมาทาตพฺพํ ฯ เยนปิ ปกติยา สมาทินฺนํ เตน ทุติยํ ภิกฺขุํ คเหตฺวา อรญฺเญ อรุณํ อุฏฺฐาเปตพฺพํ น จ เอกเกน คนฺตพฺพํ ตถา ภตฺตคฺคาทีสุ อาสน-ปริยนฺเต นิสชฺชาย หรายมาเนน ปิณฺฑปาติกธุตงฺคํปิ น สมาทาตพฺพํ ฯ โย ปน ปกติยา ปิณฺฑปาติโก ตสฺส ปฏิเสโธ นตฺถิ ฯ น จ ตปฺปจฺจยาติ นิหตภตฺโต หุตฺวา วิหาเรเยว นิสีทิตฺวา ภุญฺชนฺโต รตฺติโย คณิสฺสามีติ คจฺฉโต คาเม ภิกฺขู ทิสฺวา อนาโรเจนฺตสฺส รตฺติจฺเฉโท สิยาติ อิมินา การเณน ปิณฺฑปาโต น นีหราเปตพฺโพ ฯ **มา มํ ชานึสูติ** มา มํ เอกภิกฺขุปิ ชานาตูติ อิมินา อชฺฌาสเยน วิหาเร สามเณเรหิ ปจาเปตฺวา ภุญฺชิตตปิ น ลภติ ฯ คามํ ปิณฺฑาย ปวิสิตพฺพเมว ฯ คิลานสฺส ปน นวกมฺมอาจริยุปชฺฌายกิจฺจาทีสุ ปสุตสฺส วา วิหาเรเยว อจฺฉิตุํ วฏฺฏติ สเจ คาเม อเนกสตา ภิกฺขู วิจรนฺติ น สกฺกา โหติ อาโรเจตุํ คามกาวาสํ คนฺตฺวา

สภาคฏฺฐาเน วสิตุํ วฏฺฏติ ฯ อาคนฺตุเกนาปิ กิญฺจิ วิหารํ อาคเตน
ตตฺถ ภิกฺขูนํ อาโรเจตพฺพํ ฯ สเจ สพฺเพ เอกฏฺฐาเน จิเต ปสฺสติ
เอกฏฺฐาเน จิเตเนว อาโรเจตพฺพํ ฯ อถ รุกฺขมูลาทีสุ วิสุํ วิสุํ
จิตา โหนฺติ ฯ ตตฺถ ตตฺถ คนฺตฺวา อาโรเจตพฺพํ ฯ สญฺจิจฺจ
อนาโรเจนฺตสฺส รตฺติจฺเฉโท จ โหติ วตฺตเภเท จ ทุกฺกฏํ ฯ อถ
วิจินนฺโต เอกจฺเจ น ปสฺสติ รตฺติจฺเฉโทว โหติ น วตฺตเภเท
ทุกฺกฏํ ฯ **อาคนฺตุกสฺสาติ** อตฺตโน วสนวิหารํ อาคตสฺสาปิ เอกสฺส
วา พหุนฺนํ วา วุตฺตนเยเนว อาโรเจตพฺพํ ฯ รตฺติจฺเฉทวตฺตเภทาปิ
เจตฺถ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพา ฯ สเจ อาคนฺตุกา มุหุตฺตํ วิสฺสมิตฺวา
วา อวิสฺสมิตฺวา วา เอวํ วิหารมชฺเฌ น คจฺฉนฺติ เตสํปิ
อาโรเจตพฺพํ ฯ สเจ ตสฺส อชานนฺตสฺเสว คจฺฉนฺติ อยํ จ
ปน คตกาเล ชานาติ ฯ คนฺตฺวา อาโรเจตพฺพํ ฯ สมฺปาปุณิตุํ
อสกฺโกนฺตสฺส รตฺติจฺเฉโทว โหติ น วตฺตเภเท ทุกฺกฏํ ฯ เยปิ
อนฺโตวิหารํ อปวิสิตฺวา อุปจารสีมํ โอกฺกมิตฺวา คจฺฉนฺติ อยญฺจ
เนสํ ฉตฺตสทฺทํ วา อุกาสิตสทฺทํ วา ขิปิตสทฺทํ วา สุตฺวา
อาคนฺตุกภาวํ ชานาติ ฯ คนฺตฺวา อาโรเจตพฺพํ คตกาเล ชานนฺเตนปิ
อนุพนฺธิตฺวา อาโรเจตพฺพเมว ฯ สมฺปาปุณิตุํ อสกฺโกนฺตสฺส รตฺติจฺ-
เฉโทว โหติ น วตฺตเภเท ทุกฺกฏํ ฯ โยปิ รตฺตึ อาคนฺตฺวา
รตฺตึเยว คจฺฉติ โสปิสฺส รตฺติจฺเฉทํ กโรติ ฯ อญฺญาตตฺตา
ปน วตฺตเภเท ทุกฺกฏํ นตฺถิ ฯ สเจ อชานิตฺวาว อพฺภานํ กโรติ
อกตเมว โหตีติ กุรุนฺทิยํ วุตฺตํ ฯ ตสฺมา อธิกา รตฺติโย คเณตฺวา

กาตพฺพํ ฯ อยํ อปณฺณกปฏิปทา ฯ นทีอาทีสุ นาวาย คจฺฉนฺตํปิ
ปรตีเร ฐิตํปิ อากาเส คจฺฉนฺตํปิ ปพฺพตถลอรญฺญาทีสุ ทูเร ฐิตํปิ
ภิกฺขุํ ทิสฺวา สเจ ภิกฺขูติ ววตฺถานํ อตฺถิ นาวาทีหิ คนฺตฺวา
มหาสทฺทํ กตฺวา วา เวเคน อนุพนฺธิตฺวา วา อาโรเจตพฺพํ ฯ
อนาโรเจนฺตสฺส รตฺติจฺเฉโท เจว วตฺตเภเท จ ทุกฺกฏํ โหติ ฯ
สเจ วายมนฺโตปิ สมฺปาปุณิตุํ วา สาเวตุํ วา น สกฺโกติ
รตฺติจฺเฉโทว โหติ น วตฺตเภเท ทุกฺกฏํ ฯ สงฺฆเสนาภยตฺเถโร
ปน วิสยาวิสยวเสน กเถติ วิสเย กิร อนาโรเจนฺตสฺส รตฺติจฺเฉโท
เจว วตฺตเภเท ทุกฺกฏญฺจ โหติ อวิสเย ปน อุภยํปิ นตฺถีติ ฯ
กรวิกติสฺสตฺเถโร ปน สมโณ อยนฺติ ววตฺถานํเยว ปมาณํ
สเจปิ อวิสโย โหติ วตฺตเภเท ทุกฺกฏเมว นตฺถิ รตฺติจฺเฉโท
ปน โหติเยวาติ อาห ฯ **อุโปสเถติ** อุโปสถํ สมฺปาปุณิสฺสามาติ
อาคนฺตุกา หิ ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ อิทฺธิยา คนฺตฺวาปิ อุโปสถภาวํ
ญตฺวา โอตริตฺวา อุโปสถกมฺมํ กโรนฺติ ฯ ตสฺมา อาคนฺตุก-
โสธนตฺถํ อุโปสถทิวเส อาโรเจตพฺพํ ฯ ปวารณายปิ เอเสว นโย ฯ
คิลาโนติ คนฺตุํ อสมตฺโถ ฯ ทูเตนาติ เอตฺถาปิ อนุปสมฺปนฺนํ
เปเสตุํ น วฏฺฏติ ภิกฺขุํ เปเสตฺวา อาโรจาเปตพฺพํ ฯ **อภิกฺขุโก
อาวาโสติ** สุญฺโญ วิหาโร ยตฺถ เอโกปิ ภิกฺขุ นตฺถิ ตตฺถ
วาสตฺถาย น คนฺตพฺพํ ฯ น หิ ตตฺถ วุตฺถรตฺติโย คณนูปคา
โหนฺติ ฯ ปกตตฺเตน ปน สทฺธึ วฏฺฏติ ฯ ทสวิธนฺตราเย ปน
สเจปิ รตฺติโย คณนูปคา น โหนฺติ อนฺตรายโต ปริมุจฺจนตฺถาย

คนฺตพฺพเมว ฯ เตน วุตฺตํ อญฺญตฺร อนฺตรายาติ ฯ นานาสํวาสเกหิ
สทฺธึ วินยกมฺมํ กาตุํ น วฏฺฏติ ฯ เตสํ อนาโรจเนปิ รตฺติจฺเฉโท
นตฺถิ อภิกฺขุกาวาสสทิสเมว โหติ ฯ เตน วุตฺตํ ยตฺถสฺสุ
ภิกฺขู นานาสํวาสกาติ ฯ เสสํ อุโปสถกฺขนฺธเก วุตฺตนยเมว ฯ
เอกจฺฉนฺเน อาวาเสติอาทีสุ อาวาโส นาม วสนตฺถาย กตํ
เสนาสนํ ฯ อนาวาโส นาม เจติยฆรํ โพธิฆรํ สมฺมชฺชนีอฏฺฏโก
ทารุอฏฺฏโก ปานียมาโฬ วจฺจกุฏี ทฺวารโกฏฺฐโกติเอวมาทิ ฯ
ตติยปเทน ตทุภยํ คหิตํ ฯ เอเตสุ ยตฺถ กตฺถจิ เอกจฺฉนฺเน ฉทนโต
อุทกปตนฏฺฐานปริจฺฉินฺเน โอกาเส อุกฺขิตฺตโก วสิตุํ น ลภติ
ปาริวาสิโก ปน อนฺโตอาวาเสเยว น ลภตีติ มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ฯ
มหาอฏฺฐกถายํ ปน อวิเสเสน อุทกปาเตน วาริตนฺติ วุตฺตํ ฯ
กุรุนฺทิยํ เอเตสุ ปญฺจวณฺณฉทนพทฺธฏฺฐาเนสุ ปาริวาสิกสฺส จ
อุกฺขิตฺตกสฺส จ ปกตตฺเตน สทฺธึ วสนํ อุทกปาเตน วาริตนฺติ
วุตฺตํ ฯ ตสฺมา นานูปจาเรปิ เอกจฺฉนฺเน น วฏฺฏติ ฯ สเจ
ปเนตฺถ ตทหุปสมฺปนฺเนปิ ปกตตฺเต ปฐมํ ปวิสิตฺวา นิปนฺเน
สฏฺฐิวสฺโสปิ ปาริวาสิโก ปจฺฉา ปวิสิตฺวา ชานนฺโต นิปชฺชติ
รตฺติจฺเฉโท เจว วตฺตเภเท ทุกฺกฏญฺจ ฯ อชานนฺตสฺส รตฺติจฺเฉโทว
น วตฺตเภเท ทุกฺกฏํ ฯ สเจ ปน ตสฺมึ ปฐมํ นิปนฺเน ปจฺฉา
ปกตตฺโต ปวิสิตฺวา นิปชฺชติ ปาริวาสิโก จ ชานาติ รตฺติจฺเฉโท
เจว วตฺตเภเท จ ทุกฺกฏํ ฯ โน เจ ชานาติ รตฺติจฺเฉโทว
น วตฺตเภเท ทุกฺกฏํ ฯ **วุฑฺฒตรพฺพํ นิมนฺเตตพฺโพติ** ตทหุปสมฺปนฺนํปิ

ทิสฺวา วุฑฺฒาตพฺพเมว วุฑฺฒาย จ อหํ อิมินา สุขนิสินฺโน
วุฑฺฒาปิโตติ ปรมฺมุเขน น คนฺตพฺพํ อิทํ อาจริย อาสนํ เอตฺถ
นิสีทถาติ เอวํ นิมนฺเตตพฺโพเยว ฯ นวเกน ปน มหาเถรํ โอพทฺธํ
กโรมีติ ปาริวาสิกตฺเถรสฺส สนฺติกํ น คนฺตพฺพํ ฯ **เอกาสเนติ**
สมานวสฺสิกาสเน มญฺเจ วา ปีเฐ วา ฯ **น ฉมายํ นิสินฺเนติ**
ปกตตฺเต ภูมิยํ นิสินฺเน อิตเรน อนฺตมโส ติณสนฺถเรปิ อุจฺจตเร
วาลิกถเลปิ วา น นิสีทิตพฺพํ ฯ ทฺวาทสหตฺถํ ปน อุปจารํ
มุญฺจิตฺวา นิสีทิตุํ วฏฺฏติ ฯ น **เอกจงฺกเมติ** สหาเยน วิย สทฺธึ
เอกสฺมึ จงฺกเม น จงฺกมิตพฺพํ ฯ **ฉมายํ จงฺกมตีติ** ฉมายํ
จงฺกมนฺเต ฯ อยเมว วา ปาโฐ ฯ อยํ ปเนตฺถ อตฺโถ ฯ
อกตปริจฺเฉทาย ภูมิยา จงฺกมนฺเต ปริจฺเฉทํ กตฺวา วาลิกํ อากิริตฺวา
อาลมฺพนํ โยเชตฺวา กตจงฺกเม นีเจปิ น จงฺกมิตพฺพํ ฯ โก ปน
วาโท อิฏฺฐกจเยน สมฺปนฺเน เวทิกปริกฺขิตฺเตปิ ฯ สเจ ปน
ปาการปริกฺขิตฺโต โหติ ทฺวารโกฏฺฐกยุตฺโต ปพฺพตนฺตรวนนฺตร-
คุมฺพนฺตเรสุ วา สุปฏิจฺฉนฺโน ตาทิเส จงฺกเม จงฺกมิตุํ วฏฺฏติ ฯ
อปฺปฏิจฺฉนฺเนปิ อุปจารํ มุญฺจิตฺวา วฏฺฏติ ฯ **วุฑฺฒตเรนาติ** เอตฺถ
สเจ วุฑฺฒตเร ปาริวาสิเก ปจฺฉํ นิปนฺเน อิตโร ชานนฺโต ปจฺฉา
นิปชฺชติ รตฺติจฺเฉโท จสฺส โหติ วตฺตเภเท จ ทุกฺกฏํ ฯ
วุฑฺฒตรสฺส ปน รตฺติจฺเฉโทว น วตฺตเภเท ทุกฺกฏํ ฯ อชานิตฺวา
นิปชฺชติ ทฺวินฺนํปิ วตฺตเภโท นตฺถิ รตฺติจฺเฉโท ปน โหติ ฯ
อถ นวเก ปาริวาสิเก ปจฺฉํ นิปนฺเน วุฑฺฒตโร นิปชฺชติ นวโก จ

ชานาติ รตฺติ จสฺส ฉิชฺชติ วตฺตเภเท จ ทุกฺกฏํ โหติ
วุฑฺฒตรสฺส รตฺติจฺเฉโทว น วตฺตเภโท ฯ โน เจ ชานาติ
ทฺวินฺนํปิ วตฺตเภโท นตฺถิ รตฺติจฺเฉโท ปน โหติ ฯ สเจ
เทฺวปิ อปจฺฉา อปุริมํ นิปชฺชนฺติ วุฑฺฒตรสฺส รตฺติจฺเฉโทว
อิตรสฺส วตฺตเภโทปีติ กุรุนฺทิยํ วุตฺตํ ฯ เทฺว ปาริวาสิกา
สมวสฺสา เอโก ปฐมํ นิปนฺโน เอโก ชานนฺโตว ปจฺฉา
นิปชฺชติ รตฺติ จ ฉิชฺชติ วตฺตเภเท จ ทุกฺกฏํ ฯ ปฐมํ
นิปนฺนสฺส รตฺติจฺเฉโทว น วตฺตเภโท ฯ สเจ ปจฺฉา นิปชฺชนฺโตปิ
น ชานาติ ทฺวินฺนํปิ วตฺตเภโท นตฺถิ รตฺติจฺเฉโท ปน โหติ ฯ
สเจ เทฺวปิ อปจฺฉา อปุริมํ นิปชฺชนฺติ ทฺวินฺนํ รตฺติจฺเฉโทเยว
น วตฺตเภโท ฯ สเจ หิ เทฺว ปาริวาสิกา เอกโต วเสยฺยุํ เต
อญฺญมญฺญสฺส อชฺฌาจารํ ญตฺวา อคารวา วิปฺปฏิสาริโน วา
หุตฺวา ปาปิฏฺฐตรํ วา อาปตฺตึ อาปชฺเชยฺยุํ วิพฺภเมยฺยุํ วา ตสฺมา
เนสํ สหเสยฺยา สพฺพปฺปกาเรน ปฏิกฺขิตฺตาติ ฯ เสสํ วุตฺต-
นเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ มูลายปฏิกสฺสนารหาทโย เจตฺถ ปาริวาสิกาทีนํ
ปกตตฺตฏฺฐาเน ฐิตาติ เวทิตพฺพา ฯ **ปาริวาสิกจตุตฺโถ เจ ภิกฺขเว
ปริวาสนฺติ** เอตฺถ ปาริวาสิกํ จตุตฺถํ กตฺวา อญฺญมญฺญสฺส
ปริวาสทานาทีนิ กาตุํ น วฏฺฏติเยว ฯ เอเตสฺววายํ คณปูรโก
น โหติ เสสสงฺฆกมฺเมสุ โหติ ฯ คเณ ปน อปฺปโหนฺเต วตฺตํ
นิกฺขิปาเปตฺวา คณปูรโก กาตพฺโพติ ฯ

ปาริวาสิกวตฺตกถา นิฏฺฐิตา ฯ

อิมมฺปน วตฺตกถํ สุตฺวา วินยธรอุปาลิตฺเถรสฺส รโหคตสฺส เอวมฺปริวิตกฺโก อุทปาทิ ภควตา พหุํ ปาริวาสิกวตฺตํ ปญฺญตฺตํ กตีหิ นุโข เอตฺถ การเณหิ รตฺติจฺเฉโท โหตีติ ฯ โส ภควนฺตํ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ เอตมตฺถํ ปุจฺฉิ ฯ ภควาปิสฺส พฺยากาสิ ฯ เตน วุตฺตํ อถโข อายสฺมา อุปาลิ ฯ เป ฯ รตฺติจฺเฉทาติ ฯ ตตฺถ **สหวาโสติ** ยฺวายํ ปกตตฺเตน ภิกฺขุนา สทฺธึ เอกจฺฉนฺเนติ- อาทินา นเยน วุตฺโต เอกโต วาโส ฯ **วิปฺปวาโสติ** เอกกสฺเสว วาโส ฯ **อนาโรจนาติ** อาคนฺตุกาทีนํ อนาโรจนา ฯ เอเตสุ ตีสุ เอเกเกน การเณน รตฺติจฺเฉโท โหติ ฯ **น สกฺโกนฺตีติ** สงฺฆสฺส มหนฺตตาย ตตฺร ตตฺร คนฺตฺวา สพฺเพสํ อาโรเจตุํ อสกฺโกนฺตา โสเธตุํ น สกฺโกนฺติ ฯ ปริวาสํ นิกฺขิปามิ วตฺตํ นิกฺขิปามีติ อิเมสุ ทฺวีสุ ปเทสุ เอเกเกนาปิ นิกฺขิตฺโต โหติ ปริวาโส ทฺวีหิปิ สุนิกฺขิตฺโตเยว ฯ สมาทาเนปิ เอเสว นโย ฯ เอวํ วตฺตํ สมาทิยิตฺวา ปริวุฏฺฐปริวาสสฺส มานตฺตํ คณฺหโต ปุน สมาทาน- วตฺตกิจฺจํ นตฺถิ ฯ สมาทินฺนวตฺโตเยว หิ เอส ตสฺมาสฺส ฉารตฺตํ มานตฺตํ ทาตพฺพํ ฯ จิณฺณมานตฺโตว อพฺเภตพฺโพ ฯ เอวํ อนาปตฺติโก หุตฺวา สุทฺธนฺเต ปติฏฺฐิโต ติสฺโส สิกฺขา ปูเรตฺวา ทุกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสตีติ ฯ

ปริวาสกถา นิฏฺฐิตา ฯ

มูลายปฏิกสฺสนารหา ภิกฺขู สาทิยนฺติ ปกตตฺตานนฺติ ฐเปตฺวา นวกตรํ มูลายปฏิกสฺสนารหํ อวเสสานํ อนฺตมโส

ปาริวาสิกาทีนํปิ ฯ อิเมสญฺหิ ปาริวาสิกมูลายปฏิกสฺสนารหมานตฺตารห-
มานตฺตจาริกอพฺภานารหานํ ปญฺจนฺนํ ฐเปตฺวา อตฺตโน อตฺตโน
นวกตรํ เสสา สพฺเพ ปกตตฺตา เอว ฯ กสฺมา ฯ มิถุ ยถาวุฑฺฒํ
อภิวาทนาทีนํ อนุญฺญาตตฺตา ฯ เตน วุตฺตํ อวเสสานํ อนฺตมโส
ปาริวาสิกาทีนํปีติ ฯ มูลายปฏิกสฺสนารหาทีนํ ลกฺขณมฺปน เตสํ
ปรโต อาวิภวิสฺสติ ฯ เสสเมตฺถ อิโต ปเรสฺปิ มานตฺตารหาทิวตฺเตสุ จ
ปาริวาสิกวตฺเตสุ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ **มูลายปฏิกสฺสนารห-**
จตุตฺโถ เจติอาทีสุปิ ฯ ยเถว ปาริวาสิโก เอวํ เอเตปิ เอเตสุ
วินยกมฺเมสุ น คณปูรกา โหนฺติ ฯ เสสสงฺฆกมฺเมสุ โหนฺติ ฯ มานตฺต-
จาริกสฺส วตฺเตสุ เทวสิกํ อาโรเจตพฺพนฺติ วิเสโส ฯ **รตฺติจฺเฉเทสุ**
อูเน คเณติ เอตฺถ คโณติ จตฺตาโร วา อติเรกา วา ฯ ตสฺมา
สเจปิ ตีหิ ภิกฺขูหิ สทฺธึ วสติ รตฺติจฺเฉโท โหติเยว ฯ มานตฺต-
นิกฺเขปสมาทาเนสุ วุตฺตสทิโสว วินิจฺฉโย ฯ เสสํ สพฺพตฺถ
อุตฺตานเมวาติ ฯ

ปาริวาสิกกฺขนฺธก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

สมุจฺจยกฺขนฺธก วณฺณนา

สมุจฺจยกฺขนฺธเก ฯ **ฉารตฺตํ มานตฺตนฺติ** เอตฺถ จตุพฺพิธํ
มานตฺตํ อปฺปฏิจฺฉนฺนมานตฺตํ ปฏิจฺฉนฺนมานตฺตํ ปกฺขมานตฺตํ
สโมธานมานตฺตนฺติ ฯ ตตฺถ อปฺปฏิจฺฉนฺนมานตฺตํ นาม ยํ อปฺปฏิจฺ-
ฉนฺนาย อาปตฺติยา ปริวาสํ อทตฺวา เกวลํ อาปตฺตึ อาปนฺนภาเวเนว
มานตฺตารหสฺส มานตฺตํ ทิยฺยติ ฯ ปฏิจฺฉนฺนมานตฺตํ นาม ยํ
ปฏิจฺฉนฺนาย อาปตฺติยา ปริวุฏฺฐปริวาสสฺส ทิยฺยติ ฯ ปกฺขมานตฺตํ
นาม ยํ ปฏิจฺฉนฺนาย วา อปฺปฏิจฺฉนฺนาย วา อาปตฺติยา
อฑฺฒมาสํ ภิกฺขุนีนํ ทิยฺยติ ฯ สโมธานมานตฺตํ นาม ยํ โอธาย
เอกโต กตฺวา ทิยฺยติ ฯ เตสุ อิทํ **อปฺปฏิจฺฉนฺนาย อาปตฺติยา
ฉารตฺตํ มานตฺตนฺติ** วจนโต อปฺปฏิจฺฉนฺนมานตฺตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ
ตํ เทนฺเตน สเจ เอกํ อาปตฺตึ อาปนฺโน โหติ อิธ วุตฺตนเยเนว
ทาตพฺพํ ฯ สเจ เทฺว วา ติสฺโส วา ตทุตฺตริ วา อาปนฺโน ยเถว
เอกํ อาปตฺตินฺติ วุตฺตํ เอวํ เทฺว อาปตฺติโย ติสฺโส อาปตฺติโยติ
วตฺตพฺพํ ฯ ตทุตฺตริ ปน สเจปิ สตํ วา สหสฺสํ วา โหติ ฯ
สมฺพหุลาติ วตฺตพฺพํ ฯ นานาวตฺถุกาโยปิ เอกโต กตฺวา ทาตพฺพํ
ตาสํ ทานวิธึ ปริวาสทาเน กถยิสฺสาม ฯ เอวํ อาปตฺติวเสน กมฺม-
วาจํ กตฺวา ทินฺเน มานตฺเต เอวเมตํ ธารยามีติ กมฺมวาจาปริโยสาเน

มาฬกสีมายเมว มานตฺตํ สมาทิยามิ วตฺตํ สมาทิยามีติ วุตฺตนเยเนว
วตฺตํ สมาทาตพฺพํ ฯ สมาทิยิตฺวา ตตฺเถว สงฺฆสฺส อาโรเจตพฺพํ ฯ
อาโรเจนฺเตน จ เอวํ อาโรเจตพฺพํ อหํ ภนฺเต เอกํ อาปตฺตึ
อาปชฺชึ สญฺเจตนิกํ สุกฺกวิสฏฺฐึ อปฺปฏิจฺฉนฺนํ โสหํ สงฺฆํ
เอกิสฺสา อาปตฺติยา สญฺเจตนิกาย สุกฺกวิสฏฺฐิยา อปฺปฏิจฺฉนฺนาย
ฉารตฺตํ มานตฺตํ ยาจึ ตสฺส เม สงฺโฆ เอกิสฺสา อาปตฺติยา
สญฺเจตนิกาย สุกฺกวิสฏฺฐิยา อปฺปฏิจฺฉนฺนาย ฉารตฺตํ มานตฺตํ
อทาสิ โสหํ มานตฺตํ จรามิ เวทิยามหํ ภนฺเต เวทิยตีติ
มํ สงฺโฆ ธาเรตูติ ฯ อิมํ จ ปน อตฺถํ คเหตฺวา ยาย กายจิ
วาจาย อาโรเจตุํ วฏฺฏติเยว ฯ อาโรเจตฺวา สเจ นิกฺขิปิตุกาเมน
วุตฺตนเยเนว สงฺฆมชฺเฌ นิกฺขิปิตพฺพํ ฯ มาฬกสีมโต ภิกฺขูสุ
นิกฺขนฺเตสุ เอกสฺส สนฺติเก นิกฺขิปิตุํ วฏฺฏติ ฯ มาฬกสีมโต
นิกฺขมิตฺวา สตึ ปฏิลภนฺเตน สห คจฺฉนฺตสฺส สนฺติเก นิกฺ-
ขิปิตพฺพํ ฯ สเจ โสปิ ปกฺกนฺโต อญฺญสฺส ยสฺส มาฬเก
นาโรจิตํ ตสฺส อาโรเจตฺวา นิกฺขิปิตพฺพํ ฯ อาโรเจนฺเตน ปน
อวสาเน เวทิยตีติ มํ อายสฺมา ธาเรตูติ วตฺตพฺพํ ฯ ทฺวินฺนํ
อาโรเจนฺเตน อายสฺมนฺตา ธาเรนฺตูติ วตฺตพฺพํ ฯ ติณฺณํ อาโรเจนฺเตน
อายสฺมนฺโต ธาเรนฺตูติ วตฺตพฺพํ ฯ นิกฺขิตฺตกาลโต ปฏฺฐาย
ปกตตฺตฏฺฐาเน ติฏฺฐติ ฯ สเจ อปฺปภิกฺขุโก วิหาโร โหติ
สภาคา ภิกฺขู วสนฺติ ฯ วตฺตํ อนิกฺขิปิตฺวา อนฺโตวิหาเรเยว
รตฺติโย คเณตพฺพา ฯ อถ น สกฺกา โสเธตุํ วุตฺตนเยเนว วตฺตํ

นิกฺขิปิตฺวา ปจฺจูสสมเยว จตูหิ ปญฺจหิ วา ภิกฺขูหิ สทฺธึ ปริกฺขิตฺตสฺส
วิหารสฺส ปริกฺเขปโต อปริกฺขิตฺตสฺส ปริกฺเขปารหฏฺฐานโต เทฺว
เลฑฺฑุปาเต อติกฺกมิตฺวา มหามคฺคโต โอกฺกมฺม คุมฺเพน วา
วติยา วา ปฏิจฺฉนฺนฏฺฐาเน นิสีทิตพฺพํ ฯ อนฺโตอรุเณเยว วุตฺต-
นเยเนว วตฺตํ สมาทิยิตฺวา อาโรเจตพฺพํ ฯ สเจ อญฺโญ โกจิ
ภิกฺขุ เกนจิเทว กรณีเยน ตํ ฐานํ อาคจฺฉติ สเจ เอส ตํ
ปสฺสติ สทฺทํ วาสฺส สุณาติ อาโรเจตพฺพํ ฯ อนาโรเจนฺตสฺส
รตฺติจฺเฉโท เจว วตฺตเภโท จ ฯ อถ ทฺวาทสหตฺถํ อุปจารํ
โอกฺกมิตฺวา อชานนฺตสฺเสว คจฺฉติ ฯ รตฺติจฺเฉโท โหติเยว
วตฺตเภโท ปน นตฺถิ ฯ อาโรจิตกาลโต ปฏฺฐาย จ เอกํ ภิกฺขุํ
ฐเปตฺวา เสเสหิ สติ กรณีเย คนฺตุมฺปิ วฏฺฏติ ฯ อรุเณ อุฏฺฐิเต
ตสฺส ภิกฺขุสฺส สนฺติเก วตฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ ฯ สเจ โสปิ เกนจิ
กมฺเมน ปุเรอรุเณเยว คจฺฉติ ฯ อญฺญํ วิหารโต นิกฺขนฺตํ วา
อาคนฺตุกํ วา ยํ ปฐมํ ปสฺสติ ตสฺส สนฺติเก อาโรเจตฺวา วตฺตํ
นิกฺขิปิตพฺพํ ฯ อยญฺจ ยสฺมา คณสฺส อาโรเจตฺวา ภิกฺขูนญฺจ
อตฺถิภาวํ สลฺลกฺเขตฺวา วสิ ฯ เตนสฺส อูเน คเณ จรณโทโส
วา วิปฺปวาสโทโส วา น โหติ ฯ สเจ กญฺจิ น ปสฺสติ
วิหารํ คนฺตฺวา อตฺตนา สทฺธึ คตภิกฺขูสุ เอกสฺส สนฺติเก
นิกฺขิปิตพฺพนฺติ มหาสุมตฺเถโร อาห ฯ มหาปทุมตฺเถโร ปน ยํ
ปฐมํ ปสฺสติ ตสฺส อาโรเจตฺวา นิกฺขิปิตพฺพํ อยํ นิกฺขิตฺตวตฺตสฺส
ปริหาโรติ อาห ฯ เอวํ ฉารตฺตํ มานตฺตํ อขณฺฑํ จริตฺวา ยตฺถ

สิยา วีสติคโณ ภิกฺขุสงฺโฆ ตตฺถ โส ภิกฺขุ อพฺเภตพฺโพ ฯ
อพฺเภนฺเตหิ จ ปฐมํ อพฺภานารโห กาตพฺโพ ฯ อยํ หิ นิกฺขิตฺต-
วตฺตตฺตา ปกตตฺตฏฺฐาเน ฐิโต ฯ ปกตตฺตสฺส จ อพฺภานํ กาตุํ
น วฏฺฏติ ตสฺมา วตฺตํ สมาทเปตพฺพํ ฯ วตฺเต สมาทินฺเน
อพฺภานารโห โหติ ฯ เตนาปิ วตฺตํ สมาทิยิตฺวา อาโรเจตฺวา
อพฺภานํ ยาจิตพฺพํ ฯ อนิกฺขิตฺตวตฺตสฺส ปุน วตฺตสมาทานกิจฺจํ
นตฺถิ ฯ โส หิ ฉารตฺตาติกฺกเมเนว อพฺภานารโห โหติ ตสฺมา
โส อพฺเภตพฺโพ ฯ ตตฺรายํ **เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว อพฺเภตพฺโพติ**
ปาลิยเมว อพฺภานวิธิ วุตฺโต ฯ อยญฺจ เอกาปตฺติวเสน วุตฺโต ฯ
สเจ ปน เทฺว ติสฺโส สมฺพหุลา วา เอกวตฺถุกา วา นานาวตฺถุกา
วา อาปตฺติโย โหนฺติ ตาสํ วเสน กมฺมวาจา กาตพฺพา ฯ
เอวํ อปฺปฏิจฺฉนฺนมานตฺตํ ทาตพฺพํ ฯ ปฏิจฺฉนฺนมานตฺตมฺปน ยสฺมา
ปฏิจฺฉนฺนาย อาปตฺติยา ปริวุฏฺฐปริวาสสฺส ทาตพฺพํ โหติ ตสฺมา
ตํ ปริวาสกถํ กถยิตฺวาว กถยิสฺสาม ฯ **เตนหิ ภิกฺขเว สงฺโฆ
อุทายิสฺส ภิกฺขุโน เอกิสฺสา อาปตฺติยา สญฺเจตนิกาย สุกฺก-
วิสฏฺฐิยา เอกาหปฏิจฺฉนฺนาย เอกาหปริวาสํ เทตูติอาทินา** นเยน
ปาลิยํ อเนเกหิ อากาเรหิ ปริวาโส จ มานตฺตญฺจ วุตฺตํ ฯ ตสฺส
ตสฺส ยสฺมา อาคตาคตฏฺฐาเน วินิจฺฉโย วุจฺจมาโน ปาลิยํ วิย
อติวิตฺถารํ อาปชฺชติ น จ สกฺกา โหติ สุเขน ปริคฺคเหตุํ
ตสฺมา ตํ สโมธาเนตฺวา อิเธว ทสฺสยิสฺสาม ฯ อยญฺหิ อิธ
อธิปฺเปโต ปริวาโส นาม ปฏิจฺฉนฺนปริวาโส สุทฺธนฺตปริวาโส

สโมธานปริวาโสติ ติวิโธ โหติฯ ตตฺถ ปฏิจฺฉนฺนปริวาโส ตาว
ยถาปฏิจฺฉนฺนาย อาปตฺติยา ทาตพฺโพฯ กสฺสจิ หิ เอกาหปฏิจฺฉนฺนา
อาปตฺติ โหติ ยถา อยํ อุทายิตฺเถรสฺส กสฺสจิ ทฺวีหาทิปฏิจฺฉนฺนา
ยถา ปรโต อาคตา อุทายิตฺเถรสฺเสว กสฺสจิ เอกา อาปตฺติ
โหติ ยถา อยํ กสฺสจิ เทฺว ติสฺโส ตทุตฺตริ วา ยถา ปรโต
อาคตา ตสฺมา ปฏิจฺฉนฺนปริวาสํ เทนฺเตน ปธมนฺตาว ปฏิจฺฉนฺน-
ภาโว ชานิตพฺโพฯ อยํ หิ อาปตฺติ นาม ทสหากาเรหิ ปฏิจฺฉนฺนา
โหติฯ ตตฺรายํ มาติกา อาปตฺติ จ โหติ อาปตฺติสญฺญี จ
ปกตตฺโต จ โหติ ปกตตฺตสญฺญี จ อนนฺตรายิโก จ โหติ
อนนฺตรายิกสญฺญี จ ปหุ จ โหติ ปหุตฺตสญฺญี จ ฉาเหตุกาโม จ
โหติ ฉาเทติ จาติฯ ตตฺถ อาปตฺติ จ โหติ อาปตฺติสญฺญี
จาติ ยํ อาปนฺโน สา อาปตฺติเยว โหติ โสปิ จ ตตฺถ
อาปตฺติสญฺญีเยวฯ อิติ ชานนฺโต ฉาเทติ ฉนฺนา โหติฯ อถ
ปนายํ ตตฺถ อนาปตฺติสญฺญี อจฺฉนฺนา โหติฯ อนาปตฺติ ปน
อาปตฺติสญฺญายปิ อนาปตฺติสญฺญายปิ ฉาเทนฺเตน อจฺฉาทิตาว โหติฯ
ลหุกํ วา ครุกาติ ครุกํ วา ลหุกาติ ฉาเทติฯ อลชฺชีปกฺเข ติฏฺฐติ
อาปตฺติ ปน อจฺฉนฺนา โหติฯ ครุกํ ลหุกาติ มญฺญมาโน
เทเสติ เนว เทสิตา โหติ นจฺฉนฺนาฯ ครุกํ ครุกาติ ญตฺวา
ฉาเทติ ฉนฺนา โหติฯ ครุกลหุกภาวํ น ชานาติ อาปตฺตึ
ฉาเทมีติ ฉาเทติ ฉนฺนาว โหติฯ ปกตตฺโตติ ติวิธํ อุกฺเขปนีย-
กมฺมํ อกโตฯ โส เจ ปกตตฺตสญฺญี หุตฺวา ฉาเทติ ฉนฺนาว

โหติ ฯ อถ มยฺหํ สงฺเฆน กมฺมํ กตนฺติ อปกตตฺตสญฺญี
หุตฺวา ฉาเทติ อจฺฉนฺนาว โหติ ฯ อปกตตฺเตน ปกตตฺต-
สญฺญินา วา อปกตฺตสญฺญินา วา ฉาทิตาปิ อจฺฉนฺนาว
โหติ ฯ วุตฺตมฺปิ เจตํ

อาปชฺชติ ครุกํ สาวเสสํ ฉาเทติ อนาทริยํ ปฏิจฺจ

น ภิกฺขุนี โน จ ผุเสยฺย วชฺชํ ปญฺหา เมสา กุสเลหิ จินฺติตาติ ฯ

อยํ หิ ปญฺหา อุกฺขิตฺตเกน กถิตา ฯ **อนนฺตรายิโกติ** ยสฺส ทสสุ
อนฺตราเยสุ เอโกปิ นตฺถิ โส เจ อนนฺตรายิกสญฺญี หุตฺวา
ฉาเทติ ฉนฺนาว โหติ ฯ สเจปิ โส ภีรุกชาติกตฺตา อนฺธกาเร
อมนุสฺสจณฺฑมิคภเยน อนฺตรายิกสญฺญี หุตฺวา ฉาเทติ อจฺฉนฺนาว
โหติ ฯ ยสฺส หิ ปพฺพตวิหาเร วสนฺตสฺส กนฺทรํ วา อฏวึ วา
นทึ วา อติกฺกมิตฺวา อาโรเจตพฺพํ โหติ ฯ อนฺตรามคฺเค จณฺฑ-
วาฬามนุสฺสาทิ ภยํ อตฺถิ มคฺเค อชครา นิปชฺชนฺติ นที ปูรา
โหติ ฯ เอตสฺมึ ปน สติเยว อนฺตรายิกสญฺญี ฉาเทติ อจฺฉนฺนาว
โหติ ฯ อนฺตรายิกสฺส ปน อนนฺตรายิกสญฺญาย ฉาทยโต อจฺฉนฺนาว
โหติ ฯ ปหูติ โย สกฺโกติ ภิกฺขุโน สนฺติกํ คนฺตุญฺเจว อาโรจิตุญฺจ
โส เจ ปหุตฺตสญฺญี หุตฺวา ฉาเทติ ฉนฺนาว โหติ ฯ สจสฺส มุเข
อปฺปมตฺตโก คณฺโฑ วา โหติ หนุกํ วาโต วา วิชฺฌติ ทนฺโต
วา รุชฺฌติ ภิกฺขา วา มนฺทา ลทฺธา โหติ ตาวตฺตเกน ปน
เนว วตฺตุํ น สกฺโกติ น คนฺตุํ ฯ อปิจ โข น สกฺโกมีติ
สญฺญี โหติ อยํ ปหุ หุตฺวา อปฺปหุตฺตสญฺญี นาม ฯ อิมินา

ฉาทิตาปิ อจฺฉาทิตา ฯ อปฺปหุนา ปน วตฺถุํ วา คนฺตุํ วา
อสมตฺเถน ปหุตฺตสญฺญินา วา อปฺปหุตฺตสญฺญินา วา ฉาทิตา
โหติ อจฺฉาทิตาว ฯ **ฉาเทตุกาโม จ โหติ ฉาเทติ จาติ**
อิทํ อุตฺตานเมว ฯ สเจ ปน ฉาเทสฺสามีติ ธุรนิกฺเขปํ กตฺวา
ปุเรภตฺเต วา ปจฺฉาภตฺเต วา ปฐมยามาทีสุ วา ลชฺชิธมฺมํ
โอกฺกมิตฺวา อนฺโตอรุเณเยว อาโรเจสิ อยํ ฉาเทตุกาโม น
ฉาเทติ นาม ฯ ยสฺส ปน อภิกฺขุเก ฐาเน วสนฺตสฺส อาปตฺตึ
อาปชฺชิตฺวา สภาคสฺส ภิกฺขุโน อาคมนํ อาคเมนฺตสฺส สภาคสฺส
สนฺติกํ วา คจฺฉนฺตสฺส อฑฺฒมาโสปิ มาโสปิ อติกฺกมติ ฯ อยํ
น ฉาเทตุกาโมปิ ฉาเทติ นาม ฯ อยํปิ อจฺฉนฺนาว โหติ ฯ โย
ปน อาปนฺนมตฺโตว อคฺคิอกฺกมนปุริโส วิย สหสา อปกฺกมิตฺวา
สภาคฏฺฐานํ คนฺตฺวา อาวิกโรติ อยํ น ฉาเทตุกาโมว เนว
ฉาเทติ นาม ฯ สเจ ปน สภาคํ ทิสฺวาปิ อยํ เม อุปชฺฌาโย วา
อาจริโย วาติ ลชฺชาย นาโรเจติ ฉนฺนาว โหติ อาปตฺติ ฯ
อุปชฺฌายาทิภาโว หิ อิธ อปฺปมาณํ อเวริสภาคมตฺตเมว ปมาณํ
ตสฺมา อเวริสภาคสฺส สนฺติเก อาโรเจตพฺพา ฯ โย ปน วิสภาโค
โหติ สุตฺวา ปกาเสตุกาโม เอวรูปสฺส อุปชฺฌายสฺสาปิ สนฺติเก
น อาโรเจตพฺพา ฯ ตตฺถ ปุเรภตฺตํ วา อาปตฺตึ อาปนฺโน โหติ
ปจฺฉาภตฺตํ วา ทิวา วา รตฺตึ วา ยาว อรุณํ น อุคฺคจฺฉติ
ตาว อาโรเจตพฺพา ฯ อุทฺธสฺเต อรุเณ ปฏิจฺฉนฺนาว โหติ ปฏิจฺ-
ฉาทนปจฺจยา จ ทุกฺกฏํ อาปชฺชติ ฯ สภาคสงฺฆาทิเสสํ อาปนฺนสฺส

สนฺติเก อาวิกาตุํ น วฏฺฏติ ฯ สเจ อาวิกโรติ อาปตฺติ อาวิกตา
โหติ ทุกฺกฏาปตฺติยา ปน น มุจฺจติ ตสฺมา สุทฺธสฺส สนฺติเก
อาวิกาตพฺพา ฯ อาวิกโรนฺโต จ ตุยฺหํ สนฺติเก เอกํ อาปตฺตึ
อาวิกโรมีติ วา อาจิกฺขามีติ วา อาโรเจมีติ วา มม เอกํe
อาปตฺตึ อาปนฺนภาวํ ชานาหีติ วา วทตุ เอกํ ครุกาปตฺตึ
อาวิกโรมีติอาทินา นเยน วทตุ สพฺเพหิปิ อากาเรหิ อปฺปฏิจฺ-
ฉนฺนาว โหตีติ กุรุนฺทิยํ วุตฺตํ ฯ สเจ ปน ลหุกาปตฺตึ อาวิกโรมีติ-
อาทินา นเยน วทติ ปฏิจฺฉนฺนาว โหติ ฯ วตฺถุปิ อาโรเจติ
อาปตฺตึปิ อาโรเจติ อุภยํปิ อาโรเจตีติ ติวิเธนาปิ อาโรจิตาว
โหติ ฯ อิติ อิมานิ ทสการณานิ สลฺลกฺเขตฺวา ปฏิจฺฉนฺนปริวาสํ
เทนฺเตน ปฐมเมว ปฏิจฺฉนฺนภาโว ชานิตพฺโพ ฯ ตโต ปฏิจฺ-
ฉนฺนทิวเส จ อาปตฺติโย จ สลฺลกฺเขตฺวา สเจ เอกาหปฏิจฺฉนฺนาว
โหติ อหํ ภนฺเต เอกํ อาปตฺตึ อาปชฺชึ สญฺเจตนิกํ สุกฺกวิสฏฺฐึ
เอกาหปฏิจฺฉนฺนนฺติ เอวํ ยาจาเปตฺวา อิธ วุตฺตนเยเนว กมฺมวาจํ
วตฺวา ปริวาโส ทาตพฺโพ ฯ อถ ทฺวีหตีหาทิปฏิจฺฉนฺนา โหติ ฯ
ทฺวีหปฏิจฺฉนฺนํ ตีหปฏิจฺฉนฺนํ จตูหปฏิจฺฉนฺนํ ปญฺจาหปฏิจฺฉนฺนํ
ฉาหปฏิจฺฉนฺนํ สตฺตาหปฏิจฺฉนฺนํ อฏฺฐาหปฏิจฺฉนฺนํ นวาหปฏิจฺฉนฺนํ
ทสาหปฏิจฺฉนฺนํ เอกาทสาหปฏิจฺฉนฺนํ ทฺวาทสาหปฏิจฺฉนฺนํ เตรสาห-
ปฏิจฺฉนฺนํ จุทฺทสาหปฏิจฺฉนฺนํ เอวํ ยาว จุทฺทสทิวสานิ ทิวส-
คณเนน โยชนา กาตพฺพา ฯ ปญฺจทสทิวสานิ ปฏิจฺฉนฺนาย
ปกฺขปฏิจฺฉนฺนนฺติ วตฺวา โยชนา กาตพฺพา ฯ ตโต ยาว

เอกูนตึสโม ทิวโส ตาว อติเรกปกฺขปฏิจฺฉนฺนนฺติ วตฺวา ตโต
มาสปฏิจฺฉนฺนํ อติเรกมาสปฏิจฺฉนฺนํ ทฺวิมาสปฏิจฺฉนฺนํ อติเรกทฺวิ-
มาสปฏิจฺฉนฺนํ เตมาสปฏิจฺฉนฺนํ อติเรกเตมาสปฏิจฺฉนฺนํ จตุมาสปฏิจฺ-
ฉนฺนํ อติเรกจตุมาสปฏิจฺฉนฺนํ ปญฺจมาสปฏิจฺฉนฺนํ อติเรกปญฺจมาส-
ปฏิจฺฉนฺนํ ฉมาส... อติเรกฉมาส... สตฺตมาส... อติเรกสตฺตมาส...
อฏฺฐมาส... อติเรกอฏฺฐมาส... นวมาส... อติเรกนวมาส... ทสมาส...
อติเรกทสมาส... เอกาทสมาส... อติเรกเอกาทสมาสปฏิจฺฉนฺนนฺติ เอวํ
โยชนา กาตพฺพา ฯ สํวจฺฉเร ปุณฺเณ เอกสํวจฺฉรปฏิจฺฉนฺนนฺติ วตฺวา ฯ
ตโต ปรํ อติเรกเอกสํวจฺฉร... ทฺวิสํวจฺฉร... อติเรกทฺวิสํวจฺฉร...
ติสํวจฺฉร... อติเรกติสํวจฺฉร... จตุสํวจฺฉร... อติเรกจตุสํวจฺฉร... ปญฺจ-
สํวจฺฉร... อติเรกปญฺจสํวจฺฉรปฏิจฺฉนฺนนฺติ เอวํ ยาว สฏฺฐีสํวจฺฉร...
อติเรกสฏฺฐีสํวจฺฉรปฏิจฺฉนฺนนฺติ วา ตโต วา ภิยฺโยปิ วตฺวา โยชนา
กาตพฺพา ฯ สเจ ปน เทฺว ติสฺโส วา อุตฺตริ วา อาปตฺติโย โหนฺติ
ยถา อิธ เอกํ อาปตฺตินฺติ วุตฺตํ เอวํ เทฺว อาปตฺติโย ติสฺโส
อาปตฺติโยติ วตฺตพฺพํ ฯ ตโต ปรํ ปน สตํ วา โหตุ สหสฺสํ
วา สมฺพหุลาติ วตฺตุํ วฏฺฏติ ฯ นานาวตฺถุกาสุปิ อหํ ภนฺเต
สมฺพหุลา สงฺฆาทิเสสา อาปตฺติโย อาปชฺชึ เอกํ สุกฺกวิสฏฺฐึ
เอกํ กายสํสคฺคํ เอกํ ทุฏฺฐุลฺลํ วาจํ เอกํ อตฺตกามปาริจริยํ
เอกํ สญฺจริตฺตํ เอกาหปฏิจฺฉนฺนาโยติ เอวํ คณนวเสน วา
อหํ ภนฺเต สมฺพหุลา สงฺฆาทิเสสา อาปตฺติโย อาปชฺชึ นานาวตฺถุกาโย
เอกาหปฏิจฺฉนฺนาโยติ เอวํ วตฺถุกิตฺตนวเสน วา อหํ ภนฺเต

สมฺพหุลา สงฺฆาทิเสสา อาปตฺติโย อาปชฺชึ เอกาหปฏิจฺฉนฺนาโยติ
เอวํ นามกิตฺตนวเสน วา โยชนา กาตพฺพา ฯ ตตฺถ นามํ ทุวิธํ
สภาคสาธารณญฺจ สพฺพสาธารณญฺจ ฯ ตตฺถ **สงฺฆาทิเสโสติ**
สภาคสาธารณํ ฯ **อาปตฺตีติ** สพฺพสาธารณํ ฯ ตสฺมา สมฺพหุลา
อาปตฺติโย อาปชฺชึ เอกาหปฏิจฺฉนฺนาโยติ เอวํ สพฺพสาธารณ-
นามวเสนาปิ วฏฺฏติ ฯ อิทญฺหิ สพฺพมฺปิ ปริวาสาทิกํ วินยกมฺมํ
วตฺถุวเสน โคตฺตวเสน นามวเสน อาปตฺติวเสน จ กาตุํ วฏฺฏติ-
เยว ฯ ตตฺถ **สุกฺกวิสฏฺฐีติ** วตฺถุ เจว โคตฺตญฺจ ฯ **สงฺฆาทิเสโสติ**
นามญฺเจว อาปตฺติ จ ฯ กายสํสคฺโคติ วตฺถุ เจว โคตฺตญฺจ ฯ
สงฺฆาทิเสโสติ นามญฺเจว อาปตฺติ จ ฯ ตตฺถ สุกฺกวิสฏฺฐิ-
กายสํสคฺโคติอาทิวจเนนาปิ นานาวตฺถุกาโยติ วจเนนาปิ วตฺถุ
เจว โคตฺตญฺจ คหิตํ โหติ ฯ สงฺฆาทิเสโสติ วจเนนาปิ อาปตฺติโยติ
วจเนนาปิ นามญฺเจว อาปตฺติ จ คหิตา โหนฺติ ฯ อิธ ปน
เอกํ อาปตฺตึ อาปชฺชึ สญฺเจตนิกํ สุกฺกวิสฏฺฐินฺติ นามํปิ วตฺถุ-
โคตฺตานิปิ คหิตาเนว ฯ ยถา จ อิธ ปน อยํ อุทายิ ภิกฺขูติ
วุตฺตํ เอวํ โย โย อาปนฺโน โหติ ตสฺส ตสฺส นามํ คเหตฺวา
อยํ อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขูติ กมฺมวาจา กาตพฺพา ฯ กมฺมวาจา-
ปริโยสาเน เตน ภิกฺขุนา มาฬกสีมายเมว ปริวาสํ สมาทิยามิ วตฺตํ
สมาทิยามีติ วุตฺตนเยเนว วตฺตํ สมาทาตพฺพํ สมาทิยิตฺวา ตตฺเถว
สงฺฆมชฺเฌ อาโรเจตพฺพํ อาโรเจนฺเตน จ เอวํ อาโรเจตพฺพํ
อหํ ภนฺเต เอกํ อาปตฺตึ อาปชฺชึ สญฺเจตนิกํ สุกฺกวิสฏฺฐึ

เอกาหปฏิจฺฉนฺนํ โสหํ สงฺฆํ เอกิสฺสา อาปตฺติยา สญฺเจตนิกาย สุกฺกวิสฏฺฐิยา เอกาหปฏิจฺฉนฺนาย เอกาหปริวาสํ ยาจึ ตสฺส เม สงฺโฆ เอกิสฺสา อาปตฺติยา สญฺเจตนิกาย สุกฺกวิสฏฺฐิยา เอกาห-ปฏิจฺฉนฺนาย เอกาหปริวาสํ อทาสิ ฯ โสหํ ปริวสามิ เวทิยามหํ ภนฺเต เวทิยตีติ มํ สงฺโฆ ธาเรตูติ ฯ อิมญฺจ ปน อตฺถํ คเหตฺวา ยาย กายจิ ภาสาย อาโรเจตุํ วฏฺฏติเยว ฯ อาโรเจตฺวา สเจ นิกฺขิปิตุกาเมน วุตฺตนเยเนว สงฺฆมชฺเฌ นิกฺขิปิตพฺพํ ฯ มาฬกโต ภิกฺขูสุ นิกฺขนฺเตสุ เอกสฺสปิ สนฺติเก นิกฺขิปิตุํ วฏฺฏติ ฯ มาฬกโต นิกฺขมิตฺวา สตึ ปฏิลภนฺเตน สห คจฺฉนฺตสฺส สนฺติเก นิกฺขิปิตพฺพํ ฯ สเจ โสปิ ปกฺกนฺโต อญฺญสฺส ยสฺส มาฬเก นาโรจิตํ ตสฺส อาโรเจตฺวา นิกฺขิปิตพฺพํ ฯ อาโรเจนฺเตน จ อวสาเน เวทิยตีติ มํ อายสฺมา ธาเรตูติ วตฺตพฺพํ ฯ ทฺวินฺนํ อาโรเจนฺเตน อายสฺมนฺตา ธาเรนฺตูติ วตฺตพฺพํ ฯ ติณฺณํ วา อติเรกานํ วา อาโรเจนฺเตน อายสฺมนฺโต ธาเรนฺตูติ วา สงฺโฆ ธาเรตูติ วา วตฺตพฺพํ ฯ นิกฺขิตฺตกาลโต ปฏฺฐาย ปกตตฺตฏฺฐาเน ติฏฺฐติ ฯ สเจ อปฺปภิกฺขุโก วิหาโร โหติ สภาคา ภิกฺขู วสนฺติ ฯ วตฺตํ อนิกฺขิปิตฺวา วิหาเรเยว รตฺติปริคฺคโห กาตพฺโพ ฯ อถ น สกฺกา โสเธตุํ วุตฺตนเยเนว วตฺตํ นิกฺขิปิตฺวา ปจฺจูสสมเย เอเกน ภิกฺขุนา สทฺธึ มานตฺตวณฺณนายํ วุตฺตนเยเนว อุปจารสีมํ อติกฺกมิตฺวา มหามคฺคา โอกฺกมิตฺวา ปฏิจฺฉนฺนฏฺฐาเน นิสีทิตฺวา อนฺโตอรุเณเยว วุตฺตนเยน วตฺตํ สมาทิยิตฺวา ตสฺส ภิกฺขุโน

ปริวาโส อาโรเจตพฺโพ ฯ อาโรเจนฺเตน สเจ นวกตโร โหติ
อาวุโสติ วตฺตพฺพํ ฯ สเจ วุฑฺฒตโร ภนฺเตติ วตฺตพฺพํ ฯ สเจ
อญฺโญ โกจิ ภิกฺขุ เกนจิเทว กรณีเยน ตํ ฐานํ อาคจฺฉติ ฯ
สเจ เอส นํ ปสฺสติ สทฺทํ วาสฺส สุณาติ อาโรเจตพฺพํ ฯ
อนาโรเจนฺตสฺส รตฺติจฺเฉโท จ โหติ วตฺตเภโท จ ฯ อถ
ทฺวาทสหตฺถํ อุปจารํ โอกฺกมิตฺวา อชานนฺตสฺเสว คจฺฉติ รตฺติจฺเฉโท
โหติเยว วตฺตเภโท ปน นตฺถิ ฯ อุคฺคเต อรุเณ วตฺตํ
นิกฺขิปิตพฺพํ ฯ สเจ โส ภิกฺขุ เกนจิเทว กรณีเยน ปกฺกนฺโต
โหติ ยํ อญฺญํ สพฺพปฐมํ ปสฺสติ ตสฺส อาโรเจตฺวาว
นิกฺขิปิตพฺพํ สเจ น กญฺจิ ปสฺสติ วิหารํ คนฺตฺวา อตฺตนา
สทฺธึ คตภิกฺขุสฺส สนฺติเก นิกฺขิปิตพฺพนฺติ มหาสุมตฺเถโร อาห ฯ
มหาปทุมตฺเถโร ปน ยํ ปฐมํ ปสฺสติ ตสฺส อาโรเจตฺวา
นิกฺขิปิตพฺพํ อยํ นิกฺขิตฺตวตฺตสฺส ปริหาโรติ อาห ฯ เอวํ
ยตฺตกานิ ทิวสานิ อาปตฺติ ปฏิจฺฉนฺนา โหติ ตตฺตกานิ ตโต
อธิกตรานิ วา กุกฺกุจฺจวิโนทนตฺถาย ปริวสิตฺวา สงฺฆมฺปสงฺกมิตฺวา
วตฺตํ สมาทิยิตฺวา มานตฺตํ ยาจิตพฺพํ ฯ อยํ หิ วตฺเต
สมาทินฺเนเยว มานตฺตารโห โหติ นิกฺขิตฺตวตฺเตน ปริวุฏฺฐตฺตา ฯ
อนิกฺขิตฺตวตฺตสฺส ปน ปุน วตฺตสมาทานกิจฺจํ นตฺถิ โส หิ
ปฏิจฺฉนฺนทิวสาติกฺกเมเนว มานตฺตารโห โหติ ตสฺมา ตสฺส มานตฺตํ
ทาตพฺพเมว ฯ อิทํ ปฏิจฺฉนฺนมานตฺตํ นาม ฯ ตํ เทนฺเตน สเจ
เอกาปตฺติ โหติ ปาลิยํ วุตฺตนเยเนว ทาตพฺพํ ฯ อถ เทฺว วา ติสฺโส

วา โสหํ ปริวุฏฺฐปริวาโส สงฺฆํ ทฺวินฺนํ ติสฺสนฺนํ อาปตฺตีนํ
เอกาหปฏิจฺฉนฺนานํ ฉารตฺตํ มานตฺตํ ยาจามีติ ปริวาเส วุตฺตนเยเนว
อาปตฺติโย จ ทิวเส จ สลฺลกฺเขตฺวา โยชนา กาตพฺพา ฯ
อปฺปฏิจฺฉนฺนํ อาปตฺตึ ปฏิจฺฉนฺนาย อาปตฺติยา สโมธาเนตฺวาปิ
ทาตุํ วฏฺฏติ ฯ กถํ ฯ ปฏิจฺฉนฺนาย ปริวาสํ วสิตฺวา อหํ ภนฺเต
เอกํ อาปตฺตึ อาปชฺชึ สญฺเจตนิกํ สุกฺกวิสฏฺฐึ เอกาหปฏิจฺฉนฺนํ
โสหํ สงฺฆํ เอกิสฺสา อาปตฺติยา สญฺเจตนิกาย สุกฺกวิสฏฺฐิยา
เอกาหปฏิจฺฉนฺนาย เอกาหปริวาสํ ยาจึ ตสฺส เม สงฺโฆ
เอกิสฺสา อาปตฺติยา สญฺเจตนิกาย สุกฺกวิสฏฺฐิยา เอกาหปฏิจฺฉนฺนาย
เอกาหปริวาสํ อทาสิ โสหํ ปริวุฏฺฐปริวาโส อหํ ภนฺเต
เอกํ อาปตฺตึ อาปชฺชึ สญฺเจตนิกํ สุกฺกวิสฏฺฐึ อปฺปฏิจฺฉนฺนํ
โสหํ ภนฺเต สงฺฆํ ตาสํ อาปตฺตีนํ สญฺเจตนิกานํ สุกฺกวิสฏฺฐีนํ
ปฏิจฺฉนฺนาย จ อปฺปฏิจฺฉนฺนาย จ ฉารตฺตํ มานตฺตํ ยาจามีติ ฯ
อถสฺส ตทนุรูปํ กมฺมวาจํ กตฺวา มานตฺตํ ทาตพฺพํ ฯ สเจ
ปฏิจฺฉนฺนา เทฺว อาปตฺติโย อปฺปฏิจฺฉนฺนา เอกา ปฏิจฺฉนฺนานญฺจ
อปฺปฏิจฺฉนฺนาย จาติ วตฺตพฺพํ ฯ อถ ปฏิจฺฉนฺนา เอกา
อปฺปฏิจฺฉนฺนา เทฺว ปฏิจฺฉนฺนาย จ อปฺปฏิจฺฉนฺนานญฺจาติ
วตฺตพฺพํ ฯ สเจ ปฏิจฺฉนฺนาปิ เทฺว อปฺปฏิจฺฉนฺนาปิ เทฺว
ปฏิจฺฉนฺนานญฺจ อปฺปฏิจฺฉนฺนานญฺจาติ วตฺตพฺพํ ฯ สพฺพตฺถ อนุรูปํ
กมฺมวาจํ กตฺวา มานตฺตํ ทาตพฺพํ ฯ จิณฺณมานตฺตสฺส จ
ตทนุรูปเมว กมฺมวาจํ กตฺวา อพฺภานํ กาตพฺพํ ฯ อิธ ปน

เอกาปตฺติวเสน วุตฺตํ ฯ อิติ ยํ ปฏิจฺฉนฺนาย อาปตฺติยา ปริวาสาวสาเน มานตฺตํ ทิยฺยติ อิทํ ปฏิจฺฉนฺนมานตฺตํ นาม ฯ เอวเมตฺถ เอเกเนว โยชนามุเขน ปฏิจฺฉนฺนปริวาโส จ ปฏิจฺฉนฺน-มานตฺตญฺจ วุตฺตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ ปกฺขมานตฺตํ สโมธานมานตฺตญฺจ อวเสสปริวาสกถาวสาเน กถยิสฺสาม ฯ

สุทฺธนฺตปริวาโส สโมธานปริวาโสติ เทฺว ปริวาสา อวเสสา ฯ

ตตฺถ สุทฺธนฺตปริวาโส นาม ปรโต อธมฺมิกมานตฺตจาราวสาเน **เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ สมฺพหุลา สงฺฆาทิเสสา อาปตฺติโย อาปนฺโน โหติ อาปตฺติปริยนฺตํ น ชานาติ รตฺติ-ปริยนฺตํ น ชานาตีติ** อิมสฺมึ วตฺถุสฺมึ อนุญฺญาตปริวาโส ฯ โส ทุวิโธ จูฬสุทฺธนฺโต มหาสุทฺธนฺโตติ ฯ ทุวิโธปิ เจส รตฺติปริจฺเฉทํ สกลํ วา เอกจฺจํ วา อชานนฺตสฺส จ อสรนฺตสฺส จ ตตฺถ เวมติกสฺส จ ทาตพฺโพ ฯ อาปตฺติปริยนฺตมฺปน เอตฺตกา อหํ อาปตฺติโย อาปนฺโน โหมีติ ชานาตุ วา มา วา อการณเมตํ อปฺปมาณํ ฯ ตตฺถ โย อุปสมฺปทโต ปฏฺฐาย อนุโลมกฺกเมน วา อาโรจิตทิวสโต ปฏฺฐาย ปฏิโลมกฺกเมน วา อสุกญฺจ อสุกญฺจ ทิวสํ วา ปกฺขํ วา มาสํ วา สํวจฺฉรํ วา ตว สุทฺธภาวํ ชานาสีติ ปุจฺฉิยมาโนปิ อาม ภนฺเต ชานามิ เอตฺตกํ นาม กาลํ อหํ สุทฺโธติ วทติ ฯ ตสฺส ทินฺโน สุทฺธนฺตปริวาโส จูฬ-สุทฺธนฺโตติ วุจฺจติ ฯ ตํ คเหตฺวา ปริวสนฺเตน ยตฺตกํ กาลํ อตฺตโน สุทฺธภาวํ ชานาติ ตตฺตกํ อปเนตฺวา อวเสสํ มาสํ วา

เทฺวมาสํ วา ปริวสิตพฺพํ ฯ สเจ มาสมตฺตํ อสุทฺโธมฺหีติ
สลฺลกฺเขตฺวา ปริวาสํ อคฺคเหสิ ปริวสนฺโตว ปุน อญฺญํ มาสํ
สรติ ฯ ตมฺปิ มาสํ ปริวสิตพฺพเมว ฯ ปุน ปริวาสทานกิจฺจํ
นตฺถิ ฯ อถ เทฺวมาสํ อสุทฺโธมฺหีติ สลฺลกฺเขตฺวา ปริวาสํ อคฺคเหสิ
ปริวสนฺโต จ มาสมตฺตเมว อสุทฺโธมฺหีติ สนฺนิฏฺฐานํ กโรติ ฯ
มาสเมว ปริวสิตพฺพํ ฯ ปุน ปริวาสทานกิจฺจํ นตฺถิ ฯ อยํ หิ
สุทฺธนฺตปริวาโส นาม อุทฺธํปิ อาโรหติ เหฏฺฐาปิ โอโรหติ ฯ
อิทมสฺส ลกฺขณํ ฯ อญฺญสฺมึ ปน อาปตฺติวุฏฺฐาเน อิทํ ลกฺขณํ ฯ โย
อปฺปฏิจฺฉนฺนํ อาปตฺตึ ปฏิจฺฉนฺนาติ วินยกมฺมํ กโรติ ตสฺสาปตฺติ
วุฏฺฐาติ ฯ โย ปน ปฏิจฺฉนฺนํ อาปตฺตึ อปฺปฏิฉนฺนาติ วินยกมฺมํ
กโรติ ตสฺสาปตฺติ น วุฏฺฐาติ ฯ อจิรปฏิจฺฉนฺนํ จิรปฏิจฺฉนฺนาติ
กโรติ ตสฺสาปิ วุฏฺฐาติ ฯ จิรปฏิจฺฉนฺนํ อจิรปฏิจฺฉนฺนาติ กโรติ
ตสฺสาปิ น วุฏฺฐาติ ฯ เอกมาปชฺชิตฺวา สมฺพหุลาติ กโรติ ตสฺสาปิ
วุฏฺฐาติ เอกํ วินา สมฺพหุลานํ อภาวโต ฯ สมฺพหุลา ปนม
อาปชฺชิตฺวา เอกํ อาปชฺชินฺติ กโรติ ตสฺสาปิ น วุฏฺฐาติ ฯ
โย ปน ยถาวุตฺเตน อนุโลมปฏิโลมนเยน ปุจฺฉิยมาโนปิ รตฺติ-ล
ปริยนฺตํ น ชานาติ น สรติ เวมติโก วา โหติ ตสฺส ทินฺโน
สุทฺธนฺตปริวาโส มหาสุทฺธนฺโตติ วุจฺจติ ฯ ตํ ปริวาสํ คเหตฺวา
คหิตทิวสโต ปฏฺฐาย ยาว อุปสมฺปททิวโส ตาว รตฺติโย
คเณตฺวา ปริวสิตพฺพํ ฯ อยํ อุทฺธํ นาโรหติ เหฏฺฐา ปน
โอโรหติ ฯ ตสฺมา สเจ ปริวสนฺโต รตฺติปริจฺเฉเท สนฺนิฏฺฐานํ

กโรติ มาโส วา สํวจฺฉโร วา มยฺหํ อาปนฺนสฺสาติ มาสํ
วา สํวจฺฉรํ วา ปริวสิตพฺพํ ฯ ปริวาสยาจนทานลกฺขณํ ปเนตฺถ
ปรโต ปาลิยํ อาคตนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ กมฺมวาจาปริโยสาเน
วตฺตสมาทานมานตฺตอพฺภานานิ วุตฺตนยาเนว ฯ อยํ สุทฺธนฺตปริวาโส
นาม ฯ

สโมธานปริวาโส นาม ติวิโธ โหติ โอธานสโมธาโน
อคฺฆสโมธาโน มิสฺสกสโมธาโนติ ฯ

ตตฺถ โอธานสโมธาโน นาม อนฺตรา อาปตฺตึ อาปชฺชิตฺวา
ปฏิจฺฉาเทนฺตสฺส ปริวุฏฺฐทิวเส โอธุนิตฺวา มกฺเขตฺวา ปุริมาย
อาปตฺติยา มูลทิวสปริจฺเฉเท ปจฺฉา อาปนฺนาปตฺตึ สโมทหิตฺวา
ทาตพฺพปริวาโส วุจฺจติ ฯ โส ปรโต **เตนหิ ภิกฺขเว สงฺโฆ อุทายึ
ภิกฺขุํ อนฺตรา เอกิสฺสา อาปตฺติยา สญฺเจตนิกาย สุกฺกวิสฏฺฐิยา
ปญฺจาหปฏิจฺฉนฺนาย มูลาย ปฏิกสฺสิตฺวา ปุริมาย อาปตฺติยา
สโมธานปริวาสํ เทตูติ** อิโต ปฏฺฐาย วิตฺถารโต ปาลิยเมว อาคโต ฯ
อยํ ปเนตฺถ วินิจฺฉโย โย ปฏิจฺฉนฺนาย อาปตฺติยา ปริวาสํ
คเหตฺวา ปริวสนฺโต วา มานตฺตารโห วา มานตฺตํ จรนฺโต วา
อพฺภานารโห วา อญฺญํ อาปตฺตึ อาปชฺชิตฺวา ปุริมาย อาปตฺติยา
สมา วา อูนกตรา วา รตฺติโย ปฏิจฺฉาเทติ ฯ ตสฺส มูลาย
ปฏิกสฺสเนน เต ปริวุฏฺฐทิวเส จ มานตฺตจิณฺณทิวเส จ สพฺเพ
โอธุนิตฺวา อทิวเส กตฺวา ปจฺฉา อาปนฺนาปตฺตึ มูลาปตฺติยํ สโมธาย
ปริวาโส ทาตพฺโพ ฯ เตน สเจ มูลาปตฺติ ปกฺขปฏิจฺฉนฺนา

อนฺตราปตฺติ อูนปกฺขปฏิจฺฉนฺนา ปุน ปกฺขเมว ปริวาโส ปริวสิตพฺโพ ฯ อถาปิ อนฺตราปตฺติ ปกฺขปฏิจฺฉนฺนา ปกฺขเมว ปริวสิตพฺพํ ฯ เอเตนุปาเยน ยาว สฏฺฐีวสฺสปฏิจฺฉนฺนา มูลาปตฺติ ตาว วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ สฏฺฐีวสฺสานิ ปริวสิตฺวา มานตฺตารโห หุตฺวาปิ หิ เอกทิวสํ อนฺตราปตฺตึ ปฏิจฺฉาเทตฺวา ปุน สฏฺฐีวสฺสานิ ปริวาสารโห โหติ ฯ สเจ ปน อนฺตราปตฺติ มูลาปตฺติโต อติเรกปฏิจฺฉนฺนา โหติ ตตฺถ กึ กาตพฺพนฺติ วุตฺเต มหาสุมตฺเถโร อาห อเตกิจฺโฉ อยํ ปุคฺคโล อเตกิจฺโฉ นาม อาวิการาเปตฺวา วิสฺสชฺเชตพฺโพติ ฯ มหาปทุมตฺเถโร ปนาห กสฺมา อเตกิจฺโฉ นาม นนุ อยํ สมุจฺจยกฺขนฺธโก นาม พุทฺธานํ ฐิตกาลสทิโส อาปตฺติ นาม ปฏิจฺฉนฺนา วา โหตุ อปฺปฏิจฺฉนฺนา วา สมา วา อูนกตรา วา อติเรกปฏิจฺฉนฺนา วาปิ วินยธรสฺส กมฺมวาจํ โยชิตุํ สมตฺถภาโวเยเวตฺถ ปมาณํ ตสฺมา ยา อนฺตราปตฺติ อติเรกปฏิจฺฉนฺนา โหติ ตํ มูลาปตฺตึ กตฺวา ตตฺถ อิตรํ สโมธาย ปริวาโส ทาตพฺโพติ ฯ อยํ โอธานสโมธาโน นาม ฯ

อคฺฆสโมธาโน นาม สมฺพหุลาสุ อาปตฺตีสุ ยา เอกา วา เทฺว วา ติสฺโส วา สมฺพหุลา วา อาปตฺติโย สพฺพจิรปฏิจฺฉนฺนาโย ตาสํ อคฺเฆน สโมธาย ตาสํ รตฺติปริจฺเฉทวเสน อวเสสานํ อูนกตรปฏิจฺฉนฺนานํ อาปตฺตีนํ ปริวาโส ทิยฺยติ ฯ อยํ วุจฺจติ อคฺฆสโมธาโน นาม ฯ **โส ปรโต เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ สมฺพหุลา สงฺฆาทิเสสา อาปตฺติโย อาปนฺโน โหติ**

เอกา อาปตฺติ เอกาหปฏิจฺฉนฺนา เอกา อาปตฺติ ทฺวีหปฏิจฺฉนฺนาติ-
อาทินา นเยน ปาลิยํ อาคโตเยว ฯ ยสฺส ปน สตํ อาปตฺติโย
ทสาหปฏิจฺฉนฺนา อปราปิ สตํ อาปตฺติโย ทสาหปฏิจฺฉนฺนาติ เอวํ
ทสกฺขตฺตุํ กตฺวา อาปตฺติสหสฺสํ ทิวสสตํ ปฏิจฺฉนฺนํ โหติ เตน
กึ กาตพฺพนฺติ ฯ สพฺพา สโมทหิตฺวา ทสทิวเส ปริวสิตพฺพํ ฯ เอวํ
เอเกเนว ทสาเหน ทิวสสตํปิ ปริวสิตพฺพเมว โหติ ฯ วุตฺตมฺปิ เจตํ

ทสสตํ รตฺติสตํ อาปตฺติโย ฉาทยิตฺวาน ทสรตฺติโย
วสิตฺวาน มุญฺเจยฺย ปาริวาสิโก ปญฺหา เมสา กุสเลหิ จินฺติตาติ

อยํ อคฺฆสโมธาโน นาม ฯ

มิสฺสกสโมธาโน นาม โย นานาวตฺถุกาโย อาปตฺติโย เอกโต กตฺวา ทิยฺยติ ฯ ตตฺรายํ นโย อหํ ภนฺเต สมฺพหุลา สงฺฆาทิเสสา อาปตฺติโย อาปชฺชึ เอกํ สุกฺกวิสฏฺฐึ เอกํ กายสํสคฺคํ เอกํ ทุฏฺฐุลฺลวาจํ เอกํ อตฺตกามํ เอกํ สญฺจริตฺตํ เอกํ กุฏิการํ เอกํ วิหารการํ เอกํ ทุฏฺฐโทสํ เอกํ อญฺญภาคิยํ เอกํ สงฺฆเภทกํ เอกํ เภทานุวตฺตกํ เอกํ ทุพฺพจํ เอกํ กุลทูสกํ โสหํ ภนฺเต สงฺฆํ ตาสํ อาปตฺตีนํ สโมธานปริวาสํ ยาจามีติ ติกฺขตฺตุํ ยาจาเปตฺวา ตทนุรูปาย กมฺมวาจาย ปริวาโส ทาตพฺโพ ฯ เอตฺถ จ สงฺฆาทิเสสา อาปตฺติโย อาปชฺชึ นานาวตฺถุกาโยติปิ สงฺฆาทิเสสา อาปตฺติโย อาปชฺชึ อิติปิ เอวํ ปุพฺเพ วุตฺตนเยเนว วตฺถุวเสนปิ โคตฺตวเสนปิ นามวเสนปิ อาปตฺติวเสนปิ โยเชตฺวา กมฺมํ กาตุํ วฏฺฏติเยว ฯ อยํ มิสฺสกสโมธาโน นาม ฯ สพฺพปริวาสกมฺมวาจาวสาเน ปน

นิกฺขิตฺตานิกฺขิตฺตวตฺตาทิกถา ปุริมนเยเนว เวทิตพฺพา ฯ

ปริวาสกถา นิฏฺฐิตา ฯ

อิทานิ ยํ วุตฺตํ ปกฺขมานตฺตญฺจ สโมธานมานตฺตญฺจ อวเสส-ปริวาสกถาวสาเน กถยิสฺสามาติ ตสฺโสกาโส สมฺปตฺโต ตสฺมา วุจฺจติ ฯ

ปกฺขมานตฺตนฺติ ภิกฺขุนิยา ทาตพฺพมานตฺตํ ฯ ตมฺปน ปฏิจฺ-ฉนฺนายปิ อปฺปฏิจฺฉนฺนายปิ อาปตฺติยา อฑฺฒมาสเมว ทาตพฺพํ ฯ วุตฺตํ เหตํ ภควตา ครุธมฺมํ อชฺฌาปนฺนาย ภิกฺขุนิยา อุภโตสงฺเฆ ปกฺข-มานตฺตํ จริตพฺพนฺติ ฯ ตํ ปน ภิกฺขุนีหิ อตฺตโน สีมํ โสเธตฺวา วิหารสีมาย วา วิหารสีมํ โสเธตุํ อสกฺโกนฺตีหิ ขณฺฑสีมาย วา สพฺพนฺติเมน ปริจฺเฉเทน จตุวคฺคํ คณํ สนฺนิปาตาเปตฺวา ทาตพฺพํ ฯ สเจ เอกา อาปตฺติ โหติ เอกิสฺสา วเสน สเจ เทฺว วา ติสฺโส วา สมฺพหุลา วา เอกวตฺถุกา วา นานาวตฺถุกา วา ตาสํ ตาสํ วเสน วตฺถุโคตฺตนามอาปตฺตีสุ ยํ ยํ อิจฺฉติ ตํ ตํ อาทาย โยชนา กาตพฺพา ฯ ตตฺริทํ เอกาปตฺติวเสน มุขมตฺตทสฺสนํ ฯ ตาย อาปนฺนาย ภิกฺขุนิยา ภิกฺขุนีสงฺฆํ อุปสงฺกมิตฺวา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา วุฑฺฒานํ ภิกฺขุนีนํ ปาเท วนฺทิตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เอวมสฺส วจนียา อหํ อยฺเย เอกํ อาปตฺตึ อาปชฺชึ คามนฺตรํ สาหํ อยฺเย สงฺฆํ เอกิสฺสา อาปตฺติยา คามนฺตราย ปกฺขมานตฺตํ ยาจามีติ ฯ เอวํ ติกฺขตฺตุํ ยาจาเปตฺวา พฺยตฺตาย ภิกฺขุนิยา ปฏิพลาย สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ สุณาตุ เม อยฺเย สงฺโฆ อยํ อิตฺถนฺนามา

ภิกฺขุนี เอกํ อาปตฺตึ อาปชฺชิ คามนฺตรํ สา สงฺฆํ เอกิสฺสา
อาปตฺติยา คามนฺตราย ปกฺขมานตฺตํ ยาจติ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ
สงฺโฆ อิตฺถนฺนามาย ภิกฺขุนิยา เอกิสฺสา อาปตฺติยา คามนฺตราย
ปกฺขมานตฺตํ ทเทยฺย เอสา ญตฺติ สุณาตุ เม อยฺเย สงฺโฆ
อยํ ฯเปฯ ทุติยมฺปิ... ตติยมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ สุณาตุ เม
อยฺเย สงฺโฆ ฯเปฯ เทติ... ทินฺนํ สงฺเฆน อิตฺถนฺนามาย ภิกฺขุนิยา
เอกิสฺสา อาปตฺติยา คามนฺตราย ปกฺขมานตฺตํ ขมติ สงฺฆสฺส
ตสฺมา ตุณฺหี เอวเมตํ ธารยามีติ ฯ กมฺมวาจาย ปริโยสาเน วตฺตํ
สมาทิยิตฺวา ภิกฺขุมานตฺตกถาย วุตฺตนเยเนว สงฺฆสฺส อาโรเจตฺวา
นิกฺขิตฺตวตฺตํ วสิตุกามาย ตตฺเถว สงฺฆมชฺเฌ วา ปกฺกนฺตาสุ
ภิกฺขุนีสุ เอกาย ภิกฺขุนิยา วา ทุติยิกาย วา สนฺติเก วุตฺตนเยเนว
นิกฺขิปิตพฺพํ ฯ อญฺญิสฺสา ปน อาคนฺตุกาย สนฺติเก อาโรเจตฺวา
นิกฺขิปิตพฺพํ ฯ นิกฺขิตฺตกาลโต ปฏฺฐาย ปกตตฺตฏฺฐาเน ติฏฺฐติ ฯ
ปุน สมาทิยิตฺวา อรุณํ อุฏฺฐาเปนฺติยา ปน ภิกฺขุนีนํเยว สนฺติเก
วสิตุํ น ลพฺภติ ฯ อุภโตสงฺเฆ ปกฺขมานตฺตํ จริตพฺพนฺติ หิ
วุตฺตํ ฯ ตสฺมา อสฺสา อาจริยุปชฺฌายาหิ วิหารํ คนฺตฺวา
สงฺคาหกปกฺเข ฐิโต เอโก มหาเถโร วา ธมฺมกถิโก วา ภิกฺขุ
วตฺตพฺโพ เอกิสฺสา ภิกฺขุนิยา วินยกมฺมํ กาตพฺพํ อตฺถิ ตตฺร
โน อยฺย จตฺตาโร ภิกฺขู เปเสถาติ ฯ สงฺคหํ อกาตุํ น ลพฺภติ
เปเสสฺสามาติ วตฺตพฺพํ ฯ จตูหิ ปกตตฺตภิกฺขุนีหิ มานตฺตจารินึ
ภิกฺขุนึ คเหตฺวา อนฺโตอรุเณเยว นิกฺขมิตฺวา คามูปจารโต เทฺว

เลฑฺฑุปาเต อติกฺกมิตฺวา มหามคฺคา โอกฺกมฺม คุมฺพวติอาทีหิ
ปฏิจฺฉนฺนฏฺฐาเน นิสีทิตพฺพํ ฯ วิหารูปจารโตปิ เทฺว เลฑฺฑุปาตา
อติกฺกมิตพฺพา จตูหิ ปกตตฺตภิกฺขูหิปิ ตตฺถ คนฺตพฺพํ ฯ คนฺตฺวา จ
ปน ภิกฺขุนีหิ สทฺธึ น เอกฏฺฐาเน นิสีทิตพฺพํ ปฏิกฺกมิตฺวา อวิทูเร
ฐาเน นิสีทิตพฺพนฺติ กุรุนฺทิยํ วุตฺตํ ฯ มหาปจฺจรีอาทีสุ ปน
ภิกฺขุนีหิปิ พฺยตฺตํ เอกํ วา เทฺว วา อุปาสิกาโย ภิกฺขูหิปิ เอกํ
วา เทฺว วา อุปาสเก อตฺตรกฺขนตฺถาย คเหตฺวา คนฺตพฺพนฺติ
วุตฺตํ ฯ กุรุนฺทิยํเยว ภิกฺขุนีอุปสฺสยสฺส จ ภิกฺขุวิหารสฺส จ
อุปจารํ มุญฺจิตุํ วฏฺฏตีติ วุตฺตํ ฯ คามสฺสาติ น วุตฺตํ ฯ เอวํ
นิสินฺเนสุ ภิกฺขูสุ จ ภิกฺขุนีสุ จ ตาย ภิกฺขุนิยา มานตฺตํ สมาทิยามิ
วตฺตํ สมาทิยามีติ วตฺตํ สมาทิยิตฺวา ภิกฺขุนีสงฺฆสฺส ตาว เอวํ
อาโรเจตพฺพํ อหํ อยฺเย เอกํ อาปตฺตึ อาปชฺชึ คามนฺตรํ
สาหํ สงฺฆํ เอกิสฺสา อาปตฺติยา คามนฺตราย ปกฺขมานตฺตํ ยาจึ
ตสฺสา เม สงฺโฆ เอกิสฺสา อาปตฺติยา คามนฺตราย ปกฺขมานตฺตํ
อทาสิ สาหํ ปกฺขมานตฺตํ จรามิ เวทิยามหํ อยฺเย เวทิยตีติ
มํ สงฺโฆ ธาเรตูติ ฯ ตโต ภิกฺขุสงฺฆสฺส สนฺติเก คนฺตฺวา เอวํ
อาโรเจตพฺพํ อหํ อยฺยา เอกํ อาปตฺตึ อาปชฺชึ คามนฺตรํ ฯ เป ฯ
เวทิยามหํ อยฺยา เวทิยตีติ มํ สงฺโฆ ธาเรตูติ ฯ อิธาปิ ยาย
กายจิ ภาสาย อาโรเจตุํ วฏฺฏติ ฯ อาโรเจตฺวา ภิกฺขุนีสงฺฆสฺเสว
สนฺติเก นิสีทิตพฺพํ ฯ อาโรจิตกาลโต ปฏฺฐาย ภิกฺขูนํ คนฺตุํ
วฏฺฏติ ฯ สเจ สาสงฺกํ โหติ ภิกฺขุนิโย ตตฺเถว ฐานํ ปจฺจาสึสนฺติ

ฐาตพฺพํ ฯ สเจ อญฺโญ ภิกฺขุ วา ภิกฺขุนี วา ตํ ฐานํ เอติ
ปสฺสนฺติยา อาโรเจตพฺพํ ฯ โน เจ อาโรเจติ รตฺติจฺเฉโท จ
วตฺตเภเท ทุกฺกฏญฺจ ฯ สเจ อชานนฺติยา เอวํ อุปจารํ โอกฺกมิตฺวา
คจฺฉติ รตฺติจฺเฉโทว โหติ น วตฺตเภเท ทุกฺกฏํ ฯ สเจ
ภิกฺขุนิโย อุปชฺฌายาทีนํ วตฺตกรณตฺถํ ปเคว วา คนฺตุกามา
โหนฺติ รตฺติวิปฺปวาสคณโอหายนคามนฺตราปตฺติรกฺขนตฺถํ เอกํ
ภิกฺขุนึ ฐเปตฺวา คนฺตพฺพํ ฯ ตาย อรุเณ อุฏฺฐิเต ตสฺสา
สนฺติเก วตฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ ฯ เอเตนุปาเยน อขณฺฑา ปญฺจทส
รตฺติโย มานตฺตํ จริตพฺพํ ฯ อนิกฺขิตฺตวตฺตาย ปน ปริวาสกฺขนฺธเก
วุตฺตนเยเนว สมฺมา วตฺติตพฺพํ ฯ อยํ ปน วิเสโส ฯ อาคนฺตุกสฺส
อาโรเจตพฺพนฺติ เอตฺถ ยตฺตกา ปุเรภตฺตํ วา ปจฺฉาภตฺตํ วา ตํ
คามํ ภิกฺขู วา ภิกฺขุนิโย วา อาคจฺฉนฺติ สพฺเพสํ อาโรเจตพฺพํ ฯ
อนาโรเจนฺติยา รตฺติจฺเฉโท เจว วตฺตเภเท ทุกฺกฏญฺจ ฯ สเจปิ
รตฺตึ โกจิ ภิกฺขุ ตํ คามูปจารํ โอกฺกมิตฺวา คจฺฉติ รตฺติจฺเฉโท
โหติเยว ฯ อชานนปจฺจยา ปน วตฺตเภทโต มุจฺจติ ฯ กุรุนฺทีอาทีสุ
ปน อนิกฺขิตฺตวตฺตํ ภิกฺขูนํ วุตฺตนเยเนว กเถตพฺพนฺติ วุตฺตํ ฯ ตํ
ปริวาสวตฺตาทีนํ อุปจารสีมาย ปริจฺฉินฺนตฺตา ยุตฺตตรํ ทิสฺสติ ฯ
อุโปสเถ อาโรเจตพฺพํ ฯ ปวารณาย อาโรเจตพฺพํ ฯ จตุนฺนํ
ภิกฺขูนญฺจ ภิกฺขุนีนญฺจ เทวสิกํ อาโรเจตพฺพํ ฯ สเจ ภิกฺขูนํ
ตสฺมึ คาเม ภิกฺขาจาโร สมฺปชฺชติ เตหิ จตูหิ ภิกฺขูหิ ตตฺเถว
คนฺตพฺพํ ฯ โน เจ สมฺปชฺชติ อญฺญตฺร จริตฺวาปิ ตตฺร อาคนฺตฺวา

อตฺตานํ ทสฺเสตฺวา คนฺตพฺพํ ฯ พหิคาเม วา สงฺเกตฏฺฐานํ กาตพฺพํ อสุกสฺมึ นามฏฺฐาเน อมฺเห ปสฺสสีติ ฯ ตาย สงฺเกตฏฺฐานํ คนฺตฺวา อาโรเจตพฺพํ ฯ สงฺเกตฏฺฐาเน อทิสฺวา วิหารํ คนฺตฺวา อาโรเจตพฺพํ ฯ วิหาเร สพฺพภิกฺขูนํ อาโรเจตพฺพํ ฯ สเจ สพฺเพสํ น สกฺกา โหติ อาโรเจตุํ พหิอุปจารสีมาย ฐตฺวา ภิกฺขุนิโย เปเสตพฺพา ฯ ตาหิ อานีตานํ จตุนฺนํ ภิกฺขูนํ อาโรเจตพฺพํ ฯ สเจ วิหาโร ทูโร โหติ สาสงฺโก จ อุปาสเก จ อุปาสิกาโย จ คเหตฺวา คนฺตพฺพํ ฯ สเจ ปนายํ เอกา วสติ รตฺติวิปฺปวาสํ อาปชฺชติ ตสฺมา ตสฺสา เอกา ปกตตฺตา ภิกฺขุนี สมฺมนฺนิตฺวา ทาตพฺพา เอกจฺฉนฺเน วสนตฺถาย ฯ เอวํ อขณฺฑํ มานตฺตํ จริตฺวา วีสติคเณ ภิกฺขุสงฺเฆ วุตฺตนเยเนว อพฺภานํ กาตพฺพํ ฯ สเจ มานตฺตํ จรมานา อนฺตราปตฺตึ อาปชฺชติ มูลาย ปฏิกสฺสิตฺวา ตสฺสา อาปตฺติยา มานตฺตํ ทาตพฺพนฺติ กุรุนฺทิยํ วุตฺตํ ฯ อิทํ ปกฺขมานตฺตํ นาม ฯ

สโมธานมานตฺตํ ปน ติวิธํ โหติ โอธานสโมธานํ อคฺฆสโมธานํ มิสฺสกสโมธานนฺติ ฯ ตตฺถ ยเทตํ ปรโต อุทายิตฺเถรสฺส ปญฺจาหปฏิจฺฉนฺนาย อาปตฺติยา ปริวาสํ ปริวสนฺตสฺส ปริวาเส จ มานตฺตารหฏฺฐาเน จ อนฺตราปตฺตึ อาปชฺชิตฺวา มูลาย ปฏิกสฺสิตสฺส เตนหิ ภิกฺขเว สงฺโฆ อุทายิสฺส ภิกฺขุโน ติสฺสนฺนํ อาปตฺตีนํ ฉารตฺตํ มานตฺตํ เทตูติ มานตฺตํ อนุญฺญาตํ อิทํ โอธานสโมธานํ นาม ฯ อิทญฺหิ ปุนปฺปุนํ มูลาย ปฏิกสฺสเนน ปริวุฏฺฐทิวเส

โอธุนิตฺวา ปุริมาปตฺตีหิ สทฺธึ สโมธาย ทินฺนํ ตสฺมา โอธาน-
สโมธานนฺติ วุจฺจติ ฯ กุรุนฺทิยํ ปน สโมธานปริวาสํ วุฏฺฐสฺส
ทาตพฺพมานตฺตํ สโมธานมานตฺตนฺติ วุตฺตํ ฯ ตํปิ เตน ปริยาเยน
ยุชฺชติ ฯ อคฺฆสโมธานมฺปน มิสฺสกสโมธานญฺจ อคฺฆสโมธาน-
มิสฺสกสโมธานปริวาสาวสาเน ทาตพฺพมานตฺตเมว วุจฺจติ ฯ ตํ
ปริวาสกมฺมวาจานุสาเรน โยเชตฺวา ทาตพฺพํ ฯ เอตฺตาวตา ยํ วุตฺตํ
**เตนหิ ภิกฺขเว สงฺโฆ อุทายิสฺส ภิกฺขุโน เอกิสฺสา อาปตฺติยา
สญฺเจตนิกาย สุกฺกวิสฏฺฐิยา เอกาหปฏิจฺฉนฺนาย เอกาหปริวาสํ
เทตูติอาทินา** นเยน ปาลิยํ อเนเกหิ อาการเรหิ ปริวาโส จ มานตฺตญฺจ
วุตฺตํ ตสฺส ยสฺมา อาคตาคตฏฺฐาเน เอวํ วินิจฺฉโย วุจฺจมาโน
ปาลิยํ วิย อติวิตฺถารํ อาปชฺชติ น จ สกฺกา โหติ สุเขน
ปริคฺคเหตุํ ตสฺมา ตํ สโมธาเนตฺวา อิเธว ทสฺเสสฺสามาติ ตทิทํ
อตฺถโต สมฺปาทิตํ โหติ ฯ อิทานิ ยา ตาว อยํ อปฺปฏิจฺฉนฺนาย
เอกิสฺสา อาปตฺติยา วเสน ปาลิ วุตฺตา สา อุตฺตานตฺถาว ฯ
ตโต ปรํ ทฺวีหตีหจตูหปญฺจาหปฏิจฺฉนฺนานํ วเสเนว ปาลิยํ วตฺวา
ปญฺจาหปฏิจฺฉนฺนาย ปริวาสโต ปฏฺฐาย อนฺตราปตฺติ ทสฺสิตา ฯ
ยสฺมา ปน ตํ อาปตฺตึ อาปนฺโน มูลายปฏิกสฺสนารโห นาม
โหติ ตสฺมาสฺส ตตฺถ มูลาย ปฏิกสฺสนํ อนุญฺญาตํ ฯ สเจ
ปน นิกฺขิตฺตวตฺโต อาปชฺชติ มูลายปฏิกสฺสนารโห น โหติ ฯ
กสฺมา ฯ ยสฺมา น โส ปริวสนฺโต อาปนฺโน ปกตตฺตฏฺฐาเน
ฐิโต อาปนฺโน ตสฺมา ตสฺสา อาปตฺติยา วิสุํ มานตฺตํ จริตพฺพํ ฯ

สเจ ปฏิจฺฉนฺนา โหติ ปริวาโสปิ วสิตพฺโพ ยญฺเจตํ มูลาย ปฏิกสฺสนํ วุตฺตํ ตสฺมึ กเต ปริวุฏฺฐทิวสา มกฺขิตาว โหนฺติ ฯ อิติ ปริวาเส อนฺตราปตฺตึ ทสฺเสตฺวา ปุน มานตฺตารหสฺส อนฺตราปตฺตึ ทสฺเสตฺวา มูลาย ปฏิกสฺสนํ วุตฺตํ ฯ ตสฺมึ หิ กเต ปริวุฏฺฐทิวสา มกฺขิตาว โหนฺติ ฯ ตโต ปริวุฏฺฐปริวาสสฺส ตาสํ ติสฺสนฺนํปิ อาปตฺตีนํ สโมธานมานตฺตํ ทสฺสิตํ ฯ ตโต มานตฺตจาริกสฺส อนฺตราปตฺตึ ทสฺเสตฺวา มูลาย ปฏิกสฺสนํ วุตฺตํ ฯ ตสฺมึ ปน ปฏิกสฺสเน กเต มานตฺตจิณฺณทิวสาปิ ปริวุฏฺฐทิวสาปิ มกฺขิตาว โหนฺติ ฯ ตโต อพฺภานารหสฺส อนฺตราปตฺตึ ทสฺเสตฺวา มูลาย ปฏิกสฺสนํ วุตฺตํ ฯ ตสฺมึปิ กเต สพฺเพ เต ปริวาสมานตฺต-จิณฺณทิวสา มกฺขิตาว โหนฺติ ฯ ตโต ปรํ สพฺพา อนฺตราปตฺติโย โยเชตฺวา อพฺภานกมฺมํ ทสฺสิตํ ฯ เอวํ ปฏิจฺฉนฺนวาเร เอกาห-ปฏิจฺฉนฺนาทิวเสน ปญฺจ อนฺตราปตฺตีนํ วเสน จตสฺโสติ นว กมฺมวาจา ทสฺสิตา โหนฺติ ฯ ตโต ปรํ ปกฺขปฏิจฺฉนฺนาย อาปตฺติยา อนฺโต ปริวาสโต ปฏฺฐาย ปญฺจาหปฏิจฺฉนฺนาย อนฺตราปตฺติยา วเสน สโมธานปริวาโส จ สโมธานมานตฺตญฺจ ทสฺสิตํ ฯ เอตฺถ จ มานตฺตจาริกมานตฺตารหกาเลปิ อาปนฺนาย อาปตฺติยา มูลาย ปฏิกสฺสเน กเต มานตฺตจิณฺณทิวสาปิ ปริวาสปริวุฏฺฐทิวสาปิ สพฺเพ มกฺขิตาว โหนฺติ ฯ กสฺมา ฯ ยสฺมา ปฏิจฺฉนฺนา อนฺตราปตฺติ ฯ เตเนว วุตฺตํ มูลาย ปฏิกสฺสิตฺวา ปุริมาย อาปตฺติยา สโมธาน-ปริวาสํ ทตฺวา ฉารตฺตํ มานตฺตํ เทตูติ ฯ ตโต ปรํ สพฺพา

อนฺตราปตฺติโย โยเชตฺวา อพฺภานกมฺมํ ทสฺเสตฺวา สญฺเจตนิกาย สุกฺกวิสฏฺฐิยา วตฺถุํ นิฏฺฐาปิตํ ฯ ตโต เอกาปตฺติมูลกญฺจ อาปตฺติ-วฑฺฒนกญฺจาติ เทฺว นเย ทสฺเสตฺวา อคฺฆสโมธานปริวาโส ทสฺสิโต ฯ ตโต สญฺจิจฺจ อนาโรจิตาปตฺติวตฺถุํ ทสฺเสตฺวา อสญฺจิจฺจ อชานน-อสรณเวมติกภาเวหิ อนาโรจิตาย อาปตฺติยา ปจฺฉา ลชฺชิธมฺเม วา ชานนสรณนิพฺเพมติกภาเวสุ วา อุปฺปนฺเนสุปิ ยํ กาตพฺพํ ตํ ทสฺเสตุํ **อิธ ปน ภิกฺขเวติอาทินา** นเยน ปาลิ ฐปิตา ฯ ตโต อชานนอสรณเวมติกปฏิจฺฉนฺนานํ อปฺปฏิจฺฉนฺนภาวํ ทสฺเสตุํ ตเถว ปาลิ ฐปิตา ฯ ตโต ทฺวินฺนํ อาปตฺตีนํ เทฺวมาสปฏิจฺฉนฺนานํ เอกมาสปริวาสยาจนวตฺถุํ ทสฺเสตฺวา อสญฺจิจฺจ อชานนอสรณ-เวมติกภาเวหิ อนาโรจิเต อิตรสฺมึ มาเส ปจฺฉา ลชฺชิธมฺมาทีสุ อุปฺปนฺเนสุ ยํ กาตพฺพํ ตํ ทสฺเสตุํ อชานนอสรณเวมติกปฏิจฺ-ฉนฺนสฺส จ อปฺปฏิจฺฉนฺนภาวํ ทสฺเสตุํ ปุริมนเยเนว ปาลิ ฐปิตา ฯ ตโต **อาปตฺติปริยนฺตํ น ชานาติ รตฺติปริยนฺตํ น ชานาตีติอาทินา** นเยน สุทฺธนฺตปริวาโส ทสฺสิโต ฯ ตโต ปรํ ปาริวาสิกํ อาทึ กตฺวา **วิพฺภมิตฺวา ปุน อุปสมฺปนฺนาติอาทีสุ** ปฏิปตฺติทสฺสนตฺถํ ปาลิ ฐปิตา ฯ ตตฺถ **อนฺตรา สมฺพหุลา สงฺฆาทิเสสา อาปตฺติโย อาปชฺชติ ปริมาณาโย อปฺปฏิจฺฉนฺนาโยติอาทีสุ** อาปตฺติปริจฺเฉท-วเสน ปริมาณาโย เจว อปฺปฏิจฺฉนฺนาโย จาติ อตฺโถ ฯ **ปจฺฉิมสฺมึ อาปตฺติกฺขนฺเธติ** เอโกว โส อาปตฺติกฺขนฺโธ ฯ ปจฺฉา ฉาทิตตฺตา ปน ปจฺฉิมสฺมึ อาปตฺติกฺขนฺเธติ วุตฺตํ ฯ **ปุริมสฺมินฺติ** เอตฺถาปิ

เอเสว นโย ฯ **ววตฺถิตา สมฺภินฺนาติ** สภาควิสภาคานเมเวตํ ปริยายวจนํ ฯ ตโต ปรํ โย ปฏิจฺฉาเทติ ตสฺมึ ปฏิปตฺติทสฺสนตฺถํ เทฺว ภิกฺขูติอาทิ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ มิสฺสกนฺติ ถุลฺลจฺจยาทีหิ มิสฺสกํ ฯ สุทฺธกนฺติ สงฺฆาทิเสสํ วินา ลหุกาปตฺติกฺขนฺธเมว ฯ ตโต ปรํ อวิสุทฺธวิสุทฺธภาวทสฺสนตฺถํ อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ สมฺพหุลา สงฺฆาทิเสสาติอาทิ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ พฺยญฺชนโต วา อธิปฺปายโต วา อนุตฺตานนฺนาม กิญฺจิ นตฺถิ ฯ ตสฺมา ตญฺจ อิโต ปุพฺเพ อวุตฺตญฺจ สพฺพํ ปาลิยานุสาเรเนว เวทิตพฺพนฺติ ฯ

สมุจฺจยกฺขนฺธก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

สมถกฺขนฺธก วณฺณนา

สมถกฺขนฺธเก ฯ **อธมฺมวาที ปุคฺคโลติอาทีนิ** ฉ มาติกาปทานิ นิกฺขิปิตฺวา อธมฺมวาที ปุคฺคโล ธมฺมวาทึ ปุคฺคลํ สญฺญาเปตีติอาทินา นเยน วิตฺถาโร วุตฺโต ฯ ตตฺถ **สญฺญาเปตีติ** การณ-ปฏิรูปกานิ วจนานิ วตฺวา ปริโตเสตฺวา ชานาเปติ ฯ **นิชฺฌาเปตีติ** ยถา โส ตํ อตฺถํ นิชฺฌาเปติ โอโลเกติ เอวํ กโรติ ฯ **เปกฺเขติ อนุเปกฺเขตีติ** ยถา โส ตํ อตฺถํ เปกฺเขติ เจว ปุนปฺปุนํ จ เปกฺเขติ เอวํ กโรติ ฯ **ทสฺเสติ อนุทสฺเสตีติ** เตสญฺเญว ปริยายวจนานิ ฯ **อธมฺเมน วูปสมตีติ** ยสฺมา โส อธมฺมเมว อยํ ธมฺโมติอาทินา นเยน ตํ โมเหตฺวา ทสฺเสติ ตสฺมา อธมฺเมน วูปสมติ นาม ฯ **ธมฺเมน วูปสมตีติ** ยสฺมา ธมฺมวาที ธมฺมเมว อยํ ธมฺโมติอาทินา นเยน อโมเหตฺวา ทสฺเสติ ตสฺมา ธมฺเมน วูปสมติ นาม ฯ

ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว ธมฺมิกานิ สติวินยสฺส ทานานีติ เอตฺถ สุทฺธสฺส อาปตฺติกสฺส ทานํ เอกํ อนุวทิตสฺส ทานํ เอกํ ยาจิตสฺส ทานํ เอกํ สงฺเฆน ทานํ เอกํ ธมฺเมน สมคฺเคน ทานํ เอกนฺติ เอวํ ปญฺจ ฯ เอตานิ ปน เอเกกองฺควเสน น ลพฺภนฺติ ฯ ตสฺมา เทสนามตฺตเมเวตํ ฯ ปญฺจงฺคสมนฺนาคตํ ปน

สติวินยทานํ ธมฺมิกนฺติ อยเมตฺถ อตฺโถ ฯ ตตฺถ จ **อนุวทนฺตีติ** โจเทนฺติ ฯ เสสํ อุตฺตานเมว ฯ อยมฺปน สติวินโย ขีณาสวสฺเสว ทาตพฺโพ น อญฺญสฺส อนฺตมโส อนาคามิโนปิ ฯ โส จ โข อญฺเญน โจทิยมานสฺเสว น อโจทิยมานสฺส ฯ ทินฺเน จ ปน ตสฺมึ โจทกสฺส กถา น รูหติ ฯ โจเทนฺโตปิ อยํ ขีณาสโว สติวินยลทฺโธ โก ตุยฺหํ กถํ คเหสฺสตีติ อปสาเทตพฺพตํ อาปชฺชติ ฯ

ภาสิตปริกนฺตนฺติ วาจาย ภาสิตํ กาเยเนว ปริกนฺตํ ปรกฺกมิตฺวา กตนฺติ อตฺโถ ฯ **สรตายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตาติ** เอตฺถ สรตุ อายสฺมา เอวรูปึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตา อายสฺมา เอวรูปิยา อาปตฺติยาติ อยมตฺโถ ฯ อาปชฺชิตฺวาติ วา ปาโฐ ฯ ตสฺสตฺโถ ปฐมํ อาปชฺชิตฺวา ปจฺฉา ตํ อาปตฺตึ สรตุ อายสฺมาติ ฯ

เยภุยฺยสิกาย วูปสเมตุนฺติ เอตฺถ ยสฺสา กิริยาย ธมฺมวาทิโน พหุตรา เอสา เยภุยฺยสิกา นาม ฯ อธมฺมิกสลากคาเหสุ ฯ **โอรมตฺตกนฺติ** ปริตฺตํ อปฺปมตฺตกํ ภณฺฑนมตฺตเมว ฯ **น จ คติคตนฺติ** เทฺว ตโย อาวาเส น คตํ ตตฺถ ตตฺเถว วา ทฺวตฺติกฺขตฺตุํ อวินิจฺฉิตํ ฯ **น จ สริตสาริตนฺติ** ทฺวตฺติกฺขตฺตุํ เตหิ ภิกฺขูหิ สยํ สริตํ วา อญฺเญหิ สาริตํ วา น โหติ ฯ **ชานาตีติ** สลากํ คาเหนฺโต ชานาติ อธมฺมวาทิโน พหุตราติ ฯ **อปฺเปวนามาติ** อิมินา นีหาเรน สลากาย คาหิยมานาย อปฺเปวนาม อธมฺมวาทิโน พหุตรา อสฺสูติ อยมสฺส อชฺฌาสโย โหติ ฯ อปเรสุปิ ทฺวีสุ ปเทสุ เอเสว นโย ฯ **อธมฺเมน คณฺหนฺตีติ** อธมฺมวาทิโน เอวํ

มยํ พหุตรา ภวิสฺสามาติ เทฺว เทฺว สลากาโย คณฺหนฺติ ฯ **วคฺคา คณฺหนฺตีติ** เทฺว ธมฺมวาทิโน เอกํ ธมฺมวาทิสลากํ คณฺหนฺติ เอวํ ธมฺมวาทิโน น พหุตรา ภวิสฺสนฺตีติ มญฺญมานา ฯ น จ **ยถาทิฏฺฐิยา คณฺหนฺตีติ** ธมฺมวาทิโน หุตฺวา พลวปกฺขํ ภวิสฺสามาติ อธมฺมวาทิสลากํ คณฺหนฺติ ฯ ธมฺมิกสลากคาเหสุ อยเมวตฺโถ ปริวตฺเตตฺวา เวทิตพฺโพ ฯ เอวํ สลากํ คเหตฺวา สเจ พหุตรา ธมฺมวาทิโน โหนฺติ ยถา เต วทนฺติ เอวํ ตํ อธิกรณํ วูปสเมตพฺพํ เอวํ เยภุยฺยสิกาย วูปสนฺตํ โหติ ฯ อยเมตฺถ สงฺเขโป ฯ วิตฺถาโร ปน ปรโตปิ อาคมิสฺสติ ฯ

อสุจีติ อสุจีหิ กายวจีกมฺเมหิ สมนฺนาคโต ฯ **อลชฺชีติ** สญฺจิจฺจ อาปชฺชนาทินา อลชฺชิลกฺขเณน สมนฺนาคโต ฯ **สานุวาโทติ** สอุปวาโท ฯ อิติ อิเมสญฺจ ติณฺณํ องฺคานํ วเสน ตีณิ กรณานิ สงฺเฆน กรณํ ธมฺเมน สมคฺเคน กรณนฺติ อิมานิ จ เทฺวติ ปญฺจ ตสฺส ปาปิยสิกากมฺมสฺส กรณานิ นาม โหนฺติ ฯ เสสเมตฺถ ตชฺชนียาทีสุ วุตฺตนยเมว ฯ อยมฺปเนตฺถ วจนตฺโถ ฯ อิทญฺหิ โย ปาปุสฺสนฺนตาย ปาปิโย ปุคฺคโล ตสฺส กตฺตพฺพโต ตสฺส ปาปิยสิกากมฺมนฺติ วุจฺจติ ฯ

กกฺขฬตาย วาฬตายาติ กกฺขฬภาวาย เจว วาฬภาวาย จ ฯ เภทายาติ สงฺฆเภทาย ฯ **สพฺเพเหว เอกชฺฌนฺติ** กสฺสจิ ฉนฺทํ อนาหริตฺวา คิลาเนปิ ตตฺเถว อาเนตฺวา เอกโต สนฺนิปติตพฺพํ ฯ **ติณวตฺถารเกน วูปสเมยฺยาติ** เอตฺถ อิทํ กมฺมํ ติณวตฺถารกสทิสตฺตา

ติณวตฺถารโกติ วุตฺตํ ฯ ยถา หิ คูถํ วา มุตฺตํ วา ฆฏฺฏิยมานํ
ทุคฺคนฺธตาย พาธติ ติเณหิ อวตฺถริตฺวา สุปฺปฏิจฺฉาทิตสฺส ปนสฺส
โส คนฺโธ น พาธติ เอวเมว ยํ อธิกรณํ มูลานุมูลํ คนฺตฺวา
วูปสมิยมานํ กกฺขฬตาย วาฬตาย เภทาย สํวตฺตติ ตํ อิมินา
กมฺเมน วูปสนฺตํ คูถํ วิย ติณวตฺถารเกน ปฏิจฺฉนฺนํ สุวูปสนฺตํ
โหตีติ อิทํ กมฺมํ ติณวตฺถารกสทิสตฺตา ติณวตฺถารโกติ วุตฺตํ ฯ
ถุลฺลวชฺชนฺติ ปาราชิกญฺเจว สงฺฆาทิเสสํ จ ฯ **คิหิปฏิสํยุตฺตนฺติ** คิหีนํ
หีเนน ขุํสนวมฺภนธมฺมิกปฏิสฺสเวสุ อาปนฺนํ อาปตฺตึ ฐเปตฺวา ฯ
เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว เต ภิกฺขู ตาหิ อาปตฺตีหิ วุฏฺฐิตา โหนฺตีติ
เอวํ ติณวตฺถารกกมฺมวาจาย กตาย กมฺมวาจาปริโยสาเน ยตฺตกา
ตตฺถ สนฺนิปติตา อนฺตมโส สุตฺตาปิ สมาปนฺนาปิ อญฺญาวิหิตาปิ
สพฺเพ เต ภิกฺขู ยาว อุปสมฺปทมณฺฑลโต ปฏฺฐาย ถุลฺลวชฺชญฺจ
คิหิปฏิสํยุตฺตํ จ ฐเปตฺวา อวเสสา อาปตฺติโย อาปนฺนา สพฺพาหิ
ตาหิ อาปตฺตีหิ วุฏฺฐิตา โหนฺติ ฯ **ทิฏฺฐาวิกมฺมนนฺติ** เย ปน
น เมตํ ขมตีติ อญฺญมญฺญํ ทิฏฺฐาวิกมฺมํ กโรนฺติ เตหิ วา
สทฺธึ อาปตฺตึ อาปชฺชิตฺวาปิ ตตฺถ อนาคตา อาคนฺตฺวา วา
ฉนฺทํ ทตฺวา ปริเวณาทีสุ นิสินฺนา เต ตาหิ อาปตฺตีหิ น วุฏฺฐิตา
โหนฺติ ฯ เตน วุตฺตํ ฐเปตฺวา ทิฏฺฐาวิกมฺมํ ฐเปตฺวา เย
น ตตฺถ โหนฺตีติ ฯ

ภิกฺขุนีนํ อนูปขชฺชาติ ภิกฺขุนีนํ อนฺโต ปวิสิตฺวา ฯ
วิวาทาธิกรณาทีนํ วจนตฺโถ ทุฏฺฐุโทสสํวณฺณนายํ วุตฺโตเยว ฯ

วิปจฺจตาย โวหาโรติ จิตฺตทุกฺขตฺถํ โวหาโร ฯ ผรุสวจนนฺติ
อตฺโถ ฯ **โย ตตฺถ อนุวาโทติ** โย เตสุ อนุวทนฺเตสุ อุปวาโท ฯ
อนุวทนาติ อาการทสฺสนเมตํ ฯ อุปวทนาติ อตฺโถ ฯ **อนุลฺลปนา**
อนุภณนาติ อุภยํ อนุวทนาย เววจนมตฺตเมว ฯ **อนุสมฺปวงฺกตาติ**
ปุนปฺปุนํ กายจิตฺตวาจาหิ ตตฺเถว สมฺปวงฺกตา อนุวงฺกตภาโวติ
อตฺโถ ฯ **อพฺภุสฺสหนตาติ** กสฺมา เอวํ น อุปวทิสฺสามิเยวาติ
อุสฺสาหํ กตฺวา อนุวทนา ฯ **อนุพลปฺปทานนฺติ** ปุริมวจนสฺส การณํ
ทสฺเสตฺวา ปจฺฉิมวจเนน พลปฺปทานํ ฯ

กิจฺจยตา กรณียตาติ เอตฺถ กิจฺจเมว กิจฺจยํ กิจฺจยสฺส
ภาโว กิจฺจยตา ฯ กรณียสฺส ภาโว กรณียตา ฯ อุภยเมตํ
สงฺฆกมฺมสฺเสว อธิวจนํ ฯ **อปโลกนกมฺมนฺติอาทิ** ปน ตสฺเสว
ปเภททสฺสนตฺถํ ฯ ตตฺถ อปโลกนกมฺมํ นาม สีมฏฺฐกสงฺฆํ โสเธตฺวา
ฉนฺทารหานํ ฉนฺทํ อาหริตฺวา สมคฺคสฺส สงฺฆสฺส อนุมติยา ติกฺขตฺตุํ
สาเวตฺวา กตฺตพฺพกมฺมํ ฯ ญตฺติกมฺมํ นาม วุตฺตนเยเนว สมคฺคสฺส
สงฺฆสฺส อนุมติยา เอกาย ญตฺติยา กตฺตพฺพกมฺมํ ฯ ญตฺติทุติยกมฺมํ
นาม วุตฺตนเยเนว สมคฺคสฺส สงฺฆสฺส อนุมติยา เอกาย ญตฺติยา
เอกาย จ อนุสาวนายาติ เอวํ ญตฺติทุติยาย อนุสาวนาย กตฺตพฺพ-
กมฺมํ ฯ ญตฺติจตุตฺถกมฺมํ นาม วุตฺตนเยเนว สมคฺคสฺส สงฺฆสฺส
อนุมติยา เอกาย ญตฺติยา ตีหิ จ อนุสาวนาหีติ เอวํ ญตฺติจตุตฺถาหิ
ตีหิ อนุสาวนาหิ กตฺตพฺพกมฺมํ ฯ

ตตฺถ อปโลกนกมฺมํ อปโลเกตฺวาว กาตพฺพํ ญตฺติกมฺมาทิวเสน

น กาตพฺพํ ฯ ญตฺติกมฺมํปิ เอกํ ญตฺตึ ฐเปตฺวา กาตพฺพํ
อปโลกนกมฺมาทิวเสน น กาตพฺพํ ฯ ญตฺติทุติยกมฺมํ ปน
อปโลเกตฺวา กตฺตพฺพมฺปิ อตฺถิ อกตฺตพฺพมฺปิ อตฺถิ ฯ ตตฺถ
สีมาสมฺมติ สีมาสมูหนนํ กฐินทานํ กฐินุพฺภาโร กุฏิวตฺถุเทสนา
วิหารวตฺถุเทสนาติ อิมานิ ฉ กมฺมานิ ครุกานิ อปโลเกตฺวา กาตุํ
น วฏฺฏติ ฯ ญตฺติทุติยกมฺมวาจํ สาเวตฺวาว กาตพฺพานิ ฯ
อวเสสา เตรสสมฺมติโย เสนาสนคาหกมตกจีวรทานาทิสมฺมติโย จาติ
เอวรูปานิ ลหุกกมฺมานิ อปโลเกตฺวาปิ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ ญตฺติกมฺม-
ญตฺติจตุตฺถกมฺมวเสน ปน น กาตพฺพเมว ฯ ญตฺติจตุตฺถกมฺมํ
ญตฺตึ จ ติสฺโส จ กมฺมวาจาโย สาเวตฺวาว กาตพฺพํ ฯ
อปโลกนกมฺมาทิวเสน น กาตพฺพนฺติ ฯ อยเมตฺถ สงฺเขโป ฯ
วิตฺถารโต ปน อิมานิ จตฺตาริ กมฺมานิ กตีหากาเรหิ วิปชฺชนฺตีติ-
อาทินา นเยน ปริวาราวสาเน กมฺมวคฺเค เอเตสํ วินิจฺฉโย
อาคโตเยว ฯ ยมฺปน ตตฺถ อนุตฺตานํ ตํ กมฺมวคฺเคเยว
วณฺณยิสฺสาม ฯ เอวญฺหิ สติ น อฏฺฐาเน วณฺณนา ภวิสฺสติ ฯ
อาทิโต ปฏฺฐาย จ ตสฺส ตสฺส กมฺมสฺส วิญฺญาตตฺตา สุวิญฺเญยฺโย
ภวิสฺสติ ฯ **วิวาทาธิกรณสฺส กึ มูลนฺติอาทีนิ** ปาลิยา วเสเนว
เวทิตพฺพานิ ฯ **วิวาทาธิกรณํ สิยา กุสลนฺติอาทีสุ** เยน วิวทนฺติ
โส จิตฺตุปฺปาโท วิวาโท สมเถหิ จ อธิกรณียตาย อธิกรณนฺติ-
เอวมาทินา นเยน อตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ **อาปตฺตาธิกรณํ สิยา
อกุสลํ สิยา อพฺยากตํ นตฺถิ อาปตฺตาธิกรณํ กุสลนฺติ** เอตฺถ

สนฺธาย ภาสิตวเสน อตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ ยสฺมึ หิ ปจฺจวีขณนาทิเก
อาปตฺตาธิกรเณ กุสลจิตฺตํ องฺคํ โหติ ตสฺมึ สติ น สกฺกา
วตฺตุํ นตฺถิ อาปตฺตาธิกรณํ กุสลนฺติ ฯ ตสฺมา นยิทํ องฺค-
ปโหนกจิตฺตํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ อิทํ ปน สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ยนฺตาว
อาปตฺตาธิกรณํ โลกวชฺชํ ตํ เอกนฺตโต อกุสลเมว ตตฺถ สิยา
กุสลนฺติ วิกปฺโป นตฺถิ ฯ ยมฺปน ปณฺณตฺติวชฺชํ ตํ ยสฺมา
สญฺจิจฺจ อิทํ อาปตฺตึ วีติกฺกมามีติ วีติกฺกมนฺตสฺเสว อกุสลํ
โหติ ฯ อสญฺจิจฺจ ปน กิญฺจิ อชานนฺตสฺส สหเสยฺยาทิวเสน
อาปชฺชนโต อพฺยากตํ โหติ ฯ ตสฺมา ตตฺถ สญฺจิจฺจาสญฺจิจฺจวเสน
อิมํ วิกปฺปภาวํ สนฺธาย อิทํ วุตฺตํ อาปตฺตาธิกรณํ สิยา อกุสลํ
สิยา อพฺยากตํ นตฺถิ อาปตฺตาธิกรณํ กุสลนฺติ ฯ สเจ ปน ยํ
กุสลจิตฺโต อาปชฺชติ อิทํ วุจฺจติ อาปตฺตาธิกรณํ กุสลนฺติ
วเทยฺย ฯ อจิตฺตกานํ เอฬกโลมปทโสธมฺมเทสนาทิสมุฏฺฐานานํปิ
กุสลจิตฺตํ อาปชฺเชยฺย น จ ตตฺถ วิชฺชมานํปิ กุสลจิตฺตํ อาปตฺติยา
องฺคํ ฯ กายวจีวิญฺญตฺติวเสน ปน จลิตปวตฺตานํ กายวาจานํ
อญฺญตรเมว องฺคํ ฯ ตญฺจ รูปกฺขนฺธปริยาปนฺนตฺตา อพฺยากตนฺติ ยํ
ชานนฺโตติอาทิมฺหิ ปน อยมตฺโถ ฯ ยํ จิตฺตํ อาปตฺติยา องฺคํ โหติ
เตน วตฺถุํ ชานนฺโต อิทํ วีติกฺกมามีติ จ วีติกฺกมาการเรน สทฺธึ
ชานนฺโต สญฺชานนฺโต วีติกฺกมเจตนาวเสน เจเตตฺวา ปกปฺเปตฺวา
อุปกฺกมวเสน มทฺทนฺโต อภิวิตริตฺวา นิราสงฺกจิตฺตํ เปเสตฺวา ยํ
อาปตฺตาธิกรณํ วีติกฺกมติ อาปชฺชติ ฯ ตสฺส เอวํ วีติกฺกมโต

โย วีติกฺกโม อิทํ วุจฺจติ อาปตฺตาธิกรณํ อกุสลํ ฯ อพฺยากตวาเรปิ
ยํ จิตฺตํ อาปตฺติยา องฺคํ โหติ ตสฺส อภาเวน อชานนฺโต
วีติกฺกมาการน จ สทฺธึ อชานนฺโต อสญฺชานนฺโต อาปตฺติองฺคภูตาย
วีติกฺกมเจตนายาภาเวน อเจเตตฺวา สญฺจิจฺจ มทฺทนสฺส อภาเวน
อนภิวิตริตฺวา นิราสงฺกจิตฺตํ อเปเสตฺวา ยํ อาปตฺตาธิกรณํ วีติกฺกมติ
อาปชฺชติ ฯ ตสฺส เอวํ วีติกฺกมโต โย วีติกฺกโม อิทํ วุจฺจติ
อาปตฺตาธิกรณํ อพฺยากตนฺติ ฯ อยํ **วิวาโท โน อธิกรณนฺติ-**
อาทีสุ สมเถหิ อธิกรณียตาย อภาวโต โน อธิกรณนฺติ
เอวมตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ

ยาวติกา ภิกฺขู กมฺมปฺปตฺตาติ เอตฺถ จตุวคฺคกรเณ กมฺเม
จตฺตาโร ปญฺจวคฺคกรเณ ปญฺจ ทสวคฺคกรเณ ทส วีสติวคฺคกรเณ
วีสติ ภิกฺขู กมฺมปฺปตฺตาติ เวทิตพฺพา ฯ

สุปริคฺคหิตนฺติ สุฏฺฐุปริคฺคหิตํ กตฺวา ปฏิจฺฉิตพฺพํ ฯ ปฏิจฺฉิตฺวา
จ ปน อชฺช ภณฺฑกํ โธวาม อชฺช ปตฺตํ ปจาม อชฺเชโก
ปลิโพโธ อตฺถีติ มานนิคฺคหตฺถาย กติปาหํ อติกฺกเมตพฺพํ ฯ

อนนฺตานิ เจว ภสฺสานิ ชายนฺตีติ อปริมาณานิ อิโตจิโต จ
วจนานิ อุปฺปชฺชนฺติ ฯ **ภาสานีติปิ** ปาโฐ ฯ อยเมวตฺโถ ฯ
อุพฺพาหิกาย สมฺมนฺนิตพฺโพติ อปโลเกตฺวา วา สมฺมนฺนิตพฺโพ ปรโต
วุตฺตาย ญตฺติทุติยาย วา กมฺมวาจาย ฯ เอวํ สมฺมเตหิ ปน
ภิกฺขูหิ วิสุํ นิสีทิตฺวา วา ตสฺสาเยว วา ปริสาย อญฺเญหิ น กิญฺจิ
กเถตพฺพนฺติ สาเวตฺวา ตํ อธิกรณํ วินิจฺฉิตพฺพํ ฯ

ตตฺรสฺสาติ ตสฺสํ ปริสติ ภเวยฺย ฯ **เนว สุตฺตํ อาคตนฺติ** น มาติกา อาคตา ฯ **โน สุตฺตวิภงฺโคติ** วินโย น ปคุโณ ฯ **พฺยญฺชนฉายาย อตฺถํ ปฏิพาหตีติ** พฺยญฺชนมตฺตเมว คเหตฺวา อตฺถํ ปฏิเสเธติ ฯ ชาตรูปรชตเขตฺตวตฺถุปฏิคฺคหณาทีสุ วินยธเรหิ ภิกฺขูหิ อาปตฺติยา การิยมาเน ทิสฺวา กิมิเม อาปตฺติยา กาเรถ นนุ ชาตรูปรชตปฏิคฺคหณา ปฏิวิรตา โหนฺตีติ เอวํ สุตฺเต ปฏิวิรติ-มตฺตเมว วุตฺตํ นตฺถิ เอตฺถ อาปตฺตีติ วทติ ฯ อปโร ธมฺม-กถิโก สุตฺตสฺส อาคตตฺตา โอลมฺเพตฺวา นิวาเสนฺตานํ อาปตฺติยา อาโรปิยมานาย กิมิเมสํ อาโรเปถ นนุ ปริมณฺฑลํ นิวาเสสฺสามีติ สิกฺขา กรณียาติ เอวํ สิกฺขากรณมตฺตเมเวตฺถ วุตฺตํ นตฺถิ เอตฺถ อาปตฺตีติ วทติ ฯ

ยถา พหุตรา ภิกฺขูติ เอตฺถ เอเกนปิ อธิกา พหุตราว ฯ โก ปน วาโท ทฺวีหิ ตีหิ ฯ

สญฺญตฺติยาติ สญฺญาปนตฺถาย ฯ **คูฬฺหกนฺติอาทีสุ** อลชฺชุสฺ-สนฺนาย ปริสาย คูฬฺหโก สลากคาโห กาตพฺโพ ฯ ลชฺชุสฺสนฺนาย วิวฏโก ฯ พาลุสฺสนฺนาย สกณฺณชปฺปโก ฯ **วณฺณาวณฺณาโย กตฺวาติ** ธมฺมวาทีนญฺจ อธมฺมวาทีนญฺจ สลากาโย นิมิตฺตสญฺญํ อาโรเจตฺวา อญฺญมญฺญํ วิสภาคา กาตพฺพา ฯ ตโต ตา สพฺพาปิ จีวรโภเค กตฺวา วุตฺตนเยเนว คาเหตพฺพา ฯ **ทุคฺคโหติ ปจฺจุกฺ-กฑฺฒิตพฺพนฺติ** ทุคฺคหิตา สลากาโยติ วตฺวา ปุน คาเหตฺวา ยาวตติยํ คาเหตพฺพา ฯ **สุคฺคโหติ สาเวตพฺพนฺติ** เอกสฺมึปิ ธมฺมวาทิสฺมึ

อติเรเก ชาเต สุคฺคหิตา สลากาโยติ สาเวตพฺพํ ฯ ยถา จ เต
ธมฺมวาทิโน วทนฺติ ตถา ตํ อธิกรณํ วูปสเมตพฺพนฺติ ฯ
อถ ยาวตติยํปิ อธมฺมวาทิโน พหุตราว โหนฺติ ฯ อชฺช
อกาโล เสฺว ชานิสฺสามาติ วุฏฺฐหิตฺวา อลชฺชีนํ ปกฺขํ วิเภทตฺถาย
ธมฺมวาทิปกฺขํ ปริเยสิตฺวา ปุนทิวเส สลากคาโห กาตพฺโพ ฯ
อยํ คูฬฺหโก สลากคาโห ฯ สกณฺณชปฺปเก ปน **คหิเต**
วตฺตพฺโพติ เอตฺถ สเจ สงฺฆตฺเถโร อธมฺมวาทิสลากํ คณฺหาติ
โส เอวํ อวโพเธตพฺโพ ภนฺเต ตุมฺเห มหลฺลกา วโย
อนุปฺปตฺตา ตุมฺหากํ เอตํ น ยุตฺตํ อยํ ปน อธมฺมวาทิ-
สลากาติ ฯ ตสฺส อิตรา สลากา ทสฺเสตพฺพา ฯ สเจ โส ตํ
คณฺหาติ ทาตพฺพา ฯ อถ เนว อวพุชฺฌติ ฯ ตโต มา
กสฺสจิ อาโรเจหีติ วตฺตพฺโพ ฯ เสสํ วุตฺตนยเมว ฯ **วิวฏโกติ**
วิวฏตฺโถเยว ฯ

ปาราชิกสามนฺตํ วาติ เอตฺถ เมถุนธมฺเม ปาราชิกสามนฺตํ
นาม ทุกฺกฏํ โหติ ฯ เสเสสุ อทินฺนาทานาทีสุ ถุลฺลจฺจยํ ฯ
นิเวเธนฺตนฺติ น สรามีติ วจเนน นิพฺเพธิยมานํ ฯ **อติเวเธตีติ**
อิงฺฆายสฺมาติอาทิวจเนหิ อติเวธิยติ ฯ สรามิ โข อหํ อาวุโสติ
ปาราชิกํ ปฏิจฺฉาทนตฺถาย เอวํ ปฏิชานาติ ฯ ปุน เตน อติเวธิย-
มาโน สรามิ โขติ ปฏิญฺญํ ทตฺวา อิทานิ มํ นาเสสฺสนฺตีติ
ภเยน ทวาย เมติอาทิมาห เอตสฺส ตสฺสปาปิยสิกากมฺมํ
กาตพฺพํ ฯ สเจ สีลวา ภวิสฺสติ วตฺตํ ปูเรตฺวา ปฏิปสฺสทฺธึ

ลภิสฺสติ ฯ โน เจ ตถา นาสิตโกว ภวิสฺสติ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ
อุตฺตานเมวาติ ฯ

สมถกฺขนฺธก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ขุทฺทกวตฺถุกฺขนฺธก วณฺณนา

ขุทฺทกวตฺถุกฺขนฺธเก ฯ **มลฺลมุฏฺฐิกาติ** มุฏฺฐิมลฺลา ฯ **คาม-ปูฏวาติ** ฉวิราคมณฺฑนานุยุตฺตา นาคริกมนุสฺสา ฯ **คามโปตกาติปิ** ปาโฐ ฯ เอเสวตฺโถ ฯ

ถมฺเภติ นหานติฏฺเฐ นิกฺขนิตฺวา ฐปิตตฺถมฺเภ ฯ

กุฑฺเฑติ อิฏฺฐกสิลาทารุกุฑฺฑานํ อญฺญตรสฺมึ ฯ

อฏฺฐาเน นหายนฺตีติ เอตฺถ อฏฺฐานํ นาม รุกฺขํ ผลกํ วิย ตจฺเฉตฺวา อฏฺฐปทากาเรน ราชิโย ฉินฺทิตฺวา นหานติฏฺเฐ นิกฺขนนฺติ ฯ ตตฺถ จุณฺณานิ อากิริตฺวา มนุสฺสา กายํ ฆํสนฺติ ฯ

คนฺธพฺพหตฺถเกนาติ นหานติฏฺเฐ ฐปิเตน ทารุมยหตฺเถน ฯ เตน กิร จุณฺณานิ คเหตฺวา มนุสฺสา สรีรํ ฆํสนฺติ ฯ

กุรุวินฺทกสุตฺติยาติ กุรุวินฺทกปาสาณจุณฺณานิ ลาขาย มทฺทิตฺวา กตคุฬิกกลาปโก วุจฺจติ ฯ ตํ อุโภสุ อนฺเตสุ คเหตฺวา สรีรํ ฆํสนฺติ ฯ

วิคฺคยฺห ปริกมฺมํ การาเปนฺตีติ อญฺญมญฺญํ สรีเรน สรีรํ ฆํสนฺติ ฯ มลฺลกนฺนาม มกรทนฺตเก ฉินฺทิตฺวา มลฺลกมูลสณฺฐาเนน กตมลฺลกํ วุจฺจติ ฯ อิทํ คิลานสฺสาปิ น วฏฺฏติ ฯ อกตมลฺลกํ นาม มกรทนฺเต อฉินฺทิตฺวา กตํ อิทํ อคิลานสฺส น วฏฺฏติ ฯ

อิฏฺฐกขณฺฑํ ปน กปาลขณฺฑํ วา วฏฺฏติ ฯ

อุกฺกาสิกนฺติ วตฺถวฏฺฏึ ฯ ตสฺมา นหายนฺตสฺส ยสฺส กสฺสจิ นหานสาฏกวฏฺฏิยา ปิฏฺฐึ ฆํสิตุํ วฏฺฏติ ฯ

ปุถุปาณิกนฺติ หตฺถปริกมฺมํ วุจฺจติ ฯ ตสฺมา สพฺเพสํ หตฺเถน ปฏฺฐิปริกมฺมํ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ

วลฺลิกาติ กณฺณโต นิกฺขนฺตมุตฺโตลมฺพิกาทีนํ เอตํ อธิวจนํ ฯ น เกวลญฺจ วลฺลิกาเยว ยงฺกิญฺจิ กณฺณปิลนฺธนํ อนฺตมโส ตาลปณฺณํปิ น วฏฺฏติ ฯ **ปามงฺคนฺติ** ยงฺกิญฺจิ ปามงฺคสุตฺตํ ฯ **กณฺฐสุตฺตกนฺติ** ยงฺกิญฺจิ คีวูปคํ อาภรณํ ฯ **กฏิสุตฺตกนฺติ** ยงฺกิญฺจิ กฏิปิลนฺธนํ อนฺตมโส สุตฺตตนฺตุมตฺตํปิ ฯ **โอวฏฺฏิกนฺติ** วลยํ ฯ เกยูราทีนิ ปากฏาเนว ฯ ยงฺกิญฺจิ อาภรณํ น วฏฺฏติ ฯ

ทุมาสิกํ วา ทฺวงฺคุลํ วาติ เอตฺถ สเจ เกสา อนฺโต-เทฺวมาเส ทฺวงฺคุลํ ปาปุณนฺติ อนฺโตเทฺวมาเสเยว ฉินฺทิตพฺพา ฯ ทฺวงฺคุลํ อติกฺกเมตุํ น วฏฺฏติ ฯ สเจปิ น ทีฆา ทฺวิมาสโต เอกทิวสํปิ อติกฺกเมตุํ น ลภติเยว ฯ เอวมยํ อุภเยนาปิ อุกฺกฏฺฐปริจฺเฉโทว วุตฺโต ฯ ตโต โอรมฺปน น วฏฺฏนภาโว นาม นตฺถิ ฯ

โกจฺเฉน โอสณฺเหนฺตีติ โกจฺเฉน โอลิกฺขิตฺวา สนฺนิสีทาเปนฺติ ฯ **ผณเกนาติ** ทนฺตมยาทีสุ เยนเกนจิ ฯ **หตฺถผณเกนาติ** หตฺเถเนว ผณกิจฺจํ กโรนฺตา องฺคุลีหิ โอสณฺเหนฺติ ฯ **สิตฺถเตลเกนาติ** มธุ-สิตฺถกนิยาสาทีสุ เยนเกนจิ จิกฺกเลน ฯ **อุทกเตลเกนาติ** อุทกมิสฺสเกน

เตเลน ฯ มณฺฑนตฺถาย สพฺพตฺถ ทุกฺกฏํ ฯ อุทฺธคฺคานิ ปน
โลมานิ อนุโลมนิปาตนตฺถํ หตฺถํ เตเมตฺวา สีสํ ปุญฺฉิตพฺพํ ฯ
อุณฺหาภิตตฺตรชสฺสิรานํปิ อลฺลหตฺเถน ปุญฺฉิตุํ วฏฺฏติ ฯ

น ภิกฺขเว อาทาเส วา อุทกปตฺเต วาติ เอตฺถ กํส-
ปตฺตาทีนิปิ เยสุ มุขนิมิตฺตํ ปญฺญายติ สพฺพานิ อาทาสสงฺขเมว
คจฺฉนฺติ ฯ กญฺชิยาทีนิปิ อุทกปตฺตสงฺขเมว ฯ ตสฺมา ยตฺถ กตฺถจิ
โอโลเกนฺตสฺส ทุกฺกฏํ ฯ

อาพาธปฺปจฺจยาติ สญฺฉวิ นุโข เม วโณ อุทาหุ น ตาวาติ
ชานนตฺถํ ชิณฺโณ นุโขมฺหิ โนติ เอวมายุสงฺขารํ โอโลกนตฺถํปิ
วฏฺฏตีติ วุตฺตํ ฯ

มุขํ อาลิมฺเปนฺตีติ วิปฺปสนฺนจฺฉวิภาวกเรหิ มุขเลปเนหิ
อาลิมฺเปนฺติ ฯ **อุมฺมทฺเทนฺตีติ** นานาอุมฺมทฺทเนหิ อุมฺมทฺเทนฺติ ฯ
จุณฺเณนฺตีติ มุขจุณฺณเกน มกฺเขนฺติ ฯ **มโนสิลกาย มุขํ ลญฺเฉนฺตีติ**
มโนสิลาย ติลกาทีนิ ลญฺฉนานิ กโรนฺติ ฯ ตานิ หริตาลาทีหิปิ
น วฏฺฏนฺติเยว องฺคราคาทโย ปากฏาเยว ฯ สพฺพตฺถ ทุกฺกฏํ ฯ

น ภิกฺขเว นจฺจํ วาติอาทีสุ ยงฺกิญฺจิ นจฺจํ อนฺตมโส
โมรนจฺจํปิ ทสฺสนาย คจฺฉนฺตสฺส ทุกฺกฏํ ฯ สยํปิ นจฺจนฺตสฺส
วา นจฺจาเปนฺตสฺส วา ทุกฺกฏเมว ฯ คีตํปิ ยงฺกิญฺจิ นฏคีตํ วา
สาธุคีตํ วา อนฺตมโส ทนฺตคีตํปิ ฯ มยํ คายิสฺสามาติ ปุพฺพภาเค
โอกูชนฺตา กโรนฺติ เอตํปิ น วฏฺฏติ ฯ สยํ คายนฺตสฺสาปิ
คายาเปนฺตสฺสาปิ ทุกฺกฏเมว ฯ วาทิตมฺปิ ยงฺกิญฺจิ น วฏฺฏติ ฯ

ยมฺปน นิฏฺฐหนฺโต วา สาสงฺเก วา ฐิโต อจฺฉรํ วา โปเถติ ปาณึ วา ปหรติ ตตฺถ อนาปตฺติ ฯ สพฺพํ อนฺตรารามเ ฐิตสฺส ปสฺสโต อนาปตฺติ ฯ ปสฺสิสฺสามีติ วิหารโต วิหารํ คจฺฉนฺตสฺส อาปตฺติเยว ฯ อาสนสาลายํ นิสินฺโน ปสฺสติ อนาปตฺติ ฯ ปสฺสิสฺสามีติ อุฏฺฐหิตฺวา คจฺฉโต อาปตฺติ ฯ วีถิยํ ฐตฺวา คีวํ ปริวตฺเตตฺวา ปสฺสโตปิ อาปตฺติเยว ฯ

สรกุตฺตินฺติ สรกิริยํ ฯ **ภงฺโค โหตีติ** อลทฺธํ สมาธึ อุปฺปาเทตุํ น สกฺโกติ ลทฺธํ สมาปชฺชิตุํ ฯ **ปจฺฉิมา ชนตาติ** อมฺหากํ อาจริยาปิ อุปชฺฌายาปิ เอวํ คายึสูติ ปจฺฉิมา ชนตา ทิฏฺฐานุคตึ อาปชฺชติ ตเถว คายติ ฯ **น ภิกฺขเว อายตเกนาติ** เอตฺถ อายตโก นาม ตนฺตํ วตฺตํ ภินฺทิตฺวา อกฺขรานิ วินาเสตฺวา ปวตฺโต ฯ ธมฺเม ปน สุตฺตนฺตวตฺตํ นาม อตฺถิ ชาตกวตฺตํ นาม อตฺถิ คาถาวตฺตํ นาม อตฺถิ ตํ วินาเสตฺวา อติทีฆํ กาตุํ น วฏฺฏติ ฯ จตุรสฺเสน วตฺเตน ปริมณฺฑลานิ ปทพฺยญฺชนานิ ทสฺเสตพฺพานิ ฯ

สรภญฺญนฺติ สเรน ภณนํ ฯ สรภญฺเญ กิร ตรงฺควตฺตโทหก-วตฺตคลิตวตฺตาทีนิ ทฺวตฺตึสวตฺตานิ อตฺถิ ฯ เตสุ ยํ อิจฺฉติ ตํ กาตุํ ลภติ ฯ สพฺเพสํ ปทพฺยญฺชนานํ อวินาเสตฺวา วิการมกตฺวา สมณสารุปฺเปน จตุรสฺเสน นเยน ปวตฺตนํเยว ลกฺขณํ ฯ

พาหิรโลมึ อุณฺณินฺติ อุณฺณโลมานิ พหิ กตฺวา อุณฺณ-ปาวารํ ปารุปนฺติ ฯ ตถา ธาเรนฺตสฺส ทุกฺกฏํ ฯ โลมานิ อนฺโต

กตฺวา ปารุปิตุํ วฏฺฏติ ฯ

สมณกปฺปกถา ภูตคามสิกฺขาปทวณฺณนายํ วุตฺตา ฯ

น ภิกฺขเว อตฺตโน องฺคชาตนฺติ องฺคชาตํ ฉินฺทนฺตสฺเสว ถุลฺลจฺจยํ ฯ อญฺญํ ปน กณฺณนาสงฺคุลิอาทีนํ ยงฺกิญฺจิ ฉินฺทนฺตสฺส ตาทิสํ วา ทุกฺขํ อุปฺปาเทนฺตสฺส ทุกฺกฏํ ฯ อหิกีฏทฏฺฐาทีสุ ปน อญฺญอาพาธปฺปจฺจยา วา โลหิตํ วา โมเจนฺตสฺส ฉินฺทนฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ

จนฺทนคณฺฐี อุปฺปนฺนา โหตีติ จนฺทนฆฏิกา อุปฺปนฺนา โหติ ฯ โส กิร อุทฺธญฺจ อโธ จ ชาลานิ ปริกฺขิปาเปตฺวา คงฺคาย นทิยา กีฬติ ฯ ตสฺสา นทิยา โสเตน วุยฺหมานา จนฺทนคณฺฐี อาคนฺตฺวา ชาเล ลคฺคิ ฯ ตมสฺส ปริสา อาหริตฺวา อทํสุ ฯ เอวํ สา อุปฺปนฺนา โหติ ฯ **อิทฺธิปาฏิหาริยนฺติ** เอตฺถ วิกุพฺพน-อิทฺธิปาฏิหาริยํ ปฏิกฺขิตฺตํ ฯ อธิฏฺฐานอิทฺธิ ปน อปฺปฏิกฺขิตฺตาติ เวทิตพฺพา ฯ

น ภิกฺขเว โสวณฺณมโย ปตฺโตติอาทีสุ สเจ หิ คิหี ภตฺตคฺเคสุ สุวณฺณตฏฺฏกาทีสุ พฺยญฺชนํ กตฺวา อุปนาเมนฺติ อามสิตุํปิ น วฏฺฏติ ฯ ผลิกมยกาจมยกํสมยาทีนิ ปน ตฏฺฏกาทีนิ ภาชนานิ ปุคฺคลิกปริโภเคเนว น วฏฺฏนฺติ ฯ สงฺฆิกปริโภเคน วา คิหิวิกฏานิ วา วฏฺฏนฺติ ฯ ตมฺพโลหมโยปิ ปตฺโต น วฏฺฏติ ฯ ถาลกํ ปน วฏฺฏตีติ อิทํ สพฺพํ กุรุนฺทิยํ วุตฺตํ ฯ **มณิมโยติ** เอตฺถ ปน อินฺทนีลาทิมณิมโย วุตฺโต ฯ **กํสมโยติ** เอตฺถ

วฏฺฏโลหมโยปิ สงฺคหิโต ฯ

ลิขิตุนฺติ ตนุกรณตฺถาเยตํ วุตฺตํ ฯ

ปกติมณฺฑลนฺติ มกรทนฺตฉินฺทกมณฺฑลเมว ฯ

อาวตฺติตฺวาติ อญฺญมญฺญํ ปหริตฺวา ฯ

ปตฺตาธารกนฺติ เอตฺถ ทนฺตวลีเวตฺตาทีหิ กเต ภูมิอาธารเก ตโย ทารุอาธารเก เทฺว ปตฺเต อุปรุปริ ฐเปตุํ วฏฺฏตีติ กุรุนฺทิยํ วุตฺตํ ฯ มหาอฏฺฐกถายํ ปน วุตฺตํ ภูมิอาธารเก ติณฺณํ ปตฺตานํ อโนกาเส เทฺว ฐเปตุํ วฏฺฏติ ทารุอาธารกทณฺฑาธารเกสุปิ สุสชฺชิเตสุ เอเสว นโย ภมโกฏิสทิโส ปน ทารุอาธารโก ตีหิ ทณฺฑเกหิ พทฺโธ ทณฺฑกาธารโก จ เอกสฺสปิ ปตฺตสฺส อโนกาโส ตตฺถ ฐเปตฺวาปิ หตฺเถน คเหตฺวา เอวํ นิสีทิตพฺพํ ภูมิยํ ปน นิกฺกุชฺชิตฺวา เอกเมว ฐเปตพฺพนฺติ ฯ

มิฒนฺเตติ อาลินฺทกมิฒกาทีนํ อนฺเต ฯ สเจ ปน ปริวตฺเตตฺวา ตตฺเถว ปติฏฺฐาติ เอวรูปาย วิตฺถิณฺณาย มิฒิยาว ฐเปตุํ วฏฺฏติ ฯ

ปริภณฺฑนฺเตติ พาหิรปสฺเส กตาย ตนุกมิฒิกาย อนฺเต ฯ มิฒิยํ วุตฺตนเยเนว เอตฺถาปิ วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ

โอฬกนฺติ ยํ ปตฺถริตฺวา ปตฺโต ฐปียติ ตสฺมึ ปน อสติ กฏสารเก วา ตฏฺฏิกาย วา มตฺติกปริภณฺฑกตาย ภูมิยา วา ยตฺถ น ทุสฺสติ ตถารูปาย วา พาลิกาย วา ฐเปตุํ วฏฺฏติ ฯ ปํสุรชาทีสุ ปน ขรภูมิยํ วา ฐเปนฺตสฺส ทุกฺกฏํ ฯ

ปตฺตมาฬกนฺติ อิฏฺฐกาหิ วา ทารูหิ วา กาตุํ วฏฺฏติ ฯ

ปตฺตกุณฺโฑลิกาติ มหามุขกุณฺฑลสณฺฐานา ภณฺฑกุกฺขลิกา วุจฺจติ ฯ

โย ลคฺเคยฺยาติ ยตฺถ กตฺถจิ ลคฺเคนฺตสฺส ทุกฺกฏเมว ฯ จีวรวํเสปิ พนฺธิตฺวา ฐเปตุํ น วฏฺฏติ ฯ ภณฺฑกฏฺฐปนตฺถเมว วา กตํ โหตุ นิสีทนสยนตฺถํ วา ยตฺถ กตฺถจิ มญฺเจ วา ปีเฐ วา ฐเปนฺตสฺส ทุกฺกฏํ ฯ อญฺเญน ปน ภณฺฑเกน สทฺธึ พนฺธิตฺวา ฐเปตุํ วฏฺฏติ ฯ อฏฺฏนิยํ พนฺธิตฺวา โอลมฺเพตุํ วา วฏฺฏติ ฯ พนฺธิตฺวา อุปริ ฐเปตุํ น วฏฺฏติเยว ฯ สเจ ปน มญฺจํ วา ปีฐํ วา อุกฺขิปิตฺวา จีวรวํสาทีสุ อฏฺฏกจฺฉนฺเนน ฐปิตํ โหติ ตตฺถ ฐเปตุํ วฏฺฏติ ฯ อํสวทฺธเกน อํสกูเฏ ลคฺเคตฺวา องฺเก ฐเปตุํ วฏฺฏติ ฉตฺเต ภตฺตปูโรปิ อํสกูเฏ ลคฺคิตปตฺโตปิ ฐเปตุํ น วฏฺฏติ ฯ ภณฺฑเกน ปน สทฺธึ พนฺธิตฺวา วา อฏฺฏกํ พนฺธิตฺวา ฐปิเต วา โยโกจิ ฐเปตุํ วฏฺฏติ ฯ

ปตฺตหตฺเถนาติ เอตฺถ น เกวลํ ยสฺส ปตฺโต หตฺเถ โสเยว ปตฺตหตฺโถ น เกวลญฺจ กวาฏเมว ปณาเมตุํ น ลภติ ฯ อปิ จ โข ปน หตฺเถ วา ปิฏฺฐิปาเท วา ยตฺถ กตฺถจิ สรีราวยเว ปตฺตสฺมึ สติ หตฺเถน วา ปิฏฺฐิปาเทน วา สีเสน วา เยน วา เกนจิ สรีราวยเวน กวาฏํ วา ปณาเมตุํ ฆฏิกํ วา อุกฺขิปิตุํ สูจึ วา กุญฺจิกาย อปาปุริตุํ° น ลภติ ฯ อํสกูเฏ ปน ปตฺตํ" ลคฺเคตฺวา ยถาสุขํ กวาฏํ อปาปุริตุํ° ลภติเยว ฯ

๑. อวาปุริตุนฺติปิ.

ตุมฺพกฏาหนฺติ อลาพุกฏาหํ วุจฺจติ ฯ ตํ ปริหริตุํ น วฏฺฏติ ฯ ลภิตฺวา ปน ตาวกาลิกํ ปริภุญฺชิตุํ วฏฺฏติ ฯ ฆฏิกฏาเหปิ เอเสว นโย ฯ **ฆฏิกฏาหนฺติ** ฆฏิกปาลํ ฯ

อพฺภุมฺเมติ อุตฺราสวจนเมตํ ฯ **สพฺพปํสุกูลิเกนาติ** เอตฺถ จีวรญฺจ มญฺจปีฐญฺจ ปํสุกูลํ วฏฺฏติ ฯ อชฺโฌหรณียมฺปน ทินฺนกเมว คเหตพฺพํ ฯ

จลกานีติ ฉฑฺเฑตฺวา วเมตฺวา อปฺปวิฏฺฐามิสานิ ฯ **อฏฺฐิกานีติ** มจฺฉมํสอฏฺฐิกานิ ฯ **อุจฺฉิฏฺโฐทกนฺติ** มุขวิกฺขาลโนทกํ ฯ เอเตสุ ยงฺกิญฺจิ ปตฺเตน นีหรนฺตสฺส ทุกฺกฏํ ฯ ปตฺตํ ปฏิคฺคหณํ กตฺวา หตฺถํ โธวิตุมฺปิ น ลภติ ฯ หตฺถโธวนปาทโธวนอุทกมฺปิ ปตฺเต อากิริตฺวา นีหริตุํ น วฏฺฏติ ฯ อนุจฺฉิฏฺฐํ วิสุทฺธปตฺตํ อุจฺฉิฏฺฐหตฺเถน คณฺหิตุํ น วฏฺฏติ ฯ วามหตฺเถน ปเนตฺถ อุทกํ อาสิญฺจิตฺวา เอกํ อุทกคณฺฑุสํ คเหตฺวา อุจฺฉิฏฺฐหตฺเถน คณฺหิตุํ วฏฺฏติ ฯ เอตฺตาวตาปิ หิ โส อุจฺฉิฏฺฐปตฺโต โหติ ฯ อุจฺฉิฏฺฐหตฺถมฺปน พหิ อุทเกน วิกฺขาเลตฺวา คเหตุํ วฏฺฏติ ฯ มจฺฉมํสผลาผลาทีนิ ขาทนฺโต ยํ ตตฺถ อฏฺฐึ วา จลกํ วา ฉฑฺเฑตุกาโม โหติ ตํ ปตฺเต ฐเปตุํ น ลภติ ฯ ยํ ปน ปฏิขาทิตุกาโม โหติ ตํ ปตฺเต ฐเปตุํ ลภติ ฯ อฏฺฐิกกณฺฏกาทีนิ ตตฺเถว กตฺวา หตฺเถน ลุญฺจิตฺวา ขาทิตุํ วฏฺฏติ ฯ มุขโต นีหตํ ปน ยงฺกิญฺจิ ปุน ขาทิตุกาโม โหติ ตํ ปตฺเต ฐเปตุํ น ลภติ ฯ สิงฺคิเวร-นาฬิเกรขณฺฑาทีนิ ฑํสิตฺวา ปุน ฐเปตุํ ลภติ ฯ

นมตกนฺติ สตฺถกเวฐนกปิโลติกขณฺฑํ ฯ

ทณฺฑสตฺถกนฺติ ปิปฺผลกํ วา อญฺญํปิ วา ยงฺกิญฺจิ ทณฺฑํ โยเชตฺวา กตสตฺถกํ ฯ

กณฺณกิตาโย โหนฺตีติ มลคฺคหิตา โหนฺติ ฯ **กิญฺเญน ปูเรตุนฺติ** กิญฺญจุณฺเณน ปูเรตุํ ฯ **สตฺตุยาติ** หลิทฺทมิสฺสเกน ปิฏฺฐจุณฺเณน ปูเรตุํ ฯ สริตกนฺติ ปาสาณจุณฺณํปิ วุจฺจติ ฯ เตน ปูเรตุํ อนุชานามีติ อตฺโถ ฯ **มธุสิตฺถเกน สาเรตุนฺติ** มธุสิตฺถเกน มกฺเขตุํ ฯ **สริตกมฺปิ ปริภิชฺชตีติ** ตํ มกฺขิตมธุสิตฺถกํ ภิชฺชติ ฯ **สริตสิปาฏิกนฺติ** มธุสิตฺถกปิโลติกํ สตฺถโกสกํ ฯ สิปาฏิกา ปน สริตสิปาฏิกาย อนุโลมาติ กุรุนฺทิยํ วุตฺตํ ฯ

กฐินนฺติ นิสฺเสณีปิ ตตฺถ อตฺถริตพฺพํ กฏสารกกิลญฺชานํ อญฺญตรมฺปิ ฯ **กฐินรชฺชุนฺติ** ยาย ทุปฺปฏฺฏจีวรํ สิพฺพนฺตา กฐิเน จีวรํ พนฺธนฺติ ฯ **กฐินํ นปฺปโหตีติ** ทีฆสฺส ภิกฺขุโน ปมาเณน กตํ กฐินํ ตตฺถ รสฺสสฺส ภิกฺขุโน จีวรํ อตฺถริยมานํ นปฺปโหติ อนฺโตเยว โหติ ทณฺฑเก น ปาปุณาตีติ อตฺโถ ฯ **ทณฺฑกฐินนฺติ** ตสฺส มชฺเฌ อิตรสฺส ภิกฺขุโน ปมาเณน อญฺญํ นิสฺเสณึ พนฺธิตุํ อนุชานามีติ อตฺโถ ฯ **วิทลกนฺติ** ทณฺฑกฐินปฺปมาเณน กฏสารกสฺส ปริยนฺเต ปฏิสํหริตฺวา ทุคฺคุณกรณํ ฯ สลากนฺติ ทุปฺปฏฺฏจีวรสฺส อนฺตเร ปเวสนสลากํ ฯ **วินทฺธนรชฺชุนฺติ**[๑] ตตฺถ มหานิสฺเสณิยา สทฺธึ ขุทฺทกนิสฺเสณึ วินทฺธิตรชฺชุํ[๒] ฯ **วินทฺธนสุตฺตกนฺติ**[๓] ขุทฺทกนิสฺเสณิยา

๑. วินนฺธนรชฺชุนฺตีติปิ ฯ ๒. วินนฺธิตํ รชฺชุํ อิติปิ ฯ ๓. วินนฺธนสุตฺตกนฺตีติปิ ฯ

จีวรํ วินทฺธิตสุตฺตกํ[๑] ฯ **วินทฺธิตฺวา**[๒] **จีวรํ สิพฺเพตฺนฺติ** เตน สุตฺตเกน ตตฺถ จีวรํ วินทฺธิตฺวา[๒] สิพฺเพตุํ ฯ วิสมา โหนฺตีติ กาจิ ขุทฺทกา โหนฺติ กาจิ มหนฺตา ฯ **กฬิมฺพกนฺติ** ปมาณสญฺญากรณํ ยงฺกิญฺจิ ตาลปณฺณาทึ ฯ **โมฆสุตฺตกนฺติ** วฑฺฒกีนํ ทารูสุ กาฬสุตฺเตน วิย หลิทฺทิสุตฺเตน สญฺญากรณํ ฯ

องฺคุลิยา ปฏิคฺคณฺหนฺตีติ สูจิมุขํ องฺคุลิยา ปฏิจฺฉนฺติ ฯ **ปฏิคฺคหนฺติ** องฺคุลิโกสกํ ฯ อาเวสนวิตฺถกนฺนาม ยงฺกิญฺจิ ปาติจงฺโกฏกาทิ ฯ **อุจฺจวตฺถุกนฺติ** ปํสุํ อากิริตฺวา อุจฺจวตฺถุกํ กาตุํ อนุชานามีติ อตฺโถ ฯ

โอคุมฺเพตฺวา อุลฺลิตฺตาวลิตฺตํ กาตุนฺติ ฉทนํ โอธุนิตฺวา ฆนทณฺฑกํ กตฺวา อนฺโต จ พหิ จ มตฺติกาย ลิมฺเปตุนฺติ อตฺโถ ฯ

โคฆํสิกายาติ เวฬุํ วา รุกฺขทณฺฑกํ วา อนฺโต กตฺวา เตน สทฺธึ สงฺฆริตุนฺติ อตฺโถ ฯ **พนฺธนรชฺชุนฺติ** ตถา สงฺฆริตสฺส พนฺธนรชฺชุํ ฯ

กฏฺฐจฺฉุปริสฺสาวนํ นาม ตีสุ ทณฺฑเกสุ วินทฺธิตฺวา[๒] กตํ ฯ

โย น ทเทยฺยาติ อปริสฺสาวนกสฺเสว โย น ททาติ ตสฺเสว อาปตฺติ ฯ โย ปน อตฺตโน หตฺเถ ปริสฺสาวเน วิชฺชมาเนปิ ยาจติ ตสฺส น อกามา ทาตพฺพํ ฯ

ทณฺฑกปริสฺสาวนนฺติ รชกานํ ขารปริสฺสาวนํ วิย จตูสุ ปาเทสุ พนฺธนิสฺเสณิกาย สาฏกํ พนฺธิตฺวา มชฺเฌ ทณฺฑเก อุทกํ อาสิญฺจิ-ตพฺพํ ฯ ตํ อุโภปิ โกฏฺฐาเส ปูเรตฺวา ปริสฺสาวติ ฯ โอตฺถริกํ

๑. วินนฺธิตุํ สุตฺตกํ อิติปิ ฯ ๒. วินนฺธิตฺวา ฯ

นาม ยํ อุทเก โอตฺถริตฺวา ฆเฏน อุทกํ คณฺหนฺติ ฯ ตํ หิ
จตูสุ ทณฺฑเกสุ วตฺถํ พนฺธิตฺวา อุทเก จตฺตาโร ขาณุเก นิกฺขนิตฺวา
เตสุ พนฺธิตฺวา สพฺเพ ปริยนฺเต อุทกโต โมเจตฺวา มชฺเฌ โอตฺถริตฺวา
ฆเฏน อุทกํ คณฺหนฺติ ฯ

มกสกุฏิกาติ จีวรกุฏิกา วุจฺจติ ฯ

อภิสนฺนกายาติ เสมฺหาทิโทสาภิสนฺนกายา ฯ

อคฺคฬวฏฺฏิ นาม ทฺวารพาหาย สมปฺปมาโณเยว อคฺคฬตฺถมฺโภ
วุจฺจติ ยตฺถ ตีณิ จตฺตาริ ฉิทฺทานิ กตฺวา สูจิโย เทนฺติ ฯ
กปิสีสกํ นาม ทฺวารพาหํ วิชฺฌิตฺวา ตตฺถ ปเวสิโต อคฺคฬปาสโก
วุจฺจติ ฯ **สูจิกาติ** ตตฺถ มชฺเฌ ฉิทฺทํ กตฺวา ปเวสิตา ฯ
ฆฏิกาติ อุปริ โยชิตา ฯ **มณฺฑลิกํ กาตุนฺติ** นีจวตฺถุกํ จินิตุํ ฯ
ธูมเนตฺตนฺติ ธูมนิกฺขมนฉิทฺทํ ฯ

วาเสตุนฺติ คนฺเธหิ วาเสตุํ ฯ

อุทกนิธานนฺติ อุทกฏฺฐปนฏฺฐานํ ตตฺถ ฆเฏน อุทกํ ฐเปตฺวา
สราวเกน วลญฺเชตพฺพํ ฯ

โกฏฺฐโกติ ทฺวารโกฏฺฐโก ฯ

ติสฺโส ปฏิจฺฉาทิโยติ เอตฺถ ชนฺตาฆรปฏิจฺฉาทิ จ อุทก-
ปฏิจฺฉาทิ จ ปริกมฺมํ กโรนฺตสฺเสว วฏฺฏติ เสเสสุ อภิวาทนาทีสุ
น วฏฺฏติ ฯ วตฺถปฏิจฺฉาทิ สพฺพกมฺเมสุ วฏฺฏติ ฯ **อุทกํ น โหตีติ**
นหานอุทกํ น โหติ ฯ

ตุลนฺติ ปณฺณิกานํ วิย อุทกอุพฺพาหนตุลํ ฯ **กรกฏโกติ**

วุจฺจติ โคเณ วา โยเชตฺวา หตฺเถหิ วา คเหตฺวา ทีฆวรตฺตาหิ อากฑฺฒนยนฺตํ ฯ **จกฺกวฏฺฏกนฺติ** อรหฏฺฆฏิยนฺตํ[๑] ฯ จมฺมขณฺฑํ นาม ตุลาย วา กรกฏเกน วา โยเชตพฺพกํ จมฺมภาชนํ ฯ

ปากฏา โหตีติ อปริกฺขิตฺตา โหติ ฯ

อุทกปุญฺฉนีติ ทนฺตมยาปิ วิสาณมยาปิ ทารุมยาปิ วฏฺฏติ ฯ ตสฺสา อสติ โจฬเกน อุทกํ ปจฺจุทฺธริตุํ วฏฺฏติ ฯ

อุทกมาติกนฺติ อุทกสฺส อาคมนมาติกํ ฯ

นิลฺเลขํ ชนฺตาฆรนฺนาม อาวิทฺธปกฺขปาสกํ วุจฺจติ ฯ โคปานสีนํ อุปริมณฺฑเล ปกฺขปาสเก ฐเปตฺวา กตกูฏจฺฉทนสฺเสตํ นามํ ฯ

จาตุมาสํ นิสีทเนนาติ นิสีทเนน จตฺตาโร มาเส น วิปฺปวาสิตพฺพนฺติ อตฺโถ ฯ

ปุปฺผาภิกิณฺเณสูติ ปุปฺเผหิ สณฺฐิเตสุ ฯ

นมตกนฺติ เอฬกโลเมหิ กตํ อวายิมํ จมฺมขณฺฑปริหาเรน ปริภุญฺชิตพฺพํ ฯ

อาสิตฺตกูปธานนฺนาม ตมฺพโลเหน วา รชเตน วา กตาย เปลาย เอตํ อธิวจนํ ฯ ปฏิกฺขิตฺตตฺตา ปน ทารุมยาปิ น วฏฺฏติ ฯ

มโฬริกนฺติ[๒] ทณฺฑาธารโก วุจฺจติ ฯ ยฏฺฐิอาธารกปตฺตา-ธารกปจฺฉิกปิฏฺฐานิปิ เอตฺเถว ปวิฏฺฐานิ ฯ อาธารกสงฺเขปคมนโต หิ ปฏฺฐาย ฉิทฺทํ วิทฺธํปิ อาวิทฺธํปิ วฏฺฏติเยว ฯ

๑. อรหตฺถฆฏิยนฺตํ อิติปิ ฯ ๒. มลฺโลริกนฺตีติปิ ฯ ม. มโฬริกาติ ฯ

เอกภาชเนติ เอตฺถ สเจ เอโก ภิกฺขุ ภาชนโต ผลํ วา ปูวํ วา คเหตฺวา คจฺฉติ ตสฺมึ ภิกฺขุมฺหิ อปคเต อิตรสฺส เสสกํ ภุญฺชิตุํ วฏฺฏติ ฯ อิตรสฺสาปิ ตสฺมึ ขเณ ปุน คเหตุํ วฏฺฏติ ฯ

อฏฺฐหงฺเคหีติ เอตฺถ เอเกเกนปิ องฺเคน สมนฺนาคตสฺส อนฺโตสีมาย วา นิสฺสีมํ คนฺตฺวา นทีอาทีสุ วา นิกฺกุชฺชิตุํ วฏฺฏติเยว ฯ เอวํ นิกฺกุชฺชิเต ปน ปตฺเต ตสฺส เคเห โกจิ เทยฺยธมฺโม น คเหตพฺโพ ฯ อสุกสฺส เคเห ภิกฺขํ มา คณฺหถาติ อญฺเญสุปิ วิหาเรสุ เปเสตพฺพํ ฯ อุกฺกุชฺชนกาเล ปน ยาวตติยํ ยาจาเปตฺวา หตฺถปาสํ วิชหาเปตฺวา ญตฺติทุติยกมฺเมน อุกฺกุชฺชิตพฺโพ ฯ

ปุรกฺขิตฺวาติ อคฺคโต กตฺวา ฯ **สํหรนฺตูติ** สํหริยนฺตุ ฯ **เจฬปฏิกนฺติ** เจฬสนฺถรํ ฯ โส กิร สเจ อหํ ปุตฺตํ ลจฺฉามิ อกฺกมิสฺสติ เม ภควา เจฬปฏิกนฺติ อิมินา อชฺฌาสเยน สนฺถริ ฯ อภพฺโพ เจส ปุตฺตปฏิลาภสฺส ตสฺมา ภควา น อกฺกมิ ฯ ยทิ อกฺกเมยฺย ปจฺฉา ปุตฺตํ อลภนฺโต นายํ สพฺพญฺญูติ ทิฏฺฐึ คณฺเหยฺย อิทนฺตาว ภควโต อนกฺกมเน การณํ ฯ ยสฺมา ปน ภิกฺขูปิ เย อชานนฺตา อกฺกเมยฺยุํ เต คิหีนํ ปริภูตา ภเวยฺยุํ ตสฺมา ภิกฺขู ปริภวโต โมเจตุํ สิกฺขาปทํ ปญฺญาเปสิ ฯ อิทํ สิกฺขาปทปญฺญาปเน การณํ ฯ

มงฺคลตฺถาย ยาจิยมาเนนาติ อปคตคพฺภา วา โหตุ ครุคพฺภา วา เอวรูเปสุ ฐาเนสุ มงฺคลตฺถาย ยาจิยมาเนน อกฺกมิตุํ วฏฺฏติ ฯ โธตปาทกนฺนาม ปาทโธวนฏฺฐาเน โธเตหิ ปาเทหิ

อกฺกมนตฺถาย ปจฺจตฺถรณํ อตฺถตํ โหติ ตํ อกฺกมิตุํ วฏฺฏติ ฯ

กตกนฺนาม ปทุมกณฺณิกาการํ ปาทฆํสนตฺถํ กณฺฏเก อุฏฺฐาเปตฺวา กตํ ตํ วตฺตํ วา โหตุ จตุรสฺสาทิเภทํ วา พาหุลฺลิกานุ-โยคตฺตา ปฏิกฺขิตฺตเมว เนว ปฏิคฺคเหตุํ น ปริภุญฺชิตุํ วฏฺฏติ ฯ

สกฺขราติ ปาสาโณ วุจฺจติ ฯ ปาสาณเผนโกปิ วฏฺฏติ ฯ

วิธูปนนฺติ วีชนี วุจฺจติ ฯ ตาลวณฺฏํ ปน ตาลปณฺเณหิ วา กตํ โหตุ เวฬุทนฺตวิลิเวหิ วา โมรปิญฺเชหิ วา จมฺมวิกตีหิ วา สพฺพํ วฏฺฏติ ฯ

มกสวีชนีติ ทนฺตมยวิสาณมยทณฺฑกาปิ วฏฺฏติ ฯ วากมย-วีชนิยา เกตกปาโรหกณฺฑลปณฺณาทิมยาปิ สงฺคหิตา ฯ

คิลานสฺส ฉตฺตนฺติ เอตฺถ ยสฺส กายทาโห วา จิตฺตโกโป วา โหติ จกฺขุํ วา ทุพฺพลํ อญฺโญ วา โกจิ อาพาโธ วินา ฉตฺเตน อุปฺปชฺชติ ฯ ตสฺส คาเม วา อรญฺเญ วา ฉตฺตํ วฏฺฏติ ฯ วสฺเส ปน จีวรคุตฺตตฺถํ วาฬมิคโจรภเยสุ จ อตฺตคุตฺตตฺถํปิ วฏฺฏติ ฯ เอกปณฺณฉตฺตมฺปน สพฺพตฺเถว วฏฺฏติ ฯ

อสิสฺสาติ อสิ อสฺส ฯ **วิโชตลตีติ** วิโชเตติ ฯ

ทณฺฑสมฺมตินฺติ เอตฺถ ปมาณยุตฺโต จตุหตฺโถเยว ทณฺโฑ สมฺมนฺนิตฺวา ทาตพฺโพ ฯ ตโต โอนาติริตฺโต วินาปิ สมฺมติยา สพฺเพสํ วฏฺฏติ ฯ

สิกฺกา ปน อคิลานสฺส น วฏฺฏติ ฯ คิลานสฺสาปิ สมฺมนฺนิตฺวาว ทาตพฺพา ฯ

โรมฏฺฐกสฺสาติ เอตฺถ ชเปตฺวา โรมฏฺฐกํ เสสานํ อุคฺคารํ มุเข สนฺถาเรตฺวา คิลนฺตานํ อาปตฺติ ฯ สเจ ปน อสนฺถริตเมว ปรคลํ คจฺฉติ วฏฺฏติ ฯ

ยํ ทียมานนฺติ อิทํ โภชนวคฺเค วณฺณิตเมว ฯ

กุปฺปํ กริสฺสามีติ สทฺทํ กริสฺสามิ ฯ นขาทีหิ นขจฺเฉทเน อาปตฺติ นตฺถิ ฯ อตฺตานุรกฺขนตฺถํ ปน นขจฺเฉทนํ อนุญฺญาตํ ฯ

วีสติมฏฺฐนฺติ วีสติปิ นเข ลิขิตมฏฺเฐ การาเปนฺติ ฯ **มลมตฺตนฺติ** นขโต มลมตฺตํ อปกฑฺฒิตุํ อนุชานามีติ อตฺโถ ฯ

ขุรสิปาฏิกนฺติ ขุรโกสกํ ฯ

มสฺสุํ กปฺปาเปนฺตีติ กตฺตริยา มสฺสุํ เฉทาเปนฺติ ฯ **มสฺสุํ วฑฺฒาเปนฺตีติ** มสฺสุํ ทีฆํ การาเปนฺติ ฯ **โคโลมิกนฺติ** หนุกมฺหิ ทีฆํ กตฺวา ฐปิตํ เอฬกมสฺสุกํ วุจฺจติ ฯ จตุรสฺสกนฺติ จตุกฺโกณํ ฯ **ปริมุขนฺติ** อุเร โลมราชิสํหรณํ ฯ **อฑฺฒรุกนฺติ** อุทเร โลมราชิฐปนํ ฯ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ มสฺสุกปฺปนาทีสุ สพฺพตฺถ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส ฯ

อาพาธปฺปจฺจยา สมฺพาเธ โลมนฺติ คณฺฑวณรุจิอาทิอาพาธปฺปจฺจยา[๑] ฯ

อาพาธปฺปจฺจยา กตฺตริกายาติ คณฺฑวณรุจิสีสโรคาพาธปฺปจฺจยา[๑] ฯ

สกฺขราทีหิ นาสิกโลมคาหาปเน อาปตฺติ นตฺถิ ฯ

๑. รุธิ อิติปิ ฯ

อตฺตานุรกฺขนตฺถมฺปน สญฺฑาโส อนุญฺญาโต ฯ

น ภิกฺขเว ปลิตํ คาหาเปตพฺพนฺติ เอตฺถ ยํ ภมุกายํ วา ลลาเฏ วา ทาฐิกาย วา อุคฺคนฺตฺวา วิภจฺฉํ ฐิตํ ตาทิสํ โลมํ วา ปลิตํ วา อปลิตํ วา คาเหตุํ วฏฺฏติ ฯ

กํสปตฺถริกาติ กํสภณฺฑพาณิชา ฯ

พนฺธนมตฺตนฺติ วาสิกตฺตรยฏฺฐิกาทีนํ พนฺธนมตฺตํ ฯ

น ภิกฺขเว อกายพนฺธเนนาติ เอตฺถ อพนฺธิตฺวา นิกฺขมนฺเตน ยตฺถ สรติ ตตฺถ พนฺธิตพฺพํ ฯ อาสนสาลาย พนฺธิสฺสามีติ คนฺตุํ วฏฺฏติ ฯ สริตฺวา ยาว น พนฺธติ น ตาว ปิณฺฑาย จริตพฺพํ ฯ

กลาพุกนฺนาม พหุรชฺชุกํ ฯ เทฑฺฑุภกนฺนาม อุทกสปฺปสีสสทิสํ ฯ มุรชฺชนฺนาม มุรชฺชวฏฺฏสณฺฐานํ เวเฐตฺวา กตํ ฯ มทฺทวีณนฺนาม ปามงฺคสณฺฐานํ ฯ อีทิสํ หิ เอกมฺปิ น วฏฺฏติ ปเคว พหูนิ ฯ **ปฏฺฏิกํ สูกรนฺตกนฺติ** เอตฺถ ปกติวีตา วา มจฺฉกณฺฏกวายิมา วา ปฏฺฏิกา วฏฺฏติ ฯ เสสา กุญฺชรจฺฉิกาทิเภทา น วฏฺฏติ ฯ สูกรนฺตกนฺนาม สูกรวฏฺฏิกุญฺจิกโกสกสณฺฐานํ โหติ ฯ เอกรชฺชุกมฺปน มุทฺทิกกายพนฺธนญฺจ สูกรนฺตกํ อนุโลเมติ ฯ **อนุชานามิ ภิกฺขเว มุรชฺชํ มทฺทวีณนฺติ** อิทํ ทสาสฺเยว อนุญฺญาตํ ฯ ปามงฺคทสา เจตฺถ จตุนฺนํ อุปริ น วฏฺฏติ ฯ โสภกนฺนาม เวเฐตฺวา มุขวฏฺฏิสิพฺพนํ ฯ คุณกนฺนาม มุทฺทิกสณฺฐาเนน สิพฺพนํ ฯ เอวํ สิพฺพิตา หิ อนฺตา ถิรา โหนฺติ ฯ **ปวนนฺโตติ** ปาสนฺโต วุจฺจติ ฯ

หตฺถิโสณฺฑิกนฺนาม นาภิมูลโต หตฺถิโสณฺฑสณฺฐานํ โอลมฺพกํ กตฺวา นิวตฺถํ โจฬกอิตฺถีนํ นิวาสนํ วิย ฯ มจฺฉวาฬกนฺนาม เอกโต ทสนฺตํ เอกโต ปาสนฺตํ โอลมฺพิตฺวา นิวตฺถํ ฯ จตุกณฺณกนฺนาม อุปริ เทฺว เหฏฺฐโต เทฺวติ เอวํ จตฺตาโร กณฺเณ ทสฺเสตฺวา นิวตฺถํ ฯ ตาลวณฺฏกนฺนาม ตาลวณฺฏากาเรน สาฏกํ โอลมฺเพตฺวา นิวาสนํ ฯ สตวลฺลิกนฺนาม ทีฆสาฏกํ อเนกกฺขตฺตุํ โอภณฺชิตฺวา โอวฏฺฏิกํ กโรนฺเตน นิวตฺถํ ฯ วามทกฺขิณปสฺเสสุ วา นิรนฺตรํ วลฺลิโย ทสฺเสตฺวา นิวตฺถํ ฯ สเจ ปน ชานุโต ปฏฺฐาย เอกา วา เทฺว วา วลฺลิโย ปญฺญายนฺติ วฏฺฏติ ฯ

สํเวลิยํ นิวาเสนฺตีติ มลฺลกมฺมกราทโย วิย กจฺฉํ พนฺธิตฺวา นิวาเสนฺติ ฯ เอวํ นิวาเสตุํ คิลานสฺสาปิ มคฺคปฏิปนฺนสฺสาปิ น วฏฺฏติ ฯ ยํปิ มคฺคํ คจฺฉนฺตา เอกํ วา เทฺว วา โกเณ อุกฺขิปิตฺวา อนฺตรวาสกสฺส อุปริ ลคฺเคนฺติ อนฺโต วา เอกํ กาสาวํ ตถา นิวาเสตฺวา พหิ อปรํ นิวาเสนฺติ สพฺพํ น วฏฺฏติ ฯ คิลาโน ปน อนฺโต กาสาวสฺส โอวฏฺฏิกํ ทสฺเสตฺวา อปรํปิ อุปริ นิวาเสตุํ ลภติ ฯ อคิลาเนน เทฺว นิวาเสนฺเตน สคุณํปิ กตฺวา นิวาเสตพฺพานิ ฯ อิติ ยญฺจ อิธ ปฏิกฺขิตฺตํ ยญฺจ เสขิยวณฺณนายํ ตํ สพฺพํ วชฺเชตฺวา นิพฺพิการํ ติมณฺฑลํ ปฏิจฺฉาเทนฺเตน ปริมณฺฑลํ นิวาเสตพฺพํ ฯ โส ยงฺกิญฺจิ วิการํ กโรนฺโต ทุกฺกฏา น มุจฺจติ ฯ **น ภิกฺขเว คิหิปารุตํ ปารุปิตพฺพนฺติ** เอวํ ปฏิกฺขิตฺตํ คิหิปารุปนํ อปารุปิตฺวา อุโภ กณฺเณ สมํ กตฺวา ปารุปนํ ปริมณฺฑลปารุปนนฺนาม ฯ

ตํ ปารุปิตพฺพํ ฯ ตตฺถ ยงฺกิญฺจิ เสตปฏปารุปนํ ปริพฺพาชกปารุตํ
เอกสาฏกปารุตํ โสณฺฑปารุตํ อนฺเตปุริกาปารุตํ มหาเชฏฺฐกปารุตํ
กุฏิปฺปเวสกปารุตํ พฺราหฺมณปารุตํ ปาลิการกปารุตนฺติเอวมาทิ-
ปริมณฺฑลลกฺขณโต อญฺญถา ปารุตํ สพฺพเมตํ คิหิปารุตํ นาม ฯ
ตสฺมา ยถา เสตปฏา อฑฺฒปาลิกา นิคณฺฐา ปารุปนฺติ ยถา จ
เอกจฺเจ ปริพฺพาชกา อุรํ วิวริตฺวา ทฺวีสุ อํสกูเฏสุ ปารุปนํ ฐเปนฺติ
ยถา จ เอกสาฏกา มนุสฺสา นิวตฺถสาฏกสฺส เอเกน อนฺเตน ปิฏฺฐึ
ปารุปิตฺวา อุโภ กณฺเณ อุโภสุ อํสกูเฏสุ ฐเปนฺติ ยถา จ
สุราโสณฺฑาทโย สาฏเกน คีวํ ปริกฺขิปนฺตา อุโภ อนฺเต อุทเร
วา โอลมฺพนฺติ ปิฏฺฐิยํ วา ขิปนฺติ ยถา จ อนฺเตปุริกาทโย
อกฺขิตารกมตฺตํ ทสฺเสตฺวา โอคุณฺฐิกํ ปารุปนฺติ ยถา จ มหา-
เชฏฺฐกา ทีฆสาฏกํ นิวาเสตฺวา ตสฺเสว เอเกน อนฺเตน สกลสรีรํ
ปารุปนฺติ ยถา จ กสกา เขตฺตกุฏึ ปวิสนฺตา สาฏกํ ปลิเวเฐตฺวา
อุปกจฺฉเก ปกฺขิปิตฺวา ตสฺเสว เอเกน อนฺเตน สรีรํ ปารุปนฺติ
ยถา จ พฺราหฺมณา อุภินฺนํ อุปกจฺฉกานํ อนฺตเรน สาฏกํ ปเวเสตฺวา
อํสกูเฏสุ ปกฺขิปนฺติ ยถา จ ปาลิการโก ภิกฺขุ เอกํสปารุปเนน
ปารุตํ วามพาหุํ วิวริตฺวา จีวรํ อํสกูฏํ อาโรเปติ เอวเมว
อปารุปิตฺวา สพฺเพปิ เอเต อญฺเญ จ เอวรูเป ปารุปนโทเส
วชฺเชตฺวา นิพฺพิการํ ปริมณฺฑลํ ปารุปิตพฺพํ ฯ ตถา อปารุเปตฺวา
อาราเม วา อนฺตรฆเร วา อนาทเรน ยงฺกิญฺจิ วิการํ กโรนฺตสฺส
ทุกฺกฏํ ฯ

มุณฺฑวฏฺฏีติ ยถา รญฺโญ กุหิญฺจิ คจฺฉโต ปริกฺขารภณฺฑ-
วหมนุสฺสาติ อธิปฺปาโย ฯ

อนฺตรากาชนฺติ มชฺเฌ ลคฺเคตฺวา ทฺวีหิ วหิตพฺพภารํ ฯ

อจกฺขุสฺสนฺติ จกฺขูนํ หิตํ น โหติ ปริหานึ ชเนติ ฯ น
ฉาเทตีติ น รุจฺจติ ฯ

อฏฺฐงฺคุลปรมนฺติ มนุสฺสานํ ปมาณงฺคุเลน อฏฺฐงฺคุลปรมํ ฯ

อติมนฺทาหกนฺติ อติขุทฺทกํ ฯ

ทยํ อาเพเปนฺตีติ ติณวนาทีสุ อคฺคึ เทนฺติ ฯ

ปฏิคฺคินฺติ ปฏิอคฺคึ ทาตุํ ฯ **ปริตฺตนฺติ** อปหริตกรเณน วา
ปริกฺขาขณเนน วา ปริตฺตานํ ฯ เอตฺถ ปน อนุปสมฺปนฺเน สติ
สยํ อคฺคึ ทาตุํ น ลภติ อสติ อคฺคึปิ **ทาตุํ** ภูมึ ตจฺเฉตฺวา
ติณานิปิ หริตุํ ปริกฺขํปิ ขณิตุํ อลฺลสาขํ ภญฺชิตฺวา อคฺคึ
นิพฺพาเปตตปิ ลภติ ฯ เสนาสนํ ปตฺตํ วา อปฺปตฺตํ วา ตถา
นิพฺพาเปตุํ ลภติเยว ฯ อุทเกน ปน กปฺปิเยเนว ลภติ น อิตเรน ฯ

สติ กรณีเยติ สุกฺขกฏฺฐาทิคฺคหณกิจฺเจ สติ ฯ **โปริสิยนฺติ**
ปุริสปฺปมาณํ ฯ **อาปทาสูติ** วาฬมิคาทโย วา ทิสฺวา มคฺคมูฬฺโห
วา ทิสา โอโลเกตุกาโม หุตฺวา ทวทาหํ วา อุทโกฆํ อาคจฺฉนฺตํ
วา ทิสฺวา เอวรูปาสุ อาปทาสุ อติอุจฺจมฺปิ รุกฺขํ อาโรหิตุํ วฏฺฏติ ฯ

กลฺยาณวากฺกรณาติ มธุรสทฺทา ฯ **ฉนฺทโส อาโรเปมาติ**
เวทํ วิย สกฺกฏภาสาย วาจนามคฺคํ อาโรเปม ฯ สกาย นิรุตฺติยาติ
เอตฺถ สกา นิรุตฺติ นาม สมฺมาสมฺพุทฺเธน วุตฺตปฺปกาโร

มาคธิกโวหาโร ฯ โลกายตํ นาม สพฺพํ อุจฺฉิฏฺฐํ สพฺพํ อนุจฺฉิฏฺฐํ เสโต กาโก กาโฬ พโก อิมินา จ อิมินา จ การเณนาติ-เอวมาทินิรตฺถกการณปฏิสํยุตฺตํ ติตฺถิยสตฺถํ ฯ

อนฺตรา อโหสีติ อนฺตริกา อโหสิ ปฏิจฺฉนฺนา ฯ

อาพาธปฺปจฺจยาติ ยสฺส อาพาธสฺส ลสุณํ เภสชฺชํ ตปฺปจฺจยาติ อตฺโถ ฯ

ปสฺสาวปาทุกนฺติ เอตฺถ ปาทุกา อิฏฺฐกาหิปิ สิลาหิปิ ทารูหิปิ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ วจฺจปาทุกายปิ. เอเสว นโย ฯ

ปริเวณนฺติ วจฺจกุฏิปริกฺเขปพฺภนฺตรํ ฯ

ยถาธมฺโม กาเรตพฺโพติ ทุกฺกฏวตฺถุมฺหิ ทุกฺกเฏน ปาจิตฺติย-วตฺถุมฺหิ ปาจิตฺติเยน กาเรตพฺโพ ฯ

ปหรณตฺถํ กตํ ปหรณีติ วุจฺจติ ฯ ยสฺส กสฺสจิ อาวุธ-สงฺขาตสฺเสตํ อธิวจนํ ฯ ตํ ฐเปตฺวา อญฺญํ สพฺพํ โลหภณฺฑํ อนุชานามีติ อตฺโถ ฯ **กตกญฺจ กุมฺภการิกญฺจาติ** เอตฺถ กตกํ วุตฺตเมว ฯ **กุมฺภการิกาติ** ธนิยสฺเสว สพฺพมตฺติกามยกุฏี วุจฺจติ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

ขุทฺทกวตฺถุกฺขนฺธก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

เสนาสนกฺขนฺธก วณฺณนา

เสนาสนกฺขนฺธเก ฯ **อปญฺญตฺตํ โหตีติ** อนนุญฺญาตํ โหติ ฯ วิหาโร นาม อฑฺฒโยคาทิมุตฺตโก อวเสสาวาโส ฯ **อฑฺฒโยโคติ** สุปณฺณวงฺกํ เคหํ ฯ ปาสาโทติ ทีฆปาสาโท ฯ **หมฺมิยนฺติ** อุปริอากาสตลปติฏฺฐิตกูฏาคาโร ปาสาโทเยว ฯ คุหาติ อิฏฺฐกคุหา สิลาคุหา ทารุคุหา ปํสุคุหา ฯ **อาคตานาคตสฺส จาตุทฺทิสสฺส สงฺฆสฺสาติ** อาคตสฺส จ อนาคตสฺส จ จาตุทฺทิสสฺส สงฺฆสฺส ฯ อนุโมทนคาถาสุ ฯ สีตํ **อุณฺหนฺติ** อุตุวิสภาควเสน วุตฺตํ ฯ **สิสิเร จาปิ วุฏฺฐิโยติ** เอตฺถ สิสิโรติ สมฺผุสิตกวาโต วุจฺจติ ฯ **วุฏฺฐิโยติ** อุชุกเมฆวุฏฺฐิโยเอว ฯ เอตานิ สพฺพานิ **ปฏิหนฺตีติ** อิมินาว ปเทน โยเชตพฺพานิ ฯ **ปฏิหญฺญตีติ** วิหาเรน ปฏิหญฺญติ ฯ **เลณตฺถนฺติ** นิลียนตฺถํ ฯ **สุขตฺถนฺติ** สีตาทิปริสฺสยาภาเวน สุข-วิหารตฺถํ ฯ **ฌายิตุญฺจ วิปสฺสิตุนฺติ** อิทํ ปททฺวยํ **สุขตฺถญฺจาติ** อิมินาว ปเทน โยเชตพฺพํ ฯ อิทํ หิ วุตฺตํ โหติ สุขตฺถญฺจ วิหารทานํ ฯ กตมํ สุขตฺถํ ฯ ฌายิตุํ วิปสฺสิตุญฺจ ยํ สุขํ ตทตฺถํ ฯ อถวา ปรปเทนปิ โยเชตพฺพํ ฌายิตุํ จ วิปสฺสิตุํ จ วิหารทานํ ฯ อิธ ฌายิสฺสนฺติ วิปสฺสิสฺสนฺตีติ ททโต วิหารทานํ สงฺฆสฺส อคฺคํ พุทฺเธหิ วณฺณิตํ ฯ วุตฺตญฺเหตํ ฯ

โส จ สพฺพทโท โหติ โย ททาติ อุปสฺสยนฺติ

ยสฺมา จ อคฺคํ วณฺณิตํ ตสฺมา หิ ปณฺฑิโต โปโสติ คาถา ฯ
วาสเยตฺถ พหุสฺสุเตติ เอตฺถ วิหาเร ปริยตฺติพหุสฺสุเต จ ปฏิเวธ-
พหุสฺสุเต จ วาเสยฺย ฯ **เตสํ อนฺนญฺจาติ** ยํ เตสํ อนุจฺฉวิกํ
อนฺนญฺจ ปานญฺจ วตฺถญฺจ มญฺจปีฐาทีนิ เสนาสนานิ จ ตํ
สพฺพํ เตสุ อุชุภูเตสุ อกุฏิลจิตฺเตสุ ฯ ทเทยฺยาติ นิทเหยฺย ฯ
ตญฺจ โข วิปฺปสนฺเนน เจตสา น จิตฺตปฺปสาทํ วิราเธตฺวา ฯ
เอวํ วิปฺปสนฺนจิตฺตสฺส หิ เต ตสฺส ธมฺมํ เทเสนฺติ ฯ เป ฯ
ปรินิพฺพาติ อนาสโวติ ฯ **อาวิญฺฉนฉิทฺทํ อาวิญฺฉนรชฺชุนฺติ** เอตฺถ
รชฺชุ นาม สเจปิ ทีปินงฺคุฏฺเฐน กตา โหติ วฏฺฏติเยว ฯ
น กาจิ น วฏฺฏติ ฯ

ตีณิ ตาฬานีติ ติสฺโส กุญฺจิกาโย ฯ **ยนฺตกํ สูจิกนฺติ** เอตฺถ
ยํ ยํ ชานาติ ตนฺตํ ยนฺตกํ ตสฺส วิวรณํ สูจิกญฺจ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ

เวทิกาวาตปานนฺนาม เจติยเวทิกาสทิสํ ฯ ชาลวาตปานนฺนาม
ชาลกพนฺธํ ฯ สลากวาตปานนฺนาม ถมฺภกวาตปานํ ฯ **จกฺกลิกนฺติ**
เอตฺถ โจลกปาทปุญฺฉนํ พนฺธิตุํ อนุชานามีติ อตฺโถ ฯ **วาต-
ปานภิสิกนฺติ** วาตปานปฺปมาเณน ภิสึ กตฺวา พนฺธิตุํ อนุชานามีติ
อตฺโถ ฯ **มิฒินฺติ** ปีฐผลกํ ฯ **วิทลมญฺจนฺติ** เวฬุจมญฺจํ[๑] เวฬุวิลีเวหิ
วา วีตํ ฯ

อาสนฺทิโกติ จตุรสฺสปีฐํ วุจฺจติ ฯ **อุจฺจกํปิ อาสนฺทิกนฺติ**
วจนโต เอกโต ภาเคน ทีฆปีฐเมว หิ อฏฺฐงฺคุลปาทกํ วฏฺฏติ
จตุรสฺสาสนฺทิโก ปน ปมาณาติกฺกนฺโตปิ วฏฺฏตีติ เวทิตพฺโพ ฯ

๑. เวตฺตมญฺจนฺติ ภเวยฺย ฯ

สตฺตงฺโค นาม ตีสุ ทิสาสุ อปสฺสยํ กตฺวา กตมญฺโจ ฯ อยํปิ ปมาณาติกฺกนฺโตปิ วฏฺฏติ ฯ ภทฺทปีฐนฺติ สพฺพเวตฺตมยํ ปีฐํ วุจฺจติ ฯ ปีฐกาติ ปิโลติกพทฺธํ ปีฐเมว ฯ เอฬกปาทกปีฐนฺนาม ทารุปฏฺฐิกาย อุปริปาเท ฐเปตฺวา โภชนผลกํ วิย กตปีฐํ วุจฺจติ ฯ อามลกวณฺฏิกปีฐนฺนาม อามลกาการเรน โยชิตํ พหุปาทกปีฐํ ฯ อิมานิ ตาว ปาลิยํ อาคตปีฐานิ ทารุมยํ ปน สพฺพํปิ ปีฐํ วฏฺฏตีติ อยเมตฺถ วินิจฺฉโย ฯ โกจฺฉนฺติ อุสิรมยํ วา มุญฺชมยํ วา ปพฺพชมยํ วา ฯ

อฏฺฐงฺคุลปรมํ มญฺจปฏิปาทกนฺติ เอตฺถ มนุสฺสานํ ปมาณงฺคุลเมว อฏฺฐงฺคุลํ ฯ

จิมิลิกา นาม ปริกมฺมกตาย ภูมิยา ฉวิสํรกฺขนตฺถาย อตฺถรณํ วุจฺจติ ฯ **รุกฺขตูลนฺติ** สิมฺพลีรุกฺขาทีนํ เยสํ เกสญฺจิ รุกฺขานํ ตูลํ ฯ **ลตาตูลนฺติ** ขีรวลฺลีอาทีนํ ยาสํ กาสญฺจิ วลฺลีนํ ตูลํ ฯ **โปฏกีตูลนฺติ** เอรติณาทีนํ เยสํเกสญฺจิ ติณชาติกานํ อนฺตมโส อุจฺฉุนลาทีนํปิ ตูลํ ฯ เอเตหิ ตีหิ สพฺพภูตคามา สงฺคหิตา โหนฺติ ฯ รุกฺขวลฺลีติณชาติโย หิ มุญฺจิตฺวา อญฺโญ ภูตคาโม นาม นตฺถิ ฯ ตสฺมา ยสฺส กสฺสจิ ภูตคามสฺส ตูลํ พิมฺโพหเน วฏฺฏติ ฯ ภิสึ ปน ปาปุณิตฺวา สพฺพํเปตํ อกปฺปิยตูลนฺติ วุจฺจติ ฯ น เกวลญฺจ พิมฺโพหเน เอตํ ตูลเมว ฯ หํสโมราทีนํ สพฺพสกุณานํ สีหาทีนํ สพฺพจตุปฺปทานญฺจ โลมํปิ วฏฺฏติ ฯ ปิยงฺคุปุปฺผพกุล-ปุปฺผาทีนํ ปน ยงฺกิญฺจิ ปุปฺผํ น วฏฺฏติ ฯ ตมาลปตฺตเมว

สุทฺธเมว น วฏฺฏติ ฯ มิสฺสกํ ปน วฏฺฏติ ฯ ภิสีนํ อนุญฺญาตํ ปญฺจวิธํ อุณฺณาทิตูลํปิ วฏฺฏติ ฯ

อฑฺฒกายิกานีติ อุปฑฺฒกายปฺปมาณานิ เยสุ กฏิโต ปฏฺฐาย ยาว สีสํ อุปทหนฺติ ฯ สีสปฺปมาณนฺนาม ยสฺส วิตฺถารโต ตีสุ กณฺเณสุ เอกํ จเปตฺวา ทฺวินฺนํ กณฺณานํ อนฺตรํ มินิยมานํ วิทตฺถิ เจว จตุรงฺคุลญฺจ โหติ มชฺฌฏฺฐานํ มุฏฺฐิรตนํ โหติ ฯ ทีฆโต ปน ทิยฑฺฒรตนํ วา ทฺวิรตนํ วาติ กุรุนฺทิยํ วุตฺตํ ฯ อยํ สีสปฺปมาณสฺส อุกฺกฏฺฐปริจฺเฉโท ฯ อิโต อุทฺธํ น วฏฺฏติ ฯ เหฏฺฐา วฏฺฏติ ฯ อคิลานสฺส สีสุปธานญฺจ ปาทุปธานญฺจาติ ทฺวยเมว วฏฺฏติ ฯ คิลานสฺส พิมฺโพหนานิ สนฺถริตฺวา อุปริ ปจฺจตฺถรณํ ทตฺวา นิปชฺชิตุํ วฏฺฏติ ฯ ยานิ ปน ภิสีนํ อนุญฺญาตานิ ปญฺจ กปฺปิยตูลานิ เตหิ พิมฺโพหนํ มหนฺตํปิ วฏฺฏตีติ ปุสฺสเทวตฺเถโร อาห ฯ วินยธรอุปติสฺสตฺเถโร ปน พิมฺโพหนํ กริสฺสามีติ กปฺปิยตูลํ วา อกปฺปิยตูลํ วา ปกฺขิปิตฺวา กโรนฺตสฺส ปมาณเมว วฏฺฏตีติ อาห ฯ

ปญฺจ ภิสิโยติ ปญฺจหิ อุณฺณาทีหิ ปูริตภิสิโย ฯ ตูลคณนาย หิ เอตาสํ คณนาว วุตฺตา ฯ ตตฺถ อุณฺณคฺคหเณน น เกวลํ เอฬกโลมเมว คหิตํ จเปตฺวา ปน มนุสฺสโลมํ ยงฺกิญฺจิ กปฺปิยา-กปฺปิยมํสชาตีนํ ปกฺขิจตุปฺปทานํ โลมํ สพฺพํ อิธ อุณฺณคฺคหเณเนว คหิตํ ฯ ตสฺมา ฉนฺนํ จีวรานํ ฉนฺนํ อนุโลมจีวรานญฺจ อญฺญตเรน ภิสีฉวึ กตฺวา ตํ สพฺพํ ปกฺขิปิตฺวา ภิสึ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ

เอฬกโลมานิ ปน อปกฺขิปิตฺวา กมฺพลเมว จตุคฺคุณํ วา ปญฺจคุณํ วา ปกฺขิปิตฺวา กตาปิ อุณฺณภิสีสงฺขฺยเมว คจฺฉติ ฯ โจฬภิสีอาทีสุ ยงฺกิญฺจิ นวโจฬํ วา ปุราณโจฬํ วา สํหริตฺวา วา อนฺโต ปกฺขิปิตฺวา วา กตา โจฬภิสี ฯ ยงฺกิญฺจิ วากํ ปกฺขิปิตฺวา กตา วากภิสี ฯ ยงฺกิญฺจิ ติณํ ปกฺขิปิตฺวา กตา ติณภิสี ฯ อญฺญตฺร สุทฺธตมาลปตฺตา ยงฺกิญฺจิ ปณฺณํ ปกฺขิปิตฺวา กตา ปณฺณภิสีติ เวทิตพฺพา ฯ ตมาลปตฺตํ ปน อญฺเญหิ มิสฺสเมว วฏฺฏติ ฯ สุทฺธํ น วฏฺฏติ ฯ ภิสิยา ปมาณนิยโม นตฺถิ ฯ มญฺจภิสี ปีฐภิสี ภุมฺมตฺถรณภิสี จงฺกมนภิสี ปาทปุญฺฉนภิสีติ เอตาสํ อนุรูปโต สลฺลกฺเขตฺวา อตฺตโน รุจิวเสน ปมาณํ กาตพฺพํ ฯ ยํ ปเนตํ อุณฺณาทิ ปญฺจวิธํ ตูลํ ภิสิยํ วฏฺฏติ ตํ มสุรเกปิ วฏฺฏตีติ กุรุนฺทิยํ วุตฺตํ ฯ เอเตน มสุรกํ ปริภุญฺชิตุํ วฏฺฏตีติ สิทฺธํ โหติ ฯ

มญฺจภิสึ ปีเฐ สํฆรนฺตีติ ปีเฐ อตฺถรนฺติ ฯ อตฺถรณตฺถาย หรนฺตีติปิ ยุชฺชติ ฯ **อุลฺโลกํ อกริตฺวาติ** เหฏฺฐา จิมิลิกํ อทตฺวา ฯ โผสิตุนฺติ รชเนน วา หลิทฺทาย วา อุปริ ผุสิตานิ ทาตุํ ฯ **ภิตฺติกมฺมนฺติ** ภิสีฉวิยา อุปริภิตฺติกมฺมํ ฯ **หตฺถภิตฺตินฺติ** ปญฺจงฺคุลภิตฺตึ ฯ

อิกฺกาสนฺติ รุกฺขนิยาสํ วา สิเลสํ วา ฯ **ปิฏฺฐมทฺทนฺติ** ปิฏฺฐขลึ ฯ **กุณฺฑกมตฺติกนฺติ** กุณฺฑกมิสฺสกมตฺติกํ ฯ **สาสปกุฏฺฏนฺติ** สาสปปิฏฺฐํ ฯ **สิตฺถเตลกนฺติ** วิลีนมธุสิตฺถกํ ฯ **อจฺจุสฺสนฺนํ โหตีติ** วินฺทุํ หุตฺวา ติฏฺฐติ ฯ **ปจฺจุทฺธริตุนฺติ** ปุญฺฉิตุํ ฯ

ลณฺฑมตฺติกนฺติ คณฺฑุปฺปาทคูถมตฺติกํ ฯ **กสาวนฺติ** อามลก-

หริตกานํ กสาวํ ฯ

น ภิกฺขเว ปฏิภาณจิตฺตนฺติ เอตฺถ น เกวลํ อิตฺถีปุริสรูปเมว ติรจฺฉานรูปํ อนฺตมโส คณฺฑุปฺปาทรูปํปิ ภิกฺขุโน สยํ กาตุํ วา กโรหีติ วตฺตุํ วา น วฏฺฏติ ฯ อุปาสก ทฺวารปาลํ กโรหีติ วตฺตตปิ น ลภติ ฯ ชาตกปฺปกรณอสทิสทานาทีนิ ปน ปสาทนียานิ นิพฺพิทาปฏิสํยุตฺตานิ วา วตฺถูนิ ปเรหิ การาเปตุํ ลภติ ฯ มาลากมฺมาทีนิ สยํปิ กาตุํ ลภติ ฯ

อาพกมนฺทาติ เอกงฺคณา มนุสฺสาภิกิณฺณา ฯ

ตโย คพฺเภติ เอตฺถ **สิวิกาคพฺโภติ** จตุรสฺสคพฺโภ ฯ **นาฬิกา-คพฺโภติ** วิตฺถารโต ทฺวิคุณติคุณายาโม ทีฆคพฺโภ ฯ **หมฺมิยคพฺโภติ** อากาสตเล กูฏาคารคพฺโภ มุณฺฑจฺฉทนคพฺโภ วา ฯ

กุลงฺกปาทกนฺติ รุกฺขํ วิชฺฌิตฺวา ตตฺถ ขาณุเก อาโกฏฺเฏตฺวา กตํ อสํหาริมํ ภิตฺติปาทํ ชิณฺณกูฏปาทสฺส อุปตฺถมฺภนตฺถํ ภูมิยํ ปติฏฺฐเปตุํ อนุชานามีติ อตฺโถ ฯ **ปริตฺตาณกิฏฺฐิกนฺติ** วสฺส-ปริตฺตาณตฺถํ กิฏฺฐิกํ ฯ **อุทฺธาสุธนฺติ** วจฺฉโคมเยน จ ฉาริกาย จ สทฺธึ มทฺทิตมตฺติกํ ฯ

อาลินฺทํ นาม ปมุขํ วุจฺจติ ฯ ปฆนนฺนาม ยํ นิกฺขมนฺตา จ ปวิสนฺตา จ ปาเทหิ หนนฺติ ตสฺส วิหารทฺวาเร อุภโต กุฑฺฑํ นีหริตฺวา กตปเทสสฺเสตํ อธิวจนํ ฯ ปฆานนฺติปิ วุจฺจติ ฯ **ปกุฑฺฑนฺติ** มชฺเฌ คพฺภสฺส สมนฺตา ปริยาคาโร วุจฺจติ ฯ **ปกุฏฺฏนฺติปิ** ปาโฐ ฯ **โอสารกินฺติ** อนาลินฺทเก วิหาเร วํสํ ทตฺวา ตโต

ทณฺฑเก โอสาเรตฺวา กตํ ฉทนปมุขํ ฯ สํสรณกิฏฺฐิโก นาม จกฺกลยุตฺโต กิฏฺโก ฯ

ปานียภาชนนฺติ ปิวนฺตานํ ปานียทานภาชนํ ฯ อุฬุงฺโก จ ถาลกญฺจ ปานียสงฺขสฺส อนุโลมานิ ฯ

อเปสีติ ทีฆทารุมฺหิ ขาณุเก ปเวเสตฺวา กณฺฏกสาขาหิ วินทฺธิตฺวา[๑] กตทฺวารตฺถกนกํ ฯ ปลิโฆติ คามทฺวาเรสุ วิย จกฺก-ยุตฺตทฺวารตฺถกนกํ ฯ

อสฺสตรีหิ ยุตฺตา รถาติ อสฺสตรีรถา ฯ **อามุตฺตมณิกุณฺฑลาติ** อามุตฺตมณิกุณฺฑลานิ ฯ **ปรินิพฺพุโตติ** กิเลสูปธิขนฺธูปธีนํ อภาเวน สีติภูโต นิรูปธีติ วุจฺจติ ฯ **สพฺพา อาสตฺติโย เฉตฺวาติ** รูปาทีสุ วา วิสเยสุ สพฺพภเวสุ วา ปตฺถนาโย ฉินฺทิตฺวา ฯ **วิเนยฺย หทเย ทรนฺติ** จิตฺเต กิเลสทรถํ วิเนตฺวา ฯ **เวยฺยายิกนฺติ** วยกรณํ วุจฺจติ ฯ **อาเทยฺยวาโจติ** ตสฺส วจนํ พหุชเนหิ อาทาตพฺพํ โสตพฺพํ มญฺเญตีติ อตฺโถ ฯ **อาราเม** อกํสูติ เย สธนา เต อตฺตโน ธเนน อกํสุ เย มนฺทธนา เจว อธนา จ เตสํ ธนํ อทาสิ ฯ อิติ โส สตสหสฺสกหาปเณ สตสหสฺสคฺฆนิกญฺจ ภณฺฑํ ทตฺวา ปญฺจจตฺตาฬีสโยชนิเกสุ อทฺธาเนสุ โยชเน โยชเน วิหาร-ปติฏฺฐานํ กตฺวา สาวตฺถึ อคมาสิ ฯ **โกฏิสนฺถรํ สนฺถราเปสีติ** กหาปณโกฏิยา โกฏึ ปฏิปาเทตฺวา สนฺถริตฺวา เย ตตฺถ รุกฺขา วา โปกฺขรณิโย วา เตสํ ปริกฺเขปปฺปมาณํ คเหตฺวา อญฺญตรสฺมึ

๑. วินนฺธิตฺวา ฯ

กุรุนฺทิยํ วุตฺตํ ฯ

ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต คนฺตฺวาติ เถโร กิร คิลาเน ปฏิชคฺคนฺโต ชิณฺเณ วุฑฺเฒ สงฺคณฺหนฺโต สพฺพปจฺฉโต อาคจฺฉติ ฯ อิทมสฺส จาริตฺตํ ฯ เตน วุตฺตํ ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต คนฺตฺวาติ ฯ **อคฺคาสนนฺติ** เถราสนํ ฯ อคฺโคทกนฺติ ทกฺขิโณทกํ ฯ **อคฺคปิณฺฑนฺติ** สงฺฆตฺเถรปิณฺฑํ ฯ

ปติฏฺฐาเปสีติ อฏฺฐารสโกฏิปริจฺจาคํ กตฺวา ปติฏฺฐาเปสิ ฯ เอวํ สพฺพาปิ จตุปณฺณาสโกฏิโย ปริจฺจชิ ฯ

วิปฺปกตโภชเนติ อนฺตรฆเร วา วิหาเร วา อรญฺเญ วา ยตฺถ กตฺถจิ ภุญฺชมาโน ภิกฺขุ อนิฏฺฐิเต โภชเน น วุฏฺฐาเปตพฺโพ ฯ อนฺตรฆเร ปจฺฉา อาคเตน ภิกฺขํ คเหตฺวา สภาคฏฺฐานํ คนฺตพฺพํ ฯ สเจ มนุสฺสา วา ภิกฺขู วา ปวิสถาติ วทนฺติ มยิ ปวิสนฺเต ภิกฺขู อุฏฺฐหิสฺสนฺตีติ วตฺตพฺพํ ฯ เอตฺถ ภนฺเต อาสนํ อตฺถีติ วุตฺเตน ปวิสิตพฺพํ ฯ สเจ โกจิ กิญฺจิ น วทติ อาสนสาลาย คนฺตฺวา อติสมีปํ อาคนฺตฺวา สภาคฏฺฐาเน ฐาตพฺพํ โอกาเส กเต ปวิสถาติ วุตฺเตน ปวิสิตพฺพํ ฯ สเจ ปน ยํ อาสนํ ตสฺส ปาปุณาติ ตตฺถ อภุญฺชนฺโต ภิกฺขุ นิสินฺโน โหติ ตํ อุฏฺฐาเปตุํ วฏฺฏติ ฯ ยาคุขชฺชกาทีสุ ปน ยงฺกิญฺจิ ปิวิตฺวา วา ขาทิตฺวา วา ยาว อญฺโญ อาคจฺฉติ ตาว นิสินฺนํ ริตฺตหตฺถมฺปิ อุฏฺฐาเปตุํ น วฏฺฏติ วิปฺปกตโภชโนเยว หิ โส โหติ ฯ สเจ **วุฏฺฐาเปตีติ** สเจ สญฺจิจฺจ อาปตฺตึ อติกฺกมิตฺวาปิ วุฏฺฐาเปติเยว ฯ **ปวาริโต จ**

กุรุนฺทิยํ วุตฺตํ ฯ

ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต คนฺตฺวาติ เถโร กิร คิลาเน ปฏิชคฺคนฺโต ชิณฺเณ วุฑฺเฒ สงฺคณฺหนฺโต สพฺพปจฺฉโต อาคจฺฉติ ฯ อิทมสฺส จาริตฺตํ ฯ เตน วุตฺตํ ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต คนฺตฺวาติ ฯ **อคฺคาสนนฺติ** เถราสนํ ฯ อคฺโคทกนฺติ ทกฺขิโณทกํ ฯ **อคฺคปิณฺฑนฺติ** สงฺฆตฺเถรปิณฺฑํ ฯ

ปติฏฺฐาเปสีติ อฏฺฐารสโกฏิปริจฺจาคํ กตฺวา ปติฏฺฐาเปสิ ฯ เอวํ สพฺพาปิ จตุปณฺณาสโกฏิโย ปริจฺจชิ ฯ

วิปฺปกตโภชเนติ อนฺตรฆเร วา วิหาเร วา อรญฺเญ วา ยตฺถ กตฺถจิ ภุญฺชมาโน ภิกฺขุ อนิฏฺฐิเต โภชเน น วุฏฺฐาเปตพฺโพ ฯ อนฺตรฆเร ปจฺฉา อาคเตน ภิกฺขํ คเหตฺวา สภาคฏฺฐานํ คนฺตพฺพํ ฯ สเจ มนุสฺสา วา ภิกฺขู วา ปวิสถาติ วทนฺติ มยิ ปวิสนฺเต ภิกฺขู อุฏฺฐหิสฺสนฺตีติ วตฺตพฺพํ ฯ เอตฺถ ภนฺเต อาสนํ อตฺถีติ วุตฺเตน ปวิสิตพฺพํ ฯ สเจ โกจิ กิญฺจิ น วทติ อาสนสาลาย คนฺตฺวา อติสมีปํ อาคนฺตฺวา สภาคฏฺฐาเน ฐาตพฺพํ โอกาเส กเต ปวิสถาติ วุตฺเตน ปวิสิตพฺพํ ฯ สเจ ปน ยํ อาสนํ ตสฺส ปาปุณาติ ตตฺถ อภุญฺชนฺโต ภิกฺขุ นิสินฺโน โหติ ตํ อุฏฺฐาเปตุํ วฏฺฏติ ฯ ยาคุขชฺชกาทีสุ ปน ยงฺกิญฺจิ ปิวิตฺวา วา ขาทิตฺวา วา ยาว อญฺโญ อาคจฺฉติ ตาว นิสินฺนํ ริตฺตหตฺถมฺปิ อุฏฺฐาเปตุํ น วฏฺฏติ วิปฺปกตโภชโนเยว หิ โส โหติ ฯ สเจ **วุฏฺฐาเปตีติ** สเจ สญฺจิจฺจ อาปตฺตึ อติกฺกมิตฺวาปิ วุฏฺฐาเปติเยว ฯ **ปวาริโต จ**

โหตีติ ยํ โส วุฏฺฐาเปติ อยญฺเจ ภิกฺขุ ปวาริโต โหติ เตน วตฺตพฺโพ คจฺฉ อุทกํ อาหราติ ฯ วุฑฺฒตรํ หิ ภิกฺขุํ อาณาเปตุํ อิทเมวเอกฏฺฐานนฺติ ฯ สเจ โส อุทกํปิ น อาหรติ ตโต ยํ นวกตเรน กตฺตพฺพํ ตํ ทสฺเสนฺโต สาธุกํ สิตฺถานิ คิลิตฺวาติอาทิมาห ฯ

คิลานสฺส ปฏิรูปํ เสยฺยนฺติ เอตฺถ โย กาสคณฺฑสาติ-สาราทีหิ คิลาโน โหติ เขฬมลฺลกวจฺจกปาลาทีนิ ฐเปตพฺพานิ โหนฺติ ฯ กุฏฺฐี วา โหติ เสนาสนํ ทูเสติ เอวรูปสฺส เหฏฺฐา ปาสาทมณฺฑปสาลาทีสุ อญฺญตรํ เอกมนฺตํ เสนาสนํ ทาตพฺพํ ฯ ยสฺมึ วสนฺเต เสนาสนํ น ทูเสติ ตสฺส วรเสยฺยาปิ ทาตพฺพาว ฯ โยปิ สิเนหปานวิเรจนนตฺถุกมฺมาทีสุ ยงฺกิญฺจิ เภสชฺชํ กโรติ สพฺโพ โส คิลาโนเยว ฯ ตสฺสาปิ สลฺลกฺเขตฺวา ปฏิรูปํ เสนาสนํ ทาตพฺพํ ฯ

เลสกปฺเปนาติ อปฺปเกน สีสาพาธาทิมตฺเตน ฯ

ภิกฺขู คเณตฺวาติ เอตฺตกา นาม ภิกฺขูติ วิหาเร ภิกฺขูนํ ปริจฺเฉทํ ญตฺวา ฯ เสยฺยาติ มญฺจฏฺฐานานิ วุจฺจนฺติ ฯ **เสยฺยคฺเคนาติ** เสยฺยปริจฺเฉเทน ฯ วสฺสูปนายิกทิวเส กาลํ โฆเสตฺวา เอกํ มญฺจฏฺฐานํ เอกสฺส ภิกฺขุโน คาเหตุํ อนุชานามีติ อตฺโถ ฯ **เสยฺยคฺเคน คาเหนฺตาติ** เสยฺยปริจฺเฉเทน คาหิยมานา ฯ **เสยฺยา อุสฺสาทิยึสูติ** เอวํ มญฺจฏฺฐานานิ อติเรกานิ อเหสุํ ฯ วิหารคฺคาทีสูปิ เอเสว นโย ฯ โสปจารคพฺโภ อธิปฺเปโต ฯ **อนุภาคนฺติ** ปุน

อปรํปิ ภาคํ ทาตุํ อติมนฺเทสุ หิ ภิกฺขูสุ เอเกกสฺส ภิกฺขุโน เทฺว ตีณิ ปริเวณานิ ทาตพฺพานิ ฯ **น อกามา** ทาตพฺโพติ น อนิจฺฉาย ทาตพฺโพ ฯ วสฺสูปนายิกทิวเส คหิเต อนุภาเค ปจฺฉา อาคตานํ น อตฺตโน อรุจิยา โส อนุภาโค ทาตพฺโพ ฯ สเจ ปน น เยน คหิโต โส อตฺตโน รุจิยา ตํ อนุภาคํ วา ปฐมภาคํ วา เทติ วฏฺฏติ ฯ

นิสฺสีเม ฐิตสฺสาติ อุปจารสีมโต พหิฏฺฐิตสฺส ฯ อนฺโต อุปจารสีมาย ปน ทูเร ฐิตสฺสาปิ ลพฺภติเยว ฯ

เสนาสนํ คเหตฺวาติ วสฺสูปนายิกทิวเส คเหตฺวา ฯ **สพฺพ-กาลํ ปฏิพาหนฺตีติ** จตุมาสจฺจเยน อุตุกาเลปิ ปฏิพาหนฺติ ฯ

ตีสุ เสนาสนคาเหสุ ปุริมโก จ ปจฺฉิมโก จาติ อิเม เทฺว ถาวรา ฯ อนฺตรามุตฺตเก อยํ วินิจฺฉโย ฯ เอกสฺมึ วิหาเร มหาลาภเสนาสนํ โหติ ฯ เสนาสนสามิกา วสฺสูปคตํ ภิกฺขุํ สพฺพปจฺจเยหิ สกฺกจฺจํ อุปฏฺฐหิตฺวา ปวาเรตฺวา คมนกาเล พหุํ สมณปริกฺขารํ เทนฺติ ฯ มหาเถรา ทูรโตปิ อาคนฺตฺวา วสฺสูปนายิก-ทิวเส ตํ คเหตฺวา ผาสุํ วสิตฺวา วุตฺถวสฺสา ลาภํ คณฺหิตฺวา ปกฺกมนฺติ ฯ อาวาสิกา มยํ เอตฺถุปฺปนฺนํ ลาภํ น ลภาม นิจฺจํ อาคนฺตุกมหาเถราว ลภนฺติ เตเยว นํ อาคนฺตฺวา ปฏิชคฺคิสฺสนฺตีติ ปลุชฺชนฺตมฺปิ น โอโลเกนฺติ ฯ ภควา ตสฺส ปฏิชคฺคนตฺถํ อป-รชฺชุคตาย มหาปวารณาย อายตึ วสฺสาวาสตฺถาย อนฺตรามุตฺตโก คาเหตพฺโพติ อาห ฯ ตํ คาเหนฺเตน สงฺฆตฺเถโร วตฺตพฺโพ ภนฺเต

อนฺตรามุตฺตกํ เสนาสนํ คณฺหถาติ ฯ สเจ คณฺหาติ ทาตพฺพํ
โน เจ เอเตเนว อุปาเยน อนุเถรํ อาทึ กตฺวา โย คณฺหาติ
ตสฺส อนฺตมโส สามเณรสฺสาปิ ทาตพฺพํ ฯ เตนปิ ตํ เสนาสนํ
อฏฺฐมาเส ปฏิชคฺคิตพฺพํ ฯ ฉทนภิตฺติภูมีสุ ยงฺกิญฺจิ ขณฺฑํ วา
ผุลฺลํ วา โหติ ฯ สพฺพํ ปฏิสงฺขริตพฺพํ ฯ อุทฺเทสปริปุจฺฉาทีหิ
ทิวสํ เขเปตฺวา รตฺตึ ตตฺถ วสิตตปิ วฏฺฏติ ฯ รตฺตึ ปริเวเณ
วสิตฺวา ตตฺถ ทิวสํ เขเปตุํ วฏฺฏติ ฯ รตฺตินฺทิวํ ตตฺเถว วสิตุํปิ
วฏฺฏติ ฯ อุตุกาเล อาคตานํ วุฑฺฒานํ น ปฏิพาหิตพฺพํ ฯ
วสฺสูปนายิกทิวเส ปน สมฺปตฺเต สงฺฆตฺเถโร มยฺหํ อิทํ เสนาสนํ
เทถาติ วทติ ฯ น ลพฺภติ ฯ ภนฺเต อิทํ อนฺตรามุตฺตกํ คเหตฺวา
อฏฺฐมาเส เอเกน ภิกฺขุนา ปฏิชคฺคิตนฺติ วตฺวา น ทาตพฺพํ ฯ
อฏฺฐมาเส ปฏิชคฺคิตภิกฺขุสฺเสว คหิตํ โหติ ฯ ยสฺมึ ปน เสนาสเน
เอกสํวจฺฉเร ทฺวิกฺขตฺตุํ ปจฺจเย เทนฺติ ตํ ฉมาสจฺจเยน ฉ-
มาสจฺจเยน อนฺตรามุตฺตกํ น คาเหตพฺพํ ฯ ยสฺมึ วา ติกฺขตฺตุํ เทนฺติ
ตํ จตุมาสจฺจเยน จตุมาสจฺจเยน ฯ ยสฺมึ วา จตุกฺขตฺตุํ เทนฺติ
ตํ เตมาสจฺจเยน เตมาสจฺจเยน อนฺตรามุตฺตกํ น คาเหตพฺพํ ฯ
ปจฺจเยเนว หิ ตํ ปฏิชคฺคนํ ลภิสฺสติ ฯ ยสฺมึ ปน เอกสํวจฺฉเร
สกึเทว พหู ปจฺจเย เทนฺติ เอตํ อนฺตรามุตฺตกํ คาเหตพฺพนฺติ ฯ
อยนฺตาว อนฺโตวสฺเส วสฺสูปนายิกทิวเสน ปาลิยํ อาคตเสนาสน-
คาหกกถา ฯ อยํ ปน เสนาสนคาโห นาม ทุวิโธ โหติ อุตุกาเล จ
วสฺสาวาเส จ ฯ

ตตฺถ อุตุกาเล ตาว เกจิ อาคนฺตุกา ภิกฺขู ปุเรภตฺตํ อาคจฺฉนฺติ เกจิ ปจฺฉาภตฺตํ ปฐมยามํ มชฺฌิมยามํ ปจฺฉิมยามํ วา เย ยทา อาคจฺฉนฺติ เตสํ ตทาว ภิกฺขู อุฏฺฐาเปตฺวา เสนาสนํ ทาตพฺพํ ฯ อกาโล นาม นตฺถิ ฯ เสนาสนปญฺญาปเกน ปน ปณฺฑิเตน ภวิตพฺพํ ฯ เอกํ วา เทฺว วา มญฺจฏฺฐานานิ ฐเปตพฺพานิ ฯ สเจ วิกาเล เอโก วา เทฺว วา มหาเถรา อาคจฺฉนฺติ เต วตฺตพฺพา ภนฺเต อาทิโต ปฏฺฐาย อุฏฺฐาปิยมานา สพฺเพปิ ภิกฺขู อุพฺภณฺฑิกา ภวิสฺสนฺติ ตุมฺเห อมฺหากํ วสนฏฺฐาเน-เยว วสถาติ ฯ พหูสุ ปน อาคเตสุ วุฏฺฐาเปตฺวา ปฏิปาฏิยา ทาตพฺพํ ฯ สเจ เอเกกํ ปริเวณํ ปโหติ เอเกกํ ปริเวณํ ทาตพฺพํ ตตฺถ อคฺคิสาลาทีฆสาลามณฺฑลมาฬาทโย สพฺเพปิ ตสฺเสว ปาปุณนฺติ ฯ เอวํ อปฺปโหนฺเตสุ ปาสาทคฺเคน ทาตพฺพํ ฯ ปาสาเทสุ อปฺปโหนฺเตสุ โอวรกคฺเคน ทาตพฺพํ ฯ โอวรกคฺเคสุ อปฺปโหนฺเตสุ เสยฺยคฺเคน ทาตพฺพํ ฯ มญฺจฏฺฐาเน อปฺปโหนฺเต เอกปีฐกฏฺฐานวเสน ทาตพฺพํ ฯ ภิกฺขุโน ปน ฐิโตกาสมตฺตํ น คาเหตพฺพํ ฯ เอตํ หิ เสนาสนํ นาม น โหติ ฯ ปีฐกฏฺฐาเน ปน อปฺปโหนฺเต เอกํ มญฺจฏฺฐานํ วา ปีฐกฏฺฐานํ วา วาเรน วาเรน ภนฺเต วิสฺสมถาติ ติณฺณํ ชนานํ ทาตพฺพํ ฯ น หิ สกฺกา สีตสมเย สพฺพรตฺตึ อชฺโฌกาเส วสิตุํ ฯ มหาเถเรน ปฐมยามํ วิสฺสมิตฺวา นิกฺขมิตฺวา ทุติยตฺเถรสฺส วตฺตพฺพํ อาวุโส อิธ ปวิสาหีติ ฯ สเจ มหาเถโร นิทฺทาครุโก โหติ กาลํ น

ชานาติ อุกฺกาสิตฺวา ทฺวารํ อาโกเฏตฺวา ภนฺเต กาโล ชาโต
สีตํ อนุทหตีติ วตฺตพฺพํ ฯ เตน นิกฺขมิตฺวา โอกาโส ทาตพฺโพ ฯ
อทาตุํ น ลภติ ฯ ทุติยตฺเถรานาปิ มชฺฌิมยามํ วิสฺสมิตฺวา
ปุริมนเยเนว อิตรสฺส ทาตพฺพํ ฯ นิทฺทาครุโก วุตฺตนเยเนว
วุฏฺฐาเปตพฺโพ ฯ เอวํ เอกรตฺตึ เอกมญฺจฏฺฐานํ ติณฺณํ ทาตพฺพํ ฯ
ชมฺพูทีเป ปน เอกจฺเจ ภิกฺขู เสนาสนํ นาม มญฺจฏฺฐานํ วา
ปีฐฏฺฐานํ วา กิญฺจิเทว กสฺสจิ สปฺปายํ โหติ กสฺสจิ อสปฺปายนฺติ
อาคนฺตุกา วา โหนฺตุ มา วา เทวสิกํ เสนาสนํ คาเหนฺติ ฯ
อยํ อุตุกาเล เสนาสนคาโห นาม ฯ

วสฺสาวาเส ปน อตฺถิ อาคนฺตุกวตฺตํ อตฺถิ อาวาสิกวตฺตํ ฯ
ตตฺถ อาคนฺตุเกน ตาว สกฏฺฐานํ มุญฺจิตฺวา อญฺญตฺถ คนฺตฺวา
วสิตุกาเมน วสฺสูปนายิกทิวสเมว ตตฺถ น คนฺตพฺพํ ฯ วสนฏฺฐานํ
วา หิ ตตฺถ สมฺพาธํ ภเวยฺย ภิกฺขาจาโร วา น สมฺปชฺเชยฺย ฯ
เตน น ผาสุกํ วิหเรยฺย ตสฺมา อิทานิ มาสมตฺเตน วสฺสูปนายิโก
ภวิสฺสตีติ ตํ วิหารํ ปวิสิตพฺพํ ฯ ตตฺถ มาสมตฺตํ วสนฺโต สเจ
อุทฺเทสตฺถิโก อุทฺเทสสมฺปตฺตึ สลฺลกฺเขตฺวา สเจ กมฺมฏฺฐานิโก
กมฺมฏฺฐานสปฺปายํ สลฺลกฺเขตฺวา สเจ ปจฺจยตฺถิโก ปจฺจยลาภํ
สลฺลกฺเขตฺวา อนฺโตวสฺเส สุขํ วสิสฺสติ ฯ สกฏฺฐานโต จ
ตตฺถ คจฺฉนฺเตน น โคจรคาโม ฆเฏตพฺโพ น ตตฺถ มนุสฺสา
วตฺตพฺพา ตุมฺเห นิสฺสาย สลากภตฺตาทีนิ วา ยาคุขชฺชกาทีนิ
วา วสฺสาวาสิกํ วา นตฺถิ อยํ เจติยสฺส ปริกฺขาโร อยํ

อุโปสถาคารสฺส อิทํ ตาลญฺเจว สูจิ จ สมฺปฏิจฺฉถ ตุมฺหากํ
วิหารนฺติ ฯ เสนาสนมฺปน ปฏิชคฺคิตฺวา ทารุภณฺฑมตฺติกาภณฺฑานิ
ปฏิสาเมตฺวา คมิยวตฺตํ ปูเรตฺวา คนฺตพฺพํ ฯ เอวํ คจฺฉนฺเตนาปิ
ทหเรหิ ปตฺตจีวรภณฺฑกาทโย อุกฺขิปาเปตฺวา เตลนาฬิกตฺตรทณฺฑาทีนิ
คาหาเปตฺวา ฉตฺตํ ปคฺคยฺห อตฺตานํ ทสฺเสนฺเตน คามทฺวาเรเนว น
คนฺตพฺพํ ฯ ปฏิจฺฉนฺเนน อฏวิมคฺเคน คนฺตพฺพํ ฯ อฏวิมคฺเค อสติ
คุมฺพาทีนิ มทฺทนฺเตน น คนฺตพฺพํ ฯ คมิยวตฺตํ ปน ปูเรตฺวา
วิตกฺกํ ฉินฺทิตฺวา สุทฺธจิตฺเตน คมนวตฺเตเนว คนฺตพฺพํ ฯ สเจ
ปน คามทฺวาเรน มคฺโค โหติ ฯ คจฺฉนฺตํ ปน สปริวารํ ทิสฺวา
มนุสฺสา อมฺหากํ เถโร วิยาติ อุปธาวิตฺวา กุหึ ภนฺเต สพฺเพ
ปริกฺขาเร คเหตฺวา คจฺฉถาติ วทนฺติ ฯ เตสุ เจ เอโก เอวํ วทติ
วสฺสูปนายิกกาโล นามายํ ยตฺถ อนฺโตวสฺเส นิพทฺธภิกฺขาจาโร
ภณฺฑปฏิจฺฉาทนญฺจ ลพฺภติ ตตฺถ ภิกฺขู คจฺฉนฺตีติ ฯ ตสฺส เจ
สุตฺวา เต มนุสฺสา ภนฺเต อิมสฺมึปิ คาเม ชโน ภุญฺชติ เจว
นิวาเสติ จ มา อญฺญตฺถ คจฺฉถาติ วตฺวา มิตฺตามจฺเจ
ปกฺโกสาเปตฺวา สพฺเพ สมนฺตยิตฺวา วิหาเร นิพทฺธภตฺตญฺจ สลาก-
ภตฺตาทีนิ จ วสฺสาวาสิกญฺจ ธเปตฺวา อิเธว ภนฺเต วสถาติ ยาจนฺติ ฯ
สพฺพํ สาทิตุํ วฏฺฏติ ฯ สพฺพํเปตํ กปฺปิยญฺเจว อนวชฺชญฺจ ฯ
กุรุนฺทิยํ ปน กุหึ คจฺฉถาติ วุตฺเต อสุกฏฺฐานนฺติ วตฺวา กสฺมา
ตตฺถ คจฺฉถาติ วุตฺเตน การณํ อาจิกฺขิตพฺพนฺติ วุตฺตํ ฯ อุภยํ
ปเนตํ สุทฺธจิตฺตตฺตาว อนวชฺชํ ฯ อิทํ อาคนฺตุกวตฺตํ นาม ฯ

อิทํ ปน อาวาสิกวตฺตํ ฯ ปฏิกจฺเจว หิ อาวาสิเกหิ วิหาโร ปฏิชคฺคิตพฺโพ ฯ ขณฺฑผุลฺลปฏิสงฺขรณปริภณฺฑานิ กาตพฺพานิ ฯ รตฺติฏฺฐานทิวาฏฺฐานวจฺจกุฏิปสฺสาวฏฺฐานานิ ปธานฆรวิหารมคฺโคติ อิมานิ สพฺพานิ ปฏิชคฺคิตพฺพานิ เจติเย สุธากมฺมํ ขุทฺทเวทิกาย เตลมกฺขนมญฺจปีฐชคฺคนนฺติ อิทํปิ สพฺพํ กาตพฺพํ วสฺสํ วสิตุกามา อาคนฺตฺวา อุทฺเทสปริปุจฺฉากมฺมฏฺฐานานุโยคาทีนิ กโรนฺตา สุขํ วสิสฺสนฺตีติ ฯ กตปริกมฺเมหิ อาสาฬฺหชุณฺหปญฺจมิโต ปฏฺฐาย วสฺสาวาสิกํ ปุจฺฉิตพฺพํ ฯ กตฺถ ปุจฺฉิตพฺพํ ฯ ยโต ปกติยา ลพฺภติ ฯ เยหิ ปน น ทินฺนปุพฺพํ เต ปุจฺฉิตุํ น วฏฺฏติ ฯ กสฺมา ปุจฺฉิตพฺพํ ฯ กทาจิ หิ มนุสฺสา เทนฺติ กทาจิ ทุพฺภิกฺขาทีหิ อุปทฺทุตา น เทนฺติ ตตฺถ เย น ทสฺสนฺติ เต อปุจฺฉิตฺวา วสฺสาวาสิเก คาหิเต คหิตภิกฺขูนํ ลาภนฺตราโย โหติ ตสฺมา ปุจฺฉิตฺวาว คาเหตพฺพํ ฯ ปุจฺฉนฺเตน ตุมฺหากํ วสฺสาวาสิกคหณ-กาโล อุปกฏฺโฐติ วตฺตพฺพํ ฯ สเจ วทนฺติ ภนฺเต อิมํ สํวจฺฉรํ ฉาตกาทีหิ อุปทฺทุตมฺหา น สกฺโกม ทาตุนฺติ วา ยํ ปุพฺเพ เทม ตโต อูนตรํ ทสฺสามาติ วา อิทานิ กปฺปาโส สุลโภ ยํ ปุพฺเพ เทม ตโต พหุตรํ ทสฺสามาติ วา ตํ สลฺลกฺเขตฺวา ตทนุรูเปน นเยน เตสํ เสนาสเน ภิกฺขูนํ วสฺสาวาสิกํ คาเหตพฺพํ ฯ สเจ มนุสฺสา วทนฺติ ยสฺส อมฺหากํ วสฺสาวาสิกํ ปาปุณาติ โส เตมาสํ ปานียํ อุปฏฺฐเปตุ วิหารมคฺคํ ชคฺคตุ เจติยงฺคณ-โพธิยงฺคณานิ ชคฺคตุ โพธิรุกฺเข อุทกํ อาสิญฺจตูติ ฯ ยสฺส

วสฺสาวาสิกํ ปาปุณาติ ตสฺสาจิกฺขิตพฺพํ ฯ โย ปน คาโม ปฏิกฺกมฺม
โยชนทฺวิโยชนนฺตเร โหติ ฯ ตตฺร เจ กุลานิ อุปนิกฺเขปํ ฐเปตฺวา
วิหาเร วสฺสาวาสิกํ เทนฺติเยว ฯ ตานิ กุลานิ อปุจฺฉิตฺวาปิ
เตสํ เสนาสเน วตฺตํ กตฺวา วสนฺตสฺส ภิกฺขุโน วสฺสาวาสิกํ
คาเหตพฺพํ สเจ ปน เตสํ เสนาสเน ปํสุกูลิโก วสติ ฯ อาคตญฺจ
นํ ทิสฺวา ตุมฺหากํ วสฺสาวาสิกํ เทมาติ วทนฺติ ฯ เตน สงฺฆสฺส
อาจิกฺขิตพฺพํ ฯ สเจ ตานิ กุลานิ สงฺฆสฺส ทาตุํ น อิจฺฉนฺติ
ตุมฺหากํเยว เทมาติ วทนฺติ ฯ สภาโค ภิกฺขุ วตฺตํ กตฺวา
คณฺหาหีติ วตฺตพฺโพ ฯ ปํสุกูลิกสฺส ปเนตํ น วฏฺฏติ ฯ อิติ
สทฺธาเทยฺยทายกมนุสฺสา ปุจฺฉิตพฺพา ฯ ตตฺรุปฺปาเท ปน กปฺปิย-
การกา ปุจฺฉิตพฺพา ฯ กถํ ปุจฺฉิตพฺพา ฯ กึ อาวุโส สงฺฆสฺส
ภณฺฑปฏิจฺฉาทนํ ภวิสฺสตีติ ฯ สเจ วทนฺติ ภวิสฺสติ ภนฺเต
เอเกกสฺส นวหตฺถํ สาฏกํ ทสฺสาม วสฺสาวาสิกํ คาเหถาติ
คาเหตพฺพํ ฯ สเจปิ วทนฺติ สาฏกา นตฺถิ วตฺถุํ ปน อตฺถิ คาเหถ
ภนฺเตติ ฯ วตฺถุมฺหิ สนฺเตปิ คาเหตุํ วฏฺฏติเยว ฯ กปฺปิยการกานํ
หิ หตฺเถ กปฺปิยภณฺฑํ ปริภุญฺชถาติ ทินฺนวตฺถุโต ยํ ยํ กปฺปิยํ
ตํ ตํ สพฺพํ ปริภุญฺชิตุํ อนุญฺญาตํ ฯ ยํ ปเนตฺถ ปิณฺฑปาตตฺถาย
คิลานปจฺจยตฺถาย วา ภิกฺขูนํ อุทฺทิสฺส ทินฺนํ ตํ จีวเร อุป-
นาเมนฺเตหิ สงฺฆสุฏฺฐุตาย อปโลเกตฺวา อุปนาเมตพฺพํ ฯ เสนาสนตฺถาย
อุทฺทิสฺส ทินฺนํ ครุภณฺฑํ โหติ ฯ จีวรวเสเนว ปน จตุปฺ-
ปจฺจยวเสน วา ทินฺนํ จีวเร อุปนาเมนฺตานํ อปโลกนกมฺมกิจฺจํ

นตฺถิ ฯ อปโลกนกมฺมํ กโรนฺเตหิ ปน ปุคฺคลวเสเนว กาตพฺพํ สงฺฆวเสน น กาตพฺพํ ฯ ชาตรูปรชตวเสนาปิ อามกธญฺญวเสน วา อปโลกนกมฺมํ น วฏฺฏติ ฯ กปฺปิยภณฺฑวเสเนว จีวร-ตณฺฑุลาทิวเสเนว จ วฏฺฏติ ฯ ตํ ปน เอวํ กตฺตพฺพํ อิทานิ สุภิกฺขํ สุลภปิณฺฑํ ภิกฺขู จีวเรน กิลมนฺติ เอตฺตกํ นาม ตณฺฑุลภาคํ ภิกฺขูนํ จีวรํ กาตุํ รุจฺจติ คิลานปจฺจโย สุลโภ คิลาโน วา นตฺถิ เอตฺตกํ นาม ตณฺฑุลภาคํ ภิกฺขูนํ จีวรํ กาตุํ รุจฺจตีติ ฯ เอวํ จีวรปฺปจฺจยํ สลฺลกฺเขตฺวา เสนาสนสฺส กาเล โฆสิเต สนฺนิปติเต สงฺเฆ เสนาสนคาหโก สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯ สมฺมนฺนนฺเตหิ จ เอกํ สมฺมนฺนิตุํ น วฏฺฏติ เทฺว สมฺมนฺนิตพฺพาติ วุตฺตํ ฯ เอวํ หิ นวโก วุฑฺฒสฺส วุฑฺโฒ จ นวกสฺส คาเหสฺสตีติ ฯ มหนฺเต ปน มหาวิหารสทิเส วิหาเร ตโย จตฺตาโร ชนา สมฺมนฺนิตพฺพา ฯ กุรุนฺทิยํ ปน อฏฺฐปิ โสฬสปิ ชเน สมฺมนฺนิตุํ วฏฺฏตีติ วุตฺตํ ฯ เตสํ สมฺมติ กมฺมวาจายปิ อปโลกนกมฺเมนปิ วฏฺฏติเยว เตหิ สมฺมเตหิ ภิกฺขูหิ เสนาสนํ สลฺลกฺเขตพฺพํ ฯ เจติยฆรํ โพธิฆรํ อาสนฆรํ สมฺมุชฺชนิอฏฺโฏ ทารุอฏฺโฏ วจฺจกุฏี อิฏฺฐกสาลา วฑฺฒกีสาลา ทฺวารโกฏฺฐโก ปานียมาโฬ มคฺโค โปกฺขรณีติ เอตานิ หิ อเสนาสนานิ ฯ วิหาโร อฑฺฒโยโค ปาสาโท หมฺมิยํ คุหา มณฺฑโป รุกฺขมูลํ เวฬุคุมฺโพติ อิมานิ เสนาสนานีติ ตานิ คาเหตพฺพานิ ฯ **คาเหนฺเตน จ ปฐมํ ภิกฺขู คเณตุํ ภิกฺขู คเณตฺวา เสยฺยา คเณตุนฺติ** เอตฺถ วุตฺตนเยน

คาเหตพฺพานิ ฯ สเจ สงฺฆิโก จ สทฺธาเทยฺยา จาติ เทฺว จีวรปฺ-
ปจฺจยา โหนฺติ ฯ เตสุ ยํ ภิกฺขู ปชมํ คณฺหิตุํ อิจฺฉนฺติ ตํ
คเหตฺวา ตสฺสปิ จิติกโต ปฏฺฐาย อิตโร คาเหตพฺโพ ฯ สเจ
ภิกฺขูนํ อปฺปตาย ปริเวณคฺเคน เสนาสเน คาหิยมาเน เอกํ
ปริเวณํ มหาลาภํ โหติ ฯ ทส วา ทฺวาทส วา ติจีวรานิ
ลพฺภนฺติ ฯ ตํ วิชเฏตฺวา อญฺเญสุ อลาเภสุ อาวาเสสุ ปกฺขิปิตฺวา
อญฺเญสํปิ ภิกฺขูนํ คาเหตพฺพนฺติ มหาสุมตฺเถโร อาห ฯ มหา-
ปทุมตฺเถโร ปนาห น เอวํ กาตพฺพํ มนุสฺสา หิ อตฺตโน
อาวาสชคฺคนตฺถาย ปจฺจยํ เทนฺติ ตสฺมา อญฺเญหิ ภิกฺขูหิ ตตฺถ
ปวิสิตพฺพนฺติ ฯ สเจ ปเนตฺถ มหาเถโร ปฏิกฺโกสติ มา
อาวุโส เอวํ คาเหถ ภควโต อนุสิฏฺฐึ กโรถ วุตฺตํ เหตํ
ภควตา อนุชานามิ ภิกฺขเว ปริเวณคฺเคน คาเหตุนฺติ ฯ ตสฺส
ปฏิกฺโกสนาย อชตฺวา ภนฺเต ภิกฺขู พหู ปจฺจโย มนฺโท สงฺคหํ
กาตุํ วฏฺฏตีติ ตํ สญฺญาเปตฺวา คาเหตพฺพเมว ฯ คาเหนฺเตน จ
สมฺมเตน ภิกฺขุนา มหาเถรสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา เอวํ วตฺตพฺพํ
ภนฺเต ตุมฺหากํ เสนาสนํ ปาปุณาติ ปจฺจยํว คณฺหถาติ ฯ
อสุกกุลสฺส จ ปจฺจโย อสุกเสนาสนญฺจ มยฺหํ ปาปุณาติ อาวุโสติ ฯ
ปาปุณาติ ภนฺเต คณฺหถ นนฺติ ฯ คณฺหามิ อาวุโสติ ฯ คหิตํ
โหติ ฯ สเจ ปน คหิตํ เต ภนฺเตติ วุตฺเต คหิตํ เมติ วา
คณฺหิสฺสถ ภนฺเตติ วุตฺเต คณฺหิสฺสามีติ วา วทติ อคหิตํ โหตีติ
มหาสุมตฺเถโร อาห ฯ มหาปทุมตฺเถโร ปนาห อตีตานาคตวจนํ

วา โหตุ วตฺตมานวจนํ วา สตฺปฺปาทมตฺตํ อาลยกรณมตฺตเมว
เจตฺถ ปมาณํ ตสฺมา คหิตเมว โหตีติ ฯ โยปิ ปํสุกูลิโก
ภิกฺขุ เสนาสนํ คเหตฺวา ปจฺจยํ วิสฺสชฺเชติ ฯ อยํปิ น อญฺญสฺมึ
อาวาเส ปกฺขิปิตพฺโพ ฯ ตสฺมึเยว อาวาเส นิกฺขิปิตพฺโพ ฯ
ตสฺมึเยว ปริเวเณ อคฺคิสาลาย วา ทีฆสาลาย วา รุกฺขมูเล วา
อญฺญสฺส คาเหตุํ วฏฺฏติ ฯ ปํสุกูลิโก วสามีติ เสนาสนํ ชคฺคิสฺสติ ฯ
อิตโร ปจฺจยํ คณฺหามีติ ฯ เอวํ ทฺวีหิ การเณหิ เสนาสนํ
สุชคฺคิตตรํ ภวิสฺสติ ฯ มหาปจฺจริยํ ปน วุตฺตํ ปํสุกูลิเก
วาสตฺถาย เสนาสนํ คณฺหนฺเต เสนาสนคาหาปเกน วตฺตพฺพํ อิธ
ภนฺเต ปจฺจโย อตฺถิ โส กึ กาตพฺโพติ ฯ เตน เหฏฺฐา
อญฺญํ คาหาเปหีติ วตฺตพฺโพ ฯ สเจ ปน กิญฺจิ อวตฺวาว
วสติ ตตฺถ วุตฺถวสฺสสฺส จสฺส ปาทมูเล ฐเปตฺวา สาฏกํ
เทนฺติ วฏฺฏติ ฯ อถ วสฺสาวาสิกํ เทมาติ วทนฺติ ตสฺมึ
เสนาสเน วสฺสํ วุตฺถภิกฺขูนํ ปาปุณาตีติ ฯ เยสํ ปน เสนาสนํ
นตฺถิ เกวลํ ปจฺจยเมว เทนฺติ ฯ เตสํ ปจฺจยํ อวสฺสาวาสิเก
เสนาสเน คาเหตุํ วฏฺฏติ ฯ มนุสฺสา ถูปํ กตฺวา วสฺสาวาสิกํ
คาหาเปนฺติ ฯ ถูโป นาม อเสนาสนํ ตสฺส สมีเป รุกฺเข วา
มณฺฑเป วา อุปนิพนฺธิตฺวา คาหาเปตพฺพํ ฯ เตน ภิกฺขุนา เจติยํ
ปฏิชคฺคิตพฺพํ ฯ โพธิรุกฺข โพธิฆร อาสนฆร สมฺมุชฺช นิอฏฺฏ ทารุอฏฺฏ-
วจฺจกุฏิทฺวาร โกฏฺฐกปานียกุฏิ° ปานียมาฬก ทนฺตกฏฺฐมาฬเกสุปิ เอเสว

๑. ปานียกุฏีติ อติเรกํ มญฺเญ ฯ

นโย ฯ โภชนสาลา ปน เสนาสนเมว ตสฺมา ตํ เอกสฺส วา
พหุนฺนํ วา ปริจฺฉินฺทิตฺวา คาเหตุํ วฏฺฏติ ฯ สพฺพมิทํ วิตฺถาเรน
มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ฯ เสนาสนคาหาปเกน ปน ปาฏิปทอรุณโต
ปฏฺฐาย ยาว ปุน อรุณํ น ภิชฺชติ ตาว คาเหตพฺพํ ฯ อิทํ
หิ เสนาสนคาหสฺส เขตฺตํ ฯ สเจ ปาโตว คาหิเต เสนาสเน
อญฺโญ วิตกฺกจาริโก ภิกฺขุ อาคนฺตฺวา เสนาสนํ ยาจติ ฯ
คหิตํ ภนฺเต เสนาสนํ วสฺสูปคโต สงฺโฆ รมณีโย วิหาโร
รุกฺขมูลาทีสุ ยตฺถ อิจฺฉถ ตตฺถ วสถาติ วตฺตพฺโพ ฯ วสฺสูปคเตหิ
อนฺโตวสฺเส นิพทฺธวตฺตํ ฐเปตฺวา วสฺสูปคตา ภิกฺขู สมฺมุชฺชนิโย
พนฺธถาติ วตฺตพฺพา ฯ สุลภา เจ ทณฺฑกา เจว สลากาโย จ
โหนฺติ ฯ เอเกเกน ฉ ปญฺจ มุฏฺฐิสมฺมุชฺชนิโย เทฺว ติสฺโส
ยฏฺฐิสมฺมุชฺชนิโย วา พนฺธิตพฺพา ฯ ทุลฺลภา เจ โหนฺติ เทฺว
ติสฺโส มุฏฺฐิสมฺมุชฺชนิโย เอกา ยฏฺฐิสมฺมุชฺชนิ วา พนฺธิตพฺพา ฯ
สามเณเรหิ ฉ ปญฺจ อุกฺกา โกฏฺเฏตพฺพา ฯ วสนฏฺฐาเนสุ
กสาวปริภณฺฑํ กาตพฺพํ ฯ วตฺตํ กโรนฺเตหิ จ น อุทฺทิสิตพฺพํ
น อุทฺทิสาเปตพฺพํ น สชฺฌาโย กาตพฺโพ น ปพฺพาเชตพฺพํ
น อุปสมฺปาเทตพฺพํ น นิสฺสโย ทาตพฺโพ น ธมฺมสฺสวนํ
กาตพฺพํ สพฺเพว หิ เอเต สปปญฺจา นิปฺปปญฺจา หุตฺวา
สมณธมฺมเมว กริสฺสามาติ วา สพฺเพ เตรสธุตงฺคานิ สมาทิยนฺตุ
เสยฺยํ อกปฺเปตฺวา ฐานจงฺกเมหิ วีตินาเมนฺตุ มูควตฺตํ คณฺหนฺตุ
สตฺตาหกรณีเยน คตาปิ ภาชนียภณฺฑํ มา ลภนฺตูติ วา เอวรูปํ

อธมฺมิกวตฺตํ น กาตพฺพํ ฯ เอวํ ปน กาตพฺพํ ฯ ปริยตฺติธมฺโม
นาม ติวิธมฺปิ สทฺธมฺมํ ปติฏฺฐาเปติ ตสฺมา สกฺกจฺจํ อุทฺทิสถ
อุทฺทิสาเปถ สชฺฌายํ กโรถ ปธานฆเร วสนฺตานํ สงฺฆฏฺฏนํ
อกตฺวา อนฺโตวิหาเร นิสีทิตฺวา อุทฺทิสถ อุทฺทิสาเปถ สชฺฌายํ
กโรถ ธมฺมสฺสวนํ สมิทฺธํ กโรถ ปพฺพาเชนฺตา โสเธตฺวา
ปพฺพชฺชํ เทถ อุปสมฺปาเทนฺตา โสเธตฺวา อุปสมฺปทํ เทถ
นิสฺสยํ ททนฺตา โสเธตฺวา นิสฺสยํ เทถ เอโกปิ หิ กุลปุตฺโต
ปพฺพชฺชญฺจ อุปสมฺปทญฺจ ลภิตฺวา สกลํ สาสนํ ปติฏฺฐเปสฺสติ
อตฺตโน ถาเมน ยตฺตกานิ สกฺโกถ ตตฺตกานิ ธุตงฺคานิ สมาทิยิตฺถ
อนฺโตวสฺสํ นาเมตํ สกลทิวสํ รตฺติยา จ ปฐมมชฺฌิมปจฺฉิมยาเมสุ
อปฺปมตฺเตหิ ภวิตพฺพํ วิริยํ อารภิตพฺพํ โปราณกา มหาเถราปิ
สพฺพปลิโพเธ ฉินฺทิตฺวา อนฺโตวสฺเส เอกจาริยํ วตฺตํ ปูรยึสุ
ภสฺเส มตฺตํ ชานิตฺวา ทสวตฺถุกถา ทสอสุภ ทสานุสฺสติโย อฏฺฐตฺ-
ตึสารมฺมณกถญฺจ กาตุํ วฏฺฏติ อาคนฺตุกานํ วตฺตํ กาตุํ
สตฺตาหกรณีเยน คตานํ อปโลเกตฺวา ทาตุํ วฏฺฏตีติ เอวรูปํ
วตฺตํ กาตพฺพํ ฯ อปิจ ภิกฺขู โอวทิตพฺพา วิคฺคาหิกปิสุณ-
ผรุสวจนานิ มา วเทถ ทิวเส ทิวเส สีลานิ อาวชฺเชนฺตา
จตุรารกฺขํ อหาเปนฺตา มนสิการพหุลา วิหรถาติ ฯ ทนฺตกฏฺฐ-
ขาทนวตฺตํ อาจิกฺขิตพฺพํ ฯ อาจารวตฺตํ อาจิกฺขิตพฺพํ ฯ เจติยํ วา
โพธึ วา วนฺทนฺเตน คนฺธมาลํ วา ปูเชนฺเตน ปตฺตํ วา ถวิกาย
ปกฺขิปนฺเตน น กเถตพฺพํ ฯ ภิกฺขาจารวตฺตํ อาจิกฺขิตพฺพํ ฯ

อนฺโตคาเม มนุสฺเสหิ สทฺธึ ปจฺจยสญฺญุตฺตกถา วา วิสภาคกถา
วา น กเถตพฺพา ฯ รกฺขิตินฺทฺริเยหิ ภวิตพฺพํ ขนฺธกวตฺตญฺจ
เสขิยวตฺตญฺจ ปูเรตพฺพนฺติ เอวรูปาปิ พหุกาปิ นิยฺยานิกกถา
อาจิกฺขิตพฺพาติ ฯ ปจฺฉิมวสฺสูปนายิกทิวเส ปน สเจ กาลํ โฆเสตฺวา
สนฺนิปติเต สงฺเฆ โกจิ ทสหตฺถํ วตฺถํ อาหริตฺวา วสฺสาวาสิกํ
เทติ ฯ อาคนฺตุโก เจ ภิกฺขุ สงฺฆตฺเถโร โหติ ตสฺส ทาตพฺพํ
นวโก เจ โหติ สมฺมเตน ภิกฺขุนา สงฺฆตฺเถโร วตฺตพฺโพ
สเจ ภนฺเต อิจฺฉถ ปฐมภาคํ มุญฺจิตฺวา อิทํ วตฺถํ คณฺหถาติ ฯ
อมุญฺจนฺตสฺส น ทาตพฺพํ ฯ สเจ ปน ปุพฺเพ คาหิตํ มุญฺจิตฺวา
คณฺหาติ เอเตเนว อุปาเยน ทุติยตฺเถรโต ปฏฺฐาย ปริวตฺเตตฺวา
ปตฺตฏฺฐาเน อาคนฺตุกสฺส ทาตพฺพํ ฯ สเจ ปฐมวสฺสูปคตา เทฺว
ตีณิ จตฺตาริ ปญฺจ วา วตฺถานิ อลตฺถุํ ลทฺธํ ลทฺธํ เอเตเนว
อุปาเยน วิสฺสชฺชาเปตฺวา ยาว อาคนฺตุกสฺส สมกํ โหติ ตาว
ทาตพฺพํ ฯ เตน ปน สมเก ลทฺเธ อวสิฏฺโฐ อนุภาโค เถราสเน
ทาตพฺโพ ฯ ปจฺจุปฺปนฺเน ลาเภ สติฏฺฐิติกาย คาเหตุํ รุจฺจตีติ
กติกํ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ สเจ ทุพฺภิกฺขํ โหติ ทฺวีสุปิ วสฺสูปนายิเกสุ
วสฺสูปคตา ภิกฺขู ภิกฺขาย กิลมนฺตา อาวุโส อิธ วสนฺตา หิ
สพฺเพว กิลมาม สาธุ วต เทฺว ภาคา โหม เยสํ ญาติ-
ปวาริตฏฺฐานานิ อตฺถิ เต ตตฺถ วสิตฺวา ปวารณาย อาคนฺตฺวา
อตฺตโน ปตฺตํ วสฺสาวาสิกํ คณฺหนฺตูติ วทนฺติ ฯ เตสุ เย ตตฺถ
วสิตฺวา ปวารณาย อาคจฺฉนฺติ เตสํ อปโลกนกมฺมํ กตฺวา

วสฺสาวาสิกํ ทาตพฺพํ ฯ สาทิยนฺตาปิ หิ เต ภิกฺขู เนว
วสฺสาวาสิกสฺส สามิโน ขียนฺตาปิ จ อาวาสิกา เนว อทาตุํ ลภนฺติ ฯ
กุรุนฺทิยํ ปน วุตฺตํ กติกวตฺตํ กาตพฺพํ สเจ สพฺเพสํ โน
อิธ ยาคุภตฺตํ นปฺปโหติ สภาคฏฺฐาเน วสิตฺวา อาคจฺฉถ
ตุมฺหากํ ปตฺตํ วสฺสาวาสิกํ ลภิสฺสถาติ ฯ ตญฺเจ เอโก ปฏิพาหติ
สุปฺปฏิพาหิตํ ฯ โน เจ ปฏิพาหติ กติกา สุกตา ปจฺฉา เตสํ
ตตฺถ วสิตฺวา อาคตานํ อปโลเกตฺวา ทาตพฺพํ อปโลกนกาเล
ปฏิพาหิตุํ น ลภตีติ ฯ ปุนปิ วุตฺตํ สเจ ปน วสฺสูปคเตสุ
เอกจฺจานํ วสฺสาวาสิเก อปาปุณนฺเต ภิกฺขู กติกํ กโรนฺติ ฉินฺน-
วสฺสานํ วสฺสาวาสิกญฺจ อิทานิ อุปฺปชฺชนกํ วสฺสาวาสิกญฺจ อิเมสํ
ทาตุํ รุจฺจตีติ ฯ เอวํ กติกาย กตาย คาหิตสทิสเมว โหติ ฯ
อุปฺปนฺนุปฺปนฺนญฺจ เตสเมว ทาตพฺพนฺติ ฯ เตมาสํ ปานียํ
อุปฏฺฐเปตฺวา วิหารมคฺเคติยงฺคณโพธิยงฺคณาทีนิ ชคฺคิตฺวา โพธิ-
รุกฺเข อุทกํ สิญฺจิตฺวา ปกฺกนฺโตปิ วิพฺภมนฺโตปิ วสฺสาวาสิกํ
ลภติเยว ฯ ภตินิวิฏฺฐํ[๑] หิ เตน ตํ[๒] สงฺฆิกํ ปน อปโลกนกมฺมํ
กตฺวา คาหิตํ อนฺโตวสฺเส วิพฺภมนฺโตปิ ลภเตว ปจฺจยวเสน
คาหิตุํ ปน น ลภตีติ วทนฺติ ฯ สเจ วุตฺถวสฺโส ทิสํ คมิโก
ภิกฺขุ อาวาสิกสฺส หตฺถโต กิญฺจิเทว กปฺปิยภณฺฑํ คเหตฺวา
อสุกกุเล มยฺหํ วสฺสาวาสิกํ ปตฺตํ ตํ คณฺหถาติ วตฺวา คตฏฺฐาเน
วิพฺภมติ วสฺสาวาสํ สงฺฆิกํ โหติ ฯ สเจ ปน มนุสฺเส สมฺมุขา

๑. ภตฺตินิวิฏฺฐํ อิติปิ ฯ ๒. กตํ อิติปิ ฯ

สมฺปฏิจฺฉาเปตฺวา คจฺฉติ ลภติ ฯ อิทํ วสฺสาวาสิกํ อมฺหากํ
เสนาสเน วุตฺถวสฺสสฺส ภิกฺขุโน เทมาติ วุตฺเต ยสฺส คาหิตํ ตสฺเสว
โหติ ฯ สเจ ปน เสนาสนสามิกสฺส ปิยกมฺยตาย ปุตฺตธีตาทโย
พหูนิ วตฺถานิ อาหริตฺวา อมฺหากํ เสนาสเน เทมาติ วทนฺติ
ตตฺถ วสฺสูปคตสฺส เอกเมว วตฺถํ ทาตพฺพํ ฯ เสสานิ สงฺฆิกานิ
โหนฺติ ฯ วสฺสาวาสิกฏฺฐิติกาย คาเหตพฺพานิ ฯ ฐิติกาย อสติ
เถราสนโต ปฏฺฐาย คาเหตพฺพานิ ฯ เสนาสเนว วสฺสูปคตํ ภิกฺขุํ
นิสฺสาย อุปฺปนฺเนน จิตฺตปฺปสาเทน พหูนิ วตฺถานิ อาหริตฺวา
เสนาสนสฺส เทมาติ ทินฺเนสุปิ เอเสว นโย ฯ สเจ ปน ปาทมูเล
ฐเปตฺวา เอตสฺส ภิกฺขุโน เทมาติ วทนฺติ ตสฺเสว โหนฺติ ฯ
เอกสฺส เคเห เทฺว วสฺสาวาสิกานิ ฯ ปฐมภาโค สามเณรสฺส
คาหิโต โหติ ทุติโย เถราสเน ฯ โส เอกํ ทสหตฺถํ เอกํ
อฏฺฐหตฺถํ สาฏกํ เปเสสิ วสฺสาวาสิกํ ปตฺตํ ภิกฺขูนํ เทถาติ ฯ
วิจินิตฺวา วรภาคํ สามเณรสฺส ทตฺวา อนุภาโค เถราสเน ทาตพฺโพ ฯ
สเจ ปน อุโภปิ ฆรํ เนตฺวา โภเชตฺวา สยเมว ปาทมูเล ฐเปสิ
ยํ ยสฺส ทินฺนํ ตเทว ตสฺส โหติ ฯ อิโต ปรํ มหาปจฺจริยํ
อาคตนโย โหติ ฯ เอกสฺส ฆเร ทหรสามเณรสฺส วสฺสาวาสิกํ
ปาปุณาติ ฯ โส เจ ปุจฺฉติ อมฺหากํ วสฺสาวาสิกํ กสฺส
ปตฺตนฺติ สามเณรสฺสาติ อวตฺวา ทานกาเล ชานิสฺสตีติ วตฺวา
ทานทิวเส เอกํ มหาเถรํ เปเสตฺวา นีหราเปตพฺพํ ฯ สเจ ยสฺส
วสฺสาวาสิกํ ปตฺตํ โส วิพฺภมติ วา กาลํ วา กโรติ ฯ

มนุสฺสา จ ปุจฺฉนฺติ กสฺส อมฺหากํ วสฺสาวาสิกํ ปตฺตนฺติ ฯ
เตสํ ยถาภูตํ อาจิกฺขิตพฺพํ ฯ สเจ เต วทนฺติ ตุมฺหากํ
เทมาติ ฯ ตสฺส ภิกฺขุโน ปาปุณาติ ฯ อถ สงฺฆสฺส วา
คณสฺส วา เทนฺติ สงฺฆสฺส วา คณสฺส วา ปาปุณาติ ฯ
สเจ วสฺสูปคตา สุทฺธปํสุกูลิกาเยว โหนฺติ ฯ อาเนตฺวา ทินฺนํ
วสฺสาวาสิกํ เสนาสนปริกฺขารํ วา กตฺวา ฐเปตพฺพํ พิมฺโพหนาทีนิ
วา กาตพฺพานีติ ฯ อิทํ เนวาสิกวตฺตํ ฯ

เสนาสนคาหวินิจฺฉโย นิฏฺฐิโต ฯ

อุปนนฺทวตฺถุสฺมึ ฯ ตตฺถ **ตยา โมฆปุริส คหิตํ อิธ มุกฺกํ
อิธ คหิตํ ตตฺร มุกฺกนฺติ** เอตฺถ อยมตฺโถ ยํ ตยา ตตฺถ
เสนาสนํ คหิตํ ตํ เต คณฺหนฺเตเนว อิธ มุกฺกํ โหติ ฯ อิธ
ทานาหํ อาวุโส มุญฺจามีติ วทนฺเตน ปน ตํ ตตฺราปิ มุกฺกํ ฯ
เอวํ ตฺวํ อุภยตฺถ ปริพาหิโรติ ฯ อยํ ปเนตฺถ วินิจฺฉโย ฯ
คหเณน คหณํ ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ คหเณน อาลโย ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ
อาลเยน คหณํ ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ อาลเยน อาลโย ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ
กถํ ฯ อิเธกจฺโจ วสฺสูปนายิกทิวเส เอกสฺมึ วิหาเร เสนาสนํ
คเหตฺวา สามนฺตวิหารํ คนฺตฺวา ตตฺราปิ คณฺหติ ตสฺส อิมินา
คหเณน ปุริมํ คหณํ ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ อปโร อิธ วสิสฺสามีติ
อาลยมตฺตํ กตฺวา สามนฺตวิหารํ คนฺตฺวา ตตฺเถว เสนาสนํ คณฺหติ
ตสฺส อิมินา คหเณน ปุริโม อาลโย ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ เอโก อิธ
วสิสฺสามีติ เสนาสนํ วา คเหตฺวา อาลยํ วา กตฺวา สามนฺตวิหารํ

คนฺตฺวา ตตฺถ เสนาสนํ คณฺหติ อิเธวิทานิ วสิสฺสามีติ อาลยํ
วา กโรติ อิจฺจสฺส อาลเยน วา คหณํ อาลเยน วา อาลโย
ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ สพฺพตฺถ ปจฺฉิเม ปจฺฉิเม คหเณ วา อาลเย
วา ติฏฺฐติ ฯ โย ปน เอกสฺมึ วิหาเร เสนาสนํ คเหตฺวา
อญฺญสฺมึ วิหาเร วสิสฺสามีติ คจฺฉติ ตสฺส อุปจารสีมาติกฺกเม
เสนาสนคาโห ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ ยทิ ปน สเจ ตตฺถ ผาสุํ
ภวิสฺสติ วสิสฺสามิ โน เจ อาคมิสฺสามีติ คนฺตฺวา อผาสุกภาวํ
ญตฺวา ปจฺฉา คจฺฉติ วฏฺฏติ ฯ

ติวสฺสนฺตเรนาติ เอตฺถ ติวสฺสนฺตโร นาม โย ทฺวีหิ
วสฺเสหิ มหนฺตตโร วา ทหรตโร วา โหติ ฯ โย ปน เอเกน
วสฺเสน มหนฺตตโร วา ทหรตโร วา โย วา ปน สมานวสฺโส
ตตฺถ วตฺตพฺพเมว นตฺถิ ฯ อิเม จ สพฺเพ เอกสฺมึ มญฺเจ วา
ปีเจ วา เทฺว เทฺว หุตฺวา นิสีทิตุํ ลภนฺติ ฯ ยํ ติณฺณนฺนํ
ปโหติ ฯ ตํ สํหาริมํ วา โหตุ อสํหาริมํ วา ฯ ตถารูเป อปิ
ผลกขณฺเฑ อนุปสมฺปนฺเนนาปิ สทฺธึ นิสีทิตุํ วฏฺฏติ ฯ

หตฺถิขนกนฺติ หตฺถีนํ หตฺถิกุมฺเภ ปติฏฺฐิตํ ฯ เอวํ กตสฺส
กิเรตํ นามํ ฯ **สพฺพํ ปาสาทปริโภคนฺติ** สุวณฺณรชตาทิวิจิตฺรานิปิ
กวาฏานิ มญฺจปีฐานิ ตาลวณฺฏานิ สุวณฺณรชตมยานิ ปานียฆฏานิ
ปานียสราวกานิ วา ยงฺกิญฺจิ จิตฺตกมฺมกตํ สพฺพํ วฏฺฏติ ฯ
ปาสาทสฺส ทาสีทาสเขตฺตวตฺถุโคมหิสํ เทมาติ วทนฺติ ฯ ปาเฏกฺกํ
คหณกิจฺจํ นตฺถิ ฯ ปาสาเท ปฏิคฺคหิเต ปฏิคฺคหิตเมว โหติ ฯ

โคณกาทีนิ สงฺฆิกวิหาเร วา ปุคฺคลิกวิหาเร วา มญฺจปีฐเกสุ อตฺถริตฺวา ปริภุญฺชิตุํ น วฏฺฏติ ฯ ธมฺมาสเน ปน คิหิวิกฏนีหาเรน ลพฺภติ ฯ ตตฺราปิ นิปชฺชิตุํ น วฏฺฏติ ฯ

ปญฺจิมานีติ ราสิวเสน ปญฺจ ฯ สรูปวเสน ปเนตานิ พหูนิ โหนฺติ ฯ ตตฺถ อาราโม นาม ปุปฺผาราโม วา ผลาราโม วา ฯ อารามวตฺถุ นาม เตสํเยว อารามานํ อตฺถาย ปริจฺฉินฺทิตฺวา ฐปิโตกาโส เตสุ วา อาราเมสุ วินฏฺเฐสุ เตสํ โปราณภูมิภาโค ฯ วิหาโร นาม ยงฺกิญฺจิ ปาสาทาทิเสนาสนํ ฯ วิหารวตฺถุ นาม ตสฺส ปติฏฺฐาโนกาโส ฯ มญฺโจ นาม มสารโก มุทฺทิกาพทฺโธ กุลีรปาทโก ฯ **อาหจฺจปาทโกติ** อิเมสํ ปุพฺเพ วุตฺตานํ จตุนฺนํ มญฺจานํ อญฺญตโร ฯ ปีฐนฺนาม มสารกาทีนํเยว จตุนฺนํ ปีฐานํ อญฺญตรํ ฯ ภิสี นาม อุณฺณภิสีอาทีนํ ปญฺจนฺนํ อญฺญตรา ฯ พิมฺโพหนํ นาม วุตฺตปฺปการานํ พิมฺโพหนานํ อญฺญตรํ ฯ โลหกุมฺภี นาม กาฬโลเหน วา ตมฺพโลเหน วา เยนเกนจิ โลเหน กตา กุมฺภี ฯ โลหภาณกาทีสุปิ เอเสว นโย ฯ เอตฺถ ปน **ภาณกนฺติ** อรญฺชโร วุจฺจติ ฯ วารโกติ ฆโฏ ฯ **กฏาหนฺติ** กฏาหเมว ฯ วาสีอาทีสุ วลฺลีอาทีสุ จ ทุวิญฺเญยฺยํ นาม นตฺถิ ฯ

เอวํ

ทฺวิสงฺคหานิ เทฺว โหนฺติ ตติยํ จตุสงฺคหํ
จตุตฺถํ นวโกฏฺฐาสํ ปญฺจมํ อฏฺฐเภทนํ

อิติ ปญฺจหิ ราสีหิ　　ปญฺจนิมฺมลโลจโน
ปญฺจวีสวิธํ นาโถ　　ครุภณฺฑํ ปกาสยิ ฯ

ตตฺรายํ วินิจฺฉยกถา ฯ อิทํ หิ สพฺพํปิ ครุภณฺฑํ อิธ อวิสฺสชฺชนียํ ฯ กิฏาคิริวตฺถุสฺมึ อเวภงฺคิยนฺติ วุตฺตํ ฯ ปริวาเร ปน

อวิสฺสชฺชนียํ อเวภงฺคิยํ　　ปญฺจ วุตฺตา มเหสินา
วิสฺสชฺเชนฺตสฺส ปริภุญฺชนฺตสฺส อนาปตฺติ
ปญฺหา เมสา กุสเลหิ จินฺติตาติ

อาคตํ ฯ ตสฺมา มูลเฉชฺชวเสน อวิสฺสชฺชนียํ อเวภงฺคิยนฺติ ปริวตฺตนวเสน ปน วิสฺสชฺเชนฺตสฺส ปริภุญฺชนฺตสฺส จ อนาปตฺตีติ เอวเมตฺถ อธิปฺปาโย เวทิตพฺโพ ฯ ตตฺรายํ อนุปุพฺพีกถา อิทนฺตาว ปญฺจวิธมฺปิ จีวรปิณฺฑปาตเภสชฺชตฺถาย อุปเนตุํ น วฏฺฏติ ฯ ถาวเรน จ ถาวรํ ครุภณฺเฑน จ ครุภณฺฑํ ปริวตฺเตตุํ วฏฺฏติ ฯ ถาวเร ปน เขตฺตํ เขตฺตวตฺถุ ตฬากํ มาติกาติ เอวรูปํ ภิกฺขุสงฺฆสฺส วิจาเรตุํ วา สมฺปฏิจฺฉิตุํ วา อธิวาเสตุํ วา น วฏฺฏติ ฯ กปฺปิยการเกเหว วิจาริตํ ตโต กปฺปิยภณฺฑํ วฏฺฏติ ฯ อาราเมน ปน อารามํ อารามวตฺถุํ วิหารํ วิหารวตฺถุนฺติ อิมานิ จตฺตาริปิ ปริวตฺเตตุํ วฏฺฏติ ฯ ตตฺรายํ ปริวตฺตนนโย ฯ สงฺฆสฺส นาฬิเกราราโม ทูเร โหติ กปฺปิยการกา วา พหุตรํ ขาทนฺติ ฯ ยํปิ น ขาทนฺติ ตโต สกฏเวตฺตนํ ทตฺวา อปฺปเมว อาหรนฺติ ฯ อญฺเญสํ ปน ตสฺส อารามสฺส อวิทูรคามวาสีนํ มนุสฺสานํ วิหารสฺส สมีเป อาราโม โหติ ฯ เต สงฺฆํ อุปสงฺกมิตฺวา

สเกน อาราเมน ตํ อารามํ ยาจนฺติ ฯ สงฺเฆน รุจฺจติ สงฺฆสฺสาติ
อปโลเกตฺวา สมฺปฏิจฺฉิตพฺโพ ฯ สเจปิ ภิกฺขูนํ รุกฺขสหสฺสํ
โหติ มนุสฺสานํ ปญฺจสตานิ ตุมฺหากํ อาราโม ขุทฺทโกติ น
วตฺตพฺพํ ฯ กิญฺจาปิ หิ อยํ ขุทฺทโก อถโข อิตรโต พหุตรํ
อยํ เทติ ฯ สเจปิ สมกเมว เทติ เอวํปิ อิจฺฉิติจฺฉิตกฺขเณ
ปริภุญฺชิตุํ สกฺกาติ คเหตพฺพเมว ฯ สเจ ปน มนุสฺสานํ พหุตรา
รุกฺขา โหนฺติ นนุ ตุมฺหากํ พหุตรา รุกฺขาติ วตฺตพฺพํ ฯ สเจ
อติเรกํ อมฺหากํ ปุญฺญํ โหตุ สงฺฆสฺส เทมาติ วทนฺติ ชานาเปตฺวา
สมฺปฏิจฺฉิตุํ วฏฺฏติ ฯ ภิกฺขูนํ รุกฺขา ผลธาริโน ฯ มนุสฺสานํ
รุกฺขา น ตาว ผลํ คณฺหนฺติ ฯ กิญฺจาปิ น คณฺหนฺติ น จิเรน
คณฺหิสฺสนฺตีติ สมฺปฏิจฺฉิตพฺพเมว ฯ มนุสฺสานํ รุกฺขา ผลธาริโน ฯ
ภิกฺขูนํ น ตาว ผลํ คณฺหนฺติ ฯ นนุ ตุมฺหากํ รุกฺขา ผลธาริโนติ
วตฺตพฺพํ ฯ สเจ คณฺหถ ภนฺเต อมฺหากํ ปุญฺญํ ภวิสฺสตีติ
เทนฺติ ชานาเปตฺวา สมฺปฏิจฺฉิตุํ วฏฺฏติ ฯ เอวํ อาราเมน อาราโม
ปริวตฺเตตพฺโพ ฯ เอเตเนว นเยน อารามวตฺถุปิ วิหาโรปิ วิหาร-
วตฺถุปิ อาราเมน ปริวตฺเตตพฺพํ ฯ อารามวตฺถุนา จ มหนฺเตน
วา ขุทฺทเกน วา อารามอารามวตฺถุวิหารวิหารวตฺถุนฺติ[๑] ฯ กถํ
วิหาเรน วิหาโร ปริวตฺเตตพฺโพ ฯ สงฺฆสฺส อนฺโตคาเม เคหํ
โหติ ฯ มนุสฺสานํ วิหารมชฺเฌ ปาสาโท ฯ อุโภปิ อคฺเฆน
สมกา ฯ สเจ มนุสฺสา เตน ปาสาเทน ตํ เคหํ ยาจนฺติ ฯ
สมฺปฏิจฺฉิตุํ วฏฺฏติ ฯ ภิกฺขูนํเยว มหคฺฆตรํ เคหํ โหติ ฯ

๑. ?- วิหารวตฺถูนิ ฯ

มหคฺฆตรํ อมฺหากํ เคหนฺติ วุตฺเต จ กิญฺจาปิ มหคฺฆตรํ
ปพฺพชิตานํ อสารุปฺปํ น สกฺกา ตตฺถ ปพฺพชิเตหิ วสิตุํ อิทํ
ปน สารุปฺปํ คณฺหถาติ วทนฺติ ฯ เอวํปิ สมฺปฏิจฺฉิตุํ วฏฺฏติ ฯ
สเจ มนุสฺสานํ มหคฺฆํ โหติ นนุ ตุมฺหากํ เคหํ มหคฺฆนฺติ
วตฺตพฺพํ ฯ โหตุ ภนฺเต อมฺหากํ ปุญฺญํ ภวิสฺสติ คณฺหถาติ
วุตฺเต ปน สมฺปฏิจฺฉิตุํ วฏฺฏติ ฯ เอวํ วิหาเรน วิหาโร
ปริวตฺเตตพฺโพ ฯ เอเตเนว นเยน วิหารวตฺถุปิ อาราโมปิ อาราม-
วตฺถุปิ วิหาเรน ปริวตฺเตตพฺพํ ฯ วิหารวตฺถุนา จ มหคฺเฆน วา
อปฺปคฺเฆน วา วิหาร วิหารวตฺถุ อาราม อารามวตฺถุนฺติ[๑] ฯ เอวนฺตาว
ถาวเรน ถาวรปริวตฺตนํ เวทิตพฺพํ ฯ ครุภณฺเฑน ครุภณฺฑปริวตฺตเน
ปน มญฺจปีฐํ มหนฺตํ วา โหตุ ขุทฺทกํ วา อนฺตมโส จตุรงฺคุล-
ปาทกํ คามทารเกหิ ปํสฺวาคารเกสุ กีฬนฺเตหิ กตํปิ สงฺฆสฺส ทินฺน-
กาลโต ปฏฺฐาย ครุภณฺฑํ โหติ ฯ สเจปิ ราชราชมหามตฺตาทโย
เอกปฺปหาเรเนว มญฺจสตํ วา มญฺจสหสฺสํ วา เทนฺติ สพฺเพ
กปฺปิยมญฺจา สมฺปฏิจฺฉิตพฺพา ฯ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา วุฑฺฒปฏิปาฏิยา
สงฺฆิกปริโภเคน ปริภุญฺชถาติ ทาตพฺพา ฯ ปุคฺคลิกวเสน น
ทาตพฺพา ฯ อติเรกมญฺเจ ภณฺฑาคาราทีสุ ปญฺญาเปตฺวา ปตฺตจีวรํ
นิกฺขิปิตุํปิ วฏฺฏติ ฯ พหิสีมาย สงฺฆสฺส เทมาติ ทินฺนมญฺโจ
สงฺฆตฺเถรสฺส วสนฏฺฐาเน ทาตพฺโพ ฯ ตตฺถ พหู เจ มญฺจา โหนฺติ
มญฺเจน กมฺมํ นตฺถิ ฯ ยสฺส วสนฏฺฐาเน กมฺมํ อตฺถิ ฯ ตตฺถ

๑. (?) -อารามวตฺถูนิ ฯ

สงฺฆิกปริโภเคน ปริภุญฺชาติ ทาตพฺโพ ฯ มหคฺเฆน สตคฺฆนเกน วา
สหสฺสคฺฆนเกน วา มญฺเจน อญฺญํ มญฺจสตํ ลพฺภติ ปริวตฺเตตฺวา
คเหตพฺพํ ฯ น เกวลํ มญฺเจน มญฺโจเยว อาราม อารามวตฺถุ-
วิหาร วิหารวตฺถุ ปีฐภิสีพิมฺโพหนานิปิ ปริวตฺเตตุํ วฏฺฏติ ฯ เอส นโย
ปีฐภิสีพิมฺโพหเนสุปิ ฯ เอเตสุปิ กปฺปิยากปฺปิยํ วุตฺตนยเมว ฯ
ตตฺถ อกปฺปิยํ น ปริภุญฺชิตพฺพํ กปฺปิยํ สงฺฆิกปริโภเคน
ปริภุญฺชิตพฺพํ ฯ อกปฺปิยํ วา มหคฺฆกปฺปิยํ วา ปริวตฺเตตฺวา
วุตฺตวตฺถูนิ คเหตพฺพานิ ฯ อครุภณฺฑุปคํ ภิสีพิมฺโพหนํ นาม
นตฺถิ ฯ โลหกุมฺภี โลหภาณกํ โลหกฏาหนฺติ อิมานิ ตีณิ มหนฺตานิ
วา โหนฺตุ ขุทฺทกานิ วา อนฺตมโส ปสตมตฺตอุทกคณฺหนกานิปิ
ครุภณฺฑานิเยว ฯ โลหวารโก ปน กาฬโลห ตมฺพโลห กํสโลห-
วฏฺฏโลหานํ เยน เกนจิ กโต สีหลทีเป ปาทคณฺหนโก ภาเชตพฺโพ ฯ
ปาโท นาม มคธนาฬิยา ปญฺจนาฬิมตฺตํ คณฺหติ ฯ ตโต อติเรก-
คณฺหนโก ครุภณฺฑํ ฯ อิมานิ ตาว ปาลิอาคตานิ โลหภาชนานิ ฯ
ปาลิยมฺปน อนาคตานิปิ ภิงฺการปฏิคฺคห อุฬุงฺกทพฺพิกฏจฺฉุปาติตฏฺฏก-
สราวก สมุคฺค องฺคารกปลฺล ธูมกฏจฺฉุอาทีนิ ขุทฺทกานิ วา มหนฺตานิ
วา สพฺพาเนว ครุภณฺฑานิ ฯ อยปตฺโต อยถาลกํ ตมฺพโลห-
ถาลกนฺติ อิมานิ ปน ภาชนียานิ กํสโลหวฏฺฏโลหภาชนวิกติ
สงฺฆิกปริโภเคน วา คิหิวิกฏา วา วฏฺฏติ ฯ ปุคฺคลิกปริโภเคน
น วฏฺฏติ ฯ กํสโลหาทิภาชนํ สงฺฆสฺส ทินฺนํ ปริหาริยํ น วฏฺฏติ
คิหิวิกฏนีหาเรเนว ปริภุญฺชิตพฺพนฺติ มหาปจฺจริยํ วุตฺตํ ฯ จเปตฺวา

ปน ภาชนวิกตึ อญฺญสฺมึปิ กปฺปิยโลหภณฺเฑ อญฺชนี อญฺชนีสลากา กณฺณมลหรณี สูจิปณฺณสูจิขุทฺทกปิปฺผลิโก ขุทฺทกอารกณฺฏกกุญฺจิกา ตาฬกตฺตรยฏฺฐิเวธโก นตฺถุทานํ ภินฺทิวาโล โลหกฏฺจิ โลหคุโฬ โลห-ปิณฺฑิ โลหจกฺกลกํ อญฺญํปิ วิปฺปกตโลหภณฺฑํ ภาชนียํ ฯ ธูมเนตฺต-โลหถาล ทีปกรุกฺข ทีปกกปลฺลก โอลมฺพก ทีปก อิตฺถี ปุริส ติรจฺฉานคต-รูปกานิ ปน อญฺญานิ วา ภิตฺติฉทนกวาฏาทีสุ อุปเนตพฺพานิ อนฺตมโส โลหขีลกํ อุปาทาย สพฺพานิ โลหภณฺฑานิ ครุภณฺฑานิเยว โหนฺติ ฯ อตฺตนา ลทฺธานิปิ ปริหริตฺวา ปุคฺคลิกปริโภเคน น ปริภุญฺชิตพฺพานิ สงฺฆิกปริโภเคน วา คิหิวิกฏานิ วา วฏฺฏนฺติ ฯ ติปุภณฺเฑปิ เอเสว นโย ฯ ขีรปาสาณมยานิ ตฏฺฏกสรกาทีนิ ครุภณฺฑานิเยว ฯ ฆฏกํ ปน เตลภาชนํ วา ปาทกคณฺหนกโต อติเรกเมว ครุภณฺฑํ ฯ สุวณฺณรชตอารกูฏชาติผลิกภาชนานิ๑ คิหิ-วิกฏานิปิ น วฏฺฏนฺติ ปเคว สงฺฆิกปริโภเคน วา ปุคฺคลิกปริโภเคน วา ฯ เสนาสนปริโภเคน ปน อามาสํปิ อนามาสํปิ สพฺพํ วฏฺฏติ ฯ วาสีอาทีสุ ยาย วาสิยา ฐเปตฺวา ทนฺตกฏฺฐจฺเฉทนํ วา อุจฺฉุตจฺฉนํ วา อญฺญํ มหากมฺมํ กาตุํ น สกฺกา ฯ อยํ ภาชนียา ฯ ตโต มหตฺตริ เยนเกนจิ อากาเรน กตา วาสี ครุภณฺฑํ ฯ ผรสุ ปน อนฺตมโส เวชฺชานํ สิราเวธนผรสุปิ ครุภณฺฑเมว ฯ กุธาริยํ ผรสุสทิโส เอว วินิจฺฉโย ฯ ยา ปน อาวุธสงฺเขเปน กตา ฯ อยํ อนามาสา ฯ กุทฺทาโล อนฺตมโส จตุรงฺคุลมตฺโตปิ ครุภณฺฑเมว ฯ

๑. -หารกูฏ อิติปิ ฯ

นิขาทนํ จตุรสฺสมุขํ วา โทณิมุขํ วา วงฺกํ วา อุชุกํ วา
อนฺตมโส สมฺมุชฺชนีทณฺฑกเวธนํปิ ทณฺฑพทฺธํ เจ ครุภณฺฑเมว ฯ
สมฺมุชฺชนีทณฺฑขณนกํ ปน อทณฺฑกํ ผลมตฺตเมว ฯ ยํ สกฺกา
สิปาฏิกาย ปกฺขิปิตฺวา ปริหริตุํ ตํ ภาชนียํ ฯ สิขรํปิ นิขาทเนเนว
สงฺคหิตํ ฯ เยหิ มนุสฺเสหิ วิหาเร วาสีอาทีนิ ทินฺนานิ โหนฺติ ฯ
เต เจ ฆเร ทฑฺเฒ วา โจเรหิ วิลุตฺเต วา เทถ โน ภนฺเต
อุปกรเณ ปุน ปากติเก กริสฺสามาติ วทนฺติ ทาตพฺพา ฯ สเจ
อาหรนฺติ น วาเรตพฺพา ฯ อนาหรนฺตาปิ น โจเทตพฺพา ฯ กมฺมาร-
ตฏฺฏการ จุนฺทการ นฬการ มณิการ ปตฺตพนฺธกานํ อธิกรณีมุฏฺฐิกสณฺฑาส
ตุลาทีนิ สพฺพานิ โลหมยอุปกรณานิ สงฺเฆ ทินฺนกาลโต
ปฏฺฐาย ครุภณฺฑานิ ฯ ติปุโกฏฺฏก สุวณฺณการ จมฺมการอุปกรเณสุปิ
เอเสว นโย ฯ อยํ ปน วิเสโส ฯ ติปุโกฏฺฏกอุปกรเณสุปิ ติปุจฺเฉทน-
สตฺถกํ สุวณฺณการอุปกรเณสุ สุวณฺณจฺเฉทนสตฺถกํ จมฺมการ-
อุปกรเณสุ กตปริกมฺมจมฺมจฺเฉทนกํ ขุทฺทกสตฺถนฺติ อิมานิ ภาชนีย-
ภณฺฑานิ ฯ นหาปิตตุนฺนการอุปกรเณสุปิ ฐเปตฺวา มหากตฺตรึ
มหาสณฺฑาสํ มหาปิปฺผลิกญฺจ สพฺพํ ภาชนียํ ฯ มหากตฺตริอาทีนิ
ครุภณฺฑานิ ฯ วลฺลีอาทีสุ ฯ เวตฺตวลฺลีอาทิกา ยากาจิ อฑฺฒ-
พาหุปฺปมาณา วลฺลี สงฺฆสฺส ทินฺนา วา ตตฺถ ชาตกา วา
รกฺขิตโคปิตาว ครุภณฺฑํ โหติ ฯ สา สงฺฆกมฺเม จ เจติยกมฺเม จ
กเต เจ อติเรกา โหติ ปุคฺคลิกกมฺเมปิ อุปเนตุํ วฏฺฏติ ฯ อรกฺขิตา
ปน ครุภณฺฑเมว น โหติ ฯ สุตฺต มกจิวาก นาฬิเกรหีรจมฺมมยา

รชฺชุกา วา โยตฺตานิ วา วาเก จ นาฬิเกรหีเร จ วฏฺเฏตฺวา
กตา เอกวฏฺฏา วา ทฺวิตฺติวฏฺฏา วา สงฺฆสฺส ทินฺนกาลโต ปฏฺฐาย
ครุภณฺฑํ ฯ สุตฺตํ ปน อวฏฺเฏตฺวา ทินฺนํ มกจิวากนาฬิเกรหีรา จ
ภาชนียา ฯ เยหิ ปเนตานิ รชฺชุกโยตฺตาทีนิ ทินฺนานิ โหนฺติ เต
อตฺตโน กรณีเยน หรนฺตา น วาเรตพฺพา ฯ โยโกจิ อนฺตมโส
อฏฺฐงฺคุลิสูจิทณฺฑมตฺโตปิ เวฬุ สงฺฆสฺส ทินฺโน วา ตตฺถ ชาตโก
วา รกฺขิตโคปิโต ครุภณฺฑํ ฯ โสปิ สงฺฆกมฺเม จ เจติยกมฺเม จ
กเต อติเรโก ปุคฺคลิกกมฺเม ทาตุํ วฏฺฏติ ฯ ปาทคณฺหนกเตลนาฬิ
ปน กตฺตรยฏฺฐิ อุปาหนทณฺโฑ ฉตฺตทณฺโฑ ฉตฺตสลากาติ อิทเมตฺถ
ภาชนียภณฺฑํ ฯ ทฑฺฒเคหมนุสฺสา คณฺหิตฺวา คจฺฉนฺตา น
วาเรตพฺพา ฯ รกฺขิตโคปิตเวฬุ คณฺหนฺเตน สมกํ วา อติเรกํ วา
ถาวรํ อนฺตมโส ตํ อคฺฆนกวาลิกายปิ ผาติกมฺมํ กตฺวา คเหตพฺโพ ฯ
ผาติกมฺมํ อกตฺวา คณฺหนฺเตน ตตฺเถว วลญฺเชตพฺโพ ฯ คมนกาเล
สงฺฆิเก อาวาเส ฐเปตฺวาว คนฺตพฺพํ ฯ อสติยา คเหตฺวา คเตน
ปหิณิตฺวา ทาตพฺโพ ฯ เทสนฺตรํ คเตน สมฺปตฺตวิหาเร สงฺฆิกาวาเส
ฐเปตพฺโพ ฯ ติณนฺติ มุญฺชํ จ ปพฺพชญฺจ ฐเปตฺวา อวเสสํ
ยงฺกิญฺจิ ติณํ ฯ ยตฺถ ปน ติณํ นตฺถิ ตตฺถ ปณฺเณหิ ฉาเทนฺติ
ตสฺมา ปณฺณํปิ ติเณเนว สงฺคหิตํ ฯ อิติ มุญฺชาทีสุ ยงฺกิญฺจิ
มุฏฺฐิปฺปมาณํปิ ติณํ ตาฬปณฺณาทีสุปิ เอกํ ปณฺณํปิ สงฺฆสฺส ทินฺนํ
วา ตตฺถ ชาตกํ วา พหาราเม สงฺฆสฺส ติณวตฺถุโต ชาตติณํ วา
รกฺขิตโคปิตํ ครุภณฺฑํ โหติ ฯ ตํปิ สงฺฆกมฺเม จ เจติยกมฺเม จ

กเต อติเรกํ ปุคฺคลิกกมฺเม ทาตุํ วฏฺฏติ ฯ ทฑฺฒเคหมนุสฺสา
คเหตฺวา คจฺฉนฺตา น วาเรตพฺพา ฯ อฏฺฐงฺคุลปฺปมาโณปิ
ริตฺตโปฏฺฐโก ครุภณฺฑเมว ฯ มตฺติกา ปกติมตฺติกา วา โหตุ
ปญฺจวณฺณา วา สุทฺธา วา สชฺชุรสกุกฺกุฏฺฐสิเลสาทีสุ วา ยงฺกิญฺจิ
ทุลฺลภฏฺฐาเน อาเนตฺวา วา ทินฺนํ ตตฺถ ชาตกํ วา รกฺขิตโคปิตํ
ตาลปกฺกมตฺตํ ครุภณฺฑํ โหติ ฯ ตํปิ สงฺฆกมฺเม จ เจติยกมฺเม จ
กเต นิฏฺฐิเต อติเรกํ ปุคฺคลิกกมฺเม ทาตุํ วฏฺฏติ ฯ หิงฺคุหิงฺคุลก-
หริตาลมโนสิลาญฺชนานิ ปน ภาชนียภณฺฑานิ ฯ ทารุภณฺเฑ
โย โกจิ อฏฺฐงฺคุลสูจิทณฺฑมตฺโตปิ ทารุภณฺฑโก ทารุทุลฺลภฏฺฐาเน
สงฺฆสฺส ทินฺโน วา ตตฺถ ชาตโก วา รกฺขิตโคปิโต อยํ ครุภณฺฑํ
โหตีติ กุรุนฺทิยํ วุตฺตํ ฯ มหาอฏฺฐกถายํ ปน สพฺพํปิ ทารุเวฬุ-
จมฺมปาสาณาทิวิกตึ ทารุภณฺเฑน สงฺคณฺหิตฺวา เตน โข ปน
สมเยน สงฺฆสฺส อาสนฺทิโก อุปฺปนฺโน โหตีติ อิโต ปฏฺฐาย
ทารุภณฺฑวินิจฺฉโย วุตฺโต ฯ ตตฺรายํ อตฺถุทฺธาโร ฯ อาสนฺทิโก
สตฺตงฺโค ภทฺทปีฐํ ปีฐิกา เอฬกปาทปีฐํ อามลกวณฺฏกปีฐํ ปณฺณิก-
ปีฐํ ผลกํ โกจฺฉํ ปลาลปีฐนฺติ อิเมสุ ตาว ยงฺกิญฺจิ ขุทฺทกํ วา
โหตุ มหนฺตํ วา สงฺฆสฺส ทินฺนํ ครุภณฺฑํ โหติ ฯ ปลาลปีเฐน
เจตฺถ กทลิปตฺตาทีนิปิ ปีฐานิปิ สงฺคหิตานิ ฯ พฺยคฺฆจมฺมโอนทฺธํปิ
วาฬรูปปริกฺขิตฺตํ รตนปสิพฺพิตํ โกจฺฉํ ครุภณฺฑเมว ฯ จงฺกมผลกํ
ทีฆผลกํ วา จีวรโธวนผลกํ วา ฆฏฺฏนผลกํ วา ฆฏฺฏนมุคฺคโร วา
ทนฺตกฏฺฐจฺเฉทนทณฺฑกา ทณฺฑมุคฺคโร วา อมฺพณํ รชนโทณี

อุทกปฏิจฺฉโก ทารุมโย วา ทนฺตมโย วา เวฬุมโย วา สปาทโกปิ อปาทโกปิ สมุคฺโค มญฺชุสา ปาทคณฺหนกโต อติเรกปฺปมาโณ กรณฺโฑ อุทกโทณี อุทกกฏาหํ อุฬุงฺโก กฏจฺฉุ ปานียสราวกํ ปานียสงฺโขติ เอเตสุ ยงฺกิญฺจิ สงฺเฆ ทินฺนํ ครุภณฺฑํ สงฺขถาลกํ ปน ภาชนียํ ฯ ตถา ทารุมโย อุทกกุมฺโภ ปาทกถลิกมณฺฑลํ ทารุมยํ วา โหตุ ตาลปณฺณาทิมยํ วา สพฺพํ ครุภณฺฑํ ฯ อาธารโก ปตฺตปิธานํ ตาลวณฺฏํ วีชนี จงฺโกฏกํ ปจฺฉิ ยฏฺฐิสมฺมุชฺชนี มุฏฺฐิสมฺมุชฺชนีติ เอเตสุ ยงฺกิญฺจิ ขุทฺทกํ วา มหนฺตํ วา ทารุเวฬุปณฺณจมฺมาทีสุ เยนเกนจิ กตํ ครุภณฺฑเมว ฯ ถมฺภตุลาโสปาณผลกาทีสุ ทารุมยํ วา ปาสาณมยํ วา ยงฺกิญฺจิ เคหสมฺภารุปกํ[๑] โยโกจิ กฏสารโก ยงฺกิญฺจิ ภุมฺมตฺถรณํ ยงฺกิญฺจิ อกปฺปิยจมฺมํ สงฺเฆ ทินฺนํ ครุภณฺฑํ ภุมฺมตฺถรณํ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ เอฬกจมฺมํ ปน ปจฺจตฺถรณคติกํปิ ครุภณฺฑเมว ฯ กปฺปิยจมฺมานิ ภาชนียานิ ฯ กุรุนฺทิยํ ปน สพฺพํ มญฺจปฺปมาณํ จมฺมํ ครุภณฺฑนฺติ วุตฺตํ ฯ อุทุกฺขลํ มุสลํ สุปฺปํ นิสทํ นิสทโปตกํ ปาสาณโทณี ปาสาณกฏาหํ ตุริเวมภสฺตาทิ สพฺพํ เปสการาทิภณฺฑํ สพฺพํ กสิภณฺฑํ สพฺพํ จกฺกยุตฺตกยานํ ครุภณฺฑเมว ฯ มญฺจปาโท มญฺจอฏนี ปีฐปาโท ปีฐอฏนี วาสีผรสุอาทีนํ ทณฺฑา เอเตสุ ยงฺกิญฺจิ วิปฺปกตตจฺฉนกมฺมํ อนิฏฺฐิตเมว ภาชนียํ ฯ ตจฺฉิตมฏฺฐํ ปน ครุภณฺฑํ โหติ ฯ อนุญฺญาตวาสิยา ปน ทณฺโฑ ฉตฺตมุฏฺฐิปณฺณํ

๑. เคหสมฺภารรูปํ อิติปิ ฯ

กตฺตรยฏฺฐิ อุปาหนา อรณิสหิตํ ธมฺมกรโก ปาทคณฺหนกโต อนติริตฺตํ อามลกตุมฺพํ อามลกฆโฏ อลาพุกตุมฺพํ จมฺมฆโฏ อลาพุฆโฏ วิสาณกตุมฺพนฺติ สพฺพเมตํ ภาชนียํ ตโต มหนฺตตรํ ครุภณฺฑํ ฯ หตฺถิทนฺโต วา ยงฺกิญฺจิ วิสาณํ วา อตจฺฉิตํ ยถาภตเมว ภาชนียํ ฯ เตหิ กตมญฺจปาทาทีสุ ปุริมสทิโสเยว วินิจฺฉโย ฯ ตจฺฉิตนิฏฺฐิโตปิ หิงฺคุกรณฺฑโก อญฺชนีกรณฺฑโก คณฺฐิโก° คณฺฐิเวจโน° อญฺชนี อญฺชนีสลากา อุทกปุญฺฉนีติ อิทํ สพฺพํ ภาชนียเมว ฯ มตฺติกาภณฺเฑ สพฺพมนุสฺสานํ อุปโภค-ปริโภคํ ฆฏปิธานาทิ กุลาลภาชนํ ปตฺตกฏาหํ องฺคารกฏาหํ ธูมธานกํ ทีปรุกฺโข ทีปกปลฺลิกา จยนิฏฺฐิกา ฉทนิฏฺฐิกา ถูปิกาติ สงฺฆสฺส ทินฺนกาลโต ปฏฺฐาย ครุภณฺฑํ ฯ ปาทคณฺหนกโต อนติริตฺตปฺปมาโณ ปน ฆฏโก ปตฺตํ ถาลกํ กญฺจุโก กุณฺฑิกาติ อิทเมตฺถ ภาชนียภณฺฑํ ฯ ยถา จ มตฺติกาภณฺเฑ เอวํ โลหภณฺเฑปิ ฯ กุณฺฑิกา ภาชนียโกฏฺฐาสเมว ภชตีติ ฯ อยเมตฺถ อนุปุพฺพีกถา ฯ

ภณฺฑิกาธานมตฺเตนาติ ทฺวารพาหานํ อุปริ กเตน กโปต-ภณฺฑิกโยชนมตฺเตน ฯ **ปริภณฺฑกรณมตฺเตนาติ** โคมยปริภณฺฑ-กสาวปริภณฺฑกรณมตฺเตน ฯ **ธูมกาลิกนฺติ** อิทํ ยาวสฺส จิตกธูโม น ปญฺญายติ ตาว อยํ วิหาโร เอตสฺเสวาติ เอวํ ธูมกาเล อปโลเกตฺวา กตปริโยสิตํ วิหารํ เทนฺติ ฯ **วิปฺปกตนฺติ** เอตฺถ

๑. คณฺฑิโก คณฺฑิเวจโน อิติปิ ?

วิปฺปกโต นาม ยาว โคปานสิโย น อาโรหนฺติ ฯ โคปานสีสุ ปน
อารูฬฺหาสุพหุกโตนามโหติ ตสฺมา ตโต ปฏฺฐาย น ทาตพฺโพติ ฯ
กิญฺจิเทว สมาทเปตฺวา กาเรสฺสติ ฯ ขุทฺทเก วิหาเร กมฺมํ
โอโลเกตฺวา ฉปฺปญฺจวสฺสิกนฺติ กมฺมํ โอโลเกตฺวา จตุหตฺเถ วิหาเร
จตุวสฺสิกํ ปญฺจหตฺเถ ปญฺจวสฺสิกํ ฉหตฺเถ ฉวสฺสิกํ ทาตพฺพํ ฯ
อฑฺฒโยโค ปน ยสฺมา สตฺตฏฺฐหตฺโถ โหติ ตสฺมา เอตฺถ
สตฺตฏฺฐวสฺสิกนฺติ วุตฺตํ ฯ สเจ ปน โส นวหตฺโถ โหติ นว-
วสฺสิกํปิ ทาตพฺพํ ฯ มหลฺลเก ปน ทสหตฺเถ เอกาทสหตฺเถ วิหาเร
วา ปาสาเท วา ทสวสฺสิกํ วา เอกาทสวสฺสิกํ วา ทาตพฺพํ ฯ
ทฺวาทสหตฺเถ ปน ตโต อธิเก วา โลหปาสาทสทิเสปิ ทฺวาทส-
วสฺสิกเมว ทาตพฺพํ น ตโต อุตฺตรึ ฯ นวกมฺมิโก ภิกฺขุ
อนฺโตวสฺเส ตํ อาวาสํ ลภติ อุตุกาเล ปฏิพาหิตุํ น ลภติ ฯ สเจ
โส อาวาโส ชิรติ อาวาสสามิกสฺส วา ตสฺส วํเส อุปฺปนฺนสฺส
วา กสฺสจิ กเถตพฺพํ อาวาโส โว นสฺสติ ชคฺคถ เอตํ
อาวาสนฺติ ฯ สเจ โส น สกฺโกติ ภิกฺขูหิ ญาตเก วา อุปฏฺฐาเก
วา สมาทเปตฺวา ชคฺคิตพฺโพ ฯ สเจ เตปิ น สกฺโกนฺติ สงฺฆิเกน
ปจฺจเยน ชคฺคิตพฺโพ ฯ ตสฺมึปิ อสติ เอกํ อาวาสํ วิสฺสชฺเชตฺวา
อวเสสา ชคฺคิตพฺพา ฯ พหู วิสฺสชฺเชตฺวา เอกํ สณฺฐาเปตุมฺปิ
วฏฺฏติเยว ฯ ทุพฺภิกฺเข ภิกฺขูสุ ปกฺกนฺเตสุ สพฺเพ อาวาสา นสฺสนฺติ
ตสฺมา เอกํ วา เทฺว วา ตโย วา อาวาเส วิสฺสชฺเชตฺวา ตโต
ยาคุภตฺตจีวราทีนิ ปริภุญฺชนฺเตหิ เสสา อาวาสา ชคฺคิตพฺพาเยว ฯ

กุรุนฺทิยํ ปน วุตฺตํ สงฺฆิเก ปจฺจเย อสติ เอโก ภิกฺขุ ตุยฺหํ
เอกํ มญฺจฏฺฐานํ คเหตฺวา ชคฺคาหีติ วตฺตพฺโพ ฯ สเจ พหุตรํ
อิจฺฉติ ติภาคํ วา อุปฑฺฒภาคํ วา ทตฺวาปิ ชคฺคาเปตพฺโพ ฯ อถ
ถมฺภมตฺตเมเวตฺถ อวสิฏฺฐํ พหุกมฺมํ กตฺตพฺพนฺติ น อิจฺฉติ ฯ
ตุยฺหํ ปุคฺคลิกเมว กตฺวา ชคฺค เอวํปิ หิ สงฺฆสฺส ภณฺฑกฏฺฐ-
ปนฏฺฐานญฺจ นวกานญฺจ วสนฏฺฐานํ ภวิสฺสตีติ ชคฺคาเปตพฺโพ ฯ
เอวํ ชคฺคิโต ปน ตสฺมึ ชีวนฺเต ปุคฺคลิโก โหติ ฯ มเต สงฺฆิโก-
เยว ฯ สเจ สทฺธิวิหาริกานํ ทาตุกาโม โหติ กมฺมํ โอโลเกตฺวา
ตติยภาคํ วา อุปฑฺฒภาคํ วา ปุคฺคลิกํ กตฺวา ชคฺคาเปตพฺโพ ฯ
เอตํ หิ สทฺธิวิหาริกานํ ทาตุํ ลภติ ฯ เอวํ ชคฺคนเก ปน อสติ
เอกํ อาวาสํ วิสฺสชฺเชตฺวาติอาทินา นเยน ชคฺคาเปตพฺโพติ ฯ
อิทํปิ จ อญฺญํ ตตฺเถว วุตฺตํ ฯ เทฺว ภิกฺขู สงฺฆิกํ ภูมึ คเหตฺวา
โสเธตฺวา สงฺฆิกํ เสนาสนํ กโรนฺติ ฯ เยน สา ภูมิ ปฐมํ
คหิตา โส สามี ฯ อุโภปิ ปุคฺคลิกํ กโรนฺติ โสเยว สามี ฯ
โส สงฺฆิกํ กโรติ อิตโร ปุคฺคลิกํ กโรติ ฯ อญฺญํ เจ พหุํ
เสนาสนฏฺฐานํ อตฺถิ ปุคฺคลิกํ กโรนฺโตปิ น วาเรตพฺโพ ฯ
อญฺญสฺมึ ปน ตาทิเส ปฏิรูเป ฐาเน อสติ ตํ ปฏิพาหิตฺวา
สงฺฆิกํ กโรนฺเตเนว กาตพฺพํ ฯ ยํ ปน ตสฺส ตตฺถ วยกมฺมํ
กตํ ตํ ทาตพฺพํ ฯ สเจ ปน กตาวาเส วา อาวาสกรณฏฺฐาเน
วา ฉายูปกผลูปกา รุกฺขา โหนฺติ อปโลเกตฺวา หาเรตพฺพา ฯ
ปุคฺคลิกา เจ โหนฺติ สามิกา อาปุจฺฉิตพฺพา ฯ โน เจ เทนฺติ

ยาวตติยํ อาปุจฺฉิตฺวา รุกฺขอคฺฆนกํ มูลํ ทสฺสามาติ หาเรตพฺพา ฯ
โย ปน สงฺฆิกํ วลฺลิมตฺตํปิ อคเหตฺวา อาหริเมน อุปกรเณน
สงฺฆิกาย ภูมิยา ปุคฺคลิกํ วิหารํ กาเรติ ฯ อุปฑฺฒํ สงฺฆิกํ
โหติ อุปฑฺฒํ ปุคฺคลิกํ ฯ ปาสาโท เจ โหติ เหฏฺฐา
ปาสาโท สงฺฆิโก อุปริ ปุคฺคลิโก ฯ สเจ โย เหฏฺฐา ปาสาทํ
อิจฺฉติ ตสฺส โหติ ฯ อถ เหฏฺฐา จ อุปริ จ อิจฺฉติ
อุภยตฺถ อุปฑฺฒํ ลภติ ฯ เทฺว เสนาสนานิ กาเรติ เอกํ สงฺฆิกํ
เอกํ ปุคฺคลิกํ สเจ วิหาเร อุฏฺฐิเตน สงฺฆิเกน ทพฺพสมฺภาเรน
กาเรติ ตติยํ ลภติ ฯ สเจ อกตฏฺฐาเน จยํ วา ปมุขํ วา
กโรติ พหิกุฑฺเฑ อุปฑฺฒํ สงฺฆสฺส อุปฑฺฒํ ตสฺส ฯ อถ
มหนฺตํ วิสมํ สมํ ปูเรตฺวา อปเท ปทํ ทสฺเสตฺวา กตํ โหติ
อนิสฺสโร ตตฺถ สงฺโฆ ฯ

เอกํ วรเสยฺยนฺติ เอตฺถ นวกมฺมทานฏฺฐาเน วา วสฺสคฺเคน
ปตฺตฏฺฐาเน วา ยํ อิจฺฉติ ลภติ ตํ เอกํ วรเสยฺยํ อนุชานามีติ
อตฺโถ ฯ

ปริโยสิเต ปกฺกมติ ตสฺเสว ตนฺติ ปุน อาคนฺตฺวา วสฺสํ
วสนฺตสฺส อนฺโตวสฺสํ ตสฺเสว ตํ ฯ อนาคจฺฉนฺตสฺส ปน
สทฺธิวิหาริกาทโย คเหตุํ น ลภนฺติ ฯ

นาภิหรนฺตีติ อญฺญตฺร หริตฺวา น ปริภุญฺชนฺติ ฯ **คุตฺตตฺถายาติ**
ยํ ตตฺถ **มญฺจปีฐาทิกํ** ตสฺส คุตฺตตฺถาย ตํ อญฺญตฺถ หริตุํ
อนุชานามีติ อตฺโถ ฯ ตสฺมา อญฺญตฺถ หริตฺวา สงฺฆิกปริโภเคน

ปริภุญฺชนฺตสฺส นฏฺฐํ สุนฏฺฐํ ชิณฺณํ สุชิณฺณํ สเจ อโรคํ ตสฺมึ วิหาเร ปฏิสงฺขเต ปุน ปากติกํ กาตพฺพํ ฯ ปุคฺคลิกปริโภเคน ปริภุญฺชโต นฏฺฐํ วา ชิณฺณํ วา คีวา โหติ ตสฺมึ ปฏิสงฺขเต ทาตพฺพเมว ฯ สเจ ตโต โคปานสิอาทีนิ คเหตฺวา อญฺญสฺมึ สงฺฆิกาวาเส โยเชนฺติ โยชิตานิ สุโยชิตานิ ฯ ปุคฺคลิกาวาเส โยเชนฺเตหิ ปน มูลํ วา ทาตพฺพํ ปากติกํ วา กาตพฺพํ ฯ ฉฑฺฑิตวิหารโต มญฺจปีฐาทีนิ เถยฺยจิตฺเตน คณฺหนฺโต อุทฺธาเรเยว ภณฺฑคฺเฆน กาเรตพฺโพ ฯ ปุน อาวาสิกกาเล ทสฺสามีติ คเหตฺวา สงฺฆิกปริโภเคน ปริภุญฺชนฺตสฺส นฏฺฐํ สุนฏฺฐํ ชิณฺณํ สุชิณฺณํ อโรคํ เจ ปากติกํ กาตพฺพํ ฯ ปุคฺคลิกปริโภเคน ปริภุญฺชนฺตสฺส นฏฺฐํ คีวา โหติ ฯ ตโต ทฺวารวาตปานาทีนิ สงฺฆิกาวาเส วา ปุคฺคลิกาวาเส วา โยชิตานิ ปฏิทาตพฺพานิเยว ฯ

ผาติกมฺมตฺถายาติ วฑฺฒิกมฺมตฺถาย ฯ ผาติกมฺมํ เจตฺถ สมกํ วา อติเรกํ วา อคฺฆนกํ มญฺจปีฐาทิเสนาสนเมว วฏฺฏติ ฯ

จกฺกลีติ กมฺพลาทีหิ เวเฐตฺวา กตจกฺกลิกํ ฯ

อลฺลเลหิ ปาเทหีติ เยหิ อกฺกนฺตฏฺฐาเน อุทกํ ปญฺญายติ เอวรูเปหิ ปาเทหิ ปริภณฺฑกตา ภูมิ วา เสนาสนํ วา อนกฺกมิตพฺพํ ฯ สเจ ปน อุทกสิเนหมตฺตเมว ปญฺญายติ น อุทกํ วฏฺฏติ ฯ ปาทปุญฺฉนึ อปน ลฺลปาเทหิปิ อกฺกมิตุํ วฏฺฏติเยว ฯ สอุปาหเนน โธตปาเทหิ อกฺกมิตพฺพฏฺฐาเนเยว น วฏฺฏติ ฯ

โอพเกน ปลิเวเฐนฺติ สุธาภูมิยํ วา ปริภณฺฑภูมิยํ วา

สเจ ตฏฺฏิกา วา กฏสารโก วา นตฺถิ โจฬเกน ปาทา เวเชตพฺพา ฯ ตสฺมึ อสติ ปณฺณํปิ อตฺถริตุํ วฏฺฏติ กิญฺจิ อนตฺถริตฺวา ฐเปนฺตสฺส ปน ทุกฺกฏํ ฯ ยทิ ปน ตตฺถ เนวาสิกา อตฺถตายปิ ภูมิยา ฐเปนฺติ อโธตปาเทหิ วลญฺเชนฺติ ตเถว วลญฺเชตุํ วฏฺฏติ ฯ

น ภิกฺขเว ปริกมฺมกตา ภิตฺตีติ เสตภิตฺติ วา จิตฺตกมฺมกตา วา น เกวลญฺจ ภิตฺตึเยว ทฺวารํปิ วาตปานํปิ อปสฺเสนผลกํปิ ปาสาณตฺถมฺภํปิ รุกฺขตฺถมฺภํปิ จีวเรน วา เกนจิ วา อปฺปฏิจฺฉาเทตฺวา อปสฺสยิตุํ น ลภติเยว ฯ

โธตปาทกาติ โธตปาทกา หุตฺวา โธเตหิ ปาเทหิ อกฺกมิตพฺพฏฺ-ฐาเน นิปชฺชิตุํ กุกฺกุจฺจายนฺติ ฯ โธตปาทเกติปิ ปาโธ ฯ โธเตหิ ปาเทหิ อกฺกมิตพฺพฏฺฐานสฺเสตํ อธิวจนํ ฯ **ปจฺจตฺถริตฺวาติ** ปริภณฺฑกตภูมึ วา ภุมฺมตฺถรณเสนาสนํ วา สงฺฆิกํ มญฺจปีฐํ วา อตฺตโน สนฺตเกน ปจฺจตฺถรเณน ปจฺจตฺถริตฺวาว นิปชฺชิตพฺพํ ฯ สเจ นิทฺทายโตปิ ปจฺจตฺถรเณ สงฺกุฏิเก โกจิ สรีราวยโว มญฺจํ วา ปีฐํ วา ผุสติ อาปตฺติเยว ฯ โลเมสุ ปน โลมคณนาย อาปตฺติโย ฯ ปริโภคสีเสน อปสฺสยนฺตสฺสาปิ เอเสว นโย ฯ หตฺถตลปาทตเลหิ ปน ผุสิตุํ วา อกฺกมิตุํ วา วฏฺฏติ ฯ มญฺจปีฐํ นีหรนฺตสฺส กาเย ปฏิหญฺญติ อนาปตฺติ ฯ

น สกฺโกนฺติ สงฺฆภตฺตํ กาตุนฺติ สกลสฺส จ สงฺฆสฺส ภตฺตํ กาตุํ น สกฺโกนฺติ ฯ **อิจฺฉนฺติ อุทฺเทสภตฺตนฺติ** อาทีสุ เอกํ วา

เทฺว วา ฯ เป ฯ ทส วา ภิกฺขู สงฺฆโต อุทฺทิสิตฺวา เทถาติ เอวํ
อุทฺเทเสน ลทฺธภิกฺขูนํ ภตฺตํ กาตุํ อิจฺฉนฺติ ฯ อปเร ตเถว ภิกฺขู
ปริจฺฉินฺทิตฺวา นิมนฺเตตฺวา เตสํ ภตฺตํ กาตุํ อิจฺฉนฺติ ฯ อปเร
สลากาโย ปริจฺฉินฺทิตฺวา ฯ อปเร ปกฺขิกํ อุโปสถิกํ ปาฏิปทิกนฺติ
เอวํ นิยเมตฺวา เอกสฺส วา ทฺวินฺนํ วา ฯเปฯ ทสนฺนํ วา
ภิกฺขูนํ ภตฺตํ กาตุํ อิจฺฉนฺติ ฯ อิติ เอตานิ เอตฺตกานิ ภตฺตานิ
อุทฺเทสภตฺตํ นิมนฺตนนฺติ อิทํ โวหารํ ปตฺตานิ ฯ ยสฺมา ปน เต
สเจปิ ทุพฺภิกฺเข น สกฺโกนฺติ สุภิกฺเข ปน ปุน สงฺฆภตฺตํ กาตุํ
สกฺขิสฺสนฺติ ตสฺมา ภควา ตํปิ อนุโต กตฺวา อนุชานามิ ภิกฺขเว
สงฺฆภตฺตํ อุทฺเทสภตฺตนฺติอาทิมาห ฯ ตตฺถ สงฺฆภตฺเต ฐิติกา
นาม นตฺถิ ตสฺมา อมฺหากํปิ อชฺช ทส ทฺวาทส ทิวสานิ
ภุญฺชนฺตานํ อิทานิ อญฺญโต ภิกฺขู อาเนถาติ น เอวํ ตตฺถ
วตฺตพฺพํ ฯ ปุริมทิวเสสุ อมฺเหหิ น ลทฺธํ อิทานิ ตํ อมฺหากํ
คาเหถาติ เอวํปิ วตฺตุํ น ลภติ ฯ ตํ หิ อาคตาคตานํ
ปาปุณาติเยว ฯ อุทฺเทสภตฺตาทีสุ ปน อยํ นโย ฯ รญฺญา วา
ราชมหามตฺเตน วา สงฺฆโต อุทฺทิสิตฺวา เอตฺตเก ภิกฺขู อาเนถาติ
ปหิเต กาลํ โฆเสตฺวา ฐิติกา ปุจฺฉิตพฺพา ฯ สเจ อตฺถิ ตโต
ปฏฺฐาย คาเหตพฺพํ ฯ โน เจ เถราสนโต ปฏฺฐาย คาเหตพฺพํ ฯ
อุทฺเทสเกน ปิณฺฑปาติกานํปิ น อติกฺกเมตพฺพํ ฯ เต ปน ธุตงฺคํ
รกฺขนฺตา สยเมว อติกฺกเมสฺสนฺติ ฯ เอวํ คาหิยมาเน อลสชาติกา
มหาเถรา ปจฺฉา อาคจฺฉนฺติ ฯ ภนฺเต วีสติวสฺสานํ คาหิยติ

ตุมฺหากํ จิติกา อติกฺกนฺตาติ น วตฺตพฺพา ฯ จิติกํ ฐเปตฺวา
เตสํ คาเหตฺวา ปจฺฉา จิติกาย คาเหตพฺพํ ฯ อสุกวิหาเร พหุํ
อุทฺเทสภตฺตํ อุปฺปนฺนนฺติ สุตฺวา โยชนนฺตริกวิหารโตปิ ภิกฺขู
อาคจฺฉนฺติ ฯ สมฺปตฺตสมฺปตฺตานํ ฐิตฏฺฐานโต ปฏฺฐาย คาเหตพฺพํ ฯ
อสมฺปตฺตานํปิ อุปจารสีมํ ปวิฏฺฐานํ อนฺเตวาสิกาทีสุ คณฺหนฺเตสุ
คาเหตพฺพเมว ฯ พหิอุปจารสีมาย ฐิตานํ คาเหถาติ วทนฺติ น
คาเหตพฺพํ ฯ สเจ ปน อุปจารสีมํ โอกฺกนฺเตหิ เอกาพทฺธา
หุตฺวา อตฺตโน วิหารทฺวาเร วา อนฺโตวิหาเรเยว วา โหนฺติ ฯ
ปริสวเสน วฑฺฒิตา นาม สีมา โหติ ตสฺมา คาเหตพฺพํ ฯ
สงฺฆนวกสฺส ทินฺนํปิ ปจฺฉา อาคตานํ คาเหตพฺพเมว ฯ ทุติยภาเค
ปน เถราสนํ อารูฬฺเห ปุน อาคตานํ ปฐมภาโค น ปาปุณาติ ฯ
ทุติยภาคโต วสฺสคฺเคน คเหตพฺพํ ฯ เอกสฺมึ วิหาเร เอกํ
ภตฺตุทฺเทสฏฺฐานํ ปริจฺฉินฺทิตฺวา คาวุตปฺปมาณายปิ อุปจารสีมาย
ยตฺถ กตฺถจิ อาโรจิตํ อุทฺเทสภตฺตํ ตสฺมึเยว ภตฺตุทฺเทสฏฺฐาเน
คาเหตพฺพํ ฯ เอโก เอกสฺส ภิกฺขุโน ปหิณิ เสฺวปิ สงฺฆโต
อุทฺทิสิตฺวา ทส ภิกฺขู ปหิณถาติ ฯ เตน โส อตฺโถ ภตฺตุทฺเทสกสฺส
อาโรเจตพฺโพ ฯ สเจ ตํ ทิวสํ ปมุสฺสติ ฯ ทุติยทิวเส ปาโตว
อาโรเจตพฺพํ ฯ อถ ปมุสฺสิตฺวา ปิณฺฑาย ปวิสนฺโต สรติ ยาว
อุปจารสีมํ นาติกฺกมติ ตาว ยา โภชนสาลาย ปกติฐิติกา
ตสฺสาเยว วเสน คาเหตพฺพํ ฯ สเจปิ อุปจารสีมํ อติกฺกนฺตา
ภิกฺขู จ อุปจารสีมฏฺฐเกหิ เอกาพทฺธา โหนฺติ อญฺญมญฺญํ

ทฺวาทสหตฺถนฺตรํ อวิชหิตฺวา คจฺฉนฺติ ฯ ปกติจิติกาย วเสน
คาเหตพฺพํ ฯ ภิกฺขูนมฺปน ตาทิเส เอกาพทฺเธ อสติ พหิอุปจารสีมาย
ยสฺมึ ฐาเน สรติ ฯ ตตฺถ นวํ จิติกํ กตฺวา คาเหตพฺพํ ฯ
อนฺโตคาเม อาสนสาลาย สรนฺเตน อาสนสาลาย จิติกาย คาเหตพฺพํ ฯ
ยตฺถกตฺถจิ สริตฺวา คาเหตพฺพเมว อคาเหตุํ น วฏฺฏติ ฯ น หิ
เอตํ ทุติยทิวเส ลภตีติ ฯ สเจ สกวิหารโต อญฺญํ วิหารํ
คจฺฉนฺเต ภิกฺขู ทิสฺวา โกจิ อุทฺเทสภตฺตํ อุทฺทิสาเปติ ฯ ยาว
อนฺโตอุปจาเร วา อุปจารสีมฏฺฐเกหิ สทฺธึ วุตฺตนเยเนว เอกา-
พทฺธา โหนฺติ ตาว สกวิหาเร จิติกาย วเสเนว คาเหตพฺพํ ฯ
พหิอุปจาเร ฐิตานํ ปน ทินฺนํ สงฺฆโต ภนฺเต เอตฺตเก นาม
ภิกฺขู อุทฺทิสถาติ วุตฺเต สมฺปตฺตสมฺปตฺตานํ คาเหตพฺพํ ฯ ตตฺถ
ทฺวาทสหตฺถนฺตรํ อวิชหิตฺวา เอกาพทฺธนเยเนว ทูเร ฐิตาปิ
สมฺปตฺตาเยวาติ เวทิตพฺพา ฯ สเจ ยํ วิหารํ คจฺฉนฺติ ฯ ตตฺถ
ปวิฏฺฐานํ อาโรเจนฺติ ฯ ตสฺส วิหารสฺส จิติกาย วเสน คาเหตพฺพํ ฯ
สเจปิ คามทฺวาเร วา วีถิยํ วา จตุกฺเก วา อนฺตรฆเร วา
ภิกฺขุํ ทิสฺวา โยโกจิ สงฺฆุทฺเทสํ อาโรเจติ ฯ ตสฺมึ ฐาเน
อนฺโตอุปจารคตานํ คาเหตพฺพํ ฯ ฆรูปจาโร เจตฺถ เอกํ ฆรํ
เอกูปจารํ เอกํ ฆรํ นานูปจารํ นานาฆรํ เอกูปจารํ นานาฆรํ
นานูปจารนฺติ อิเมสํ วเสน เวทิตพฺโพ ฯ ตตฺร ยํ เอกกุลสฺส ฆรํ
เอกวลญฺชํ โหติ ตํ สุปฺปปาตปริจฺเฉทสฺส อนฺโต เอกูปจารํ นาม ฯ
ตตฺถุปฺปนฺโน อุทฺเทสลาโภ ตสฺมึ อุปจาเร ภิกฺขาจารวตฺเตนปิ ฐิตานํ

สพฺเพสํ ปาปุณาติ ฯ เอตํ เอกํ ฆรํ เอกูปจารํ นาม ฯ ยํ
ปน เอกํ ฆรํ ทฺวินฺนํ ภริยานํ สุขวิหารตฺถาย มชฺเฌ ภิตฺตึ
อุปฏฺฐเปตฺวา นานาทฺวารวลญฺชํ กตํ ตตฺถุปฺปนฺโน อุทฺเทสลาโภ
ภิตฺติอนฺตริกสฺส น ปาปุณาติ ตสฺมึ ฐาเน นิสินฺนสฺเสว ปาปุณาติ ฯ
เอตํ เอกํ ฆรํ นานูปจารํ นาม ฯ ยสฺมึ ปน ฆเร พหู ภิกฺขู
นิมนฺเตตฺวา อนฺโตเคหโต ปฏฺฐาย เอกาพทฺเธ กตฺวา ปฏิ-
วิสฺสกฆรานิปิ ปูเรตฺวา นิสีทาเปนฺติ ฯ ตตฺถุปฺปนฺโน อุทฺเทสลาโภ
สพฺเพสํ ปาปุณาติ ฯ ยํปิ นานากุลสฺส นิเวสนํ มชฺเฌ ภิตฺตึ
อกตฺวา เอกทฺวาเรเนว วลญฺเชนฺติ ฯ ตตฺราปิ เอเสว นโย ฯ
เอตํ นานาฆรํ เอกูปจารํ นาม ฯ โย ปน นานานิเวสเนสุ
นิสินฺนานํ อุทฺเทสลาโภ อุปฺปชฺชติ กิญฺจาปิ ภิตฺติฉิทฺเทน ภิกฺขู
ทิสฺสนฺติ ตสฺมึ ตสฺมึ นิเวสเน นิสินฺนานํเยว ปาปุณาติ ฯ
เอตํ นานาฆรํ นานูปจารํ นาม ฯ โย ปน คามทฺวารวีถิจตุกฺเกสุ
อญฺญตรสฺมึ ฐาเน อุทฺเทสภตฺตํ ลภิตฺวา อญฺญสฺมึ ภิกฺขุสฺมึ อสติ
อตฺตโน ปาเปตฺวา ทุติยทิวเสปิ ตสฺมึเยว ฐาเน อญฺญํ ลภติ ฯ
เตน ยํ อญฺญํ นวกํ วา วุฑฺฒํ วา ภิกฺขุํ ปสฺสติ ตสฺส
คาเหตพฺพํ ฯ สเจ โกจิ นตฺถิ อตฺตโนว ปาเปตฺวา ภุญฺชิตพฺพํ ฯ
สเจ อาสนสาลาย นิสีทิตฺวา กาลํ ปฏิมาเนนฺเตสุ ภิกฺขูสุ โกจิ
อาคนฺตฺวา สงฺฆุทฺเทสปตฺตํ เทถ อุทฺเทสปตฺตํ เทถ สงฺฆโต
อุทฺทิสิตฺวา ปตฺตํ เทถ สงฺฆิกํ ปตฺตํ เทถาติ วทติ ฯ อุทฺเทสปตฺตํ
ฐิตกาย คาเหตฺวา ทาตพฺพํ ฯ สงฺฆุทฺเทสภิกฺขุํ เทถ สงฺฆโต

อุทฺทิสิตฺวา ภิกฺขุํ เทถ สงฺฆิกํ ภิกฺขุํ เทถาติ วุตฺเตปิ เอเสว นโย ฯ
อุทฺเทสโก ปเนตฺถ เปสโล ลชฺชี เมธาวี อิจฺฉิตพฺโพ ฯ เตน
ติกฺขตฺตุํ ฐิติกํ ปุจฺฉิตฺวา สเจ โกจิ ฐิติกํ ชานนฺโต นตฺถิ
เถราสเน คาเหตพฺพํ ฯ สเจ ปน อหํ ชานามิ ทสวสฺเสน ลทฺธนฺติ
โกจิ ภณติ ฯ อตฺถาวุโส ทสวสฺโส ภิกฺขูติ ปุจฺฉิตพฺพํ ฯ สเจ
ตสฺส สุตฺวา ทสวสฺสมฺหา ทสวสฺสมฺหาติ พหู อาคจฺฉนฺติ ฯ ตุยฺหํ
ปาปุณาติ ตุยฺหํ ปาปุณาตีติ อวตฺวา ตุมฺเห สพฺเพ อปฺปสทฺทา
โหถาติ วตฺวา ปฏิปาฏิยา ฐเปตพฺพา ฯ ฐเปตฺวา กตี ภิกฺขู
อิจฺฉถาติ อุปาสโก ปุจฺฉิตพฺโพ ฯ เอตฺตเก นาม ภนฺเตติ วุตฺเต
ตุยฺหํ ปาปุณาติ ตุยฺหํ ปาปุณาตีติ อวตฺวา สพฺพนวกสฺส วสฺสคฺคญฺจ
อุตุ จ ทิวสภาโค จ ฉายา จ ปุจฺฉิตพฺพา ฯ สเจ ฉายายปิ
ปุจฺฉิยมานาย อญฺโญ วุฑฺฒตโร อาคจฺฉติ ตสฺส ทาตพฺพํ ฯ
อถ ฉายํ ปุจฺฉิตฺวา ตุยฺหํปิ ปาปุณาตีติ วุตฺเต วุฑฺฒตโร อาคจฺฉติ
น ลภติ ฯ กถาปปญฺเจน หิ นิสินฺนสฺสาปิ นิทฺทายนฺตสฺสาปิ
คาหิตํ สุคาหิตํ อติกฺกนฺตํ สุอติกฺกนฺตํ ฯ ภาชนียภณฺฑํ หิ
นาเมตํ สมฺปตฺตสฺเสว ปาปุณาติ ฯ ตตฺถ สมฺปตฺตภาโว อุปจาเรน
ปริจฺฉินฺทิตพฺโพ ฯ อาสนสาลาย จ อนฺโต ปริกฺเขโป อุปจาโร ฯ
ตสฺมึ ฐิตสฺส ลาโภ ปาปุณาตีติ ฯ โกจิ อาสนสาลโต อฏฺฐ
อุทฺเทสปตฺเต อาหราเปตฺวา สตฺตปณีตโภชนานํ เอกํ อุทกสฺส
ปูเรตฺวา อาสนสาลํ ปหิณติ ฯ คเหตฺวา อาคตา กิญฺจิ อวตฺวา ภิกฺขูนํ
หตฺเถ สุปติฏฺฐเปตฺวา ปกฺกมนฺติ ฯ เยน ยํ ลทฺธํ ตสฺเสว ตํ

โหติ ฯ เยน ปน อุทกํ ลทฺธํ ตสฺเสว อติกฺกนฺตํปิ ฐิติกํ
ฐเปตฺวา อญฺญํ อุทฺเทสภตฺตํ คาเหตพฺพํ ฯ ตญฺจ ลูขํ วา ลภตุ
ปณีตํ วา ตีจีวรปริวารํ วา ตสฺเสว ตํ ฯ อีทิโส หิสฺส
ปุญฺญวิเสโส ฯ อุทกํ ปน ยสฺมา อามิสํ น โหติ ตสฺมา โส
อญฺญํ อุทฺเทสภตฺตํ ลภติ ฯ สเจ ปน เต คเหตฺวา อาคตา อิทํ
กิร ภนฺเต สพฺพํ ภาเชตฺวา ภุญฺชถาติ วตฺวา คจฺฉนฺติ ฯ สพฺเพหิ
ภาเชตฺวา อุทกํ ปาตพฺพํ ฯ สงฺฆโต อุทฺทิสิตฺวา อฏฺฐ มหาเถเร
เทถ มชฺฌิเม เทถ นวเก เทถ ปริปุณฺณวสฺเส สามเณเร เทถ
มชฺฌิมภาณกาทโย เทถ มยฺหํ ญาติภิกฺขู เทถาติ วทนฺตสฺส ปน
อุปาสก ตฺวํ เอวํ วทสิ ฐิติกา ปน เตสํ น ปาปุณาตีติ วตฺวา
ฐิติกาย วเสเนว ทาตพฺพา ฯ ทหรสามเณเรหิ ปน อุทฺเทสภตฺเตสุ
ลทฺเธสุ สเจ ทายกานํ ฆเร มงฺคลํ โหติ ตุมฺหากํ อาจริยุปชฺฌาเย
เปเสถาติ วตฺตพฺพํ ฯ ยสฺมึ ปน อุทฺเทสภตฺเต ปฐมภาโค
สามเณรานํ ปาปุณาติ อนุภาโค มหาเถรานํ ฯ ตตฺถ สามเณรา
มยํ ปฐมภาคํ ลภิมฺหาติ ปุรโต คนฺตุํ น ลภนฺติ ฯ ยถา-
ปฏิปาฏิยา เอว คนฺตพฺพํ ฯ สงฺฆโต อุทฺทิสิตฺวา ตุมฺเห เอถาติ
วุตฺเต มยฺหํ อญฺญถาปิ ชานิสฺสสิ ฐิติกา ปน เอวํ คจฺฉตีติ
ฐิติกาย วเสเนว คาเหตพฺพํ ฯ อถ สงฺฆุทฺเทสปตฺตํ เทถาติ วตฺวา
อคาหิเตเยว ปตฺเต ยสฺส กสฺสจิ ปตฺตํ คเหตฺวา ปูเรตฺวา
อาหรติ ฯ อาหฏํปิ ฐิติกาเยว คาเหตพฺพํ ฯ เอโก สงฺฆุทฺเทส-
ปตฺตํ อาหราติ เปสิโต ภนฺเต เอกํ ปตฺตํ เทถ นิมนฺตนภตฺตํ

อาหริสฺสามีติ วทติ ฯ โส เจ อุทฺเทสภตฺตฆรโต อยํ อาคโตติ
ญตฺวา ภิกฺขูหิ นนุ ตฺวํ อสุกฆรโต อาคโตติ วุตฺโต อาม ภนฺเต
น นิมนฺตนภตฺตํ อุทฺเทสภตฺตนฺติ ภณติ จิติกาย คาเหตพฺพํ ฯ
โย ปน เอกํ ปตฺตํ อาหราติ วุตฺโต กึ อาหรามีติ วตฺวา
ยถา เต รุจฺจตีติ วุตฺโต อาคจฺฉติ อยํ วิสฺสฏฺฐทูโต นาม ฯ
อุทฺเทสปตฺตํ วา ปฏิปาฏิปตฺตํ วา ปุคฺคลิกปตฺตํ วา ยํ อิจฺฉติ
ตํ ตสฺส ทาตพฺพํ ฯ เอโก พาโล อพฺยตฺโต อุทฺเทสปตฺตํ อาหราติ
เปสิโต วตฺตุํ น ชานาติ ตุณฺหีภูโต ติฏฺฐติ ฯ โส กสฺส สนฺติกํ
อาคโตสีติ วา กสฺส ปตฺตํ หริสฺสสีติ วา น วตฺตพฺโพ ฯ เอวํ หิ
วุตฺโต ปุจฺฉาสภาเคน ตุมฺหากํ สนฺติกํ อาคโตมฺหีติ วา ตุมฺหากํ
ปตฺตํ หริสฺสามีติ วา วเทยฺย ฯ ตโต ตํ ภิกฺขุํ อญฺเญ ภิกฺขู
ชิคุจฺฉนฺตา น โอโลเกยฺยยฺปิ ฯ กุหึ คจฺฉสีติ กึ กโรนฺโต อาหิณฺฑสีติ
ปน วตฺตพฺโพ ฯ ตสฺส อุทฺเทสปตฺตตฺถาย อาคโตมฺหีติ วทนฺตสฺส
คาเหตฺวา ปตฺโต ทาตพฺโพ ฯ เอกา กูฏฏฺฐิติกา นาม โหติ ฯ
รญฺโญ หิ วา ราชมหามตฺตสฺส วา เคเห อติปณีตานิ อฏฺฐอุทฺเทส-
ภตฺตานิ นิจฺจํ ทิยฺยนฺติ ตานิ เอกวาริกภตฺตานิ กตฺวา ภิกฺขู
วิสุํ จิติกาย ปริภุญฺชนฺติ ฯ เอกจฺเจ ภิกฺขู เสฺวทานิ อมฺหากํ
ปาปุณิสฺสนฺตีติ อตฺตโน จิติกํ สลฺลกฺเขตฺวา คตา ฯ เตสุ อนาคเตสุเยว
อญฺเญ อาคนฺตุกา ภิกฺขู อาคนฺตฺวา อาสนสาลาย นิสีทนฺติ ฯ
ตํขณญฺเญว ราชปุริสา อาคนฺตฺวา ปณีตภตฺตปตฺเต เทถาติ วทนฺติ ฯ
อาคนฺตุกา จิติกํ อชานนฺตา คาเหนฺติ ฯ ตํขณญฺเญว จิติกํ

ชานนกาปิ ภิกฺขู อาคนฺตฺวา กึ คาเหถาติ วทนฺติ ฯ ราชเคเห
ปณีตภตฺตนฺติ ฯ กติวสฺสโต ปฏฺฐายาติ ฯ เอตฺตกวสฺสโต
นามาติ ฯ มา คาเหถาติ นิวาเรตฺวา จิติกาย คาเหตพฺพํ ฯ
คาหิเต อาคเตหิปิ ปตฺตทานกาเล อาคเตหิปิ ทินฺนกาเล อาคเตหิปิ
ราชเคหโต ปตฺเต ปูเรตฺวา อาหฏกาเล อาคเตหิปิ ราชา อชฺช
ภิกฺขูเยว อาคจฺฉนฺตูติ เปเสตฺวา ภิกฺขูนํเยว หตฺเถ ปิณฺฑปาตํ
เทติ ฯ เอวํ ทินฺนํ ปิณฺฑปาตํ คเหตฺวา อาคตกาเล อาคเตหิปิ
จิติกํ ชานนภิกฺขูหิ มา ภุญฺชถาติ นิวาเรตฺวา จิติกายเมว
คาเหตพฺพํ ฯ อถ เน ราชา โภเชตฺวา ปตฺเตปิ เนสํ ปูเรตฺวา
เทติ ยํ อาหฏํ ตํ จิติกาย คาเหตพฺพํ ฯ สเจ ปน มา
ตุจฺฉหตฺถา คจฺฉนฺตูติ โถกเมว ปตฺเตสุ ปกฺขิตฺตํ โหติ ฯ ตํ
น คาเหตพฺพํ ฯ อถ ภุญฺชิตฺวา ตุจฺฉปตฺตาว อาคจฺฉนฺติ ฯ ยํ
เตหิ ภุตฺตํ ตํ เตสํ คีวา โหตีติ มหาสุมตฺเถโร อาห ฯ
มหาปทุมตฺเถโร ปนาห คีวากิจฺจํ เอตฺถ นตฺถิ จิติกํ อชานนฺเตหิ
ยาว ชานนกา อาคจฺฉนฺติ ตาว นิสีทิตพฺพํ สิยา เอวํ สนฺเตปิ
ภุตฺตํ สุภุตฺตํ อิทานิ ปตฺตฏฺฐาเน น คาหาเปตพฺพนฺติ ฯ เอโก
ติจีวรปริวาโร สตคฺฆนโก ปิณฺฑปาโต อวสฺสิกสฺส ภิกฺขุโน
สมฺปตฺโต ฯ วิหาเร จ เอวรูโป ปิณฺฑปาโต อวสฺสิกสฺส สมฺปตฺโตติ
ลิขิตฺวา ฐเปสุํ ฯ อถ สฏฺฐิวสฺสจฺจเยน อญฺโญ ตถารูโป ปิณฺฑปาโต
ปุน อุปฺปนฺโน อยํ กึ อวสฺสิกฏฺฐิติกาย คาเหตพฺโพ อุทาหุ
สฏฺฐิวสฺสฏฺฐิติกายาติ ฯ สฏฺฐิวสฺสฏฺฐิติกายาติ วุตฺตํ ฯ อยํ หิ ภิกฺขุ

ชิติกํ คเหตฺวาเยว วุฑฺฒิโตติ ฯ เอโก อุทฺเทสภตฺตํ ภุญฺชิตฺวา
สามเณโร ชาโต ปุน ตํ ภตฺตํ สามเณรฏฺฐิติกาย ปตฺตํ
คณฺหิตุํ ลภติ ฯ อยํ กิร อนฺตราภฏฺฐโก นาม ฯ โย ปน
ปริปุณฺณวสฺโส สามเณโร เสฺว อุทฺเทสภตฺตํ ลภิสฺสติ อชฺเชว
อุปสมฺปชฺชติ อติกฺกนฺตา ตสฺส ฐิติกา ฯ เอกสฺส ภิกฺขุโน
อุทฺเทสภตฺตํ ปตฺตํ ฯ ปตฺโต จสฺส น ตุจฺโฉ โหติ ฯ โส อญฺญสฺส
สมีเป นิสินฺนสฺส ปตฺตํ ทาเปติ ฯ ตํ เจ เต เถยฺยาย หรนฺติ
คีวา โหติ ฯ สเจ ปน โส ภิกฺขุ มยฺหํ ปตฺตํ ตุยฺหํ ทมฺมีติ
สยเมว จ เทติ ฯ อยํ คีวา น โหติ ฯ อถาปิ เตน ภตฺเตน
อนตฺถิโก หุตฺวา อลํ มยฺหํ ภตฺตํ ตเวตํ ภตฺตํ ทมฺมิ ปตฺตํ
เปเสตฺวา อาหราเปหีติ อญฺญํ วทติ ฯ ยํ ตโต อาหริยติ ตํ สพฺพํ
ปตฺตสามิกสฺส โหติ ฯ ปตฺตญฺเจ เถยฺยาย หรนฺติ สุหโต ภตฺตสฺส
ทินฺนตฺตา คีวา น โหติ ฯ วิหาเร ทส ภิกฺขู โหนฺติ ฯ เตสุ
นว ปิณฺฑปาติกา เอโก สาทิยนโก ทส อุทฺเทสปตฺเต เทถาติ
วุตฺเต ปิณฺฑปาติกา คาเหตุํ น อิจฺฉนฺติ ฯ อิตโร ภิกฺขุ สพฺพานิ
มยฺหํ ปาปุณนฺตีติ คณฺหติ ฯ ฐิติกา น โหติ ฯ เอเกกํ เจ
ปาเปตฺวา คณฺหติ ฐิติกา ติฏฺฐติ ฯ เอวํ คเหตฺวา ทสหิปิ
ปตฺเตหิ อาหราเปตฺวา ภนฺเต มยฺหํ สงฺคหํ กโรถาติ นวปตฺเต
ปิณฺฑปาติกานํ เทติ ภิกฺขุทตฺติยนฺนาเมตํ คณฺหิตุํ วฏฺฏติ ฯ
สเจ โส อุปาสโก ภนฺเต ฆรํ คนฺตพฺพนฺติ วทติ ฯ โส จ
ภิกฺขุ เต ภิกฺขู เอถ ภนฺเต มยฺหํ สหายา โหถาติ ตสฺส ฆรํ

คจฺฉติ ฯ ยํ ตตฺถ ลภติ สพฺพํ ตสฺเสว โหติ ฯ อิตเร เตน
ทินฺนํ ลภนฺติ ฯ อถ เตสํ ฆเรเยว นิสีทาเปตฺวา ทกฺขิโณทกํ
ทตฺวา ยาคุขชฺชกาทีนิ เทนฺติ ภนฺเต ยํ มนุสฺสา เทนฺติ ตํ
คณฺหถาติ ตสฺส ภิกฺขุโน วจเนเนว อิตเรสํ วฏฺฏติ ฯ ภตฺตานํ
ปตฺเต ปูเรตฺวา คณฺหิตฺวา คมนตฺถาย เทนฺติ ฯ สพฺพํ ตสฺเสว
ภิกฺขุโน โหติ ฯ เตน ทินฺนํ อิตเรสํ วฏฺฏติ ฯ ยทิ ปน เต
วิหาเรเยว เตน ภิกฺขุนา ภนฺเต มยฺหํ ภิกฺขํ คณฺหถ มนุสฺสานญฺจ
วจนํ กาตุํ วฏฺฏตีติ วุตฺตา คจฺฉนฺติ ฯ ยํ ตตฺถ ภุญฺชนฺติ เจว
นีหรนฺติ จ สพฺพนฺตํ เตสเมว สนฺตกํ ฯ อถาปิ มยฺหํ ภิกฺขํ
คณฺหถาติ อวุตฺตา ปน มนุสฺสานํ วจนํ กาตุํ วฏฺฏตีติ คจฺฉนฺติ ฯ
ตตฺร เจ เอกสฺส มธุเรน สเรน อนุโมทนํ กโรนฺตสฺส สุตฺวา
เถรานญฺจ อุปสเม ปสีทิตฺวา พหุํ สมณปริกฺขารํ เทนฺติ ฯ อยํ
เถเรสุ ปสาเทน อุปฺปนฺโน อกตภาโค นาม ตสฺมา สพฺเพสํ
ปาปุณาติ ฯ เอโก สงฺฆโต อุทฺทิสาเปตฺวา จิติกาย คาหิตํ ปตฺตํ
หริตฺวา ปณีตสฺส ขาทนียโภชนียสฺส ปตฺตํ ปูเรตฺวา อาหริตฺวา
อิมํ ภนฺเต สพฺโพ สงฺโฆ ปริภุญฺชตูติ เทติ ฯ สพฺเพหิ ภาเชตฺวา
ภุญฺชิตพฺพํ ฯ ปตฺตสามิกสฺส ปน อติกฺกนฺตํปิ จิติกํ ฐเปตฺวา อญฺญํ
อุทฺเทสภตฺตํ ทาตพฺพํ ฯ อถ ปจฺฉิมํเยว สพฺพํ สงฺฆิกปตฺตํ เทถาติ
วทติ ฯ เอกสฺส ลชฺชิภิกฺขุโน สนฺตโก ปตฺโต ทาตพฺโพ ฯ อาหริตฺวา จ
สพฺโพ สงฺโฆ ปริภุญฺชตูติ วุตฺเต ภาเชตฺวา ปริภุญฺชิตพฺพํ ฯ เอโก จ
ปาติยา ภตฺตํ อาหริตฺวา สงฺฆุทฺเทสํ ทมฺมีติ วทติ ฯ เอเกกํ อาโลปํ

อทตฺวา ฐิติกาย เอกสฺส ยาปนมตฺตํ กตฺวา ทาตพฺพํ ฯ อถ โส ภตฺตํ
อาหริตฺวา กิญฺจิ วตฺตุํ อชานนฺโต ตุณฺหีภูโต อจฺฉติ ฯ กสฺส เต
อานีตํ กสฺส ทาตุกาโมสีติ น วตฺตพฺโพ ฯ ปุจฺฉาสภาเคน หิ ตุมฺหากํ
อานีตํ ตุมฺหากํ ทาตุกาโมมฺหีติ วเทยฺย ฯ ตโต ตํ ภิกฺขุํ อญฺเญ
ภิกฺขู ชิคุจฺฉนฺตา คีวํ ปริวตฺเตตฺวา โอโลเกตพฺพํปิ น มญฺเญยฺยุํ ฯ
สเจ ปน กุหึ ยาสิ กึ กโรนฺโต อาหิณฺฑสีติ วุตฺเต อุทฺเทสภตฺตํ
คเหตฺวา อาคโตมฺหีติ วทติ ฯ เอเกน ลชฺชิภิกฺขุนา ฐิติกาย
คาเหตพฺพํ ฯ สเจ อาภตํ พหุํ โหติ สพฺเพสญฺจ ภิกฺขูนํ ปโหติ
ฐิติกาย กิจฺจํ นตฺถิ ฯ เถราสนโต ปฏฺฐาย ปตฺตํ ปูเรตฺวา
ทาตพฺพํ ฯ สงฺฆุทฺเทสปตฺตํ เทถาติ วุตฺเต กึ อาหริยตีติ อวตฺวา
ปกติฏฺฐิติกาย เอว คาเหตพฺพํ ฯ โย ปน ปายาโส วา รสปิณฺฑปาโต
วา นิจฺจํ ลพฺภติ ฯ เอวรูปานํ ปณีตโภชนานํ อาเวณิกฏฺฐิติกา
กาตพฺพา ฯ ตถา สปริวาราย ยาคุยา มหคฺฆานํ ผลานํ
ปณีตานญฺจ ขชฺชกานํ ฯ ปกติภตฺตยาคุผลขชฺชกานํ ปน เอกาว
ฐิติกา กาตพฺพา ฯ สปฺปึ อาหริสฺสามีติ วุตฺเต สพฺพสปฺปีนํ
เอกาว ฐิติกา วฏฺฏติ ฯ ตถา สพฺพเตลานํ ฯ มธุํ อาหริสฺสามีติ
วุตฺเต ปน มธุโน เอกาว ฐิติกา วฏฺฏติ ฯ ตถา ผาณิตสฺส
ลฏฺฐิมธุกาทีนญฺจ เภสชฺชานํ ฯ สเจ คนฺธมาลํ สงฺฆุทฺเทสํ เทนฺติ
ปิณฺฑปาติกสฺส วฏฺฏติ น วฏฺฏตีติ ฯ อามิสสฺเสว ปฏิกฺขิตฺตตฺตา
วฏฺฏติ ฯ สงฺฆํ อุทฺทิสฺส ทินฺนตฺตา ปน น คเหตพฺพนฺติ วทนฺติ ฯ

อุทฺเทสภตฺตกถา นิฏฺฐิตา ฯ

นิมนฺตนํ ปุคฺคลิกญฺเจ สยเมว อิสฺสโร ฯ สงฺฆิกํ ปน อุทฺเทสภตฺเต วุตฺตนเยเนว คาเหตพฺพํ ฯ สเจ ปเนตฺถ ทูโต พฺยตฺโต โหติ ภนฺเต ราชเคเห ภิกฺขุสงฺฆสฺส ภตฺตํ คณฺหถาติ อวตฺวา ภิกฺขํ คณฺหถาติ วทติ ปิณฺฑปาติกานํปิ วฏฺฏติ ฯ อถ ทูโต อพฺยตฺโต ภตฺตํ คณฺหถาติ วทติ ฯ ภตฺตุทฺเทสโก พฺยตฺโต ภตฺตนฺติ อวตฺวา ภนฺเต ตุมฺเห ยาถ ตุมฺเห ยาถาติ วทติ เอวํปิ ปิณฺฑปาติกานํ วฏฺฏติ ฯ ตุมฺหากํ ปฏิปาฏิยา ภตฺตํ ปาปุณาตีติ วุตฺเต ปน น วฏฺฏติ สเจ นิมนฺเตตุํ อาคตา มนุสฺสา อาสนสาลํ ปวิสิตฺวา อฏฺฐ ภิกฺขู เทถาติ วา อฏฺฐ ปตฺเต เทถาติ วา วทนฺติ เอวํปิ ปิณฺฑปาติกานํ วฏฺฏติ ฯ ตุมฺเห จ ตุมฺเห จ คจฺฉถาติ วตฺตพฺพํ ฯ สเจ ปน อฏฺฐ ภิกฺขู เทถ ภตฺตํ คณฺหถ อฏฺฐ ปตฺเต เทถ ภตฺตํ คณฺหถาติ วา วทนฺติ ปฏิปาฏิยา คาเหตพฺพํ ฯ คาเหนฺเตน จ วิจฺฉินฺทิตฺวา ภตฺตนฺติ อวทนฺเตน ตุมฺเห จ ตุมฺเห จ คจฺฉถาติ วุตฺเตปิ ปิณฺฑปาติกานํ วฏฺฏติ ฯ ภนฺเต ตุมฺหากํ ปตฺตํ เทถ ตุมฺเห เอถาติ วุตฺเต ปน สาธุ อุปาสกาติ คนฺตพฺพํ ฯ สงฺฆโต อุทฺทิสิตฺวา ตุมฺเห เอถาติ วุตฺเต ฐิติกาย คาเหตพฺพํ ฯ นิมนฺตนภตฺตฆรโต ปน ปตฺตตฺถาย อาคตสฺส อุทฺเทสภตฺเต วุตฺตนเยเนว ฐิติกาย ปตฺโต ทาตพฺโพ ฯ เอโก สงฺฆโต ปฏิปาฏิยา ปตฺตนฺติ อวตฺวา เกวลํ เอกํ ปตฺตํ เทถาติ วตฺวา อคาหิเตเยว ปตฺเต ยสฺส กสฺสจิ ปตฺตํ คเหตฺวา ปูเรตฺวา อาหรติ ตํ ปตฺตสามิกสฺเสว โหติ ฯ อุทฺเทสภตฺเต วิย ฐิติกาย น คาเหตพฺพํ ฯ อิธาปิ โย

อาคนฺตฺวา ตุณฺหีภูโต ติฏฺฐติ โส กสฺส สนฺติกํ อาคโตสีติ วา
กสฺส ปตฺตํ หริสฺสสีติ วา น วตฺตพฺโพ ฯ ปุจฺฉาสภาเคน หิ
ตุมฺหากํ สนฺติกํ อาคโตมฺหิ ตุมฺหากํ ปตฺตํ หริสฺสามีติ วเทยฺย ฯ
ตโต โส ภิกฺขุ ภิกฺขูหิ ชิคุจฺฉนิโย อสฺส ฯ กุหึ คจฺฉสิ กึ
กโรนฺโต อาหิณฺฑสีติ ปน วุตฺเต ตสฺส ปตฺตตฺถาย อาคโตมฺหีติ
วทนฺตสฺส ปฏิปาฏิยา ปตฺตฏฺฐิติกาย คเหตฺวา ปตฺโต ทาตพฺโพ
ภตฺตาหรณกปตฺตํ เทถาติ วุตฺเตปิ ปฏิปาฏิยา ปตฺตฏฺฐิติกาย เอว
ทาตพฺโพ ฯ สเจ อาหริตฺวา สพฺโพ สงฺโฆ ภุญฺชตูติ วทติ
ภาเชตฺวา ภุญฺชิตพฺพํ ปตฺตสามิกสฺส อติกฺกนฺตํปิ ฐิติกํ ฐเปตฺวา
อญฺญํ ปฏิปาฏิภตฺตํ คาเหตพฺพํ ฯ เอโก ปาติยา ภตฺตํ อาหริตฺวา
สงฺฆสฺส ทมฺมีติ วทติ ฯ อาโลปภตฺตฏฺฐิติกโต ปฏฺฐาย อาโลปสงฺเขเปน
ภาเชตพฺพํ ฯ สเจ ปน ตุณฺหีภูโต อจฺฉติ กสฺส เต อาภตํ
กสฺส ทาตุกาโมสีติ น วตฺตพฺโพ ฯ สเจ ปน กุหึ คจฺฉสิ กึ
กโรนฺโต อาหิณฺฑสีติ วุตฺเต สงฺฆสฺส เม ภตฺตํ อาภตํ เถรานํ เม
ภตฺตํ อาภตนฺติ วทติ คเหตฺวา อาโลปภตฺตฏฺฐิติกาย ภาเชตฺวา
ทาตพฺพํ ฯ สเจ ปน เอวํ อาภตํ พหุํ โหติ สกลสงฺฆสฺส ปโหติ
อภิหฏภิกฺขา นาม ปิณฺฑปาติกานํปิ วฏฺฏติ ฯ ฐิติกาปุจฺฉนกิจฺจํ
นตฺถิ ฯ เถราสนโต ปฏฺฐาย ปตฺตํ ปูเรตฺวา ทาตพฺพํ ฯ อุปาสโก
สงฺฆตฺเถรสฺส วา คนฺถธุตงฺควเสน อภิญฺญาตสฺส วา ภตฺตุทฺเทสกสฺส
วา ปหิณติ อมฺหากํ ภตฺตํ คหณตฺถาย อฏฺฐ ภิกฺขู คเหตฺวา
อาคจฺฉถาติ ฯ สเจปิ ญาติอุปฏฺฐาเกหิ เปสิตํ โหติ ฯ อิเม

ตโย ชนา ปุจฺฉิตุํ น ลภนฺติ อารูฬฺหาเยว มาติกา สงฺฆโต
อฏฺจ ภิกฺขู อุทฺเทสาเปตฺวา อตฺตนวเมหิ คนฺตพฺพํ ฯ กสฺมา ฯ
ภิกฺขุสงฺฆสฺส หิ เอเต ภิกฺขู นิสฺสาย ลาโภ อุปฺปชฺชตีติ ฯ
คนฺถธุตงฺคาทีหิ ปน อนภิญฺญาโต อาวาสิกภิกฺขุ ปุจฺฉิตุํ ลภติ ฯ
ตสฺมา เตน กึ สงฺฆโต คณฺหามิ อุทาหุ เย ชานามิ เตหิ๕
สทฺธึ อาคจฺฉามีติ มาติกํ อาโรเปตฺวา ยถา ทายกา วทนฺติ
ตถา ปฏิปชฺชิตพฺพํ ฯ ตุมฺหากํ นิสฺสิตเก วา เย วา ชานาถ เต
คเหตฺวา เอถาติ วุตฺเต ปน เย° เจ อิจฺฉติ° เตหิ สทฺธึ คนฺตุํ
ลภติ ฯ สเจ อฏฺจ ภิกฺขู ปหิณถาติ เปเสนฺติ สงฺฆโตว
เปเสตพฺพา ฯ อตฺตนา สเจ อญฺญสฺมึ คาเม สกฺกา โหติ ภิกฺขํ
ลภิตุํ อญฺโญ คาโม คนฺตพฺโพ ฯ น สกฺกา เจ โหติ ลภิตุํ
โสเยว คาโม ปิณฺฑาย ปวิสิตพฺโพ ฯ นิมนฺติตภิกฺขู อาสน-
สาลาย นิสินฺนา โหนฺติ ฯ ตตฺร เจ มนุสฺสา ปตฺเต เทถาติ
อาคจฺฉนฺติ อนิมนฺติเตหิ น ทาตพฺพา ฯ เอเต นิมนฺติตา ภิกฺขูติ
วตฺตพฺพํ ฯ ตุมฺเห เทถาติ วุตฺเต ปน ทาตุํ วฏฺฏติ ฯ อุสฺสวาทีสุ
มนุสฺสา สยเมว ปริเวณานิ จ ปธานฆรานิ จ คนฺตฺวา ติปิฏเก
จ ธมฺมกถิเก จ ภิกฺขุสเตน สทฺธึ นิมนฺเตนฺติ ฯ ตทา เตหิ เย
ชานนฺติ เต คเหตฺวา คนฺตุํ วฏฺฏติ ฯ กสฺมา ฯ น หิ
มหาภิกฺขุสงฺเฆน อตฺถิกา มนุสฺสา ปริเวณปธานฆรานิ คจฺฉนฺติ ฯ
สนฺนิปาตฏฺฐานโตว ยถาสตฺติ ยถาพลํ ภิกฺขู คเหตฺวา คจฺฉนฺตีติ ฯ

๑-๑. เย อิจฺฉนฺติ อิติปิ ฯ

สเจ ปน สงฺฆตฺเถโร วา คนฺถธุตงฺควเสน อภิญฺญาตโก วา ภิกฺขุอุทฺเทสโก วา อญฺญตฺร วา วสฺสํ วสิตฺวา กตฺถจิ วา คนฺตฺวา ปุน สกฏฺฐานํ อาคจฺฉนฺติ ฯ มนุสฺสา อาคนฺตุกสกฺการํ กโรนฺติ เอกวารํ เย ชานนฺติ เต คเหตฺวา คนฺตพฺพํ ฯ ปฏิพทฺธกาลโต ปฏฺฐาย ทุติยวาเร อารทฺเธ สงฺฆโตเยว คเหตฺวา คนฺตพฺพํ ฯ อภินวอาคนฺตุกา วา หุตฺวา ญาตเก วา อุปฏฺฐาเก วา ปสฺสิสฺสามาติ คจฺฉนฺติ ฯ ตตฺร เนสํ ญาตกา จ อุปฏฺฐากา จ สกฺการํ กโรนฺติ ฯ ตตฺถ ปน เย ชานนฺติ เต คเหตฺวา คนฺตพฺพํ ฯ โย ปน อติลาภี โหติ สกฏฺฐานญฺจ อาคนฺตุกฏฺฐานญฺจ เอกสทิสํ สพฺพตฺถ มนุสฺสา สงฺฆภตฺตํ สชฺเชตฺวาว นิสีทนฺติ ฯ เตน สงฺฆโตว คเหตฺวา คนฺตพฺพนฺติ อยํ นิมนฺตเน วิเสโส ฯ อวเสโส สพฺพปญฺโห อุทฺเทสภตฺเต วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺโพ ฯ กุรุนฺทิยํ ปน อฏฺฐ มหาเถเร เทถาติ วุตฺเต อฏฺฐ มหาเถราว ทาตพฺพาติ วุตฺตํ ฯ เอส นโย มชฺฌิมาทีสุ ฯ สเจ ปน อวิเสเสตฺวา อฏฺฐ ภิกฺขู เทถาติ วทติ สงฺฆโต ทาตพฺโพติ ฯ

นิมนฺตนภตฺตกถา นิฏฺฐิตา ฯ

สลากภตฺเต ปน ฯ **อนุชานามิ ภิกฺขเว สลากาย วา ปตฺติกาย วา อุปนิพนฺธิตฺวา โอมุญฺจิตฺวา อุทฺทิสิตุนฺติ** วจนโต รุกฺขสารมยาย สลากาย วา เวฬุวิลิวตาลปณฺณาทิมยาย ปตฺติกาย วา อสุกสฺส นาม สลากภตฺตนฺติ เอวํ อกฺขรานิ อุปนิพนฺธิตฺวา ปจฺฉิยํ วา จีวรโภเค วา กตฺวา สพฺพา สลากาโย โอมุญฺจิตฺวา ปุนปฺปุนํ

เหฏฺฐุปริวเสเนว อาโลเลตฺวา ปญฺจงฺคสมนฺนาคเตน ภตฺตุทฺเทสเกน
สเจ ฐิติกาย อตฺถิ ฐิติกโต ปฏฺฐาย โน เจ อตฺถิ เถราสนโต
ปฏฺฐาย สลากา ทาตพฺพา ฯ ปจฺฉา อาคตานมฺปิ เอกพทฺธวเสน
ทูเร ฐิตานํ อุทฺเทสภตฺเต วุตฺตนเยเนว ทาตพฺพา ฯ สเจ วิหารสฺส
สมนฺตโต พหู โคจรคามา ภิกฺขู ปน น พหุกา คามวเสนปิ
สลากาโย ปาปุณนฺติ ฯ ตุมฺหากํ อสุกคาเม สลากภตฺตานิ
ปาปุณนฺติ ตุมฺหากํ อสุกคาเม สลากภตฺตานิ ปาปุณนฺตีติ
คามวเสเนว ทาตพฺพา ฯ เอวํ คาเหนฺเตน สเจปิ เอเกกสฺมึ คาเม
นานปฺปการานิ สฏฺฐิสลากภตฺตานิ สพฺพานิ คาหิตาเนว โหนฺติ ฯ
ตสฺส ปตฺตคามสมีเป อญฺญานิปิ เทฺว ตีณิ สลากภตฺตานิ โหนฺติ ฯ
ตานิปิ ตสฺเสว ทาตพฺพานิ ฯ น หิ สกฺกา เนสํ การณา อญฺญํ
ภิกฺขุํ ปหิณิตุนฺติ ฯ สเจ เอกจฺเจสุ คาเมสุ พหูนิ สลากภตฺตานิ
สลฺลกฺเขตฺวา สตฺตนฺนํปิ อฏฺฐนฺนํปิ ทาตพฺพานิ ฯ ททนฺเตน ปน
จตุนฺนํ ปญฺจนฺนํ คจฺฉนฺตานํ สลากาโย เอกโต พนฺธิตฺวา ทาตพฺพา ฯ
สเจ ตํ คามํ อติกฺกมิตฺวา อญฺโญ คาโม โหติ ตสฺมึ จ
เอกเมว สลากภตฺตํ ฯ ตมฺปน ปาโตว เทนฺติ ฯ ตํปิ เตสุ
ภิกฺขูสุ เอกสฺส นิคฺคเหน ทตฺวา ปาโตว ตํ คเหตฺวา ปจฺฉา
โอริมคาเม อิตรานิ ภตฺตานิ คณฺหาหีติ วตฺตพฺโพ ฯ สเจ
โอริมคาเม สลากภตฺเตสุ อคาหิเตสฺวว คาหิตสญฺญาย คจฺฉติ
ปรภาคคาเม สลากภตฺตํ คาเหตฺวา ปุน วิหารํ อาคนฺตฺวา อิตรานิ
คาเหตฺวา โอริมคาโม คนฺตพฺโพ ฯ นหิ พหิสีมาย สงฺฆลาโภ

คาเหตุํ ลพฺภตีติ อยํ นโย กุรุนฺทิยํ วุตฺโต ฯ สเจ ปน ภิกฺขู
พหู โหนฺติ คามวเสน สลากา น ปาปุณนฺติ วีถิวเสน วา
วีถิยํ เอกพาหาวเสน วา กุลวเสน วา คาเหตพฺพา ฯ วีถิอาทีสุ จ
ยตฺถ พหูนิ ภตฺตานิ ตตฺถ คาเม วุตฺตนเยเนว พหุนฺนํ ภิกฺขูนํ
คาเหตพฺพานิ ฯ สลากาสุ อสติ อุทฺทิสิตฺวาปิ คาเหตพฺพานิ ฯ
สลากทายเกน ปน วตฺตํ ชานิตพฺพํ ฯ เตน หิ กาลสฺเสว
วุฏฺฐาย ปตฺตจีวรํ คาเหตฺวา โภชนสาลํ คนฺตฺวา อสมฺมชฺชฏฺฐานํ
สมฺมชฺชิตฺวา ปานียํ ปริโภชนียํ อุปฏฺฐาเปตฺวา อิทานิ ภิกฺขูหิ
วตฺตํ กตํ ภวิสฺสตีติ กาลํ สลฺลกฺเขตฺวา คณฺฑึ ปหริตฺวา ภิกฺขูสุ
สนฺนิปติเตสุ ปฐมเมว วารคาเม สลากภตฺตํ คาเหตพฺพํ ฯ ตุยฺหํ
อสุกสฺมึ นาม วารคาเม สลากา ปาปุณาติ ตตฺร คจฺฉาติ
วตฺตพฺพํ ฯ สเจ อติเรกคาวุเต คาโม โหติ ฯ ตํ ทิวสํ คจฺฉนฺตา
กิลมนฺติ ฯ เสฺว ตุยฺหํ วารคาเม ปาปุณาตีติ อชฺเชว คาเหตพฺพํ ฯ
โย วารคามํ เปสิยมาโน น คจฺฉติ อญฺญํ สลากํ มคฺคติ น
ทาตพฺพา ฯ สทฺธานํ หิ มนุสฺสานํ ปุญฺญหานิ สงฺฆสฺส จ ลาภจฺเฉโท
โหติ ตสฺมา ตสฺส ทุติเยปิ ตติเยปิ ทิวเส อญฺญา สลากา
น ทาตพฺพา ฯ อตฺตโน ปตฺตฏฺฐานํ คนฺตฺวา ภุญฺชาหีติ วตฺตพฺโพ ฯ
ตีณิ ปน ทิวสานิ อคจฺฉนฺตสฺส วารคามโต โอริมตีเร คาเม
สลากา คาเหตพฺพา ฯ ตญฺเจ คณฺหาติ ตโต ปฏฺฐาย ตสฺส
อญฺญํ สลากํ น ทาตุํ วฏฺฏติ ฯ ทณฺฑกมฺมํ ปน คาฬฺหํ กาตพฺพํ ฯ
สฏฺฐิโต วา ปญฺญาสโต วา อุทกฆฏสฺส วา ทารุกลาปสฺส วา

วาลิกาย วา น ปริหาเปตพฺพํ ฯ วารคาเม คาเหตฺวา วิหารวาโร
คาเหตพฺโพ ฯ ตุยฺหํ วิหารวาโร ปาปุณาตีติ วตฺตพฺพํ ฯ วิหาร-
วาริกสฺส เทฺว ติสฺโส ยาคุสลากาโย ติสฺโส วา จตสฺโส วา
ภตฺตสลากาโย จ ทาตพฺพา นิวทฺธํ กตฺวา ปน น ทาตพฺพา ฯ
ยาคุภตฺตทายกา หิ อมฺหากํ ยาคุภตฺตํ วิหารโคปกาว ภุญฺชนฺตีติ
อญฺญถตฺตํ อาปชฺเชยฺยุํ ตสฺมา อญฺเญสุ กุเลสุ ทาตพฺพา ฯ สเจ
วิหารวาริกานํ สภาคา อาหริตฺวา เทนฺติ อิจฺเจตํ กุสลํ โน
เจ วารํ คาเหตฺวา เตสํ ยาคุภตฺตํ อาหราเปตพฺพํ ฯ ตา จ
เนสํ สลากา ผาติกมฺมเมว ภวนฺติ ฯ วสฺสคฺเคน ปตฺตฏฺฐาเน ปน
อญฺญํปิ ปณีตภตฺตสลากํ คณฺหิตุํ ลภนฺติเยว ฯ อติเรกอุตฺตริ-
ภงฺคสฺส เอกวาริยภตฺตสฺส วิสุํ ฐิติกํ กตฺวา สลากา ทาตพฺพา ฯ
สเจ เยน สลากา ลทฺธา โส ตํ ทิวสํ ตํ ภตฺตํ น ลภติ ฯ
ปุนทิวเส คาเหตพฺพํ ฯ ภตฺตเมว ลภติ น อุตฺตริภงฺคํ ฯ เอวํปิ
ปุน คาเหตพฺพํ ฯ ขีรภตฺตสลากายปิ เอเสว นโย ฯ สเจ ปน
ขีรเมว ลภติ น ภตฺตํ ฯ ขีรลาภโต ปฏฺฐาย ปุน น คาเหตพฺพํ ฯ
เทฺว ตีณิ เอกวาริยภตฺตานิ เอกสฺเสว ปาปุณนฺติ ฯ ทุพฺภิกฺขสมเย
สงฺฆนวเกน ลทฺธกาเล วิชฏฺเฏตฺวา วิสุํ วิสุํ คาเหตพฺพานิ ฯ ปากติก-
สลากภตฺตํ อลทฺธสฺสาปิ ปุนทิวเส คาเหตพฺพํ ฯ สเจ ขุทฺทโก
วิหาโร โหติ สพฺเพ ภิกฺขู เอกสมฺโภคา อุจฺฉุสลากํ คาเหนฺเตน
ยสฺสกสฺสจิ สมฺมุขีภูตสฺส ปาเปตฺวา มหาเถรานํ ทิวา ตจฺเฉตฺวา
ทาตุํ วฏฺฏติ ฯ รสสลากํ ปาเปตฺวา ปจฺฉาภตฺตํปิ ปริสฺสาเวตฺวา

วา ผาณิตํ วา กาเรตฺวา ปิณฺฑปาติกานํปิ ทาตพฺพํ ฯ อาคนฺตุกานํ
อนาคตานาคตภาวํ ญตฺวา คาเหตพฺพา ฯ มหาอาวาเส ฐิติกํ กตฺวา
คาเหตพฺพา ฯ ตกฺกสลากํปิ สภาคฏฺฐาเน ปาเปตฺวา วา ธูเปตฺวา
วา ปจาเปตฺวา วา เถรานํ ทาตุํ วฏฺฏติ ฯ มหาอาวาเส
วุตฺตนเยเนว ปฏิปชฺชิตพฺพํ ฯ ผลสลากปูวสลากเภสชฺชคนฺธมาลา-
สลากาทโยปิ วิสุํ ฐิติกาย คาเหตพฺพา ฯ เภสชฺชาทิสลากาโย
เจตฺถ กิญฺจาปิ ปิณฺฑปาติกานํ วฏฺฏนฺติ ฯ สลากวเสน คาหิตตฺตา
ปน น สาทิตพฺพา ฯ อคฺคภิกฺขามตฺตํปิ สลากภตฺตํ เทนฺติ ฯ
ฐิติกํ ปุจฺฉิตฺวา คาเหตพฺพํ ฯ อสติยา ฐิติกาย เถราสนโต
ปฏฺฐาย ทาตพฺพํ ฯ สเจ ตาทิสานิ ภตฺตานิ พหูนิ โหนฺติ ฯ
เอเกกสฺส ภิกฺขุโน เทฺว ตีณิ ทาตพฺพานิ ฯ โน เจ เอเกกเมว
ทตฺวา ปฏิปาฏิยา คตาย ฐิติกาย ปุน เถราสนโต ปฏฺฐาย
ทาตพฺพํ ฯ อถ อนฺตราว อุปจฺฉิชฺชติ ฯ ฐิติกา สลฺลกฺเขตพฺพา ฯ
ยทิ ปน ตาทิสํ ภตฺตํ นิพทฺธเมว โหติ ฯ ยสฺส ปาปุณาติ โส
วตฺตพฺโพ ลทฺธา วา อลทฺธา วา เสฺวปิ คณฺเหยฺยาสีติ ฯ เอกํ
อนิพทฺธํ โหติ ฯ ลภนทิวเส ปน ยาวทตฺถํ ลภติ ฯ อลภนทิวสา
พหุตรา โหนฺติ ฯ ตํ ยสฺส น ปาปุณาติ ฯ โส อลภิตฺวา
เสฺวว คณฺเหยฺยาสีติ วตฺตพฺโพ ฯ โย สลากาสุ คาหิตาสุ ปจฺฉา
อาคจฺฉติ ฯ ตสฺส อติกฺกนฺตาว สลากา น อุปฏฺฐเปตฺวา ทาตพฺพา ฯ
สลากลาภํ นาม คณฺฑึ ปหรณโต ปฏฺฐาย อาคนฺตฺวา หตฺถํ
ปสาเรนฺโตว ลภติ ฯ อญฺญสฺส อาคนฺตฺวา สมีเป ฐิตสฺสาปิ

อติกฺกนฺตาว โหติ ฯ สเจ ปนสฺส อญฺโญ คณฺหนฺโต อตฺถิ สยํ อนาคโตปิ ลภติ ฯ สภาคฏฺฐาเน อสุโก อนาคโตติ ญตฺวา อยํ ตสฺส สลากาติ ฐเปตุํ วฏฺฏติ ฯ สเจ อนาคตสฺสาปิ น ทาตพฺพาติ กติกํ กโรนฺติ อธมฺมิกา โหติ ฯ อนฺโตอุปจาเร ฐิตสฺส หิ ภาชนียภณฺฑํ ปาปุณาติ ฯ สเจ ปน อนาคตสฺส เทถาติ มหาสทฺทํ กโรนฺติ ทณฺฑกมฺมํ ปฏฺฐเปตพฺพํ ฯ อาคนฺตฺวา คณฺหนฺตูติ วตฺตพฺพํ ฯ ฉปฺปญฺจ สลากา นฏฺฐา โหนฺติ ฯ ภตฺตุทฺเทสโก ทายกานํ นามํ น สรติ ฯ โส เจ นฏฺฐา สลากา มหาเถรสฺส วา อตฺตโน วา ปาเปตฺวา ภิกฺขู วเทยฺย มยา อสุกคาเม สลากภตฺตํ มยฺหํ ปาปิตํ ตุมฺเห ตตฺถ ลทฺธํ สลากภตฺตํ ภุญฺเชยฺยาถาติ วฏฺฏติ ฯ วิหาเร อปาปิตํ ปน อาสนสาลาย ตํ ภตฺตํ ลภิตฺวา ตตฺเถว ปาเปตฺวา ภุญฺชิตุํ น วฏฺฏติ ฯ อชฺชโต ปฏฺฐาย มยฺหํ สลากภตฺตํ คณฺหถาติ วุตฺเต ตตฺร อาสนสาลายํ คาเหตุํ น วฏฺฏติ ฯ วิหารํ อาเนตฺวา คาเหตพฺพํ ฯ เสฺว ปฏฺฐายาติ วุตฺเต ปน ภตฺตุทฺเทสกสฺส อาจิกฺขิตพฺพํ เสฺว ปฏฺฐาย อสุกกุลํ นาม สลากภตฺตํ เทติ สลากคาหนกาเล สเรยฺยาสีติ ฯ ทุพฺภิกฺเข สลากภตฺตํ ปจฺฉินฺทิตฺวา สุภิกฺเข ชาเต กญฺจิ ภิกฺขุํ ทิสฺวา อชฺชโต ปฏฺฐาย อมฺหากํ สลากภตฺตํ คณฺหถาติ ปุน ปฏฺฐเปนฺติ ฯ อนฺโตคาเม อคาเหตฺวา วิหารํ อาเนตฺวาว คาเหตพฺพํ ฯ อิทํ หิ สลากภตฺตํ นาม อุทฺเทสภตฺตสทิสํ น โหติ วิหารเมว สนฺธาย ทิยฺยติ ตสฺมา พหิอุปจาเร คาหิตุํ นฏ

วฏฺฏติ ฯ เสฺว ปฏฺฐายาติ วุตฺเต ปน วิหาเร คาเหตพฺพเมว ฯ
คมิโก ภิกฺขุ ยํ ทิสาภาคํ คนฺตุกาโม ตตฺถ อญฺเญน วารคาเม
สลากา ลทฺธา โหติ ตํ คเหตฺวา อิตรํ ภิกฺขุํ มยฺหํ ปตฺตสลากํ
ตฺวํ คณฺหาหีติ วตฺวา คนฺตุํ วฏฺฏติ ฯ เตน ปน อุปจารสีมํ
อนติกฺกนฺเตเยว ตสฺมึ ตสฺส สลากา คเหตพฺพา ฯ ฉฑฺฑิตวิหาเร
มนุสฺสา วสิตฺวา โพธิเจติยาทีนิ ชคฺคิตฺวา ภุญฺชนฺตูติ สลากภตฺตํ
ปฏฺฐเปนฺติ ฯ ภิกฺขู สภาคฏฺฐาเน วสิตฺวา กาลสฺเสว คนฺตฺวา
ตตฺถ วตฺตํ กริตฺวา ตํ ภตฺตํ ภุญฺชนฺติ วฏฺฏติ ฯ สเจ เตสุ
สฺวาตนาย อตฺตโน ปาเปตฺวา คเตสุ อาคนฺตุโก ภิกฺขุ ฉฑฺฑิตวิหาเร
วสิตฺวา กาลสฺเสว วตฺตํ กตฺวา คณฺฑึ ปหริตฺวา สลากภตฺตํ
อตฺตโน ปาเปตฺวา อาสนสาลํ คจฺฉติ ฯ โสว ตสฺส ภตฺตสฺส
อิสฺสโร ฯ โย ปน ภิกฺขูสุ วตฺตํ กโรนฺเตสุเยว ภูมิยํ เทฺว ตโย
สมฺมชฺชนิปฺปหาเร ทตฺวา คณฺฑึ ปหริตฺวา ทูรคาเม สลากภตฺตํ
มยฺหํ ปาปุณาตีติ คจฺฉติ ฯ ตสฺส ตํ โจริกาย คหิตตฺตา
น ปาปุณาติ วตฺตํ กตฺวา ปาเปตฺวา ปจฺฉาคตภิกฺขูนํเยว โหติ ฯ
เอโก คาโม อติทูเร โหติ ภิกฺขู นิจฺจํ คนฺตุํ น อิจฺฉนฺติ ฯ
มนุสฺสา มยํ ปุญฺเญน ปริพาหิรา โหมาติ วทนฺติ เย จ
ตสฺส คามสฺส อาสนฺนวิหาเร สภาคภิกฺขู เต วตฺตพฺพา อิเมสํฟ
ภิกฺขูนํ อนาคตทิวเส ตุมฺเห ภุญฺชถาติ ฯ สลากา ปน เทวสิกํ
ปาเปตพฺพา ฯ ตา จ โข ปน เตน คณฺฑิปฺปหรณมตฺเตน
วา ปจฺฉิจาลนมตฺเตน วา น ปาปิตา โหนฺติ ฯ ปจฺฉึ ปน

คเหตฺวา สลากาโย ปิฏเก อากิริตพฺพา ฯ ปจฺฉิ ปน มุขวฏฺฏิยํ
น คเหตพฺพา ฯ สเจ หิ ตตฺถ อหิ วา วิจฺฉิโก วา ภเวยฺย
ทุกฺขํ อุปฺปาเทยฺย ตสฺมา เหฏฺฐา คเหตฺวา ปจฺฉึ ปรมฺมุขํ
กตฺวา (ปจฺฉึ ปน คเหตฺวา) สลากา อากิริตพฺพา ฯ สเจปิ
สปฺโป ภวิสฺสติ เอโตว ปลายิสฺสตีติ เอวํ สลากา อากิริตพฺพา ฯ
คามาทิวเสน ปุพฺเพ วุตฺตนเยเนว คาเหตพฺพา ฯ อปิ จ เอกํ
มหาเถรสฺส ปาเปตฺวา อวเสสา มยฺหํ ปาปุณนฺตีติ อตฺตโน
ปาเปตฺวา วตฺตํ กตฺวา เจติยํ วนฺทิตฺวา วิตกฺกมาฬเก ฐิเตหิ
ภิกฺขูหิ ปาปิตา อาวุโส สลากาติ วุตฺเต อาม ภนฺเต ตุมฺเห
คตคตคาเม สลากภตฺตํ คณฺหถาติ วตฺตพฺพํ ฯ เอวํ ปาปิตาปิ หิ
สุปาปิตาว โหนฺติ ฯ ภิกฺขู สพฺพรตฺตึ ธมฺมสฺสวนตฺถํ อญฺญํ
วิหารํ คจฺฉนฺตา มยํ ตตฺถ ทานํ อคเหตฺวาว อมฺหากํ โคจรคาเม
ปิณฺฑาย จริตฺวา อาคมิสฺสามาติ สลากาโย อคเหตฺวาว คตา ฯ
วิหาเร เถรสฺส ปตฺตสลากภตฺตํ ภุญฺชิตุํ อาคจฺฉนฺติ วฏฺฏติ ฯ
อถ มหาเถโรปิ อหํ อิธ กึ กโรมีติ เตหิเยว สทฺธึ คจฺฉติ ฯ
เตหิ คตวิหาเร อภุญฺชิตฺวาว โคจรคามํ อนุปฺปตฺเตหิ เทถ ภนฺเต
ปตฺเต สลากยาคุอาทีนิ อาหริสฺสามาติ วุตฺเต ปตฺตา น ทาตพฺพา ฯ
กสฺมา ภนฺเต น เทถาติ ฯ วิหารฏฺฐกํ ภตฺตํ วิหาเร วุตฺถานํ
ปาปุณาติ มยํ อญฺญสฺมึ วิหาเร วุตฺถาติ ฯ เทถ ภนฺเต น มยํ
วิหารสีมาย[๑] เทม ตุมฺหากํ เทม คณฺหถ อมฺหากํ ภิกฺขนฺติ

๑. วิหาเร ปาลิกาย อิติปิ ฯ

วุตฺเต ปน วฏฺฏตีติ ฯ

สลากภตฺตกถา นิฏฺฐิตา ฯ

ปกฺขิกาทีสุ ปน ยํ อภิลกฺขิเตสุ จาตุทฺทสี ปญฺจทสี ปญฺจมี อฏฺฐมีติ อิเมสุ ปกฺเขสุ กมฺมปฺปสุเตหิ ชเนหิ อุโปสถํ กาตุํ สติกรณตฺถาย ทิยฺยติ ตํ ปกฺขิยนฺนาม ฯ ตํ สลากภตฺตคติกเมว โหติ ฯ คาเหตฺวา ภุญฺชิตพฺพํ ฯ สเจ สลากภตฺตํปิ ปกฺขิยภตฺตํปิ พหุํ สพฺเพสํ วินิวิชฺฌิตฺวา คจฺฉติ ฯ เทฺวปิ ภตฺตานิ วิสุํ วิสุํ คาเหตพฺพานิ ฯ สเจ ภิกฺขุสงฺโฆ มหา ปกฺขิกํ คาเหตฺวา ตสฺส ฐิติกาย สลากภตฺตํ คาเหตพฺพํ สลากภตฺตํ วา คาเหตฺวา ตสฺส ฐิติกาย ปกฺขิกํ คาเหตพฺพํ ฯ เยสํ น ปาปุณาติ เต ปิณฺฑาย จริสฺสนฺติ ฯ สเจปิ เทฺวปิ ภตฺตานิ พหูนิ ภิกฺขู มนฺทา สลากภตฺตํ เทฺวสิกํ ลพฺภติ ฯ ตสฺมา ตํ ฐเปตฺวา ปกฺขิกํ อาวุโส ภุญฺชถาติ ปกฺขิยเมว คาเหตพฺพํ ฯ ปกฺขิยํ ปณีตํ เทนฺติ ฯ วิสุํ ฐิติกา กาตพฺพา ฯ เสฺว ปกฺโขติ อชฺช ปกฺขิยํ น คาเหตพฺพํ ฯ สเจ ปน ทายกา วทนฺติ เสฺวว อมฺหากํ ฆเร ลูขภตฺตํ ภวิสฺสติ อชฺเชว ปกฺขิยภตฺตํ อุทฺทิสถาติ เอวํ วฏฺฏติ ฯ อุโปสถิกํ นาม อนฺวฑฺฒมาสํ อุโปสถทิวเส อุโปสถงฺคานิ สมาทิยิตฺวา ยํ อตฺตนา ภุญฺชติ ตเทว ทิยฺยติ ฯ ปาฏิปทิกนฺนาม อุโปสเถ พหู สทฺธา ปสนฺนา ภิกฺขูนํ สกฺการํ กโรนฺติ ปาฏิปเท ปน ภิกฺขู กิลมนฺติ ปาฏิปเท ทินฺนํ ทุพฺภิกฺขทานสทิสํ มหปฺผลํ โหติ อุโปสถกมฺเมน วา ปริสุทฺธ-สีลานํ ทุติยทิวเส ทินฺนํ มหปฺผลํ โหตีติ สลฺลกฺเขตฺวา ปาฏิปเท

ทียมานกทานํ ฯ ตํปิ อุภยํ สลากภตฺตคติกเมว ฯ อิติ อิมานิ สตฺตปิ
ภตฺตานิ ปิณฺฑปาติกานํ น วฏฺฏนฺติ ธุตงฺคเภทํ กโรนฺติเยว ฯ
อปรานิปิ จีวรกฺขนฺธเก วิสาขาย วรํ ยาจิตฺวา ทินฺนานิ อาคนฺตุกภตฺตํ
คมิยภตฺตํ คิลานภตฺตํ คิลานุปฏฺฐากภตฺตนฺติ จตฺตาริ ภตฺตานิ ปาลิยํ
อาคตานิเยว ฯ ตตฺถ อาคนฺตุกานํ ทินฺนํ ภตฺตํ อาคนฺตุกภตฺตํ ฯ
เอเสว นโย เสเสสุ ฯ สเจ ปเนตฺถ อาคนฺตุกภตฺตานิปิ อาคนฺตุกาปิ
พหู โหนฺติ ฯ สพฺเพสํ เอเกกํ คาเหตพฺพํ ฯ ภตฺเตสุ อปฺปโหนฺเตสุ
ฐิติกาย คาเหตพฺพํ ฯ เอโก อาคนฺตุโก ปฐมเมว อาคนฺตฺวา
สพฺพํ อาคนฺตุกภตฺตํ อตฺตโน คาเหตฺวา นิสีทติ ฯ สพฺพํ ตสฺเสว
โหติ ฯ ปจฺฉา อาคเตหิ อาคนฺตุเกหิ เตน ทินฺนานิ ปริภฺุญชิ-
ตพฺพานิ ฯ เตนปิ เอกํ อตฺตโน คเหตฺวา เสสานิ ทาตพฺพานิ ฯ
อยํ โอฬารตา ฯ สเจ ปน โส ปฐมํปิ อาคนฺตฺวาปิ อตฺตโน
อคเหตฺวา ตุณฺหีภูโต นิสีทิ ฯ ปจฺฉา อาคเตหิ สทฺธึ ปฏิปาฏิยา
คณฺหิตพฺพํ ฯ สเจ นิจฺจํ อาคนฺตุกา อาคจฺฉนฺติ อาคตทิวเสเยว
ภฺุญชิตพฺพํ อนฺตรนฺตรา เจ อาคจฺฉนฺติ เทฺว ตีณิ ทิวสานิ
ภฺุญชิตพฺพํ ฯ มหาปจฺจริยํ ปน สตฺตทิวสานิ ภฺุญชิตุํ วฏฺฏตีติ
วุตฺตํ ฯ อาวาสิโก กตฺถจิ คนฺตฺวา อาคโตปิ เตนาปิ อาคนฺตุกภตฺตํ
ภฺุญชิตพฺพํ ฯ สเจ ปน ตํ วิหาเร นิพทฺธาปิตํ[๑] โหติ วิหาเร
คาเหตพฺพํ ฯ อถ วิหาโร ทูเร โหติ ฯ อาสนสาลาย นิพทฺธาปิ[๑]
อาสนสาลาย คาเหตพฺพํ ฯ สเจ ปน ทายกา อาคนฺตุเกสุ อสติ

๑. นิพนฺธาปิตํ ฯ

อาวาสิกาปิ ภุญฺชนฺตูติ วทนฺติ วฏฺฏติ อวุตฺเต น วฏฺฏติฯ
คมิยภตฺเตปิ อยเมว กถามคฺโคฯ อยํ ปน วิเสโสฯ อาคนฺตุโก
อาคนฺตุกภตฺตเมว ลภติฯ คมิโก อาคนฺตุกภตฺตํปิ คมิยภตฺตํปิ
ลภติฯ อาวาสิโกปิ ปกฺกมิตุกาโม คมิโก โหติ คมิยภตฺตํ
ลภติฯ ยถา ปน อาคนฺตุกภตฺตํ ลพฺภติ เอวมิทํ เทฺว ตีณิ
สตฺต วา ทิวสานิ น ลพฺภติฯ คมิสฺสามีติ ภุตฺโต ตํ ทิวสํ
เกนจิเทว กรณีเยน น คโต ปุนทิวเสปิ ภุญฺชิตุํ วฏฺฏติ
สอุสฺสาหตฺตาฯ คมิสฺสามีติ ภุตฺตสฺส โจรา วา ปถํ รุนฺธนฺติ
อุทกํ วา เทโว วา วสฺสติ สตฺโถ วา น คจฺฉติ สอุสฺสาเหน
ภุญฺชิตพฺพํฯ เอเต อุปทฺทเว โอโลเกนฺเตน เทฺว ตโย ทิวเส
ภุญฺชิตุํ วฏฺฏตีติ มหาปจฺจริยํ วุตฺตํฯ คมิสฺสามิ คมิสฺสามีติ
ปน เลสํ โอฑฺเฑตฺวา ภุญฺชิตุํ น ลภติฯ คิลานภตฺตํปิ สเจ
สพฺเพสํ คิลานานํ ปโหติ สพฺเพสํ ทาตพฺพํฯ โน เจ ฐิติกํ
กตฺวา คาเหตพฺพํฯ เอโก คิลาโน อโรครูโป สกฺโกติ อนฺโตคามํ
คนฺตุํ เอโก น สกฺโกติ อยํ มหาคิลาโน นามฯ เอตสฺส
คิลานภตฺตํปิ ทาตพฺพํฯ เทฺว มหาคิลานา เอโก ลาภี อภิญฺญาโต
พหุํ ขาทนียํ โภชนียํ ลภติ เอโก อนาโถ อปฺปลาภตาย
อนฺโตคามํ ปวิสติ เอตสฺส คิลานภตฺตํ ทาตพฺพํฯ คิลานภตฺเต
ทิวสปริจฺเฉโท นตฺถิฯ ยาว โรโค น วูปสมฺมติ สปฺปายโภชนํ
อภุญฺชนฺโต น ยาเปติ ตาว ภุญฺชิตพฺพํ ฯ ยทา ปน มิสฺสกยาคุํ
วา มิสฺสกภตฺตํ วา ภุญฺชนฺตสฺสาปิ โรโค น กุปฺปติ ตโต

ปฏฺฐาย น ภุญฺชิตพฺพํ ฯ คิลานุปฏฺฐากภตฺตํปิ สพฺเพสํ ปโหติ ตํ สพฺเพสํ ทาตพฺพํ ฯ โน เจ ปโหติ ฐิติกํ กตฺวา คาเหตพฺพํ ฯ อิทํปิ ทฺวีสุ คิลาเนสุ มหาคิลานุปฏฺฐากสฺส คาเหตพฺพํ ฯ ทฺวีสุ มหาคิลาเนสุ อนาถคิลานุปฏฺฐากสฺส ยํ กุลํ คิลานภตฺตํปิ เทติ คิลานุปฏฺฐากภตฺตํปิ ฯ ตตฺถ ยสฺส คิลานสฺส ภตฺตํ ปาปุณาติ ตทุปฏฺฐากสฺสาปิ ตตฺเถว คาเหตพฺพํ ฯ คิลานุปฏฺฐากภตฺเตปิ ทิวสปริจฺเฉโท นตฺถิ ฯ ยาว คิลาโน ลภติ ตาวสฺส อุปฏฺฐาโกปิ ลภตีติ ฯ อิมานิ จตฺตาริ ภตฺตานิ สเจ เอวํ ทินฺนานิ โหนฺติ อาคนฺตุกคมิยคิลานคิลานุปฏฺฐากา มม ภิกฺขํ คณฺหนฺตูติ ปิณฺฑ-ปาติกานํปิ วฏฺฏติ ฯ สเจ ปน อาคนฺตุกาทีนํ ภตฺตํ นิพทฺธาเปมิ[๑] มม ภตฺตํ คณฺหนฺตูติ เอวํ ทินฺนานิ โหนฺติ ปิณฺฑปาติกานํ น วฏฺฏติ ฯ

อปรานิปิ ธุรภตฺตํ[๒] กุฏิภตฺตํ วารกภตฺตนฺติ ตีณิมานิ ภตฺตานิ ฯ ตตฺถ ธุรภตฺตนฺติ นิจฺจภตฺตํ วุจฺจติ ฯ ตํ ทุวิธํ สงฺฆิกญฺจ ปุคฺคลิกญฺจ ฯ ตตฺถ ยํ สงฺฆสฺส ธุรภตฺตํ[๒] เทมาติ นิพทฺธาปิตํ ตํ สลากภตฺตคติกเมว โหติ ฯ ตํ มม นิพทฺธํ ภิกฺขํ คณฺหนฺตูติ วตฺวา ทินฺนํ ปน ปิณฺฑปาติกานํปิ วฏฺฏติ ฯ ปุคฺคลิเกปิ ตุมฺหากํ ธุรภตฺตํ[๒] ทมฺมีติ วุตฺเต ปิณฺฑปาติกานํเยว น วฏฺฏติ ฯ มม นิวทฺธํ ภิกฺขํ คณฺหถาติ วุตฺเต ปน วฏฺฏติ สาทิตพฺพํ ฯ สเจปิ ปจฺฉา กติปาเห วีติวตฺเต ธุรภตฺตํ[๒] คณฺหถาติ วทติ มูเล

๑. นิพนฺธาเปมิ ฯ ๒. สพฺพโปตฺถเกสุ เอวํ ทิสฺสติ ฯ เกสญฺจิ ปน มติ ธุว-อิติ ฯ

สุฏฺฐุปฏิจฺฉิตตฺตา วฏฺฏติ ฯ กุฏิภตฺตํ นาม สงฺฆสฺส อาวาสํ
กาเรตฺวา อมฺหากํ เสนาสนวาสิโน อมฺหากํเยว ภตฺตํ คณฺหนฺตูติ
เอวํ นิพทฺธาปิตํ ตํ สลากภตฺตคติกเมว โหติ คาเหตฺวา
ภุญฺชิตพฺพํ ฯ อมฺหากํ เสนาสนวาสิโน อมฺหากํเยว ภิกฺขํ คณฺหนฺตูติ
วุตฺเต ปน ปิณฺฑปาติกานํปิ วฏฺฏติ ฯ ยํ ปน ปุคฺคเล ปสีทิตฺวา
ตสฺส อาวาสํ กตฺวา ตุมฺหากํ เทมาติ ทินฺนํ ตํ ตสฺเสว โหติ ฯ
ตสฺมึ กตฺถจิ คเต นิสฺสิตเกหิ ภุญฺชิตพฺพํ ฯ วารกภตฺตํ นาม
ทุพฺภิกฺขสมเย วาเรน ภิกฺขู ชคฺคิสฺสามาติ ธุรเคหโต ปฏฺฐาย ทินฺนํ
ตํปิ ภิกฺขาวจเนน ทินฺนํ ปิณฺฑปาติกานํ วฏฺฏติ ฯ วารกภตฺตนฺติ
วุตฺเต ปน สลากภตฺตคติกํ โหติ ฯ สเจ ปน ตณฺฑุลาทีนิ
เปเสนฺติ สามเณรา ปจิตฺวา เทนฺตูติ ปิณฺฑปาติกานํ วฏฺฏติ ฯ
อิติ อิมานิ จ ตีณิ อาคนฺตุกภตฺตาทีนิ จ จตฺตารีติ สตฺต ตานิ
สงฺฆภตฺตาทีหิ สห จุทฺทสภตฺตานิ โหนฺติ ฯ

อฏฺฐกถายํ ปน วิหารภตฺตํ อฏฺฐกภตฺตํ จตุกฺกภตฺตํ คุฬก-
ภตฺตนฺติ อญฺญานิปิ จตฺตาริ ภตฺตานิ วุตฺตานิ ฯ ตตฺถ วิหารภตฺตํ
นาม วิหาเร ตตฺรุปฺปาทกภตฺตํ ฯ ตํ สงฺฆภตฺเตน สงฺคหิตํ ฯ ตมฺปน
ติสฺสมหาวิหารจิตฺตลปพฺพตาทีสุ ปฏิสมฺภิทปฺปตฺเตหิ ขีณาสเวหิ ยถา
ปิณฺฑปาติกานํปิ สกฺกา โหติ ปริภุญฺชิตุํ ตถา ปฏิคฺคหิตตฺตา
ตาทิเสสุ ฐาเนสุ ปิณฺฑปาติกานํปิ วฏฺฏติ ฯ อฏฺฐนฺนํ ภิกฺขูนํ
เทม จตุนฺนํ เทมาติ เอวํ ทินฺนํ ปน อฏฺฐกภตฺตญฺเจว จตุกฺก-
ภตฺตญฺจ ฯ ตํปิ ภิกฺขาวจเนน ทินฺนํ ปิณฺฑปาติกานํ วฏฺฏติ ฯ

มหาภิสงฺขริเตน อติรสกปูเวน ปตฺตํ ถเกตฺวา ทินฺนํ คุฬกภตฺตํ
นาม ฯ อิมานิ ตีณิ สลากภตฺตคติกาเนว ฯ อปรํปิ คุฬกภตฺตํ
นาม อตฺถิ ฯ อิเธกจฺเจ มนุสฺสา มหาธมฺมสฺสวนญฺจ วิหาร-
ปูชนญฺจ กาเรตฺวา สกลสงฺฆสฺส ทาตุํ น สกฺโกม เทฺว ตีณิ
ภิกฺขุสตานิ อมฺมากํ ภิกฺขํ คณฺหนฺตูติ ภิกฺขูนํ ปริจฺเฉทชานนตฺถํ
คุฬเก เทนฺติ อิทํ ปิณฺฑปาติกานํปิ วฏฺฏติ ฯ อิติ จีวรกฺขนฺธเก
จีวรภาชนียํ อิมสฺมึ ปน เสนาสนกฺขนฺธเก เสนาสนภาชนียํ เจว
ปิณฺฑปาตภาชนียํ จ วุตฺตํ ฯ คิลานปจฺจยภาชนียํ ปน เอวํ
เวทิตพฺพํ ฯ สปฺปิอาทีสุ เภสชฺเชสุ ราชราชมหามตฺตา สปฺปิสฺส
ตาว กุมฺภสตํปิ กุมฺภสหสฺสํปิ วิหารํ เปเสนฺติ ฯ คณฺฑึ ปหริตฺวา
เถราสนโต ปฏฺฐาย คหิตภาชนํ ปูเรตฺวา ทาตพฺพํ ปิณฺฑปาติกานํปิ
วฏฺฏติ ฯ สเจ อลสชาติกา มหาเถรา ปจฺฉา อาคจฺฉนฺติ ฯ
ภนฺเต วีสติวสฺสานํ ทิยฺยติ ตุมฺหากํ ฐิติกา อติกฺกนฺตาติ น
วตฺตพฺพา ฐิติกํ ฐเปตฺวา เตสํ ทตฺวา ปจฺฉา ฐิติกาย ทาตพฺพํ ฯ
อสุกวิหาเร พหุ สปฺปิ อุปฺปนฺนนฺติ สุตฺวา โยชนนฺตรวิหารโตปิ
ภิกฺขู อาคจฺฉนฺติ ฯ สมฺปตฺตสมฺปตฺตานํ ฐิตฏฺฐานโต ปฏฺฐาย
ทาตพฺพํ ฯ อสมฺปตฺตานํปิ อุปจารสีมํ ปวิฏฺฐานํ อนฺเตวาสิกาทีสุ
คณฺหนฺเตสุ ทาตพฺพเมว ฯ พหิอุปจารสีมาย ฐิตานํ เทถาติ
วทนฺติ น ทาตพฺพํ ฯ สเจ อุปจารสีมํ โอกฺกมนฺเตหิ เอกาพทฺธา
หุตฺวา อตฺตโน วิหารทฺวาเร วา อนฺโตวิหาเรเยว วา โหนฺติ
ปริสวเสน วฑฺฒิตา นาม สีมา โหติ ตสฺมา ทาตพฺพํ ฯ

สงฺฆนวกสฺส ทินฺเนปิ ปจฺฉา อาคตานํ ทาตพฺพเมว ฯ ทุติยภาเค ปน
เถราสนํ อารูฬฺเห ปุน ปจฺฉา อาคตานํ ปฐมภาโค น ปาปุณาติ
ทุติยภาคโต วสฺสคฺเคน ทาตพฺพํ ฯ อุปจารสีมํ ปวิสิตฺวา ยตฺถ
กตฺถจิ ทินฺนํ โหติ สพฺพํ สนฺนิปาตฏฺฐาเนเยว ภาเชตพฺพํ ฯ
ยสฺมึ วิหาเร ทส ภิกฺขู ทเสว จ สปฺปิกุมฺภาทีนิ ทียนฺติ เอเกกกุมฺภ-
วเสน ภาเชตพฺพํ ฯ เอโก สปฺปิกุมฺโภ โหติ ทส ภิกฺขู ภาเชตฺวา
คาเหตพฺพํ ฯ สเจ ยถาฐิตํเยว อมฺหากํ ปาปุณาตีติ คณฺหนฺติ
ทุคฺคหิตํ คตคตฏฺฐาเน สงฺฆิกเมว โหติ ฯ กุมฺภํ ปน อาวฏฺเฏตฺวา
ถาลเก โถกํ สปฺปึ กตฺวา อิทํ มหาเถรสฺส ปาปุณาติ อวเสสํ
อมฺหากํ ปาปุณาตีติ วตฺวา ตํ ปฏิกุมฺภเยว อากิริตฺวา ยถิจฺฉิตํ
คเหตฺวา คนฺตุํ วฏฺฏติ ฯ สเจ ถีนํ สปฺปิ โหติ เลขํ กตฺวา
เลขโต ปรภาโค มหาเถรสฺส ปาปุณาติ อวเสสํ อมฺหากนฺติ คหิตํปิ
สุคหิตํ ฯ วุตฺตปริจฺเฉทโต โอนาธิเกสุปิ ภิกฺขูสุ จ สปฺปิกุมฺเภสุ จ
เอเตเนว อุปาเยน ภาเชตพฺพํ ฯ สเจ ปเนโก ภิกฺขุ เอโก
กุมฺโภ โหติ คณฺฑึ ปหริตฺวา อยํ มยฺหํ ปาปุณาตีติปิ คเหตุํ
วฏฺฏติ อยํ ปฐมภาโค มยฺหํ ปาปุณาติ อยํ ทุติยภาโคติ เอวํ
โถกํ โถกํ ปาเปตตปิ วฏฺฏติ ฯ เอส นโย นวนีตาทีสุปิ ฯ ยสฺมึ
ปน วิปฺปสนฺเน ติลเตลาทิมฺหิ เลขา น สนฺติฏฺฐติ ตํ อุทฺธริตฺวาว
ภาเชตพฺพํ ฯ สิงฺคิเวรมริจาทิเภสชฺชํปิ อวเสสปตฺตถาลกาทิ สมณ-
ปริกฺขาโรปิ สพฺโพ วุตฺตานุรูเปเนว นเยน สุฏฺฐุ สลฺลกฺเขตฺวา
ภาเชตพฺโพติ ฯ

ปาลึ อฏฺฐกถญฺเจว โอโลเกตฺวา วิจกฺขโณ
สงฺฆิเก ปจฺจเย เอวํ อปฺปมตฺโต วิภาชเย ฯ

อิติ สพฺพากาเรน ปจฺจยภาชนียกถา นิฏฺฐิตา ฯ

สมฺมนฺนิตฺวา จปีตยาคุภาชกาทีหิ ภาชนียฏฺฐานํ อาคตมนุสฺสานํ อปุจฺฉิตฺวาว อุปฑฺฒภาโค ทาตพฺโพ ฯ อสมฺมเตหิ ปน อปโลเกตฺวา ทาตพฺโพ ฯ อปฺปมตฺตกวิสฺสชฺชเกน จีวรกมฺมํ กโรนฺตสฺส สูจึ เทหีติ วทโต เอกา ทีฆา เอกา รสฺสาติ เทฺว สูจิโย ทาตพฺพา ฯ อวิภตฺตํ สงฺฆิกํ ภณฺฑนฺติ ปุจฺฉิตพฺพกิจฺจํ นตฺถิ ฯ ปิปฺผลิกตฺถิกสฺส เอโก ปิปฺผลิโก ฯ กนฺตารํ ปฏิปชฺชิตุกามสฺส อุปาหนยุคลํ ฯ กายพนฺธนตฺถิกสฺส กายพนฺธนํ ฯ อํสพทฺธโก เม ชิณฺโณติ อาคตสฺส อํสพทฺธโก ฯ ปริสฺสาวนตฺถิกสฺส ปริสฺสาวนํ ทาตพฺพํ ฯ ธมฺมกรกตฺถิกสฺส ธมฺมกรโก ฯ สเจ ปฏโก น โหติ ธมฺมกรโก ปฏเกน สทฺธึ ทาตพฺโพ ฯ อาคนฺตุกปฏฺฏํ อาโรเปสฺสามีติ ยาจนฺตสฺส กุสิยา จ อฑฺฒกุสิยา จ ปโหนกํ ทาตพฺพํ ฯ มณฺฑลํ นปฺปโหตีติ อาคตสฺส มณฺฑลํ เอกํ ทาตพฺพํ ฯ อฑฺฒมณฺฑลานิ เทฺว ทาตพฺพานิ เทฺว มณฺฑลานิ ยาจนฺตสฺส น เทฺว ทาตพฺพานิ ฯ อนุวาตปริภณฺฑตฺถิกสฺส เอกสฺส จีวรสฺส ปโหนกํ ทาตพฺพํ ฯ สปฺปินวนีตาทิอตฺถิกสฺส คิลานสฺส เอกํ เภสชฺชนาฬิมตฺตํ กตฺวา ตโต ตติยโกฏฺฐาโส ทาตพฺโพ ฯ เอวํ ตีณิ ทิวสานิ ทตฺวา นาฬิยา ปริปุณฺณาย จตุตฺถทิวสโต ปฏฺฐาย สงฺฆํ ปุจฺฉิตฺวา ทาตพฺพํ ฯ คุฬปิณฺเฑปิ เอกทิวสํ ตติยภาโค ทาตพฺโพ ฯ เอวํ

ตีหิ ทิวเสหิ นิฏฺฐิเต ปิณฺเฑ ตโต ปรํ สงฺฆํ ปุจฺฉิตฺวา ทาตพฺพํ ฯ
เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

เสนาสนกฺขนฺธก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

สงฺฆเภทกฺขนฺธก วณฺณนา

สงฺฆเภทกฺขนฺธเก ฯ **อภิญฺญาตา อภิญฺญาตาติ** ปากฏา ปากฏา สกฺยกุมารา นาม กาฬุทายิปฺปภูตโย ทสทูตา สทฺธึ ปริวาเรหิ อญฺเญ จ พหู ชนา ฯ **อมฺหากนฺติ** อมฺเหสุ ฯ อมฺหากํ กุลโตติ วา วุตฺตํ โหติ ฯ **ฆราวาสตฺถํ อนุสิสฺสามีติ** ฆราวาเส ยํ กตฺตพฺพํ ตํ ชานาเปสฺสามิ ฯ **อติเนตพฺพนฺติ** อุทกํ ปเวเสตพฺพํ ฯ **นินฺเนตพฺพนฺติ** ยถา อุทกํ สพฺพฏฺฐาเน สมํ โหติ เอวํ กาตพฺพํ ฯ **นิทฺทาเปตพฺพนฺติ** ติณานิ อุทฺธริตพฺพานิ ฯ ภุสิกา **อุทฺธราเปตพฺพาติ** สุขุมปลาลมิสฺสา ธญฺญา ปลาลกาปิ อปเนตพฺพา ฯ **โอผุนาเปตพฺพนฺติ** สุขุมติณปลาลกา ปวาหนตฺถํ วาตํ คาเหตพฺพํ ฯ **เตนหิ ตฺวญฺเญว ฆราวาสตฺเถน อุปชานาหีติ** ตฺวญฺเญว ฆราวาสตฺถํ ปชานาหิ ฯ **อหํ ตยา ยถาสุขํ ปพฺพชาหีติ** เอตฺถ อหํ ตยา สทฺธึ ปพฺพชิสฺสามีติ สหายสิเนเหน สหสา วตฺตุกาโม หุตฺวา ปุน รชฺชสิริโลเภน ปริกฑฺฒิยมานหทโย อหํ ตยาติ เอตฺตกเมว วตฺวา เสสํ วตฺตุํ นาสกฺขีติ เอวมตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ นิปฺปาติตาติ นิกฺขามิตา ฯ **มานสฺสิโนติ** มานสฺสิยมานา ฯ มานนิสฺสิตาติ วุตฺตํ โหติ ฯ ปรทตฺตวุตฺโตติ เอตฺถ ปรทตฺตวุตฺตตฺตา ปรทตฺตวุตฺโต ฯ **ยสฺสนฺตรโต น สนฺติ โกปาติ** ตติยมคฺเคน สมูหตตฺตา ยสฺส จิตฺเต โกปา

น สนฺติ ฯ ยสฺมา ปน ภโวติ สมฺปตฺติ วิภโวติ วิปตฺติ
ตถา ภโวติ วุฑฺฒิ วิภโวติ หานิ ภโวติ สสฺสโต วิภโวติ
อุจฺเฉโท ภโวติ ปุญฺญํ วิภโวติ ปาปํ วิภโวติ จ อภโวติ จ
อตฺถโต เอกเมเวตํ ตสฺมา **อิติ ภวาภวตญฺจ** วีติวตฺโตติ เอตฺถ จ
ยา เอสา สมฺปตฺติวิปตฺติ วุฑฺฒิหานิ สสฺสตุจฺเฉทปุญฺญปาปวเสน อิติ
อเนกปฺปการา ภวาภวตา วุจฺจติ จตูหิปิ มคฺเคหิ ยถาสมฺภวํ
เตน นเยน ตํ อิติ ภวาภวตญฺจ วีติวตฺโตติ เอวมตฺโถ จ
ทฏฺฐพฺโพ ฯ **นานุภวนฺตีติ** น สมฺปาปุณนฺติ ตสฺส ทสฺสนํ
เทวานํปิ ทุลฺลภนฺติ อธิปฺปาโย ฯ **อหิเมขลิกายาติ** อหึ กฏิยํ
พนฺธิตฺวา ฯ **อุจฺฉงฺเคติ** องฺเคสุ ฯ **สมฺมนฺนตีติ** สมฺมาเนติ ฯ
ยํ ตุโม กริสฺสตีติ ยํ โส กริสฺสติ ฯ เขฬาสโกติ เอตฺถ
มิจฺฉาชีเวน อุปฺปนฺนปจฺจยา อริเยหิ วตฺตพฺพา เขฬสทิสา ตถารูเป
ปจฺจเย อยํ อชฺโฌหรตีติ กตฺวา เขฬาสโกติ ภควตา วุตฺโต ฯ
ปตฺถทฺเธน กาเยนาติ โปตฺถกสทิเสน นิจฺจเลน กาเยน ฯ **มยํ
โข ภเณ ราชญาตกา นามาติ** ราชา อมฺเห ชานาตีติ ราช-
ญาตกสภาเวน อตฺตานํ อุกฺกํสนฺโต อาห ฯ **ปหฏฺฐกณฺณวาโลติ**
เทฺว° พนฺเธ นิจฺจเล กตฺวา° ฯ ทุกฺขํ หิ กุญฺชร **นาคมาสโทติ**
โภ กุญฺชร พุทฺธนาคํ อสาทนํ วธกจิตฺเตน อุปคมนนฺนาม
ทุกฺขํ ฯ **นาคหตสฺสาติ** พุทฺธนาคฆาตกสฺส ฯ **ปฏิกุฏิโต ปฏิสกฺกีติ**
ตถาคตาภิมุโขเยว ปจฺฉเมหิ ปาเทหิ อวสกฺกี ฯ **อลกฺขิโกติ** เอตฺถ

๑-๑. พนฺธเน นิจฺจเล กตฺวา อิติปิ ฯ ปุราณโปตฺถเก ปน คนฺเธติ ทิสฺสติ ฯ

น ลกฺเขตีติ อลกฺขิโก น ชานาตีติ อตฺโถ ฯ อหํ ปาปกมฺมํ
กโรมีติ น ชานาติ ฯ น สลฺลกฺเขตพฺโพติ อลกฺขิโก น ปสฺสิตพฺโพติ
อตฺโถ ฯ ติกโภชนนฺติ เอตฺถ ตีหิ ชเนหิ ภุญฺชิตพฺพโภชนํ ฯ **ตํ
ปญฺญาเปสฺสามีติ** ตํ อนุชานิสฺสามิ ฯ คณโภชเน ปน ยถาธมฺโม
กาเรตพฺโพ ฯ กปฺปนฺติ อายุกปฺปํ ฯ **พฺรหฺมปุญฺญนฺติ** เสฏฺฐ-
ปุญฺญํ ฯ **กปฺปํ สคฺคมฺหีติ** อายุกปฺปเมว ฯ **อถโข เทวทตฺโต
สงฺฆํ ภินฺทิตฺวาติ** โส กิร เอวํ สลากํ คาเหตฺวา ตตฺเถว
อาเวณิกํ อุโปสถํ กตฺวา คโต เตเนตํ วุตฺตํ ฯ **ปิฏฺฐิ เม
อาคิลายตีติ** จิรํ นิสชฺชาย เวทนาติกฺขตฺตา พาธติ ฯ **ตมหํ
อายมิสฺสามีติ** ตํ อหํ ปสาริสฺสามิ ฯ อาเทสนาปาฏิหาริยานุสาสนี
นาม เอวํปิ เต มโน ตถาปิ เต มโนติ เอวํ นรสฺส จิตฺตํ
ชานิตฺวา ตทนุรูปา ธมฺมเทสนา ฯ **มมานุกุพฺพนฺติ** มมานุกิริยํ
กุรุมาโน ฯ **กปโณติ** ทุกฺขิโต ฯ **มหาวราหสฺสาติ** มหานาคสฺส ฯ
มหึ วิกุพฺพโตติ ปจวึ ปทาเลนฺตสฺส ฯ **ภึสํ ฆสานสฺสาติ** ภึสํ
ขาทนฺตสฺส ฯ **นทีสุ ชคฺคโตติ** เอตฺถ โส กิร หตฺถินาโค
สายณฺหสมยํ ตํ นทีนามิกํ โปกฺขรณึ โอคาเหตฺวา กีฬนฺโต
สพฺพรตฺตึ วีตินาเมสิ ชาคริกํ กโรติ ฯ เตน วุตฺตํ นทีสุ
ชคฺคโตติ ฯ สุตาติ โสตา ฯ **อสนฺทิทฺโธ จ อกฺขาตีติ** นิสฺสนฺเทโห
หุตฺวา อกฺขาตา อนุสนฺธิวเสน โยเชตฺวา ฯ อปาเย นิพฺพตฺติสฺสตีติ
อาปายิโก ฯ เอวํ เนรยิโก ฯ กปฺปํ จสฺสตีติ กปฺปฏฺโจ ฯ
อิทานิ พุทฺธสหสฺเสนาปิ ติกิจฺฉิตุํ น สกฺกาติ อเตกิจฺโฉ ฯ

มา ชาตุ โกจิ โลกสฺมินฺติ มา กทาจิปิ โกจิ สตฺโต โลกสฺมึ ฯ
อุปปชฺชถาติ อุปฺปชฺชถ ฯ **ชลํ ว ยสสา อฏฺฐาติ** ยสสา ชลนฺโต
วิยฏฺฐิโต ฯ **เทวทตฺโตติ เม สุตนฺติ** อีทิโส เทวทตฺโตติ ภควตา
สุตํปิ อตฺถิ ตเทว คเหตฺวา อิทํ วุตฺตํ ฯ **โส ปมาทํ อนุจิณฺโณติ**
เอตฺถ ปมาทํ จินาตีติ อนุจิณฺโณ ฯ ปมาโท อปฺปหีโนติ อตฺโถ ฯ
อาสชฺช นนฺติ ปาปเกน จิตฺเตน ปตฺวา วิเหเฐตฺวาติ วา อตฺโถ ฯ
อวีจินิรยํ ปตฺโตติ อิทํ ปน อาสึสายํ อตีตวจนํ ฯ **เภสฺมาติ**
ภยานโก ฯ **เอกโต อุปาลิ เอโกติ** ธมฺมวาทิปกฺเข เอโก ฯ
เอกโต เทฺวติ อธมฺมวาทิปกฺเข เทฺว ฯ **จตุตฺโถ อนุสาเวติ สลากํ
คาเหตีติ** สงฺฆํ ภินฺทิสฺสามีติ อธมฺมวาทิจตุตฺโถ หุตฺวา ฯ **อนุสาเวตีติ**
อนุนยนฺโต สาเวติ ฯ น ตุมฺหากํเยว นรกภยํ อตฺถิ อมฺหากํปิ
อตฺถิ น อมฺหากํปิ อวีจิมคฺโค ปีทหิโต น มยํ อกุสลานํ
ภายาม ยทิ หิ อยํ อธมฺโม อยํ อวินโย อิทํ อสตฺถุสาสนํ
วา ภเวยฺย น มยํ คณฺเหยฺยามาติอาทินา นเยน อธมฺมํ
ธมฺโมติ เอวํ อฏฺฐารส เภทกรวตฺถูนิ สาเวตีติ อตฺโถ ฯ สลากํ
คาเหตีติ เอวํ อนุสาเวตฺวา ปน อิทํ คณฺหถ อิทํ โรเจถาติ
วทนฺโต สลากํ คาเหติ ฯ **เอกโต อุปาลิ เทฺว โหนฺตีติอาทีสุปิ**
เอเสว นโย ฯ **เอวํ โข อุปาลิ สงฺฆราชิ เจว โหติ สงฺฆเภโท**
จาติ เอวํ โหติ น ปน เอตฺตาวตา สงฺโฆ ภินฺโน โหติ ฯ
ภิกฺขุ โข อุปาลิ ปกตตฺโต สมานสํวาสโก สมานสีมายํ ฐิโต
สงฺฆํ ภินฺทตีติ เอตฺถ สิยา เอวํ เทวทตฺโต กถํ ปกตตฺโตติ กถํ

ตาว น ปกตตฺโต รญฺโญ ฆาตาปิตตฺตา รุหิรุปฺปาทสฺส จ
กตตฺตาติ ฯ เอตฺถ วทาม อาณตฺติยา ตาว วิรุทฺธตฺตา รญฺโญ
ฆาตาปนํ นตฺถิ เตนหิ ตฺวํ กุมาร ปิตรํ หนฺตฺวา ราชา โหหิ
อหํ ภควนฺตํ หนฺตฺวา พุทฺโธ ภวิสฺสามีติ เอวํ หิ ตสฺส อาณตฺติ
กุมาโร ปน ราชา หุตฺวา ปจฺฉา ปิตรํ มาเรสิ เอวํ ตาว
อาณตฺติยา วิรุทฺธตฺตา รญฺโญ ฆาตาปนํ นตฺถิ รุหิรุปฺปาเท
ปน กตมตฺเตเยว รุหิรุปฺปาทปฺปจฺจยา ภควตา อภพฺพตา น
วุตฺตา ฯ น จ สกฺกา ภควโต วจนํ วินาเยว ตสฺส อภพฺพตา
อาโรเปตุํ ฯ รุหิรุปฺปาทโก ภิกฺขเว อนุปสมฺปนฺโน น อุปสมฺปาเทตพฺโพ
อุปสมฺปนฺโน นาเสตพฺโพติ อิทํ ปน ภควตา สงฺฆเภทโต ปจฺฉา
วุตฺตํ ตสฺมา ปกตตฺเตน เทวทตฺเตน สงฺโฆ ภินฺโนติ ฯ **อธมฺมํ
ธมฺโมติ ทีเปนฺตีติอาทีสุ** อฏฺฐารสสุ เภทกรวตฺถูสุ ฯ สุตฺตนฺต-
ปริยาเยน ตาว ทส กุสลกมฺมปถา ธมฺโม อกุสลกมฺมปถา
อธมฺโม ฯ ตถา จตฺตาโร สติปฏฺฐานา จตฺตาโร สมฺมปฺปธานา
จตฺตาโร อิทฺธิปาทา ปญฺจินฺทฺริยานิ ปญฺจ พลานิ สตฺต โพชฺฌงฺคา
อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโคติ สตฺตตฺตึสโพธิปกฺขิยธมฺมา ธมฺโม นาม ฯ
ตโย สติปฏฺฐานา ตโย สมฺมปฺปธานา ตโย อิทฺธิปาทา ฉ อินฺทฺริยานิ
ฉ พลานิ อฏฺฐ โพชฺฌงฺคา นวงฺคิโก มคฺโคติ อยํ อธมฺโม นาม ฯ
จตฺตาโร อุปาทานา ปญฺจ นีวรณา สตฺตอนุสฺสยา อฏฺฐ
มิจฺฉตฺตาติ จ อยํ ธมฺโม ฯ ตโย อุปาทานา จตฺตาโร นีวรณา
ฉ อนุสฺสยา สตฺต มิจฺฉตฺตาติ อยํ อธมฺโม ฯ ตตฺถ ยงฺกิญฺจิ

เอกํ อธมฺมโกฏฺฐาสํ คเหตฺวา อิมํ อธมฺมํ ธมฺโมติ กริสฺสาม เอวํ อมฺหากํ อาจริยกุลํ นิยฺยานิกํ ภวิสฺสติ มยญฺจ โลเก ปากฏา ภวิสฺสามาติ ตํ อธมฺมํ ธมฺโม อยนฺติ กถยนฺตา อธมฺมํ ธมฺโมติ ทีเปนฺติ นาม ฯ ตเถว ธมฺมโกฏฺฐาเสสุ เอกํ คเหตฺวา อยํ อธมฺโมติ กเถนฺตา ธมฺมํ อธมฺโมติ ทีเปนฺติ นาม ฯ วินยปริยาเยน ปน ภูเตน วตฺถุนา โจเทตฺวา สาเรตฺวา ยถาปฏิญฺญาย กาตพฺพกมฺมํ ธมฺโม นาม ฯ อภูเตน วตฺถุนา อโจเทตฺวา อสาเรตฺวา อปฺปฏิญฺญาย กาตพฺพกมฺมํ อธมฺโม นาม ฯ สุตฺตนฺตปริยาเยน ราควินโย โทสวินโย โมหวินโย สํวโร ปหานํ ปฏิสงฺขาติ อยํ วินโย นาม ฯ ราคาทีนํ อวินโย อสํวโร อปฺปหานํ อปฺปฏิสงฺขาติ อยํ อวินโย นาม ฯ วินยปริยาเยน วตฺถุสมฺปตฺติ ญตฺติสมฺปตฺติ อนุสาวนสมฺปตฺติ สีมาสมฺปตฺติ ปริสสมฺปตฺตีติ อยํ วินโย นาม ฯ วตฺถุวิปตฺติ ฯ เป ฯ ปริสวิปตฺตีติ อยํ อวินโย นาม ฯ สุตฺตนฺตปริยาเยน จตฺตาโร สติปฏฺฐานา ฯ เป ฯ อฏฺฐงฺคิโก มคฺโคติ อิทํ ภาสิตํ ลปิตํ ตถาคเตน ฯ ตโย สติปฏฺฐานา ตโย สมฺมปฺปธานา ตโย อิทฺธิปาทา ฉ อินฺทฺริยานิ ฉ พลานิ อฏฺฐ โพชฺฌงฺคา นวงฺคิโก มคฺโคติ อิทํ อภาสิตํ อลปิตํ ตถาคเตน ฯ วินยปริยาเยน จตฺตาโร ปาราชิกา เตรส สงฺฆาทิเสสา เทฺว อนิยตา ตึส นิสฺสคฺคิยา ปาจิตฺติยาติ อิทํ ภาสิตํ ลปิตํ ตถาคเตน ฯ ตโย ปาราชิกา จุทฺทส สงฺฆาทิเสสา ตโย อนิยตา เอกตฺตึส นิสฺสคฺคิยา ปาจิตฺติยาติ อิทํ อภาสิตํ อลปิตํ ตถาคเตน ฯ สุตฺตนฺตปริยาเยน เทวสิกํ

ผลสมาปตฺติสมาปชฺชนํ มหากรุณาสมาปตฺติสมาปชฺชนํ พุทฺธจกฺขุนา
โลกํ โวโลกนํ อตฺถุปฺปตฺติวเสน สุตฺตนฺตเทสนา ชาตกกถาติ อิทํ
อาจิณฺณํ ฯ น เทวสิกํ ผลสมาปตฺติสมาปชฺชนํ ฯ เป ฯ น ชาตก-
กถาติ อิทํ อนาจิณฺณํ ฯ วินยปริยาเยน นิมนฺติตสฺส วสฺสาวาสํ
วสิตฺวา อปโลเกตฺวา จาริยปกฺกมนํ ปวาเรตฺวา จาริยปกฺกมนํ
อาคนฺตุเกหิ สทฺธึ ปฐมํ ปฏิสนฺถารกรณนฺติ อิทํ อาจิณฺณํ ฯ
ตสฺเสว อกรณํ อนาจิณฺณํ นาม ฯ สุตฺตนฺตปริยาเยน จตฺตาโร
สติปฏฺฐานา ฯ เป ฯ อฏฺฐงฺคิโก มคฺโคติ อิทํ ปญฺญตฺตํ นาม ฯ
ตโย สติปฏฺฐานา ฯ เป ฯ นวงฺคิโก มคฺโคติ อิทํ อปญฺญตฺตํ
นาม ฯ วินยปริยาเยน จตฺตาโร ปาราชิกา ฯเป ฯ ตึส นิสฺสคฺคิยา
ปาจิตฺติยาติ อิทํ ปญฺญตฺตํ นาม ฯ ตโย ปาราชิกา ฯ เป ฯ เอกตฺตึส
นิสฺสคฺคิยา ปาจิตฺติยาติ อิทํ อปญฺญตฺตํ นาม ฯ อนาปตฺตึ
อชานนฺตสฺส อเถยฺยจิตฺตสฺส น มรณาธิปฺปายสฺส อนุลฺลปนาธิปฺปายสฺส
น โมจนาธิปฺปายสฺสาติ ตตฺถ ตตฺถ วุตฺตา อนาปตฺติ อนาปตฺติ
นาม ฯ ชานนฺตสฺส เถยฺยจิตฺตสฺสาติอาทินา นเยน วุตฺตา อาปตฺติ
อาปตฺติ นาม ฯ ปญฺจ อาปตฺติกฺขนฺธา ลหุกาปตฺติ นาม ฯ เทฺว
อาปตฺติกฺขนฺธา ครุกาปตฺติ นาม ฯ ฉ อาปตฺติกฺขนฺธา สาวเสสาปตฺติ
นาม ฯ เอโก ปาราชิกาปตฺติกฺขนฺโธ อนวเสสาปตฺติ นาม ฯ
เทฺว อาปตฺติกฺขนฺธา ทุฏฺฐุลฺลาปตฺติ นาม ฯ ปญฺจ อาปตฺติกฺขนฺธา
อทุฏฺฐุลฺลาปตฺติ นาม ฯ ปุริมนเยเนว ปเนตฺถ วุตฺตปฺปการํ ธมฺมํ
อธมฺโม อยนฺติ กถยนฺตา ธมฺมํ อธมฺโมติ ทีเปนฺติ นาม ฯ

อวินยํ วินโย อยนฺติ ฯ เป ฯ อทุฏฺฐุลฺลํ อาปตฺตึ ทุฏฺฐุลฺลาปตฺติ
อยนฺติ กถยนฺตา อทุฏฺฐุลฺลาปตฺตึ ทุฏฺฐุลฺลาปตฺตีติ ทีเปนฺติ นาม ฯ
เอวํ อธมฺมํ ธมฺโมติ วา ฯ เป ฯ อทุฏฺฐุลฺลาปตฺตึ ทุฏฺฐุลฺลาปตฺตีติ
วา ทีเปตฺวา ปกฺขํ ลภิตฺวา จตุนฺนํ สงฺฆกมฺมานํ อญฺญตรํ สงฺฆกมฺมํ
เอกสีมายํ วิสุํ กโรนฺเตหิ สงฺโฆ ภินฺโน นาม โหติ ฯ เตน
วุตฺตํ เต ภิกฺขู อิเมหิ อฏฺฐารสหิ เภทกรวตฺถูหิ อปกสฺสนฺตีติ-
อาทิ ฯ ตตฺถ **อปกสฺสนฺตีติ** ปริสํ อากฑฺฒนฺติ วิชเฏนฺติ เอกมนฺตํ
อุสฺสาเทนฺติ ฯ **อวปกาสนฺตีติ** อติวิย ปกาสนฺติ ยถา วิสํสฏฺฐา
โหนฺติ เอวํ กโรนฺติ ฯ **อาเวณิกนฺติ วิสุํ ฯ เอตฺตาวตา โข
อุปาลิ สงฺโฆ ภินฺโน โหตีติ** เอวํ อฏฺฐารสสุ เภทกรวตฺถูสุ
ยงฺกิญฺจิ เอกํปิ วตฺถุํ ทีเปตฺวา เตน เตน การเณน อิมํ คณฺหถ
อิมํ โรเจถาติ สญฺญาเปตฺวา สลากํ คาเหตฺวา วิสุํ สงฺฆกมฺเม
กเต สงฺโฆ ภินฺโน โหติ ฯ ปริวาเร ปน ปญฺจหุปาลิ อากาเรหิ
สงฺโฆ ภิชฺชตีติอาทิ วุตฺตํ ฯ ตสฺส อิมินา อิธ วุตฺเตน
สงฺฆเภทลกฺขเณน อตฺถโต นานากรณํ นตฺถิ ฯ ตํ ปนสฺส นานา-
กรณาภาวํ ตตฺเถว ปกาสยิสฺสาม ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

สงฺฆเภทกฺขนฺธก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

วตฺตกฺขนฺธก วณฺณนา

วตฺตกฺขนฺธเก ฯ **อิทานิ อารามํ ปวิสิสฺสามีติ** อิมินา อุปจาร-
สีมสมีปํ ทสฺเสติ ตสฺมา อุปจารสีมํ ปตฺวา อุปาหนโอมุญฺจนาทิ
สพฺพํ กาตพฺพํ ฯ **คเหตฺวาติ** อุปาหนา กตฺตรทณฺเฑน คเหตฺวา ฯ
ปฏิกฺกมนฺตีติ สนฺนิปตนฺติ ฯ **อุปาหนปุญฺฉนโจฬกํ ปุจฺฉิตฺวา
อุปาหนา ปุญฺฉิตพฺพาติ** กตรสฺมึ ฐาเน อุปาหนา ปุญฺฉนโจฬกนฺติ
อาวาสิเก ภิกฺขู ปุจฺฉิตฺวา ฯ วิสฺสชฺเชตพฺพนฺติ อตฺถริตพฺพํ ฯ
โคจโร ปุจฺฉิตพฺโพติ โคจรคาโม อาสนฺเน อุทาหุ ทูเร กาลสฺเสว
ปิณฺฑาย จริตพฺพํ อุทาหุ ทิวาติ เอวํ ภิกฺขาจาโร ปุจฺฉิตพฺโพ ฯ
อโคจโร นาม มิจฺฉาทิฏฺฐิกานํ วา คาโม ปริจฺฉินฺนภิกฺโข วา
คาโม ฯ ยตฺถ เอกสฺส วา ทฺวินฺนํ วา ภิกฺขา ทิยฺยติ โสปิ
ปุจฺฉิตพฺโพ ฯ **ปานียํ ปุจฺฉิตพฺพํ ปริโภชนียํ ปุจฺฉิตพฺพนฺติ** กึ
อิมิสฺสา โปกฺขรณิยา ปานียเยว ปิวนฺติ นหานาทิปริโภคํปิ กโรนฺตีติ
เอวํ ปานียญฺเจว ปริโภชนียญฺจ ปุจฺฉิตพฺพํ ฯ เกสฺุจิ ฐาเนสุ
วาฬมิคา วา อมนุสฺสา วา โหนฺติ ตสฺมา กํ กาลํ ปวิสิตพฺพํ
กํ กาลํ นิกฺขมิตพฺพนฺติ ปุจฺฉิตพฺพํ ฯ พหิ ฐิเตนาติ นิกฺขมนฺตสฺส
อหิโน วา อมนุสฺสสฺส วา มคฺคํ ทิสฺวา ฐิเตน โอโลเกตพฺโพ ฯ
สเจ อุสฺสหติ โสเธตพฺโพติ ยทิ สกฺโกติ สพฺโพ วิหาโร

โสเธตพฺโพ อสกฺโกนฺเตน อตฺตโน วสโนกาโส ชคฺคิตพฺโพ ฯ
สพฺพํ โสเธตุํ สกฺโกนฺตสฺส ปน ทสฺสิเต วิหารโสธนวตฺเต วินิจฺฉโย
มหาขนฺธเก วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺโพ ฯ

อาวาสิกวตฺเต ฯ **อาสนํ ปญฺญาเปตพฺพนฺติ** เอวมาทิ สพฺพํ
วุฑฺฒตเร อาคเต จีวรกมฺมํ วา นวกมฺมํ วา ฐเปตฺวาปิ กาตพฺพํ ฯ
เจติยงฺคณํ สมฺมชฺชนฺเตน สมฺมุชฺชนึ นิกฺขิปิตฺวา ตสฺส วตฺตํ กาตุํ
อารภิตพฺพํ ฯ ปณฺฑิโต เจ โหติ อาคนฺตุโก สมฺมชฺชาหิ ตาว
อาวุโส เจติยงฺคณนฺติ วกฺขติ ฯ คิลานเภสชฺชํ กโรนฺเตน ปน
สเจ นาติอาตุโร คิลาโน โหติ เภสชฺชํ อกตฺวา วตฺตเมว
กาตพฺพํ มหาคิลานสฺส ปน เภสชฺชเมว กาตพฺพํ ฯ ปณฺฑิโต
เจ โหติ อาคนฺตุโก กโรหิ ตาว เภสชฺชนฺติ วกฺขติ ฯ ปานีเยน
ปุจฺฉนฺเตน สเจ สกึ อานีตํ ปานียํ สพฺพํ ปิวติ ปุน อาเนสฺสามีติ
ปุจฺฉิตพฺโพเยว ฯ อปิจ วีชเนน วีชิตพฺโพ ฯ วีชนฺเตน สกึ
ปาทปิฏฺฐิยํ วีชิตฺวา สกึ มชฺเฌ สกึ สีเส วีชิตพฺพํ ฯ อลํ
โหตูติ วุตฺเตน มนฺทตรํ วีชิตพฺพํ ฯ ปุน อลนฺติ วุตฺเตน ตโต
มนฺทตรํ วีชิตพฺพํ ฯ ตติยวารํ วุตฺเตน วีชนี ฐเปตพฺพา ฯ
ปาทาปิสฺส โธวิตพฺพา ฯ โธวิตฺวา สเจ อตฺตโน เตลํ อตฺถิ เตน
มกฺเขตพฺพา ฯ โน เจ อตฺถิ ตสฺส สนฺตเกน มกฺเขตพฺพา ฯ
อุปาหนปุญฺฉนํ ปน อตฺตโน รุจิวเสน กาตพฺพํ ฯ เตเนว สเจ
อุสฺสหตีติ วุตฺตํ ฯ ตสฺมา อุปาหนา อปุญฺฉนฺตสฺสาปิ อนาปตฺติ ฯ
กตฺถ มยฺหํ เสนาสนํ ปาปุณาตีติ ปุจฺฉิเตน เสนาสนํ ปญฺญาเปตพฺพํ ฯ

เอตํ ตุมฺหากํ เสนาสนํ ปาปุณาตีติ เอวํ อาจิกฺขิตพฺพนฺติ อตฺโถ ฯ
ปปฺโผเฏตฺวา ปตฺถริตุํ ปน วฏฺฏติเยว ฯ

นวกสฺส วตฺเต ฯ **ปานียํ อาจิกฺขิตพฺพนฺติ** เอตํ ปานียํ
คเหตฺวา ปิวาหีติ อาจิกฺขิตพฺพํ ฯ ปริโภชนีเยปิ เอเสว นโย ฯ
เสสํ ปุริมสทิสเมว ฯ มหาอาวาเสปิ หิ อตฺตโน สนฺติกํ สมฺปตฺตสฺส
อาคนฺตุกสฺส วตฺตํ อกาตุํ น ลภติ ฯ

คมิกวตฺเต ฯ **ทารุภณฺฑนฺติ** เสนาสนกฺขนฺธเก วุตฺตํ มญฺจ-
ปีฐาทิ ฯ มตฺติกาภณฺฑํปิ รชนภาชนาทิ สพฺพํ ตตฺถ วุตฺตปฺปเภทเมว ฯ
ตํ สพฺพํ อคฺคิสาลาย วา อญฺญสฺมึ วา คุตฺตฏฺฐาเน ปฏิสาเมตฺวา
คนฺตพฺพํ ฯ อโนวสฺสเก ปพฺภาเรปิ ฐเปตุํ วฏฺฏติ ฯ **เสนาสนํ
อาปุจฺฉิตพฺพนฺติ** เอตฺถ ยํ ปาสาณปิฏฺฐิยํ วา ปาสาณตฺถมฺเภสุ
วา กตเสนาสนํ ยตฺถ อุปจิกา นาโรหนฺติ ตํ อนาปุจฺฉนฺตสฺสาปิ
อนาปตฺติ ฯ **จตูสุ ปาสาณเกสูติอาทิ** อุปจิกานํ อุปฺปตฺติฏฺฐาเน
ปณฺณสาลาทิเสนาสเน กตฺตพฺพาการทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ **อปฺเปว
นาม องฺคานิปิ เสยฺยุนฺติ** อยํ อชฺโฌกาเส ฐปิตมฺหิ อานิสํโส ฯ
โอวสฺสกเคเห ปน ติเณสุ จ มตฺติกาปิณฺเฑสุ จ อุปริปตนฺเตสุ
มญฺจปีฐานํ องฺคานิปิ วินสฺสนฺติ ฯ

อนุโมทนวตฺถุสฺมึ ฯ **อิทฺธํ อโหสีติ** สมฺปนฺนํ อโหสิ ฯ
จตูหิ ปญฺจหีติ สงฺฆตฺเถเร อนุโมทนตฺถาย นิสินฺเน เหฏฺฐา ปฏิปาฏิยา
จตูหิ นิสีทิตพฺพํ ฯ อนุเถเร นิสินฺเน มหาเถเรน เหฏฺฐา จ ตีหิ
นิสีทิตพฺพํ ฯ ปญฺจเม นิสินฺเน อุปริ จตูหิ นิสีทิตพฺพํ ฯ

สงฺฆตฺเถเรน เหฏฺฐา ทหรภิกฺขุสฺมึ อชฺฌิฏฺเฐปิ สงฺฆตฺเถรโต ปฏฺฐาย
จตูหิ นิสีทิตพฺพเมว ฯ สเจ ปน อนุโมทโก ภิกฺขุ คจฺฉถ ภนฺเต
อาคเมตพฺพกิจฺจํ นตฺถีติ วทติ คนฺตุํ วฏฺฏติ ฯ มหาเถเรน
คจฺฉาม อาวุโส คจฺฉามาติ วุตฺเต คจฺฉถาติ วทติ เอวํปิ
วฏฺฏติ ฯ พหิคาเม อาคมิสฺสามาติ อาโภคํ กตฺวาปิ พหิคามํ
คนฺตฺวา อตฺตโน นิสฺสิตเก ตุมฺเห ตสฺสาคมนํ อาคเมถาติ วตฺวาปิ
คนฺตุํ วฏฺฏติเยว ฯ สเจ ปน มนุสฺสา อตฺตนา รุจิเตน เอเกน
อนุโมทนํ กาเรนฺติ เนว ตสฺส อนุโมทโต อาปตฺติ น มหาเถรสฺส
ภาโร โหติ ฯ อุปนิสินฺนกถายเมว หิ มนุสฺเสสุ กถาเปนฺเตสุ
เถโร อาปุจฺฉิตพฺโพ ฯ มหาเถเรน จ อนุโมทนาย อชฺฌิฏฺโฐว
อาคเมตพฺโพติ อิทเมตฺถ ลกฺขณํ ฯ วจฺจิโตติ สญฺชาตวจฺโจ
วจฺจปีฬิโตติ อธิปฺปาโย ฯ

ภตฺตคฺควตฺเต ฯ อนฺโตคาเม วา โหตุ วิหาเร วา มนุสฺสานํ
ปริเวสนฏฺฐานํ คจฺฉนฺเตน จีวรํ ปารุปิตฺวา กายพนฺธนเมว วฏฺฏตีติ
อฏฺฐกถาสุ วุตฺตํ ฯ **น เถเร ภิกฺขู** อนูปขชฺชาติ เถเร ภิกฺขู
อติอลฺลียิตฺวา น นิสีทิตพฺพํ ฯ สเจ มหาเถรสฺส นิสินฺนาสเนน
สมกํ อาสนํ โหติ พหูสุ อาสเนสุ สติ เอกํ เทฺว อาสนานิ
ฐเปตฺวา นิสีทิตพฺพํ ฯ ภิกฺขู คเณตฺวา ปญฺญตฺตาสเนสุ อนิสีทิตฺวา
มหาเถเรน นิสีทาหีติ วุตฺเตน นิสีทิตพฺพํ ฯ โน เจ มหาเถโร
วทติ อิทํ ภนฺเต อาสนํ อุจฺจนฺติ วตฺตพฺพํ ฯ นิสีทาหีติ วุตฺเต
นิสีทิตพฺพํ ฯ สเจ ปน เอวํ อาปุจฺฉิเตปิ น วทติ นิสีทนฺตสฺส

อนาปตฺติ ฯ มหาเถรสฺเสว อาปตฺติ ฯ นวโก หิ เอวรูเป
อาสเน อนาปุจฺฉา นิสีทนฺโต อาปชฺชติ ยถา เถโร อาปุจฺฉิโต
อนนุชานนฺโต ฯ **น สงฺฆาฏึ โอตฺถริตฺวาติ** น สงฺฆาฏึ อวตฺถริตฺวา
นิสีทิตพฺพํ ฯ **อุโภหิ หตฺเถหีติ** ปตฺตโธวนอุทกํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ
ทกฺขิโณทกํ ปน ปุรโต อาธารเก ปตฺตํ ฐเปตฺวา คเหตพฺพํ ฯ
สาธุกนฺติ อุทกสทฺทํ อกโรนฺเตน ฯ **สูปสฺส โอกาโสติ** ยถา
สูปสฺส โอกาโส โหติ เอวํ มตฺตาย โอทโน คเหตพฺโพติ
อตฺโถ ฯ **สมกํ สมฺปาเทหีติ** อิทํ น เกวลํ สปฺปิอาทีสุ โอทเนปิ
วตฺตพฺพํ ฯ สปฺปิอาทีสุ ปน ยํ อปฺปํ โหติ เอกสฺส วา ทฺวินฺนํ
วา อนุรูปํ ตํ สพฺเพสํ สมกํ สมฺปาเทหีติ วุตฺเต มนุสฺสานํ
วิเหสา โหติ ตสฺมา ตาทิสํ สเจ วา ทฺวิกฺขตฺตุํ วา คเหตฺวา
เสสํ น คเหตพฺพํ ฯ **น ตาว เถเรน ภุญฺชิตพฺพนฺติ** อิทํ
ยํ ปริจฺฉนฺนภิกฺขุกํ ภตฺตคฺคํ ยตฺถ มนุสฺสา สพฺเพสํ ปาเปตฺวา
วนฺทิตุกามา โหนฺติ ตํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ ยํ ปน มหาภตฺตคฺคํ
โหติ ยตฺถ เอกสฺมึ ปเทเส ภุญฺชนฺติ เอกสฺมึ ปเทเส อุทกํ
ทิยฺยติ ตตฺถ ยถาสุขํ ภุญฺชิตพฺพํ ฯ **น ตาว เถเรน อุทกนฺติ**
อิทํ หตฺถโธวนอุทกํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ อนฺตรา ปิปาสิเตน ปน
คเล วิลคฺคามิเสน วา ปานียํ ปิวิตฺวา หตฺถา น โธวิตพฺพา ฯ
สเจ มนุสฺสา โธวถ ภนฺเต ปตฺตญฺจ หตฺเถ จาติ วทนฺติ ภิกฺขู
วา ตุมฺเห อุทกํ คณฺหถาติ วทนฺติ วฏฺฏติ ฯ **นิวตฺตนฺเตนาติ**
ภตฺตคฺคโต อุฏฺฐาย นิวตฺตนฺเตน สงฺเฆน เอวํ นิวตฺติตพฺพนฺติ

ทสฺเสติ ฯ กถํ ฯ **นวเกหีติ** สพฺพํ ทฏฺฐพฺพํ ฯ สมฺพาเธสุ หิ ฆเรสุ มหาเถรานํ นิกฺขมนฺโตกาโส น โหติ ตสฺมา เอวํ วุตฺตํ ฯ เอวํ นิวตฺตนฺเตหิ ปน นวเกหิ เคหทฺวาเร ฐตฺวา เถเรสุ นิกฺขมนฺเตสุ ปฏิปาฏิยา คนฺตพฺพํ ฯ สเจ ปน มหาเถรา ทูเร นิสินฺนา โหนฺติ นวกา อนฺโตเคเห เถราสนโต ปฏฺฐาย ปาลิยาเอว นิกฺขมิตพฺพํ ฯ กาเยน กายํ อฆฏฺเฏนฺเตหิ ยถา อนฺตเร มนุสฺสา คนฺตุํ สกฺโกนฺติ เอวํ วิรลาย ปาลิยา คนฺตพฺพํ ฯ

ปิณฺฑจาริกวตฺเต ฯ **กมฺมํ วา นิกฺขิปนฺตีติ** กปฺปาสํ วา สุปฺปํ วา มุสลํ วา ยํ คเหตฺวา กมฺมํ กโรนฺติ ฐิตา วา นิสินฺนา วา โหนฺติ ตํ นิกฺขิปนฺติ ฯ น จ **ภิกฺขาทายิกายาติ** อิตฺถี วา โหตุ ปุริโส วา ภิกฺขาทานสมเย มุขํ น โอโลเกตพฺพํ ฯ

อารญฺญกวตฺเต ฯ **เสนาสนา โอตริตพฺพนฺติ** วสนฏฺฐานโต นิกฺขมิตพฺพํ ฯ **ปตฺตํ ถวิกาย ปกฺขิปิตฺวาติ** เอตฺถ สเจ พหิคาเม อุทกํ นตฺถิ อนฺโตคาเมเยว ภตฺตกิจฺจํ กตฺวา อถ พหิคาเม อตฺถิ พหิคาเม ภตฺตกิจฺจํ กตฺวา ปตฺโต โธวิตฺวา นิโรทกํ กตฺวา ถวิกาย ปกฺขิปิตพฺโพ ฯ **ปริโภชนียํ อุปฏฺฐาเปตพฺพนฺติ** สเจ ภาชนานิ นปฺปโหนฺติ ปานียเมว ปริโภชนียํปิ กตฺวา อุปฏฺฐาเปตพฺพํ ฯ ภาชนํ อลภนฺเตน เวฬุนาฬิกายปิ อุปฏฺฐาเปตพฺพํ ฯ ตํปิ อลภนฺตสฺส ยถา สมีเป อุทกอาวาโต โหติ เอวํ กาตพฺพํ ฯ อรณิสหิเต สติ อคฺคึ อกาตุํปิ วฏฺฏติ ฯ ยถา จ อารญฺญกสฺส เอวํ กนฺตารํ ปฏิปนฺนสฺสาปิ อรณิสหิตํ อิจฺฉิตพฺพํ ฯ คณวาสิโน

ปน เตน วินาปิ วฏฺฏติ ฯ นกฺขตฺตาเนว นกฺขตฺตปทานิ ฯ

เสนาสนวตฺเต ฯ ทฺวารํ นาม ยสฺมา มหาวลญฺชํ ตสฺมา ตตฺถ อาปุจฺฉนกิจฺจํ นตฺถิ ฯ เสสานิ ปน อุทฺเทสทานาทีนิ อาปุจฺฉิตฺวาว กาตพฺพานิ เทวสิกํ อาปุจฺฉิตุํ วฏฺฏติ ฯ อถาปิ ภนฺเต อาปุจฺฉิตพฺพเมว โหตูติ วุตฺเต วุฑฺฒตโร สาธูติ สมฺปฏิจฺฉติ ฯ สยเมว วา ตฺวํ ยถาสุขํ วิหราหีติ วทติ เอวํปิ วฏฺฏติ ฯ สภาคสฺส วิสฺสาเสนาปิ วฏฺฏติเยว ฯ **เยน วุฑฺโฒ เตน ปริวตฺติตพฺพนฺติ** วุฑฺฒาภิมุเขน ปริวตฺติตพฺพํ ฯ โภชนสาลาทีสุปิ เอวเมว ปฏิปชฺชิตพฺพํ ฯ

ชนฺตาฆรวตฺเต ฯ **ปริภณฺฑนฺติ** พหิ ชคฺคติ ฯ

อาจมนวตฺถุสฺมึ ฯ **สติ อุทเกติ** เอตฺถ สเจ อุทกํ อตฺถิ ปฏิจฺฉนฺนฏฺฐานํ ปน นตฺถิ ภาชเนน อุทกํ นีหริตฺวา อาจมิตพฺพํ ฯ ภาชเน อสติ ปตฺเตน นีหริตพฺพํ ฯ ปตฺเตปิ อสติ อสนฺตํ นาม โหติ ฯ อิทํ อติวิวฏํ ปุรโต อญฺญํ อุทกํ ภวิสฺสตีติ คตสฺส อุทกํ อลภนฺตสฺเสว ภิกฺขาจารเวลา โหติ กฏฺเฐน วา เกนจิ วา ปุญฺฉิตฺวา คนฺตพฺพํ ฯ ภุญฺชิตตปิ อนุโมทนํปิ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ **อาคตปฏิปาฏิยาติ** วจฺจกุฏิยํ ปสฺสาวฏฺฐาเน นหานติฏฺเฐติ ตีสุปิ อาคตปฏิปาฏิเยว ปมาณํ ฯ

วจฺจกุฏิวตฺเต ฯ **น ทนฺตกฏฺฐํ ขาทนฺเตนาติ** อยํ วจฺจกุฏิยาปิ อวจฺจกุฏิยาปิ สพฺพตฺเถว ปฏิกฺเขโป ฯ **น ผรุเสน กฏฺเฐนาติ** ผาลิตกฏฺเฐน วา ขเรน วา คณฺฐิเกน วา กณฺฏเกน วา สุสิเรน

วา ปูตินา วา น อวเลขิตพฺพํ ฯ อวเลขนกฏฺจํ ปน อคเหตฺวา ปวิฏฺฐสฺส อาปตฺติ นตฺถิ ฯ น อาจมนสราวเกติ สพฺพสาธารณฏฺฐานํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ ฯ ตตฺร หิ อญฺเญ อญฺเญ อาคจฺฉนฺติ ตสฺมา อุทกํ น เสสิตพฺพํ ฯ ยํ ปน สงฺฆิเกปิ วิหาเร เอกเทเส นิวทฺธคมนตฺถาย กตฏฺฐานํ โหติ ปุคฺคลิกฏฺฐานํ วา ตสฺมึ วฏฺฏติ ฯ วิเรจนํ ปิวิตฺวา ปุนปฺปุนํ ปวิสนฺตสฺสาปิ วฏฺฏติเยว ฯ **อูหตาติ** โอหนิตา พหิ วจฺจมกฺขิตาติ อตฺโถ ฯ **โธวิตพฺพาติ** อุทกํ อาหริตฺวา โธวิตพฺพา ฯ อุทกํ อตฺถิ ภาชนํ นตฺถิ อสนฺตํ นาม โหติ ฯ ภาชนํ อตฺถิ อุทกํ นตฺถิ เอตํปิ อสนฺตํ ฯ อุภเย อสติ อสนฺตเมว ฯ กฏฺเฐน วา เกนจิ วา ปุญฺฉิตฺวา คนฺตพฺพํ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

วตฺตกฺขนฺธก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ปาฏิโมกฺขฏฺฐปนกฺขนฺธก วณฺณนา

ปาฏิโมกฺขฏฺฐปนกฺขนฺธเก ฯ **นนฺทิมุขิยา รตฺติยาติ** อรุณุฏฺฐิต-กาเล ปีติมุขา วิย รตฺติ ขายติ ฯ เตนาห นนฺทิมุขิยา รตฺติยาติ ฯ **อนฺโตปูตินฺติ** อนฺโตจิตฺตสนฺตาเน กิเลสปูติสภาเวน อนฺโตปูติ ฯ **อวสฺสุตนฺติ** กิเลสวสฺสนวเสน อวสฺสุตํ ฯ **กสมฺพุชาตนฺติ** อากิณฺณ-โทสตาย สงฺกิลิฏฺฐชาตํ ฯ **ยาว พาหาคหณาปิ นามาติ** อปริสุทฺธา อานนฺท ปริสาติ วจนํ สุตฺวาเยว หิ เตน ปกฺกมิตพฺพํ สิยา เอวํ อปกฺกมิตฺวา ยาว พาหาคหณาปิ นาม โส โมฆปุริโส อาคมิสฺสติ อจฺฉริยมิทนฺติ ทสฺเสติ ฯ **น อายตเกเนว ปปาโต โหตีติ** น ปฐมเมว คมฺภีโร อนุปุพฺเพน คมฺภีโรติ อตฺโถ ฯ **ฐิตธมฺโม เวลํ นาติวตฺตตีติ** วีจีนํ โอสกฺกนวฑฺฒนมริยาทเวลํ นาติกฺกมติ ฯ **ตีรํ วาเหตีติ** ตีรํ อปฺเปติ อุสฺสาเทตีติ อตฺโถ ฯ **อญฺญาปฏิเวโธติ** อรหตฺตปฏิเวโธ ฯ **ฉนฺนมติวสฺสตีติ** อาปตฺตึ อาปชฺชิตฺวา ปฏิจฺฉาเทนฺโต อญฺญํ นวํ อาปตฺตึ อาปชฺชตีติ อิทเมตํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ **วิวฏํ นาติวสฺสตีติ** อาปตฺตึ อาปชฺชิตฺวา วิวรนฺโต อญฺญํ อาปตฺตึ อาปชฺชตีติ อิทเมตํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ **ฐปิตํ โหติ ปาฏิโมกฺขนฺติ** เอตฺถ ปุเร วา ปจฺฉา วา ฐปิตํปิ อฐปิตํปิ โหติ เขตฺเต ฐปิตเมว ปน ฐปิตํ โหติ ตสฺมา

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อชฺช อุโปสโถ ปณฺณรโส ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ สงฺโฆ อุโปสถํ กเรยฺยาติ เอตฺถ ยาว เรการํ ภณติ ตาว ฐเปตพฺพํ อิทํ หิ เขตฺตํ ฯ ยกาเร ปน วุตฺเต ฐเปนฺเตน ปจฺฉา ฐปิตํ นาม โหติ ฯ **สุณาตุ เมติ** อนารทฺเธว ฐเปนฺเตน ปุเร ฐปิตํ โหติ ฯ **อมูลิกาย ทิฏฺฐิวิปตฺติยา ปาฏิโมกฺขํ ฐเปติ อกตายาติ** เตน ปุคฺคเลน สา วิปตฺติ กตา วา โหตุ อกตา วา ปาฏิโมกฺขฏฺฐปนกสฺส สญฺญา อมูลกวเสน อมูลกา โหติ ฯ **กตากตายาติ** กตญฺจ อกตญฺจ อุภยํ คเหตฺวา วุตฺตํ ฯ **ธมฺมิกํ สามคฺคึ น อุเปตีติ** กมฺมํ โกเปตุกามตาย สงฺฆกมฺเม กยิรมาเน เนว อาคจฺฉติ น ฉนฺทํ เทติ สมฺมุขีภูโต จ ปฏิกฺโกสติ เตน ทุกฺกฏํ อาปชฺชติ ฯ อิจฺจสฺส สาปตฺติกสฺเสว ปาฏิโมกฺขํ ฐปิตํ โหติ ฯ **ปจฺจาทิยตีติ** ปุน กาตพฺพํ กมฺมนฺติ ปจฺจาทิยติ ฯ เตน อุกฺโกฏนเกน ปาจิตฺติยํ อาปชฺชติ ฯ อิจฺจสฺสาปิ สาปตฺติกสฺเสว ปาฏิโมกฺขํ ฐปิตํ โหติ ฯ **เยหิ อากาเรหิ เยหิ ลิงฺเคหิ เยหิ นิมิตฺเตหีติ** เอตฺถ มคฺเคน มคฺคปฏิปาทนาทีสุ อาการาทิสญฺญา เวทิตพฺพา ฯ **เตน ทิฏฺเฐน เตน สุเตน ตาย ปริสงฺกายาติ** เอตฺถ ทิฏฺฐญฺจ สุตญฺจ ปาลิยํ อาคตเมว ฯ สเจ ปน เตหิ ทิฏฺฐสุเตหิ ปริสงฺกํ อุปฺปาเทยฺย ตํ สนฺธาย วุตฺต ตาย ปริสงฺกายาติ ฯ **อตฺตาทานํ อาทาตุกาเมนาติ** เอตฺถ สาสนํ โสเธตุกาโม ภิกฺขุ ยํ อธิกรณํ อตฺตนา อาทิยติ ตํ อตฺตาทานนฺติ วุจฺจติ ฯ **อกาโล อิมํ อตฺตาทานํ อาทาตุนฺติ** เอตฺถ ราชภยํ โจรภยํ ทุพฺภิกฺขภยํ

วสฺสารตฺโตติ อยํ อกาโล วิปรีโต กาโล ฯ **อภูตํ อิทํ อตฺตาทานนฺติ** อสนฺตมิทํ มยา อธมฺโม วา ธมฺโมติ ธมฺโม วา อธมฺโมติ อวินโย วา วินโยติ วินโย วา อวินโยติ ทุสฺสีโล วา ปุคฺคโล สีลวาติ สีลวา ปุคฺคโล ทุสฺสีโลติ คหิโตติ อตฺโถ ฯ วิปริยาเยน ภูตํ เวทิตพฺพํ ฯ **อนตฺถสญฺหิตํ อิทํ อตฺตาทานนฺติ** เอตฺถ ยํ ชีวิตนฺตรายาย วา พฺรหฺมจริยนฺตรายาย วา สํวตฺตติ อิทํ อนตฺถสญฺหิตํ อตฺตาทานํ วิปรีตํ อตฺถสญฺหิตํ นาม ฯ น ลภิสฺสามิ สนฺทิฏฺเฐ สมฺภตฺเต ภิกฺขูติ อปฺเปกทา หิ ราชภยาทีสุ เอวรูปา อตฺตโน ปกฺขสฺส อุปตฺถมฺภกา ภิกฺขู ลทฺธุํ น สกฺกา โหนฺติ ตํ สนฺธาย วุตฺตํ น ลภิสฺสามีติ ฯ อปฺเปกทา ปน เขมสุภิกฺขาทีสุ ลทฺธุํ สกฺกา โหนฺติ ตํ สนฺธาย ลภิสฺสามีติ วุตฺตํ ฯ **ภวิสฺสติ สงฺฆสฺส ตโตนิทานํ ภณฺฑนนฺติ** โกสมฺพิกานํ วิย ภณฺฑนํ กลโห วิคฺคโห วิวาโท สงฺฆเภโท จ ภวิสฺสติ ฯ **ปจฺฉาปิ อวิปฺปฏิสารกรํ ภวิสฺสตีติ** สุภทฺทวุฑฺฒปพฺพชิตํ นิคฺคเหตฺวา ปญฺจสติกสงฺคีตึ กโรนฺตสฺส มหากสฺสปตฺเถรสฺเสว ทสวตฺถุเก อธิกรเณ ทส ภิกฺขุสหสฺสานิ นิคฺคเหตฺวา สตฺตสติกสงฺคีตึ กโรนฺตสฺส อายสฺมโต ยสสฺเสว สฏฺฐิภิกฺขุสหสฺสานิ นิคฺคเหตฺวา สหสฺสกสงฺคีตึ กโรนฺตสฺส โมคฺคลีปุตฺตติสฺสตฺเถรสฺเสว จ ปจฺฉา สมนุสฺสรณํ อวิปฺปฏิสารกรํ โหติ สาสนสฺส จ วิคตุปกฺกิเลสจนฺทิมสุริยสสฺสิรีกตาย สํวตฺตติ ฯ **อจฺฉิทฺเทน อปฺปฏิมํเสนาติอาทีสุ** เยน คหฏฺฐปพฺพชิเตสุ โยโกจิ ปหโต วา โหติ คิหีนํ คณฺฑผาลนาทีนิ เวชฺชกมฺมานิ วา กตานิ

ตสฺส กายสมาจาโร อุปจิกาหิ ขาทิตตาลปณฺณมิว ฉิทฺโท จ ปฏิ-
มาสิตุํ ยตฺถกตฺถจิ คเหตฺวา อากฑฺฒิตุํ สกฺกุเณยฺยตาย สปฺปฏิมํโส จ
โหติ วิปรีโต อจฺฉิทฺโท อปฺปฏิมํโสติ เวทิตพฺโพ ฯ วจีสมาจาโร
ปน มุสาวาท โอมสวาท เปสุญฺญ อมูลกานุทฺธํสนาทีหิ ฉิทฺโท จ
สปฺปฏิมํโส จ โหติ วิปรีโต อจฺฉิทฺโท จ อปฺปฏิมํโส จ ฯ
เมตฺตํ นุโข เม จิตฺตนฺติ ปลิโพเธ ฉินฺทิตฺวา กมฺมฏฺฐานภาวนานุโยเคน
อธิคตํ เมตฺตํ จิตฺตํ ฯ อนาฆาตนฺติ อาฆาตวิรหิตํ วิกฺขมฺภนวเสน
วิคตาฆาตนฺติ อตฺโถ ฯ **อิทํ ปน อาวุโส กตฺถ วุตฺตํ ภควตาติ**
อิทํ สิกฺขาปทํ กตรสฺมึ นคเร วุตฺตนฺติ อตฺโถ ฯ **กาเลน วกฺขามีติ-**
อาทีสุ เอโก ภิกฺขุ เอกํ โอกาสํ กาเรตฺวา โจเทนฺโต กาเลน
วทติ นาม สงฺฆมชฺฌ คณมชฺฌ สลากคฺค ยาคุอคฺค วิตกฺกมาฬ-
ภิกฺขาจารมคฺค อาสนสาลาทีสุ อุปฏฺฐาเกหิ ปริวาริตกฺขเณ วา
โจเทนฺโต อกาเลน วทติ นาม ฯ ตจฺเฉน วทนฺโต ภูเตน วทติ
นาม ฯ อมฺโภ มหลฺลก ปริสาวจร ปํสุกูลิก ธมฺมกถิก ปฏิรูปํ
ตว อิทนฺติ วทนฺโต ผรุเสน วทติ นาม ฯ การณนิสฺสิตํ ปน
กตฺวา ภนฺเต มหลฺลกตฺถ ปริสาวจรา ปํสุกูลิกา ธมฺมกถิกตฺถ ปฏิรูปํ
ตุมฺหากํ อิทนฺติ วทนฺโต สณฺเหน วทติ นาม ฯ การณนิสฺสิตํ
กตฺวา วทนฺโต อตฺถสญฺหิเตน วทติ นาม ฯ **เมตฺตจิตฺโต วกฺขามิ
โน โทสนฺตโรติ** เมตฺตจิตฺตํ อุปฏฺฐเปตฺวา วกฺขามิ น ทุฏฺฐจิตฺโต
หุตฺวา ฯ **อชฺฌตฺตํ มนสิกริตฺวาติ** อตฺตโน จิตฺตํ อุปฺปาเทตฺวา ฯ
การุญฺญตาติ กรุณาภาโว ฯ อิมินา กรุณญฺจ กรุณาปุพฺพภาคญฺจ

ทสฺเสติ ฯ **หิเตสิตาติ** หิตคเวสนตา ฯ **อนุกมฺปิตาติ** เตน หิเตน สํโยชนา ฯ ทฺวีหิปิ เมตฺตญฺจ เมตฺตาปุพฺพภาคญฺจ ทสฺเสติ ฯ **อาปตฺติวุฏฺฐานตาติ** อาปตฺติโต วุฏฺฐาเปตฺวา สุทฺธนฺเต ปติฏฺฐาปนํ ฯ วตฺถุํ โจเทตฺวา สาเรตฺวา ปฏิญฺญํ อาโรเปตฺวา ยถาปฏิญฺญาย กมฺมกรณํ วินยปุเรกฺขารตา นาม ฯ **อิเม ปญฺจ ธมฺเมติ** เย เอเต การุญฺญตาติอาทินา นเยน วุตฺตา อิเม ปญฺจ ธมฺเม อชฺฌตฺตํ มนสิกริตฺวา ปโร โจเทตพฺโพติ ฯ **สจฺเจ จ อกุปฺเป จาติ** วจีสจฺเจ จ อกุปฺปนตาย จ ฐิเตน หิ สจฺจญฺจ วตฺตพฺพํ โกโป จ น กาตพฺโพ เนว อตฺตนา กุชฺฌิตพฺพํ น ปโร ฆฏฺเฏตพฺโพติ อตฺโถ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

ปาฏิโมกฺขฏฺฐปนกฺขนฺธก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ภิกฺขุนิกฺขนฺธก วณฺณนา

ภิกฺขุนิกฺขนฺธเก ฯ **อลํ โคตมิ มา เต รุจีติ** กสฺมา ปฏิกฺขิปติ นนุ สพฺเพสํปิ พุทฺธานํ จตสฺโส ปริสา โหนฺตีติ ฯ กามํ โหนฺติ กิลเมตฺวา ปน อเนกกฺขตฺตุํ ยาจิเตน อนุญฺญาตํ ปพฺพชฺชํ ทุกฺขํ ลทฺธา อยํ อมฺเหหีติ สมฺมา ปริปาเลสฺสนฺตีติ ครุกํ กตฺวา อนุชานิตุกาโม ปฏิกฺขิปติ ฯ อฏฺฐครุธมฺมกถา มหาวิภงฺเคเยว กถิตา ฯ **กุมฺภเถนเกหีติ** กุมฺเภ ทีปํ ชาเลตฺวา เตน อาโลเกน ปรฆเร ภณฺฑํ วิจินิตฺวา เถนกโจเรหิ ฯ **เสตฏฺฐิกา นาม โรคชาตีติ** เอโก ปาณโก นาม ฯ โส นาฬิมชฺเฌ คตํ กณฺฑํ วิชฺฌติ เยน วิทฺธตฺตา นิกฺขนฺตํปิ สาลิสีสํ ขีรํ คเหตุํ น สกฺโกติ ฯ **มญฺเชฏฺฐิกา นาม โรคชาตีติ** อุจฺฉูนํ อนฺโตรตฺตภาโว ฯ **มหโต ตฬากสฺส ปฏิกจฺเจว ปาลินฺติ** อิมินา ปน เอตมตฺถํ ทสฺเสติ ยถา มหโต ตฬากสฺส ปาลิยา อพทฺธายปิ กิญฺจิ อุทกํ ติฏฺเฐยฺย ปฐมเมว พทฺธาย ปน ยํ อุทกํ อพทฺธปจฺจยา น ติฏฺเฐยฺย ตมฺปิ พทฺธาย ติฏฺเฐยฺย เอวเมว เย อิเม อนุปฺปนฺเน วตฺถุสฺมึ ปฏิกจฺเจว อวีติกฺกมนตฺถาย ครุธมฺมา ปญฺญตฺตา ภควตา เตสุ อปญฺญตฺเตสุปิ มาตุคามสฺส ปพฺพชิตตฺตา ปญฺจ วสฺสสตานิ สทฺธมฺโม ติฏฺเฐยฺย ปฏิกจฺเจว ปญฺญตฺตตฺตา ปน อปรานิปิ ปญฺจ วสฺสสตานิ

จสฺสตีติ เอวํ ปฐมํ วุตฺตํ วสฺสสหสฺสเมว จสฺสตีติ ฯ **วสฺสสหสฺสนฺติ** เจตํ ปฏิสมฺภิทปฺปเภทปตฺตขีณาสววเสเนว วุตฺตํ ฯ ตโต ปน อุตฺตรึปิ สุกฺขวิปสฺสกขีณาสววเสน วสฺสสหสฺสํ อนาคามิวเสน วสฺสสหสฺสํ สกทาคามิวเสน วสฺสสหสฺสํ โสตาปนฺนวเสน วสฺส-สหสฺสนฺติ เอวํ ปญฺจ วสฺสสหสฺสานิ ปฏิเวธสทฺธมฺโม จสฺสติ ฯ ปริยตฺติธมฺโมปิ ตานิเยว ฯ น หิ ปริยตฺติยา อสติ ปฏิเวโธ อตฺถิ นาปิ ปริยตฺติยา สติ ปฏิเวโธ น โหติ ฯ ลิงฺคํ ปน ปริยตฺติยา อนฺตรหิตายปิ จิรํ ปวตฺติสฺสตีติ ฯ **อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนิโย อุปสมฺปาเทตุนฺติ** อิมาย อนุญฺญตฺติยา ภิกฺขู ปญฺจสตา สากิยานิโย มหาปชาปติยา สทฺธึ วิหารินิโย กตฺวา อุปสมฺปาเทสุํ ฯ อิติ ตา สพฺพาปิ เอกโต อุปสมฺปนฺนา นาม อเหสุํ ฯ **เย โข ตฺวํ โคตมีติ** อิมินา โอวาเทน โคตมี อรหตฺตํ ปตฺตา ฯ **กมฺมํ น กริยตีติ** ตชฺชนียาทิ สตฺตวิธํปิ กมฺมํ น กริยติ ฯ ขมาเปนฺตีติ น ปุน เอวรูปํ กริสฺสามาติ ขมาเปนฺติ ฯ **อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนีนํ กมฺมํ อาโรเปตฺวา ภิกฺขุนีนํ นิยฺยาเทตุนฺติ** เอตฺถ ตชฺชนียาทีสุ อิทํ นาม กมฺมํ เอติสฺสา กาตพฺพนฺติ เอวํ อาโรเปตฺวา๗ ตํทานิ ตุมฺเหว กโรถาติ นิยฺยาเทตพฺพํ ฯ **สเจ ปน อญฺญสฺมึ อาโรปิเต อญฺญํ กโรนฺติ ตชฺชนียกมฺมารหสฺส นิยสกมฺมํ กโรนฺตีติ** เอตฺถ วุตฺตนเยเนว กาเรตพฺพตํ อาปชฺชนฺติ ฯ **กทฺทโม-ทเกนาติ** เอตฺถ น เกวลํ กทฺทโมทเกน วิปฺปสนฺนอุทกรชนกทฺทมาทีสุปิ เยนเกนจิ โอสิญฺจนฺตสฺส ทุกฺกฏเมว ฯ **อวนฺทิโย โส ภิกฺขเว**

ภิกฺขุ ภิกฺขุนีสงฺเฆน กาตพฺโพติ ภิกฺขุนีอุปสฺสเย สนฺนิปติตฺวา อสุโก นาม อยฺโย ภิกฺขุนีนํ อปาสาทนียํ ทสฺเสติ เอตสฺส อยฺยสฺส อวนฺทิยกรณํ รุจฺจตีติ เอวํ ติกฺขตฺตุํ สาเวตพฺพํ ฯ เอตฺตาวตา อวนฺทิโย กโต โหติ ฯ ตโต ปฏฺฐาย ยถา สามเณรํ ทิสฺวา น วนฺทนฺติ เอวเมว ทิสฺวาปิ น วนฺทิตพฺโพ ฯ เตน ภิกฺขุนา สมฺมา วตฺตนฺเตน ภิกฺขุนีอุปสฺสยํ อคนฺตฺวา วิหาเรเยว สงฺฆํ วา เอกปุคฺคลํ วา อุปสงฺกมิตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา ภิกฺขุนีสงฺโฆ มยฺหํ ขมตูติ ขมาเปตพฺพํ ฯ เตน ภิกฺขุนา ภิกฺขุนีนํ สนฺติกํ คนฺตฺวา เอโส ภิกฺขุ ตุมฺเห ขมาเปตีติ วตฺตพฺพํ ฯ ตโต ปฏฺฐาย โส วนฺทิตพฺโพ ฯ อยเมตฺถ สงฺเขโป ฯ วิตฺถารํ ปน กมฺมวิภงฺเค วกฺขาม ฯ **โอภาเสนฺตีติ** อสทฺธมฺเมน โอภาเสนฺติ ฯ **ภิกฺขุนีหิ สทฺธึ สมฺปโยเชนฺตีติ** ภิกฺขุนีหิ สทฺธึ ปุริเส อสทฺธมฺเมน สมฺปโยเชนฺติ ฯ อวนฺทิยกรณํ วุตฺตนยเมว ฯ **อาวรณนฺติ** วิหารปฺปเวสนนิวารณตฺถาทิกํ อาวรณํ ฯ **น อาทิยนฺตีติ** น สมฺมา สมฺปฏิจฺฉนฺติ ฯ **โอวาทํ ฐเปตุนฺติ** เอตถ น ภิกฺขุนีอุปสฺสยํ คนฺตฺวา ฐเปตพฺโพ โอวาทนตฺถาย ปนาคตา ภิกฺขุนิโย วตฺตพฺพา อสุกา นาม ภิกฺขุนี สาปตฺติกา อสฺสา โอวาทํ ฐเปมิ มา ตาย สทฺธึ อุโปสถํ กริตฺถาติ ฯ กายวิวรณาทีสุปิ ทณฺฑกมฺมํ วุตฺตนยเมว ฯ **น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา โอวาโท น คนฺตพฺโพติอาทิ** ภิกฺขุนีวิภงฺควณฺณนายํ วุตฺตเมว ฯ **ผาสุเก นเมนฺตีติ** คิหิทาริกาโย วิย ถนปฏฺเกน กายพนฺธเนน ผาสุเก นมนตฺถาย พนฺธนฺติ ฯ

เอกปริยายกตนฺติ เอกวารํ ปริกฺขิปนกํ ฯ **วิลีเวน ปฏฺเฏนาติ** สณฺเหหิ เวฬุวิลีเวหิ กตปฏฺเฏน ฯ **ทุสฺสปฏฺเฏนาติ** เสตวตฺถปฏฺเฏน ฯ **ทุสฺสเวณิยาติ** ทุสฺเสน กตเวณิยา ฯ **ทุสฺสวฏฺฏิยาติ** ทุสฺเสน กตวฏฺฏิยา ฯ โจฬปฏฺฏาทีสุ โจฬกาสาวํ โจฬนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ **อฏฺฐิลฺเลนาติ** โคชงฺฆฏฺฐิเกน ฯ ชฆนนฺติ กฏิปฺปเทโส วุจฺจติ ฯ **หตฺถํ โกฏฺฏาเปนฺตีติ** อคฺคพาหํ โกฏฺฏาเปตฺวา โมรปตฺตาทีหิ จิตฺตกํ กโรนฺติ ฯ **หตฺถโกจฺฉนฺติ** ปิฏฺฐิหตฺถํ ฯ ปาทนฺติ ชงฺฆํ ฯ **ปาทโกจฺฉนฺติ** ปิฏฺฐิปาทํ ฯ มุขลิมฺปนาทีนิ วุตฺตนยาเนว ฯ **อวงฺคํ**[๑] **กโรนฺตีติ** อกฺขิอญฺชนิโย อวงฺคเทเส อโธมุขํ เลขํ กโรนฺติ ฯ **วิเสสกนฺติ** คณฺฑปฺปเทเส วิจิตฺรสณฺฐานํ วิเสสกํ กโรนฺติ ฯ **โอโลกนเกนาติ** วาตปานํ วิวริตฺวา วีถึ โอโลเกนฺติ ฯ **สาโลเก ติฏฺฐนฺตีติ** ทฺวารํ วิวริตฺวา อุปฑฺฒกายํ ทสฺเสนฺติโย ติฏฺฐนฺติ ฯ **สนจฺจนฺติ** นฏสมชฺชํ กาเรนฺติ ฯ **เวสึ วุฏฺฐาเปนฺตีติ** คณิกํ วุฏฺฐาเปนฺติ ฯ **ปานาคารํ ฐเปนฺตีติ** สุรํ วิกฺกีณนฺติ ฯ **สูนํ ฐเปนฺตีติ** มํสํ วิกฺกีณนฺติ ฯ **อาปณนฺติ** นานาภณฺฑานํ อเนกวิธํ อาปณํ ปสาเรนฺติ ฯ **ทาสํ อุปฏฺฐาเปนฺตีติ** ทาสํ คเหตฺวา เตน อตฺตโน เวยฺยาวจฺจํ กาเรนฺติ ฯ ทาสีอาทีสุปิ เอเสว นโย ฯ **หริตกปตฺติกํ**[๒] **ปกิณนฺตีติ** หริตกญฺเจว ปกฺกญฺจ ปกิณนฺติ ฯ ปกิณฺณกาปณํ ปสาเรนฺตีติ วุตฺตํ โหติ ฯ สพฺพนีลกาทิกถา กถิตาเยว ฯ **ภิกฺขุนี เจ ภิกฺขเว กาลํ กโรนฺตีติอาทีสุ** อยํ ปาลิมุตฺตกวินิจฺฉโย ฯ

๑. อวงฺกํ อิติปิ ฯ ๒. ปตฺติกญฺจ อิติปิ ฯ

สเจ หิ ปญฺจสุ สหธมฺมิเกสุ โย โกจิ กาลํ กโรนฺโต มมจฺจเยน
มยฺหํ ปริกฺขาโร อุปชฺฌายสฺส โหตุ อาจริยสฺส โหตุ สทฺธิวิหาริกสฺส
โหตุ อนฺเตวาสิกสฺส โหตุ มาตุ โหตุ ปิตุ โหตุ อญฺญสฺส วา
กสฺสจิ โหตูติ วทติ ฯ เตสํ น โหติ สงฺฆสฺเสว โหติ ฯ
น หิ ปญฺจนฺนํ สหธมฺมิกานํ อจฺจยทานํ รูหติ คิหีนํ ปน
รูหติ ฯ ภิกฺขุ ภิกฺขุนีวิหาเร กาลํ กโรติ ตสฺส ปริกฺขาโร
ภิกฺขูนํเยว โหติ ฯ ภิกฺขุนี ภิกฺขุวิหาเร กาลํ กโรติ ตสฺสา
ปริกฺขาโร ภิกฺขุนีนํเยว โหติ ฯ **ปุราณมลฺลีติ** ปุราเณ คิหิกาเล
มลฺลสฺส ภริยา ฯ **ปุริสพฺยญฺชนนฺติ** ปุริสนิมิตฺตํ ฉินฺนํ วา โหตุ
อจฺฉินฺนํ วา ปฏิจฺฉนฺนํ วา อปฺปฏิจฺฉนฺนํ วา ฯ สเจ เอตสฺมึ
ฐาเน ปุริสพฺยญฺชนนฺติ จิตฺตํ อุปฺปาเทตฺวา อุปนิชฺฌายติ ทุกฺกฏํ ฯ
อตฺตโน ปริโภคตฺถาย ทินฺนํ นาม ยํ ตุมฺเห เอว ปริภุญฺชถาติ
วตฺวา ทินฺนํ ตํ อญฺญสฺส ททโต ทุกฺกฏํ ฯ อคฺคํ คเหตฺวา
ปน ทาตุํ วฏฺฏติ ฯ สเจ อสปฺปายํ สพฺพํปิ อปเนตุํ วฏฺฏติ ฯ
จีวรํ เอกาหํ วา ทฺวีหํ วา ปริภุญฺชิตฺวา ทาตุํ วฏฺฏติ ฯ
ปตฺตาทีสุปิ เอเสว นโย ฯ **ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนีหิ ปฏิคฺคหาเปตฺวาติ** หิยฺโย
ปฏิคฺคเหตฺวา ฐปิตามิสํ อชฺช อญฺญสฺมึ อนุปสมฺปนฺเน อสติ ภิกฺขูหิ
ปฏิคฺคหาเปตฺวา ภิกฺขุนีหิ ปริภุญฺชิตพฺพํ ฯ ภิกฺขูหิ ปฏิคฺคหิตํ หิ
ภิกฺขุนีนํ อปฏิคฺคหิตฏฺฐาเน ติฏฺฐติ ฯ ภิกฺขูนํปิ ภิกฺขุนีสุ เอเสว
นโย ฯ **อาสนํ สงฺคายนฺติโยติ** อาสนํ สงฺคาเหนฺติโย ฯ **กาลํ
วีตินาเมสุนฺติ** อญฺญํปิ วุฏฺฐาเปตฺวา อญฺญํ นิสีทาเปนฺติโย โภชนกาลํ

อติกฺกาเมสุํ ฯ **อฏฺฐนฺนํ ภิกฺขุนีนํ ยถาวุฑฺฒนฺติ** เอตฺถ สเจ ธุเร อฏฺฐสุ นิสินฺนาสุ ตาสํ อพฺภนฺตริมา อญฺญา อาคจฺฉติ สา อตฺตโน นวกตรํ อุฏฺฐาเปตฺวา นิสีทิตุํ ลภติ ฯ ยา ปน อฏฺฐหิปิ นวกตรา สา สเจปิ สฏฺฐิวสฺสา โหติ อาคตปฏิปาฏิยาว นิสีทิตุํ ลภติ ฯ **อญฺญตฺถ ยถาวุฑฺฒํ น ปฏิพาหิตพฺพนฺติ** ฐเปตฺวา ภตฺตคฺคํ อญฺญสฺมึ จตุปจฺจยภาชนิยฏฺฐาเน อหํ ปุพฺเพ อาคตาติ วุฑฺฒํ ปฏิพาหิตฺวา กิญฺจิ น คเหตพฺพํ ฯ ยถาวุฑฺฒเมว วฏฺฏติ ฯ ปวารณากถา กถิตาเยว ฯ **อิตฺถียุตฺตนฺติอาทีหิ** สพฺพยานานิ อนุญฺญาตานิ ฯ **ปาฏงฺกินฺติ** ปฏโปฏฺลิกํ ฯ ทูเตน อุปสมฺปทา ทสนฺนํ อนฺตรายานํ เยนเกนจิ วฏฺฏติ ฯ กมฺมวาจาปริโยสาเน สา ภิกฺขุนี ภิกฺขุนีอุปสฺสเย ฐิตา วา โหตุ นิสินฺนา วา ชาครา วา นิทฺทํ โอกฺกนฺตา วา อุปสมฺปนฺนาว โหติ ฯ ตาวเทว **ฉายาติ-**
อาทีนิ อาคตาย ทูตภิกฺขุนิยา อาจิกฺขิตพฺพานิ ฯ **อุทฺโทสิโตติ** ภณฺฑสาลา ฯ น **สมฺมตีติ** นปฺปโหติ ฯ **อุปสฺสยนฺติ** ฆรํ ฯ **นวกมฺมนฺติ** สงฺฆสฺสตฺถาย ภิกฺขุนิยา นวกมฺมํ กาตุํ อนุชานามีติ อตฺโถ ฯ **ตสฺสา ปพฺพชิตายาติ** ตสฺสา ปพฺพชิตกาเล ฯ **ยาว โส ทารโก วิญฺญุตํ ปาปุณาตีติ** ยาว ขาทิตุํ ภุญฺชิตุํ นหายิตุํ จ อตฺตโน ธมฺมตาย สกฺโกตีติ อตฺโถ ฯ **ฐเปตฺวา สาคารนฺติ** สหาคารเสยฺยมตฺตํ ฐเปตฺวา ฯ ยถา อญฺญสฺมึ ปุริเส เอวํ ทุติยิกาย ภิกฺขุนิยา ตสฺมึ ทารเก ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ ทสฺเสติ ฯ ตํ มาตา นหาเปตุํ ปาเยตุํ โภเชตุํ มณฺฑิตุํ อุเร กตฺวา สยิตุํ จ ลภติ ฯ

ยเทว สา วิพฺภนฺตาติ ยสฺมา สา วิพฺภนฺตา อตฺตโน รุจิยา ขนฺติยา โอทาตานิ วตฺถานิ นิวาเสติ ตสฺมาเยว สา อภิกฺขุนี น สิกฺขาปจฺจกฺขาเนนาติ ทสฺเสติ ฯ สา ปุน อุปสมฺปทํ น ลภติ ฯ **สา อาคตา น อุปสมฺปาเทตพฺพาติ** น เกวลญฺจ น อุปสมฺปาเทตพฺพา ปพฺพชฺชํปิ น ลภติ ฯ โอทาตานิ คเหตฺวา วิพฺภนฺตา ปน ปพฺพชฺชามตฺตํ ลภติ ฯ **อภิวาทนนฺติอาทีสุ** ปุริสา ปาเท สมฺพาหนฺตา วนฺทนฺติ เกเส ฉินฺทนฺติ นเข ฉินฺทนฺติ วณปฏิกมฺมํ กโรนฺติ ตํ สพฺพํ กุกฺกุจฺจายนฺตา น สาทิยนฺตีติ อตฺโถ ฯ ตตฺร เกจิ อาจริยา สเจ เอกโต วา อุภโต วา อวสฺสุตา โหนฺติ สารตฺตา ยถาวตฺถุกเมว ฯ เอเก อาจริยา นตฺถิ เอตฺถ อาปตฺตีติ วทนฺติ ฯ เอวํ อาจริยวาทํ ทสฺเสตฺวา อิทํ อุทฺทิสฺส อนุญฺญาตํ วฏฺฏตีติ อฏฺฐกถาสุ วุตฺตํ ฯ ตํ ปมาณํ ฯ **อนุชานามิ ภิกฺขเว สาทิยิตุนฺติ หิ** วจเนเนว ตํ กปฺปิยํ ฯ **ปลฺลงฺเกน นิสีทนฺตีติ** ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวา นิสีทนฺติ ฯ **อฑฺฒปลฺลงฺกนฺติ** เอกํ ปาทํ อาภุชิตฺวา กตปลฺลงฺกํ ฯ **เหฏฺฐาวิวเฏ อุปริปฏิจฺฉนฺเนติ** เอตฺถ สเจ กูโป ขณิโต[๑] อุปริ ปน ปทรมตฺตเมว สพฺพทิสาสุ ปญฺญายติ เอวรูเปปิ วฏฺฏติ ฯ **กุกฺกุสํ มตฺติกนฺติ** กุณฺฑกญฺเจว มตฺติกญฺจ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

ภิกฺขุนิกฺขนฺธก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

----

๑. ขโต ฯ

ปญฺจสติกกฺขนฺธก วณฺณนา

ปญฺจสติกกฺขนฺธเก ฯ **ปญฺจนิกาเย ปุจฺฉีติ** ทีฆนิกายํ มชฺฌิม-
นิกายํ องฺคุตฺตรนิกายํ สํยุตฺตนิกายํ ขุทฺทกนิกายนฺติ ฯ **จตฺตาริ
ปาราชิกานิ ธเปตฺวา อวเสสานิ ขุทฺทานุขุทฺทกานีติเอวมาทิ** เอกํ
สิกฺขาปทํปิ อปริจฺจชิตฺวา สพฺเพสํ สงฺคเหตพฺพภาวทสฺสนตฺถํ ปริยาเยน
วุตฺตํ ฯ **อิทํ โว สมณานนฺติ** อิทํ สมณานํ ฯ ปทปูรณมตฺเต
โวกาโร ฯ **ธูมกาลิกนฺติ** ยาว สมณสฺส ปรินิพฺพานจิตกธูโม
ปญฺญายติ ตาว กาโลติ ฯ **อิทํปิ เต อาวุโส อานนฺท
ทุกฺกฏนฺติ** อิทํ ตยา ทุฏฺฐุ กตนฺติ เกวลํ ครหนฺเตติ เถเรหิ
วุตฺตํ น อาปตฺตึ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ น หิ เต อาปตฺตานาปตฺตึ
น ชานนฺติ ฯ อิทาเนว เหตํ อนุสาวิตํ สงฺโฆ อปญฺญตฺตํ
น ปญฺญาเปติ ปญฺญตฺตํ น สมุจฺฉินฺทตีติ ฯ **เทเสหิ ตํ อาวุโส
ทุกฺกฏนฺติ** อิทํปิ จ อาม ภนฺเต ทุฏฺฐุ มยา กตนฺติ เอวํ
ปฏิชานาหิ ตํ ทุกฺกฏนฺติ อิทํ สนฺธาย วุตฺตํ น อาปตฺติเทสนํ ฯ
เถโร ปน ยสฺมา อสติยา น ปุจฺฉิ น อนาทเรน ตสฺมา ตตฺถ
ตตฺถ ทุฏฺฐุกตภาวํปิ อสลฺลกฺเขนฺโต นาหนฺตํ ทุกฺกฏํ ปสฺสามีติ
วตฺวา เถเรสุ คารวํ ทสฺเสนฺโต อปิจายสฺมนฺตานํ สนฺธาย
เทเสมิ ตํ ทุกฺกฏนฺติ อาห ฯ ยถา ตุมฺเห วทถ ตถา

ปฏิชานามีติ วุตฺตํ โหติ ฯ เอเสว นโย อวเสเสสุปิ จตูสุ ฐาเนสุ ฯ
มา ยิมา วิกาเล อเหสุนฺติ มา อิมาสํ วิกาเล คมนานิ อเหสุนฺติ
อธิปฺปาเยนาห ฯ **รโชหรณํ กริสฺสามาติ** อุทเกน เตเมตฺวา ปีเฬตฺวา
ปริกมฺมกตภูมึ ปุญฺฉิสฺสาม ฯ **น กุลวํ คเมนฺตีติ** น โกฏฺฐเก
โคเปนฺตีติ อธิปฺปาโย ฯ **ยทคฺเคน ตยาติ ยทิ**[๑] อคฺคกาลเมว
ตยาติ[๑] ฯ เสสเมตฺถ ยํ วตฺตพฺพํ สิยา ตํ นิทานวณฺณนายเมว
วุตฺตํ ฯ

ปญฺจสติกกฺขนฺธก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

๑-๑ ยํ ทิวสํ อคฺคํ กตฺวา ตยาติ อิติปิ ฯ

สตฺตสติกกฺขนฺธก วณฺณนา

สตฺตสติกกฺขนฺธเก ฯ **ภิกฺขุคฺเคนาติ** ภิกฺขุอคฺเคน ภิกฺขู คเณตฺวา ตตฺตเก ปฏิวีเส ฐเปสุนฺติ อตฺโถ ฯ **มหิกาติ** หิมปาต-สมเย หิมวลาหกา ฯ อวิชฺชานีวุตาติ อวิชฺชาปฏิจฺฉนฺนา ฯ **โปสาติ** ปุริสา ฯ ปิยรูปํ อภินนฺทนฺติ ปิหยนฺติ ปฏฺเฐนฺตีติ ปิยรูปาภินนฺทิโน ฯ **อวิทฺทสูติ** อชานนฺตา ฯ ราครเชหิ สรชา ฯ มิคสทิสาติ มิคา ฯ สห เนตฺติกายาติ สเนตฺติกา ฯ วฑฺเฒนฺติ กฏสึ โฆรนฺติ ปุนปฺปุนํ กเฬวรนิกฺขิปมานภูมึ วฑฺเฒนฺติ ฯ เอวํ วฑฺเฒนฺตา จ โฆรํ ปุน อาทิยนฺติ ปุนพฺภวนฺติ ฯ **ปาปิกํ โน อาวุโส กตนฺติ** อาวุโส อมฺเหหิ ปาปกมฺมํ กตนฺติ อตฺโถ ฯ **กตเมน ตฺวํ ภูมฺมิ วิหาเรนาติ** เอตฺถ ภุมฺมีติ ปิยวจนเมตํ ฯ ปิยํ วตฺตุกาโม กิร อายสฺมา สพฺพกามี นวเก ภิกฺขู เอวํ อามนฺเตสิ ฯ **กุลฺลกวิหาเรนาติ** อุตฺตานวิหาเรน ฯ **สาวตฺถิยา สุตฺตวิภงฺเคติ** กถํ สุตฺตวิภงฺเค ปฏิกฺขิตฺตํ โหติ ฯ ตตฺร หิ สนฺนิธิ นาม อชฺช ปฏิคฺคหิตํ อปรชฺชุ วฏฺฏตีติ วตฺวา ปุน สนฺนิธิการเก อสนฺนิธิการสญฺญี ขาทนียํ วา โภชนียํ วา ขาทติ วา ภุญฺชติ วา อาปตฺติ ปาจิตฺติยสฺสาติ อาปตฺตึ วทนฺเตน ปฏิกฺขิตฺตํ โหติ ฯ ตตฺเรเก มญฺญนฺติ โย ปน ภิกฺขุ สนฺนิธิการกํ ขาทนียํ วา โภชนียํ

วาติ หิ วุตฺตํ อิทญฺจ โลณกนฺนาม ยาวชีวิกตฺตา สนฺนิธิภาวํ
นาปชฺชติ ยํปิ (เตน) อโลณกํ อามิสํ ปฏิคฺคเหตฺวา เตน
สทฺธึ ปริภุญฺชติ ตํ ตทหุปฏิคฺคหิตเมว ตสฺมา ยาวกาลิเกน
ภิกฺขเว ยาวชีวิกํ ตทหุปฏิคฺคหิตํ กาเล กปฺปติ วิกาเล น กปฺปตีติ
วจนโต ทุกฺกเฏน ปเนตฺถ ภวิตพฺพนฺติ ฯ เต วตฺตพฺพา ตุมฺหากํ
มติยา ทุกฺกเฏนาปิ น ภวิตพฺพํ น หิ เอตฺถ ยาวชีวิกํ ตทหุ-
ปฏิคฺคหิตํ ยาวกาลิกเมว ตทหุปฏิคฺคหิตํ ตํ น จ วิกาเล
ปริภุตฺตํ ยทิ วา วิกาเล น กปฺปตีติ วจเนน ตุมฺเห ทุกฺกฏํ
มญฺเญถ ยาวชีวิกมิสฺสกํ ยาวกาลิกํ วิกาเล ปริภุญฺชนฺตสฺส วิกาล-
โภชนปาจิตฺติยํปิ น ภเวยฺย ตสฺมา น พฺยญฺชนมตฺตํ คเหตพฺพํ
อตฺโถ อุปปริกฺขิตพฺโพติ ฯ อยํ เหตฺถ อตฺโถ ยาวกาลิเกน
ยาวชีวิกํ ตทหุปฏิคฺคหิตํ ยทิ สมฺภินฺนรสํ โหติ ยาวกาลิกคติกเมว
โหติ ฯ ตสฺมา โย ปน ภิกฺขุ วิกาเล ขาทนียํ วา โภชนียํ
วาติ อิมินา สิกฺขาปเทน กาเล กปฺปติ วิกาเล น กปฺปตีติ
น อิธ ปน น กปฺปตีติ วจนมตฺเตเนตฺถ ทุกฺกฏํ โหติ ฯ
ยเถว ยาวชีวิกํ ตทหุปฏิคฺคหิตํ ยาวกาลิเกน สมฺภินฺนรสํ วิกาเล
น กปฺปติ วิกาลโภชนปาจิตฺติยาวหํ โหติ ฯ เอวํ อชฺช ปฏิคฺคหิตํปิ
อปรชฺชุ ยาวกาลิเกน สมฺภินฺนรสํ น กปฺปติ สนฺนิธิโภชนปาจิตฺติยาวหํ
โหติ ฯ ตํ สนฺนิธิกตํ อิทนฺติ อชานนฺโตปิ น มุจฺจติ ฯ วุตฺตํ
เหตํ สนฺนิธิการเก อสนฺนิธิการกสญฺญี ขาทนียํ วา โภชนียํ วา
ขาทติ วา ภุญฺชติ วา อาปตฺติ ปาจิตฺติยสฺสาติ ฯ ตสฺมา **กตฺถ**

ปฏิกฺขิตฺตนฺติ อิมิสฺสา ปุจฺฉาย สุปริสุทฺธมิทํ พฺยากรณํ สาวตฺถิยา สุตฺตวิภงฺเคติ ฯ **ราชคเห อุโปสถสํยุตฺเตติ** อิทํ น ภิกฺขเว เอกสฺมึ อาวาเส เทฺว อุโปสถาคารานิ สมฺมนฺนิตพฺพานิ โย สมฺมนฺเนยฺย อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ เอตํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ **วินยาติสาเร ทุกฺกฏนฺติ** น ภิกฺขเว เอกสฺมึ อาวาเส เทฺว อุโปสถาคารานิ สมฺมนฺนิตพฺพานีติ เอตสฺเสว วินยสฺส อติสาเร ทุกฺกฏํ ฯ **จมฺเปยฺยเก วินยวตฺถุสฺมินฺติ** อิทํ อธมฺเมน เจ ภิกฺขเว วคฺคกมฺมํ อกมฺมํ น จ กรณียนฺติ- เอวมาทึ กตฺวา จมฺเปยฺยกฺขนฺธเก อาคตํ วินยวตฺถุํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ **เอกจฺโจ กปฺปตีติ** อิทํ ธมฺมิกํ อาจิณฺณํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ เฉทนเก ปาจิตฺติยนฺติ สุตฺตวิภงฺเค หิ นิสีทนํ นาม สทสํ วุจฺจตีติ อาคตํ ฯ ตสฺมา ทฺวินฺนํ สุคตวิทตฺถีนํ อุปริ ทสาเยว วิทตฺถิมตฺตา ลพฺภติ ฯ ทสาย วินา ตํ ปมาณํ กโรนฺตสฺส อิทํ อาคตเมว โหติ ตํ อติกฺกามยโต เฉทนกํ ปาจิตฺติยนฺติ ตสฺมา กึ อาปชฺชตีติ ปุฏฺโจ เฉทนเก ปาจิตฺติยนฺติ อาห ฯ เฉทนก- สิกฺขาปเท วุตฺตํ ปาจิตฺติยํ อาปชฺชตีติ อตฺโถ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

สมนฺตปาสาทิกาย สํวณฺณนาย
สตฺตสติกกฺขนฺธก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ทฺวิวคฺคสงฺคหา วุตฺตา	**พาวีสติปฺปเภทกา**
ขนฺธกา สาสเน ปญฺจกฺ-	**ขนฺธทุกฺขปฺปหายินา**

ยา เตสํ วณฺณนา เอสา อนฺตรายํ วินา ยถา

สิทฺธา สิชฺฌนฺตุ กลฺยาณา เอวํ อาสาปิ ปาณินนฺติ ฯ

กมฺมกฺขนฺธปริวาสา สมุจฺจยสมถกา

ขุทฺทกวตฺถุกฺขนฺธญฺจ เสนาสนญฺจ ขนฺธกํ

สงฺฆเภทวตฺตกฺขนฺธา ปาฏิโมกฺขญฺจ ขนฺธกํ

ภิกฺขุนี ปญฺจสติกา สตฺตสติกกฺขนฺธกํ ฯ

ปริวาร วณฺณนา

วิสุทฺธปริวารสฺส ปริวาโรติ สาสเน
ธมฺมกฺขนฺธสรีรสฺส ขนฺธกานํ อนนฺตรา
สงฺคหํ โย สมารูฬฺโห ตสฺส ปุพฺพาคตํ นยํ
หิตฺวาทานิ กริสฺสามิ อนุตฺตานตฺถวณฺณนํ ฯ

อุภโตวิภงฺเค โสฬสมหาวารวณฺณนา

ตตฺถ **ยนฺเตน ภควตา ฯ เป ฯ ปญฺญตฺตนฺติอาทินยปฺปวตฺตาย** ตาว ปุจฺฉาย อยํ สงฺเขปตฺโถ โย โส ภควา สาสนสฺส จิรฏฺฐิติกตฺถํ ธมฺมเสนาปตินา สทฺธมฺมคารวพหุมานเวคสมุสฺสิตํ อญฺชลึ สิรสิ ปติฏฺฐเปตฺวา ยาจิโต ทส อตฺถวเส ปฏิจฺจ วินยปญฺญตฺตึ ปญฺญเปสิ ฯ เตน ภควตา ตสฺส ตสฺส สิกฺขาปทสฺส ปญฺญตฺติ-กาลํ ชานตา ตสฺสา ตสฺสา สิกฺขาปทปญฺญตฺติยา ทส อตฺถวเส ปสฺสตา อปิจ ปุพฺเพนิวาสาทีหิ ชานตา ทิพฺเพน จกฺขุนา ปสฺสตา ตีหิ วิชฺชาหิ ฉหิ วาปน อภิญฺญาหิ ชานตา สพฺพตฺถ อปฺปฏิหเตน สมนฺตจกฺขุนา ปสฺสตา สพฺพธมฺมชานนสมตฺถาย ปญฺญาย ชานตา สพฺพสตฺตานํ จกฺขุวิสยาตีตานิ ติโรกุฑฺฑาทิคตานิ จาปิ รูปานิ อติวิสุทฺเธน มํสจกฺขุนา ปสฺสตา อตฺตหิตสาธิกาย สมาธิปทฏฺฐานาย

ปฏิเวธปญฺญาย ชานตา ปรหิตสาธิกาย กรุณาปทฏฺฐานาย เทสนา-
ปญฺญาย ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน ยํ ปฐมํ ปาราชิกํ
ปญฺญตฺตํ ตํ กตฺถ ปญฺญตฺตํ กํ อารพฺภ ปญฺญตฺตํ กิสฺมึ
วตฺถุสฺมึ ปญฺญตฺตํ อตฺถิ ตตฺถ ปญฺญตฺติ ฯ เป ฯ เกนาภฏนฺติ ฯ

ปุจฺฉาวิสฺสชฺชเน ปน **ยนฺเตน ภควตา ชานตา ปสฺสตา อรหตา สมฺมาสมฺพุทฺเธน ปฐมํ ปาราชิกนฺติ** อิทํ เกวลํ ปุจฺฉาย อาคตสฺส อาทิปทสฺส ปจฺจุทฺธรณมตฺตเมว ฯ กตฺถ ปญฺญตฺตนฺติ เวสาลิยา ปญฺญตฺตํ กํ อารพฺภาติ สุทินฺนํ กลนฺทปุตฺตํ อารพฺภาติ-เอวมาทินา ปน นเยน ปุนปิ เอตฺถ เอเกกํ ปทํ ปุจฺฉิตฺวาว วิสฺสชฺชิตํ ฯ **เอกา ปญฺญตฺตีติ** โย ปน ภิกฺขุ เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสเวยฺย ปาราชิโก โหติ อสํวาโสติ อยํ ปญฺญตฺติ เอกา ปญฺญตฺติ ฯ **เทฺว อนุปฺปญฺญตฺติโยติ** อนฺตมโส ติรจฺฉานคตายปีติ จ สิกฺขํ อปจฺจกฺขายาติ จ มกฺกฏิวชฺชีปุตฺตกวตฺถูนํ วเสน วุตฺตา อิมา เทฺว อนุปฺปญฺญตฺติโย ฯ เอตฺตาวตา อตฺถิ ตตฺถ ปญฺญตฺติ อนุปฺปญฺญตฺติ อนุปฺปนฺนปญฺญตฺตีติ อิมิสฺสา ปุจฺฉาย เทฺว โกฏฺฐาสา วิสฺสชฺชิตา โหนฺติ ฯ ตติยํ วิสฺสชฺเชตุํ ปน อนุปฺปนฺนปญฺญตฺติ ตสฺมึ นตฺถีติ วุตฺตํ ฯ อยํ หิ อนุปฺปนฺนปญฺญตฺติ นาม อนุปฺปนฺเน โทเส ปญฺญตฺตา ฯ สา อฏฺฐครุธมฺมวเสน ภิกฺขุนีนํเยว อาคตา อญฺญตฺร นตฺถิ ตสฺมา วุตฺตํ อนุปฺปนฺนปญฺญตฺติ ตสฺมึ นตฺถีติ ฯ **สพฺพตฺถ ปญฺญตฺตีติ** มชฺฌิมเทเส เจว ปจฺจนฺติมชนปเทสุ จ สพฺพตฺถ ปญฺญตฺติ ฯ วินยธรปญฺจเมน คเณ อุปสมฺปทา

คณงฺคณูปาหนา ธุวนหานํ จมฺมตฺถรณนฺติ อิมานิ หิ จตฺตาริ
สิกฺขาปทานิ มชฺฌิมเทเสเยว ปญฺญตฺตานิ ฯ เอตฺเถว เอเตหิ
อาปตฺติ โหติ น ปจฺจนฺติมชนปเทสุ ฯ เสสานิ สพฺพาเนว
สพฺพตฺถ ปญฺญตฺติ นาม ฯ **สาธารณปญฺญตฺตีติ** ภิกฺขูนญฺเจว
ภิกฺขุนีนญฺจ สาธารณปญฺญตฺติ ฯ สุทฺธภิกฺขูนเมว หิ สุทฺธภิกฺขุนีนํ
วา ปญฺญตฺตสิกฺขาปทํ อสาธารณปญฺญตฺติ นาม โหติ ฯ อิทํ
ปน ภิกฺขู อารพฺภ อุปฺปนฺเน วตฺถุสฺมึ ยา ปน ภิกฺขุนี ฉนฺทโส
เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสเวยฺย อนฺตมโส ติรจฺฉานคเตปิ ปาราชิกา
โหติ อสํวาสาติ ภิกฺขุนีนํปิ ปญฺญตฺตํ ฯ วินีตกถามตฺตเมว หิ
ตาสํ นตฺถิ ฯ สิกฺขาปทํ ปน อตฺถิ ฯ เตน วุตฺตํ สาธารณ-
ปญฺญตฺตีติ ฯ อุภโต ปญฺญตฺติยมฺปิ เอเสว นโย ฯ พฺยญฺชนมตฺตเมว
หิ เอตฺถ นานํ ฯ ภิกฺขูนํปิ ภิกฺขุนีนํปิ สาธารณตฺตา สาธารณ-
ปญฺญตฺติ อุภินฺนํปิ ปญฺญตฺตตฺตา อุภโต ปญฺญตฺตีติ ฯ อตฺเถ
ปน เภโท นตฺถิ ฯ **นิทาโนคธนฺติ** ยสฺส สิยา อาปตฺติ โส
อาวิกเรยฺยาติ เอตฺถ สพฺพาปตฺตีนํ อนุปวิฏฺฐตฺตา นิทาโนคธํ
นิทาเน อนุปวิฏฺฐนฺติ อตฺโถ ฯ **ทุติเยน อุทฺเทเสนาติ** นิทาโนคธํ
นิทานปริยาปนฺนมฺปิ สมานํ ตตฺรีเม จตฺตาโร ปาราชิกา ธมฺมาติ-
อาทินา ทุติเยน เนว อุทฺเทเสน อุทฺเทสํ อาคจฺฉติ ฯ **จตุนฺนํ
วิปตฺตีนนฺติ** สีลวิปตฺติอาทีนํ ฯ ปฐมา หิ เทฺว อาปตฺติกฺขนฺธา
สีลวิปตฺติ นาม ฯ อวเสสา ปญฺจ อาจารวิปตฺติ นาม มิจฺฉาทิฏฺฐิ จ
อนฺตคาหิกทิฏฺฐิ จ ทิฏฺฐิวิปตฺติ นาม อาชีวเหตุ ปญฺญตฺตานิ ฉ

สิกฺขาปทานิ อาชีววิปตฺติ นาม ฯ อิติ อิมาสํ จตุนฺนํ วิปตฺตีนํ
อิทํ ปาราชิกํ สีลวิปตฺติ นาม โหติ ฯ **เอเกน สมุฏฺฐาเนนาติ**
ทุวงฺคิเกน เอเกน สมุฏฺฐาเนน ฯ เอตฺถ หิ จิตฺตํ องฺคํ โหติ กาเยน
ปน อาปตฺตึ อาปชฺชติ ฯ เตน วุตฺตํ กายโต จ จิตฺตโต จ
สมุฏฺฐาตีติ ฯ **ทฺวีหิ สมเถหีติ** อาปนฺโนสีติ สมฺมุขา ปุจฺฉิยมาโน
อาม อาปนฺโนมฺหีติ ปฏิชานาติ ฯ ตาวเทว ภณฺฑนกลหวิคฺคหา
วูปสนฺตา โหติ สกฺกา จ โหติ ตํ ปุคฺคลํ อปเนตฺวา อุโปสโถ
วา ปวารณา วา กาตุํ อิติ สมฺมุขาวินเยน จ ปฏิญฺญาตกรเณน
จาติ ทฺวีหิ สมเถหิ สมฺมติ ฯ น จ ตปฺปจฺจยา โกจิ อุปทฺทโว
โหติ ฯ ยํ ปน อุปริ ปญฺญตฺติวคฺเค กตเมน สมเถน สมฺมตีติ
วุตฺตํ ตํ สมถํ โอตาเรตฺวา อนาปตฺติ กาตุํ น สกฺกาติ
อิมมตฺถํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ **ปญฺญตฺติ วินโยติ** โย ปน ภิกฺขูติ-
อาทินา นเยน วุตฺตมาติกา ปญฺญตฺติ วินโยติ อตฺโถ ฯ **วิภตฺตีติ**
ปทภาชนํ วุจฺจติ ฯ **วิภตฺตีติ** วิภงฺคสฺเสตํ นามํ ฯ **อสํวโรติ**
วีติกฺกโม ฯ **สํวโรติ** อวีติกฺกโม ฯ **เยสํ วตฺตตีติ** เยสํ วินยปิฏกํ
จ อฏฺฐกถา จ สพฺพา ปคุณาติ อตฺโถ ฯ **เต ธาเรนฺตีติ** เต
เอตํ ปฐมปาราชิกํ ปาลิโต จ อตฺถโต จ ธาเรนฺติ ฯ น หิ
สกฺกา สพฺพํ วินยปิฏกํ อชานนฺเตน เอตสฺส อตฺโถ ชานิตุนฺติ ฯ
เกนาภฏนฺติ อิทํ ปฐมํ ปาราชิกํ ปาลิวเสน จ อตฺถวเสน จ
ยาวอชฺชตนกาลํ เกน อานีตํ ฯ **ปรมฺปราภฏนฺติ** ปรมฺปราย
อานีตํ ฯ อิทานิ ยาย ปรมฺปราย อานีตํ ตํ ทสฺเสตุํ อุปาลิทาสโก

เจวาติอาทินา นเยน โปราณเกหิ มหาเถเรหิ คาถาโย ฐปิตา ฯ ตตฺถ ยํ วตฺตพฺพํ ตํ นิทานวณฺณนายเมว วุตฺตํ ฯ อิมินา นเยน ทุติยปาราชิกาทีสุ ปุจฺฉาวิสฺสชฺชเนสุปิ วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพติ ฯ

มหาวิภงฺเค ปณฺณตฺติวารวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

อิโต ปรํ เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวนฺโต กติ อาปตฺติโย อาปชฺชตีติ-อาทิปฺปเภโท กตาปตฺติวาโร เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวนฺตสฺส อาปตฺติโย จตุนฺนํ วิปตฺตีนํ กติ วิปตฺติโย ภชนฺตีติอาทิปฺปเภโท วิปตฺติวาโร เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวนฺตสฺส อาปตฺติโย สตฺตนฺนํ อาปตฺติกฺขนฺธานํ กตีหิ อาปตฺติกฺขนฺเธหิ สงฺคหิตาติอาทิปฺปเภโท สงฺคหวาโร เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวนฺตสฺส อาปตฺติโย ฉนฺนํ อาปตฺติสมุฏฺฐานานํ กตีหิ สมุฏฺฐาเนหิ สมุฏฺฐหนฺตีติอาทิปฺปเภโท สมุฏฺฐานวาโร เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวนฺตสฺส อาปตฺติโย จตุนฺนํ อธิกรณานํ กตมํ อธิกรณนฺติ-อาทิปฺปเภโท อธิกรณวาโร เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวนฺตสฺส อาปตฺติโย สตฺตนฺนํ สมถานํ กตีหิ สมเถหิ สมฺมนฺตีติอาทิปฺปเภโท สมถวาโร ตทนนฺตโร สมุจฺจยวาโร จาติ อิเม สตฺต วารา อุตฺตานตฺถา เอว ฯ ตโต ปรํ เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวนปจฺจยา ปาราชิกํ กตฺถ ปญฺญตฺตนฺติ-อาทินา นเยน ปุน ปจฺจยวเสน เอโก ปญฺญตฺติวาโร ตสฺส วเสน ปุริมสทิสาเอว กตาปตฺติวาราทโย สตฺต วาราติ เอวํ อปเรปิ อฏฺฐ วารา วุตฺตา ฯ เตปิ อุตฺตานตฺถา เอว ฯ อิติ ปุริมา อฏฺฐ อิเม อฏฺฐาติ มหาวิภงฺเค โสฬส วารา ทสฺสิตา ฯ ตโต ปรํ เตเนว นเยน ภิกฺขุนีวิภงฺเคปิ โสฬส วารา อาคตาติ เอวมิเม อุภโตวิภงฺเค

ทฺวตฺตึส วารา ปาลินเยเนว เวทิตพฺพา ฯ น เหตฺถ กิญฺจิ ปุพฺเพ อวินิจฺฉิตนฺนาม อตฺถิ ฯ

มหาวิภงฺเค จ ภิกฺขุนีวิภงฺเค จ โสฬสมหาวารวณฺณนา

นิฏฺฐิตา ฯ

สมุฏฺฐานสีส วณฺณนา

ตทนนฺตราย ปน สมุฏฺฐานกถาย ฯ **อนตฺตา อิติ นิจฺฉยาติ** อนตฺตา อิติ วนิจฺฉิตา ฯ **สภาคธมฺมานนฺติ** อนิจฺจาการาทีหิ สภาคานํ สงฺขตธมฺมานํ ฯ **นามมตฺตํ น ญายตีติ** นามมตฺตํปิ น ปญฺญายติ ฯ ทุกฺขหานินฺติ ทุกฺขฆาตกํ[๑] ฯ **ขนฺธกา ยจ[๒] มาติกาติ** ขนฺธกา ยา จ มาติกาติ อตฺโถ ฯ อยเมว วา ปาโฐ ฯ สมุฏฺฐานนิยโต กตนฺติ สมุฏฺฐานํ นิยโต กตํ นิยตกตํ นิยตสมุฏฺฐานนฺติ อตฺโถ ฯ เอเตน ภูตาโรจนโจรีวุฏฺฐาปน อนนุญฺญาตสิกฺขาปทตฺตยสฺส สงฺคโห ปจฺเจตพฺโพ ฯ เอตาเนว หิ ตีณิ สิกฺขาปทานิ นิยตสมุฏฺฐานานิ อญฺเญหิ สทฺธึ อสมฺภินฺนสมุฏฺฐานานิ ฯ **สมฺเภทนิทานญฺจญฺญนฺติ** อญฺญํปิ สมฺเภทญฺจ นิทานญฺจ ตตฺถ สมฺเภทวจเนน สมุฏฺฐาน-สมฺเภทสฺส คหณํ ปจฺเจตพฺพํ ฯ ตานิ หิ ตีณิ สิกฺขาปทานิ ฐเปตฺวา เสสานิ สมฺภินฺนสมุฏฺฐานานิ ฯ นิทานวจเนน สิกฺขาปทานํ ปญฺญตฺตปฺ-ปเทสสงฺขาตํ นิทานํ ปจฺเจตพฺพํ ฯ **สุตฺเต ทิสฺสนฺติ อุปรีติ** สิกฺขาปทานํ สมุฏฺฐานนิยโม สมฺเภโท นิทานนฺติ อิมานิ ตีณิ สุตฺตมฺหิ เอว ทิสฺสนฺติ ปญฺญายนฺตีติ อตฺโถ ฯ ตตฺถ **เอเกน สมุฏฺฐาเนน สมุฏฺฐาติ กายโต จ จิตฺตโต จาติอาทิมฺหิ** ตาว ปุริมนเย

๑. ทุกฺขฆาฏนนฺติปิ ฯ ๒. ยา จาติ ปาลิ ฯ

สมุฏฺฐานนิยโม จ สมฺเภโท จ ทิสฺสติ ฯ อิตรํ ปน นิทานํ นาม

เวสาลิยา ราชคเห　　สาวตฺถิยา จ อาฬวิยา

โกสมฺพิยา จ สกฺเกสุ　　ภคฺเคสุ จ ปญฺญตฺตาติ

เอวํ อุปริ ทิสฺสติ ฯ ปรโต อาคเต สุตฺเต ทิสฺสตีติ เวทิตพฺพํ ฯ วิภงฺเค ทฺวีสูติ คาถาย อยมตฺโถ ยํ สิกฺขาปทํ ทฺวีสุ วิภงฺเคสุ ปญฺญตฺตํ อุโปสถทิวเส ภิกฺขู จ ภิกฺขุนิโย จ อุทฺทิสนฺติ ตสฺส ยถาญายํ สมุฏฺฐานํ ปวกฺขามิ ตํ เม สุณาถาติ ฯ **สญฺจริตฺตานุภาสญฺจาติ** สญฺจริตฺตญฺจ สมนุภาสนญฺจ ฯ **อติเรกญฺจ จีวรนฺติ** อติเรกจีวรํ กฐินนฺติ อตฺโถ ฯ **โลมานิ ปทโส ธมฺโมติ** เอฬกโลมานิ เจว ปทโส ธมฺโม จ ฯ **ภูตสํวิธาเนน** จาติ ภูตาโรจนญฺจ สํวิทหิตฺวา อทฺธานปฏิปชฺชนญฺจ ฯ **เถยฺยเทสนโจริญฺจาติ** เถยฺยสตฺโถ จ ฉตฺตปาณิสฺส อคิลานสฺส ธมฺมเทสนา จ โจรีวุฏฺฐาปนญฺจ ฯ **อนนุญฺญาตาย เตรสาติ** มาตาปิตุสามิเกหิ อนนุญฺญาตาย สทฺธึ อิมานิ เตรส สมุฏฺฐานานิ โหนฺติ ฯ **สทิสา อิธ ทิสฺสเรติ** อิธ อุภโตวิภงฺเค เอเตสุ เตรสสุ สมุฏฺฐาเนสุ เอเกกสฺมึ อญฺญานิปิ สทิสานิ สมุฏฺฐานานิ ทิสฺสนฺติ ฯ

อิทานิ ตานิ ทสฺเสตุํ เมถุนํ สุกฺกสํสคฺโคติอาทิ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ **เมถุนนฺติ** อิทนฺตาว ปฐมปาราชิกํ นาม เอกํ สมุฏฺฐานสีสํ ฯ เสสานิ เตน สทิสานิ ฯ ตตฺถ **สุกฺกสํสคฺโคติ** สุกฺกวิสฏฺฐิ เจว กายสํสคฺโค จ ฯ อนิยตา ปฐมิกาติ ปฐมํ อนิยตสิกฺขาปทํ ฯ ปุพฺพูปปริปาจิตาติ ชานํ ปุพฺพูปคตํ ภิกฺขุนฺติ สิกฺขาปทญฺจ ภิกฺขุนี-

ปริปาจิตปิณฺฑปาตสิกฺขาปทญฺจ ฯ **รโห ภิกฺขุนิยา สหาติ** ภิกฺขุนิยา สทฺธึ รโห นิสชฺชสิกฺขาปทญฺจ ฯ **สโภชเน รโห เทฺว จาติ** สโภชเน กุเล อนูปขชฺช นิสชฺชสิกฺขาปทญฺจ เทฺว รโห นิสชฺชสิกฺขาปทานิ จ ฯ **องฺคุลิอุทเก หสนฺติ** องฺคุลิปโฏทกญฺจ อุทเก หสฺสธมฺมสิกฺขาปทญฺจ ฯ **ปหาเร อุคฺคิเร เจวาติ** ปหารทานสิกฺขาปทญฺจ ตลสตฺติกอุคฺคิรณ-สิกฺขาปทญฺจ ฯ **เตปญฺญาสา จ เสขิยาติ** ปริมณฺฑลนิวาสนาทีนิ ขุทฺทกวณฺณนาวสาเน วุตฺตานิ

ปริมณฺฑลกา เทฺวปิ สุปฺปฏิจฺฉนฺนกา ทุเว
สุสํวุตา ทุเว เจว เทฺว จ โอกฺขิตฺตจกฺขุกา
อุกฺขิตฺตกายกา ทุเว เทฺว จ กายปฺปจาลิกา
พาหุปฺปจาลิกา เทฺว จ เทฺว จ สีสปฺปจาลิกา
ขมฺภยา ทุเว วุตฺตา จ เทฺว จ โอคุณฺฐิตาปิ จ
อุกฺกุฏิกา จ ปลฺลตฺถิ สกฺกจฺจํ ปตฺตสญฺญิตา
สมสูปสมติตฺตญฺจ สกฺกจฺจํปิ จ ภุญฺชิสฺส
ภุญฺชิสฺส ปตฺตสญฺญี จ สปทานญฺจ ภุญฺชิสฺส
ภุญฺชิสฺส สมสูปกํ ถูปิกโต พฺยญฺชนานิ จ
น จ อุชฺฌา น กวฬํ มณฺฑลญฺจ อนาหตํ
สพฺพหตฺถอุกฺเขปญฺจ อวจฺเฉทาวคณฺฑกํ
นิธูนํ สิตฺถการญฺจ นิจฺฉารญฺจ จปุจปุ
สุรุญฺจ หตฺถนิลฺเลหํ ปตฺตนิลฺเลหโอฏฺฐกํ
สามิเสน สสิตฺเถน ฐิโต จ หริเตปิ จ

อุทเก จาปิ นิสีทิตฺวา ตโย ปณฺณาสกา อิเม

อิติ อิมานิ เตปณฺณาส เสขิยสิกฺขาปทานิ จ ฯ

อธกฺขคามาวสฺสุตาติ ภิกฺขุนีนํ อธกฺขกสิกฺขาปทํ คามนฺตรคมนํ อวสฺสุตาย อวสฺสุตสฺส หตฺถโต ขาทนียคหณสิกฺขาปทญฺจ ฯ **ตล-มตฺถญฺจ สุทฺธิกาติ** ตลฆาฏกํ ชตุมตฺถกํ อุทกสุทฺธิกา สาทิยนญฺจ ฯ **วสฺสํ วุตฺถา จ โอวาทนฺติ** วสฺสํ วุตฺถา ฉ ปญฺจ โยชนานีติ สิกฺขาปทญฺจ โอวาทาย อคมนสิกฺขาปทญฺจ ฯ **นานุพนฺเธ ปวตฺตินินฺติ** วุฏฺฐาปิตปวตฺตนนานุพนฺธสิกฺขาปเทน สห ฉสตฺตติ โหนฺติ ฯ **อิเม สิกฺขาติ** อิมา สิกฺขาโย ฯ ลิงฺควิปริยาโย กโต ฯ **กายมานสิกา กตาติ** กายจิตฺตสมุฏฺฐานิกา กตา ฯ

อทินฺนนฺติ อิทํ ตาว อทินฺนาทานนฺติ วา ทุติยปาราชิกนฺติ วา เอกํ สมุฏฺฐานสีสํ ฯ เสสานิ เตน สทิสานิ ฯ ตตฺถ **วิคฺคหุตฺตรินฺติ** มนุสฺสวิคฺคหอุตฺตริมนุสฺสธมฺมสิกฺขาปทานิ ฯ **ทุฏฺฐุลฺลา อตฺตกามินนฺติ** ทุฏฺฐุลฺลวาจอตฺตกามปาริจริยสิกฺขาปทานิ ฯ **อมูลา อญฺญภาคิยาติ** เทฺว ทุฏฺฐโทสสิกฺขาปทานิ ฯ **อนิยตา ทุติยิกาติ** ทุติยํ อนิยต-สิกฺขาปทํ ฯ **อจฺฉินฺเท ปริณามเนติ** สามํ จีวรํ ทตฺวา อจฺฉินฺทนญฺจ สงฺฆิกลาภสฺส อตฺตโน ปริณามนญฺจ ฯ **มุสาโอมสเปสุณาติ** มุสา-วาโท จ โอมสวาโท จ ภิกฺขุเปสุญฺญญฺจ ฯ **ทุฏฺฐุลฺลา ปฐวี-ขเณติ** ทุฏฺฐุลฺลาปตฺติอาโรจนญฺจ ปฐวีขณนญฺจ ฯ **ภูตํ อญฺญาย อุชฺฌเปติ** ภูตคาม อญฺญวาทก อุชฺฌาปนกสิกฺขาปทานิ ฯ **นิกฺกฑฺฒนํ สิญฺจนญฺจาติ** วิหารโต นิกฺกฑฺฒนญฺจ อุทเกน ติณาทิสิญฺจนญฺจ ฯ

อามิสเหตุ ภุตฺตาวีติ อามิสเหตุ ภิกฺขุนิโย โอวทนฺตีติ สิกฺขาปทญฺจ ภุตฺตาวี อนติริตฺเตน ขาทนียาทินา ปวารณสิกฺขาปทญฺจ ฯ **เอหิ อนาทริ ภึสาติ** เอหาวุโส คามํ วาติ สิกฺขาปทญฺจ อนาทริยญฺจ ภิกฺขุภึสาปนญฺจ ฯ **อปนิเธ จ ชีวิตนฺติ** ปตฺตาทีนํ อปนิธาน-สิกฺขาปทญฺจ สญฺจิจฺจ ปาณํ ชีวิตา โวโรปนญฺจ ฯ **ชานํ สปฺปาณกํ กมฺมนฺติ** ชานํ สปฺปาณกอุทกสิกฺขาปทญฺจ ปุน กมฺมาย อุกฺ-โกฏนญฺจ ฯ **อูนสํวาสนาสนาติ** อูนวีสติวสฺสสิกฺขาปทญฺจ อุกฺขิตฺตเกน สทฺธึ สํวาสสิกฺขาปทญฺจ นาสิตกสามเณรสมฺโภคสิกฺขาปทญฺจ ฯ **สห-ธมฺมิกวิเลขาติ** สหธมฺมิกํ วุจฺจมานสิกฺขาปทญฺจ วิเลขาย สํวตฺตนฺตีติ อาคตสิกฺขาปทญฺจ ฯ **โมโห อมูลเกน จาติ** โมหนเก ปาจิตฺติย-สิกฺขาปทญฺจ อมูลเกน สงฺฆาทิเสเสน อนุทฺธํสนสิกฺขาปทญฺจ ฯ **กุกฺกุจฺจํ จีวรํ ทตฺวาติ** กุกฺกุจฺจอุปฺปาทนญฺจ ธมฺมิกานํ กมฺมานํ ฉนฺทํ ทตฺวา ขิยฺยนญฺจ จีวรํ ทตฺวา ขิยฺยนญฺจ ฯ **ปริณาเมยฺย ปุคฺคเลติ** สงฺฆิกํ ลาภํ ปุคฺคลสฺส ปริณามสิกฺขาปทญฺจ ฯ **กินฺเต อกาลอจฺฉินฺเทติ** กินฺเต อยฺเย เอโส ปุริสปุคฺคโล กริสฺสตีติ อาคตสิกฺขาปทญฺจ อกาลจีวรํ กาลจีวรนฺติ อธิฏฺฐหิตฺวา ภาชาปน-สิกฺขาปทญฺจ ภิกฺขุนิยา สทฺธึ จีวรํ ปริวตฺเตตฺวา อจฺฉินฺทน-สิกฺขาปทญฺจ ฯ **ทุคฺคหิ นิรเยน จาติ** ทุคฺคหิเตน ทุปฺปธาริเตน ปรํ อุชฺฌาปนสิกฺขาปทญฺจ นิรเยน วา พฺรหฺมจริเยน วา อภิสปน-สิกฺขาปทญฺจ ฯ **คณํ วิภงฺคํ ทุพฺพลนฺติ** คณสฺส จีวรลาภนฺตรายํ กเรยฺยาติ จ ธมฺมิกจีวรวิภงฺคํ ปฏิพาเหยฺยาติ จ ทุพฺพลจีวรปจฺจาสาย

จีวรกาลสมยํ อติกฺกเมยฺยาติ จ วุตฺตสิกฺขาปทานิ ฯ **กฐินาผาสุ-ปสฺสยนฺติ** ธมฺมิกํ กฐินุทฺธารํ ปฏิพาเหยฺย ภิกฺขุนิยา สญฺจิจฺจ อผาสุกํ กเรยฺย ภิกฺขุนิยา อุปสฺสยํ ทตฺวา กุปิตา อนตฺตมนา นิกฺกฑฺเฒยฺย วาติ วุตฺตสิกฺขาปทานิ ฯ **อกฺโกสจณฺฑี มจฺฉรีติ** ภิกฺขุํ อกฺโกเสยฺย วา ปริภาเสยฺย วา จณฺฑิกตา คณํ ปริภาเสยฺย กุลมจฺฉรินี อสฺสาติ วุตฺตสิกฺขาปทานิ ฯ **คพฺภินี จ ปายนฺติยาติ** คพฺภินึ วุฏฺฐาเปยฺย ปายนฺตึ วุฏฺฐาเปยฺยาติ วุตฺตสิกฺขาปทานิ ฯ **เทฺว วสฺสา สิกฺขา สงฺเฆนาติ** เทฺว วสฺสานิ ฉสุ ธมฺเมสุ อสิกฺขิตสิกฺขํ สิกฺขมานํ วุฏฺฐาเปยฺย สิกฺขิตสิกฺขํ สิกฺขมานํ สงฺเฆน อสมฺมตํ วุฏฺฐาเปยฺยาติ วุตฺตสิกฺขาปทานิ ฯ **ตโย เจว คิหิคตาติ** อูนทฺวาทสวสฺสํ คิหิคตํ ปริปุณฺณทฺวาทสวสฺสํ คิหิคตํ เทฺว วสฺสานิ ฉสุ ธมฺเมสุ อสิกฺขิตสิกฺขํ เทฺว วสฺสานิ สิกฺขิตสิกฺขํ สงฺเฆน อสมฺมตนฺติ วุตฺตสิกฺขาปทานิ ฯ กุมารีภูตา ติสฺโส จาติ อูนวีสติวสฺสํ กุมารีภูตนฺติอาทินา นเยน วุตฺตา ติสฺโส ฯ **อูนทฺวาทสสมฺมตาติ** อูน-ทฺวาทสวสฺสา วุฏฺฐาเปยฺย ปริปุณฺณทฺวาทสวสฺสา สงฺเฆน อสมฺมตา วุฏฺฐาเปยฺยาติ วุตฺตสิกฺขาปทฑฺวยํ ฯ **อลนฺตาว โสกาวสฺสนฺติ** อลนฺตาว เต อยฺเย วุฏฺฐาปิเตนาติ จ จณฺฑึ โสกาวสฺสํสิกฺขมานํ วุฏฺฐาเปยฺยาติ จ วุตฺตสิกฺขาปทฑฺวยํ ฯ **ฉนฺทา อนุวสฺสา จ เทฺวติ** ปาริวาสิยฉนฺท-ทาเนน สิกฺขมานํ วุฏฺฐาเปยฺย อนุวสฺสํ วุฏฺฐาเปยฺย เอกวสฺสํ เทฺว วุฏฺฐาเปยฺยาติ วุตฺตสิกฺขาปทตฺตยํ ฯ **สมุฏฺฐานา ติกา กตาติ** ติกสมุฏฺฐานา กตา ฯ

สญฺจริ กุฏิ วิหาโรติ สญฺจริตฺตํ สญฺญาจิกาย กุฏิกรณํ มหลฺลกวิหารกรณญฺจ ฯ **โธวนญฺจ ปฏิคฺคโหติ** อญฺญาติกาย ภิกฺขุนิยา ปุราณจีวรํ โธวาปนญฺจ จีวรปฏิคฺคหณญฺจ ฯ **วิญฺญตฺตุตฺตริ อภิหฏฺฐุนฺติ** อญฺญาตกํ คหปตึ จีวรวิญฺญาปนํ ตทุตฺตริสาทิยน- สิกฺขาปทญฺจ ฯ **อุภินฺนํ ทูตเกน จาติ** จีวรเจตาปนํ อุปกฺขฏํ โหตีติ อาคตสิกฺขาปททฺวยญฺจ ทูเตน จีวรเจตาปนปหิตสิกฺขาปทญฺจ ฯ **โกสิยา สุทฺธเทฺวภาคา ฉพฺพสฺสานิ นิสีทนนฺติ** โกสิยมิสฺสกํ สนฺถตนฺติอาทีนิ ปญฺจ สิกฺขาปทานิ ฯ **ริญฺจนฺติ รูปิกา เจวาติ** วิภงฺเค ริญฺจนฺติ อุทฺเทสนฺติ อาคตํ เอฬกโลมโธวาปนํ รูปิยปฏิคฺคหณสิกฺขา- ปทญฺจ ฯ **อุโภ นานปฺปการกาติ** รูปิยสํโวหารกยวิกฺกยสิกฺขาปท- ทฺวยญฺจ ฯ **อูนพนฺธนวสฺสิกาติ** อูนปญฺจพนฺธนปตฺตสิกฺขาปทญฺจ วสฺสิกสาฏิกสิกฺขาปทญฺจ ฯ **สุตฺตํ วิกปฺปเนน จาติ** สุตฺตํ วิญฺญาเปตฺวา จีวรวายาปนญฺจ ตนฺตวาเย อุปสงฺกมิตฺวา จีวเร วิกปฺปาปชฺชนญฺจ ฯ **ทฺวารทานสิพฺพินี จาติ** ยาว ทฺวารโกสา อคฺคลฏฺฐปนาย อญฺญาติกาย ภิกฺขุนิยา จีวรํ ทเทยฺย จีวรํ สิพฺเพยฺยาติ วุตฺตสิกฺขา- ปทตฺตยํ ฯ **ปูวปจฺจยโชติ จาติ** ปูเวหิ วา มนฺเถหิ วา อภิหฏฺฐุํ ปวารณ- สิกฺขาปทํ จาตุมฺมาสปฺปจฺจยปวารณโชติสมาทหนสิกฺขาปทานิ จ ฯ **รตนํ สูจิ มญฺโจ จ ตูลํ นิสีทนกณฺฑุ จ วสฺสิกา จ สุคเตนาติ** รตนสิกฺขาปทญฺเจว สูจิฆรสิกฺขาปทาทีนิ จ สตฺต สิกฺขาปทานิ ฯ **วิญฺญตฺติ อญฺญเจตาปนา เทฺว สงฺฆิกา มหาชนิกา เทฺว ปุคฺคลา ลหุกา ครูติ** ยา ปน ภิกฺขุนี อญฺญํ วิญฺญาเปตฺวา อญฺญํ

วิญฺญาเปยฺยาติอาทีนิ นว สิกฺขาปฺทานิ ฯ **เทฺว วิฆาสา สาฏิกา จาติ** อุจฺจารํ วา ปสฺสาวํ วา สงฺการํ วา วิฆาสํ วา ติโรกุฑฺเฑ วา ติโรปาการ วา ฉฑฺเฑยฺย วา ฉฑฺฑาเปยฺย วา หริเต ฉฑฺเฑยฺย วา ฉฑฺฑาเปยฺย วาติ เอวํ วุตฺตานิ เทฺว วิฆาสสิกฺขาปทานิ จ อุทกสาฏิกสิกฺขาปทญฺจ ฯ **สมณจีวเรน จาติ** สมณจีวรํ ทเทยฺยาติ อิทเมตํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ

เภทานุวตฺตทุพฺพจทูสทุฏฺฐุลฺลทิฏฺฐิ จาติ สงฺฆเภทานุวตฺตก- ทุพฺพจ กุลทูสก ทุฏฺฐุลฺลาปตฺติปฏิจฺฉาทน ทิฏฺฐิ อปฺปฏินิสฺสชฺชน สิกฺขา- ปทานิ ฯ **ฉนฺทํ อุชฺชคฺฆิกา เทฺว จาติ** ฉนฺทํ อทตฺวา คมนสิกฺขาปทํ อุชฺชคฺฆิกาย อนฺตรฆเร คมนนิสีทนสิกฺขาปททฺวยํ จ ฯ **เทฺวปฺปสทฺทาติ** อปฺปสทฺโท อนฺตรฆเร คมิสฺสามิ นิสีทิสฺสามีติ สิกฺขาปททฺวยํ จ ฯ **น พฺยาหเรติ** น สกวเฬน มุเขน พฺยาหริสฺสามีติ สิกฺขาปทํ ฯ **ฉมา นีจาสเน ฐานํ ปจฺฉโต อุปฺปเถน จาติ** ฉมายํ นิสีทิตฺวา นีเจ อาสเน นิสีทิตฺวา ฐิเตน นิสินฺนสฺส ปจฺฉโต คจฺฉนฺเตน ปุรโต คจฺฉนฺตสฺส อุปฺปเถน คจฺฉนฺเตน ปเถน คจฺฉนฺตสฺส ธมฺมเทสนสิกฺขาปทานิ ฯ **วชฺชานุวตฺติ คหณาติ** วชฺชปฏิจฺฉาทน- อุกฺขิตฺตานุวตฺตน หตฺถคหณาทิสงฺขาตานิ ตีณิ ปาราชิกานิ ฯ **โอสาเร ปจฺจาจิกฺขนาติ** อนปโลเกตฺวา การกสงฺฆํ อนญฺญาย คณสฺส ฉนฺทํ โอสาเรยฺยาติ จ พุทฺธํ ปจฺจาจิกฺขามีติ จ วุตฺตสิกฺขาปททฺวยํ ฯ **กสฺมึ สํสฏฺฐา เทฺว วธีติ** กิสฺมิญฺจิเทว อธิกรเณ ปจฺฉากตาติ จ ภิกฺขุนิโย ปเนว สํสฏฺฐา วิหรนฺตีติ จ ยา ปน ภิกฺขุนี เอวํ

วเทยฺย สํสฏฺฐาว อยฺเย ตุมฺเห วิหรถาติ จ อตฺตานํ วธิตฺวา วธิตฺวา โรเทยฺยาติ จ วุตฺตสิกฺขาปทานิ ฯ **วิสิพฺเพ ทุกฺขิตาย จาติ** ภิกฺขุนิยา จีวรํ วิสิพฺเพตฺวา วา วิสิพฺพาเปตฺวา วาติ จ ทุกฺขิตํ สหชีวินินฺติ จ วุตฺตสิกฺขาปททฺวยํ ฯ **ปุน สํสฏฺฐา น วูปสเมติ** สํสฏฺฐา วิหเรยฺย คหปตินา วา คหปติปุตฺเตน วาติ เอวํ ปุน วุตฺตํ สํสฏฺฐสิกฺขาปทญฺจ เอหยฺเย อิมํ อธิกรณํ วูปสเมหีติ วุจฺจมานา สาธูติ ปฏิสฺสุณิตฺวา สา ปจฺฉา อนนฺตรายิกินี เนว วูปสเมยฺยาติ วุตฺตสิกฺขาปทญฺจ ฯ **อารามญฺจ ปวารณาติ** ชานํ สภิกฺขุกํ อารามํ อนาปุจฺฉา ปวิเสยฺยาติ จ อุภโตสงฺเฆ ตีหิ ฐาเนหิ น ปวาเรยฺยาติ จ วุตฺตสิกฺขาปททฺวยํ ฯ **อนฺวฑฺฒมาสํ สหชีวินี เทฺวติ** อนฺวฑฺฒมาสํ ภิกฺขุนิยา ภิกฺขุสงฺฆโต เทฺว ธมฺมา ปจฺจาสีสิตพฺพาติ วุตฺตสิกฺขาปทญฺจ สหชีวินึ วุฏฺฐาเปตฺวา เทฺว วสฺสานิ เนว อนุคฺคเหยฺย สหชีวินึ วุฏฺฐาเปตฺวา เนว วูปกาเสยฺยาติ วุตฺตสิกฺขาปททฺวยญฺจ ฯ **จีวรํ อนุพนฺธนาติ** สเจ เม ตฺวํ อยฺเย จีวรํ ทสฺสสิ เอวาหนฺตํ วุฏฺฐาเปสฺสามีติ จ สเจ มํ ตฺวํ อยฺเย เทฺว วสฺสานิ อนุพนฺธิสฺสสิ เอวาหนฺตํ วุฏฺฐาเปสฺสามีติ จ วุตฺตสิกฺขาปททฺวยํ ฯ สตฺตตฺตึส อิเม ธมฺมา ฯ

อุพฺภตํ กถินํ ตีณีติ นิฏฺฐิตจีวรสฺมึ ภิกฺขุนา อุพฺภตสฺมึ กฐิเนติ วุตฺตานิ อาทิโต จ ตีณิ สิกฺขาปทานิ ฯ **ปฐมํ ปตฺตเภสชฺชนฺติ** ทสาหปรมํ อติเรกปตฺโตติ วุตฺตปฐมปตฺตสิกฺขาปทญฺจ ปฏิสายนียานิ เภสชฺชานีติ วุตฺตสิกฺขาปทญฺจ ฯ **อจฺเจกญฺจาปิ สาสงฺกนฺติ** อจฺเจก-

จีวรสิกฺขาปทญฺจ ตทนนฺตรเมว สาสงฺกสิกฺขาปทญฺจ ฯ **ปกฺกมนฺเตน วา ทุเวติ** ตํ ปกฺกมนฺโต เนว อุทฺธเรยฺยาติ ภูตคามวคฺเค วุตฺต-สิกฺขาปททฺวยํ ฯ **อุปสฺสยํ ปรมฺปราติ** ภิกฺขุนีอุปสฺสยํ คนฺตฺวา ภิกฺขุนิโย โอวเทยฺยาติ จ ปรมฺปรโภชเน ปาจิตฺติยนฺติ จ วุตฺตสิกฺขา-ปททฺวยญฺจ ฯ **อนติริตฺตํ นิมนฺตนาติ** อนติริตฺตํ ขาทนียํ วา โภชนียํ วาติ จ นิมนฺติโต สภตฺโต สมาโนติ จ วุตฺตสิกฺขาปททฺวยํ ฯ **วิกปฺปํ รญฺโญ วิกาเลติ** สามํ จีวรํ วิกปฺเปตฺวาติ จ รญฺโญ ขตฺติยสฺสาติ จ วิกาเล คามํ ปวิเสยฺยาติ จ วุตฺตสิกฺขาปทตฺตยํ ฯ **โวสาสารญฺญเกน จาติ** โวสาสมานรูปา ฐิตาติ จ ตถารูเปสุ อารญฺญเกสุ เสนาสเนสุ ปุพฺเพ อปฺปฏิสํวิทิตนฺติ จ วุตฺตสิกฺขาปททฺวยํ ฯ **อุสฺสูยา สนฺนิจยญฺจาติ** อุสฺสูยวาทิกาติ จ ปตฺตสนฺนิจยํ กเรยฺยาติ จ วุตฺตสิกฺขาปททฺวยํ ฯ **ปุเร ปจฺฉา วิกาเล จาติ** ยา ปน ภิกฺขุนี ปุเรภตฺตํ กุลานิ อุปสงฺกมิตฺวาติ จ ปจฺฉาภตฺตํ กุลานิ อุปสงฺกมิตฺวาติ จ ยา ปน ภิกฺขุนี วิกาเล กุลานิ อุปสงฺกมิตฺวาติ จ วุตฺตสิกฺขาปทตฺตยํ ฯ **ปญฺจาหิกา สงฺกมนีติ** ปญฺจาหิกํ สงฺฆาฏิวารํ อติกฺกเมยฺยาติ จ จีวรํ สงฺกมนิยํ ธาเรยฺยาติ จ วุตฺตสิกฺขาปททฺวยํ ฯ **เทฺวปิ อาวสเถน จาติ** อาวสถจีวรํ อนิสฺสชฺชิตฺวา ปริภุญฺเชยฺย อาวสถํ อนิสฺสชฺชิตฺวา จาริกํ ปกฺกเมยฺยาติ เอวํ อาวสเถน สทฺธึ วุตฺต-สิกฺขาปทานิ จ เทฺว ฯ **ปสาเข อาสเน เจวาติ** ปสาเข ชาตํ คณฺฑํ วาติ จ ภิกฺขุสฺส ปุรโต อนาปุจฺฉา อาสเน นิสีเทยฺยาติ จ วุตฺตสิกฺขาปททฺวยํ ฯ ตึสเอกูนกา อิเม ฯ

เอฬกโลมา เทฺว เสยฺยาติ เอฬกโลมสิกฺขาปทญฺเจว เทฺว จ สหเสยฺยสิกฺขาปทานิ ฯ **อาหจฺจปิณฺฑโภชนนฺติ** อาหจฺจปาทก-สิกฺขาปทญฺจ อาวสถปิณฺฑโภชนสิกฺขาปทญฺจ ฯ **คณวิกาลสนฺนิธีติ** คณโภชนวิกาลโภชนสนฺนิธิการกสิกฺขาปทตฺตยํ ฯ **ทนฺตโปเณน-เจลกาติ** ทนฺตโปณสิกฺขาปทญฺจ อเจลกสิกฺขาปทญฺจ ฯ **อุยฺยุตฺตํ วเส อุยฺโยธีติ** อุยฺยุตฺตํ เสนํ ทสฺสนาย คจฺเฉยฺย เสนาย วเสยฺย อุยฺโยธิกํ วา ฯ เป ฯ อนีกทสฺสนํ วา คจฺเฉยฺยาติ วุตฺตสิกฺขาปทตฺตยํ ฯ **สุรา โอเรน นหายนาติ** สุราปานสิกฺขาปทญฺจ โอเรนฑฺฒมาสํ นหาน-สิกฺขาปทญฺจ ฯ **ทุพฺพณฺเณ เทฺว เทสนิกาติ** ติณฺณํ ทุพฺพณฺณ-กรณานนฺติ วุตฺตสิกฺขาปทญฺจ วุตฺตาวเสสํ ปาฏิเทสนียทฺวยญฺจ ฯ **ลสุณุตฺติฏฺเฐ นจฺจนาติ** ลสุณสิกฺขาปทญฺจ ภิกฺขุสฺส ภุญฺชนฺตสฺส ปานีเยน วา วิธูปเนน วา อุปติฏฺเฐยฺยาติ วุตฺตสิกฺขาปทญฺจ นจฺจํ วา คีตํ วา วาทิตํ วา ทสฺสนาย คจฺเฉยฺยาติ วุตฺตสิกฺขาปทญฺจ ฯ อิโต ปรํ ปาลึ วิรชฺฌิตฺวา ลิขนฺติ ฯ ยถา ปน อตฺถํ วณฺณยาม เอวเมตฺถ อนุกฺกโม เวทิตพฺโพ ฯ นหานํ อตฺถรณํ เสยฺยาติ นคฺคา นหาเยยฺยุํ เอกตฺถรณปาปุรณา ตุวฏฺเฏยฺยุํ เอกมญฺเจ ตุวฏฺเฏยฺยุนฺติ วุตฺตสิกฺขาปทตฺตยํ ฯ **อนฺโตรฏฺเฐ ตถา พหีติ** อนฺโตรฏฺเฐ สาสงฺกสมฺมเต ติโรรฏฺเฐ สาสงฺกสมฺมเตติ วุตฺตสิกฺขาปททฺวยํ ฯ **อนฺโตวสฺสํ จิตฺตาคารนฺติ** อนฺโตวสฺสํ จาริกํ ปกฺกเมยฺย ราชาคารํ วา จิตฺตาคารํ วา ฯ เป ฯ โปกฺขรณึ วา ทสฺสนาย คจฺเฉยฺยาติ จ วุตฺตสิกฺขาปททฺวยํ ฯ **อาสนฺทิ สุตฺตกนฺตนาติ** อาสนฺทึ วา ปลฺลงฺกํ

วา ปริภุญฺเชยฺย สุตฺตํ กนฺเตยฺยาติ วุตฺตสิกฺขาปททฺวยํ ฯ **เวยฺยาวจฺจํ สหตฺถา จาติ** คิหิเวยฺยาวจฺจํ กเรยฺย อาคาริกสฺส วา ปริพฺพาชกสฺส วา ปริพฺพาชิกาย วา สหตฺถา ขาทนียํ วา โภชนียํ วา ทเทยฺยาติ วุตฺตสิกฺขาปททฺวยํ ฯ **อภิกฺขุกาวาเสน จาติ** อภิกฺขุเก อาวาเส วสฺสํ วเสยฺยาติ อิทเมตํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ **ฉตฺตํ ยานญฺจ สงฺฆาณินฺติ** ฉตฺตุปาหนํ ธาเรยฺย ยาเนน ยาเยยฺย สงฺฆาณึ ธาเรยฺยาติ วุตฺตสิกฺขาปทตฺตยํ ฯ **อลงฺการํ คนฺธวาสิตนฺติ** อิตฺถาลงฺการํ ธาเรยฺย คนฺธวณฺณเกน นหาเยยฺย วาสิตเกน ปิญฺญาเกน นหาเยยฺยาติ วุตฺตสิกฺขาปทตฺตยํ ฯ ภิกฺขุนีติอาทินา ภิกฺขุนิยา อุมฺมทฺทาเปยฺยาติอาทีนิ จตฺตาร สิกฺขาปทานิ วุตฺตานิ ฯ **อสงฺกจฺฉิกา อาปตฺตีติ** อสงฺกจฺฉิกา คามํ ปวิเสยฺย ปาจิตฺติยนฺติ เอวํ วุตฺตา อาปตฺติ ฯ **จตฺตารีสา จตฺตฺตรีติ** เอตานิ สพฺพานิ จตุจตฺตาฬีส สิกฺขาปทานิ ฯ **กาเยน น วาจาจิตฺเตน กายจิตฺเตน น วาจโตติ** กาเยน เจว กายจิตฺเตน จ สมุฏฺฐหนฺติ น วาจาจิตฺเตน น วาจโตติ อตฺโถ ฯ **ทฺวิสมุฏฺฐานิกา สพฺเพ สมา เอฬกโลมกาติ** อิทํ อุตฺตานตฺถเมว ฯ

ปทญฺญตฺร อสมฺมตาติ ปทโส ธมฺมํ มาตุคามสฺส อุตฺตรึ ฉปฺปญฺจวาจาหิ ธมฺมํ เทเสยฺย อญฺญตฺร วิญฺญุนา ปุริสวิคฺคเหน อสมฺมโต ภิกฺขุนิโย โอวเทยฺยาติ วุตฺตสิกฺขาปทตฺตยํ ฯ **ตถา อตฺถงฺคเตน จาติ** อตฺถงฺคเต สุริเย โอวเทยฺยาติ อิทเมตํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ **ติรจฺฉานวิชฺชา เทฺวติ** ติรจฺฉานวิชฺชํ ปริยาปุเณยฺย

ติรจฺฉานวิชฺชํ วาเจยฺยาติ เอวํ วุตฺตสิกฺขาปททฺวยํ ฯ **อโนกาเส จ ปุจฺฉนาติ** อโนกาสกตภิกฺขุํ ปญฺหํ ปุจฺเฉยฺยาติ อิทเมตํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ

อทฺธานนาวํ ปณีตนฺติ ภิกฺขุนิยา สทฺธึ สํวิธาย เอกทฺธานมคฺคํ ปฏิปชฺเชยฺย เอกํ นาวํ อภิรูเหยฺย ปณีตโภชนานิ อคิลาโน อตฺตโน อตฺถาย วิญฺญาเปตฺวา ภุญฺเชยฺยาติ วุตฺตสิกฺขาปทตฺตยํ ฯ **มาตุคาเมน สงฺฆเรติ** มาตุคาเมน สทฺธึ สํวิธาย คมนญฺจ สมฺพาเธ โลมํ สํหเรยฺยาติ วุตฺตสิกฺขาปทญฺจ ฯ **ธญฺญํ นิมนฺติตา เจวาติ** ธญฺญํ วิญฺญาเปตฺวา วาติ จ นิมนฺติตา วา ปวาริตา วา ขาทนียํ วา โภชนียํ วา ขาเทยฺย วา ภุญฺเชยฺย วาติ วุตฺตสิกฺขาปทญฺจ ฯ **อฏฺฐ จาติ** ภิกฺขุนีนํ วุตฺตา อฏฺฐ ปาฏิเทสนียา ฯ

เถยฺยสตฺถํ อุปสฺสุตีติ เถยฺยสตฺเถน สทฺธึ สํวิธาย เอกทฺธาน-มคฺคคมนญฺจ อุปสฺสุตึ ติฏฺฐนญฺจ ฯ **สูปวิญฺญาปเนน จาติ** อิทํ สูโปทนวิญฺญตฺตึ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ **รตฺติ ฉนฺนญฺจ โอกาสนฺติ** รตฺตนฺธกาเร อปฺปทีเป ปฏิจฺฉนฺเน โอกาเส อชฺโฌกาเส ปุริเสน สทฺธินฺติ เอวํ วุตฺตสิกฺขาปทตฺตยํ ฯ **พฺยูเหน สตฺตมาติ** อิทํ ตทนนฺตรเมว รถิกาย วา พฺยูเห วา ปุริเสน สทฺธินฺติ อาคต-สิกฺขาปทํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ

ธมฺมเทสนสมุฏฺฐานานิ เอกาทส อุตฺตานาเนว ฯ เอวํ ตาว สมฺภินฺนสมุฏฺฐานํ เวทิตพฺพํ ฯ นิยตสมุฏฺฐานํ ปน ติวิธํ ตํ เอเกกสฺเสว สิกฺขาปทสฺส โหติ ตํ วิสุํเยว ทสฺเสตุํ ภูตํ กาเยน

ชายตีติอาทิ วุตฺตํ ฯ ตํ อุตฺตานเมว ฯ **เนตฺติธมฺมานุโลมิกนฺติ** วินยปาลิธมฺมสฺส อนุโลมนฺติ ฯ

สมุฏฺฐานสีส วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

กติปุจฺฉาวาร วณฺณนา

อิทานิ อาปตฺติอาทิโกฏฺฐาเสสุ โกสลฺลชนนตฺถํ กติ อาปตฺติโยติ-อาทินา นเยน มาติกํ ฐเปตฺวา นิทฺเทสปฏินิทฺเทสวเสน วิภงฺโค วุตฺโต ฯ ตตฺถ กติ อาปตฺติโยติ มาติกาย จ วิภงฺเค จ อาคตาปตฺติ-ปุจฺฉา ฯ เอส นโย ทุติยปเทปิ ฯ เกวลญฺเหตฺถ อาปตฺติโย เอว ราสิวเสน ขนฺธาติ วุตฺตา ฯ **วินีตวตฺถูนีติ** ตาสํ อาปตฺตีนํ วินยปุจฺฉา ฯ วินีตํ วินโย วูปสโมติ อิทญฺหิ อตฺถโต เอกํ ฯ วินีตานิเยว วินีตวตฺถูนีติ อยเมตฺถ ปทตฺโถ ฯ อิทานิ เยสุ สติ อาปตฺติโย โหนฺติ อสติ น โหนฺติ เต ทสฺเสตุํ กติ อคารวาติ ปุจฺฉาทฺวยํ ฯ **วินีตวตฺถูนีติ** อยํ ปน เตสํ อคารวานํ วินยปุจฺฉา ฯ ยสฺมา ปน ตา อาปตฺติโย วิปตฺติอปฺปตฺตา นาม นตฺถิ ตสฺมา กติ วิปตฺติโยติ อยํ อาปตฺตีนํ วิปตฺติภาวปุจฺฉา ฯ **กติ อาปตฺติ-สมุฏฺฐานาติ** ตาสํเยว อาปตฺตีนํ สมุฏฺฐานปุจฺฉา ฯ **วิวาทมูลานิ อนุวาทมูลานีติ** อิมา วิวาทาธิกรณํ อนุวาทาธิกรณนฺติ อาคตานํ วิวาทานุวาทานํ มูลปุจฺฉา ฯ **สาราณียา ธมฺมาติ** วิวาทานุวาทมูลานํ อภาวกรณธมฺมปุจฺฉา ฯ **เภทกรวตฺถูนีติ** อยํ เภทสํวตฺตนิกํ วา อธิกรณนฺติอาทีสุ วุตฺตเภทกรณปุจฺฉา ฯ **อธิกรณานีติ** เภทกรวตฺถูสุ สติ อุปฺปชฺชนกธมฺมปุจฺฉา ฯ สมถาติ เตสํเยว วูปสมนธมฺมปุจฺฉา ฯ

ปญฺจ อาปตฺติโยติ มาติกาย อาคตวเสน วุตฺตา ฯ **สตฺตาติ** วิภงฺเค อาคตวเสน ฯ

อารกา เอเตหิ รมตีติ อารติ ฯ ภุสา วา รติ อารติ ฯ วินา เอเตหิ รมตีติ วิรติ ฯ ปจฺเจกํ ปจฺเจกํ วิรตีติ ปฏิวิรติ ฯ เวรํ มณติ วินาเสตีติ เวรมณี ฯ น เอตาย เอเต อาปตฺติกฺขนฺธา กริยนฺตีติ อกิริยา ฯ ยํ เอตาย อสติ อาปตฺติกฺขนฺธกรณํ อุปฺปชฺเชยฺย ตสฺส ปฏิปกฺขโต อกรณํ ฯ อาปตฺติกฺขนฺธอชฺฌาปตฺติยา ปฏิปกฺขโต อนชฺฌาปตฺติ ฯ เวลนโต เวลา จลนโต วินาสนโตติ อตฺโถ ฯ นิยฺยานํ สิโนติ พนฺธติ นิวาเรตีติ เสตุ ฯ อาปตฺติกฺขนฺธานเมตํ อธิวจนํ ฯ โส เสตุ เอตาย หญฺญตีติ เสตุฆาโต ฯ เสสวินีตวตฺถุนิทฺเทเสสุปิ เอเสว นโย ฯ

พุทฺเธ อคารโวติอาทิสุ โย พุทฺเธ ธรมาเน อุปฏฺฐานํ น คจฺฉติ ปรินิพฺพุเต เจติยฏฺฐานํ โพธิฏฺฐานํ น คจฺฉติ เจติยํ วา โพธึ วา น วนฺทติ เจติยงฺคเณ สฉตฺโต สอุปาหโน จ จรติ นตฺเถตสฺส พุทฺเธ คารโวติ เวทิตพฺโพ ฯ โย ปน สกฺโกนฺโตเยว ธมฺมสฺสวนํ น คจฺฉติ สรภญฺญํ น ภณติ ธมฺมกถํ น กเถติ ธมฺมสฺสวนคฺคํ ภินฺทิตฺวา คจฺฉติ วิกฺขิตฺโต วา อนาทโร วา นิสีทติ นตฺเถตสฺส ธมฺเม คารโว ฯ โย เถรนวมชฺฌิเมสุ จิตฺติการํ น ปจฺจุปฏฺฐเปติ อุโปสถาคารวิตกฺกมาฬกาทีสุ กายปาคพฺภิยํ ทสฺเสติ ยถาวุฑฺฒํ น วนฺทติ นตฺเถตสฺส สงฺเฆ คารโว ฯ ติสฺโส สิกฺขา สมาทาย อสิกฺขมาโนเยว ปน สิกฺขาย อคารโวติ เวทิตพฺโพ ฯ

ปมาเท จ สติวิปฺปวาเส ติฏฺฐมาโนเยว อปฺปมาทลกฺขณํ อพฺรูหย-
มาโน อปฺปมาเท อคารโวติ เวทิตพฺโพ ฯ ตถา อามิสปฏิสนฺถารํ
ธมฺมปฏิสนฺถารนฺติ อิมํ ทุวิธํ ปฏิสนฺถารํ อกโรนฺโตเยว ปฏิสนฺถาเร
อคารโวติ เวทิตพฺโพ ฯ คารวนิทฺเทเส วุตฺตวิปริยาเยน อตฺโถ
เวทิตพฺโพ ฯ

วิวาทมูลนิทฺเทเส ฯ **สตฺถริปิ อคารโวติอาทีนํ** พุทฺเธ
อคารวาทีสุ วุตฺตนเยเนว อตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ **อปฺปฏิสฺโสติ**
อนีจวุตฺติ น สตฺถารํ เชฏฺฐกํ กตฺวา วิหรติ ฯ **อชฺฌตฺตํ วาติ**
อตฺตโน สนฺตาเน วา อตฺตโน ปกฺเข วา สกาย ปริสายาติ
อตฺโถ ฯ **พหิทฺธา วาติ** ปรสนฺตาเน วา ปรปกฺเข วา ฯ **ตตฺถ
ตุมฺเหติ** ตสฺมึ อชฺฌตฺตพหิทฺธาเภเท สปรสนฺตาเน วา สปรปริสาย
วา ฯ **ปหานาย วายเมยฺยาถาติ** เมตฺตาภาวนาทีหิ นเยหิ ปหานตฺถํ
วายเมยฺยาถ ฯ เมตฺตาภาวนาทินเยน หิ ตํ อชฺฌตฺตํปิ พหิทฺธาปิ
ปหิยฺยติ ฯ **อนวสฺสวายาติ** อปฺปวตฺติภาวาย ฯ **สนฺทิฏฺฐิปรามาสีติ**
สกเมว ทิฏฺฐึ ปรามสติ ยํ อตฺตนา ทิฏฺฐิํ ตํ อิทเมว สจฺจนฺติ
คณฺหาติ ฯ **อาธานคาหีติ** ทฬฺหคาหี ฯ

อนุวาทมูลนิทฺเทโส กิญฺจาปิ วิวาทมูลนิทฺเทเสเนว สมาโน ฯ
อถโข อฏฺฐารส เภทกรวตฺถูนิ นิสฺสาย วิวทนฺตานํ โกธูปนาหาทโย
วิวาทมูลานิ ฯ ตถา วิวทนฺตา ปน สีลวิปตฺติอาทีสุ อญฺญตรํ
วิปตฺตึ อาปชฺชิตฺวา อสุโก นาม ภิกฺขุ อสุกํ นาม วิปตฺตึ
อาปนฺโนติ วา ปาราชิกํ อาปนฺโนสิ สงฺฆาทิเสสํ อาปนฺโนสีติ วา

อนุวทนฺติ ฯ เอวํ อนุวทนฺตานํ โกธูปนาหาทโย อนุวาทมูลานีติ อยเมตฺถ วิเสโส ฯ

สาราณียธมฺมนิทฺเทเส ฯ เมตฺตจิตฺเตน กตํ กายกมฺมํ เมตฺตํ กายกมฺมํ นาม ฯ อาวิ เจว รโห จาติ สมฺมุขา จ ปรมฺมุขา จ ฯ ตตฺถ นวกานํ จีวรกมฺมาทีสุ สหายภาวคมนํ สมฺมุขา เมตฺตํ กายกมฺมํ นาม ฯ เถรานํ ปน ปาทโธวนวีชนวาตทานาทิเภทํปิ สพฺพํ สามีจิกมฺมํ สมฺมุขา เมตฺตํ กายกมฺมํ นาม ฯ อุภเยหิปิ ทุนฺนิกฺขิตฺตานํ ทารุภณฺฑาทีนํ เตสุ อวญฺญํ อกตฺวา อตฺตนา ทุนฺนิกฺขิตฺตานํ วิย ปฏิสามนํ ปรมฺมุขา เมตฺตํ กายกมฺมํ นาม ฯ อยํปิ **ธมฺโม สาราณีโยติ** อยํ เมตฺตากายกมฺมสงฺขาโต ธมฺโม สริตพฺโพ ฯ สติขนโก โย นํ กโรติ ตํ ปุคฺคลํ เยสํ กโต โหติ เต ปสนฺนจิตฺตา อโห สปฺปุริโสติ อนุสฺสรนฺตีติ อธิปฺปาโย ฯ ปิยกรโณติ ตํ ปุคฺคลํ สพฺรหฺมจารีนํ ปิยํ กโรติ ฯ **ครุกรโณติ** ตํ ปุคฺคลํ สพฺรหฺมจารีนํ ครุ กโรติ ฯ **สงฺคหายาติอาทีสุ** สพฺรหฺมจารีหิ สงฺคเหตพฺพภาวาย เตหิ สทฺธึ อวิวาทนาย สมคฺค-ภาวาย เอกีภาวาย สํวตฺตติ ฯ เมตฺตํ **วจีกมฺมนฺติอาทีสุ** เทวตฺเถโร ติสฺสตฺเถโรติ เอวํ ปคฺคยฺห วจนํ สมฺมุขา เมตฺตํ วจีกมฺมํ นาม ฯ วิหาเร อสนฺเต ปน ตํ ปฏิปุจฺฉนฺตสฺส กุหึ อมฺหากํ เทวตฺเถโร กุหึ อมฺหากํ ติสฺสตฺเถโร กทา นุ โข อาคมิสฺสตีติ เอวํ มมายน-วจนํ ปรมฺมุขา เมตฺตํ วจีกมฺมํ นาม ฯ เมตฺตาสิเนหสินิทฺธานิ ปน นยนานิ อุมฺมิเลตฺวา ปสนฺเนน มุเขน โอโลกนํ สมฺมุขา

เมตฺตํ มโนกมฺมํ นาม ฯ เทวตฺเถโร ติสฺสตฺเถโร อโรโค โหตุ
อปฺปาพาโธติ สมนฺนาหรณํ ปรมฺมุขา เมตฺตํ มโนกมฺมํ นาม ฯ
อปฺปฏิวิภตฺตโภคีติ เนว อามิสํ ปฏิวิภชิตฺวา ภุญฺชติ น ปุคฺคลํ ฯ
โย หิ เอตฺตกํ ปเรสํ ทสฺสามิ เอตฺตกํ อตฺตนา ภุญฺชิสฺสามิ
เอตฺตกํ วา อสุกสฺส จ อสุกสฺส จ ทสฺสามิ เอตฺตกํ อตฺตนา
ภุญฺชิสฺสามีติ วิภชิตฺวา ภุญฺชติ อยํ ปฏิวิภตฺตโภคี นาม ฯ อยํ
ปน เอวํ อกตฺวา อาภตํ ปิณฺฑปาตํ เถราสนโต ปฏฺฐาย ทตฺวา
คหิตาวเสสํ ภุญฺชติ ฯ **สีลวนฺเตหีติ** วจนโต ทุสฺสีลสฺส อทาตุํปิ
วฏฺฏติ ฯ สาราณียธมฺมปูรเกน ปน สพฺเพสํ ทาตพฺพเมวาติ วุตฺตํ ฯ
คิลาน คิลานุปฏฺฐาก อาคนฺตุก คมิก จีวรกมฺมาทิปสุตานํ วิเจยฺยทานํปิ
วฏฺฏติ ฯ น หิ เอเต วิจินิตฺวา เทนฺเตน ปุคฺคลวิภาโค กโต
โหติ ฯ อีทิสานํ หิ กิจฺฉลาภตฺตา วิเสโส กาตพฺโพเยวาติ อยํ
กโรติ ฯ **อขณฺฑานีติอาทีสุ** ยสฺส สตฺตสุ อาปตฺติกฺขนฺเธสุ
อาทิมฺหิ วา อนฺเต วา สิกฺขาปทํ ภินนํ โหติ ตสฺส สีลํ ปริยนฺเต
ฉินฺนสาฏโก วิย ขณฺฑํ นาม ฯ ยสฺส ปน เวมชฺเฌ ภินฺนํ ตสฺส
มชฺเฌ ฉิทฺทสาฏโก วิย ฉิทฺทํ นาม โหติ ฯ ยสฺส ปฏิปาฏิยา
เทฺว ตีณิ ภินฺนานิ ตสฺส ปิฏฺฐิยํ วา กุจฺฉิยํ วา อุฏฺฐิเตน
วิสภาควณฺเณน กาฬรตฺตาทีนํ อญฺญตรสรีรวณฺณา คาวี วิย
สพลํ นาม โหติ ฯ ยสฺส อนฺตรนฺตรา ภินฺนานิ ตสฺส อนฺตรนฺตรา
วิสภาควณฺณพินฺทุวิจิตฺรา คาวี วิย กมฺมาสนฺนาม โหติ ฯ ยสฺส
ปน สพฺเพน สพฺพํ อภินฺนานิ สีลานิ ตสฺส ตานิ สีลานิ อขณฺฑานิ

อจฺฉิทฺทานิ อสพลานิ อกมฺมาสานิ นาม โหนฺติ ฯ ตานิ ปเนตานิ ภุชิสฺสภาวกรณโต ภุชิสฺสานิ วิญฺญูหิ ปสตฺถตฺตา วิญฺญูปสตฺถานิ ตณฺหาทิฏฺฐีหิ อปรามฏฺฐตฺตา อปรามฏฺฐานิ อุปจารสมาธึ วา อปฺปนาสมาธึ วา สํวตฺตยนฺตีติ สมาธิสํวตฺตนิกานีติ วุจฺจนฺติ ฯ **สีลสามญฺญคโต** วิหรตีติ เตสุ เตสุ ทิสาภาเคสุ วิหรนฺเตหิ กลฺยาณสีเลหิ ภิกฺขูหิ สทฺธึ สมานภาวูปคตสีโล วิหรติ ฯ ยายํ ทิฏฺฐีติ มคฺคสมฺปยุตฺตา สมฺมาทิฏฺฐิ ฯ อริยาติ นิทฺโทสา ฯ นิยฺยาตีติ นิยฺยานิกา ฯ **ตกฺกรสฺสาติ** โย ตถาการี โหติ ฯ **ทุกฺขกฺขยายาติ** สพฺพทุกฺขสฺส ขยตฺถํ ฯ เสสํ ยาว สมถเภทปริโยสานา อุตฺตานตฺถเมว ฯ

กติปุจฺฉาวาร วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ขนฺธกปุจฺฉา วณฺณนา

อุปสมฺปทํ ปุจฺฉิสฺสนฺติ อุปสมฺปทกฺขนฺธกํ ปุจฺฉิสฺสํ ฯ **สนิทานํ สนิทฺเทสนฺติ** นิทาเนน จ นิทฺเทเสน จ สทฺธึ ปุจฺฉิสฺสามิ ฯ **สมุกฺกฏฺฐปทานํ กติ อาปตฺติโยติ** ยานิ ตตฺถ สมุกฺกฏฺฐานิ อุตฺตมานิ ปทานิ วุตฺตานิ เตสํ สมุกฺกฏฺฐปทานํ อุตฺตมปทานํ สงฺเขปโต กติ อาปตฺติโย โหนฺตีติ ฯ เยน เยน ปเทน ยา ยา อาปตฺติ ปญฺญตฺตา สา สา ตสฺส ตสฺส ปทสฺส อาปตฺตีติ วุจฺจติ ฯ เตน วุตฺตํ สมุกฺกฏฺฐปทานํ กติ อาปตฺติโยติ ฯ **เทฺว อาปตฺติโยติ** อูนวีสติวสฺสํ อุปสมฺปาเทนฺตสฺส ปาจิตฺติยํ เสเสสุ สพฺพปเทสุ ทุกฺกฏํ ฯ ติสฺโสติ นสฺสนฺเตเต[๑] วินสฺสนฺเตเต โก เตหิ อตฺโถติ วทโต เภทปุเรกฺขารานํ อุโปสถกรเณ ถุลฺลจฺจยํ อุกฺขิตฺตเกน สทฺธึ อุโปสถกรเณปิ ปาจิตฺติยํ เสเสสุ ทุกฺกฏนฺติ เอวํ อุโปสถกฺขนฺธเก ติสฺโส อาปตฺติโย ฯ เอกาติ วสฺสูปนายิกกฺขนฺธเก เอกา ทุกฺกฏาปตฺติเยว ฯ **ติสฺโสติ** เภทปุเรกฺขารสฺส ปวารยโต ถุลฺลจฺจยํ อุกฺขิตฺตเกน สทฺธึ ปาจิตฺติยํ เสเสสุ ทุกฺกฏนฺติ เอวํ ปวารณากฺขนฺธเกปิ ติสฺโส อาปตฺติโย ฯ **ติสฺโสติ** วจฺฉตรึ อุคฺคเหตฺวา มาเรนฺตานํ ปาจิตฺติยํ รตฺเตน จิตฺเตน องฺคชาตฉุปเน ถุลฺลจฺจยํ

๑. นสฺสนตุ เอเตติ ปทจฺเฉโท ฯ

เสเสสุ ทุกฺกฏนฺติ เอวํ จมฺมสํยุตฺเตปิ ติสฺโส อาปตฺติโย ฯ
เภสชฺชกฺขนฺธเกปิ สมนฺตา ทฺวงฺคุเล ถุลฺลจฺจยํ โภชนยาคุยา
ปาจิตฺติยํ เสเสสุ ทุกฺกฏนฺติ เอวํ ติสฺโส อาปตฺติโย ฯ กฐิเน เกวลํ
ปญฺญตฺตเมว นตฺถิ ตตฺถ อาปตฺติ ฯ จีวรสํยุตฺเต กุสจีรวากจีเรสุ
ถุลฺลจฺจยํ อติเรกจีวเร นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ เสเสสุ ทุกฺกฏนฺติ
อิมา ติสฺโส อาปตฺติโย ฯ จมฺเปยฺยเกปิ เอกา ทุกฺกฏาปตฺติเยว ฯ
โกสมฺพิก กมฺมกฺขนฺธก ปาริวาสิก สมุจฺจยกฺขนฺธเกสุปิ เอกา ทุกฺกฏา-
ปตฺติเยว ฯ สมถกฺขนฺธเก ฉนฺททายโก ขิยฺยติ ขิยฺยนกํ ปาจิตฺติยํ
เสเสสุ ทุกฺกฏนฺติ อิมา เทฺว อาปตฺติโย ฯ ขุทฺทเก วตฺถุเก อตฺตโน
องฺคชาตํ ฉินฺทติ ถุลฺลจฺจยํ โรมฏฺเฐ ปาจิตฺติยํ เสเสสุ ทุกฺกฏนฺติ
อิมา ติสฺโส อาปตฺติโย ฯ เสนาสนกฺขนฺธเก ครุภณฺฑวิสฺสชฺชเน
ถุลฺลจฺจยํ สงฺฆิกวิหารา นิกฺกฑฺฒเน ปาจิตฺติยํ เสเสสุ ทุกฺกฏนฺติ
อิมา ติสฺโส อาปตฺติโย ฯ สงฺฆเภเท เภทานุวตฺตกานํ ถุลฺลจฺจยํ
คณโภชเน ปาจิตฺติยนฺติ อิมา เทฺว อาปตฺติโย ฯ **สมาจารํ**
ปุจฺฉิสฺสนฺติ วุตฺเต วตฺตกฺขนฺธเก เอกา ทุกฺกฏาปตฺติเยว ฯ สา
สพฺพวตฺเตสุ อนาทริเยน โหติ ฯ ตถา ปาฏิโมกฺขฏฺฐปเน ฯ
ภิกฺขุนิกฺขนฺธเก อปวารณาย ปาจิตฺติยํ เสเสสุ ทุกฺกฏนฺติ อิมา
เทฺว อาปตฺติโย ฯ ปญฺจสติกสตฺตสติเกสุ เกวโล ธมฺโม สงฺคหํ
อาโรปิโต นตฺถิ ตตฺถ อาปตฺตีติ ฯ

ขนฺธกปุจฺฉา วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

เอกุตฺตริก วณฺณนา

อาปตฺติกรา ธมฺมา ชานิตพฺพาติอาทิมฺหิ เอกุตฺตริกนเย ฯ อาปตฺติกรา ธมฺมา นาม ฉ อาปตฺติสมุฏฺฐานานิ ฯ เอเตสญฺหิ วเสน ปุคฺคโล อาปตฺตึ อาปชฺชติ ฯ ตสฺมา อาปตฺติกราติ วุตฺตา ฯ อนาปตฺติตกรา นาม สตฺต สมถา ฯ **อาปตฺติ ชานิตพฺพาติ** ตสฺมึ ตสฺมึ สิกฺขาปเท จ วิภงฺเค จ วุตฺตา อาปตฺติ ชานิตพฺพา ฯ **อนาปตฺตีติ** อนาปตฺติ ภิกฺขุ อสาทิยนฺตสฺสาติอาทินา นเยน อนาปตฺติ ชานิตพฺพา ฯ **ลหุกาติ** ลหุเกน วินยกมฺเมน วิสุชฺฌนโต ปญฺจวิธา อาปตฺติ ฯ **ครุกาติ** ครุเกน วินยกมฺเมน วิสุชฺฌนโต สงฺฆาทิเสสาปตฺติ เกนจิ อากาเรน อนาปตฺติภาวํ อุปเนตุํ อสกฺกุเณยฺยโต ปาราชิกาปตฺติ จ ฯ สาวเสสาติ ฐเปตฺวา ปาราชิกํ เสสา ฯ **อนวเสสาติ** ปาราชิกาปตฺติ ฯ เทฺว อาปตฺติกฺขนฺธา ทุฏฺฐุลฺลา ฯ อวเสสา อทุฏฺฐุลฺลา ฯ สปฺปฏิกมฺมทุกํ สาวเสส-ทุกสทิสํ เทสนาคามินีทุกํ ลหุกทุกสงฺคหิตํ ฯ **อนฺตรายิกาติ** สตฺตปิ อาปตฺติโย ฯ สญฺจิจฺจ วีติกฺกนฺตา สคฺคนฺตรายญฺเจว โมกฺขนฺตรายญฺจ กโรนฺตีติ อนฺตรายิกา ฯ อชานนฺเตน วีติกฺกนฺตา ปน ปณฺณตฺติวชฺชาปตฺติ เนว สคฺคนฺตรายํ น โมกฺขนฺตรายํ กโรตีติ อนนฺตรายิกา ฯ อนฺตรายิกํ อาปนฺนสฺสาปิ เทสนาคามินึ เทเสตฺวา วุฏฺฐานคามินิโต วุฏฺฐาย สุทฺธิปฺปตฺตสฺส สามเณรภูมิยํ

จิตฺตสฺส จ อวาริโต สคฺคโมกฺขมคฺโคติ ฯ **สาวชฺชปญฺญตฺตีติ** โลกวชฺชา ฯ **อนวชฺชปญฺญตฺตีติ** ปณฺณตฺติวชฺชา ฯ กิริยโต สมุฏฺฐิตา นาม ยํ กโรนฺโต อาปชฺชติ ปาราชิกาปตฺติ วิย ฯ **อกิริยโตติ** ยํ อกโรนฺโต อาปชฺชติ จีวรอนธิฏฺฐานาปตฺติ วิย ฯ **กิริยากิริยโตติ** ยํ กโรนฺโต จ อกโรนฺโต จ อาปชฺชติ กุฏิการาปตฺติ วิย ฯ **ปุพฺพาปตฺตีติ** ปฐมํ อาปนฺนาปตฺติ ฯ **อปราปตฺตีติ** ปาริวาสิกาทีหิ ปจฺฉา อาปนฺนา ฯ ปุพฺพาปตฺตีนํ อนฺตราปตฺติ นาม มูลวิสุทฺธิยา อนฺตราปตฺติ ฯ อปราปตฺตีนํ อนฺตราปตฺติ นาม อคฺฆวิสุทฺธิยา อนฺตราปตฺติ ฯ กุรุนฺทิยํ ปน ปุพฺพาปตฺติ นาม ปฐมํ อาปนฺนา อปราปตฺติ นาม มานตฺตารหกาเล อาปนฺนา ปุพฺพาปตฺตีนํ อนฺตราปตฺติ นาม ปริวาเส อาปนฺนา อปราปตฺตีนํ อนฺตราปตฺติ นาม มานตฺตจาเร อาปนฺนาติ วุตฺตํ ฯ อิทํปิ เอเกน ปริยาเยน ยุชฺชติ ฯ เทสิตา คณนูปิกา นาม ยา ธุรนิกฺเขปํ กตฺวา ปุน น อาปชฺชิสฺสามีติ เทสิตา โหติ ฯ อคณนูปิกา นาม ยา ธุรนิกฺเขปํ อกตฺวา สอุสฺสาเหเนว จิตฺเตน อปริสุทฺเธน เทสิตา โหติ ฯ อยํ หิ เทสิตาปิ เทสิตคณนํ น อุเปติ ฯ อฏฺฐเม วตฺถุสฺมึ ภิกฺขุนิยา ปาราชิกเมว โหติ ฯ **ปญฺญตฺติ ชานิตพฺพาติ-**อาทีสุ นวสุ ปเทสุ ปฐมปาราชิกปุจฺฉาย วุตฺตนเยเนว วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ **ถุลฺลวชฺชาติ** ถุลฺลโทเส ปญฺญตฺตา ครุกาปตฺติ ฯ อถุลฺลวชฺชาติ ลหุกาปตฺติ ฯ **คิหิปฏิสญฺญุตฺตาติ** สุธมฺมตฺเถรสฺส อาปตฺติ ยา จ ธมฺมิกสฺส ปฏิสฺสวสฺส อสจฺจาปเน อาปตฺติ ฯ

อวเสสา น คิหิปฏิสญฺญุตฺตา ฯ ปญฺจานนฺตริยกมฺมาปตฺติ นิยตา ฯ
เสสา อนิยตา ฯ **อาทิกโรติ** สุทินฺนตฺเถราทิ อาทิกมฺมิโก ฯ
อนาทิกโรติ มกฺกฏีสมณาทิ อนุปญฺญตฺตการโก ฯ อนิจฺจาปตฺติโก
นาม โย กทาจิ กรหจิ อาปตฺตึ อาปชฺชติ ฯ อภิณฺหาปตฺติโก
นาม โย นิจฺจํ อาปชฺชติ ฯ โจทโก นาม โย วตฺถุนา วา
อาปตฺติยา วา ปรํ โจเทติ ฯ โย ปน เอวํ โจทิโต อยํ
จุทิตโก นาม ฯ ปญฺจทสสุ ธมฺเมสุ อปฺปติฏฺฐหิตฺวา อภูเตน
วตฺถุนา โจเทนฺติ อธมฺมโจทโก นาม ฯ เตน ตถา โจทิโต
อธมฺมจุทิตโก นาม ฯ วิปริยาเยน ธมฺมโจทกจุทิตกา เวทิตพฺพา ฯ
มิจฺฉตฺตนิยเตหิ วา สมฺมตฺตนิยเตหิ วา ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต
นิยโต ฯ วิปรีโต อนิยโต ฯ สาวกา ภพฺพาปตฺติกา นาม ฯ
พุทฺธา จ ปจฺเจกพุทฺธา จ อภพฺพาปตฺติกา นาม ฯ อุกฺเขปนีย-
กมฺมกโต อุกฺขิตฺตโก นาม ฯ อวเสสจตุพฺพิธตชฺชนียาทิกมฺมกโต
อนุกฺขิตฺตโก นาม ฯ อยํ หิ อุโปสถํ วา ปวารณํ วา ธมฺม-
ปริโภคํ วา อามิสปริโภคํ วา น โกเปติ ฯ เมตฺติยํ ภิกฺขุนึ
นาเสถ ทูสโก นาเสตพฺโพ กณฺฏโก สมณุทฺเทโส นาเสตพฺโพติ
เอวํ ลิงฺคทณฺฑกมฺมสํวาสนาสนาหิ นาสิโตว นาสิตโก นาม ฯ
เสสา สพฺเพ อนาสิตกา ฯ เยน สทฺธึ อุโปสถาทิโก สํวาโส
อตฺถิ อยํ สมานสํวาสโก ฯ อิตโร นานาสํวาสโก ฯ โส
กมฺมนานาสํวาสโก ลทฺธินานาสํวาสโกติ ทุวิโธ โหติ ฯ ฐปนํ
ชานิตพฺพนฺติ เอกํ ภิกฺขเว อธมฺมิกํ ปาฏิโมกฺขฏฺฐปนนฺติอาทินา

นเยน วุตฺตํ ปาฏิโมกฺขฏฺฐปนํ ชานิตพฺพนฺติ ฯ

เอกก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ทุเกสุ ฯ สจิตฺตกา อาปตฺติ สญฺญาวิโมกฺขา อจิตฺตกา โนสญฺญาวิโมกฺขา ฯ ลทฺธสมาปตฺติกสฺส อาปตฺติ นาม ภูตาโรจนาปตฺติ ฯ อลทฺธสมาปตฺติกสฺส อภูตาโรจนาปตฺติ ฯ สทฺธมฺมปฏิสญฺญุตฺตา นาม ปทโสธมฺมาทิกา ฯ อสทฺธมฺมปฏิสญฺญุตฺตา นาม ทุฏฺฐุลฺลวาจาปตฺติ ฯ สปริกฺขารปฏิสญฺญุตฺตา นาม นิสฺสคฺคิยวตฺถุโน อนิสฺสชฺชิตฺวาปริโภเค ปตฺตจีวรานํนิทหเน กิลิฏฺฐจีวรานํอโธวเน มลคฺคหิตสฺส ปตฺตสฺส อปจเนติ เอวํ อยุตฺตปริโภเค อาปตฺติ ฯ ปรปริกฺขารปฏิสญฺญุตฺตา นาม สงฺฆิกมญฺจปีฐาทีนํ อชฺโฌกาเส สนฺถรณอนาปุจฺฉาคมนาทีสุ อาปชฺชิตพฺพา อาปตฺติ ฯ สปุคฺคลปฏิสญฺญุตฺตา นาม มุทุปิฏฺฐิกสฺส ลมฺพิสฺส อุรุนา องฺคชาตํ ปีเฬนฺตสฺสาติอาทินา นเยน วุตฺตาปตฺติ ฯ ปรปุคฺคลปฏิสญฺญุตฺตา นาม เมถุนธมฺม กายสํสคฺค ปหารทานาทีสุ วุตฺตาปตฺติ ฯ สิขิรณีสีติ สจฺจํ ภณนฺโต ครุกํ อาปชฺชติ ฯ สมฺปชานมุสาวาเท ปาจิตฺติยนฺติ มุสา ภณนฺโต ลหุกํ ฯ อภูตาโรจเน มุสา ภณนฺโต ครุกํ ฯ ภูตาโรจเน สจฺจํ ภณนฺโต ลหุกํ ฯ สงฺฆกมฺมํ วคฺคํ กริสฺสามีติ อนฺโตสีมาย เอกมนฺเต นิสีทนฺโต ภูมิคโต อาปชฺชติ นาม ฯ สเจ ปน องฺคุลิมตฺตํปิ อากาเส ติฏฺเฐยฺย น อาปชฺเชยฺย ฯ เตน วุตฺตํ โน เวหาสคโตติ ฯ เวหาสกุฏิยา อาหจฺจ ปาทกํ มญฺจํ วา ปีฐํ วา อภินิสีทนฺโต เวหาสคโต อาปชฺชติ นาม ฯ สเจ ปน ตํ ภูมิยํ

ปญฺญาเปตฺวา นิปชฺเชยฺย น อาปชฺเชยฺย ฯ เตน วุตฺตํ โน ภูมิคโตติ ฯ คมิโย คมิยวตฺตํ อปูเรตฺวา คจฺฉนฺโต นิกฺขมนฺโต อาปชฺชติ นาม โน ปวิสนฺโต ฯ อาคนฺตุโก อาคนฺตุกวตฺตํ อปูเรตฺวา สฉตฺตุปาหโน ปวิสนฺโต ปวิสนฺโต อาปชฺชติ นาม โน นิกฺขมนฺโต ฯ อาทิยนฺโต อาปชฺชติ นาม ภิกฺขุนี อติคมฺภีรํ อุทกสุทฺธิกํ อาทิยมานา ฯ ทุพฺพณฺณกรณํ อนาทิยิตฺวา จีวรํ ปริภุญฺชนฺโต ปน อนาทิยนฺโต อาปชฺชติ นาม ฯ มูควตฺตาทีนิ ติตฺถิยวตฺตานิ สมาทิยนฺโต สมาทิยนฺโต อาปชฺชติ นาม ฯ ปาริวาสิกาทโย ปน ตชฺชนียาทิกมฺมกตา วา อตฺตโน วตฺตํ อสมาทิยนฺตา อสมาทิยนฺตา อาปชฺชนฺติ นาม ฯ เต สนฺธาย วุตฺตํ อตฺถาปตฺติ น สมาทิยนฺโต อาปชฺชตีติ ฯ อญฺญาติกาย ภิกฺขุนิยา จีวรํ สิพฺเพนฺโต เวชฺชกมฺม ภณฺฑาคาริกกมฺม จิตฺตกมฺมานิ วา กโรนฺโต กโรนฺโต อาปชฺชติ นาม ฯ อุปชฺฌายวตฺตาทีนิ อกโรนฺโต อกโรนฺโต อาปชฺชติ นาม ฯ อญฺญาติกาย ภิกฺขุนิยา จีวรํ ททมาโน เทนฺโต อาปชฺชติ นาม ฯ สทฺธิวิหาริกอนฺเตวาสิกานํ จีวราทีนิ อเทนฺโต อเทนฺโต อาปชฺชติ นาม ฯ อญฺญาติกาย ภิกฺขุนิยา จีวรํ คณฺหนฺโต ปฏิคฺคณฺหนฺโต อาปชฺชติ นาม ฯ น ภิกฺขเว โอวาโท น คเหตพฺโพติ วจนโต โอวาทํ น คณฺหนฺโต น ปฏิคฺคณฺหนฺโต อาปชฺชติ นาม ฯ นิสฺสคฺคิยวตฺถุํ อนิสฺสชฺชิตฺวา ปริภุญฺชนฺโต ปริโภเคน อาปชฺชติ นาม ฯ ปญฺจาหิกํ สงฺฆาฏิวารํ อติกฺกามยมาโน อปริโภเคน อาปชฺชติ นาม ฯ สหาคารเสยฺยํ รตฺตึ อาปชฺชติ นาม ฯ

ทฺวารํ อสํวริตฺวา ปฏิสลฺลียนฺโต ทิวา อาปชฺชติ นาม โน รตฺตึ ฯ เอก-
รตฺต ฉารตฺต สตฺตาหทสาหมาสาติกฺกเมสุ วุตฺตํ อาปตฺตึ อาปชฺชนฺโต
อรุณุคฺเค อาปชฺชติ นาม ฯ ปวาเรตฺวา ภุญฺชนฺโต น อรุณุคฺเค
อาปชฺชติ นาม ฯ ภูตคามญฺเจว องฺคชาตญฺจ ฉินฺทนฺโต ฉินฺทนฺโต
อาปชฺชติ นาม ฯ เกเส จ นเข จ น ฉินฺทนฺโต น ฉินฺทนฺโต
อาปชฺชติ นาม ฯ อาปตฺตึ ฉาเทนฺโต ฉาเทนฺโต อาปชฺชติ นาม ฯ
ติเณน วา ปณฺเณน วา ปฏิจฺฉาเทตฺวา อาคนฺตพฺพํ น เตฺวว
นคฺเคน อาคนฺตพฺพํ โย อาคจฺเฉยฺย อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ อิมํ
ปน อาปตฺตึ น ฉาเทนฺโต อาปชฺชติ นาม ฯ กุสจีราทีนิ ธาเรนฺโต
ธาเรนฺโต อาปชฺชติ นาม ฯ อยํ เต ภิกฺขุ ปตฺโต ยาว เภทนาย
ธาเรตพฺโพติ อิมํ อาปตฺตึ น ธาเรนฺโต อาปชฺชติ นาม ฯ

อตฺตนา วา อตฺตานํ นานาสํวาสกํ กโรตีติ เอกสีมายํ ทฺวีสุ
สงฺเฆสุ นิสินฺเนสุ เอกสฺมึ ปกฺเข นิสีทิตฺวา ปรปกฺขสฺส ลทฺธึ
คณฺหนฺโต ยสฺมึ ปกฺเข นิสินฺโน เตสํ อตฺตนา วา อตฺตานํ
นานาสํวาสกํ กโรติ นาม ฯ เยสํ สนฺติเก นิสินฺโน เตสํ
คณปูรโก หุตฺวาปิ กมฺมํ โกเปติ อิตเรสํ หตฺถปาสํ อนาคตตฺตา ฯ
สมานสํวาสเกปิ เอเสว นโย ฯ เยสํ หิ โส ลทฺธึ โรเจติ เตสํ
สมานสํวาสโก โหติ ฯ อิตเรสํ นานาสํวาสโก ฯ

สตฺต อาปตฺติโย สตฺต อาปตฺติกฺขนฺธาติ อาปชฺชิตพฺพโต
อาปตฺติโย ราสตฺเถน ขนฺธาติ เอวํ เทฺวเยว นามานิ โหนฺตีติ
นามวเสน ทุกํ ทสฺสิตํ ฯ **กมฺเมน วา สลากคาเหน วาติ** เอตฺถ

อุทฺเทโส เจว กมฺมญฺจ เอกํ ฯ โวหาโร เจว อนุสฺสาวนา จ สลากคาโห จ เอกํ ฯ โวหารานุสฺสาวนสลากคาหา ปุพฺพภาคา ฯ กมฺมญฺเจว อุทฺเทโส จ ปมาณํ ฯ

อทฺธานหีโน นาม โอนวีสติวสฺโส ฯ องฺคหีโน นาม หตฺถจฺฉินฺนาทิเภโท ฯ วตฺถุวิปนฺโน นาม ปณฺฑโก ติรจฺฉานคโต อุภโตพฺยญฺชนโก จ ฯ อวเสสา เถยฺยสํวาสกาทโย อฏฺฐ อภพฺพ-ปุคฺคลา กรณทุกฺกฏกา นาม ฯ ทุกฺกฏกิริยา ทุกฺกฏกมฺมา ฯ อิมสฺมึเยว อตฺตภาเว กเตน อตฺตโน กมฺเมน อภพฺพฏฺฐานํ ปตฺตาติ อตฺโถ ฯ อปริปูโร นาม อปริปุณฺณปตฺตจีวโร ฯ โน จ ยาจติ นาม อุปสมฺปทํ น ยาจติ ฯ อลชฺชิสฺส จ พาลสฺส จาติ อลชฺชี สเจปิ ติปิฏโก โหติ พาโล จ สเจปิ สฏฺฐิวสฺโส โหติ อุโภปิ นิสฺสาย น วตฺตพฺพํ ฯ **พาลสฺส จ ลชฺชิสฺส จ ยาจตีติ** เอตฺถ ฯ พาลสฺส ตฺวํ นิสฺสยํ คณฺหาหีติ อาณายปิ นิสฺสโย ทาตพฺโพ ฯ ลชฺชิสฺส ปน ยาจนฺตสฺเสว ฯ สาติสารนฺติ สโทสํ ยํ อชฺฌาจรนฺโต อาปตฺตึ อาปชฺชติ ฯ

กาเยน ปฏิกฺโกสนา นาม หตฺถวิการาทีหิ ปฏิกฺโกสนา ฯ **กาเยน วา ปฏิชานาตีติ** หตฺถวิการาทีหิ ปฏิชานาติ ฯ อุปฆาติกา นาม อุปฆาตา ฯ สิกฺขูปฆาติกา นาม สิกฺขูปฆาโต ฯ โภคูปฆาติกา นาม ปริโภคูปฆาโต ฯ ตตฺถ ติสฺโส สิกฺขา อสิกฺขโต สิกฺขู-ปฆาติกา เวทิตพฺพา ฯ สงฺฆิกํ วา ปุคฺคลิกํ วา ทุปปริโภคํ ภุญฺชโต โภคูปฆาติกา เวทิตพฺพา ฯ

เทฺว เวนยิกาติ เทฺว อตฺถา วินเย สิทฺธา ฯ ปญฺญตฺตํ นาม สกเล วินยปิฏเก กปฺปิยากปฺปิยวเสน ปญฺญตฺตํ ฯ ปญฺญตฺตานุโลมนฺนาม จตูสุ มหาปเทเสสุ ทฏฺฐพฺพํ ฯ **เสตุฆาโตติ** ปจฺจยฆาโต ฯ เยน จิตฺเตน อกปฺปิยํ กเรยฺย ตสฺส จิตฺตสฺสาปิ อนุปฺปาทนนฺติ อตฺโถ ฯ **มตฺตาการิตาติ** มตฺตาย ปมาเณน กรณํ ปมาเณ ฐานนฺติ อตฺโถ ฯ

กาเยน อาปชฺชตีติ กายทฺวาริกํ กาเยน อาปชฺชติ ฯ วจีทฺวาริกํ วาจาย ฯ **กาเยน วุฏฺฐาตีติ** ติณวตฺถารกสมเถ วินาปิ เทสนาย กาเยเนว วุฏฺฐาติ ฯ เทเสตฺวา วุฏฺฐหนฺโต ปน วาจาย วุฏฺฐาติ ฯ

อพฺภนฺตรปริโภโค นาม อชฺโฌหรณปริโภโค ฯ พาหิรปริโภโค นาม สีสมกฺขนาทิ ฯ

อนาคตํ ภารํ วหตีติ อเถโรว สมาโน เถเรหิ วหิตพฺพํ วีชนคาห ธมฺมชฺเฌสนาทิภารํ วหติ ตํ นิตฺถริตุํ วิริยํ อารภติ ฯ อาคตํ ภารํ น วหตีติ เถโร เถรกิจฺจํ น กโรติ ฯ อนุชานามิ ภิกฺขเว เถเรน ภิกฺขุนา สามํ วา ธมฺมํ ภาสิตุํ ปรํ วา อชฺเฌสิตุํ อนุชานามิ ภิกฺขเว เถราเธยฺยํ ปาฏิโมกฺขนฺติเอวมาทิ สพฺพํ ปริหาเปตีติ อตฺโถ ฯ

น กุกฺกุจฺจายิตพฺพํ กุกฺกุจฺจายตีติ น กุกฺกุจฺจายิตพฺพํ กุกฺกุจฺจายิตฺวา กโรติ ฯ **กุกฺกุจฺจายิตพฺพํ น กุกฺกุจฺจายตีติ** กุกฺกุจฺจายิตพฺพํ น กุกฺกุจฺจายิตฺวา กโรติ ฯ เอเตสํ ทฺวินฺนํ ทิวา จ

รตฺโต จ อาสวา วฑฺฒนฺตีติ อตฺโถ ฯ อนนฺตรทุเกปิ วุตฺต-
ปฏิปกฺขวเสน อตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ เสสํ ตตฺถ ตตฺถ วุตฺตนยตฺตา
อุตฺตานตฺถเมวาติ ฯ

ทุกวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ติเกสุ ฯ **อตฺถาปตฺติ ติฏฺฐนฺเต ภควติ อาปชฺชตีติ** อตฺถิ
อาปตฺติ ยํ ติฏฺฐนฺเต ภควติ อาปชฺชตีติ อตฺโถ ฯ เอส นโย
สพฺพตฺถ ฯ ตตฺถ รุหิรุปฺปาทาปตฺตึ ติฏฺฐนฺเต อาปชฺชติ ฯ เอตรหิ
โข ปนานนฺท ภิกฺขู อญฺญมญฺญํ อาวุโสวาเทน สมุทาจรนฺติ น โว
มมจฺจเยน เอวํ สมุทาจริตพฺพํ นวเกน อานนฺท ภิกฺขุนา เถโร
ภิกฺขุ ภทนฺเตติ วา อายสฺมาติ วา สมุทาจริตพฺโพติ วจนโต
เถรํ อาวุโสวาเทน สมุทาจรณปฺปจฺจยา อาปตฺตึ ปรินิพฺพุเต ภควติ
อาปชฺชติ โน ติฏฺฐนฺเต ฯ อิมา เทฺว อาปตฺติโย ฐเปตฺวา
อวเสสา ธรนฺเตปิ ภควติ อาปชฺชติ ปรินิพฺพุเตปิ ฯ ปวาเรตฺวา
อนติริตฺตํ ภุญฺชนฺโต อาปตฺตึ กาเล อาปชฺชติ โน วิกาเล ฯ
วิกาลโภชนาปตฺตึ ปน วิกาเล อาปชฺชติ โน กาเล ฯ อวเสสํ
กาเล เจว อาปชฺชติ วิกาเล จ ฯ สหาคารเสยฺยํ รตฺตึ อาปชฺชติ
ทฺวารํ อสํวริตฺวา ปฏิสลฺลียนํ ทิวา ฯ เสสา รตฺติญฺเจว ทิวา
จ ฯ ทสวสฺโสมฺหิ อติเรกทสวสฺโสมฺหีติ พาโล อพฺยตฺโต ปริสํ
อุปฏฺฐเปนฺโต ทสวสฺโส อาปชฺชติ น อูนทสวสฺโส ฯ อหํ
ปณฺฑิโต พฺยตฺโตติ นโว วา มชฺฌิโม วา ปริสํ อุปฏฺฐเปนฺโต
อูนทสวสฺโส อาปชฺชติ โน ทสวสฺโส ฯ เสสํ ทสวสฺโส เจว

อาปชฺชติ อูนทสวสฺโส จ ฯ ปญฺจวสฺโสมฺหีติ พาโล อพฺยตฺโต อนิสฺสาย วสนฺโต ปญฺจวสฺโส อาปชฺชติ ฯ อหํ ปณฺฑิโต พฺยตฺโตติ นวโก อนิสฺสาย วสนฺโต อูนปญฺจวสฺโส อาปชฺชติ ฯ เสสํ ปญฺจวสฺโส เจว อาปชฺชติ อูนปญฺจวสฺโส จ ฯ อนุปสมฺปนฺนํ ปทโส ธมฺมํ วาเจนฺโต มาตุคามสฺส ธมฺมํ เทเสนฺโตติ เอวรูปึ อาปตฺตึ กุสลจิตฺโต อาปชฺชติ ฯ ปาราชิก วิสฏฺฐิ กายสํสคฺค ทุฏฺฐุลฺล- อตฺตกามปาริจริยทุฏฺฐโทส สงฺฆเภท ปหารทาน ตลสตฺติกาทิเภทํ อกุสล- จิตฺโต อาปชฺชติ ฯ อสญฺจิจฺจ สหาคารเสยฺยาทึ อพฺยากตจิตฺโต อาปชฺชติ ฯ ยํ อรหา อาปชฺชติ สพฺพํ อพฺยากตจิตฺโตว อาปชฺชติ ฯ เมถุนธมฺมาทิเภทมาปตฺตึ สุขเวทนาสมงฺคี อาปชฺชติ ฯ ทุฏฺฐโทสาทิเภทํ ทุกฺขเวทนาสมงฺคี ฯ ยํ สุขเวทนาสมงฺคี อาปชฺชติ ตํเยว มชฺฌตฺโต หุตฺวา อาปชฺชนฺโต อทุกฺขมสุขเวทนาสมงฺคี อาปชฺชติ ฯ **ตโย ปฏิกฺเขปาติ** พุทฺธสฺส ภควโต ตโย ปฏิกฺเขปา จตูสุ ปจฺจเยสุ มหิจฺฉตา อสนฺตุฏฺฐิตา กิเลสสลฺเลขนกปฏิปตฺติยา อโคปายนา อิเม หิ ตโย ธมฺมา พุทฺเธน ภควตา ปฏิกฺขิตฺตา ฯ อปฺปิจฺฉตาทโย ปน ตโย พุทฺเธน ภควตา อนุญฺญาตา ฯ เตน วุตฺตํ ตโย อนุญฺญาตาติ ฯ ทสวสฺโสมฺหีติ ปริสํ อุปฏฺฐเปนฺโต ปญฺจวสฺโสมฺหีติ นิสฺสยํ อคณฺหนฺโต พาโล อาปชฺชติ น ปณฺฑิโต ฯ อูนทสวสฺโส พฺยตฺโตมฺหีติ พหุสฺสุตตฺตา ปริสํ อุปฏฺฐเปนฺโต อูนปญฺจวสฺโส จ นิสฺสยํ อคณฺหนฺโต ปณฺฑิโต อาปชฺชติ โน พาโล ฯ อวเสสํ ปณฺฑิโต เจว อาปชฺชติ พาโล จ ฯ วสฺสํ

อนุปคจฺฉนฺโต กาเฬ อาปชฺชติ โน ชุณฺเห ฯ มหาปวารณาย อปวาเรนฺโต ชุณฺเห อาปชฺชติ โน กาเฬ ฯ อวเสสํ กาเฬ เจว อาปชฺชติ ชุณฺเห จ ฯ วสฺสูปคมนํ กาเฬ กปฺปติ โน ชุณฺเห ฯ มหาปวารณาย ปวารณา ชุณฺเห กปฺปติ โน กาเฬ ฯ เสสํ อนุญฺญาตํ กาเฬ เจว กปฺปติ ชุณฺเห จ ฯ กตฺติกปุณฺณมาสิยา ปจฺฉิเม ปาฏิปททิวเส วิกปฺเปตฺวา ฐปิตํ วสฺสิกสาฏิกํ นิวาเสนฺโต เหมนฺเต อาปชฺชติ ฯ กุรุนฺทิยํ ปน กตฺติกปุณฺณมีทิวเส อปจฺจุทฺธริตฺวา เหมนฺเต อาปชฺชตีติ วุตฺตํ ฯ ตํปิ สุวุตฺตํ ฯ **จาตุมาสํ อธิฏฺฐาตุํ ตโต ปรํ วิกปฺเปตุนฺติ** หิ วุตฺตํ ฯ อติเรกมาเส เสเส คิมฺหาเน ปริเยสนฺโต อติเรกฑฺฒมาเส เสเส กตฺวา นิวาเสนฺโต จ คิมฺเห อาปชฺชติ นาม ฯ สติยา วสฺสิกสาฏิกาย นคฺโค กายํ โอวสฺสาเปนฺโต วสฺเส อาปชฺชติ นาม ฯ ปาริสุทฺธิอุโปสถํ วา อธิฏฺฐานุโปสถํ วา กโรนฺโต สงฺโฆ อาปชฺชติ ฯ สุตฺตุทฺเทสญฺจ อธิฏฺฐานุโปสถญฺจ กโรนฺโต คโณ อาปชฺชติ ฯ เอกโก สุตฺตุทฺเทสํ กโรนฺโต ปุคฺคโล อาปชฺชติ ฯ ปวารณายปิ เอเสว นโย ฯ สงฺฆุโปสโถ จ สงฺฆปวารณา จ สงฺฆสฺเสว กปฺปติ ฯ คณุโปสโถ จ คณปวารณา จ คณสฺเสว กปฺปติ ฯ อธิฏฺฐานุโปสโถ จ อธิฏฺฐานปวารณา จ ปุคฺคลสฺเสว กปฺปติ ฯ

ปาราชิกํ อาปนฺโนมฺหีติอาทีนิ ภณนฺโต วตฺถุํ ฉาเทติ น อาปตฺตึ ฯ เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวินฺติอาทีนิ ภณนฺโต อาปตฺตึ

ฉาเทติ โน วตฺถุํ ฯ โย เนว วตฺถุํ น อาปตฺตึ อาโรเจติ ฯ
อยํ วตฺถุญฺเจว ฉาเทติ อาปตฺตึ จ ฯ ปฏิจฺฉาเทตีติ ปฏิจฺฉาทิ ฯ
ชนฺตาฆรเมว ปฏิจฺฉาทิ ชนฺตาฆรปฏิจฺฉาทิ ฯ อิตราสุปิ เอเสว
นโย ฯ ทฺวารํ ปิทหิตฺวา อนฺโตชนฺตาฆเร จิเตน ปริกมฺมํ กาตุํ
วฏฺฏติ ฯ อุทเก โอติณฺเณนาปิ เอตเทว วฏฺฏติ ฯ อุภยตฺถ
ขาทิตุํ วา ภุญฺชิตุํ วา น วฏฺฏติ ฯ วตฺถปฏิจฺฉาทิ สพฺพตฺถ
กปฺปิยา ฯ ตาย ปฏิจฺฉนฺเนน สพฺพํ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ **วหนฺตีติ**
ยนฺติ นิยฺยนฺติ นินฺทํ วา ปฏิกฺโกสํ วา น ลภนฺติ ฯ จนฺทมณฺฑลํ
อพฺภา มหิกา ธูมรชราหุวิมุตฺตํ วิวฏํเยว วิโรจติ น เตสุ อญฺญตเรน
ปฏิจฺฉนฺนํ ฯ ตถา สุริยมณฺฑลํ ฯ ธมฺมวินโยปิ วิวริตฺวา วิภชิตฺวา
เทสิยมาโนว วิโรจติ โน ปฏิจฺฉนฺโน ฯ

อญฺเญน เภสชฺเชน กรณีเย อญฺญํ วิญฺญาเปนฺโต คิลาโน
อาปชฺชติ ฯ น เภสชฺเชน กรณีเย เภสชฺชํ วิญฺญาเปนฺโต
อคิลาโน อาปชฺชติ ฯ อวเสสํ อาปตฺตึ คิลาโน เจว อาปชฺชติ
อคิลาโน จ ฯ **อนฺโต อาปชฺชติ โน พหีติ** อนูปขชฺช เสยฺยํ
กปฺเปนฺโต อาปชฺชติ ฯ **พหิ อาปชฺชติ โน อนฺโตติ** สงฺฆิกํ
มญฺจาทึ อชฺโฌกาเส สนฺถริตฺวา ปกฺกมนฺโต พหิ อาปชฺชติ ฯ
อวเสสํ ปน อนฺโต เจว อาปชฺชติ พหิ จ ฯ **อนฺโตสีมายาติ**
อาคนฺตุโก อาคนฺตุกวตฺตํ อทสฺเสตฺวา สฉตฺตุปาหโน วิหารํ ปวิสนฺโต
อุปจารสีมํ โอกฺกนฺตมตฺโตว อาปชฺชติ ฯ **พหิสีมายาติ** คมิโก
ทารุภณฺฑปฏิสามนาทึ คมิกวตฺตํ อปูเรตฺวา ปกฺกมนฺโต อุปจารสีมํ

อติกฺกนฺตมตฺโตว อาปชฺชติ ฯ อวเสสํ อนฺโต สีมาย เจว อาปชฺชติ พหิ สีมาย จ ฯ

สติ วุฑฺฒตเร อนชฺฌิฏฺโจ ธมฺมํ ภาสนฺโต สงฺฆมชฺเฌ อาปชฺชติ นาม ฯ คณมชฺเฌปิ ปุคฺคลสนฺติเกปิ เอเสว นโย ฯ **กาเยน วุฏฺฐาตีติ** ติณวตฺถารกสมเถน วุฏฺฐาติ ฯ กายํ อจาเลตฺวา วาจาย เทเสนฺตสฺส วาจาย วุฏฺฐาติ ฯ วจีสมฺปยุตฺตํ กายกิริยํ กตฺวา เทเสนฺตสฺส กาเยน วาจาย วุฏฺฐาติ นาม ฯ สงฺฆมชฺเฌ เทสนาคามินีปิ วุฏฺฐานคามินีปิ วุฏฺฐาติ ฯ คณปุคฺคลมชฺเฌ ปน เทสนาคามินีปิเยว วุฏฺฐาติ ฯ

อาคาฬฺหาย เจเตยฺยาติ อาคาฬฺหาย ทฬฺหภาวาย เจเตยฺย ฯ ตชฺชนียกมฺมาทิกตสฺส วตฺตํ น ปูรยโต อิจฺฉมาโน สงฺโฆ อุกฺเขปนีย-กมฺมํ กเรยฺยาติ อตฺโถ ฯ **อลชฺชี จ โหติ พาโล จ อปกตตฺโต จาติ** เอตฺถ พาโล อยํ ธมฺมาธมฺมํ น ชานาตีติ อปกตตฺโต วา อาปตฺตานาปตฺตึ น ชานาตีติ น เอตฺตาวตา กมฺมํ กาตพฺพํ ฯ พาลภาวมูลกํ อปกตตฺตภาวมูลกญฺจ อาปตฺตึ อาปนฺนสฺส กมฺมํ กาตพฺพนฺติ อตฺโถ ฯ อธิสีเล สีลวิปนฺโน นาม เทฺว อาปตฺติกฺ-ขนฺเธ อาปนฺโน ฯ อาจารวิปนฺโน นาม ปญฺจ อาปตฺติกฺขนฺเธ อาปนฺโน ฯ ทิฏฺฐิวิปนฺโน นาม อนฺตคาหิกาย ทิฏฺฐิยา สมนฺนาคโต ฯ เตสํ อาปตฺตึ อปฺปสฺสนฺตานํ อปฺปฏิกโรนฺตานํ ทิฏฺฐึ จ อนิสฺสชฺชนฺตานํเยว กมฺมํ กาตพฺพํ ฯ กายิโก ทโว นาม ปาสกาทีหิ ชุตกีฬนาทิเภโท อนาจาโร ฯ วาจสิโก ทโว นาม

มุขาพมฺพรกรณาทิเภโท อนาจาโร ฯ กายิกวาจสิโก นาม นจฺจน-
คายนาทิเภโท ทฺวีหิปิ ทฺวาเรหิ อนาจาโร ฯ กายิโก อนาจาโร
นาม กายทฺวาเร ปญฺญตฺตสิกฺขาปทวีติกฺกโม ฯ วาจสิโก อนาจาโร
นาม วจีทฺวาเร ปญฺญตฺตสิกฺขาปทวีติกฺกโม ฯ กายิกวาจสิโก นาม
ทฺวารทฺวเยปิ ปญฺญตฺตสิกฺขาปทวีติกฺกโม ฯ **กายิเกน อุปฆาติเกนาติ**
กายทฺวาเร ปญฺญตฺตสฺส สิกฺขาปทสฺส อสิกฺขเนน ฯ โย หิ ตํ
น สิกฺขติ โส นํ อุปฆาเตติ ฯ ตสฺมา ตสฺสา ตํ อสิกฺขนํ
กายิกํ อุปฆาติกนฺติ วุจฺจติ ฯ เสสปททฺวเยปิ เอเสว นโย ฯ
กายิเกน มิจฺฉาชีเวนาติ ชงฺฆเปสนิกาทินา วา คณฺฑุผาฬนาทินา
วา เวชฺชกมฺเมน ฯ **วาจสิเกนาติ** สาสนอุคฺคณฺหนอาโรจนาทินา ฯ
ตติยปทํ อุภยสมฺปโยควเสน วุตฺตํ ฯ **อลํ ภิกฺขุ มา ภณฺฑนนฺติ**
อลํ ภิกฺขุ มา ภณฺฑนํ กริ มา กลหํ มา วิคฺคหํ มา วิวาทํ
กรีติ อตฺโถ ฯ น **โวหริตพฺโพติ** น กิญฺจิ วตฺตพฺโพ ฯ **วทโตปิ**
หิ ตาทิสสฺส น วจนํ โสตพฺพํ มญฺญนฺติ ฯ **น กิสฺมิญฺจิ
ปจฺเจกฏฺฐาเนติ** กิสฺมิญฺจิ วีชนีคาหาทิเก เอกสฺมึปิ เชฏฺฐกฏฺฐาเน
น ฐเปตพฺโพติ อตฺโถ ฯ **โอกาสํ การาเปนฺตสฺสาติ** กโรตุ
อายสฺมา โอกาสํ อหํ ตํ วตฺตุกาโมติ เอวํ โอกาสํ กาเรนฺตสฺส ฯ
นาลํ โอกาสกมฺมํ กาตุนฺติ กึ ตฺวํ กริสฺสสีติ โอกาโส น
กาตพฺโพ ฯ สวจนียํ นาทาตพฺพนฺติ น อาทาตพฺพํ วจนํปิ น
โสตพฺพํ ฯ ยตฺถ คเหตฺวา คนฺตุกาโม โหติ น ตตฺถ คนฺตพฺพนฺติ
อตฺโถ ฯ **ตีหงฺเคหิ สมนฺนาคตสฺส ภิกฺขุโน วินโยติ** ยํ โส

ชานาติ โส ตสฺส วินโย นาม โหติ โส น ปุจฺฉิตพฺโพติ
อตฺโถ ฯ **อนุโยโค น ทาตพฺโพติ** อิทํ กปฺปตีติ ปุจฺฉนฺตสฺส
ปุจฺฉาย โอกาโส น ทาตพฺโพ อญฺโญ ปุจฺฉาติ วตฺตพฺโพ
โยปิ ตํ ปุจฺฉติ โส อญฺญํ ปุจฺฉาติ วตฺตพฺโพ อิติ โส
เนว ปุจฺฉิตพฺโพ นาสฺส ปุจฺฉา โสตพฺพาติ อตฺโถ ฯ **วินโย น
สากจฺฉิตพฺโพติ** วินยปญฺโห น สากจฺฉิตพฺโพ ฯ กปฺปิยากปฺปิยกถา
น สํสนฺเทตพฺพา ฯ

อิทมปฺปหายาติ เอตํ พฺรหฺมจาริปฏิญฺญาตาทิกํ ลทฺธึ อวิ-
ชหิตฺวา ฯ สุทฺธํ พฺรหฺมจารินฺติ ขีณาสวํ ภิกฺขุํ ฯ **ปาตพฺยตํ
อาปชฺชตีติ** ปาตพฺยภาวํ ปฏิเสวนํ อาปชฺชติ ฯ **อิทมปฺปหายาติ**
วจนโต ปน ตํ พฺรหฺมจาริปฏิญฺญาตํ ปหาย ขีณาสวํ มุสา มยา
ภณิตํ ขมถ เมติ ขมาเปตฺวา นตฺถิ กาเมสุ โทโสติ ลทฺธึ
วิชหิตฺวา คติวิโสธนํ กเรยฺย ฯ **อกุสลมูลานีติ** อกุสลานิ เจว
มูลานิ จ อกุสลานํ วา มูลานิ อกุสลมูลานิ ฯ กุสลมูเลปิ
เอเสว นโย ฯ ทุฏฺฐุ จริตานิ วิรูปานิ วา จริตานิ ทุจฺจริตานิ ฯ
สุฏฺฐุ จริตานิ สุนฺทรานิ วา จริตานิ สุจริตานิ ฯ กาเยน กรณภูเตน
กตํ ทุจฺจริตํ กายทุจฺจริตํ ฯ เอเสว นโย สพฺพตฺถ ฯ เสสํ
ตตฺถ ตตฺถ วุตฺตนยตฺตา อุตฺตานเมวาติ ฯ

ติกวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

จตุกฺเกสุ ฯ **สกวาจาย อาปชฺชติ ปรวาจาย วุฏฺฐาตีติ** วจีทฺวาริกํ
ปทโสธมฺมาทิเภทํ อาปตฺตึ อาปชฺชิตฺวา ติณวตฺถารกสมถฏฺฐานํ คโต

ปรสฺส กมฺมวาจาย วุฏฺฐาติ ฯ ปรวาจาย อาปชฺชติ **สกวาจาย วุฏฺฐาตีติ** ปาปิกาย ทิฏฺฐิยา อปฺปฏินิสฺสคฺเค ปรสฺส กมฺมวาจาย อาปชฺชติ ปุคฺคลสฺส สนฺติเก เทเสนฺโต สกวาจาย วุฏฺฐาติ ฯ **สกวาจาย อาปชฺชติ** สกวาจาย วุฏฺฐาตีติ วจีทฺวาริกํ ปทโส-ธมฺมาทิเภทํ อาปตฺตึ สกวาจาย อาปชฺชติ เทเสตฺวา วุฏฺฐหนฺโตปิ สกวาจาย วุฏฺฐาติ ฯ **ปรวาจาย อาปชฺชติ ปรวาจาย วุฏฺฐาตีติ** ยาวตติยกํ สงฺฆาทิเสสํ ปรสฺส กมฺมวาจาย อาปชฺชติ วุฏฺฐหนฺโตปิ ปรสฺส ปริวาสกมฺมวาจาทีหิ วุฏฺฐาติ ฯ ตโต ปเรสุ ฯ กายทฺวาริกํ กาเยน อาปชฺชติ เทเสนฺโต วาจาย วุฏฺฐาติ ฯ วจีทฺวาริกํ วาจาย อาปชฺชติ ติณวตฺถารเกน กาเยน วุฏฺฐาติ ฯ กายทฺวาริกํ กาเยน อาปชฺชติ ตเมว ติณวตฺถารเกน กาเยน วุฏฺฐาติ ฯ วจีทฺวาริกํ วาจาย อาปชฺชติ ตเมว เทเสนฺโต วาจาย วุฏฺฐาติ ฯ สงฺฆิกมญฺจสฺส อตฺตโน ปจฺจตฺถรเณน อนตฺถโต กายผุสเน โลมคณนาย อาปชฺชิ-ตพฺพาปตฺตึ สหาคารเสยฺยาปตฺติญฺจ ปสุตฺโต อาปชฺชติ ฯ ปพุชฺฌิตฺวา ปน อาปนฺนภาวํ ญตฺวา เทเสนฺโต ปฏิพุทฺโธ วุฏฺฐาติ ฯ ชคฺคนฺโต อาปชฺชิตฺวา ปน ติณวตฺถารกสมถฏฺฐาเน สยนฺโต ปฏิพุทฺโธ อาปชฺชติ ปสุตฺโต วุฏฺฐาติ นาม ฯ ปจฺฉิมปททฺวยํปิ วุตฺตานุสาเรเนว เวทิตพฺพํ ฯ อจิตฺตกาปตฺตึ อจิตฺตโก อาปชฺชติ นาม ฯ ปจฺฉา เทเสนฺโต สจิตฺตโก วุฏฺฐาติ ฯ สจิตฺตกาปตฺตึ สจิตฺตโก อาปชฺชติ นาม ฯ ติณวตฺถารกสมถฏฺฐาเน สยนฺโต อจิตฺตโก วุฏฺฐาติ ฯ เสสปททฺวยํปิ วุตฺตานุสาเรเนว เวทิตพฺพํ ฯ โย สภาคํ อาปตฺตึ

เทเสติ อยํ เทสนาปจฺจยา ทุกฺกฏํ อาปชฺชนฺโต ปาจิตฺติยาทีสุ อญฺญตรํ เทเสติ ฯ ตญฺจ เทเสนฺโต ทุกฺกฏํ อาปชฺชติ ฯ ตํ ปน ทุกฺกฏํ อาปชฺชนฺโต ปาจิตฺติยาทิโต วุฏฺฐาติ ฯ ปาจิตฺติยาทิโต วุฏฺฐหนฺโต ตํ อาปชฺชติ ฯ อิติ เอกสฺส ปุคฺคลสฺส เอกเมว ปโยคํ สนฺธาย อตฺถิ อาปชฺชนฺโต เทเสตีติ อิทํ จตุกฺกํ วุตฺตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ กมฺมจตุกฺเก ฯ ปาปิกาย ทิฏฺฐิยา อปฺปฏินิสฺสคฺคาปตฺตึ กมฺเมน อาปชฺชติ เทเสนฺโต อกมฺเมน วุฏฺฐาติ ฯ วิสฏฺฐิอาทิกํ อกมฺเมน อาปชฺชติ ปริวาสาทินา กมฺเมน วุฏฺฐาติ ฯ สมนุภาสนํ กมฺเมเนว อาปชฺชติ กมฺเมน วุฏฺฐาติ ฯ เสสํ อกมฺเมน อาปชฺชติ อกมฺเมน วุฏฺฐาติ ฯ

ปริกฺขารจตุกฺเก ฯ ปจโม สกปริกฺขาโร ฯ ทุติโย สงฺฆิโก ฯ ตติโย เจติยสนฺตโก ฯ จตุตฺโถ คิหิปริกฺขาโร ฯ สเจ ปน โส ปตฺตจีวรนวกมฺมเภสชฺชานํ อตฺถาย อาหโฏ โหติ ฯ อปาปุรณํ ทาตุํ อนฺโต วสาเปตุํ จ วฏฺฏติ ฯ

สมฺมุขจตุกฺเก ฯ ปาปิกาย ทิฏฺฐิยา อปฺปฏินิสฺสคฺคาปตฺตึ สงฺฆสฺส สมฺมุขาเอว อาปชฺชติ ฯ วุฏฺฐานกาเล ปน สงฺเฆน กิจฺจํ นตฺถีติ ปรมฺมุขา วุฏฺฐาติ ฯ วิสฏฺฐิอาทิกํ ปรมฺมุขา อาปชฺชติ สงฺฆสฺส สมฺมุขา วุฏฺฐาติ ฯ สมนุภาสนํ สงฺฆสฺส สมฺมุขา เอว อาปชฺชติ สมฺมุขา วุฏฺฐาติ ฯ เสสํ สมฺปชานมุสาวาทาทิเภทํ ปรมฺมุขาว อาปชฺชติ ปรมฺมุขา จ วุฏฺฐาติ ฯ อชานนฺตจตุกฺกํ อจิตฺตกจตุกฺกสทิสํ ฯ

ลิงฺคปาตุภาเวนาติ สยิตสฺเสว ภิกฺขุสฺส วา ภิกฺขุนิยา วา ลิงฺคปริวตฺเต ชาเต สหาคารเสยฺยาปตฺติ โหติฯ อิทเมว ตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํฯ อุภินฺนํปิ ปน อสาธารณาปตฺติ ลิงฺคปาตุภาเวน วุฏฺฐาติฯ สห ปฏิลาภจตุกฺเกฯ ยสฺส ภิกฺขุโน ลิงฺคํ ปริวตฺตติ โส สห ลิงฺคปฏิลาเภน ปฐมํ อุปฺปนฺนวเสน เสฏฺฐภาเวน จ ปุริมํ ปุริสลิงฺคํ ชหติ ปจฺฉิเม อิตฺถีลิงฺเค ปติฏฺฐาติฯ ปุริสกุตฺตปุริสาการาทิวเสน ปวตฺตา กายวจีวิญฺญตฺติโย ปฏิปฺปสฺสมฺภนฺติฯ ภิกฺขูติ วา ปุริโสติ วา เอวํ ปวตฺตา ปณฺณตฺติโย นิรุชฺฌนฺติฯ ยานิ หิ ภิกฺขุนีหิ อสาธารณานิ ฉจตฺตาฬีส สิกฺขาปทานิ เตหิ อนาปตฺติเยว โหติฯ ทุติยจตุกฺเก ปน ยสฺสา ภิกฺขุนิยา ลิงฺคํ ปริวตฺตติ สา ปจฺฉา สมุปฺปตฺติยา วา หีนภาเวน วา ปจฺฉิมนฺติ สงฺขตํ อิตฺถีลิงฺคํ ชหติ วุตฺตปฺปกาเรน ปุริมนฺติ สงฺขเต ปุริสลิงฺเค ปติฏฺฐาติฯ วุตฺตวิปรีตา วิญฺญตฺติโย ปฏิปฺปสฺสมฺภนฺติฯ ภิกฺขุนีติ วา อิตฺถีติ วา เอวํ ปวตฺตา ปณฺณตฺติโย นิรุชฺฌนฺติฯ ยานิ วา ภิกฺขูหิ อสาธารณานิ สตํ ตึสญฺจ สิกฺขาปทานิ เตหิ อนาปตฺติเยว โหติฯ **จตฺตาโร สามุกฺกํสาติ** จตฺตาโร มหาปเทสาฯ เต หิ ภควตา อนุปฺปนฺเน วตฺถุสฺมึ สยํ อุกฺกํสิตฺวา อุกฺขิปิตฺวา ฐปิตตฺตา สามุกฺกํสาติ วุจฺจนฺติฯ **ปริโภคาติ** อชฺโฌหรณียปริโภคาฯ อุทกํ ปน อกาลิกตฺตา อปฺปฏิคฺคหิตกํ วฏฺฏติฯ ยาวกาลิกาทีนิ อปฺปฏิคฺคหิตกานิ อชฺโฌหริตุํ น วฏฺฏนฺติฯ จตฺตาริ มหาวิกฏานิ กาโลทิสฺสตฺตา ยถาวุตฺตกาเล วฏฺฏนฺติฯ **อุปาสโก สีลวาติ** ปญฺจ

วา ทส วา สีลานิ โคปยมาโน ฯ

อาคนฺตุกาทิจตุกฺเก ฯ สฉตฺตุปาหโน สสีสํ ปารุปนฺโต วิหารํ ปวิสนฺโต ตตฺถ วิจรนฺโต จ อาคนฺตุโกว อาปชฺชติ โน อาวาสิโก ฯ อาวาสิกวตฺตํ อกโรนฺโต ปน อาวาสิโก อาปชฺชติ โน อาคนฺตุโก ฯ เสสํ กายวจีทฺวาริกํ อาปตฺตึ อุโภปิ อาปชฺชนฺติ ฯ อสาธารณํ อาปตฺตึ เนว อาคนฺตุโก อาปชฺชติ โน อาวาสิโก ฯ คมิยจตุกฺเกปิ ฯ คมิยวตฺตํ อปูเรตฺวา คจฺฉนฺโต คมิโก อาปชฺชติ โน อาวาสิโก ฯ อาวาสิกวตฺตํ อกโรนฺโต อาวาสิโก อาปชฺชติ โน คมิโก ฯ เสสํ อุโภปิ อาปชฺชนฺติ ฯ อสาธารณํ อาปตฺตึ อุโภปิ นาปชฺชนฺติ ฯ

วตฺถุนานตฺตตาทิจตุกฺเก ฯ จตุนฺนํ ปาราชิกานํ อญฺญมญฺญํ วตฺถุนานตฺตตาว โหติ น อาปตฺตินานตฺตตา ฯ สพฺพาปิ หิ สา ปาราชิกาปตฺติเยว ฯ สงฺฆาทิเสสาทีสุปิ เอเสว นโย ฯ ภิกฺขุสฺส จ ภิกฺขุนิยา จ อญฺญมญฺญํ กายสํสคฺเค ภิกฺขุสฺส สงฺฆาทิเสโส ภิกฺขุนิยา ปาราชิกนฺติ เอวํ อาปตฺตินานตฺตตาว โหติ น วตฺถุ-นานตฺตตา ฯ อุภินฺนํปิ กายสํสคฺโคว วตฺถุ ฯ ตถา ลสุณขาทเน ภิกฺขุนิยา ปาจิตฺติยํ ภิกฺขุสฺส ทุกฺกฏนฺติเอวมาทินา เจตฺถ นเยน โยชนา เวทิตพฺพา ฯ จตุนฺนํ ปาราชิกานํ เตรสหิ สงฺฆาทิเสเสหิ สทฺธึ วตฺถุนานตฺตตา เจว อาปตฺตินานตฺตตา จ ฯ เอวํ สงฺฆาทิเสสาทีนํ อนิยตาทีหิ ฯ อาทิโต จตฺตาริ ปาราชิกานิ เอกโต อาปชฺชนฺตานํ ภิกฺขุภิกฺขุนีนํ เนว วตฺถุนานตฺตตา โน อาปตฺตินานตฺตตา ฯ วิสุํ

อาปชฺชนฺเตสุปิ เสสา สาธารณาปตฺติโย อาปชฺชนฺเตสุปิ เอเสว
นโย ฯ วตฺถุสภาคาทิจตุกฺเก ฯ ภิกฺขุสฺส จ ภิกฺขุนิยา จ กาย-
สํสคฺเค วตฺถุสภาคตา โน อาปตฺติสภาคตา ฯ จตูสุ ปาราชิเกสุ
อาปตฺติสภาคตา โน วตฺถุสภาคตา ฯ เอเสว นโย สงฺฆาทิเสสาทีสุ ฯ
ภิกฺขุสฺส จ ภิกฺขุนิยา จ จตูสุ ปาราชิเกสุ วตฺถุสภาคตา เจว
อาปตฺติสภาคตา จ ฯ เอส นโย สพฺพาสุ สาธารณาปตฺตีสุ ฯ
อสาธารณาปตฺติยํ เนว วตฺถุสภาคตา จ นาปตฺติสภาคตา จ ฯ
โย หิ ปุริมจตุกฺเก ปจฺฉมปญฺโห โส อิธ ทุติโย ฯ โย จ
ตตฺถ ทุติโย โส อิธ ปจฺโม ฯ ตติยจตุตฺเถสุ นานากรณํ
นตฺถิ ฯ

อุปชฺฌายจตุกฺเก ฯ สทฺธิวิหาริกสฺส อุปชฺฌาเยน กตฺตพฺพ-
วตฺตสฺส อกรเณ จ อาปตฺตึ อุปชฺฌาโย อาปชฺชติ โน
สทฺธิวิหาริโก ฯ อุปชฺฌายสฺส กตฺตพฺพวตฺตํ อกโรนฺโต สทฺธิวิหาริโก
อาปชฺชติ โน อุปชฺฌาโย ฯ เสสํ อุโภปิ อาปชฺชนฺติ ฯ
อสาธารณํ อุโภปิ นาปชฺชนฺติ ฯ อาจริยจตุกฺเกปิ เอเสว นโย ฯ

อาทิยนฺตจตุกฺเก ฯ ปาทํ วา อติเรกปาทํ วา สหตฺถา
อาทิยนฺโต ครุกํ อาปชฺชติ ฯ อูนกปาทํ คณฺหาหีติ อาณตฺติยา
อญฺญํ ปโยเชนฺโต ลหุกํ อาปชฺชติ ฯ เอเตน นเยน เสสปทตฺติยํ
เวทิตพฺพํ ฯ อภิวาทนารหจตุกฺเก ฯ ภิกฺขุนีนํ ตาว ภตฺตคฺเค
นวมภิกฺขุนิโต ปฏฺฐาย อุปชฺฌายาปิ อภิวาทนารหา โน
ปจฺจุปฏฺฐานารหา ฯ อวิเสเสน จ วิปฺปกตโภชนสฺส ภิกฺขุสฺส โย

โกจิ วุฑฺฒตโร ฯ สฏฺฐิวสฺสสฺสาปิ ปาริวาสิกสฺส สมีปํ คโต ตทหุปสมฺปนฺโนปิ ปจฺจุปฏฺฐานารโห โน อภิวาทนารโห ฯ อปฺปฏิกฺขิตฺเตสุ ฐาเนสุ วุฑฺโฒ นวกสฺส อภิวาทนารโห เจว ปจฺจุปฏฺฐานารโห จ ฯ นวโก ปน วุฑฺฒสฺส เนว อภิวาทนารโห น ปจฺจุปฏฺฐานารโห ฯ อาสนารหจตุกฺกสฺส ปฐมปทํ ปุริมจตุกฺเก ทุติยปเทน ทุติยปทญฺจ ปฐมปเทน อตฺถโต สทิสํ ฯ

กาลจตุกฺเก ฯ ปวาเรตฺวา ภุญฺชนฺโต กาเล อาปชฺชติ โน วิกาเล ฯ วิกาลโภชนาปตฺตึ วิกาเล อาปชฺชติ โน กาเล ฯ เสสํ กาเล เจว วิกาเล จ ฯ อสาธารณํ เนว กาเล โน วิกาเล ฯ ปฏิคฺคหิตจตุกฺเก ฯ ปุเรภตฺตํ ปฏิคฺคหิตามิสํ กาเล กปฺปติ โน วิกาเล ฯ ปานกํ วิกาเล กปฺปติ ปุนทิวสมฺหิ โน กาเล ฯ สตฺตาหกาลิกํ ยาวชีวิกํ กาเล เจว กปฺปติ วิกาเล จ ฯ อตฺตโน อตฺตโน กาลาตีตํ ยาวกาลิกาทิตฺตยํ อกปฺปิยมํสอุคฺคหิตก-ปฏิคฺคหิตกญฺจ เนว กาเล กปฺปติ โน วิกาเล ฯ ปจฺจนฺติม-จตุกฺเก ฯ สมุทฺเท สีมํ พนฺธนฺโต ปจฺจนฺติเมสุ ชนปเทสุ อาปชฺชติ โน มชฺฌิเมสุ ฯ ปญฺจวคฺเคน คเณน อุปสมฺปาเทนฺโต คณงฺ-คณุปาหน ธุวนหาน จมฺมตฺถรณานิ จ มชฺฌิเมสุ ชนปเทสุ อาปชฺชติ โน ปจฺจนฺติเมสุ ฯ อิมานิ จตฺตาริ อิธ น กปฺปนฺตีติ วทนฺโตปิ ปจฺจนฺติเมสุ อาปชฺชติ ฯ อิธ กปฺปนฺตีติ วทนฺโต ปน มชฺฌิเมสุ อาปชฺชติ ฯ เสสาปตฺตึ อุภยตฺถาปิ อาปชฺชติ ฯ อสาธารณํ น กตฺถจิ อาปชฺชติ ฯ ทุติยจตุกฺเก ฯ ปญฺจวคฺเคน คเณน

อุปสมฺปทาทิจตุพฺพิธํปิ วตฺถุ ปจฺจนฺติเมสุ ชนปเทสุ กปฺปติ ฯ
อิทํ กปฺปตีติ ทีเปตตปิ ตตฺเถว กปฺปติ โน มชฺฌิเมสุ ฯ อิทํ
น กปฺปตีติ ทีเปตุํ ปน มชฺฌิเมสุ ชนปเทสุ กปฺปติ โน
ปจฺจนฺติเมสุ ฯ เสสํ **อนุชานามิ ภิกฺขเว ปญฺจ โลณานีติอาทิ**
อนุญฺญาตํ ฯ ตํ อุภยตฺถ กปฺปติ ฯ ยํ ปน อกปฺปิยนฺติ ปฏิกฺขิตฺตํ
ตํ อุภยตฺถาปิ น กปฺปติ ฯ อนฺโตอาทิจตุกฺเก ฯ อนูปขชฺชเสยฺยาทึ
อนฺโต อาปชฺชติ โน พหิ ฯ อชฺโฌกาเส สงฺฆิกมญฺจาทีนิ
นิกฺขิปิตฺวา ปกฺกมนฺโต พหิ อาปชฺชติ โน อนฺโต ฯ เสสํ
อนฺโต เจว พหิ จ ฯ อสาธารณํ เนว อนฺโต น พหิ ฯ
อนฺโตสีมาทิจตุกฺเก ฯ อาคนฺตุโก วตฺตํ น ปูเรนฺโต อนฺโต สีมาย
อาปชฺชติ ฯ คมิโย พหิ สีมาย ฯ มุสาวาทาทึ อนฺโต สีมาย จ
พหิ สีมาย จ อาปชฺชติ ฯ อสาธารณํ น กตฺถจิ ฯ คาม-
จตุกฺเก ฯ อนฺตรฆรปฏิสํยุตฺตํ เสขปญฺญตฺตึ คาเม อาปชฺชติ โน
อรญฺเญ ฯ ภิกฺขุนี อรุณํ อุฏฺฐาปยมานา อรญฺเญ อาปชฺชติ
โน คาเม ฯ มุสาวาทาทึ คาเม เจว อาปชฺชติ อรญฺเญ จ ฯ
อสาธารณํ น กตฺถจิ ฯ

จตฺตาโร ปุพฺพกิจฺจาติ สมฺมชฺชนี ปทีโป จ อุทกํ อาสเนน
จาติ อิทํ จตุพฺพิธํ ปุพฺพกรณนฺติ วุจฺจตีติ วุตฺตํ ฯ ฉนฺทปาริสุทฺธิ
อุตุกฺขานํ ภิกฺขุคณนา จ โอวาโทติ อิเม ปน จตฺตาโร ปุพฺพกิจฺจาติ
เวทิตพฺพา ฯ **จตฺตาโร ปตฺตกลฺลาติ** อุโปสโถ ยาวติกา จ
ภิกฺขู กมฺมปฺปตฺตา เต อาคตา โหนฺติ สภาคาปตฺติโย น วิชฺชนฺติ

วชฺชนียา จ ปุคฺคลา ตสฺมึ น โหนฺติ ปตฺตกลฺลนฺติ วุจฺจตีติ ฯ
จตฺตาริ อนญฺญปาจิตฺติยานีติ เอตเทว ปจฺจยํ กริตฺวา อนญฺญํ
ปาจิตฺติยนฺติ เอวํ วุตฺตานิ อนูปขชฺชเสยฺยากปฺปนสิกฺขาปทํ เอหาวุโส
คามํ วา นิคมํ วาติ สิกฺขาปทํ สญฺจิจฺจ กุกฺกุจฺจอุปทหนํ อุปสฺสุติ-
ติฏฺฐนนฺติ อิมานิ จตฺตาริ ฯ **จตสฺโส ภิกฺขุสมฺมติโยติ** เอกรตฺตํปิ
เจ ภิกฺขุ ติจีวเรน วิปฺปวเสยฺย อญฺญตฺร ภิกฺขุสมฺมติยา อญฺญํ
นวํ สนฺถตํ การาเปยฺย อญฺญตฺร ภิกฺขุสมฺมติยา ตโต เจ
อุตฺตรึ วิปฺปวเสยฺย อญฺญตฺร ภิกฺขุสมฺมติยา ทุฏฺฐุลฺลํ อาปตฺตึ
อนุปสมฺปนฺนสฺส อาโรเจยฺย อญฺญตฺร ภิกฺขุสมฺมติยาติ เอวํ อาคตา
เตรสสมฺมตีหิ วิมุตฺตา อญฺญตฺร สมฺมติโย ฯ

คิลานจตุกฺเก ฯ อญฺญเภสชฺเชน กรณีเย โลลตาย อญฺญํ
วิญฺญาเปนฺโต คิลาโน อาปชฺชติ ฯ อเภสชฺเชน กรณีเย เภสชฺชํ
วิญฺญาเปนฺโต อคิลาโน อาปชฺชติ ฯ มุสาวาทาทึ อุโภปิ ฯ
อสาธารณํ อุโภปิ นาปชฺชนฺติ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

จตุกฺก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ปญฺจเกสุ ฯ **ปญฺจ ปุคฺคลา นิยตาติ** อนนฺตริยานเมเวตํ
คหณํ ฯ ปญฺจ เฉทนกา อาปตฺติ นาม ปมาณาติกฺกนฺเต มญฺจ-
ปีเจ นิสีทน กณฺฑุปฏิจฺฉาทิ วสฺสิกสาฏิกา สุคตจีวเร จ เวทิตพฺพา ฯ
ปญฺจหากาเรหีติ อลชฺชิตา อญฺญาณตา กุกฺกุจฺจปกตตา อกปฺปิเย
กปฺปิยสญฺญิตา กปฺปิเย อกปฺปิยสญฺญิตาติ อิเมหิ ปญฺจหิ ฯ **ปญฺจา-
ปตฺติโย มุสาวาทปจฺจยาติ** ปาราชิก ถุลฺลจฺจย ทุกฺกฏ สงฺฆาทิเสส-

ปาจิตฺติยา ฯ **อนามนฺตจาโรติ** สนฺตํ ภิกฺขุํ อนาปุจฺฉา ปุเรภตฺตํ ปจฺฉาภตฺตํ กุเลสุ จาริตฺตํ อาปชฺเชยฺยาติ อิมสฺส อาปุจฺฉิตฺวา จารสฺส อภาโว ฯ **อนธิฏฺฐานนฺติ** คณโภชเน อญฺญตฺร สมยาติ วุตฺตํ สมยํ อธิฏฺฐหิตฺวา โภชนํ อธิฏฺฐานํ นาม ฯ ตถา อกรณํ อนธิฏฺฐานํ ฯ อวิกปฺปนา นาม ยา ปรมฺปรโภชเน วิกปฺปนา วุตฺตา ตสฺสา อกรณํ ฯ อิมานิ หิ ปญฺจ ปิณฺฑปาติกสฺส ธุตงฺเคเนว ปฏิกฺขิตฺตานิ ฯ **อุสฺสงฺกิตปริสงฺกิโตติ** เย ปสฺสนฺติ เย สุณนฺติ เตหิ อุสฺสงฺกิโต เจว ปริสงฺกิโต จ ฯ อปิจ อกุปฺปธมฺโม ขีณาสโวปิ สมาโน ฯ ตสฺมา อโคจรา ปริหริตพฺพา ฯ น หิ เอเตสุ สนฺทิสฺสมาโน อยสโต วา ครหโต วา มุจฺจติ ฯ **โสสานิกนฺติ** สุสาเน ปติตกํ ฯ **อาปณิกนฺติ** อาปณทฺวาเร ปติตกํ ฯ **ถูปจีวรนฺติ** วมฺมิกํ ปริกฺขิปิตฺวา พลิกมฺมกตํ ฯ **อภิเสกิกนฺติ** นหานฏฺฐาเน วา รญฺโญ อภิเสกฏฺฐาเน วา ฉฑฺฑิตจีวรํ ฯ **คตปฏิยาคตนฺติ** สุสานํ เนตฺวา ปุน อานีตกํ ฯ ปญฺจ มหาโจรา อุตฺตริมนุสฺสธมฺเม วุตฺตา ฯ **ปญฺจาปตฺติโย กายโต สมุฏฺฐหนฺตีติ** ปฐเมน อาปตฺติสมุฏฺฐาเนน ปญฺจาปตฺติโย อาปชฺชติ ฯ **ภิกฺขุ กปฺปิยสญฺญี สญฺญาจิกาย กุฏึ กโรตีติ** เอวํ อนฺตรเปยฺยาเล วุตฺตาปตฺติโย ฯ **ปญฺจาปตฺติโย กายโต จ วาจโต จาติ** ตติเยน อาปตฺติสมุฏฺฐาเนน ปญฺจาปตฺติโย อาปชฺชติ ฯ **ภิกฺขุ กปฺปิยสญฺญี สํวิทหิตฺวา กุฏึ กโรตีติ** เอวํ ตตฺเถว วุตฺตอาปตฺติโย ฯ **เทสนา-คามินิโยติ** ฐเปตฺวา ปาราชิกญฺจ สงฺฆาทิเสสญฺจ อวเสสา ฯ

ปญฺจ กมฺมานีติ ตชฺชนีย นิยส ปพฺพาชนีย ปฏิสารณียานิ จตฺตาริ อุกฺเขปนียญฺจ ติวิธํปิ เอกนฺติ ปญฺจ ฯ **ยาวตติยเก ปญฺจาติ** อุกฺขิตฺตานุวตฺติกาย ภิกฺขุนิยา ยาวตติยํ สมนุภาสนาย อปฺปฏิ-นิสฺสชฺชนฺติยา ปาราชิกํ ถุลฺลจฺจยํ ทุกฺกฏนฺติ ติสฺโส ฯ เภทกา-นุวตฺตกาทิสมนุภาสนาสุ สงฺฆาทิเสโส ฯ ปาปิกาย ทิฏฺฐิยา อปฺปฏิ-นิสฺสคฺเค ปาจิตฺติยํ ฯ **อทินฺนนฺติ** อญฺเญน อทินฺนํ ฯ **อวิทิตนฺติ** ปฏิคฺคณฺหามีติ เจตนาย อภาเวน อวิทิตํ ฯ อกปฺปิยนฺติ ปญฺจหิ สมณกปฺเปหิ อกปฺปิยกตํ ฯ ตํ วา ปนญฺญํปิ อกปฺปิยมํสํ อกปฺปิยโภชนํ ฯ **อกตาติริตฺตนฺติ** ปวาเรตฺวา อติริตฺตํ อกตํ ฯ **สมุชฺชทานนฺติ** นจฺจสมชฺชาทิทานํ ฯ **อุสภทานนฺติ** โคคณสฺส อนฺตเร อุสภวิสฺสชฺชนํ ฯ **จิตฺตกมฺมทานนฺติ** อาวาสํ กาเรตฺวา ตตฺถ จิตฺตกมฺมํ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ อิทํ ปน ปฏิภาณจิตฺตกมฺมทานํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ อิมานิ หิ ปญฺจ กิญฺจาปิ โลกสฺส ปุญฺญสมฺมตานิ อถโข อปุญฺญานิ อกุสลานิเยว ฯ **อุปฺปนฺนํ ปฏิภาณนฺติ** เอตฺถ ปฏิภาณนฺติ กเถตุกมฺยตา วุจฺจติ ฯ **อิเม ปญฺจ ทุปฺปฏิวิโนทิยาติ** น สุปฺปฏิ-วิโนทิยา ฯ อุปาเยน ปน การเณน อนุรูปาหิ ปจฺจเวกฺขณ-อนุสาสนาทีหิ สกฺกา ปฏิวิโนเทตุนฺติ อตฺโถ ฯ สกจิตฺตํ **ปสีทตีติ** เอตฺถ อิมานิ วตฺถูนิ ฯ กาฬนฺทกาฬวาสี ปุสฺสเทวตฺเถโร กิร เจติยงฺคณํ สมฺมชฺชิตฺวา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา สินฺทุวารกุสุม-สนฺถตมิว สมวิปฺปกิณฺณวาลิกํ เจติยงฺคณํ โอโลเกนฺโต พุทฺธารมฺมณํ ปีติปาโมชฺชํ อุปฺปาเทตฺวา อฏฺฐาสิ ฯ ตสฺมึ ขเณ มาโร ปพฺพตปาเท

นิพฺพตฺตกาฬมกฺกโฏ วิย หุตฺวา เจติยงฺคเณ โคมยํ วิปฺปกิรนฺโต
คโต ฯ เถโร นาสกฺขิ อรหตฺตํ ปาปุณิตุํ สมฺมชฺชิตฺวา อคมาสิ ฯ
ทุติยทิวเสปิ ชรคฺคโว หุตฺวา ตาทิสเมว วิปฺปการมกาสิ ฯ ตติยทิวเส
วงฺกปาทํ มนุสฺสตฺตภาวํ นิมฺมินิตฺวา ปาเทน ปริกสนฺโต อคมาสิ ฯ
เถโร เอวรูโป วิภจฺฉปุริโส สมนฺตา โยชนปฺปมาเณสุ โคจรคาเมสุ
นตฺถิ สิยา นุ โข มาโรติ จินฺเตตฺวา มาโรสิ ตฺวนฺติ อาห ฯ
อาม ภนฺเต มาโรมฺหิ นทานิ โว วญฺเจตุํ อสกฺขินฺติ ฯ ทิฏฺฐปุพฺโพ
ตยา ตถาคโตติ ฯ อาม ทิฏฺฐปุพฺโพติ ฯ มาโร นาม มหานุภาโว
โหติ อิงฺฆ ตาว พุทฺธสฺส ภควโต อตฺตภาวสทิสํ อตฺตภาวํ
นิมฺมินาหีติ ฯ น สกฺกา ภนฺเต ตาทิสํ รูปํ นิมฺมินิตุํ อปิจ
โข ปน ตํ สริกฺขกปฏิรูปกํ นิมฺมินิสฺสามีติ สกภาวํ วิชหิตฺวา
พุทฺธรูปสทิเสน อตฺตภาเวน อฏฺฐาสิ ฯ เถโร มารํ โอโลเกตฺวา
อยํ ตาว สราคสโทสสโมโห เอวํ โสภติ กถํ นุ โข ภควา
โส หิ สพฺพโส วีตราคโทสโมโหติ พุทฺธารมฺมณํ ปีตึ ปฏิลภิตฺวา
วิปสฺสนํ วฑฺเฒตฺวา อรหตฺตํ ปาปุณิ ฯ มาโร วญฺจิโตมฺหิ ตยา
ภนฺเตติ อาห ฯ เถโรปิ กึ อตฺถิ ชรมาร ตาทิสํ วญฺเจตุนฺติ
อาห ฯ โลกนฺตรวิหาเรปิ ทตฺโต นาม ทหรภิกฺขุ เจติยงฺคณํ
สมฺมชฺชิตฺวา โอโลเกนฺโต โอทาตกสิณํ ปฏิลภิ อฏฺฐ สมาปตฺติโย
นิพฺพตฺเตติ ฯ ตโต วิปสฺสนํ วฑฺเฒตฺวา ผลตฺตยํ สจฺฉากาสิ ฯ
ปรจิตฺตํ ปสีทตีติ เอตฺถ อิมานิ วตฺถูนิ ฯ ติสฺโส นาม ทหรภิกฺขุ
ชมฺพุโกลเจติยงฺคณํ สมฺมชฺชิตฺวา สงฺการจฺฉฑฺฑนึ หตฺเถน คเหตฺวาว

อฏฺฐาสิ ฯ ตสฺมึ ขเณ ติสฺสทตฺตตฺเถโร นาม นาวาโต โอรุยฺห
เจติยงฺคณํ โอโลเกนฺโต ภาวิตจิตฺเตน สมฺมชฺชนฏฺฐานนฺติ ญตฺวา
ปญฺหาสหสฺสํ ปุจฺฉิ ฯ อิตโร สพฺพํ วิสฺสชฺเชสิ ฯ อญฺญตรสฺมึปิ
วิหาเร เถโร เจติยงฺคณํ สมฺมชฺชิตฺวา วตฺตํ ปริจฺฉินฺทิ ฯ โยนก-
วิสยโต เจติยํ วนฺทกา จตฺตาโร เถรา อาคนฺตฺวา เจติยงฺคณํ
ทิสฺวา อนฺโต อปฺปวิสิตฺวา ทฺวาเรเยว ฐตฺวา เอโก เถโร อฏฺฐ
กปฺเป อนุสฺสริ เอโก โสฬส กปฺเป เอโก วีสติ กปฺเป
เอโก ตึส กปฺเป อนุสฺสริ ฯ เทวตา อตฺตมนา โหนฺตีติ เอตฺถ
อิทํ วตฺถุ ฯ เอกสฺมึ กิร วิหาเร เอโก ภิกฺขุ เจติยงฺคณญฺจ
โพธิยงฺคณญฺจ สมฺมชฺชิตฺวา นหายิตุํ คโต ฯ เทวตา อิมสฺส
วิหารสฺส กตกาลโต ปฏฺฐาย เอวํ วตฺตํ ปูเรตฺวา สมฺมชฺชปุพฺโพ
ภิกฺขุ นตฺถีติ ปสนฺนจิตฺตา อาคนฺตฺวา ปุปฺผหตฺถา อฏฺฐํสุ ฯ
เถโร อาคนฺตฺวา กตรคามวาสิกตฺถาติ อาห ฯ ภนฺเต อิเธว
วสาม อิมสฺส วิหารสฺส กตกาลโต ปฏฺฐาย เอวํ วตฺตํ ปูเรตฺวา
สมฺมชฺชปุพฺโพ ภิกฺขุ นตฺถีติ ตุมฺหากํ ภนฺเต วตฺเต ปสีทิตฺวา
ปุปฺผหตฺถา ฐิตมฺหาติ เทวตา อาหํสุ ฯ **ปสาทิกสํวตฺตนิยนฺติ** เอตฺถ
อิทํ วตฺถุ ฯ เอกํ กิร อมจฺจปุตฺตํ อภยตฺเถรญฺจ อารพฺภ อยํ
กถา อุทปาทิ กินฺนุ โข อมจฺจปุตฺโต ปาสาทิโก อภยตฺเถโรติ
อุโภปิ เน เอกสฺมึ ฐาเน โอโลเกสฺสามาติ ญาตกา อมจฺจปุตฺตํ
อลงฺกริตฺวา มหาเจติยํ วนฺทาเปสฺสามาติ อคมํสุ ฯ เถรมาตาปิ
ปาสาทิกํ จีวรํ กาเรตฺวา ปุตฺตสฺส ปหิณิ ปุตฺโต เม เกเส

ฉินฺทาเปตฺวา อิมํ จีวรํ ปารุปิตฺวา ภิกฺขุสงฺฆปริวุโต มหาเจติยํ
วนฺทตูติ ฯ อมจฺจปุตฺโต ญาติปริวุโต ปาจีนทฺวาเรน เจติยงฺคณํ
อารูฬฺโห ฯ อภยตฺเถโร ภิกฺขุสงฺฆปริวุโต ทกฺขิณทฺวาเรน เจติยงฺคณํ
อารูหิตฺวา เจติยงฺคเณ เตน สทฺธึ สมาคนฺตฺวา อาห กึ ตฺวํ
อาวุโส มหลฺลกตฺเถรสฺส สมฺมชฺชนฏฺฐาเน กจวรํ ฉฑฺเฑตฺวา มยา
สทฺธึ ยุคคาหํ คณฺหสีติ ฯ อตีตตฺตภาเว กิร อภยตฺเถโร มหลฺลกตฺ-
เถโร นาม หุตฺวา กาชรคาเม เจติยงฺคณํ สมฺมชฺชิ ฯ อมจฺจปุตฺโต
มหาอุปาสโก หุตฺวา สมฺมชฺชนฏฺฐาเน กจวรํ คเหตฺวา ฉฑฺเฑสิ ฯ
สตฺถุ สาสนํ กตํ โหตีติ อิทํ สมฺมชฺชนวตฺตํ นาม พุทฺเธหิ วณฺณิตํ ฯ
ตสฺมา ตํ กโรนฺเตน สตฺถุ สาสนํ กตํ โหติ ฯ ตตฺรีทํ วตฺถุ ฯ
อายสฺมา กิร สารีปุตฺโต หิมวนฺตํ คนฺตฺวา เอกสฺมึ ปพฺภาเร
อสมฺมชฺชิตฺวาว นิโรธํ สมาปชฺชิตฺวา นิสีทิ ฯ ภควา อาวชฺเชนฺโต
เถรสฺส อสมฺมชฺชิตฺวา นิสินฺนภาวํ ญตฺวา อากาเสนาคนฺตฺวา เถรสฺส
ปุรโต อสมฺมชฺชนฏฺฐาเน ปทานิ ทสฺเสตฺวา ปจฺจาคญฺฉิ ฯ เถโร
สมาปตฺติโต วุฏฺฐิโต ภควโต ปทานิ ทิสฺวา พลวหิโรตฺตปฺปํ
ปจฺจุปฏฺฐเปตฺวา ชณฺณุเกหิ ปติฏฺฐาย อสมฺมชฺชิตฺวา นิสินฺนภาวํ
วต เม สตฺถา อญฺญาสิ สงฺฆมชฺเฌทานิ โจทนํ กาเรสฺสามีติ
ทสพลสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา นิสีทิ ฯ ภควา กุหึ คโตสิ
สารีปุตฺตาติ วตฺวา น ปฏิรูปํทานิ เต มยฺหํ อนนฺตเร ฐาเน ฐตฺวา
วิจรนฺตสฺส อสมฺมชฺชิตฺวา นิสีทิตุนฺติ อาห ฯ ตโต ปฏฺฐาย เถโร
คณฺฐิกปฏิมุญฺจนฏฺฐาเนปิ ติฏฺฐนฺโต ปาเทน กจวรํ วิยูหิตฺวา ติฏฺฐติ ฯ

อตฺตโน ภาสปริยนฺตํ น อุคฺคณฺหาตีติ อิมสฺมึ วตฺถุสฺมึ เอตฺตกํ สุตฺตํ อุปลพฺภติ เอตฺตโก วินิจฺฉโย เอตฺตกํ สุตฺตญฺจ วินิจฺฉยญฺจ วกฺขามีติ เอวํ อตฺตโน ภาสิตปริยนฺตํ น อุคฺคณฺหาติ ฯ อยํ โจทกสฺส ปุริมกถา อยํ ปจฺฉิมกถา อยํ จุทิตกสฺส ปุริมกถา อยํ ปจฺฉิมกถา เอตฺถ เอตฺตกํ คยฺหูปคํ เอตฺตกํ น คยฺหูปคนฺติ เอวํ อนุคฺคณฺหนฺโต ปน ปรสฺส ภาสปริยนฺตํ น อุคฺคณฺหาติ นาม ฯ **อาปตฺตึ น ชานาตีติ** ปาราชิกํ วา สงฺฆาทิเสสํ วาติ สตฺตนฺนํ อาปตฺติกฺขนฺธานํ นานากรณํ น ชานาติ ฯ **มูลนฺติ** เทฺว อาปตฺติยา **มูลานิ** กาโย จ วาจา จ ตานิ น ชานาติ ฯ **สมุฏฺฐานนฺติ** ฉ อาปตฺติสมุฏฺฐานานิ อาปตฺติสมุฏฺฐาโน นาม ตานิ น ชานาติ ฯ ปาราชิกาทีนํ วตฺถุํ น ชานาตีติปิ วุตฺตํ โหติ ฯ **นิโรธนฺติ** อยํ อาปตฺติ เทสนาย นิรุชฺฌติ วูปสมฺมติ อยํ วุฏฺฐาเนนาติ เอวํ อาปตฺตินิโรธํ น ชานาติ ฯ สตฺต สมเถ น ชานนฺโต ปน อาปตฺตินิโรธคามินึ ปฏิปทํ น ชานาติ ฯ

อธิกรณปญฺจเก ฯ อธิกรณํ นาม จตฺตาริ อธิกรณานิ ฯ อธิกรณสฺส มูลํ นาม เตตฺตึส มูลานิ ฯ วิวาทาธิกรณสฺส ทฺวาทส มูลานิ ฯ อนุวาทาธิกรณสฺส จุทฺทส ฯ อาปตฺตาธิกรณสฺส ฉ ฯ กิจฺจาธิกรณสฺส เอกํ ฯ ตานิ ปรโต อาวิภวิสฺสนฺติ ฯ อธิกรณสมุฏฺฐาโน นาม อธิกรณสมุฏฺฐานํ ฯ วิวาทาธิกรณํ อฏฺฐารส เภทกรวตฺถูนิ นิสฺสาย อุปฺปชฺชติ อนุวาทาธิกรณํ จตสฺโส วิปตฺติโย อาปตฺตาธิ-กรณํ สตฺตาปตฺติกฺขนฺเธ กิจฺจาธิกรณํ จตฺตาริ สงฺฆกิจฺจานีติ

อิมํ วิภาคํ น ชานาตีติ อตฺโถ ฯ **อธิกรณนิโรธํ น ชานาตีติ** ธมฺเมน วินเยน สตฺถุสาสเนน มูลามูลํ คนฺตฺวา วินิจฺฉยํ สมถํ ปาเปตุํ น สกฺโกติ ฯ อิทํ อธิกรณํ ทฺวีหิ อิทํ จตูหิ อิทํ ตีหิ อิทํ เอเกน สมเถน สมฺมตีติ เอวํ สตฺต สมเถ อชานนฺโต ปน อธิกรณนิโรธคามินึ ปฏิปทํ น ชานาติ นาม ฯ **วตฺถุํ น ชานาตีติ** อิทํ ปาราชิกสฺส วตฺถุ อิทํ สงฺฆาทิเสสสฺสาติ เอวํ สตฺตนฺนํ อาปตฺติกฺขนฺธานํ วตฺถุํ น ชานาติ ฯ **นิทานนฺติ** สตฺตนฺนํ นครานํ อิทํ สิกฺขาปทํ เอตฺถ ปญฺญตฺตํ อิทํ เอตฺถาติ น ชานาติ ฯ **ปญฺญตฺตึ น ชานาตีติ** ตสฺมึ ตสฺมึ สิกฺขาปเท ปฐมปญฺญตฺตึ น ชานาติ ฯ **อนุปญฺญตฺตินฺติ** ปุนปฺปุนํ ปญฺญตฺตึ น ชานาติ ฯ **อนุสนฺธิวจนปถนฺติ** กถานุสนฺธิวินิจฺฉยานุสนฺธิวเสน วตฺตุํ น ชานาติ ฯ **ญตฺตึ น ชานาตีติ** สพฺเพน สพฺพํ ญตฺตึ น ชานาติ ฯ **ญตฺติยา กรณํ น ชานาตีติ** ญตฺติกิจฺจํ น ชานาติ ฯ โอสารณาทีสุ นวสุ ฐาเนสุ ญตฺติกมฺมํ นาม โหติ ฯ ญตฺติทุติยญตฺติจตุตฺถกมฺเมสุ ญตฺติยา กมฺมปฺปตฺโต หุตฺวา ติฏฺฐตีติ น ชานาติ ฯ **น ปุพฺพกุสโล โหติ น อปรกุสโลติ** ปุพฺเพ กเถตพฺพญฺจ ปจฺฉา กเถตพฺพญฺจ น ชานาติ ญตฺติ นาม ปุพฺเพ ฐเปตพฺพา ปจฺฉา น ฐเปตพฺพาติปิ น ชานาติ ฯ **อกาลญฺญู จ โหตีติ** กาลํ น ชานาติ อนชฺฌิฏฺโฐ อยาจิโต ภาสติ ญตฺติกาลํปิ ญตฺติกฺเขตฺตํปิ ญตฺติโอกาสํปิ น ชานาติ ฯ

มนฺทตฺตา โมมูหตฺตาติ เกวลํ อญฺญาเณน โมมูหภาเวน ธุตงฺเค

อานิสํสํ น ชานาติ ฯ **ปาปิจฺโฉติ** เตน อรญฺญวาเสน ปจฺจยลาภํ ปตฺถยมาโน ฯ **ปวิเวกนฺติ** กายจิตฺตอุปธิวิเวกํ ฯ **อิทมฏฺฐิตนฺติ** อิมาย กลฺยาณาย ปฏิปตฺติยา อตฺโถ เอตสฺสาติ อิทมฏฺฐิ อิทมฏฺฐิโน ภาโว อิทมฏฺฐิตา ตํ อิทมฏฺฐิตํเยว นิสฺสาย น อญฺญํ กิญฺจิ โลกามิสนฺติ อตฺโถ ฯ

อุโปสถํ น ชานาตีติ นววิธํ อุโปสถํ น ชานาติ ฯ **อุโปสถกมฺมนฺติ** อธมฺเมน วคฺคาทิเภทํ จตุพฺพิธํ อุโปสถกมฺมํ น ชานาติ ฯ **ปาฏิโมกฺขนฺติ** เทฺว มาติกา น ชานาติ ฯ **ปาฏิโมกฺขุทฺเทสนฺติ** สพฺพํปิ นววิธํ ปาฏิโมกฺขุทฺเทสํ น ชานาติ ฯ **ปวารณนฺติ** นววิธํ ปวารณํ น ชานาติ ฯ ปวารณากมฺมํ อุโปสถกมฺมสทิสเมว ฯ

อปาสาทิกปญฺจเก ฯ **อปาสาทิกนฺติ** กายทุจฺจริตาทิ อกุสลกมฺมํ วุจฺจติ ฯ **ปาสาทิกนฺติ** กายสุจริตาทิ กุสลกมฺมํ วุจฺจติ ฯ อติเวลนฺติ เวลํ อติกฺกมฺม พหุตรํ กาลํ กุเลสุ อปฺปํ วิหารติ อตฺโถ ฯ **โอตาโรติ** กิเลสานํ อนฺโต โอตรณํ ฯ **สงฺกิลิฏฺฐนฺติ** ทุฏฺฐุลฺลาปตฺติกายสํสคฺคาทิเภทํ ฯ

วิสุทฺธิปญฺจเก ฯ ปวารณคหเณน นววิธาปิ ปวารณา เวทิตพฺพา ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

ปญฺจก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ฉกฺเกสุ ฯ **ฉ สามีจิโยติ** โส จ ภิกฺขุ อนพฺภิโต เต จ ภิกฺขู คารยฺหา อยํ ตตฺถ สามีจิ ยุญฺชนฺตายสฺมนฺโต สกํ มา

โว สกํ วินสฺสาติ อยํ ตตฺถ สามีจิ อยํ เต ภิกฺขุ ปตฺโต
ยาว เภทนาย ธาเรตพฺโพติ อยํ ตตฺถ สามีจิ ตโต นีหริตฺวา
ภิกฺขูหิ สทฺธึ สํวิภชิตพฺพํ อยํ ตตฺถ สามีจิ อญฺญาตพฺพํ
ปริปุจฺฉิตพฺพํ ปริปญฺหิตพฺพํ อยํ ตตฺถ สามีจิ ยสฺส ภวิสฺสติ
โส หริสฺสตีติ อยํ ตตฺถ สามีจิ อิติ อิมา ภิกฺขุปาฏิโมกฺเขเยว
ฉ สามีจิโย ฯ ฉ **เฉทนกาติ** ปญฺจเก วุตฺตา ปญฺจ ภิกฺขุนีนํ
อุทกสาฏิกาย สทฺธึ ฉ ฯ **ฉหากาเรหีติ** อลชฺชิตา อญฺญาณตา
กุกฺกุจฺจปกตตา อกปฺปิเย กปฺปิยสญฺญิตา กปฺปิเย อกปฺปิยสญฺญิตา
สติสมฺโมสาติ ฯ ตตฺถ เอกรตฺตฉารตฺตสตฺตาหาติกฺกมาทีสุ อาปตฺตึ
สติสมฺโมเสน อาปชฺชติ ฯ เสสํ วุตฺตนยเมว ฯ **ฉ อานิสํสา
วินยธเรติ** ปญฺจเก วุตฺตา ปญฺจ ตสฺสาเธยฺโย อุโปสโถติ อิมินา
สทฺธึ ฉ ฯ **ฉ ปรมานีติ** ทสาหปรมํ อติเรกจีวรํ ธาเรตพฺพํ
มาสปรมนฺเตน ภิกฺขุนา ตํ จีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ สนฺตรุตฺตรปรมนฺเตน
ภิกฺขุนา ตโต จีวรํ สาทิตพฺพํ ฉกฺขตฺตุปรมํ ตุณฺหีภูเตน อุทฺทิสฺส
ฐาตพฺพํ นวํ ปน ภิกฺขุนา สนฺถตํ การาเปตฺวา ฉพฺพสฺสานิ
ธาเรตพฺพานิ ฉพฺพสฺสปรมตา ธาเรตพฺพํ ติโยชนปรมํ สหตฺถา
หาเรตพฺพานิ ทสาหปรมํ อติเรกปตฺโต ธาเรตพฺโพ สตฺตาหปรมํ
สนฺนิธิการกํ ปริภุญฺชิตพฺพานิ ฉารตฺตปรมนฺเตน ภิกฺขุนา เตน
จีวเรน วิปฺปวสิตพฺพํ จตุกฺกํสปรมํ อฑฺฒเตยฺยกํสปรมํ ทฺวงฺคุลปพฺพ-
ปรมํ อาทาตพฺพํ อฏฺฐงฺคุลปรมํ มญฺจปฏิปาทกํ อฏฺฐงฺคุลปรมํ
ทนฺตกฏฺฐนฺติ อิติ อิมานิ จุทฺทส ปรมานิ ฯ ตตฺถ ปจฺมานิ ฉ

เอกํ ฉกฺกํ ฯ ตโต เอกํ อปเนตฺวา เสเสสุ เอเกกํ ปกฺขิปิตฺวาติ-
อาทินา นเยน อญฺญานิปิ ฉกฺกานิ กาตพฺพานิ ฯ **ฉ อาปตฺติโยติ**
ตีณิ ฉกฺกานิ อนนฺตรเปยฺยาเล วุตฺตานิ ฯ **ฉ กมฺมานีติ** ตชฺชนีย-
นิยส ปพฺพาชนีย ปฏิสารณียานิ จตฺตาริ อาปตฺติยา อทสฺสเน จ
อปฺปฏิกมฺเม จ วุตฺตทฺวยํปิ เอกํ ปาปิกาย ทิฏฺฐิยา อปฺปฏินิสฺสคฺเค
เอกนฺติ ฯ **ฉ นหาเนติ** โอเรนฑฺฒมาสํ นหาเน ฯ วิปฺปกตจีวราทิ-
ฉกฺกทฺวยํ กฐินกฺขนฺธเก นิทฺทิฏฺฐํ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

ฉกฺก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

สตฺตเกสุ ฯ **สตฺต สามีจิโยติ** ปุพฺเพ วุตฺเตสุ ฉสุ สา จ
ภิกฺขุนี อนพฺภิตา ตา จ ภิกฺขุนิโย คารยฺหา อยํ ตตฺถ สามีจีติ
อิมํ ปกฺขิปิตฺวา สตฺต เวทิตพฺพา ฯ **สตฺต อธมฺมิกา ปฏิญฺญาตกรณาติ**
ภิกฺขุ ปาราชิกํ อชฺฌาปนฺโน โหติ ปาราชิเกน โจทิยมาโน
สงฺฆาทิเสสํ อชฺฌาปนฺโนมฺหีติ ปฏิชานาติ ตํ สงฺโฆ สงฺฆาทิเสเสน
กาเรติ อธมฺมิกํ ปฏิญฺญาตกรณนฺติ เอวํ สมถกฺขนฺธเก นิทฺทิฏฺฐา ฯ
ธมฺมิกาปิ ตตฺเถว นิทฺทิฏฺฐา ฯ **สตฺตนฺนํ อนาปตฺติ สตฺตาหกรณีเยน
คนฺตุนฺติ** วสฺสูปนายิกกฺขนฺธเก วุตฺตํ ฯ **สตฺตานิสํสา วินยธเรติ**
ตสฺสาเธยฺโย อุโปสโถ ปวารณาติ อิเมหิ ทฺวีหิ สทฺธึ ปญฺจเก
วุตฺตา ปญฺจ สตฺต โหนฺติ ฯ สตฺต ปรมานีติ ฉกฺเก วุตฺตานิเยว
สตฺตกวเสน โยเชตพฺพานิ ฯ กตจีวรนฺติอาทีนิ เทฺว สตฺตกานิ
กฐินกฺขนฺธเก นิทฺทิฏฺฐานิ ฯ ภิกฺขุสฺส น โหติ อาปตฺติ ทฏฺฐพฺพา
ภิกฺขุสฺส โหติ อาปตฺติ ทฏฺฐพฺพา ภิกฺขุสฺส โหติ อาปตฺติ

ปฏิกาตพฺพาติ อิมานิ ตีณิ สตฺตกานิ ฯ เทฺว อธมฺมิกานิ เอกํ ธมฺมิกํ ฯ ตานิ ตีณิปิ จมฺเปยฺยกฺขนฺธเก นิทฺทิฏฺฐานิ ฯ

อสทฺธมฺมาติ อสตํ ธมฺมา อสนฺโต วา ธมฺมา อโสภณา หีนา ลามกาติ อตฺโถ ฯ **สทฺธมฺมาติ** สตํ พุทฺธาทีนํ ธมฺมา สนฺโต วา ธมฺมา สุนฺทรา อุตฺตมาติ อตฺโถ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

สตฺตก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

อฏฺฐเกสุ ฯ **อฏฺฐานิสํเสติ** น มยํ อิมินา ภิกฺขุนา สทฺธึ อุโปสถํ กริสฺสาม วินา อิมินา ภิกฺขุนา อุโปสถํ กริสฺสาม น มยํ อิมินา ภิกฺขุนา สทฺธึ ปวาเรยฺยาม สงฺฆกมฺมํ กริสฺสาม อาสเน นิสีทิสฺสาม ยาคุปาเน นิสีทิสฺสาม ภตฺตคฺเค นิสีทิสฺสาม เอกจฺฉนฺเน วสิสฺสาม ยถาวุฑฺฒํ อภิวาทนํ ปจฺจุปฏฺฐานํ อญฺชลี-กมฺมํ สามีจิกมฺมํ กริสฺสาม วินา อิมินา ภิกฺขุนา กริสฺสามาติ เอวํ โกสมฺพิกกฺขนฺธเก วุตฺเต อานิสํเส ฯ ทุติยอฏฺฐเกปิ เอเสว นโย ฯ ตมฺปิ หิ เอวเมว โกสมฺพิกกฺขนฺธเก วุตฺตํ ฯ **อฏฺฐ ยาวตติยกาติ** ภิกฺขูนํ เตรสเก จตฺตาโร ภิกฺขุนีนํ สตฺตรสเก ภิกฺขูหิ อสาธารณา จตฺตาโรติ อฏฺฐ ฯ **อฏฺฐหากาเรหิ กุลานิ ทูเสตีติ** กุลานิ ทูเสติ ปุปฺเผน วา ผเลน วา จุณฺเณน วา มตฺติกาย วา ทนฺตกฏฺเฐน วา เวฬุนา วา เวชฺชิกาย วา ชงฺฆเปสนิเกน วาติ อิเมหิ อฏฺฐหิ ฯ อฏฺฐ มาติกา จีวรกฺขนฺธเก อปรา อฏฺฐ กฐินกฺขนฺธเก วุตฺตา ฯ **อฏฺฐหิ อสทฺธมฺเมหีติ** ลาเภน

อลาเภน ยเสน อยเสน สกฺกาเรน อสกฺกาเรน ปาปิจฺฉตาย
ปาปมิตฺตตาย ฯ โลกธมฺมา นาม ลาเภ สาราโค อลาเภ
ปฏิวิโรโธ ยเส อยเส ปสํสาย นินฺทาย สุเข สาราโค ทุกฺเข
ปฏิวิโรโธติ ฯ **อฏฺฐงฺคิโก มุสาวาโทติ** วินิธาย สญฺญนฺติ อิมินา
สทฺธึ ปาลิยํ อาคเตหิ สตฺตหีติ อฏฺฐหิ องฺเคหิ อฏฺฐงฺคิโก ฯ
อฏฺฐ อุโปสถงฺคานีติ

> **ปาณํ น หญฺเญ น จาทินฺนมาทิเย**
> **มุสา น ภาเส น จ มชฺชโป สิยา**
> **อพฺรหฺมจริยา วิรเมยฺย เมถุนา**
> **รตฺตึ น ภุญฺเชยฺย วิกาลโภชนํ**
> **มาลํ น ธาเร น จ คนฺธมาจเร**
> **มญฺเจ ฉมายํว สเยถ สนฺถเต**
> **เอตํ หิ อฏฺฐงฺคิกมาหุโปสถํ**
> **พุทฺเธน ทุกฺขนฺตคุนา ปกาสิตนฺติ**

เอวํ วุตฺตานิ อฏฺฐ ฯ **อฏฺฐ ทูเตยฺยงฺคานีติ** อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
โสตา จ โหติ สาเวตา จาติอาทินา นเยน สงฺฆเภทเก วุตฺตานิ ฯ
ติตฺถิยวตฺตานิ มหาขนฺธเก นิทฺทิฏฺฐานิ ฯ อนติริตฺตา จ อติริตฺตา จ
ปวารณสิกฺขาปเท นิทฺทิฏฺฐา ฯ **อฏฺฐนฺนํ ปจฺจุฏฺฐาตพฺพนฺติ** ภตฺตคฺเค
วุฑฺฒภิกฺขุนีนํ อาสนมฺปิ ตาสํเยว ทาตพฺพํ ฯ **อุปาสิกาติ** วิสาขา ฯ
อฏฺฐานิสํสา วินยธเรติ ปญฺจเก วุตฺเตสุ ปญฺจสุ ตสฺสาเธยฺโย
อุโปสโถ ปวารณา สงฺฆกมฺมนฺติ อิเม ตโย ปกฺขิปิตฺวา อฏฺฐ

เวทิตพฺพา ฯ อฏฺจ ปรมานีติ ปุพฺเพ วุตฺตปรมาเนว อฏฺจกวเสน โยเชตฺวา เวทิตพฺพานิ ฯ **อฏฺจสุ ธมฺเมสุ สมฺมาวตฺติตพฺพนฺติ** น ปกตตฺตสฺส ภิกฺขุโน อุโปสโถ ฐเปตพฺโพ น ปวารณา ฐเปตพฺพาติอาทินา นเยน สมถกฺขนฺธเก นิทฺทิฏฺเฐสุ อฏฺจสุ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

อฏฺจก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

นวเกสุ ฯ **นว อาฆาตวตฺถูนีติ** อนตฺถมฺเม อจรีติอาทีนิ นว ฯ **นว อาฆาตปฏิวินยาติ** อนตฺถมฺเม อจริ ตํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ อาฆาตํ ปฏิวิเนตีติอาทีนิ นว ฯ นว **วินีตวตฺถูนีติ** นวหิ อาฆาตวตฺถูหิ อารติ วิรติ เสตุฆาโต ฯ **นวหิ สงฺโฆ ภิชฺชตีติ** นวนฺนํ วา อุปาลิ อติเรกนวนฺนํ วา สงฺฆราชิ เจว โหติ สงฺฆเภโท จาติ ฯ นว ปรมานีติ ปุพฺเพ วุตฺตปรมาเนว นวกวเสน โยเชตฺวา เวทิตพฺพานิ ฯ ตณฺหามูลกา นาม ตณฺหํ ปฏิจฺจ ปริเยสนา ฯ ปริเยสนํ ปฏิจฺจ ลาโภ ฯ ลาภํ ปฏิจฺจ วินิจฺฉโย ฯ วินิจฺฉยํ ปฏิจฺจ ฉนฺทราโค ฯ ฉนฺทราคํ ปฏิจฺจ อชฺโฌสานํ ฯ อชฺโฌสานํ ปฏิจฺจ ปริคฺคโห ฯ ปริคฺคหํ ปฏิจฺจ มจฺฉริยํ ฯ มจฺฉริยํ ปฏิจฺจ อารกฺขา ฯ อารกฺขาธิกรณา ทณฺฑาทานสตฺถาทาน-กลหวิคฺคหวิวาทตุวํตุวํเปสุญฺญมุสาวาทา ฯ **นววิธมานาติ** เสยฺยสฺส เสยฺโยหมสฺมีติ มานาทโย ฯ **นว จีวรานีติ** ติจีวรนฺติ วา วสฺสิก-สาฏิกาติ วาติอาทินา นเยน วุตฺตานิ ฯ **น วิกปฺเปตพฺพานีติ** อธิฏฺฐิตกาลโต ปฏฺฐาย น วิกปฺเปตพฺพานิ ฯ **นว อธมฺมิกานิ**

ทานานีติ สงฺฆสฺส ปริณตํ อญฺญสงฺฆสฺส วา เจติยสฺส วา ปุคฺคลสฺส วา ปริณาเมติ เจติยสฺส ปริณตํ อญฺญเจติยสฺส วา สงฺฆสฺส วา ปุคฺคลสฺส วา ปริณาเมติ ปุคฺคลสฺส ปริณตํ อญฺญปุคฺคลสฺส วา สงฺฆสฺส วา เจติยสฺส วา ปริณาเมตีติ เอวํ วุตฺตานิ ฯ **นว ปฏิคฺคหา ปริโภคาติ** เอเตสํเยว ทานานํ ปฏิคฺคหา จ ปริโภคา จ ฯ **ตีณิ ธมฺมิกานิ ทานานีติ** สงฺฆสฺส ทินฺนํ สงฺฆสฺเสว เทติ เจติยสฺส ทินฺนํ เจติยสฺเสว ปุคฺคลสฺส ทินฺนํ ปุคฺคลสฺเสว เทตีติ อิมานิ ตีณิ ฯ ปฏิคฺคหปริโภคาปิ เตสํเยว ปฏิคฺคหา จ ปริโภคา จ ฯ **นว อธมฺมิกา สญฺญตฺติโยติ** อธมฺมวาที ปุคฺคโล อธมฺมวาที สมฺพหุลา อธมฺมวาที สงฺโฆติ เอวํ ตีณิ ติกานิ สมถกฺขนฺธเก นิทฺทิฏฺฐานิ ฯ ธมฺมิกา สญฺญตฺติโยปิ ธมฺมวาที ปุคฺคโลติอาทินา นเยน ตตฺเถว นิทฺทิฏฺฐา ฯ อธมฺมกมฺเม เทฺว นวกานิ โอวาทวคฺคสฺส ปฐมสิกฺขาปทนิทฺเทเส ปาจิตฺติยวเสน วุตฺตานิ ฯ ธมฺมกมฺเม เทฺว นวกานิ ตตฺเถว ทุกฺกฏวเสน วุตฺตานิ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

นวก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ทสเกสุ ฯ **ทส อาฆาตวตฺถูนีติ** นวเก วุตฺตานิ นว อฏฺฐาเน วา ปน อาฆาโต ชายตีติ อิมินา สทฺธึ ทส โหนฺติ ฯ อาฆาตปฏิวินยาปิ ตตฺถ วุตฺตา นว อฏฺฐาเน วา ปน อาฆาโต ชายติ ตํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ อาฆาตํ ปฏิวิเนตีติ อิมินา สทฺธึ ทส เวทิตพฺพา ฯ **ทส วินีตวตฺถูนีติ** ทสหิ อาฆาตวตฺถูหิ วิรติสงฺขาตานิ

ทส ฯ **ทสวตฺถุกา มิจฺฉาทิฏฺธีติ** นตฺถิ ทินฺนนฺติอาทิวเสน เวทิตพฺพา ฯ อตฺถิ ทินฺนนฺติอาทิวเสน สมฺมาทิฏฺฐิ ฯ สสฺสโต โลโกติอาทิวเสน ปน อนฺตคาหิกา ทิฏฺฐิ เวทิตพฺพา ฯ ทส มิจฺฉตฺตา มิจฺฉาทิฏฺฐิอาทโย มิจฺฉาวิมุตฺติปริโยสานา ฯ วิปรีตา สมฺมตฺตา ฯ สลากคาหา สมถกฺขนฺธเก นิทฺทิฏฺฐา ฯ ทสหงฺเคหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อุพฺพาหิกาย สมฺมนฺนิตพฺโพติ สีลวา โหตีติ-อาทินา นเยน สมถกฺขนฺธเก วุตฺเตหิ ฯ ทส อาทีนวา ราชนฺเต-ปุรปฺปเวสเน ราชสิกฺขาปเท นิทฺทิฏฺฐา ฯ ทส ทานวตฺถูนีติ อนฺนํ ปานํ วตฺถํ ยานํ มาลาคนฺธํ วิเลปนํ เสยฺยาวสถํ ปทีเปยฺยํ ฯ **ทส รตนานีติ** มุตฺตามณิเวฬุริยาทีนิ ทส ฯ

ทส ปํสุกูลานีติ โสสานิกํ ปาปณิกํ อุนฺทุรขายิตํ อุปจิกขายิตํ อคฺคิทฑฺฒํ โคขายิตํ อชิกาขายิตํ ถูปจีวรํ อภิเสกิยํ คตปฏิยาคตนฺติ เอเตสุ อุปสมฺปนฺเนน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ ฯ **ทส จีวรธารณานีติ** สพฺพนีลกาทีจีวรานิ ธาเรนฺตีติ วุตฺตวเสน ทสาติ กุรุนฺทิยํ วุตฺตํ ฯ มหาอฏฺฐกถายํ ปน นวสุ กปฺปิยจีวเรสุ อุทกสาฏิกํ วา สงฺกจฺฉิกํ วา ปกฺขิปิตฺวา ทสาติ วุตฺตํ ฯ อวนฺทิยปุคฺคลา เสนาสนกฺขนฺธเก นิทฺทิฏฺฐา ฯ อกฺโกสวตฺถูนิ โอมสวาเท นิทฺทิฏฺฐานิ ฯ ทส อาการา เปสุญฺญสิกฺขาปเท นิทฺทิฏฺฐา ฯ **ทส เสนาสนานีติ** มญฺโจ ปีฐํ ภิสี พิมฺโพหนํ จิมิลิกา อุตฺตรตฺถรณํ ตฏฺฏิกา จมฺมขณฺโฑ นิสีทนํ ปจฺจตฺถรณํ ติณสนฺถาโร ปณฺณสนฺถาโรติ ฯ **ทส วรานิ ยาจึสูติ** วิสาขา อฏฺฐ สุทฺโธทนมหาราชา เอกํ ชีวโก เอกํ ฯ

ยาคุอานิสํสา จ อกปฺปิยมํสานิ จ เภสชฺชกฺขนฺธเก นิทฺทิฏฺฐานิ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

ทสก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

เอกาทสเกสุ ฯ **เอกาทสาติ** ปณฺฑกาทโย เอกาทส ฯ **เอกาทส ปาทุกาติ** ทส รตนมยา เอกา กฏฺฐปาทุกา ติณ- ปาทุกา มุญฺชปาทุกา ปพฺพชปาทุกาทโย ปน กฏฺฐปาทุกสงฺคหเมว คจฺฉนฺติ ฯ **เอกาทส ปตฺตาติ** ตมฺพโลหมเยน วา ทารุมเยน วา สทฺธึ ทส รตนมยา ฯ **เอกาทส จีวรานีติ** สพฺพนีลกาทีนิ ฯ **เอกาทส ยาวตติยกาติ** อุกฺขิตฺตานุวตฺติกา ภิกฺขุนี สงฺฆาทิเสสา อฏฺฐ อริฏฺโฐ จณฺฑกาฬีติ ฯ เอกาทส อนฺตรายิกา นาม น สีมนิมิตฺตาติอาทโย ฯ **เอกาทส จีวรานิ อธิฏฺฐาตพฺพานีติ** ติจีวรํ วสฺสิกสาฏิกา นิสีทนํ ปจฺจตฺถรณํ กณฺฑุปฏิจฺฉาทิ มุขปุญฺฉนโจฬํ ปริกฺขารโจฬํ อุทกสาฏิกา สงฺกจฺฉิกาติ ฯ **น วิกปฺเปตพฺพานีติ** เอตาเนว อธิฏฺฐิตกาลโต ปฏฺฐาย น วิกปฺเปตพฺพานิ ฯ คณฺฐิกา จ วีถา จ สุตฺตมเยน สทฺธึ เอกาทส โหนฺติ ฯ เต สพฺเพ ขุทฺทกกฺขนฺธเก นิทฺทิฏฺฐา ฯ ปจวิโย ปจวิสิกฺขาปเท นิทฺทิฏฺฐา ฯ นิสฺสยปฏิปสฺสทฺธิโย อุปชฺฌายมฺหา ปญฺจ อาจริยมฺหา ฉ เอวํ เอกาทส ฯ อวนฺทิยปุคฺคลา นคฺเคน สทฺธึ เอกาทส เต สพฺเพ เสนาสนกฺขนฺธเก นิทฺทิฏฺฐา ฯ เอกาทส ปรมานิ ปุพฺเพ วุตฺเตสุ จุทฺทสสุ เอกาทสกวเสน โยเชตฺวา เวทิตพฺพานิ ฯ **เอกาทส วรานีติ** มหาปชาปติยา ยาจิตวเรน สทฺธึ ปุพฺเพ วุตฺตานิ ทส ฯ

เอกาทส สีมาโทสา อติขุทฺทกสีมํ สมฺมนฺนนฺตีติอาทินา นเยน กมฺมวคฺเค อาคมิสฺสนฺติ ฯ อกฺโกสกปริภาสเก ปุคฺคเล เอกา-ทสาทีนวา นาม ฯ โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ อกฺโกสกปริภาสโก สพฺรหฺมจารีนํ อริยุปวาที อฏฺฐานเมตํ อนวกาโส ยํ โส เอกาทสนฺนํ พฺยสนานํ น อญฺญตรํ พฺยสนํ นิคจฺเฉยฺย ฯ กตเมสํ เอกาทสนฺนํ ฯ อนธิคตํ นาธิคจฺฉติ อธิคตา ปริหายติ สทฺธมฺมสฺส น โวทายนฺติ สทฺธมฺเมสุ วา อวมานิโก โหติ อนภิรโต วา พฺรหฺมจริยํ จรติ อญฺญตรํ วา สงฺกิลิฏฺฐํ อาปตฺตึ อาปชฺชติ สิกฺขํ วา ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺตติ คาฬฺหํ วา โรคาตงฺกํ ผุสติ อุมฺมาทํ วา ปาปุณาติ จิตฺตกฺเขปํ สมฺมูฬฺโห กาลํ กโรติ กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา อปายํ ทุคฺคตึ วินิปาตํ นิรยํ อุปปชฺชตีติ ฯ เอตฺถ จ สทฺธมฺโมติ พุทฺธวจนํ อธิปฺเปตํ ฯ **อาเสวิตายาติ** อาทิโต ปฏฺฐาย เสวิตาย ฯ **ภาวิตายาติ** นิปฺผาทิตาย วฑฺฒิตาย วา ฯ **พหุลีกตายาติ** ปุนปฺปุนํ กตาย ฯ **ยานีกตายาติ** สุยุตฺตยานสทิสาย กตาย ฯ **วตฺถุกตายาติ** ยถา ปติฏฺฐา โหติ เอวํ กตาย ฯ **อนุฏฺฐิตายาติ** อนุ อนุ ปวตฺติตาย นิจฺจาธิฏฺฐิตายาติ อตฺโถ ฯ **ปริจิตฺตายาติ** สมนฺตโต จิตาย สพฺพทิสาสุ จิตาย อาจิตาย อภิวฑฺฒิตายาติ อตฺโถ ฯ **สุสมารทฺธายาติ** สุฏฺฐุ สมารทฺธาย วสีภาวํ อุปนีตายาติ อตฺโถ ฯ **น ปาปกํ สุปินนฺติ** ปาปกเมว น ปสฺสติ ภทฺทกํ ปน วุฑฺฒิการณภูตํ ปสฺสติ ฯ **เทวตา รกฺขนฺตีติ** อารกฺขเทวตา ธมฺมิกํ รกฺขํ ปจฺจุปฏฺฐาเปนฺติ ฯ

ตุวฏฺฏํ จิตฺตํ สมาธิยตีติ ขิปฺปํ สมาธิยติ ฯ **อุตฺตรึ อปฺปฏิวิชฺฌนฺโตติ** เมตฺตชฺฌานโต อุตฺตรึ อรหตฺตํ อสจฺฉิกโรนฺโต เสโข วา ปุถุชฺชโน วา หุตฺวา กาลํ กโรนฺโต พฺรหฺมโลกูปโค โหติ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

เอกาทสก วณฺณนาปริโยสานา

เอกุตฺตริก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

อุโปสถาทิปุจฺฉาวิชฺสชฺชน วณฺณนา

อุโปสถกมฺมสฺส โก อาทีติอาทีนํ ปุจฺฉานํ วิสฺสชฺชเน ฯ **สามคฺคี อาทีติ** อุโปสถํ กริสฺสามาติ สีมํ โสเธตฺวา ฉนฺทปาริสุทฺธึ อาหริตฺวา สนฺนิปติตานํ กายสามคฺคี อาทิ ฯ **กิริยา มชฺเฌติ** ปุพฺพกิจฺจํ กตฺวา ปาฏิโมกฺขํ โอสารณกฺริยา มชฺเฌ ฯ **นิฏฺฐานํ ปริโยสานนฺติ** ตตฺถ สพฺเพเหว สมคฺเคหิ สมฺโมทมาเนหิ อวิวทมาเนหิ สิกฺขิตพฺพนฺติ อิทํ ปาฏิโมกฺขนิฏฺฐานํ ปริโยสานํ ฯ **ปวารณากมฺมสฺส สามคฺคี อาทีติ** ปวารณํ กริสฺสามาติ สีมํ โสเธตฺวา ฉนฺทปวารณํ อาหริตฺวา สนฺนิปติตานํ กายสามคฺคี อาทิ ฯ **กิริยา มชฺเฌติ** ปวารณญตฺติ จ ปวารณกถา จ มชฺเฌ ฯ สงฺฆนวกสฺส ปสฺสนฺโต ปฏิกริสฺสามีติ วจนํ ปริโยสานํ ฯ ตชฺชนียกมฺมาทีสุ วตฺถุ นาม เยน วตฺถุนา กมฺมารโห โหติ ตํ วตฺถุ ฯ **ปุคฺคโลติ** เยน ตํ วตฺถุ กตํ โส ปุคฺคโล ฯ **กมฺมวาจา ปริโยสานนฺติ** กตํ สงฺเฆน อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน ตชฺชนียกมฺมํ ขมติ สงฺฆสฺส ตสฺมา ตุณฺหี เอวเมตํ ธารยามีติ เอวํ ตสฺสา ตสฺสา กมฺมวาจาย อวสานวจนํ ปริโยสานํ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

อุโปสถาทิวิสฺสชฺชน วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

อตฺถวเสปกรณ วณฺณนา

อตฺถวเส ปกรเณ ฯ ทส อตฺถวเสติอาทีสุ ยํ วตฺตพฺพํ ตํ ปฐมปาราชิกวณฺณนายเมว วุตฺตํ ฯ **ยํ สงฺฆสุฏฺฐุ ตํ สงฺฆผาสูติ-** อาทีสุ อุปริมํ อุปริมํ ปทํ เหฏฺฐิมสฺส เหฏฺฐิมสฺส อตฺโถ ฯ **อตฺถสตํ ธมฺมสตนฺติอาทิมฺหิ** ปน ยเทตํ ทสสุ ทสสุ เอเกกํ มูลํ กตฺวา ทสกฺขตฺตุํ โยชนาย ปทสตํ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ ปจฺฉิมสฺส ปจฺฉิมสฺส ปทสฺส วเสน อตฺถสตํ ปุริมสฺส ปุริมสฺส วเสน ธมฺมสตํ เวทิตพฺพํ ฯ อถวา เย ทส อตฺถวเส ปฏิจฺจ ตถาคเตน สาวกานํ สิกฺขาปทํ ปญฺญตฺตํ เย ปุพฺเพ ปฐมปาราชิกวณฺณนายํ ตตฺถ สงฺฆสุฏฺฐุตา นาม สงฺฆสฺส สุฏฺฐุภาโว สุฏฺฐุ เทวาติ อาคตฏฺฐาเน วิย สุฏฺฐุ ภนฺเตติ วจนสมฺปฏิจฺฉนภาโว โย จ ตถาคตสฺส วจนํ สมฺปฏิจฺฉติ ตสฺส ตํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย โหติ ตสฺมา สงฺฆสฺส สุฏฺฐุ ภนฺเตติ มม วจนํ สมฺปฏิจฺฉนตฺถํ ปญฺญเปสฺสามิ อสมฺปฏิจฺฉเน จ อาทีนวํ สมฺปฏิจฺฉเน จ อานิสํสํ ทสฺเสตฺวา น พลกฺกาเรน อภิภวิตฺวาติ เอตมตฺถํ อาวิกโรนฺโต อาห สงฺฆสุฏฺฐุตายาติ เอวมาทินา นเยน วณฺณิตา ฯ เตสํ อิธ ทสกฺขตฺตุํ อาคตตฺตา อตฺถสตํ ตทตฺถโชตกานญฺจ ปทานํ วเสน ธมฺมสตํ เวทิตพฺพํ ฯ อิมานิ อตฺถโชตกานํ นิรุตฺตีนํ วเสน นิรุตฺติสตํ ธมฺมภูตานํ นิรุตฺตีนํ วเสน นิรุตฺติสตนฺติ เทฺว นิรุตฺติสตานิ ฯ อตฺถสเต ญาณสตํ

ธมฺมสเต ญาณสตํ ทฺวีสุ นิรุตฺติสเตสุ เทฺว ญาณสตานีติ จตฺตาริ ญาณสตานิ จ เวทิตพฺพานิ ฯ

อตฺถสตํ ธมฺมสตํ เทฺว จ นิรุตฺติสตานิ
จตฺตาริ ญาณสตานิ อตฺถวเสปกรเณติ

หิ ยํ วุตฺตํ อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตนฺติ ฯ

อตฺถวเสปกรณ วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

อิติ สมนฺตปาสาทิกาย

วินยสํวณฺณนาย มหาวคฺค วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ปฐมคาถาสงฺคณิก วณฺณนา

เอกํสํ จีวรํ กตฺวาติ เอกสฺมึ อํเส จีวรํ กตฺวา สาธุกํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวาติ อตฺโถ ฯ **ปคฺคณฺหิตฺวาน อญฺชลินฺติ** ทสนข- สโมธานสมุชฺชลํ อญฺชลึ อุกฺขิปิตฺวา ฯ **อาสึสมานรูโปวาติ** ปจฺจาสึส- มานรูโป วิย ฯ **กิสฺส ตฺวํ อิธมาคโตติ** เกน การเณน กิมตฺถํ ปตฺถยมาโน ตฺวํ อิธ อาคโต ฯ โก เอวมาห ฯ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ฯ กํ เอวมาห ฯ อายสฺมนฺตํ อุปาลึ ฯ อิติ อายสฺมา อุปาลี ภควนฺตํ อุปสงฺกมิตฺวา ทฺวีสุ วินเยสูติ อิมํ คาถํ ปุจฺฉิ ฯ อถสฺส ภควา ภทฺทโก เต อุมฺมงฺโคติอาทีนิ วตฺวา ตํ วิสฺสชฺเชสิ ฯ เอเสว นโย สพฺพตฺถ ฯ อิติ อิเม สพฺพปญฺเห พุทฺธกาเล อุปาลิตฺเถโร ปุจฺฉิ ฯ ภควา พฺยากาสิ ฯ สงฺคีติกาเล ปน มหากสฺสปตฺเถโร ปุจฺฉิ ฯ อุปาลิตฺเถโร พฺยากาสิ ฯ ตตฺถ **ภทฺทโก เต อุมฺมงฺโคติ** ภทฺทกา เต ปญฺญา ฯ ปญฺญา หิ อวิชฺชนฺธการโต อุมฺมุชฺชิตฺวา ฐิตตฺตา อุมฺมงฺโคติ วุจฺจติ ฯ **ตคฺฆาติ** การณตฺเถ นิปาโต ฯ ยสฺมา มํ ปุจฺฉสิ ตสฺมา เต อหมกฺขิสฺสนฺติ อตฺโถ ฯ สมฺปฏิจฺฉนตฺเถ วา ฯ **ตคฺฆาติ** หิ อิมินา วจนํ สมฺปฏิจฺฉิตฺวา อกฺขิสฺสนฺติ อาห ฯ **สมาทหิตฺวา วิสิพฺเพนฺติ สามิเสน สสิตฺถกนฺติ** อิมานิ ตีณิเยว สิกฺขาปทานิ ภคฺเคสุ ปญฺญตฺตานิ ฯ **ยนฺตฺวํ**

อปุจฺฉิมฺหาติ ยํ ตฺวํ อปุจฺฉิมฺหา ฯ **อกิตฺตยีติ** อภาสิ ฯ โนติ อมฺหากํ ฯ **ตนฺตํ พฺยากตนฺติ** ยํ ยํ ปุฏฺฐํ ตํ ตเทว พฺยากตํ ฯ อนญฺญถาติ อญฺญถา อกตฺวา พฺยากตํ ฯ **เย ทุฏฺฐุลฺลา สา สีลวิปตฺตีติ** เอตฺถ กิญฺจาปิ สีลวิปตฺติ นาม ปญฺเห นตฺถิ อถโข ทุฏฺฐุลฺลํ วิชฺสชฺเชตุกามตาเยตํ วุตฺตํ ฯ จตูสุ หิ วิปตฺตีสุ ทุฏฺฐุลฺลํ เอกาย วิปตฺติยา สงฺคหิตํ ฯ อทุฏฺฐุลฺลํ ตีหิ วิปตฺตีหิ สงฺคหิตํ ฯ ตสฺมา เย ทุฏฺฐุลฺลา สา สีลวิปตฺตีติ วตฺวา ตเมว วิตฺถารโต ทสฺเสตุํ ปาราชิกํ สงฺฆาทิเสโส สีลวิปตฺตีติ วุจฺจตีติ อาห ฯ อิทานิ ติสฺสนฺนํ วิปตฺตีนํ วเสน อทุฏฺฐุลฺลํ ทสฺเสตุํ ถุลฺลจฺจยนฺติ-อาทิมาห ฯ ตตฺถ **โย จายํ อกฺโกสติ หสฺสาธิปฺปาโยติ** อิทํ ทุพฺภาสิตสฺส วตฺถุทสฺสนตฺถํ วุตฺตํ ฯ **อพฺภาจิกฺขตีติ** ตถาหํ ภควตา ธมฺมํ เทสิตํ อาชานามีติ วทนฺโต อพฺภาจิกฺขติ ฯ **อยํ สา อาชีววิปตฺติสมฺมตาติ** อยํ ฉหิ สิกฺขาปเทหิ สงฺคหิตา อาชีววิปตฺติ นาม จตุตฺถา วิปตฺติสมฺมตาติ ฯ

เอตฺตาวตา อทุฏฺฐุลฺลนฺติ อิทํ วิสฺสชฺชิตํ โหติ ฯ อิทานิ เย จ ยาวตติยกาติ ปญฺหํ วิสฺสชฺเชตุํ เอกาทสาติอาทิมาห ฯ ยสฺมา ปน เย จ ยาวตติยกาติ อยํ ปญฺโห เอกาทส ยาวตติยกาติ เอวํ สงฺขาวเสน วิสฺสชฺชิโต ตสฺมา สงฺขานุสนฺธิวเสเนว กติ เฉทนกานีติอาทิเก อญฺเญ อนฺตราปญฺเห ปุจฺฉิ ฯ เตสํ วิสฺสชฺชนตฺถํ ฉ เฉทนกานีติอาทิ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ เอกํ เภทนกํ เอกํ อุทฺทาลนกํ โสรส ชานนฺติ ปญฺญตฺตาติ อิทเมว อปุพฺพํ ฯ เสสํ มหาวคฺเค

วิภตฺตเมว ฯ ยํ ปเนตํ อปุพฺพํ ตตฺถ เอกํ เภทนกนฺติ สูจิฆรํ ฯ
เอกํ อุทฺทาลนกนฺติ ตูโลนทฺธมญฺจปีจํ ฯ โสรสาติ โสฬส ฯ
ชานนฺติ ปญฺญตฺตาติ ชานนฺติ เอวํ วตฺวา ปญฺญตฺตา ฯ เต เอวํ
เวทิตพฺพา ชานํ สงฺฆิกํ ลาภํ ปริณตํ อตฺตโน ปริณาเมยฺย ชานํ
ปุพฺพูปคตํ ภิกฺขุํ อนูปขชฺช นิสชฺชํ กปฺเปยฺย ชานํ สปฺปาณกํ
อุทกํ ติณํ วา มตฺติกํ วา สิญฺเจยฺย วา สิญฺจาเปยฺย วา ชานํ
ภิกฺขุนีปริปาจิตํ ปิณฺฑปาตํ ภุญฺเชยฺย ชานํ อาสาทนาเปกฺโข
ภุตฺตสฺมึ ปาจิตฺติยํ ชานํ สปฺปาณกํ อุทกํ ปริภุญฺเชยฺย ชานํ
ยถาธมฺมํ นีหตาธิกรณํ ชานํ ทุฏฺฐุลฺลํ อาปตฺตึ ปฏิจฺฉาเทยฺย
ชานํ อูนวีสติวสฺสํ ปุคฺคลํ อุปสมฺปาเทยฺย ชานํ เถยฺยสตฺเถน
สทฺธึ ชานํ ตถาวาทินา ภิกฺขุนา อกฏานุธมฺเมน ชานํ ตถานาสิตํ
สมณุทฺเทสํ ชานํ สงฺฆิกํ ลาภํ ปริณตํ ปุคฺคลสฺส ปริณาเมยฺย
ชานํ ปาราชิกํ ธมฺมํ อชฺฌาปนฺนํ ภิกฺขุนึ เนว อตฺตนา โจเทยฺย
ชานํ โจรึ วชฺฌวิทิตํ อนปโลเกตฺวา ชานํ สภิกฺขุกํ อารามํ
อนาปุจฺฉา ปวิเสยฺยาติ ฯ

อิทานิ สาธารณํ อสาธารณนฺติ อิมํ ปุริมํ ปญฺหํ วิสฺสชฺเชนฺโต
วีสํ เทฺว สตานีติอาทิมาห ฯ

ตตฺถ ภิกฺขุนีหิ อสาธารเณสุ ฯ **ฉ สงฺฆาทิเสสาติ** วิสฏฺฐิ
กายสํสคฺโค ทุฏฺฐุลฺลํ อตฺตกามํ กุฏึ วิหาโรติ ฯ เทฺวอนิยเตหิ
อฏฺฐิเมติ ทฺวีหิ อนิยเตหิ สทฺธึ อฏฺฐ อิเม ฯ **นิสฺสคฺคิยา ทฺวาทสาติ**
โธวนํ จ ปฏิคฺคโห โกเสยฺยํ สุทฺธํ เทฺว ภาคา ฉพฺพสฺสานิ นิสีทนํ

เทฺว โลมา ปจโม ปตฺโต วสฺสิกา อารญฺญเกน วาติ อิเม
ทฺวาทส ฯ **ทฺวาวีสติ ขุทฺทกาติ** สกโล ภิกฺขุนีวคฺโค ปรมฺปรา จ
โภชนํ อนติริตฺตํ อภิหฏฺฐุํ ปณีตญฺจ อเจลกํ โอนํ ทุฏฺฐุลฺลจฺฉาทนํ
มาตุคาเมน สทฺธึ ยา จ อนิกฺขนฺตราชเก สนฺตํ ภิกฺขุํ อนาปุจฺฉา
วิกาเล คามปฺปเวสนํ นิสีทเน จ ยา สิกฺขา วสฺสิกา ยา จ
สาฏิกา ทฺวาวีสติ อิมา สิกฺขา ขุทฺทเกสุ ปกาสิตาติ ฯ

ภิกฺขูหิ อสาธารเณสุปิ ฯ **สงฺฆมฺหา ทส นิสฺสเรติ** สงฺฆมฺหา
ทส นิสฺสาริยตีติ เอวํ วิภงฺเค วุตฺตา ฯ มาติกายํ ปน นิสฺสารณียํ
สงฺฆาทิเสสนฺติ เอวํ อาคตา ทส ฯ **นิสฺสคฺคิยานิ ทฺวาทสาติ** ภิกฺขุนี-
วิภงฺเค วิภตฺตานิ นิสฺสคฺคิยาเนว ฯ ขุทฺทกาปิ ตตฺถ วิภตฺตขุทฺทกา
เอว ฯ ตถา อฏฺฐ ปาฏิเทสนียา อิติ สตญฺเจว ตึสญฺจ สิกฺขา
ภิกฺขุนีนํ ภิกฺขูหิ อสาธารณา ฯ เสสํ อิมสฺมึ สาธารณวิสฺสชฺชเน
อุตฺตานเมว ฯ

อิทานิ วิภตฺติโย จ เยหิ สมเถหิ สมฺมนฺตีติ อิมํ ปญฺหํ
วิสฺสชฺเชนฺโต อฏฺเฐว ปาราชิกาติอาทิมาห ฯ ตตฺถ **ทุราสทาติ**
อิมินา เตสํ สปฺปฏิภยตํ ทสฺเสติ ฯ กณฺหสปฺปาทโย วิย หิ เอเต
ทุราสทา ทุรุปคมนา ทุราสชฺชนา อาปชฺชิยมานา มูลจฺเฉทาย
สํวตฺตนฺติ ฯ **ตาลวตฺถุสมูปมาติ** สพฺพํ ตาลํ อุทฺธริตฺวา ตาลสฺส
วตฺถุมตฺตกรเณน สมูปมา ฯ ยถา วตฺถุมตฺตกโต ตาโล น ปุน
ปากติโก โหติ เอวํ น ปุน ปากติกา โหนฺติ ฯ เอวํ สาธารณํ
อุปมํ ทสฺเสตฺวา ปุน เอเกกสฺส วุตฺตอุปมํ ทสฺเสนฺโต

ปณฺฑุปลาโสติอาทิมาห ฯ **อวิรูฬฺหิ ภวนฺติ เตติ** ยถา เอเต ปณฺฑุปลาสาทโย ปุน หริตาทิภาเวน อวิรูฬฺหิธมฺมา โหนฺติ เอวํ ปาราชิกาปิ ปุน ปกติสีลภาเวน อวิรูฬฺหิธมฺมา โหนฺตีติ อตฺโถ ฯ เอตฺตาวตา วิภตฺติโย จ เยหิ สมเถหิ สมฺมนฺตีติ เอตฺถ อิมา ตาว อฏฺฐ ปาราชิกวิภตฺติโย เกหิจิ สมเถหิ น สมฺมนฺตีติ เอวํ ทสฺสิตํ โหติ ฯ

ยา ปน วิภตฺติโย สมฺมนฺติ ตา ทสฺเสตุํ เตวีสํ สงฺฆาทิเสสาติ-อาทิ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ **ตีหิ สมเถหีติ** สพฺพสงฺคาหิกวจนเมตํ ฯ สงฺฆาทิเสสา หิ ทฺวีเหว สมเถหิ วูปสมฺมนฺติ น ติณวตฺถารเกน ฯ เสสา ตีหิปิ สมฺมนฺติ ฯ

เทฺว อุโปสถา เทฺว ปวารณาติ อิทํ ภิกฺขูนํ จ ภิกฺขุนีนํ จ วเสน วุตฺตํ วิภตฺติมตฺตทสฺสนวเสเนว เจตํ วุตฺตํ น สมเถหิ วูปสมนวเสน ฯ ภิกฺขุอุโปสโถ ภิกฺขุนีอุโปสโถ ภิกฺขุปวารณา ภิกฺขุนีปวารณาติ อิมาปิ หิ จตสฺโส วิภตฺติโย วิภชนานีติ อตฺโถ ฯ **จตฺตาริ กมฺมานีติ** อธมฺเมน วคฺคาทีนิ อุโปสถกมฺมานิ ฯ **ปญฺเจว อุทฺเทสา จตุโร ภวนฺติ อนญฺญถาติ** ภิกฺขูนํ ปญฺจ อุทฺเทสา ภิกฺขุนีนํ จตุโร ภวนฺติ อญฺญถา น ภวนฺติ ฯ อิมา อปราปิ วิภตฺติโย อาปตฺติกฺขนฺธา จ ภวนฺติ สตฺต อธิกรณานิ จตฺตารีติ อิมา ปน วิภตฺติโย สมเถหิ สมฺมนฺติ ตสฺมา สตฺตหิ สมเถหีติ-อาทิมาห ฯ อถวา เทฺว อุโปสถา เทฺว ปวารณา จตฺตาริ กมฺมานิ จ ปญฺเจว อุทฺเทสา จตุโร ภวนฺติ อนญฺญถาติ อิมาปิ

หิ วิภตฺติโย นิสฺสาย นสฺสนฺเตเต วินสฺสนฺเตเตติอาทินา นเยน ยา อาปตฺติโย อุปฺปชฺชนฺติ ตา ยสฺมา วุตฺตปฺปการเรเหว สมเถหิ สมฺมนฺติ ตสฺมา ตมฺมูลิกานํ อาปตฺตีนํ สมถทสฺสนตฺถํปิ ตา วิภตฺติโย วุตฺตาติ เวทิตพฺพา ฯ **กิจฺจํ เอเกนาติ** กิจฺจาธิกรณํ เอเกน สมเถน สมฺมติ ฯ เอวํ ปุจฺฉานุกฺกเมน สพฺพปญฺเห วิสฺสชฺเชตฺวา อิทานิ อาปตฺติกฺขนฺธา จ ภวนฺติ สตฺตาติ เอตฺถ สงฺคหิตอาปตฺติกฺขนฺธานํ ปจฺเจกํ นิพฺพจนมตฺตํ ทสฺเสนฺโต ปาราชิกนฺติอาทิมาห ฯ ตตฺถ **ปาราชิกนฺติ** ปฐมคาถาย อยมตฺโถ ฯ ยทิทํ ปุคฺคลาปตฺติสิกฺขาปทปาราชิเกสุ อาปตฺติปาราชิกํ นาม วุตฺตํ ตํ อาปชฺชนฺโต ปุคฺคโล ยสฺมา ปาราชิโก ปราชยมาปนฺโน สทฺธมฺมา จุโตปรทฺโธ ภฏฺโฐ นิรงฺกโต จ โหติ ฯ อนีหเฏ ตสฺมึ ปุคฺคเล ปุน อุโปสถปวารณาทิเภโท สํวาโส นตฺถิ ฯ **เตเนตํ อิติวุจฺจตีติ** เตน การเณน เอตํ อาปตฺติปาราชิกํ ปาราชิกนฺติ วุจฺจติ ฯ อยํ เหตฺถ สงฺเขปตฺโถ ยสฺมา ปาราชิโก โหติ เอเตน ตสฺมา เอตํ ปาราชิกนฺติ วุจฺจติ ฯ ทุติยคาถายปิ พฺยญฺชนํ อนาทิยิตฺวา อตฺถมตฺตเมว ทสฺเสตุํ สงฺโฆว เทติ ปริวาสนฺติอาทิ วุตฺตํ ฯ อยํ ปเนตฺถ อตฺโถ ฯ อิมํ อาปตฺตึ อาปชฺชิตฺวา วุฏฺฐาตุกามสฺส ยนฺตํ อาปตฺติวุฏฺฐานํ อาทิมฺหิ เจว ปริวาสทานตฺถาย อาทิโต เสเส จ มชฺเฌ มานตฺตทานตฺถาย มูลาย ปฏิกสฺสเนน วา สห มานตฺตทานตฺถาย อวสาเน อพฺภานตฺถาย จ สงฺโฆ อิจฺฉิตพฺโพ ฯ น เหตฺถ เอกํปิ กมฺมํ วินา สงฺเฆน สกฺกา กาตุนฺติ ฯ สงฺโฆ อาทิมฺหิ เจว เสเส จ อิจฺฉิตพฺโพ

อสฺสาติ สงฺฆาทิเสโส ฯ ตติยคาถาย ฯ **อนิยโต น นิยโตติ** ยสฺมา น นิยโต ตสฺมา อนิยโต อยมาปตฺติกฺขนฺโธติ อตฺโถ ฯ กึการณา น นิยโตติ ฯ อเนกํสิกตมิทํ[๑] ยสฺมา อิทํ สิกฺขาปทํ อเนกํเสน กตนฺติ อตฺโถ ฯ กถํ อเนกํเสน ฯ ติณฺณมญฺญตรํ ฐานํ ฯ ติณฺณํ ธมฺมานํ อญฺญตเรน กาเรตพฺโพติ หิ ตตฺถ วุตฺตํ ฯ ตสฺมา อนิยโตติ ปวุจฺจติ โส อาปตฺติกฺขนฺโธ อนิยโตติ วุจฺจติ ฯ ยถา จ ติณฺณํ อญฺญตรํ ฐานํ เอวํ ทฺวินฺนํ อญฺญตรํ ฐานํ ยตฺถ วุตฺตํ โสปิ อนิยโตเยว ฯ จตุตฺถคาถาย ฯ **อจฺจโย เตน สโม นตฺถีติ** เทสนาคามีสุ อจฺจเยสุ เตน สโม ถูโล อจฺจโย นตฺถิ เตเนตํ อิติ วุจฺจติ ถูลตฺตา อจฺจยสฺส เอตํ ถุลฺลจฺจยนฺติ วุจฺจตีติ อตฺโถ ฯ ปญฺจมคาถาย ฯ **นิสฺสชฺชิตฺวา ยํ เทเสติ เตเนตนฺติ** นิสฺสชฺชิตฺวา เทเสตพฺพโต นิสฺสคฺคิยนฺติ วุจฺจตีติ อตฺโถ ฯ ฉฏฺฐคาถาย ฯ **ปาเตติ กุสลํ ธมฺมนฺติ** สญฺจิจฺจ อาปชฺชนฺตสฺส กุสลธมฺมสงฺขาตํ กุสลจิตฺตํ ปาเตติ ตสฺมา ปาเตติ จิตฺตนฺติ ปาจิตฺติยํ ฯ ยํ ปน จิตฺตํ ปาเตติ ตํ ยสฺมา อริยมคฺคํ อปรชฺฌติ จิตฺตสมฺโมหการณํ จ โหติ ฯ ตสฺมา อริยมคฺคํ อปรชฺฌติ จิตฺตสมฺโมหนฏฺฐานนฺติ จ วุตฺตํ ฯ ปาฏิเทสนียคาถาสุ ภารยฺหํ อาวุโส ธมฺมํ อาปชฺชินฺติ วุตฺตคารยฺหภาวกรณทสฺสนตฺถเมว ภิกฺขุ อญฺญาตโก สนฺโตติอาทิ วุตฺตํ ฯ ปฏิเทเสตพฺพโต ปน สา อาปตฺติ ปาฏิเทสนียาติ วุจฺจติ ฯ ทุกฺกฏคาถาย **อปรทฺธํ วิรทฺธํ**

๑. อเนกํสิกตํ ปทนฺติ ปาลิ ฯ

ขลิตนฺติ สพฺพเมตํ ยํ จ ทุกฺกฏนฺติ เอตฺถ วุตฺตสฺส ทุกฺกฏสฺส ปริยายวจนํ ฯ ยญฺหิ ทุฏฺฐุ กตํ วิรูปํ วา กตํ ตํ ทุกฺกฏํ ตํ ปเนตํ ยถา สตฺถารา วุตฺตํ เอวมสฺส อกตตฺตา อปรทฺธํ กุสลํ วิรชฺฌิตฺวา ปวตฺตตฺตา วิรทฺธํ อริยมคฺคปฏิปทมนารูฬฺหตฺตา ขลิตํ ฯ **ยํ มนุสฺโส กเรติ** อิทํ ปเนตฺถ โอปมฺมนิทสฺสนํ ฯ ตสฺสตฺโถ ยถา ยํ โลเก มนุสฺโส อาวี วา ยทิ วา รโห ปาปํ กโรติ ตํ ทุกฺกฏนฺติ ปเวทนฺติ ฯ เอวมิทํปิ พุทฺธปฏิกุฏฺเฐน ลามกภาเวน ปาปํ ตสฺมา ทุกฺกฏนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ ทุพฺภาสิตคาถาย **ทุพฺภาสิตํ ทุราภฏฺธนฺติ** ทุฏฺฐุ อาภฏฺฐํ ภาสิตํ ลปิตนฺติ ทุราภฏฺฐํ ฯ ยํ ทุราภฏฺฐํ ตํ ทุพฺภาสิตนฺติ อตฺโถ ฯ กิญฺจิ ภิยฺโย สงฺกิลิฏฺฐํ จ ยํ ปทํ สงฺกิลิฏฺฐํ ยสฺมา ตํ ปทํ โหตีติ อตฺโถ ฯ ตถา ยํ จ วิญฺญู ครหนฺติ ยสฺมา จ นํ วิญฺญู ครหนฺตีติ อตฺโถ ฯ **เตเนตํ อิติ วุจฺจตีติ** เตน สงฺกิลิฏฺฐภาเวน จ วิญฺญูครเหนาปิ จ เอตํ อิติ วุจฺจติ ทุพฺภาสิตนฺติ เอตํ วุจฺจตีติ อตฺโถ ฯ เสขิยคาถาย **อาทิ เจตํ จรณญฺจาติอาทินา** นเยน เสขสฺส สนฺตภาวํ ทีเปติ ตสฺมา เสขสฺส อิทํ เสขิยนฺติ อยเมตฺถ สงฺเขปตฺโถ ฯ อิทํ ครุกลหุกญฺจาปีติอาทิปญฺเหหิ อสงฺคหิตสฺส หนฺท วากฺยํ สุโณม เตติ อิมินา ปน อายาจนวจเนน สงฺคหิตสฺส อตฺถสฺส ทีปนตฺถํ วุตฺตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ **ฉนฺนมติวสฺสตีติอาทิมฺหิปิ** เอเสว นโย ฯ ตตฺถ **ฉนฺนมติวสฺสตีติ** เคหํ ตาว ติณาทีหิ อจฺฉนฺนํ อติวสฺสติ ฯ อิทํ ปน อาปตฺติสงฺขาตํ เคหํ ฉนฺนํ อติวสฺสติ ฯ มูลาปตฺตึ หิ

ฉาเทนฺโต อญฺญํ นวํ อาปตฺตึ อาปชฺชติ ฯ **วิวฏํ นาติวสฺสตีติ** เคหํ ตาว อวิวฏํ สุจฺฉนฺนํ นาติวสฺสติ ฯ อิทํ ปน อนาปตฺติสงฺขาตํ เคหํ วิวฏํ นาติวสฺสติ ฯ มูลาปตฺตึ หิ วิวรนฺโต เทสนาคามินึ เทเสตฺวา วุฏฺฐานคามินิโต วุฏฺฐหิตฺวา สุทฺธนฺเต ปติฏฺฐาติ ฯ อายตึ สํวรนฺโต อญฺญํ อาปตฺตึ นาปชฺชติ ฯ **ตสฺมา ฉนฺนํ วิวเรถาติ** เตน การเณน เทสนาคามินึ เทเสนฺโต วุฏฺฐานคามินิโต จ วุฏฺฐหนฺโต ฉนฺนํ วิวเรถ ฯ **เอวนฺตํ นาติวสฺสตีติ** เอวญฺเจตํ วิวฏํ นาติวสฺสตีติ อตฺโถ ฯ **คติ มิคานํ** ปวนนฺติ อชฺโฌกาเส พฺยคฺฆาทีหิ ปฏิปาติยมานานํ มิคานํ ปวนํ รุกฺขาทิคหนํ อรญฺญํ คติ ปฏิสรณํ โหติ ฯ ตํ ปตฺวา เต อสฺสาสนฺติ ฯ เอเตเนว นเยน อากาโส ปกฺขีนํ คติ อวสฺสํ อุปคมนฏฺเฐน วิภโว คติ ธมฺมานํ สพฺเพสํปิ สงฺขตธมฺมานํ วินาโส คติ ฯ น หิ เต วินาสํ อาคจฺฉนฺตา ฐาตุํ สกฺโกนฺติ ฯ สุจิรมฺปิ ฐตฺวา ปน นิพฺพานํ อรหโต คติ ขีณาสวสฺส อรหโต อนุปาทิเสสา นิพฺพานธาตุ เอกํเสน คตีติ อตฺโถ ฯ

ปฐมคาถาสงฺคณิก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

อธิกรณเภท วณฺณนา

อธิกรณเภเท ฯ **อิเม ทส อุกฺโกฏาติ** อธิกรณานํ อุกฺโกเฏตฺวา ปุน อธิกรณอุกฺโกเฏน สมถานํ อุกฺโกฏํ ทสฺเสตุํ วิวาทาธิกรณํ อุกฺโกเฏนฺโต กติ สมเถ อุกฺโกเฏตีติอาทิมาห ฯ ตตฺถ **วิวาทาธิกรณํ อุกฺโกเฏนฺโต เทฺว สมเถ อุกฺโกเฏตีติ** สมฺมุขาวินยํ จ เยภุยฺยสิกญฺจ อิเม เทฺว อุกฺโกเฏติ ปฏิเสเธติ ปฏิกฺโกเสตีติ อตฺโถ ฯ **อนุวาทาธิกรณํ อุกฺโกเฏนฺโต จตฺตาโรติ** สมฺมุขาวินยํ สติวินยํ อมูฬฺหวินยํ ตสฺส ปาปิยสิกนฺติ อิเม จตฺตาโร สมเถ อุกฺโกเฏติ ฯ **อาปตฺตาธิกรณํ อุกฺโกเฏนฺโต ตโยติ** สมฺมุขาวินยํ ปฏิญฺญาตกรณํ ติณวตฺถารกนฺติ อิเม ตโย สมเถ อุกฺโกเฏติ ฯ **กิจฺจาธิกรณํ อุกฺโกเฏนฺโต เอกนฺติ** สมฺมุขาวินยํ อิมํ เอกํ สมถํ อุกฺโกเฏติ ฯ

กติ อุกฺโกฏาติอาทิปุจฺฉานํ วิสฺสชฺชเน ฯ ทฺวาทสสุ อุกฺโกเฏสุ **อกตํ กมฺมนฺติอาทโย** ตาว ตโย อุกฺโกฏา วิเสสโต ทุติเย อนุวาทาธิกรเณ ลพฺภนฺติ ฯ **อนีหตนฺติอาทโย** ตโย ปฐเม วิวาทาธิกรเณ ลพฺภนฺติ ฯ **อวินิจฺฉิตนฺติอาทโย** ตโย ตติเย อาปตฺตาธิกรเณ ลพฺภนฺติ ฯ **อวูปสนฺตนฺติอาทโย** ตโย จตุตฺเถ กิจฺจาธิกรเณ ลพฺภนฺติ ฯ อปิจ ทฺวาทสาปิ เอเกกสฺมึ อธิกรเณ

ลพฺภนฺติเยว ฯ **ตตฺถชาตกํ อธิกรณํ อุกฺโกเฏตีติ** ยสฺมึ วิหาเร มยฺหํ อิมินา ปตฺโต คหิโต จีวรํ คหิตนฺติอาทินา นเยน ปตฺตจีวราทีนํ อตฺถาย อธิกรณํ อุปฺปนฺนํ โหติ ตสฺมึเยว วิหาเร อาวาสิกา สนฺนิปติตฺวา อลํ อาวุโสติ อตฺตปจฺจตฺถิเก สญฺญาเปตฺวา ปาลิมุตฺตกวินิจฺฉเยเนว วูปสเมนฺติ ฯ อิทํ ตตฺถชาตกํ อธิกรณํ นาม ฯ เยนาปิ วินิจฺฉเยเนว สมิตํ โสปิ เอโก สมโถเยว ฯ อิมํ อุกฺโกเฏนฺตสฺสาปิ ปาจิตฺติยํ ฯ **ตตฺถชาตกํ วูปสนฺตนฺติ** สเจ ปน ตํ อธิกรณํ เนวาสิกา วูปสเมตุํ น สกฺโกนฺติ ฯ อถญฺโญ วินยธโร เถโร อาคนฺตฺวา กึ อาวุโส อิมสฺมึ วิหาเร อุโปสโถ วา ปวารณา วา ฐิตาติ ปุจฺฉติ ฯ เตหิ จ ตสฺมึ อธิกรเณ กถิเต ตํ อธิกรณํ ขนฺธกโต จ ปริวารโต จ สุตฺเตน วินิจฺฉินิตฺวา วูปสเมติ ฯ อิทํ ตตฺถชาตกํ วูปสนฺตํ นาม อธิกรณํ เอตํ อุกฺโกเฏนฺตสฺสาปิ ปาจิตฺติยเมว ฯ **อนฺตรามคฺเคติ** เต เจ อตฺตปจฺจตฺถิกา น มยํ เอตสฺส วินิจฺฉเย ติฏฺฐาม นายํ วินเย กุสโล อสุกสฺมึ นาม คาเม วินยธรา เถรา วสนฺติ ตตฺถ คนฺตฺวา วินิจฺฉินิสฺสามาติ คจฺฉนฺตา อนฺตรามคฺเคเยว การณํ สลฺลกฺเขตฺวา อญฺญมญฺญํ วา สญฺญาเปนฺติ อญฺเญ วา เต ภิกฺขู นิชฺฌาเปนฺติ อิทํปิ วูปสนฺตเมว โหติ ฯ เอวํ วูปสนฺตํ อนฺตรามคฺเค อธิกรณํ อุกฺโกเฏติ โย ตสฺสาปิ ปาจิตฺติยํ เอว ฯ **อนฺตรามคฺเค วูปสนฺตนฺติ** นเหว โข ปน อญฺญมญฺญํ สญฺญตฺติยา วา สภาคภิกฺขุนิชฺฌาปเนน วา วูปสนฺตํ โหติ ฯ อปิจ โข ปฏิปถํ อาคจฺฉนฺโต

เอโก วินยธโร ทิสฺวา กตฺถาวุโส คจฺฉถาติ ปุจฺฉิตฺวา อสุกนฺนาม คามํ อิมินา นาม การเณนาติ วุตฺเต อลํ อาวุโส กึ ตตฺถ คเตนาติ ตตฺเถว ธมฺเมน วินเยน ตํ อธิกรณํ วูปสเมติ อิทํ อนฺตรามคฺเค วูปสนฺตํ นาม ฯ เอตํ อุกฺโกเฏนฺตสฺสาปิ ปาจิตฺติยเมว ฯ ตตฺถ คตนฺติ สเจ ปน อลํ อาวุโส กินฺตตฺถ คเตนาติ วุจฺจมานาปิ มยํ ตตฺเถว คนฺตฺวา วินิจฺฉยํ ปาเปสฺสามาติ วินยธรสฺส วจนํ อนาทิยิตฺวา คจฺฉนฺติเยว คนฺตฺวา สภาคภิกฺขูนํ เอตมตฺถํ อาโรเจนฺติ ฯ สภาคภิกฺขู อลํ อาวุโส สงฺฆสนฺนิปาตํ นาม ครุกนฺติ ตตฺเถว นิสีทาเปตฺวา วินิจฺฉินิตฺวา สญฺญาเปนฺติ ฯ อิทํปิ วูปสนฺตเมว โหติ ฯ เอวํ วูปสนฺตํ ตตฺถ คตํ อธิกรณํ อุกฺโกเฏติ โย ตสฺสาปิ ปาจิตฺติยเมว ฯ **ตตฺถ คตํ วูปสนฺตนฺติ** นเหว โข ปน สภาคภิกฺขูนํ สญฺญตฺติยา วูปสนฺตํ โหติ ฯ อปิ จ โข สงฺฆํ สนฺนิปาเตตฺวา อาโรจิตํ สงฺฆมชฺเฌ วินยธรา วูปสเมนฺติ ฯ อิทํ ตตฺถ คตํ วูปสนฺตํ นาม ฯ เอตํ อุกฺโกเฏนฺตสฺสาปิ ปาจิตฺติยเมว ฯ สติวินยนฺติ ขีณาสวสฺส ทินฺนํ สติวินยํ อุกฺโกเฏติ ปาจิตฺติยเมว ฯ อุมฺมตฺตกสฺส ทินฺเน อมูฬฺหวินเย ปาปุสฺสนฺนสฺส ทินฺนาย ตสฺส ปาปิยสิกายปิ เอเสว นโย ฯ **ติณวตฺถารกํ อุกฺโกเฏตีต** สงฺเฆน ติณวตฺถารกสมเถน วูปสมิเต อธิกรเณ อาปตฺติ นาม เอกํ ภิกฺขุํ อุปสงฺกมิตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เทสิยมานา วุฏฺฐาติ ฯ ยํ ปเนตํ นิทฺทายนฺตสฺสาปิ อาปตฺติวุฏฺฐานํ นาม เอตํ มยฺหํ น ขมตีติ เอวํ วทนฺโตปิ ติณวตฺถารกํ อุกฺโกเฏติ นาม ฯ

ตสฺสาปิ ปาจิตฺติยเมว ฯ **ฉนฺทาคตึ ฯเป ฯ คจฺฉนฺโต อธิกรณํ อุกฺโกเฏตีติ** วินยธโร หุตฺวา อตฺตโน อุปชฺฌายาทีนํ อตฺถาย อธมฺมํ ธมฺโมติอาทีนิ ทีเปตฺวา ปุพฺเพ วินิจฺฉิตํ อธิกรณํ ทฺวาทสสุ อุกฺโกเฏสุ เยนเกนจิ อุกฺโกเฏนฺโต ฉนฺทาคตึ คจฺฉนฺโต อธิกรณํ อุกฺโกเฏติ นาม ฯ ทฺวีสุ ปน อตฺตปจฺจตฺถิเกสุ เอกสฺมึ อนตฺถมฺเม อจรีติอาทินา นเยน สมุปฺปนฺนาฆาโต ตสฺส ปราชยํ อาโรปนตฺถํ อธมฺมํ ธมฺโมติอาทีนิ ทีเปตฺวา ปุพฺเพ วินิจฺฉิตํ อธิกรณํ ทฺวาทสสุ อุกฺโกเฏสุ เยนเกนจิ อุกฺโกเฏนฺโต โทสาคตึ คจฺฉนฺโต อธิกรณํ อุกฺโกเฏติ นาม ฯ มนฺโท ปน โมมูโห โมมูหตฺตาเอว อธมฺมํ ธมฺโมติอาทีนิ ทีเปตฺวา วุตฺตนเยเนว อุกฺโกเฏนฺโต โมหาคตึ คจฺฉนฺโต อธิกรณํ อุกฺโกเฏติ นาม ฯ สเจ ปน ทฺวีสุ อตฺตปจฺจตฺถิเกสุ เอโก วิสมานิ กายกมฺมาทีนิ คหณมิจฺฉาทิฏฺฐึ พลวนฺเต จ ปกฺขนฺตริเย อภิญฺญาเต ภิกฺขู นิสฺสิตตฺตา วิสมนิสฺสิโต คหณนิสฺสิโต พลวนิสฺสิโต จ โหติ ฯ ตสฺส ภเยน อยมฺเม ชีวิตนฺตรายํ วา พฺรหฺมจริยนฺตรายํ วา กเรยฺยาติ อธมฺมํ ธมฺโมติอาทีนิ ทีเปตฺวา วุตฺตนเยเนว อุกฺโกเฏนฺโต ภยาคตึ คจฺฉนฺโต อธิกรณํ อุกฺโกเฏติ นาม ฯ **ตทหุปสมฺปนฺโนติ** เอโก สามเณโร พฺยตฺโต โหติ พหุสฺสุโต โส วินิจฺฉเย ปราชยํ ปตฺวา มงฺกุภูเต ภิกฺขู ทิสฺวา ปุจฺฉติ กสฺมา มงฺกุภูตตฺถาติ ฯ เต ตสฺส ตํ การณํ อาโรเจนฺติ ฯ โส เต เอวํ วเทติ โหตุ ภนฺเต มํ อุปสมฺปาเทถ อหนฺตํ อธิกรณํ วูปสเมสฺสามีติ ฯ เต

ตํ อุปสมฺปาเทนฺติ ฯ โส ทุติยทิวเส เภรึ ปหริตฺวา สงฺฆํ สนฺนิปาเตติ ฯ ตโต ภิกฺขูหิ เกน สงฺโฆ สนฺนิปาติโตติ วุตฺโต มยาติ วทติ ฯ กสฺมา สนฺนิปาติโตติ ฯ หิยฺโย อธิกรณํ ทุพฺพินิจฺฉิตํ ตมหํ อชฺช วินิจฺฉินิสฺสามีติ ฯ ตฺวํ ปน หิยฺโย กุหึ คโตติ ฯ อนุปสมฺปนฺโนสฺมิ ภนฺเต อชฺช ปน อุปสมฺปนฺโนมฺหีติ ฯ โส วตฺตพฺโพ อิทํ อาวุโส ตุมฺหาทิสานํ ภควตา สิกฺขาปทํ ปญฺญตฺตํ ตทหุปสมฺปนฺโน อุกฺโกเฏติ อุกฺโกฏนกํ ปาจิตฺติยนฺติ คจฺฉ อาปตฺตึ เทเสหีติ ฯ อาคนฺตุเกปิ เอเสว นโย ฯ **การโกติ** เอวํ สงฺเฆน สทฺธึ อธิกรณํ วินิจฺฉินิตฺวา ปริเวณคตํ ปราชิตา ภิกฺขู วทนฺติ กิสฺส ภนฺเต ตุมฺเหหิ เอวํ วินิจฺฉิตํ อธิกรณํ นนุ เอวํ วินิจฺฉินิตพฺพนฺติ ฯ โส กสฺมา ปฐมํเยว เอวํ น วเทถาติ ตํ อธิกรณํ อุกฺโกเฏติ ฯ โย เอวํ การโก อุกฺโกเฏติ ตสฺสาปิ อุกฺโกฏนกํ ปาจิตฺติยํ ฯ **ฉนฺททายโกติ** เอโก อธิกรณ-วินิจฺฉเย ฉนฺทํ ทตฺวา สภาเค ภิกฺขู ปราชยํ ปตฺวา อาคเต มงฺกุภูเต ทิสฺวา เสฺวทานิ อหํ วินิจฺฉินิสฺสามีติ สงฺฆํ สนฺนิปาตาเปตฺวา กสฺมา สนฺนิปาตาเปสีติ วุตฺโต หิยฺโย อธิกรณํ ทุพฺพินิจฺฉิตํ ตํ อหํ อชฺช วินิจฺฉินิสฺสามีติ ฯ หิยฺโย ปน ตฺวํ กตฺถ คโตติ ฯ ฉนฺทํ ทตฺวา นิสินฺโนมฺหีติ ฯ โส วตฺตพฺโพ อิทํ อาวุโส ตุมฺหาทิสานํ ภควตา สิกฺขาปทํ ปญฺญตฺตํ ฉนฺททายโก อุกฺโกเฏติ อุกฺโกฏนกํ ปาจิตฺติยนฺติ คจฺฉ อาปตฺตึ เทเสหีติ ฯ

วิวาทาธิกรณํ กึนิทานนฺติอาทีสุ ฯ กินฺนิทานมสฺสาติ

กินฺนิทานํ ฯ โก สมุทโย อสฺสาติ กึสมุทยํ ฯ กา ชาติ อสฺสาติ
กึชาติกํ ฯ โก ปภโว โก สมฺภาโร กึ สมุฏฺฐานํ อสฺสาติ
กึสมุฏฺฐานํ ฯ สพฺพาเนตานิ การณเววจนานิเยว ฯ **วิวาทนิทานนฺติ-**
อาทีสุปิ ฯ อฏฺฐารสเภทกรวตฺถุสงฺขาโต วิวาโท นิทานเมตสฺสาติ
วิวาทนิทานํ ฯ วิวาทํ นิสฺสาย อุปฺปชฺชนกวิวาทวเสเนตํ วุตฺตํ ฯ
อนุวาโท นิทานํ อสฺสาติ อนุวาทนิทานํ ฯ อิทํปิ อนุวาทํ นิสฺสาย
อุปฺปชฺชนกอนุวาทวเสน วุตฺตํ ฯ อาปตฺติ นิทานํ อสฺสาติ อาปตฺติ-
นิทานํ ฯ อาปตฺตาธิกรณปจฺจยา จตสฺโส อาปตฺติโย อาปชฺชตีติ
เอวํ อาปตฺตึ นิสฺสาย อุปฺปชฺชนกอาปตฺติวเสเนตํ วุตฺตํ ฯ กิจฺจยํ
นิทานมสฺสาติ กิจฺจยนิทานํ ฯ จตุพฺพิธํ สงฺฆกมฺมํ การณมสฺสาติ
อตฺโถ ฯ อุกฺขิตฺตานุวตฺติกาย ภิกฺขุนิยา ยาวตติยํ สมนุภาสนาทีนํ
กิจฺจํ นิสฺสาย อุปฺปชฺชนกกิจฺจานํ วเสเนตํ วุตฺตํ ฯ อยํ จตุนฺนํปิ
อธิกรณานํ วิสฺสชฺชนปกฺเข เอกปทโยชนา ฯ เอเตนานุสาเรน
สพฺพปทานิ โยเชตพฺพานิ ฯ ทุติยปุจฺฉาย **เหตุนิทานนฺติอาทิมฺหิ**
วิสฺสชฺชเน นวนฺนํ กุสลากุสลาพฺยากตเหตูนํ วเสน เหตุนิทานาทิตา
เวทิตพฺพา ฯ ตติยปุจฺฉาย วิสฺสชฺชเน พฺยญฺชนมตฺตํ นานํ ฯ
เหตุเยว หิ เอตฺถ ปจฺจโยติ วุตฺโต ฯ

มูลปุจฺฉาย วิสฺสชฺชเน ฯ **ทฺวาทส มูลานีติ** โกธอุปนาห-
ยุคฬกาทีนิ ฉ วิวาทมูลานิ โลภโทสโมหา ตโย อโลภาโทสาโมหา
ตโยติ อิมานิ อชฺฌตฺตสนฺตานปฺปวตฺตานิ ทฺวาทส มูลานิ ฯ **จุทฺทส
มูลานีติ** ตาเนว ทฺวาทส กายวาจาหิ สทฺธึ จุทฺทส โหนฺติ ฯ

ฉ มูลานีติ กายาทีนิ ฉ สมุฏฺฐานปุจฺฉาย วิสฺสชฺชเน อฏฺฐารส เภทกรวตฺถูนิ สมุฏฺฐานานิ ฯ ตญฺหิ เอเตสุ อฏฺฐารสสุ เภทกร- วตฺถูสุ สมุฏฺฐาติ เอเตหิ วา การณภูเตหิ สมุฏฺฐาติ เตนสฺเสตานิ สมุฏฺฐานานีติ วุจฺจนฺติ ฯ เอส นโย สพฺพตฺถ ฯ

วิวาทาธิกรณํ อาปตฺตีติอาทิเภเท เอเกน อธิกรเณน กิจฺจาธิกรเณนาติ อิทํ อธิกรเณสุ เยน อธิกรเณน สมฺมนฺติ ตํ ทสฺเสตุํ วุตฺตํ ฯ น ปเนตานิ เอกํสโต กิจฺจาธิกรเณเนว สมฺมนฺติ ฯ น หิ ปุคฺคลสฺส สนฺติเก เทเสนฺตสฺส กิจฺจาธิกรณนฺนาม อตฺถิ ฯ **น กตเมน สมเถนาติ** สาวเสสาปตฺติ วิย น สมฺมติ ฯ น หิ สกฺกา สา เทเสตุํ น ตโต ปฏฺฐาย สุทฺธนฺเต ปติฏฺฐาตุํ ฯ

วิวาทาธิกรณํ โหติ อนุวาทาธิกรณนฺติอาทินโย อุตฺตาโนเยว ฯ

ตโต ปรํ **ยตฺถ สติวินโยติอาทิกา** สมฺมุขาวินยํ อมุญฺจิตฺวา ฉยมกปุจฺฉา วุตฺตา ตาสํ วิสฺสชฺชเนเนว อตฺโถ ปกาสิโต ฯ

สํสฏฺฐาทิปุจฺฉานํ วิสฺสชฺชเน ฯ **สํสฏฺฐาติ** สติวินยกมฺมวาจา- ขณสฺมึเยว ทฺวินฺนํปิ สมถานํ สิทฺธตฺตา สมฺมุขาวินโยติ วา สติ- วินโยติ วา อิเม ธมฺมา สํสฏฺฐา โน วิสํสฏฺฐา ฯ ยสฺมา ปน กทลิกฺขนฺเธ ปตฺตวทฺธนํ วิย น สกฺกา เตสํ วินิพฺภุชิตฺวา นานากรณํ ทสฺเสตุํ ฯ เตน วุตฺตํ น จ ลพฺภา อิเมสํ ธมฺมานํ วินิพฺภุชิตฺวา วินิพฺภุชิตฺวา นานากรณํ ปญฺญาเปตุนฺติ ฯ เอส นโย สพฺพตฺถ ฯ

กึนิทาโนติ ปุจฺฉานํ วิสฺสชฺชเน ฯ นิทานํ นิทานมสฺสาติ นิทานนิทาโน ฯ ตตฺถ สงฺฆสมฺมุขตา ธมฺมสมฺมุขตา วินยสมฺมุขตา

ปุคฺคลสมฺมุขตาติ อิทํ สมฺมุขาวินยสฺส นิทานํ ฯ สติเวปุลฺลปฺปตฺโต
ขีณาสโว ลทฺธูปวาโท สติวินยสฺส นิทานํ อุมฺมตฺตโก ภิกฺขุ
อมูฬฺหวินยสฺส นิทานํ โย จ เทเสติ ยสฺส จ เทเสติ อุภินฺนํ
สมฺมุขีภาโว ปฏิญฺญาตกรณสฺส นิทานํ ภณฺฑนชาตานํ อธิกรณํ
วูปสเมตุํ อสกฺกุเณยฺยตา เยภุยฺยสิกาย นิทานํ ปาปุสฺสนฺโน ปุคฺคโล
ตสฺส ปาปิยสิกาย นิทานํ ภณฺฑนชาตานํ พหุอสฺสามณกอชฺฌาจาโร
ติณวตฺถารกสฺส นิทานํ ฯ เหตุปจฺจยวารา วุตฺตนยา เอว ฯ

มูลปุจฺฉาย วิสฺสชฺชนํ อุตฺตานเมว ฯ สมุฏฺฐานปุจฺฉาย กิญฺจาปิ
สตฺตนฺนํ สมถานํ กตเม ฉตฺตึส สมุฏฺฐานาติ วุตฺตํ สมฺมุขา-
วินยสฺส ปน กมฺมสงฺคหาภาเวน สมุฏฺฐานาภาวโต ฉนฺนํเยว สมถานํ
ฉ สมุฏฺฐานานิ วิภตฺตานิ ฯ ตตฺถ **กมฺมสฺส กิริยาติ** ญตฺติ
เวทิตพฺพา ฯ **กรณนฺติ** ตสฺสาเยว ญตฺติยา ฐเปตพฺพกาเล ฐปนํ ฯ
อุปคมนนฺติ สยํ อุปคมนํ อตฺตนาเยว ตสฺส กมฺมสฺส กรณนฺติ
อตฺโถ ฯ **อชฺฌุปคมนนฺติ** อชฺเฌสนุปคมนํ อญฺญํ สทฺธิวิหาริกาทิกํ
อิมํ กมฺมํ กโรหีติ อชฺเฌสนนฺติ อตฺโถ ฯ อธิวาสนาติ วุจฺจติ
เม เอตํ กโรตุ สงฺโฆติ เอวํ อธิวาสนา ฉนฺททานนฺติ อตฺโถ ฯ
อปฺปฏิกฺโกสนาติ น เม ตํ ขมติ มา เอวํ กโรถาติ อปฺปฏิเสธนา ฯ
อิติ ฉนฺนํ ฉกฺกานํ วเสน ฉตฺตึส สมุฏฺฐานา เวทิตพฺพา ฯ

นานตฺถปุจฺฉาวิสฺสชฺชนํ อุตฺตานเมว ฯ

อธิกรณปุจฺฉาวิสฺสชฺชเน ฯ **อยํ วิวาโท โน อธิกรณนฺติ**
อยํ มาตาปุตฺตาทีนํ วิวาโท วิรุทฺธวาทตฺตา วิวาโท นาม โหติ ฯ

สมเถหิ ปน อธิกรณียตายาภาวโต อธิกรณํ น โหติ ฯ อนุวาทาทีสุปิ
เอเสว นโย ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมว ฯ

อธิกรณเภท วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ทุติยคาถาสงฺคณิก วณฺณนา

ทุติยคาถาสงฺคณิกายํ ฯ **โจทนาติ** วตฺถุญฺจ อาปตฺติญฺจ ทสฺเสตฺวา โจทนา ฯ **สารณาติ** โทสสารณา ฯ **สงฺโฆ กิมตฺถายาติ** สงฺฆสนฺนิปาโต กิมตฺถาย ฯ **มติกมฺมํ ปน กิสฺส การณาติ** มติกมฺมํ วุจฺจติ มนฺตคหณํ ฯ ตํ กิสฺส การณาติ อตฺโถ ฯ **โจทนา สารณตฺถายาติ** วุตฺตปฺปการา โจทนา เตน จุทิตกปุคฺคเลน กตโทส-สารณตฺถาย ฯ **นิคฺคหตฺถาย สารณาติ** โทสสารณา ปน ตสฺส ปุคฺคลสฺส นิคฺคหตฺถาย ฯ **สงฺโฆ ปริคฺคหตฺถายาติ** ตตฺถ สนฺนิปติโต สงฺโฆ วินิจฺฉยปริคฺคหตฺถาย ฯ ธมฺมาธมฺมตุลนตฺถาย สุวินิจฺฉิต-ทุพฺพินิจฺฉิตชานนตฺถายาติ อตฺโถ ฯ **มติกมฺมํ ปน ปาฏิเยกฺกนฺติ** สุตฺตนฺติยตฺเถรานญฺจ วินยธรตฺเถรานญฺจ มนฺตคหณํ ปาเฏกฺกํ ปาเฏกฺกํ วินิจฺฉยสนฺนิฏฺฐาปนตฺถํ ฯ มา โข ปฏิฆนฺติ จุทิตเก วา โจทเก วา โกปํ มา ชนยิ ฯ **สเจ อนุวิชฺชโก ตุวนฺติ** สเจ ตฺวํ สงฺฆมชฺเฌ โอติณฺณํ อธิกรณํ วินิจฺฉินิตุํ นิสินฺโน วินยธโร ฯ วิคฺคาหิยนฺติ[๑] น ตฺวํ อิมํ ธมฺมวินยํ อาชานาสีติอาทินยปฺปวตฺตํ ฯ อนตฺถสญฺหิตนฺติ ยา อนตฺถํ ชนยติ ปริสงฺโขเภตฺวา อุฏฺฐเปติ เอวรูปึ กถํ มา อภณิ ฯ **สุตฺเต วินเยติอาทีสุ** สุตฺตํ นาม อุภโตวิภงฺโค วินโย นาม ขนฺธโก อนุโลโม นาม ปริวาโร

๑. วิคฺคาหิกนฺติ ปาลิ ฯ

ปญฺญตฺตํ นาม สกลํ วินยปิฏกํ อนุโลมิกํ นาม จตฺตาโร
มหาปเทสา ฯ **อนุโยควตฺตํ นิสาเมถาติ**๑ อนุยุญฺชนวตฺตํ นิสาเมถ ฯ
กุสเลน พุทฺธิมตา กตนฺติ เฉเกน ปณฺฑิเตน ญาณปารมิปฺปตฺเตน
ภควตา นีหริตฺวา ฐปิตํ ฯ **สุวุตฺตนฺติ** สุปญฺญาปิตํ ฯ สิกฺขา-
ปทานุโลมิกนฺติ สิกฺขาปทานํ อนุโลมํ ฯ อยํ ตาว ปทตฺโถ ฯ อยํ
ปเนตฺถ สาธิปฺปายสงฺเขปวณฺณนา สเจ ตฺวํ อนุวิชฺชโก มา
สหสา ภณิ มา อนตฺถสญฺหิตํ วิคฺคาหิกกถํ ภณิ ยํ ปน
กุสเลน พุทฺธิมตา โลกนาเถน เอเตสุ สุตฺตาทีสุ อนุโยควตฺตํ กตํ
สุปญฺญตฺตํ สพฺพสิกฺขาปทานํ อนุโลมํ ตํ นิสามย ตํ อุปธาเรหีติ ฯ
คตึ น นาเสนฺโต สมฺปรายิกนฺติ อตฺตโน สมฺปราเยสุ คตึ นิปฺผตฺตึ
อนาเสนฺโต อนุโยควตฺตํ นิสามย โย หิ ตํ อนิสาเมตฺวา
อนุยุญฺชติ โส สมฺปรายิกํ อตฺตโน คตึ นาเสติ ตสฺมา ตํ
อนาเสนฺโต นิสามยาติ อตฺโถ ฯ อิทานิ ตํ อนุโยควตฺตํ ทสฺเสตุํ
หิเตสีติอาทิมาห ฯ ตตฺถ หิเตสีติ หิตํ เอสนฺโต คเวสนฺโต
เมตฺติญฺจ เมตฺติปุพฺพภาคญฺจ อุปฏฺฐเปตฺวาติ อตฺโถ ฯ **กาเลติ**
ยุตฺตปฺปตฺตกาเล อชฺเฌสิตกาเลเยว ตว ภาเร กเต อนุยุญฺชาติ
อตฺโถ ฯ **สหสา โวหารํ มา ปธาเรสีติ** โย เอเตสํ สหสา
โวหาโร โหติ สหสา ภาสิตํ ตํ มา อปธาเรสิ มา คณฺหิตฺถ ฯ
ปฏิญฺญานุสนฺธิเตน การเยติ เอตฺถ อนุสนฺธิตนฺติ กถานุสนฺธิ วุจฺจติ
ตสฺมา ปฏิญฺญานุสนฺธินา การเย กถานุสนฺธึ สลฺลกฺเขตฺวา ปฏิญฺญาย

๑. นิสามยาตีติปิ ฯ

การเยติ อตฺโถ ฯ อถวา ฯ ปฏิญฺญาย จ อนุสนฺธิเตน จ การเย
ลชฺชิปฏิญฺญาย การเย อลชฺชิวตฺตานุสนฺธินาติ อตฺโถ ฯ ตสฺมา
เอวํ ปฏิญฺญา ลชฺชีสูติ คาถมาห ฯ ตตฺถ **วตฺตานุสนฺธิเตน
การเยติ** วตฺตานุสนฺธินา การเย ยา อสฺส วตฺเตน สทฺธึ ปฏิญฺญา
สนฺธิยติ ตาย ปฏิญฺญาย การเยติ อตฺโถ ฯ สญฺจิจฺจาติ ชานนฺโต
อาปชฺชติ ฯ **ปริคูหตีติ** นิคูหติ น เทเสติ น วุฏฺฐาติ ฯ สจฺจํ
อหํปิ ชานามีติ ยํ ตุมฺเหหิ วุตฺตํ ตํ สจฺจํ อหํปิ นํ เอวเมว
ชานามิ ฯ **อญฺญญฺจ ตาหนฺติ** อญฺญํ จ ตํ อหํ ปุจฺฉามิ ฯ
ปุพฺพาปรํ น ชานาตีติ ปุเร กถิตญฺจ ปจฺฉา กถิตญฺจ น ชานาติ ฯ
อโกวิโทติ ตสฺมึ ปุพฺพาปเร อกุสโล ฯ **อนุสนฺธิวจนปถํ น ชานาตีติ**
กถานุสนฺธิวจนํ วินิจฺฉยานุสนฺธิวจนํ จ น ชานาติ ฯ **สีลวิปตฺติยา
โจเทตีติ** ทฺวีหิ อาปตฺติกฺขนฺเธหิ โจเทติ ฯ **อาจารทิฏฺฐิยาติ** อาจาร-
วิปตฺติยา เจว ทิฏฺฐิวิปตฺติยา จ ฯ อาจารวิปตฺติยา โจเทนฺโต
ปญฺจหาปตฺติกฺขนฺเธหิ โจเทติ ทิฏฺฐิวิปตฺติยา โจเทนฺโต มิจฺฉา-
ทิฏฺฐิยา เจว อนฺตคาหิกทิฏฺฐิยา จ โจเทติ ฯ **อาชีเวนปิ โจเทตีติ**
อาชีวเหตุ ปญฺญตฺเตหิ ฉหิ สิกฺขาปเทหิ โจเทติ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ
อุตฺตานเมวาติ ฯ

ทุติยคาถาสงฺคณิก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

โจทนากณฺฑก วณฺณนา

อิทานิ เอวํ อุปฺปนฺนาย โจทนาย วินยธเรน กตฺตพฺพกิจฺจํ ทสฺเสตุํ อนุวิชฺชเกนาติอาทิมารทฺธํ ฯ ตตฺถ **ทิฏฺฐํ ทิฏฺเฐนาติ** คาถาย อยมตฺโถ ฯ เอเกนโก มาตุคาเมน สทฺธึ เอกฏฺฐานโต นิกฺขมนฺโต วา ปวิสนฺโต วา ทิฏฺโฐ ฯ โส ตํ ปาราชิเกน โจเทติ อิตโร ตสฺส ทสฺสนํ อนุชานาติ ตํ ปน ทสฺสนํ ปฏิจฺจ ปาราชิกํ น อุเปติ น ปฏิชานาติ ฯ เอวเมตฺถ ยนฺเตน ทิฏฺฐํ ตนฺตสฺส ทิฏฺโฐ มยาติ อิมินา ทิฏฺฐวจเนน สเมติ ฯ ยสฺมา ปน อิตโร ตํ ทสฺสนํ ปฏิจฺจ โทสํ น ปฏิชานาติ ตสฺมา อสุทฺธปริสงฺกิโต โหติ อมูลกปริสงฺกิโตติ อตฺโถ ฯ ตสฺส ปุคฺคลสฺส สุทฺโธ อหนฺติ ปฏิญฺญาย เตน สทฺธึ อุโปสโถ กาตพฺโพ ฯ เสสคาถาทฺวเย เอเสว นโย ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

อนุวิชฺชกกิจฺจ วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

โจทนาย โก อาทีติอาทิปุจฺฉานํ วิสฺสชฺชเน ฯ **สจฺเจ จ อกุปฺเป จาติ** สจฺเจ จ ปติฏฺฐาตพฺพํ อกุปฺเป จ ฯ ยํ กตํ วา น กตํ วา ตเทว วตฺตพฺพํ ฯ น จ โจทเก วา อนุวิชฺชเก วา สงฺเฆ วา โกโป อุปฺปาเทตพฺโพ ฯ **โอติณฺณาโนติณฺณํ ชานิตพฺพนฺติ** โอติณฺณญฺจ อโนติณฺณญฺจ วจนํ ชานิตพฺพํ ฯ ตตฺรายํ ชานนา วิธิ

เอตฺตกา โจทกสฺส ปุพฺพกถา เอตฺตกา ปจฺฉิมกถา เอตฺตกา จุทิตกสฺส ปุพฺพกถา เอตฺตกา ปจฺฉิมกถาติ ชานิตพฺพา ฯ โจทกสฺส ปมาณํ คณฺหิตพฺพํ จุทิตกสฺส ปมาณํ คณฺหิตพฺพํ อนุวิชฺชกสฺส ปมาณํ คณฺหิตพฺพํ ฯ อนุวิชฺชโก อปฺปมตฺตกํปิ หาเปนฺโต อาวุโส สมนฺนาหริตฺวา อุชุกํ กตฺวา อาหราติ วตฺตพฺโพ ฯ สงฺเฆน เอวํ ปฏิปชฺชิตพฺพํ ฯ **เยน ธมฺเมน เยน วินเยน เยน สตฺถุสาสเนน ตํ อธิกรณํ วูปสมฺมตีติ** เอตฺถ ธมฺโมติ ภูตวตฺถุ ฯ วินโยติ โจทนา เจว สารณา จ ฯ สตฺถุสาสนนฺติ ญตฺติสมฺปทา เจว อนุสาวนสมฺปทา จ ฯ เอเตน หิ ธมฺเมน จ วินเยน จ สตฺถุ-สาสเนน จ อธิกรณํ วูปสมฺมติ ตสฺมา อนุวิชฺชเกน ภูเตน วตฺถุนา โจเทตฺวา อาปตฺตึ สาเรตฺวา ญตฺติสมฺปทาย จ อนุสฺสาวนสมฺปทาย จ ตํ อธิกรณํ วูปสเมตพฺพํ ฯ อนุวิชฺชเกน เอวํ ปฏิปชฺชิตพฺพํ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ

อุโปสโถ กิมตฺถายาติอาทิปุจฺฉาวิสฺสชฺชนํปิ อุตฺตานเมวาติ ฯ อวสานคาถาสุ **เถเร จ ปริภาสตีติ** อวมญฺญํ กโรนฺโต กึ อิเม ชานนฺตีติ ปริภาสติ ฯ **ขโต อุปหตินฺทฺริโยติ** ตาย ฉนฺทาทิคามิตาย เตน จ ปริภาสเนน อตฺตนา จ อตฺตโน ขตตฺตา ขโต สทฺธาทีนญฺจ อินฺทฺริยานํ อุปหตตฺตา อุปหตินฺทฺริโย ฯ **นิรยํ คจฺฉติ ทุมฺเมโธ น จ สิกฺขาย คารโวติ** โส ขโต อุปหตินฺทฺริโย ปญฺญาย อภาวโต ทุมฺเมโธ ตีสุ สิกฺขาสุ อสิกฺขนโต น จ สิกฺขาย คารโว กายสฺส เภทา นิรยํ อุปคจฺฉติ ฯ ตสฺมา น จามิสํปิ นิสฺสาย ฯ เป ฯ

ยถา ธมฺโม ตถา กเรติ ฯ ตสฺสตฺโถ ฯ น จ อามิสํ นิสฺสาย
กเร จุทิตกโจทเกสุ หิ อญฺญตเรน ทินฺนํ จีวราทิอามิสํ คณฺหนฺโต
อามิสํ นิสฺสาย กโรติ เอวํ น กเรยฺย ฯ **น จ นิสฺสาย**
ปุคฺคลนฺติ อยมฺเม อุปชฺฌาโย วา อาจริโย วาติอาทินา นเยน
ฉนฺทาทีหิ คจฺฉนฺโต ปุคฺคลํ นิสฺสาย กโรติ เอวํ น กเรยฺย ฯ
อถโข อุโภเปเต วิวชฺเชตฺวา ยถา ธมฺโม ฐิโต ตเถว กเรยฺยาติ ฯ
อุปกณฺณกํ ชปฺเปตีติ เอวํ กเถหิ มา เอวํ กถยิตฺถาติ กณฺณมูเล
มนฺเตติ ฯ **ชิมฺหํ เปกฺขตีติ** โทสเมว คเวสติ ฯ วีติหรตีติ วินิจฺฉยํ
หาเปติ ฯ **กุมฺมคฺคํ ปฏิเสวตีติ** อาปตฺตึ ทีเปติ ฯ **อกาเลน จ**
โจเทตีติ อโนกาเส อนชฺฌิฏฺโฐ จ โจเทติ ฯ **ปุพฺพาปรํ น ชานาตีติ**
ปุริมกถํ จ ปจฺฉิมกถํ จ น ชานาติ ฯ **อนุสนฺธิวจนกถํ น ชานาตีติ**
กถานุสนฺธิวินิจฺฉยานุสนฺธิวเสน วจนํ น ชานาติ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ
อุตฺตานเมวาติ ฯ

โจทนากณฺฑก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

จูฬสงฺคาม วณฺณนา

จูฬสงฺคาเม ฯ **สงฺคามาวจเรน ภิกฺขุนาติ** สงฺคาโม วุจฺจติ อธิกรณวินิจฺฉยตฺถาย สงฺฆสนฺนิปาโต ฯ ตตฺร หิ อตฺตปจฺจตฺถิกา เจว สาสนปจฺจตฺถิกา จ อุทฺธมฺมํ อุพฺพินยํ สตฺถุสาสนํ ทีเปนฺตา สโมสรนฺติ เวสาลิกา วชฺชีปุตฺตกา วิย ฯ โย ภิกฺขุ เนสํ ปจฺจตฺถิกานํ ลทฺธึ มทฺทิตฺวา สกวาททีปนตฺถาย ตตฺถ อวจรติ อชฺโฌคาเหตฺวา วินิจฺฉยํ ปวตฺเตติ โส สงฺคามาวจโร นาม ยสตฺเถโร วิย ฯ เตน สงฺคามาวจเรน ภิกฺขุนา สงฺฆํ อุปสงฺกมนฺเตน นีจจิตฺเตน สงฺโฆ อุปสงฺกมิตพฺโพ ฯ นีจจิตฺเตนาติ มานทฺธชํ นิปาเตตฺวา นีหตมานจิตฺเตน ฯ **รโชหรณสเมนาติ** ปาทปุญฺฉนสเมน ยถา รโชหรณสฺส สงฺกิลิฏฺเฐ วา อสงฺกิลิฏฺเฐ วา ปาเท ปุญฺฉิยมาเน เนว ราโค น โทโส เอวํ อิฏฺฐานิฏฺเฐสุ อรชนฺเตน อทุสฺสนฺเตนาติ อตฺโถ ฯ **ยถาปฏิรูเป อาสเนติ** ยถาปฏิรูปํ อาสนํ ญตฺวา อตฺตโน ปาปุณนฏฺฐาเน เถรานํ ภิกฺขูนํ ปิฏฺฐึ อทสฺเสตฺวา นิสีทิตพฺพํ ฯ **อนานากถิเกนาติ** นานาวิธํ ตํ ตํ อนตฺถกถํ อกเถนฺเตน ฯ **อติรจฺฉานกถิเกนาติ** ทิฏฺฐํ สุตํ มุตํปิ ราชกถาทิกํ ติรจฺฉานกถํ อกเถนฺเตน ฯ **สามํ วา ธมฺโม ภาสิตพฺโพติ** สงฺฆสนฺนิปาตฏฺฐาเน กปฺปิยากปฺปิยนิสฺสิตา วา รูปารูปปริจฺเฉทสมถจารวิปสฺสนาจารฐาน-

นิสชฺชวตฺตาทินิสฺสิตา วา กถา ธมฺโม นาม ฯ เอวรูโป ธมฺโม
สยํ วา ภาสิตพฺโพ ปโร วา อชฺเฌสิตพฺโพ ฯ โย ภิกฺขุ
ตถารูปึ กถํ กเถตุํ ปโหติ โส วตฺตพฺโพ อาวุโส สงฺฆมชฺฌมฺหิ
ปญฺเห อุปฺปนฺเน ตฺวํ กเถยฺยาสีติ ฯ **อริโย วา ตุณฺหีภาโว
นาติมญฺญิตพฺโพติ** อริยา ตุณฺหี นิสีทนฺตา น พาลปุถุชฺชนา วิย
นิสีทนฺติ อญฺญตรํ กมฺมฏฺฐานํ คเหตฺวาว นิสีทนฺติ ฯ อิติ
กมฺมฏฺฐานมนสิการวเสน ตุณฺหีภาโว อริโย ตุณฺหีภาโว นาม ฯ
โส นาติมญฺญิตพฺโพ กึ กมฺมฏฺฐานานุโยเคนาติ นาวชานิตพฺโพ ฯ
อตฺตโน ปฏิรูปํ กมฺมฏฺฐานํ คเหตฺวา นิสีทิตพฺพนฺติ อตฺโถ ฯ
น อุปชฺฌาโย ปุจฺฉิตพฺโพติ โกนาโม ตุยฺหํ อุปชฺฌาโยติ น
ปุจฺฉิตพฺโพ ฯ เอเสว นโย สพฺพตฺถ ฯ **น ชาตีติ** ตฺวํ ขตฺติยชาติโย
ตฺวํ พฺราหฺมณชาติโยติ เอวํ ชาติ น ปุจฺฉิตพฺพา ฯ **น อาคโมติ**
ทีฆภาณโก ตฺวํ มชฺฌิมภาณโกติ เอวํ อาคโม น ปุจฺฉิตพฺโพ ฯ
กุลปเทโส ขตฺติยกุลาทิวเสน เวทิตพฺโพ ฯ **อตฺรสฺส เปมํ วา
โทโส วาติ** อตฺร ปุคฺคเล เอเตสํ การณานํ อญฺญตรวเสน เปมํ
วา ภเวยฺย โทโส วา ฯ **โน ปริสกปฺปิเยนาติ** ปริสกปฺปิเกน
ปริสานุวิธายเกน น ภวิตพฺพํ ฯ ยํ ปริสาย รุจฺจติ ตเทว
เจเตตฺวา กปฺเปตฺวา น กเถตพฺพนฺติ อตฺโถ ฯ **น หตฺถมุทฺธา
ทสฺเสตพฺพาติ** กเถตพฺเพ จ อกเถตพฺเพ จ สญฺญาชนนตฺถํ หตฺถ-
วิกาโร น กาตพฺโพ ฯ **อตฺถํ อนุวิธิยนฺเตนาติ** วินิจฺฉยปฏิเวธเมว
สลฺลกฺเขนฺเตน อิทํ สุตฺตํ อุปลพฺภติ อิมสฺมึ วินิจฺฉเย อิทํ วกฺขามีติ

เอวํ ปริตุลยนฺเตน นิสีทิตพฺพนฺติ อตฺโถ ฯ **น จ อาสนา วุฏฺฐาตพฺพนฺติ** น อาสนา วุฏฺฐาย สนฺนิปาตมณฺฑเล วิจริตพฺพํ ฯ วินยธเร วุฏฺฐิเต สพฺพา ปริสา วุฏฺฐหติ ฯ น วีติหาตพฺพนฺติ น วินิจฺฉโย หาเปตพฺโพ ฯ **น กุมฺมคฺโค เสวิตพฺโพติ** น อาปตฺติ ทีเปตพฺพา ฯ **อสาหสิเกน ภวิตพฺพนฺติ** น สหสา การินา ภวิตพฺพํ ฯ สหสา ทุรุตฺตวจนํ น กเถตพฺพนฺติ อตฺโถ ฯ **วจนกฺขเมนาติ** ทุรุตฺตวาจํ ขมนสีเลน ฯ **หิตปริสกฺกินาติ** หิเตสินา หิตคเวสินา ฯ กรุณา จ กรุณาปุพฺพภาโค จ อุปฏฺฐเปตพฺโพติ อยํ ปททฺวเยปิ อธิปฺปาโย ฯ **อนสุรุตฺเตนาติ** น อสุรุตฺเตน ฯ อสุรุตฺตํ วุจฺจติ วิคฺคาหิกกถาสงฺขาตํ อสุนฺทรวจนํ ตํ น กเถตพฺพนฺติ อตฺโถ ฯ **อตฺตา ปริคฺคเหตพฺโพติ** วินิจฺฉิตุํ วูปสเมตุํ สกฺขิสฺสามิ นุ โข โนติ เอวํ อตฺตา ปริคฺคเหตพฺโพ ฯ อตฺตโน ปมาณํ ชานิตพฺพนฺติ อตฺโถ ฯ **ปโร ปริคฺคเหตพฺโพติ** ลชฺชิยา นุ โข อยํ ปริสา สกฺกา สญฺญาเปตุํ อุทาหุ โนติ เอวํ ปโร ปริคฺคเหตพฺโพ ฯ **โจทโก ปริคฺคเหตพฺโพติ** ธมฺมโจทโก นุ โข โนติ เอวํ โจทโก ปริคฺคเหตพฺโพ ฯ จุทิตโก ปริคฺคเหตพฺโพติ ธมฺมจุทิตโก นุ โข โนติ เอวํ จุทิตโก ปริคฺคเหตพฺโพ ฯ **อธมฺมโจทโก ปริคฺคเหตพฺโพติ** ตสฺส ปมาณํ ชานิตพฺพํ ฯ เสเสสุปิ เอเสว นโย ฯ **วุตฺตํ อหาเปนฺเตนาติ** โจทกจุทิตเกหิ วุตฺตวจนํ อหาเปนฺเตน ฯ **อวุตฺตํ อปฺปกาเสนฺเตนาติ** อโนสฏฺฐํ วตฺถุํ อปฺปกาเสนฺเตน ฯ **เวโป**[๑]

๑. อิทํ ปาลิยานุวตฺตนวเสเนว โสธิตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ ปุราณโปตฺถเกสุ ปน เวโธติ ทิสฺสติ ฯ

ปหาเสตพฺโพติ มนฺโท โมมูโห ปคฺคณฺหิตพฺโพ ฯ นนุ ตฺวํ กุลปุตฺโตติ อุตฺเตเชตฺวา อนุโยควตฺตํ กถาเปตฺวา ตสฺส อนุโยโค คณฺหิตพฺโพ ฯ **ภีรุ อสฺสาเสตพฺโพติ** ยสฺส สงฺฆมชฺฌํ วา คณมชฺฌํ วา อโนสฏปุพฺพตฺตา สารชฺชํ อุปฺปชฺชติ ตาทิโส มา ภายิ วิสฏฺโฐ กเถหิ มยนฺเต อุปตฺถมฺภา ภวิสฺสามาติ วตฺวาปิ อนุโยควตฺตํ กถาเปตพฺโพ ฯ **จณฺโฑ นิเสเธตพฺโพติ** อปสาเทตพฺโพ ตชฺเชตพฺโพ ฯ **อสุจิ วิภาเวตพฺโพติ** อลชฺชึ ปกาเสตฺวา อาปตฺตึ เทสาเปตพฺโพ ฯ **อุชุ มทฺทเวนาติ** โย ภิกฺขุ อุชุ สีลวา กายวงฺกาทิรหิโต โส มทฺทเวเนว อุปจริตพฺโพ ฯ **ธมฺเมสุ จ ปุคฺคเลสุ จาติ** เอตฺถ โย ธมฺมครุโก โหติ น ปุคฺคลครุโก อยเมว ธมฺเมสุ จ ปุคฺคเลสุ จ มชฺฌตฺโตติ เวทิตพฺโพ ฯ

สุตฺตํ สํสนฺทนตฺถายาติอาทีสุ ฯ เตน จ ปน เอวํ สพฺรหฺมจารีนํ ปิยมนาปครุภาวนีเยน อนุวิชฺชเกน สมุทาหเฏสุ สุตฺตาทีสุ สุตฺตํ สํสนฺทนตฺถาย อาปตฺตานาปตฺตีนํ สํสนฺทนตฺถายาติ เวทิตพฺพํ ฯ **โอปมฺมํ นิทสฺสนตฺถายาติ** อุปมํ อตฺถทสฺสนตฺถาย ฯ **อตฺโถ วิญฺญาปนตฺถายาติ** อตฺโถ ชานาปนตฺถาย ฯ **ปฏิปุจฺฉา ธปนตฺถายาติ** ปุจฺฉา ปุคฺคลสฺส ธปนตฺถาย ฯ **โอกาสกมฺมํ โจทนตฺถายาติ** วตฺถุนา วา อาปตฺติยา วา โจทนตฺถาย ฯ **โจทนา สารณตฺถายาติ** โทสาโทสํ สาราปนตฺถาย ฯ **สารณา สวจนียตฺถายาติ** โทสาโทสสารณา สวจนียกรณตฺถาย ฯ **สวจนียํ ปลิโพธตฺถายาติ** สวจนียํ อิมมฺหา อาวาสา เอกปทมฺปิ มา ปกฺกมีติ

เอวํ ปลิโพธตฺถาย ฯ **ปลิโพโธ วินิจฺฉยตฺถายาติ** วินิจฺฉยชาปนตฺถาย ฯ
วินิจฺฉโย สนฺตีรณตฺถายาติ โทสาโทสํ สนฺตีรณตฺถาย ตุลนตฺถาย ฯ
สนฺตีรณํ ธานาธานคมนตฺถายาติ อาปตฺตึ อนาปตฺตึ ครุกลหุกาปตฺตึ
ชานนตฺถาย ฯ **สงฺโฆ สมฺปริคฺคหสมฺปฏิจฺฉนตฺถายาติ** วินิจฺฉย-
สมฺปฏิคฺคหณตฺถาย จ สุวินิจฺฉิตทุพฺพินิจฺฉิตภาวชานนตฺถาย จาติ
อตฺโถ ฯ **ปจฺเจกฏฺฐายิโน อวิสํวาทกฏฺฐายิโนติ** อิสฺสริยาธิปจฺจ-
เชฏฺฐกฏฺฐาเน อวิสํวาทกฏฺฐาเน จ ฐิตา น เต อปสาเทตพฺพาติ
อตฺโถ ฯ อิทานิ เย มนฺทพุทฺธิโน เอวํ วเทยฺยุํ วินโย นาม
กิมตฺถายาติ เตสํ วจโนกาสปิทหนตฺถํ อตฺถํ ทสฺเสตุํ วินโย
สํวรตฺถายาติอาทิมาห ฯ ตตฺถ **วินโย สํวรตฺถายาติ** สกลาปิ
วินยปญฺญตฺติ กายวจีทฺวารสํวรตฺถาย อาชีวปาริสุทฺธิปริโยสานสฺส
สีลสฺส อุปนิสฺสโย โหติ ปจฺจโย โหตีติ อตฺโถ ฯ เอเสว นโย
สพฺพตฺถ ฯ อปิเจตฺถ **อวิปฺปฏิสาโรติ** ปาปปุญฺญานํ กตากตวเสน
จิตฺตวิปฺปฏิสาราภาโว ฯ **ปามุชฺชนฺติ** ทุพฺพลา ตรุณปีติ ฯ **ปีตีติ**
พลวา พหลปีติ ฯ **ปสฺสทฺธีติ** กายจิตฺตทรถปฏิปฺปสฺสทฺธิ ฯ **สุขนฺติ**
กายิกเจตสิกสุขํ ฯ ตํ หิ ทุวิธํปิ สมาธิสฺส อุปนิสฺสยปจฺจโย โหติ ฯ
สมาธีติ จิตฺเตกคฺคตา ฯ ยถาภูตญาณทสฺสนนฺติ ตรุณวิปสฺสนา ฯ
อุทยพฺพยญาณสฺเสตํ อธิวจนํ ฯ จิตฺเตกคฺคตา หิ ตรุณวิปสฺสนาย
อุปนิสฺสยปจฺจโย โหติ ฯ **นิพฺพิทาติ** สิขาปฺปตฺตา วุฏฺฐานคามินี
พลววิปสฺสนา ฯ **วิราโคติ** อริยมคฺโค ฯ **วิมุตฺตีติ** อรหตฺตผลํ ฯ
จตุพฺพิโธปิ หิ อริยมคฺโค อรหตฺตสฺส อุปนิสฺสยปจฺจโย โหติ ฯ

วิมุตฺติญาณทสฺสนนฺติ ปจฺจเวกฺขณญาณํ ฯ **วิมุตฺติญาณทสฺสนํ อนุปาทาปรินิพฺพานตฺถายาติ** อปจฺจยปรินิพฺพานตฺถาย ฯ อปจฺจย-ปรินิพฺพานสฺส หิ ตํ ปจฺจโย โหติ ตสฺมึ อนุปฺปตฺเต อวสฺสํ ปรินิพฺพายิตพฺพโตติ ฯ **เอตทตฺถา กถาติ** อยํ วินยกถา นาม เอตทตฺถา ฯ **มนฺตนาติ** วินยมนฺตนา เอว ฯ **อุปนิสาติ** อยํ วินโย สํวรตฺถายาติอาทิกา ปรมฺปรปจฺจยตาปิ เอตทตฺถาย ฯ **โสตาวธานนฺติ** อิมิสฺสา ปรมฺปรปจฺจยกถาย โสตาวธานํ ฯ อิมํ อตฺถํ สุตฺวา ยํ อุปฺปชฺชติ ญาณํ ตํปิ เอตทตฺถาย ฯ **ยทิทํ อนุปาทา จิตฺตสฺส วิโมกฺโขติ** โย อยํ จตูหิ อุปาทาเนหิ อนุปาทิยิตฺวา จิตฺตสฺส อรหตฺตผลสงฺขาโต วิโมกฺโข โสปิ เอตทตฺถาย อปจฺจยปริ-นิพฺพานตฺถายเอวาติ อตฺโถ ฯ

อนุโยควตฺตคาถาสุ ปฐมคาถา วุตฺตตฺถา เอว ฯ วตฺถุํ วิปตฺตึ อาปตฺตึ นิทานํ อาการอโกวิโท ปุพฺพาปรํ น ชานาตีติ วตฺถุนฺติ-อาทีนํ น ชานาติปเทน สมฺพนฺโธ ฯ **อโกวิโทติ** ปทสฺส สเว ตาทิสโกติ อิมินา สมฺพนฺโธ ฯ ตสฺมา อยเมตฺถ โยชนา ฯ โย ภิกฺขุ ปาราชิกาทีนํ วตฺถุํ น ชานาติ จตุพฺพิธํ วิปตฺตึ น ชานาติ สตฺตวิธํ อาปตฺตึ น ชานาติ อิมํ สิกฺขาปทํ อมุกสฺมึ นาม นคเร ปญฺญตฺตนฺติ เอวํ นิทานํ น ชานาติ ฯ อิทํ ปุริมวจนํ อิทํ ปจฺฉิมวจนนฺติ ปุพฺพาปรํ น ชานาติ ฯ อิทํ กตํ อิทํ อกตนฺติ กตากตํ น ชานาติ ฯ **สเมน จาติ** เตเนว ปุพฺพาปรํ อชานนฺตสฺส สเมน อญฺญาเณน กตากตํ น ชานาตีติ วุตฺตํ โหติ ฯ เอวํ

ตาว น ชานาติปเทน สทฺธึ สมฺพนฺโธ เวทิตพฺโพ ฯ ยํ ปเนตํ
อาการอโกวิโทติ วุตฺตํ ฯ ตตฺถ **อาการอโกวิโทติ** การณาการเณ
อโกวิโท ฯ อิติ ยฺวายํ วตฺถุอาทีนิ จ น ชานาติ อาการสฺส จ
อโกวิโท สเว ตาทิสโก ภิกฺขุ อปฺปฏิกฺโขติ วุจฺจติ ฯ **กมฺมญฺจ
อธิกรณญฺจาติ** อิเมสํปิ ปทานํ น ชานาติปเทเนว สมฺพนฺโธ ฯ อยํ
ปเนตฺถ โยชนา ฯ ตเถว ยฺวายํ กมฺมญฺจ น ชานาติ อธิกรณญฺจ
น ชานาติ ฯ สตฺตปฺปกาเร สมเถ จาปิ อโกวิโท ราคาทีหิ
ปน รตฺโต ทุฏฺโฐ จ มูฬฺโห จ ภเยน ภยา คจฺฉติ สมฺโมเหน
โมหา คจฺฉติ รตฺตตฺตา ปน ทุฏฺฐตฺตา จ ฉนฺทา โทสา
คจฺฉติ ฯ ปรํ สญฺญาเปตุํ อสมตฺถตาย น จ สญฺญตฺติกุสโล ฯ
การณาการณทสฺสเน อสมตฺถตาย นิชฺฌตฺติยา จ อโกวิโท ฯ
อตฺตโน สทิสาย ปริสาย ลทฺธตฺตา ลทฺธปกฺโข หิริยา ปริพาหิรตฺตา
อหิริโก กาฬเกหิ กมฺเมหิ สมนฺนาคตตฺตา กณฺหกมฺโม ธมฺมาทริย-
ปุคฺคลาทริยานํ อภาวโต อนาทโร ฯ สเว ตาทิสโก ภิกฺขุ
อปฺปฏิกฺโขติ วุจฺจติ ฯ นปฺปฏิกฺขิตพฺโพ น โอโลเกตพฺโพ ฯ
น สมฺมนฺนิตฺวา อิสฺสริยาธิปจฺจเชฏฺฐกฏฺฐาเน ฐเปตพฺโพติ อตฺโถ ฯ
สุกฺกปกฺขคาถานํปิ โยชนานโย วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺโพติ ฯ

จูฬสงฺคาม วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

มหาสงฺคาม วณฺณนา

มหาสงฺคาเม ฯ **วตฺถุโต วา วตฺถุํ สงฺกมตีติ** ปฐมปาราชิกวตฺถุ มยา ทิฏฺฐํ วา สุตํ วาติ วตฺวา ปุน ปุจฺฉิยมาโน นิฆํสิยมาโน น มยา ปฐมปาราชิกสฺส วตฺถุ ทิฏฺฐํ น สุตํ ทุติยปาราชิกสฺส วตฺถุ ทิฏฺฐํ วา สุตํ วาติ วทติ ฯ เอเตเนว นเยน เสสวตฺถุสงฺกมนํ วิปตฺติโต วิปตฺติสงฺกมนํ อาปตฺติโต อาปตฺติสงฺกมนํ จ เวทิตพฺพํ ฯ โย ปน เนว มยา ทิฏฺฐํ น สุตนฺติ วตฺวา ปจฺฉา มยาเปตํ ทิฏฺฐํ วา สุตํ วาติ วทติ ทิฏฺฐํ วา สุตํ วาติ วตฺวา ปจฺฉา น ทิฏฺฐํ น สุตนฺติ วทติ อยํ อวชานิตฺวา ปฏิชานาติ ปฏิชานิตฺวา อวชานาตีติ เวทิตพฺโพ ฯ เอเสว อญฺเญนญฺญํ ปฏิจรติ นาม ฯ

วณฺโณ อวณฺโณติ นีลาทิวณฺณาวณฺณวเสน สุกฺกวิสฏฺฐิ-สิกฺขาปทํ วุตฺตํ ฯ **วณฺณมนุปฺปาทนนฺติ** สญฺจริตฺตํ วุตฺตํ ฯ กายสํสคฺคาทิตฺตยํ สรูเปเนว วุตฺตํ ฯ อิติ อิมานิ ปญฺจ เมถุนธมฺมสฺส ปุพฺพภาโค ปุพฺพปโยโคติ เวทิตพฺพานิ ฯ

จตฺตาริ อปโลกนกมฺมานีติ อธมฺเมน วคฺคาทีนิ ฯ เสเสสุปิ เอเสว นโย ฯ อิติ จตฺตาริ จตุกฺกานิ โสฬส โหนฺติ ฯ

พหุชนอหิตาย ปฏิปนฺโน โหตีติ วินยธเรน หิ เอวํ ฉนฺทา-คติยา อธิกรเณ วินิจฺฉิเต ตสฺมึ วิหาเร สงฺโฆ ทฺวิธา ภิชฺชติ ฯ

โอวาทุปชีวินิโย ภิกฺขุนิโยปิ เทฺวภาคา โหนฺติ ฯ อุปาสกาปิ อุปาสิกาโยปิ ทารกาปิ ทาริกาโยปิ เทฺวภาคา โหนฺติ ฯ เตสํ อารกฺขกา เทวตาปิ ตเถว เทฺวิธา ภิชฺชนฺติ ฯ ตโต ภุมฺมเทวตา อาทึ กตฺวา ยาว อกนิฏฺฐพฺรหฺมาโน ทฺวิธาว โหนฺติ ฯ เตน วุตฺตํ พหุชนอหิตาย ปฏิปนฺโน โหติ ฯ เป ฯ ทุกฺขาย เทวมนุสฺสานนฺติ ฯ

วิสมนิสฺสิโตติ วิสมานิ กายกมฺมาทีนิ นิสฺสิโต ฯ **คหณนิสฺสิโตติ** มิจฺฉาทิฏฺฐิอนฺตคาหิกทิฏฺฐิสงฺขาตํ คหณํ นิสฺสิโต ฯ **พลวนิสฺสิโตติ** พลวนฺเต อภิญฺญาตภิกฺขู นิสฺสิโต ฯ

ตสฺส อวชานนฺโตติ ตสฺส วจนํ อวชานนฺโต ฯ อุปโยคตฺเถ วา สามิวจนํ ฯ ตํ อวชานนฺโตติ อตฺโถ ฯ

ยํ อตฺถายาติ ยทตฺถาย ฯ ตํ อตฺถนฺติ โส อตฺโถ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

มหาสงฺคาม วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

กฐินเภท วณฺณนา

กฐิเน ฯ **อฏฺฐ มาติกาติ** ขนฺธเก วุตฺตา ปกฺกมนฺติกาทิกา อฏฺฐ ฯ ปลิโพธานิสํสาปิ ปุพฺเพ วุตฺตา เอว ฯ

ปโยคสฺสาติ จีวรโธวนาทิโน สตฺตวิธสฺส ปุพฺพกรณสฺส อตฺถาย โย อุทกาหรณาทิโก ปโยโค กยิรติ ตสฺส ปโยคสฺส ฯ **กตเม ธมฺมา อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโยติ** อนาคตวเสน อนนฺตรา หุตฺวา กตเม ธมฺมา ปจฺจยา โหนฺตีติ อตฺโถ ฯ **สมนนฺตรปจฺจเยนาติ** สุฏฺฐุ อนนฺตรปจฺจเยน อนนฺตรปจฺจยเมว อาสนฺนตรํ กตฺวา ปุจฺฉติ ฯ **นิสฺสยปจฺจเยนาติ** อุปฺปชฺชมานสฺส ปโยคสฺส นิสฺสยํ อาธารภาวํ อุปคตา วิย หุตฺวา กตเม ธมฺมา ปจฺจยา โหนฺตีติ อตฺโถ ฯ **อุปนิสฺสยปจฺจเยนาติ** อุเปเตน นิสฺสยปจฺจเยน นิสฺสยปจฺจยเมว อุปคตตรํ กตฺวา ปุจฺฉติ ฯ **ปุเรชาตปจฺจเยนาติ** อิมินา ปฐมํ อุปฺปนฺนสฺส ปจฺจยภาวํ ปุจฺฉติ ฯ **ปจฺฉาชาตปจฺจเยนาติ** อิมินา ปจฺฉา อุปฺปชฺชมานกสฺส ปจฺจยภาวํ ปุจฺฉติ ฯ **สหชาตปจฺจเยนาติ** อิมินา อปุพฺพํ อจริมํ อุปฺปชฺชมานานํ ปจฺจยภาวํ ปุจฺฉติ ฯ **ปุพฺพกรณสฺสาติ** โธวนาทิโน ปุพฺพกรณสฺส จ ฯ **ปจฺจุทฺธารสฺสาติ** ปุราณสงฺฆาฏิอาทีนํ ปจฺจุทฺธรณสฺส ฯ **อธิฏฺฐานสฺสาติ** กฐิน-จีวราธิฏฺฐานสฺส ฯ **อตฺถารสฺสาติ** กฐินตฺถารสฺส ฯ **มาติกานญฺจ**

ปลิโพธานญฺจาติ อฏฺฐนฺนํ มาติกานํ ทฺวินฺนํ จ ปลิโพธานํ ฯ
วตฺถุสฺสาติ สงฺฆาฏิอาทิโน กรินวตฺถุสฺส ฯ เสสํ วุตฺตนยเมว ฯ

เอวํ ยํ จ ลพฺภติ ยํ จ น ลพฺภติ สพฺพํ ปุจฺฉิตฺวา อิทานิ ยํ ยสฺส ลพฺภติ ตเทว ทสฺเสนฺโต ปุพฺพกรณํ ปโยคสฺสาติอาทินา นเยน วิสฺสชฺชนมาห ฯ ตสฺสตฺโถ ยํ วุตฺตํ ปโยคสฺส กตเม ธมฺมาติอาทิ ตตฺถ วุจฺจเต ปุพฺพกรณํ ปโยคสฺส อนนฺตรปจฺจเยน ปจฺจโย สมนนฺตร นิสฺสย อุปนิสฺสยปจฺจเยน ปจฺจโย ฯ ปโยคสฺส หิ สตฺตวิธํปิ ปุพฺพกรณํ ยสฺมา เตน ปโยเคน นิปฺผาเทตพฺพสฺส ปุพฺพกรณสฺสตฺถาย โส ปโยโค กยิรติ ตสฺมา อิเมหิ จตูหิ ปจฺจเยหิ ปจฺจโย โหติ ฯ ปุเรชาตปจฺจเย ปเนส อุทฺทิฏฺฐธมฺเมสุ เอกธมฺมํปิ น ลภติ ฯ อญฺญทตฺถุํ ปุพฺพกรณสฺส สยํ ปุเรชาต-ปจฺจโย โหติ ปโยเค สติ ปุพฺพกรณสฺส นิปฺผชฺชนโต ฯ เตน วุตฺตํ ปโยโค ปุพฺพกรณสฺส ปุเรชาตปจฺจเยน ปจฺจโยติ ฯ ปจฺฉาชาตปจฺจยํ ปน ลภติ ฯ เตน วุตฺตํ ปุพฺพกรณํ ปโยคสฺส ปจฺฉาชาตปจฺจเยน ปจฺจโยติ ฯ ปจฺฉา อุปฺปชฺชนกสฺส หิ ปุพฺพ-กรณสฺส อตฺถาย โส ปโยโค กยิรติ ฯ สหชาตปจฺจยํ ปน มาติกาปลิโพธานิสํสสงฺขาเต ปณฺณรส ธมฺเม จเปตฺวา อญฺโญ ปโยคาทีสุ เอโกปิ ธมฺโม น ลภติ ฯ เต เอว หิ ปณฺณรส ธมฺมา สห กรินตฺถาเรน เอกโต นิปฺผชฺชนฺตีติ อญฺญมญฺญํ สหชาตปจฺจยา โหนฺติ ฯ เตน วุตฺตํ ปณฺณรส ธมฺมา สหชาตปจฺจเยน ปจฺจโยติ ฯ เอเตนุปาเยน สพฺพปทวิสฺสชฺชนานิ เวทิตพฺพานิ ฯ

ปุพฺพกรณํ กึนิทานนฺติอาทิปุจฺฉาวิสฺสชฺชนํ อุตฺตานเมว ฯ **ปโยโค กึนิทาโนติ**อาทิปุจฺฉาทฺวยวิสฺสชฺชเนสุ ฯ **เหตุนิทาโน ปจฺจยนิทาโนติ** เอตฺถ ฉ จีวรานิ เหตุ เจว ปจฺจโย จาติ เวทิตพฺพานิ ฯ ปุพฺพปโยคาทีนํ หิ สพฺเพสํ ตานิเยว เหตุ ตานิ ปจฺจโย ฯ น หิ ฉพฺพิเธ จีวเร อสติ ปโยโค อตฺถิ น ปุพฺพกรณาทีนิ ตสฺมา ปโยโค เหตุนิทาโนติอาทิ วุตฺตํ ฯ

สงฺคหวาเร ฯ **วจีเภทนาติ** อิมาย สงฺฆาฏิยา อิมินา อุตฺตราสงฺเคน อิมินา อนฺตรวาสเกน กฐินํ อตฺถรามีติ เอเตน วจีเภทน ฯ

กติมูลาทิปุจฺฉาย วิสฺสชฺชเน ฯ **กิริยา มชฺเฌติ** ปจฺจุทฺธาโร เจว อธิฏฺฐานญฺจ ฯ

วตฺถุวิปนฺนญฺจ โหตีติ อกปฺปิยทุสฺสํ โหติ ฯ กาลวิปนฺนํ นาม อชฺช ทายเกหิ ทินฺนํ เสฺว สงฺโฆ กฐินตฺถารกสฺส เทติ ฯ กรณวิปนฺนํ นาม ตทเหว ฉินฺทิตฺวา อกตํ ฯ

กฐินํ ชานิตพฺพนฺติอาทิปุจฺฉาย วิสฺสชฺชเน ฯ **เตสํเยว ธมฺมานนฺติ** เยสุ รูปาทีสุ ธมฺเมสุ สติ กฐินํ นาม โหติ เตสํ สโมธานมิสฺสีภาโว ฯ **นามํ นามกมฺมนฺติ**อาทินา ปน กฐินนฺติ อิทํ พหูสุ ธมฺเมสุ นามมตฺตํ น ปรมตฺถโต เอโก ธมฺโม อตฺถีติ ทสฺเสติ ฯ **จตุวีสติยา อาการเรหีติ** น อุลฺลิขิตมตฺเตนาติอาทีหิ ปุพฺเพ วุตฺตการเณหิ ฯ **สตฺตรสหิ อาการเรหีติ** อาหเตน อตฺถตํ โหติ กฐินนฺติอาทีหิ ปุพฺเพ วุตฺตการเณหิ ฯ นิมิตฺตกมฺมาทีสุ ยํ วตฺตพฺพํ ตํ สพฺพํ กฐินกฺขนฺธกวณฺณนายํ วุตฺตํ ฯ

เอกุปฺปาทา เอกนิโรธาติ อุปฺปชฺชมานาปิ เอกโต อุปฺปชฺชนฺติ นิรุชฺฌมานาปิ เอกโต นิรุชฺฌนฺติ ฯ **เอกุปฺปาทา นานานิโรธาติ** อุปฺปชฺชมานา เอกโต อุปฺปชฺชนฺติ นิรุชฺฌมานา นานา นิรุชฺฌนฺติ ฯ กึ วุตฺตํ โหติ ฯ สพฺเพปิ อตฺถาเรน สทฺธึ เอกโต อุปฺปชฺชนฺติ ฯ อตฺถาเร หิ สติ อุทฺธาโร นาม โหติ ฯ นิรุชฺฌมานา ปเนตฺถ ปุริมา เทฺว อตฺถาเรน สทฺธึ เอกโต นิรุชฺฌนฺติ อุทฺธารภาวํ ปาปุณนฺติ ฯ อตฺถารสฺส หิ นิโรโธ เอเตสญฺจ อุทฺธารภาโว เอกกฺขเณ โหติ ฯ อิตเร นานา นิรุชฺฌนฺติ ฯ เตสุปิ อุทฺธารภาวํ ปตฺเตสุ อตฺถาโร ติฏฺฐติเยว ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

กฐินเภท วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

สมนฺตปาสาทิกาย วินยสํวณฺณนาย

ปญฺญตฺติวคฺค วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

อุปาลิปญฺจก วณฺณนา

อุปาลิปญฺเหสุ ฯ **กตีหิ นุ โข ภนฺเตติ** ปุจฺฉาย อยํ สมฺพนฺโธ ฯ เถโร กิร รโห คโต สพฺพานิ อิมานิ ปญฺจกานิ อาวชฺชิตฺวา ภควนฺตํทานิ ปุจฺฉิตฺวา อิเมสํ นิสฺสาย วสนกาทีนํ อตฺถาย ตนฺตึ ฐปาเปสฺสามีติ ภควนฺตํ อุปสงฺกมิตฺวา กตีหิ นุ โข ภนฺเตติอาทินา นเยน ปญฺเห ปุจฺฉิ ฯ เตสํ วิสฺสชฺชเน **อุโปสถํ น ชานาตีติ** นววิธํ อุโปสถํ น ชานาติ ฯ **อุโปสถกมฺมํ น ชานาตีติ** อธมฺเมน วคฺคาทิเภทํ จตุพฺพิธํ อุโปสถกมฺมํ น ชานาติ ฯ **ปาฏิโมกฺขํ น ชานาตีติ** เทฺว มาติกา น ชานาติ ฯ **ปาฏิโมกฺขุทฺเทสํ น ชานาตีติ** ภิกฺขูนํ ปญฺจวิธํ ภิกฺขุนีนํ จตุพฺพิธนฺติ นววิธํ ปาฏิโมกฺขุทฺเทสํ น ชานาติ ฯ **ปวารณํ น ชานาตีติ** นววิธํ ปวารณํ น ชานาติ ฯ **ปวารณากมฺมํ น ชานาตีติ** อธมฺเมน วคฺคาทิเภทํ จตุพฺพิธํ ปวารณากมฺมํ น ชานาติ ฯ **อาปตฺตานาปตฺตึ น ชานาตีติ** ตสฺมึ ตสฺมึ สิกฺขาปเท นิทฺทิฏฺฐํ อาปตฺติญฺจ อนาปตฺติญฺจ น ชานาติ ฯ

อาปนฺโน กมฺมกโตติ อาปตฺตึ อาปนฺโน ตปฺปจฺจยา สงฺเฆน กมฺมํ กตํ โหติ ฯ

กมฺมํ น ปฏิปฺปสฺสมฺเภตพฺพนฺติ อยํ ยสฺมา อนุโลมวคฺเคน

วตฺตติ ตสฺมา นาสฺส กมฺมํ ปฏิปฺปสฺสมฺเภตพฺพํ ฯ สรชฺชุโกว วิสฺสชฺเชตพฺโพติ อตฺโถ ฯ

สเจ อุปาลิ สงฺโฆ สมคฺคกรณียานิ กมฺมานิ กโรตีติ สเจ สมคฺเคหิ กรณียานิ อุโปสถาทีนิ กมฺมานิ กโรติ อุโปสถ-ปวารณาทีสุ หิ ฐิตาสุ อุปตฺถมฺโภ น ทาตพฺโพ ฯ สเจ หิ สงฺโฆ อจฺจยํ เทสาเปตฺวา สงฺฆสามคฺคึ กโรติ ติณวตฺถารกสมถํ วา กตฺวา อุโปสถปวารณํ กโรติ ฯ เอวรูปํ สมคฺคกรณียํ นาม กมฺมํ โหติ ฯ **ตตฺร เจติ** สเจ ตาทิสเก กมฺเม ภิกฺขุโน นกฺขมติ ทิฏฺฐาวิกมฺมํปิ กตฺวา ตถารูปา สามคฺคี อุปฏฺฐเปตพฺพา ฯ เอวํ วิโลมคาโห น คณฺหิตพฺโพ ฯ ยตฺร ปน อุทฺธมฺมํ อุพฺพินยํ สาสนํ ทีเปนฺติ ตตฺถ ทิฏฺฐาวิกมฺมํ น วฏฺฏตีติ ปฏิพาหิตฺวา ปกฺกมิตพฺพํ ฯ

อุสฺสิตมนฺตี จาติ อุสฺสทมนฺตี โลภโทสมานุสฺสนฺนํ วาจํ ภาสิตา กณฺหวาโจ อนตฺถกทีปโน ฯ **นิสฺสิตชปฺปีติ** อตฺตโน ธมฺมตาย อุสฺสทยุตฺตํ ภาสิตุํ น สกฺโกติ ฯ อถโข มยา สทฺธึ ราชา เอวํ กเถสิ อสุกมหามตฺโต เอวํ กเถสิ อสุโก นาม มยฺหํ อาจริโย วา อุปชฺฌาโย วา ติปิฏโก มยา สทฺธึ เอวํ กเถสีติ เอวํ อญฺญํ นิสฺสาย ชปฺปติ ฯ **น จ ภาสานุสนฺธิกุสโลติ** กถานุสนฺธิวจเน วินิจฺฉยานุสนฺธิวจเน จ อกุสโล โหติ ฯ **น ยถาธมฺเม ยถาวินเยติ** น ภูเตน วตฺถุนา อาปตฺตึ สาเรตฺวา โจเทตา โหติ ฯ **อุสฺสาเทตา โหตีติ** อมฺหากํ อาจริโย มหาติปิฏโก

ปรมธมฺมกถิโกติอาทินา นเยน เอกจฺจํ อุสฺสาเทติ ฯ ทุติยปเท กึ โส ชานาตีติอาทินา เอกจฺจํ อปสาเทติ ฯ **อธมฺมํ คณฺหาตีติ** อนิยฺยานิกปกฺขํ คณฺหติ ฯ **ธมฺมํ ปฏิพาหตีติ** นิยฺยานิกปกฺขํ ปฏิพาหติ ฯ **สมฺผญฺจ พหุํ ภาสตีติ** พหุํ นิรตฺถกกถํ กเถติ ฯ **ปสยฺห ปวตฺตา โหตีติ** อนชฺฌิฏฺโฐ ภาเร อนาโรปิเต เกวลํ มานํ นิสฺสาย อชฺโฌตฺถริตฺวา อนธิกาเร กเถตา โหติ ฯ **อโนกาสกมฺมํ การาเปตฺวาติ** โอกาสกมฺมํ อกาเรตฺวา ปวตฺตา โหติ ฯ **น ยถา-ทิฏฺฐิยา พฺยากตา โหตีติ** ยสฺส อตฺตโน ทิฏฺฐิ ตํ ปุรกฺขิตฺวา น พฺยากตา ลทฺธึ นิกฺขิปิตฺวา อยถาภุจฺจํ อธมฺมาทีสุ ธมฺมาทิลทฺธิโก หุตฺวา กถยิตา โหตีติ อตฺโถ ฯ

อาปตฺติยา ปโยคํ น ชานาตีติ อยํ อาปตฺติ กายปฺปโยคา อยํ วจีปโยคาติ น ชานาติ ฯ อาปตฺติยา **วูปสมํ น ชานาตีติ** อยํ อาปตฺติ เทสนาย วูปสมฺมติ อยํ วุฏฺฐาเนน อยํ เนว เทสนาย น วุฏฺฐาเนนาติ น ชานาติ ฯ **น อาปตฺติยา วินิจฺฉยกุสโล โหตีติ** อิมสฺมึ วตฺถุสฺมึ อยํ อาปตฺตีติ น ชานาติ โทสานุรูปํ อาปตฺตึ อุทฺธริตฺวา ปติฏฺฐเปตุํ น สกฺโกติ ฯ **อธิกรณสมุฏฺฐานํ น ชานาตีติ** อิทํ อธิกรณํ อฏฺฐารส เภทกรวตฺถูนิ นิสฺสาย สมุฏฺฐาติ อิทํ จตสฺโส วิปตฺติโย อิทํ ปญฺจ วา สตฺต วา อาปตฺติกฺขนฺเธ อิทํ จตฺตาริ สงฺฆกิจฺจานิ นิสฺสาย สมุฏฺฐาตีติ น ชานาติ ฯ **ปโยคํ น ชานาตีติ** อิทํ อธิกรณํ ทฺวาทสมูลปฺปโยคํ อิทํ จุทฺทสมูลปฺปโยคํ อิทํ ฉมูลปฺปโยคํ อิท เอกมูลปฺปโยคนฺติ

น ชานาติฯ อธิกรณานํ หิ ยถาสกมูลเมว ปโยคา นาม
โหนฺติ ตํ สพฺพํปิ น ชานาตีติ อตฺโถฯ **วูปสมํ น ชานาตีติ**
อิทํ อธิกรณํ ทฺวีหิ สมเถหิ วูปสมฺมติ อิทํ จตูหิ อิทํ ตีหิ
อิทํ เอเกน สมเถน วูปสมฺมตีติ น ชานาติฯ **น อธิกรณสฺส
วินิจฺฉยกุสโล โหตีติ** อธิกรณํ วินิจฺฉินิตฺวา สมถํ ปาเปตุํ น
ชานาติฯ **กมฺมํ น ชานาตีติ** ตชฺชนียาทิ สตฺตวิธํ กมฺมํ น
ชานาติฯ **กมฺมสฺส กรณํ น ชานาตีติ** อิทํ กมฺมํ อิมินา
นีหาเรน กาตพฺพนฺติ น ชานาติฯ **กมฺมสฺส วตฺถุํ น ชานาตีติ**
อิทํ ตชฺชนียสฺส วตฺถุ อิทํ นิยสาทีนนฺติ น ชานาติฯ **กมฺมสฺส
วตฺตํ น ชานาตีติ** สตฺตสุ กมฺเมสุ เหฏฺฐา จตุนฺนํ กมฺมานํ
อฏฺฐารสวิธํ ติวิธสฺส จ อุกฺเขปนียกมฺมสฺส เตจตฺตาฬีสวิธํ วตฺตํ
น ชานาติฯ **กมฺมสฺส วูปสมํ น ชานาตีติ** โย ภิกฺขุ วตฺเต
วตฺติตฺวา ยาจติ ตสฺส กมฺมํ ปฏิปฺปสฺสมฺเภตพฺพํ อจฺจโย
เทสาเปตพฺโพติ น ชานาติฯ **วตฺถุํ น ชานาตีติ** สตฺตนฺนํ
อาปตฺติกฺขนฺธานํ วตฺถุํ น ชานาติฯ **นิทานํ น ชานาตีติ** อิทํ
สิกฺขาปทํ อิมสฺมึ นคเร ปญฺญตฺตํ อิทํ อิมสฺมินฺติ น ชานาติฯ
ปญฺญตฺตึ น ชานาตีติ ปญฺญตฺติ อนุปญฺญตฺติ อนุปฺปนฺนปญฺญตฺติวเสน
ติวิธํปิ ปญฺญตฺตึ น ชานาติฯ **ปทปจฺฉาภฏฺฐํ น ชานาตีติ** สมฺมุขา
กาตพฺพํ ปทํ น ชานาติฯ พุทฺโธ ภควาติ วตฺตพฺเพ ภควา
พุทฺโธติ เหฏฺฐุปริยํ กตฺวา ปทํ ปโยเชติฯ **อกุสโล จ โหติ
วินเยติ** วินยปาลิยํ จ อฏฺฐกถายํ จ อกุสโล โหติฯ **ญตฺตึ**

น ชานาตีติ สงฺเขปโต หิ ทุวิธา ญตฺติ เอสา ญตฺตีติ เอวํ นิทฺทิฏฺฐา จ อนิทฺทิฏฺฐา จ ฯ ตตฺถ ยา เอวํ อนิทฺทิฏฺฐา สา กมฺมญตฺติ นาม โหติ ฯ ยา นิทฺทิฏฺฐา สา กมฺมปาทญตฺติ นาม โหติ ตํ สพฺเพน สพฺพํ ญตฺตึ น ชานาติ ฯ **ญตฺติยา กรณํ น ชานาตีติ** นวสุ ฐาเนสุ กมฺมญตฺติยา กรณํ น ชานาติ ทฺวีสุ ฐาเนสุ กมฺมปาทญตฺติยา ฯ **ญตฺติยา อนุสฺสาวนนฺติ** อิมิสฺสา ญตฺติยา เอกา อนุสฺสาวนา อิมิสฺสา ติสฺโสติ น ชานาติ ฯ **ญตฺติยา สมถํ น ชานาตีติ** ยฺวายํ สติวินโย อมูฬฺหวินโย ตสฺส ปาปิยสิกา ติณวตฺถารโกติ จตุพฺพิโธ สมโถ ญตฺติยา วินา น โหติ ตํ ญตฺติยา สมโถติ น ชานาติ ฯ **ญตฺติยา วูปสมํ น ชานาตีติ** ยํ อธิกรณํ อิมินา จตุพฺพิเธน ญตฺติสมเถน วูปสมฺมติ ตสฺส ตํ วูปสมํ อยํ ญตฺติยา วูปสโม กโตติ น ชานาติ ฯ **สุตฺตํ น ชานาตีติ** อุภโตวิภงฺคํ น ชานาติ ฯ **สุตฺตานุโลมํ น ชานาตีติ** จตฺตาโร มหาปเทเส น ชานาติ ฯ **วินยํ น ชานาตีติ** ขนฺธก-ปริวารํ น ชานาติ ฯ **วินยานุโลมํ น ชานาตีติ** มหาปเทเสเยว น ชานาติ ฯ **น จ ฐานาฐานกุสโลติ** การณาการณกุสโล น โหติ ฯ **ธมฺมํ น ชานาตีติ** ฐเปตฺวา วินยปิฏกํ อวเสสํ ปิฏกทฺวยํ น ชานาติ ฯ **ธมฺมานุโลมํ น ชานาตีติ** สุตฺตนฺติเก จตฺตาโร มหาปเทเส น ชานาติ ฯ **วินยํ น ชานาตีติ** ขนฺธกปริวารเมว น ชานาติ ฯ **วินยานุโลมํ น ชานาตีติ** จตฺตาโร มหาปเทเส น ชานาติ ฯ อุภโตวิภงฺคา ปเนตฺถ อสงฺคหิตา โหนฺติ ฯ ตสฺมา

ยํ กุรุนฺทิยํ วุตฺตํ **วินยนฺติ** สกลํ วินยปิฏกํ น ชานาตีติ ตํ คเหตพฺพํ ฯ **น จ ปุพฺพาปรกุสโล โหตีติ** ปุเรกถาย จ ปจฺฉา-กถาย จ อกุสโล โหติ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ วุตฺตปฏิปกฺขวเสน วิญฺเญยฺยตฺตา ปุพฺเพ ปกาสิตตฺตา จ อุตฺตานเมวาติ ฯ

อนิสฺสิตวคฺค นปฏิปฺปสฺสมฺภนวคฺค โวหารวคฺค วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ทิฏฺฐาวิกมฺมวคฺเค ฯ **ทิฏฺฐาวิกมฺมาติ** ทิฏฺฐีนํ อาวิกมฺมานิ ลทฺธิปกาสนานิ อาปตฺติเทสนาสงฺขาตานํ วินยกมฺมานเมตํ อธิวจนํ ฯ **อนาปตฺติยา ทิฏฺฐึ อาวิกโรตีติ** อนาปตฺติเมวาปตฺตีติ เทเสตีติ อตฺโถ ฯ **อเทสนาคามินิยาติ** ครุกาปตฺติยา ทิฏฺฐึ อาวิกโรติ ฯ สงฺฆาทิเสสํ จ ปาราชิกํ จ เทเสตีติ อตฺโถ ฯ **เทสิตายาติ** ลหุกาปตฺติยาปิ เทสิตาย ทิฏฺฐึ อาวิกโรติ ฯ เทสิตํ ปุน เทเสตีติ อตฺโถ ฯ **จตูหิ ปญฺจหีติ** ยถา จตูหิ ปญฺจหิ ทิฏฺฐิ อาวิกตา โหติ เอวํ อาวิกโรติ จตฺตาโร ปญฺจ ชนา เอกโต อาปตฺตึ เทเสนฺตีติ อตฺโถ ฯ **มโนมานเสนาติ** มนสงฺขาเตน มานเสน ทิฏฺฐึ อาวิกโรติ วจีเภทํ อกตฺวา จิตฺเตเนว อาปตฺตึ เทเสตีติ อตฺโถ ฯ **นานาสํวาสกสฺสาติ** ลทฺธินานาสํวาสกสฺส วา กมฺมนานาสํวาสกสฺส วา สนฺติเก ทิฏฺฐึ อาวิกโรติ อาปตฺตึ เทเสตีติ อตฺโถ ฯ **นานาสีมายาติ** สมานสํวาสกสฺสาปิ นานาสีมาย ฐิตสฺส สนฺติเก อาวิกโรติ มาฬกสีมาย หิ ฐิเตน สีมนฺตริกาย ฐิตสฺส วา สีมนฺตริกาย วา ฐิเตน อวิปฺปวาสสีมาย ฐิตสฺสาปิ อาปตฺตึ เทเสตุํ น วฏฺฏติ ฯ **อปกตตฺตสฺสาติ** อุกฺขิตฺตกสฺส วา ยสฺส

วา อุโปสถปวารณา ฐปิตา โหนฺติ ตสฺส สนฺติเก เทเสตีติ อตฺโถ ฯ

นาลํ โอกาสกมฺมํ กาตุนฺติ น ปริยตฺตํ กาตุํ น กาตพฺพนฺติ อตฺโถ ฯ อิธาปิ อปกตตฺโต อุกฺขิตฺตโก เจว ฐปิตอุโปสถปวารโณ จ ฯ **จาวนาธิปฺปาโยติ** สาสนโต จาเวตุกาโม ฯ

มนฺทตฺตา โมมูหตฺตาติ มนฺทภาเวน โมมูหภาเวน วิสฺสชฺชิตุํปิ ชานิตุํปิ อสมตฺโถ เกวลํ อตฺตโน โมมูหภาวํ ปกาเสนฺโตเยว ปุจฺฉติ อุมฺมตฺตโก วิย ฯ **ปาปิจฺโฉติ** เอวํ มํ ชโน สมฺภาเวสฺสตีติ ปาปิกาย อิจฺฉาย ปุจฺฉติ ฯ

ปริภวาติ ปริภวํ อาโรเปตุกาโม หุตฺวา ปุจฺฉติ ฯ อญฺญ-พฺยากรเณสุปิ เอเสว นโย ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

ทิฏฺฐาวิกมฺมวคฺค วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

อตฺตาทานวคฺเค จ ธุตงฺควคฺเค จ ยํ วตฺตพฺพํ สิยา ตํ สพฺพํ เหฏฺฐา วุตฺตเมว ฯ

มุสาวาทวคฺเค ฯ ปาราชิกํ คจฺฉตีติ ปาราชิกคามี ฯ ปาราชิกาปตฺติภาวํ ปาปุณาตีติ อตฺโถ ฯ อิตเรสุปิ เอเสว นโย ฯ ตตฺถ อสนฺตอุตฺตริมนุสฺสธมฺมาโรจนมุสาวาโท ปาราชิกคามี อมูลเกน ปาราชิเกน อนุทฺธํสนมุสาวาโท สงฺฆาทิเสสคามี โย เต วิหาเร วสตีติอาทินา ปริยาเยน ชานนฺตสฺส วุตฺตมุสาวาโท ถุลฺลจฺจยคามี อชานนฺตสฺส ทุกฺกฏคามี สมฺปชานมุสาวาเท ปาจิตฺติยนฺติ อาคโต ปาจิตฺติยคามีติ เวทิตพฺโพ ฯ

อทสฺสเนนาติ วินยธรสฺส อทสฺสเนน ฯ กปฺปิยากปฺปิเยสุ หิ

กุกฺกุจฺเจ อุปฺปนฺเน วินยธรํ ทิสฺวา กปฺปิยากปฺปิยภาวํ ปฏิปุจฺฉิตฺวา
อกปฺปิยํ ปหาย กปฺปิยํ กเรยฺย ตํ อปสฺสนฺโต ปน อกปฺปิยํปิ
กปฺปิยนฺติ กโรนฺโต อาปชฺชติ ฯ เอวํ อาปชฺชิตพฺพํ อาปตฺตึ
วินยธรสฺส ทสฺสเนน นาปชฺชติ อทสฺสเนเนว อาปชฺชติ ฯ เตน
วุตฺตํ อทสฺสเนนาติ ฯ **อสฺสวเนนาติ** เอกวิหาเรปิ วสนฺโต ปน
วินยธรสฺส อุปฏฺฐานํ คนฺตฺวา กปฺปิยากปฺปิยํ อปุจฺฉิตฺวา วา
อญฺเญสํ วา วุจฺจมานํ อสุณนฺโต อาปชฺชติ เอว ฯ เตน วุตฺตํ
อสฺสวเนนาติ ฯ **ปสุตฺตตาติ** ปสุตฺตกตาย ฯ สหาคารเสยฺยํ หิ
ปสุตฺตกภาเวนปิ อาปชฺชติ ฯ อกปฺปิเย กปฺปิยสญฺญิตาย อาปชฺชนฺโต
ปน ตถาสญฺญี อาปชฺชติ ฯ สติสมฺโมสา เอกรตฺตาติกฺกมาทิวเสน
อาปชฺชิตพฺพํ อาปชฺชติ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

มุสาวาทวคฺควณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ภิกฺขุนีวคฺเค ฯ **อลาภายาติ** จตุนฺนํ ปจฺจยานํ อลาภตฺถาย
ยถา ปจฺจเย น ลภนฺติ ตถา ปริสกฺกติ วายมตีติ อตฺโถ ฯ
อนตฺถายาติ อนตฺถํ กลิสาสนํ อาโรเจนฺโต ปริสกฺกติ ฯ **อนาวาสายาติ**
อนาวาสตฺถาย ยสฺมึ คามเขตฺเต วสนฺติ ตโต นีหรณตฺถาย ฯ

สมฺปโยเชตีติ อสทฺธมฺมปฏิเสวนตฺถาย สมฺปโยเชติ ฯ **กตีหิ
นุ โข ภนฺเต องฺเคหิ สมนฺนาคตาย ภิกฺขุนิยา กมฺมํ กาตพฺพนฺติ**
สตฺตนฺนํ กมฺมานํ อญฺญตรํ สนฺธาย ปุจฺฉติ ฯ

น สากจฺฉาตพฺโพติ กปฺปิยากปฺปิยนามรูปปริจฺเฉท สมถวิปสฺสนา-
ทิเภโท กถามคฺโค น กเถตพฺโพ ฯ ยสฺมา ปน ขีณาสโว ภิกฺขุ

น วิสํวาเทติ ตถารูปสฺส กถามคฺคสฺส สามี หุตฺวา กเถติ น อิตเร
ตสฺมา ปฐมปญฺจเก นาเสกฺเขนาติ ปฏิกฺขิปิตฺวา ทุติยปญฺจเก
อเสกฺเขนาติอาทิ วุตฺตํ ฯ **น อตฺถปฏิสมฺภิทปฺปตฺโตติ** อฏฺฐกถาย
ปฏิสมฺภิทปฺปตฺโต ปเภทคตญาณปฺปตฺโต น โหติ ฯ **น ธมฺม-
ปฏิสมฺภิทปฺปตฺโตติ** ปาลิธมฺเม ปฏิสมฺภิทปฺปตฺโต น โหติ ฯ
น นิรุตฺติปฏิสมฺภิทปฺปตฺโตติ โวหารนิรุตฺติยํ ปฏิสมฺภิทปฺปตฺโต น
โหติ ฯ **น ปฏิภาณปฏิสมฺภิทปฺปตฺโตติ** ยานิ ยานิ ปฏิภาณ-
สงฺขาตานิ อตฺถปฏิสมฺภิทาทีนิ ญาณานิ เตสุ ปฏิสมฺภิทปฺปตฺโต
น โหติ ฯ **ยถาวิมุตฺตํ น ปจฺจเวกฺขตีติ** จตุนฺนํ ผลวิมุตฺตีนํ วเสน
ยถาวิมุตฺตํ จิตฺตํ เอกูนวีสติเภทาย ปจฺจเวกฺขณาย น ปจฺจเวกฺขิตา
โหติ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

ภิกฺขุนีวคฺค วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

อุพฺพาหิกวคฺเค ฯ **น อตฺถกุสโลติ** น อฏฺฐกถากุสโล อตฺถุทฺธาเร
เฉโก น โหติ ฯ **น ธมฺมกุสโลติ** อาจริยมุขโต อนุคฺคหิตตฺตา
ปาลิยํ น กุสโล น ปาลิสูโร ฯ **น นิรุตฺติกุสโลติ** ภาสนฺตรโวหาเร
น กุสโล ฯ **น พฺยญฺชนกุสโลติ** สิถิลธนิตาทิวเสน ปริมณฺฑล-
พฺยญฺชนาโรปเน กุสโล น โหติ น อกฺขรปริจฺเฉเท นิปุโณติ
อตฺโถ ฯ **น ปุพฺพาปรกุสโลติ** อตฺถปุพฺพาปเร ธมฺมปุพฺพาปเร นิรุตฺติ-
ปุพฺพาปเร พฺยญฺชนปุพฺพาปเร ปุเรกถาปจฺฉากถาสุ จ น กุสโล
โหติ ฯ โกธโนติอาทีนิ ยสฺมา โกธาทีหิ อภิภูโต การณาการณํ
น ชานาติ วินิจฺฉินิตุํ น สกฺโกติ ตสฺมา วุตฺตานิ ฯ **อปสาเรตา**[๑]

๑. ปสาเรตาติ ปาลิ ฯ

โหติ โน สาเรตาติ โมเหตา โหติ น สตึ อุปฺปาเทตา โจทก-
จุทิตกานํ กถํ โมเหติ ปิทหติ น สาเรตีติ อตฺโถ ฯ เสสเมตฺถ
อุพฺพาหิกวคฺเค อุตฺตานเมว ฯ

อุพฺพาหิกวคฺค วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

อธิกรณวูปสมวคฺเค ฯ **ปุคฺคลครุ โหตีติ** อยํ เม อุปชฺฌาโย
อยํ อาจริโยติอาทีนิ จินฺเตตฺวา ตสฺส ชยํ อากงฺขมาโน อธมฺมํ
ธมฺโมติ ทีเปติ ฯ สงฺฆครุ โหตีติ ธมฺมํ จ วินยํ จ อมฺุญจิตฺวา
วินิจฺฉินนฺโต สงฺฆครุ นาม โหติ ฯ จีวราทีนิ คเหตฺวา วินิจฺฉินนฺโต
อามิสครุ นาม โหติ ฯ ตานิ อคเหตฺวา ยถาธมฺมํ วินิจฺฉินนฺโต
สทฺธมฺมครุ นาม โหติ ฯ

ปญฺจหิ อุปาลิ อากาเรหีติ ปญฺจหิ การเณหิ สงฺโฆ ภิชฺชติ ฯ
กมฺเมน อุทฺเทเสน โวหรนฺโต อนุสาวเนน สลากคาเหนาติ เอตฺถ
กมฺเมนาติ อปโลกนาทีสุ จตูสุ กมฺเมสุ อญฺญตเรน กมฺเมน ฯ
อุทฺเทเสนาติ ปญฺจสุ ปาฏิโมกฺขุทฺเทเสสุ อญฺญตเรน อุทฺเทเสน ฯ
โวหรนฺโตติ โวหรนฺโต กถยนฺโต ตาหิ ตาหิ อุปปตฺตีหิ อธมฺมํ
ธมฺโมติอาทีนิ อฏฺฐารส เภทกรวตฺถูนิ ทีเปนฺโต ฯ **อนุสาวเนนาติ**
นนุ ตุมฺเห ชานาถ มยฺหํ อุจฺจา กุลา ปพฺพชิตภาวํ พหุสฺสุตภาวํ จ
มาทิโส นาม อุทฺธมฺมํ อุพฺพินยํ สตฺถุสาสนํ คาเหยฺยาติ จิตฺตํปิ
อุปฺปาเทตุํ ตุมฺหากํ ยุตฺตํ กึ มยฺหํ อวีจิ นีลุปฺปลวนมิว สีตโล
กิมหํ อปายโต น ภายามีติอาทินา นเยน กณฺณมูเล วจีเภทํ
กตฺวา อนุสาวเนน ฯ **สลากคาเหนาติ** เอวํ อนุสาเวตฺวา เตสํ

จิตฺตํ อุปตฺถมฺเภตฺวา อนิวตฺติธมฺเม กตฺวา คณฺหถ อิมํ สลากนฺติ
สลากคาเหน ฯ เอตฺถ จ กมฺมเมว อุทฺเทโส วา ปมาณํ ฯ
โวหารานุสาวนสลากคาหา ปน ปุพฺพภาคา ฯ อฏฺฐารสวตฺถุทีปน-
วเสน หิ โวหรนฺเตน ตตฺถ รุจิชนนตฺถํ อนุสาเวตฺวา สลากาย
คาหิตายปิ อภินฺโนว โหติ สงฺโฆ ฯ ยทา ปน เอวํ จตฺตาโร
วา อติเรเก วา สลากํ คาเหตฺวา อาเวณิกมฺมํ วา อุทฺเทสํ วา
กโรติ ตทา สงฺโฆ ภินฺโน นาม โหติ ฯ อิติ ยํ สงฺฆเภทกฺ-
ขนฺธกวณฺณนายํ อโวจุมฺห เอวํ อฏฺฐารสสุ วตฺถูสุ ยงฺกิญฺจิ
เอกํปิ วตฺถุํ ทีเปตฺวา เตน เตน การเณน อิมํ คณฺหถ อิมํ
โรเจถาติ สญฺญาเปตฺวา สลากํ คาเหตฺวา วิสุํ สงฺฆกมฺเม กเต
สงฺโฆ ภินฺโน โหติ ปริวาเร ปน ปญฺจหิ อุปาลิ อากาเรหิ สงฺโฆ
ภิชฺชตีติอาทิ วุตฺตํ ตสฺส อิมินา อิธ วุตฺเตน สงฺฆเภทลกฺขเณน
อตฺถโต นานากรณํ นตฺถิ ตํ ปนสฺส นานากรณาภาวํ ตตฺเถว
ปกาสยิสฺสามาติ สฺวายํ ปกาสิโต โหติ ฯ

ปญฺญตฺเตตนฺติ ปญฺญตฺตํ เอตํ กฺว ปญฺญตฺตํ วตฺตกฺขนฺธเก ฯ
ตตฺร หิ จุทฺทสกฺขนฺธกวตฺตานิ ปญฺญตฺตานิ ฯ เตนาห ปญฺญตฺเตตํ
อุปาลิ มยา อาคนฺตุกานํ ภิกฺขูนํ อาคนฺตุกวตฺตนฺติอาทึ ฯ **เอวํปิ
โข อุปาลิ สงฺฆราชิ โหติ โน จ สงฺฆเภโทติ** เอตฺตาวตา หิ
สงฺฆราชิมตฺตเมว โหติ น ตาว สงฺฆเภโท อนุปุพฺเพน ปน อยํ
สงฺฆราชิ วฑฺฒมานา สงฺฆเภทาย สํวตฺตตีติ อตฺโถ ฯ **ยถารตฺตนฺติ**
รตฺติปริมาณานุรูปํ ยถาเถรนฺติ อตฺโถ ฯ **อาเวณิภาวํ กริตฺวาติ**

วิสุํ ววตฺถานํ กริตฺวา ฯ **กมฺมากมฺมานิ กโรนฺตีติ** อปราปรํ
สงฺฆกมฺมํ อุปาทาย ขุทฺทกานิ เจว มหนฺตานิ จ กมฺมานิ กโรนฺติ ฯ
เสสเมตฺถาปิ อธิกรณวูปสมวคฺเค อุตฺตานเมว ฯ

สงฺฆเภทวคฺคทฺวเย ฯ **วินิธาย ทิฏฺฐึ กมฺเมนาติ** เตสุ อธมฺมาทีสุ
อธมฺมาทโย เอเตติ เอวํ ทิฏฺฐิโกว หุตฺวา ตํ ทิฏฺฐึ วินิธาย
เต ธมฺมาทิวเสน ทีเปตฺวา วิสุํ กมฺมํ กโรติ ฯ อิติ ยํ วินิธาย
ทิฏฺฐิกมฺมํ กโรติ เตน เอวํ กเตน วินิธาย ทิฏฺฐิกมฺเมน สทฺธึ
ปญฺจงฺคานิ โหนฺติ ฯ **อิเมหิ โข อุปาลิ ปญฺจหงฺเคหีติ** อยเมกสฺมึ
ปญฺจเก อตฺถโยชนา ฯ เอเตน นเยน สพฺพปญฺจกานิ เวทิตพฺพานิ ฯ
เอตฺถาปิ จ โวหาราทิองฺคตฺตยํ ปุพฺพภาควเสเนว วุตฺตํ ฯ กมฺมุทฺเทส-
วเสเนว ปน อเตกิจฺฉตา เวทิตพฺพา ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมว ฯ
น เหตฺถ กิญฺจิ อตฺถิ ยํ ปุพฺเพ อวุตฺตนยํ ฯ

อาวาสิกวคฺเค ฯ **ยถาภตํ นิกฺขิตฺโตติ** ยถา อาหริตฺวา ฐปิโต ฯ

วินยพฺยากรณาติ วินยปญฺเห วิสฺสชฺชนา ฯ **ปริณาเมตีติ**
นิยเมติ ทีเปติ กเถติ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ

กฐินตฺถารวคฺเค ฯ **โอตมสิโกติ** อนฺธการคโต ฯ ตํ หิ
วนฺทนฺตสฺส มญฺจปาทาทีสุปิ นลาฏํ ปฏิหญฺเญยฺย ฯ **อสมนฺ-
นาหรนฺโตติ** กิจฺจปสุตตฺตา วนฺทนํ อสมนฺนาหรนฺโต ฯ **สุตฺโตติ** นิทฺทํ
โอกฺกนฺโต ฯ **เอกาวตฺโตติ** เอกโต อาวตฺโต สปตฺตปกฺเข ฐิโต
เวรี วิสภาคปุคฺคโล วุจฺจติ อยํ อวนฺทิโย ฯ อยํ หิ วนฺทิยมาโน
ปาเทนปิ ปหเรยฺย ฯ **อญฺญาวิหิโตติ** อญฺญํ จินฺตยมาโน ฯ

ขาทนฺโตติ ปิฏฺจขชฺชกาทีนิ ขาทนฺโต ฯ อุจฺจารํ จ ปสฺสาวํ จ กโรนฺโต อโนกาสคตตฺตา อวนฺทิโย ฯ **อุกฺขิตฺตโกติ** ติวิเธนปิ อุกฺเขปนียกมฺเมน อุกฺขิตฺตโก อวนฺทิโย ฯ ตชฺชนียาทิกมฺมกตา ปน จตฺตาโร วนฺทิตพฺพา ฯ อุโปสถปวารณาปิ เตหิ สทฺธึ ลพฺภนฺติ ฯ อาทิโต ปฏฺฐาย จ วุตฺเตสุ อวนฺทิเยสุ นคฺคญฺจ อุกฺขิตฺตกํ จ วนฺทนฺตสฺเสว อาปตฺติ อิตเรสํ ปน อสารุปฺปตฺเถน จ อนฺตรา วุตฺตการเณน จ วนฺทนา ปฏิกฺขิตฺตา ฯ อิโต ปรํ ปจฺฉา อุปสมฺปนฺนาทโย ทสปิ อาปตฺติวตฺถุภาเวเนว อวนฺทิยา ฯ เต วนฺทนฺตสฺส หิ นิยเมเนว อาปตฺติ ฯ อิติ อิเมสุ ปญฺจสุ ปญฺจเกสุ เตรส ชเน วนฺทนฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ ทฺวาทสนฺนํ วนฺทนฺตสฺส อาปตฺติ ฯ

อาจริโย วนฺทิโยติ ปพฺพชฺชาจริโย อุปสมฺปทาจริโย นิสฺสยาจริโย อุทฺเทสาจริโย โอวาทาจริโยติ อยํ ปญฺจวิโธปิ อาจริโย วนฺทิโย ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

กฐินตฺถารวคฺค วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

นิฏฺฐิตา จ อุปาลิปญฺจก วณฺณนาติ ฯ

สมุฏฺฐาน วณฺณนา

อจิตฺตโก อาปชฺชตีติอาทีสุ ฯ สหเสยฺยาทิปณฺณตฺติวชฺชํ อสญฺจิจฺจ อาปชฺชนฺโต อจิตฺตโก อาปชฺชติ เทเสนฺโต สจิตฺตโก วุฏฺฐาติ ฯ ยงฺกิญฺจิ สญฺจิจฺจ อาปชฺชนฺโต สจิตฺตโก อาปชฺชติ ฯ ติณวตฺถารเกน วุฏฺฐหนฺโต อจิตฺตโก วุฏฺฐาติ ฯ ปุพฺเพ วุตฺตเมว ติณวตฺถารเกน วุฏฺฐหนฺโต อจิตฺตโก อาปชฺชติ อจิตฺตโก วุฏฺฐาติ ฯ อิตรํ เทเสนฺโต สจิตฺตโก อาปชฺชติ สจิตฺตโก วุฏฺฐาติ ฯ ธมฺมทานํ กโรมีติ ปทโส ธมฺมาทีนิ กโรนฺโต กุสลจิตฺโต อาปชฺชติ ฯ พุทฺธานํ อนุสาสนํ กโรมีติ อุทคฺคจิตฺโต เทเสนฺโต กุสลจิตฺโต วุฏฺฐาติ ฯ โทมนสฺสิโต หุตฺวา เทเสนฺโต อกุสลจิตฺโต วุฏฺฐาติ ฯ ติณวตฺถารเกน นิทฺทาคโต วุฏฺฐหนฺโต อพฺยากตจิตฺโต วุฏฺฐาติ ฯ ภึสาปนาทีนิ กตฺวา พุทฺธานํ สาสนํ กโรมีติ โสมนสฺสิโต เทเสนฺโต อกุสลจิตฺโต อาปชฺชติ กุสลจิตฺโต วุฏฺฐาติ ฯ โทมนสฺสิโตว เทเสนฺโต อกุสลจิตฺโต วุฏฺฐาติ ฯ วุตฺตนเยเนว ติณวตฺถารเกน วุฏฺฐหนฺโต อพฺยากตจิตฺโต วุฏฺฐาติ ฯ นิทฺโทกฺกนฺตสมเย สหาคารเสยฺยํ อาปชฺชนฺโต อพฺยากตจิตฺโต อาปชฺชติ ฯ วุตฺตนเยเนว ปเนตฺถ กุสลจิตฺโต วุฏฺฐาตีติอาทิ เวทิตพฺพํ ฯ

ปฐมํ ปาราชิกํ กตีหิ สมุฏฺฐาเนหีติอาทิ ปุพฺเพ วุตฺตนยตฺตา อุตฺตานเมว ฯ

จตฺตาโร ปาราชิกา ตีหิ สมุฏฺฐาเนหีติอาทีสุ อุกฺกฏฺฐ-
ปริจฺเฉทโต ยํ ยํ สมุฏฺฐานํ ยสฺส ยสฺส ลพฺภติ ตํ สพฺพํ
วุตฺตเมว โหติ ฯ

สมุฏฺฐานวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

อปรทุติยคาถาสงฺคณิก วณฺณนา

กตาปตฺติโย กายิกาติอาทิคาถานํ วิสฺสชฺชเน ฯ **ฉ อาปตฺติโย กายิกาติ** อนฺตรเปยฺยาเล จตุตฺเถน อาปตฺติสมุฏฺฐาเนน ฉ อาปตฺติโย อาปชฺชติ ภิกฺขุ เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวติ อาปตฺติ ปาราชิกสฺสาติ- อาทินา นเยน วุตฺตา อาปตฺติโย ฯ กายทฺวาเร สมุฏฺฐิตตฺตา หิ เอตา กายิกาติ วุจฺจนฺติ ฯ **ฉ วาจสิกาติ** ตสฺมึเยว อนฺตรเปยฺยาเล ปญฺจเมน อาปตฺติสมุฏฺฐาเนน ฉ อาปตฺติโย อาปชฺชติ ภิกฺขุ ปาปิจฺโฉ อิจฺฉาปกโตติอาทินา นเยน วุตฺตา อาปตฺติโย ฯ **ฉาเทนตสฺส ติสฺโสติ** วชฺชปฏิจฺฉาทิกาย ภิกฺขุนิยา ปาราชิกํ ภิกฺขุสฺส สงฺฆาทิเสสปฏิจฺฉาทเน ปาจิตฺติยํ อตฺตโน ทุฏฺฐุลฺลาปตฺติปฏิจฺฉาทเน ทุกฺกฏํ ฯ **ปญฺจ สํสคฺคปจฺจยาติ** ภิกฺขุนิยา กายสํสคฺเค ปาราชิกํ ภิกฺขุโน สงฺฆาทิเสโส กาเยน กายปฏิพทฺเธ ถุลฺลจฺจยํ นิสฺสคฺคิเยน กายปฏิพทฺเธ ทุกฺกฏํ องฺคุลิปโฏทเก ปาจิตฺติยนฺติ อิมา กายสํสคฺค- ปจฺจยา ปญฺจ อาปตฺติโย ฯ **อรุณุคฺเค ติสฺโสติ** เอกรตฺตฉารตฺต- สตฺตาห ทสาห มาสาติกฺกมวเสน นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ ภิกฺขุนิยา รตฺติวิปฺปวาเส สงฺฆาทิเสโส ปรมํปิ ยามํ ฉาเทติ ทุติยมฺปิ ตติยมฺปิ ยามํ ฉาเทติ อุทฺธสฺเต อรุเณ ฉนฺนา โหติ อาปตฺติ โย ฉาเทติ (อาปตฺตึ) โส ทุกฺกฏํ เทสาเปตพฺโพติ อิมา

อรุณุคฺเค ติสฺโส อาปตฺติโย อาปชฺชติ ฯ **เทฺว ยาวตติยกาติ** เอกาทส ยาวตติยกา นาม ปญฺญตฺติวเสน ปน เทฺว โหนฺติ ภิกฺขูนํ ยาวตติยกา ภิกฺขุนีนํ ยาวตติยกาติ ฯ **เอเกตฺถ อฏฺฐวตฺถุกาติ** ภิกฺขุนีนํเยว เอกา เอตฺถ อิมสฺมึ สาสเน อฏฺฐวตฺถุกา นาม ฯ **เอเกน ลพฺพสงฺคโหติ** ยสฺส สิยา อาปตฺติ โส อาวิกเรยฺยาติ อิมินา เอเกน นิทานุทฺเทเสน สพฺพสิกฺขาปทานํ จ สพฺพปาฏิโมกฺขุทฺเทสานํ จ สงฺคโห โหติ ฯ **วินยสฺส เทฺว มูลานีติ** กาโย เจว วาจา จ ฯ **ครุกา เทฺว วุตฺตาติ** ปาราชิกสงฺฆาทิเสสา ฯ **เทฺว ทุฏฺฐุลฺลจฺฉาทนาติ** วชฺชปฏิจฺฉาทิกาย ปาราชิกํ สงฺฆาทิเสสปฏิจฺฉาทกสฺส ปาจิตฺติยนฺติ อิมา เทฺว ทุฏฺฐุลฺลจฺฉาทนาปตฺติโย นาม ฯ **คามนฺตเร จตสฺโสติ** ภิกฺขุ ภิกฺขุนิยา สทฺธึ สํวิทหติ ทุกฺกฏํ อญฺญสฺส คามสฺส อุปจารํ โอกฺกมติ ปาจิตฺติยํ ภิกฺขุนิยา คามนฺตรํ คจฺฉนฺติยา ปริกฺขิตฺเต คาเม ปฐมปาเท ถุลฺลจฺจยํ ทุติยปาเท สงฺฆาทิเสโส อปริกฺขิตฺตสฺส ปฐมปาเท อุปจาโรกฺกมเน ถุลฺลจฺจยํ ทุติยปาเท สงฺฆาทิเสโสติ อิมา คามนฺตเร ทุกฺกฏ ปาจิตฺติย ถุลฺลจฺจย สงฺฆาทิเสส-วเสน จตสฺโส อาปตฺติโย ฯ **จตสฺโส นทีปารปจฺจยาติ** ภิกฺขุ ภิกฺขุนิยา สทฺธึ สํวิทหติ ทุกฺกฏํ นาวํ อภิรูหติ ปาจิตฺติยํ ภิกฺขุนิยา นทีปารํ คจฺฉนฺติยา อุตฺตรณกาเล ปฐมปาเท ถุลฺลจฺจยํ ทุติยปาเท สงฺฆาทิเสโสติ อิมา จตสฺโส ฯ **เอกมํเส ถุลฺลจฺจยนฺติ** มนุสฺสมํเส ฯ **นวมํเสสุ ทุกฺกฏนฺติ** เสสอกปฺปิยมํเสสุ ฯ **เทฺว วาจสิกา รตฺตินฺติ** ภิกฺขุนี รตฺตนฺธกาเร อปฺปทีเป ปุริเสน สทฺธึ

หตฺถปาเส ฐิตา สลฺลปติ ปาจิตฺติยํ หตฺถปาสํ วิชหิตฺวา ฐิตา สลฺลปติ ทุกฺกฏํ ฯ **เทฺว วาจสิกา ทิวาติ** ภิกฺขุนี ทิวา ปฏิจฺฉนฺเน โอกาเส ปุริเสน สทฺธึ หตฺถปาเส ฐิตา สลฺลปติ ปาจิตฺติยํ หตฺถปาสํ วิชหิตฺวา ฐิตา สลฺลปติ ทุกฺกฏํ ฯ **ททมานสฺส ติสฺโสติ** มรณาธิปฺปาโย มนุสฺสสฺส วิสํ เทติ โส เจ เตน มรติ ปาราชิกํ ยกฺขเปตานํ เทติ เต จ มรนฺติ ถุลฺลจฺจยํ ติรจฺฉานคตสฺส เทติ โส เจ มรติ ปาจิตฺติยํ อญฺญาติกาย ภิกฺขุนิยา จีวรทาเนปิ ปาจิตฺติยนฺติ เอวํ ททมานสฺส ติสฺโส อาปตฺติโย ฯ **จตฺตาโร จ ปฏิคฺคเหติ** หตฺถคาหเวณิคาเหสุ สงฺฆาทิเสโส มุเขน องฺคชาต-คหเณ ปาราชิกํ อญฺญาติกาย ภิกฺขุนิยา จีวรปฏิคฺคหเณ นิสฺสคฺคิยํ ปาจิตฺติยํ อวสฺสุตาย อวสฺสุตสฺส หตฺถโต ขาทนียํ โภชนียํ ปฏิคฺคณฺหนฺติยา ถุลฺลจฺจยํ เอวํ ปฏิคฺคเห จตฺตาโร อาปตฺติกฺ-ขนฺธา โหนฺติ ฯ **ปญฺจ เทสนาคามินิโยติ** ลหุกา ปญฺจ ฯ **ฉ สปฺปฏิกมฺมาติ** ปาราชิกํ ฐเปตฺวา อวเสสา ฯ **เอเกตฺถ อปฺปฏิ-กมฺมาติ** ปาราชิกาปตฺติ ฯ **วินยครุกา เทฺว วุตฺตาติ** ปาราชิกญฺเจว สงฺฆาทิเสสญฺจ ฯ **กายวาจสิกานิ จาติ** สพฺพาเนว สิกฺขาปทานิ กายวาจสิกานิ ฯ มโนทฺวาเร ปญฺญตฺตํ เอกสิกฺขาปทํปิ นตฺถิ ฯ **เอโก วิกาเล ธญฺญรโสติ** โลณโสจิรกํ ฯ อยเมว หิ เอโก ธญฺญรโส วิกาเล วฏฺฏติ ฯ **เอกา ญตฺติจตุตฺเถน สมฺมตีติ** ภิกฺขุโนวาทกสมฺมติ ฯ อยเมว หิ เอกา ญตฺติจตุตฺเถน กมฺเมน สมฺมติ อนุญฺญาตา ฯ **ปาราชิกา กายิกา เทฺวติ** ภิกฺขูนํ

เมถุนธมฺมปาราชิกํ ภิกฺขุนีนํ จ กายสํสคฺคปาราชิกํ ฯ **เทฺว สํวาสก-ภูมิโยติ** อตฺตนา วา อตฺตานํ สมานสํวาสกํ กโรติ สมคฺโค วา นํ สงฺโฆ อุกฺขิตฺตํ โอสาเรติ ฯ กุรุนฺทิยํ ปน สมานสํวาสกภูมิ จ นานาสํวาสกภูมิ จาติ เอวํ เทฺว สํวาสกภูมิโย วุตฺตา ฯ **ทฺวินฺนญฺจ รตฺติจฺเฉโทติ** ปาริวาสิกสฺส จ มานตฺตจาริกสฺส จ ฯ **ปญฺญตฺตา ทฺวงฺคุลา ทุเวติ** เทฺว ทฺวงฺคุลปญฺญตฺติโย ทฺวงฺคุลปพฺพปรมํ อา-ทาตพฺพนฺติ อยเมกา ทฺวงฺคุลํ วา เทฺวมาสํ วาติ อยเมกา ฯ **เทฺว อตฺตานํ วธิตฺวานาติ** ภิกฺขุนี อตฺตานํ วธิตฺวา เทฺว อาปตฺติโย อาปชฺชติ วธติ โรทติ อาปตฺติ ปาจิตฺติยสฺส วธติ น โรทติ อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส ฯ **ทฺวีหิ สงฺโฆ ภิชฺชตีติ** กมฺเมน จ สลาก-คาเหน จ ฯ **เทฺวตฺถ ปฐมาปตฺติกาติ** เอตฺถ สกเลปิ วินเย เทฺว ปฐมาปตฺติกา อุภินฺนํ ปญฺญตฺติวเสน ฯ อิตรถา ปน นว ภิกฺขูนํ นว ภิกฺขุนีนญฺจาติ อฏฺฐารส โหนฺติ ฯ **ญตฺติยา กรณา ทุเวติ** เทฺว ญตฺติกิจฺจานิ กมฺมา จ กมฺมปาทกา จ นวสุ ฐาเนสุ กมฺมํ โหติ ทฺวีสุ กมฺมปาทภาเวน ติฏฺฐติ ฯ **ปาณาติปาเต ติสฺโสติ** อโนทิสฺส โอปาตํ ขณติ สเจ มนุสฺโส มรติ ปาราชิกํ ยกฺขเปตานํ มรเณ ถุลฺลจฺจยํ ติรจฺฉานคตสฺส มรเณ ปาจิตฺติยนฺติ อิมา ติสฺโส โหนฺติ ฯ **วาจา ปาราชิกา ตโยติ** วชฺชปฏิจฺฉาทิกาย อุกฺขิตฺตานุวตฺติกาย อฏฺฐวตฺถุกายาติ ฯ กุรุนฺทิยํ ปน อาณตฺติยา อทินฺนาทาเน มนุสฺสมรเณ อุตฺตริมนุสฺสธมฺมอุลฺลปเน จาติ เอวํ ตโย วุตฺตา ฯ **โอภาสนา ตโยติ** วจฺจมคฺคปสฺสาวมคฺคํ อาทิสฺส

วณฺณาวณฺณภาสเน สงฺฆาทิเสโส วจฺจมคฺคํ ปสฺสาวมคฺคํ ฐเปตฺวา
อธกฺขกํ อุพฺภชานุมณฺฑลํ อาทิสฺส วณฺณาวณฺณภณเน ถุลฺลจฺจยํ
อุพฺภกฺขกํ อโธชานุมณฺฑลํ อาทิสฺส วณฺณาวณฺณภณเน ทุกฺกฏํ ฯ
สญฺจริตฺเตน วา ตโยติ ปฏิคฺคณฺหติ วีมํสติ ปจฺจาหรติ อาปตฺติ
สงฺฆาทิเสสสฺส ปฏิคฺคณฺหติ วีมํสติ น ปจฺจาหรติ อาปตฺติ
ถุลฺลจฺจยสฺส ปฏิคฺคณฺหติ น วีมํสติ น ปจฺจาหรติ อาปตฺติ
ทุกฺกฏสฺสาติ อิเม สญฺจริตฺเตน การณภูเตน ตโย อาปตฺติกฺขนฺธา
โหนฺติ ฯ **ตโย ปุคฺคลา น อุปสมฺปาเทตพฺพาติ** อทฺธานหีโน
องฺคหีโน วตฺถุวิปนฺโน จ ฯ เตสํ นานากรณํ วุตฺตเมว ฯ
อปิเจตฺถ โย ปตฺตจีวเรน อปริปูโร จ ปริปูโร จ น ยาจติ
อิเมปิ องฺคหีเนเนว สงฺคหิตา ฯ มาตุฆาตกาทโย จ กรณทุกฺกฏกา
ปณฺฑก อุภโตพฺยญฺชนก ติรจฺฉานคตสงฺขาเตน วตฺถุวิปนฺเนเนว สงฺ-
คหิตาติ เวทิตพฺพา ฯ เอส หิ นโย กุรุนฺทิยํ วุตฺโต ฯ **ตโย
กมฺมานํ สงฺคหาติ** ญตฺติกปฺปนา วิปฺปกตปจฺจตฺตํ อตีตกรณนฺติ ฯ
ตตฺถ ทเทยฺย กเรยฺยาติอาทิเภทา ญตฺติกปฺปนา เทติ กโรตีติ-
อาทิเภทํ วิปฺปกตปจฺจตฺตํ ทินฺนํ กตนฺติอาทิเภทํ อตีตกรณํ
นามาติ อิเมหิ ตีหิ กมฺมานิ สงฺคยฺหนฺติ ฯ อปเรหิปิ ตีหิ
สงฺคยฺหนฺติ วตฺถุนา ญตฺติยา อนุสฺสาวนายาติ ฯ วตฺถุสมฺปนฺนํ หิ
ญตฺติสมฺปนฺนํ อนุสฺสาวนสมฺปนฺนญฺจ กมฺมนฺนาม โหติ ฯ เตน วุตฺตํ
ตโย กมฺมานํ สงฺคหาติ ฯ นาสิตกา ตโย นาม เมตฺติยํ ภิกฺขุนึ
นาเสถ ทูสโก นาเสตพฺโพ ทสหงฺเคหิ สมนฺนาคโต สามเณโร

นาเสตพฺโพ กณฺฏกํ สมณุทฺเทสํ นาเสถาติ เอวํ ลิงฺคสํวาส-
ทณฺฑกมฺมนาสนาวเสน ตโย นาสิตกา เวทิตพฺพา ฯ **ติณฺณนฺนํ
เอกวาจิกาติ** อนุชานามิ ภิกฺขเว เทฺว ตโย เอกานุสฺสาวเน กาตุนฺติ
วจนโต ติณฺณํ ชนานํ เอกุปชฺฌาเยน นานาจริเยน เอกา อนุสฺสาวนา
วฏฺฏติ ฯ **อทินฺนาทาเน ติสฺโสติ** ปาเท วา อติเรกปาเท วา
ปาราชิกํ อติเรกมาสเก โอนปญฺจมาสเก ถุลฺลจฺจยํ มาสเก
วา โอนมาสเก วา ทุกฺกฏํ ฯ **จตสฺโส เมถุนปจฺจยาติ** อกฺขายิเต
ปาราชิกํ เยภุยฺเยน ขายิเต ถุลฺลจฺจยํ วิวฏฺกเต[๑] มุเข ทุกฺกฏํ
ชตุมฏฺฐเก ปาจิตฺติยํ ฯ **ฉนฺทนฺตสฺส ติสฺโสติ**[๒] วนปฺปตึ ฉินฺทนฺตสฺส
ปาราชิกํ[๒] ภูตคาเม ปาจิตฺติยํ องฺคชาเต ถุลฺลจฺจยํ ฯ **ปญฺจ
ฉฑฺฑิตปจฺจยาติ** อโนทิสฺส วิสํ ฉฑฺเฑติ สเจ เตน มนุสฺโส
มรติ ปาราชิกํ ยกฺขเปเต ถุลฺลจฺจยํ ติรจฺฉานคเต ปาจิตฺติยํ
วิสฏฺฐิฉฑฺฑเน สงฺฆาทิเสโส เสขิเยสุ หริเต อุจฺจารปสฺสาวฉฑฺฑเน
ทุกฺกฏํ อิมา ฉฑฺฑิตปจฺจยา ปญฺจาปตฺติโย โหนฺติ ฯ **ปาจิตฺติเยน
ทุกฺกฏา กตาติ** ภิกฺขุโนวาทกวคฺคสฺมึ ทสสุ สิกฺขาปเทสุ ปาจิตฺติเยน
สทฺธึ ทุกฺกฏา กตาเอวาติ อตฺโถ ฯ **จตุเรตฺถ นวกา วุตฺตาติ**
ปฐมสิกฺขาปทมฺหิเยว อธมฺมกมฺเม เทฺว ธมฺมกมฺเม เทฺวติ เอวํ
จตฺตาโร นวกา วุตฺตาติ อตฺโถ ฯ **ทฺวินฺนํปิ จีวเรน จาติ** ภิกฺขูนํ
สนฺติเก อุปสมฺปนฺนาย จีวรํ เทนฺตสฺส ปาจิตฺติยํ ภิกฺขุนีนํ สนฺติเก
อุปสมฺปนฺนาย เทนฺตสฺส ทุกฺกฏนฺติ เอวํ ทฺวินฺนํ ภิกฺขุนีนํ จีวรํ

๑. วตฺตกเตติปิ ฯ ๒. ๒. (?) ฯ

เทนฺตสฺส จีวเรน การณภูเตน อาปตฺติ โหตีติ อตฺโถ ฯ อฏฺฐ ปาฏิเทสนียา ปาลิยํ อาคตา เอว ฯ **ภุญฺชนฺตามกธญฺเฌน ปาจิตฺติเยน ทุกฺกฏา กตาติ** อามกธญฺญํ วิญฺญาเปตฺวา ภุญฺชนฺติยา ปาจิตฺติเยน สทฺธึ ทุกฺกฏา กตาเยว ฯ **คจฺฉนฺตสฺส จตสฺโสติ** ภิกฺขุนิยา วา มาตุคาเมน วา สทฺธึ สํวิธาย คจฺฉนฺตสฺส ทุกฺกฏํ คามูปจาโรกฺกมเน ปาจิตฺติยํ ยา ภิกฺขุนี เอกา คามนฺตรํ คจฺฉติ ตสฺส คามูปจารํ โอกฺกมนฺติยา ปฐมปาเท ถุลฺลจฺจยํ ทุติยปาเท สงฺฆาทิเสโสติ คจฺฉนฺตสฺส อิมา จตสฺโส อาปตฺติโย โหนฺติ ฯ **ฐิตสฺส วาปิ ตตฺตกาติ** ฐิตสฺสาปิ จตสฺโสเอวาติ อตฺโถ ฯ กถํ ฯ ภิกฺขุนี อนฺธกาเร วา ปฏิจฺฉนฺเน วา โอกาเส มิตฺตสนฺถววเสน ปุริสสฺส หตฺถปาเส ติฏฺฐติ ปาจิตฺติยํ หตฺถปาสํ วิชหิตฺวา ติฏฺฐติ ทุกฺกฏํ อรุณุคฺคมนกาเล ทุติยิกาย หตฺถปาสํ วิชหนฺตี ติฏฺฐติ ถุลฺลจฺจยํ วิชหิตฺวา ติฏฺฐติ สงฺฆาทิเสโส ฯ **นิสินฺนสฺส จตสฺโส อาปตฺติโย นิปนฺนสฺสาปิ ตตฺตกาติ** สเจปิ หิ สา นิสีทติ วา นิปชฺชติ วา เอตาเยว จตสฺโส อาปตฺติโย อาปชฺชติ ฯ **ปญฺจ ปาจิตฺติยานีติ** ปญฺจ เภสชฺชานิ ปฏิคฺคเหตฺวา นานาภาชเนสุ วา เอกภาชเน วา อมิสฺเสตฺวา ฐปิตานิ โหนฺติ ฯ สตฺตาหาติกฺกเม โส ภิกฺขุ ปญฺจ ปาจิตฺติยานิ สพฺพานิ นานาวตฺถุกานิ เอกกฺขเณ อาปชฺชติ ฯ อิมํ ปฐมํ อาปนฺโน อิมํ ปจฺฉาติ น วตฺตพฺโพ ฯ **นว ปาจิตฺติยานีติ** โย ภิกฺขุ นว ปณีตโภชนานิ วิญฺญาเปตฺวา เอเตหิ สทฺธึ เอกโตว เอกํ กพฬํ โอมทฺทิตฺวา มุเข ปกฺขิปิตฺวา ปรคลํ อติกฺกเมติ

อยํ นว ปาจิตฺติยานิ สพฺพานิ นานาวตฺถุกานิ เอกกฺขเณ อาปชฺชติ ฯ
อิมํ ปจมํ อาปนฺโน อิมํ ปจฺฉาติ น วตฺตพฺโพ ฯ **เอกวาจาย
เทเสยฺยาติ** อหํ ภนฺเต ปญฺจ เภสชฺชานิ ปฏิคฺคเหตฺวา สตฺตาหํ
อติกฺกเมตฺวา ปญฺจ อาปตฺติโย อาปนฺโน ตา ตุมฺหมูเล ปฏิเทเสมีติ
เอวํ เอกวาจาย เทเสยฺย เทสิตาเนว โหนฺติ ทฺวีหิ ตีหิ วาจาหิ
กิจฺจํ นาม นตฺถิ ฯ ทุติยวิสฺสชฺชเนปิ อหํ ภนฺเต นว ปณีต-
โภชนานิ วิญฺญาเปตฺวา ภุญฺชิตฺวา นว อาปตฺติโย อาปนฺโน ตา
ตุมฺหมูเล ปฏิเทเสมีติ วตฺตพฺพํ ฯ **วตฺถุํ กิตฺเตตฺวา เทเสยฺยาติ**
อหํ ภนฺเต ปญฺจ เภสชฺชานิ ปฏิคฺคเหตฺวา สตฺตาหํ อติกฺกเมสึ
ยถาวตฺถุกํ ตา ตุมฺหมูเล ปฏิเทเสมีติ เอวํ วตฺถุํ กิตฺเตตฺวา
เทเสยฺย ฯ เทสิตาว โหนฺติ อาปตฺติโย ฯ อาปตฺติยา นาม
คหเณน กิจฺจํ นตฺถิ ฯ ทุติยวิสฺสชฺชเนปิ อหํ ภนฺเต นว
ปณีตโภชนานิ วิญฺญาเปตฺวา ภุตฺโต ยถาวตฺถุกํ ตา ตุมฺหมูเล
ปฏิเทเสมีติ วตฺตพฺพํ ฯ **ยาวตติยเก ติสฺโสติ** อุกฺขิตฺตานุวตฺติกาย
ปาราชิกํ เภทกานุวตฺตกานํ โกกาลิกาทีนํ สงฺฆาทิเสสํ ปาปิกาย
ทิฏฺฐิยา อปฺปฏินิสฺสคฺเค จณฺฑกาฬิยา จ ภิกฺขุนิยา ปาจิตฺติยนฺติ
อิมา ยาวตติยเกน ติสฺโส อาปตฺติโย ฯ **ฉ โวหารปจฺจยาติ**
ปยุตฺตวาจาปจฺจยา[๑] ฉ อาปตฺติโย อาปชฺชตีติ อตฺโถ ฯ กถํ ฯ
อาชีวเหตุ อาชีวการณา ปาปิจฺโฉ อิจฺฉาปกโต อสนฺตํ อภูตํ
อุตฺตริมนุสฺสธมฺมํ อุลฺลปติ อาปตฺติ ปาราชิกสฺส อาชีวเหตุ

๑. ปยุตฺตวาจปจฺจยาติปิ ฯ

อาชีวการณา สญฺจริตฺตํ สมาปชฺชติ อาปตฺติ สงฺฆาทิเสสสฺส อาชีว-
เหตุ อาชีวการณา โย เต วิหาเร วสติ ฯเปฯ อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส
อาชีวเหตุ อาชีวการณา ภิกฺขุ ปณีตโภชนานิ อตฺตโน อตฺถาย
วิญฺญาเปตฺวา ภุญฺชติ อาปตฺติ ปาจิตฺติยสฺส อาชีวเหตุ อาชีวการณา
ภิกฺขุนี ปณีตโภชนานิ อตฺตโน อตฺถาย วิญฺญาเปตฺวา ภุญฺชติ
อาปตฺติ ปาฏิเทสนียสฺส อาชีวเหตุ อาชีวการณา สูปํ วา โอทนํ
วา อคิลาโน อตฺตโน อตฺถาย วิญฺญาเปตฺวา ภุญฺชติ อาปตฺติ
ทุกฺกฏสฺสาติ ฯ ขาทนฺตสฺส ติสฺโสติ มนุสฺสมํเส ถุลฺลจฺจยํ อวเสเสสุ
อกปฺปิยมํเสสุ ทุกฺกฏํ ภิกฺขุนิยา ลสุเณ ปาจิตฺติยํ ฯ **ปญฺจ
โภชนปจฺจยาติ** อวสฺสุตา อวสฺสุตสฺส ปุริสปุคฺคลสฺส หตฺถโต โภชนํ
คเหตฺวา ตเถว มนุสฺสมํสํ ลสุณํ อตฺตโน อตฺถาย วิญฺญาเปตฺวา
คหิตปณีตโภชนานิ อวเสสํ จ อกปฺปิยมํสํ ปกฺขิปิตฺวา โวมิสฺสกํ
โอมทฺทิตฺวา อชฺโฌหรมานา สงฺฆาทิเสสํ ถุลฺลจฺจยํ ปาจิตฺติยํ
ปาฏิเทสนียํ ทุกฺกฏนฺติ อิมา ปญฺจ อาปตฺติโย โภชนปจฺจยา
อาปชฺชติ ฯ **ปญฺจ ฐานานีติ** อุกฺขิตฺตานุวตฺติกาย ภิกฺขุนิยา
ยาวตติยํ สมนุภาสนาย อปฺปฏินิสฺสชฺชนฺติยา ญตฺติยา ทุกฺกฏํ ทฺวีหิ
กมฺมวาจาหิ ถุลฺลจฺจยํ กมฺมวาจาปริโยสาเน อาปตฺติ ปาราชิกสฺส
สงฺฆเภทาย ปรกฺกมนาทีสุ สงฺฆาทิเสโส จ ปาปิกาย ทิฏฺฐิยา
อปฺปฏินิสฺสคฺเค ปาจิตฺติยนฺติ เอวํ สพฺพา ยาวตติยกา ปญฺจ
ฐานานิ คจฺฉนฺติ ฯ ปญฺจนฺนญฺเญว อาปตฺตีติ อาปตฺติ นาม
ปญฺจนฺนํ สหธมฺมิกานํ โหติ ฯ ตตฺถ ทฺวินฺนํ นิปฺปริยาเยน

อาปตฺติเยว ฯ สิกฺขมานา สามเณร สามเณรีนํ ปน อกปฺปิยตา
น วฏฺฏตีติ อิมินา ปริยาเยน อาปตฺติ ฯ เต อาปตฺตึ น
เทสาเปตพฺพา ฯ ทณฺฑกมฺมํ ปน เตสํ กาตพฺพํ ฯ **ปญฺจนฺนํ**
อธิกรเณน จาติ อธิกรณํ จ ปญฺจนฺนเมวาติ อตฺโถ ฯ เอเตสํเยว
หิ ปญฺจนฺนํ ปตฺตจีวราทีนํ อตฺถาย วินิจฺฉยโวหาโร อธิกรณนฺติ
วุจฺจติ ฯ คิหีนํ ปน อฏฺฏกมฺมํ นาม โหติ ฯ **ปญฺจนฺนํ**
วินิจฺฉโย โหตีติ ปญฺจนฺนํ สหธมฺมิกานํเยว วินิจฺฉโย นาม โหติ ฯ
ปญฺจนฺนํ วูปสเมน จาติ เอเตสํเยว ปญฺจนฺนํ อธิกรณํ วินิจฺฉินิตํ
วูปสนฺตํ นาม โหตีติ อตฺโถ ฯ **ปญฺจนฺนญฺเจว อนาปตฺตีติ**
เอเตสํเยว ปญฺจนฺนํ อนาปตฺติ นาม โหตีติ อตฺโถ ฯ **ตีหิ**
ฐาเนหิ โสภตีติ สงฺฆาทีหิ ตีหิ การเณหิ โสภติ ฯ กตวีติกฺกโม
หิ ปุคฺคโล สปฺปฏิกมฺมํ อาปตฺตึ สงฺฆมชฺเฌ คณมชฺเฌ ปุคฺคลสฺส
สนฺติเก วา ปฏิกริตฺวา อพฺภุณฺหสีโล ปฏิปากติโก โหติ ฯ
ตสฺมา ตีหิ ฐาเนหิ โสภตีติ วุจฺจติ ฯ **เทฺว กายิกา รตฺตินฺติ**
ภิกฺขุนี รตฺตนฺธกาเร ปุริสสฺส หตฺถปาเส ฐาน นิสชฺชน สยนานิ
กปฺปิยมานา ปาจิตฺติยํ หตฺถปาสํ วิชหิตฺวา ฐานาทีนิ กปฺปิยมานา
ทุกฺกฏนฺติ เทฺว กายทฺวารสมฺภวา อาปตฺติโย รตฺตึ อาปชฺชติ ฯ
เทฺว กายิกา ทิวาติ เอเตเนวุปาเยน ทิวา ปฏิจฺฉนฺเน โอกาเส
เทฺว อาปตฺติโย อาปชฺชติ ฯ **นิชฺฌนฺตสฺส เอกา อาปตฺตีติ** น จ
ภิกฺขเว สารตฺเตน มาตุคามสฺส องฺคชาตํ อุปนิชฺฌายิตพฺพํ โย
อุปนิชฺฌาเยยฺย อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ นิชฺฌนฺตสฺส อยเมกา

อาปตฺติ ฯ **เอกา ปิณฺฑปาตปจฺจยาติ** น จ ภิกฺขเว ภิกฺขาทายิกาย มุขํ โอโลเกตพฺพนฺติ เอตฺถ วุตฺตทุกฺกฏาปตฺติ ฯ อนฺตมโส ยาคุํ วา พฺยญฺชนํ วา เทนฺตสฺส สามเณรสฺสาปิ หิ มุขํ โอโลกยโต ทุกฺกฏเมว ฯ กุรุนฺทิยํ ปน เอกา ปิณฺฑปาตปจฺจยาติ ภิกฺขุนี-ปริปาจิตํ ปิณฺฑปาตํ ภุญฺชนฺตสฺส ปาจิตฺติยนฺติ วุตฺตํ ฯ **อฏฺฐานิสํเส สมฺปสฺสนฺติ** โกสมฺพิกฺขนฺธเก วุตฺตานิสํเส ฯ **อุกฺขิตฺตกา ตโย วุตฺตาติ** อาปตฺติยา อทสฺสเน อปฺปฏิกมฺเม ปาปิกาย จ ทิฏฺฐิยา อปฺปฏินิสฺสคฺเคติ ฯ **เตจตฺตาฬีส สมฺมาวตฺตนาติ** เตสํเยว อุกฺขิตฺตกานํ เอตฺตเกสุ วตฺเตสุ สมฺมาวตฺตนา ฯ **ปญฺจฏฺฐาเน มุสาวาโทติ** ปาราชิก-สงฺฆาทิเสสุ ถุลฺลจฺจย ปาจิตฺติย ทุกฺกฏสงฺขาเต ปญฺจฏฺฐาเน มุสาวาโท คจฺฉติ ฯ **จุทฺทส ปรมนฺติ วุจฺจตีติ** ทสาหปรมาทินา นเยน เหฏฺฐา วุตฺตํ ฯ **ทฺวาทส ปาฏิเทสนียาติ** ภิกฺขูนํ จตฺตาริ ภิกฺขุนีนํ อฏฺฐ ฯ จตุนฺนํ เทสนาย จาติ จตุนฺนํ อจฺจยเทสนายาติ อตฺโถ ฯ กตมา ปน สาติ ฯ เทวทตฺเตน ปโยชิตานํ อภิมารานํ อจฺจยเทสนา อนุรุทฺธตฺเถรสฺส อุปฏฺฐายิกาย อจฺจยเทสนา วฑฺฒสฺส ลิจฺฉวิโน อจฺจยเทสนา วาสภคามิยตฺเถรสฺส อุกฺเขปนียกมฺมํ กตฺวา อาคตานํ ภิกฺขูนํ อจฺจยเทสนาติ อยํ จตุนฺนํ อจฺจยเทสนา นาม ฯ **อฏฺฐงฺคิโก มุสาวาโทติ** ปุพฺเพวสฺส โหติ มุสา ภณิสฺสนฺติ อาทึ กตฺวา วินิธาย สญฺญนฺติ ปริโยสาเนหิ อฏฺฐหิ องฺเคหิ สมนฺนาคโต อฏฺฐงฺคิโก ฯ อฏฺฐ อุโปสถงฺคานิปิ ปาณํ น หญฺเญติอาทินา นเยน วุตฺตาเนว ฯ **อฏฺฐ ทูเตยฺยงฺคานีติ** อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โสตา จ โหติ สาเวตา

จาติอาทินา นเยน สงฺฆเภทเก วุตฺตานิ ฯ อฏฺฐ ติตฺถิยวตฺตานิ มหาขนฺธเก วุตฺตานิ ฯ **อฏฺฐวาจิกา อุปสมฺปทาติ** ภิกฺขุนีนํ อุปสมฺปทํ สนฺธาย วุตฺตํ ฯ **อฏฺฐนฺนํ ปจฺจุฏฺฐาตพฺพนฺติ** ภตฺตคฺเค อฏฺฐนฺนํ ภิกฺขุนีนํ อิตราหิ ปจฺจุฏฺฐาย อาสนํ ทาตพฺพํ ฯ **ภิกฺขุโนวาทโก อฏฺฐหีติ** อฏฺฐงฺเคหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุนีโอวาทโก สมฺมนฺนิตพฺโพ ฯ **เอกสฺส เฉชฺชนฺติ** คาถาย ฯ นวสุ โย สลากํ คาเหตฺวา สงฺฆํ ภินทติ ตสฺเสว เฉชฺชํ โหติ เทวทตฺโต วิย ปาราชิกํ อาปชฺชติ ฯ เภทกานุวตฺตกานํ จตุนฺนํ ถุลฺลจฺจยํ โกกาลิกาทีนํ วิย ฯ ธมฺมวาทีนํ จตุนฺนํ อนาปตฺติ ฯ อิมา ปน อาปตฺติโย จ อนาปตฺติโย จ สพฺเพสํ เอกวตฺถุกา สงฺฆเภทวตฺถุกา เอว ฯ **นว อาฆาตวตฺถูนีติ** คาถาย ฯ **นวหีติ** นวหิ ภิกฺขูหิ สงฺโฆ ภิชฺชติ ฯ **ญตฺติยา การณา นวาติ** ญตฺติยา กาตพฺพานิ กมฺมานิ นวาติ อตฺโถ ฯ เสสํ อุตฺตานเมว ฯ **ทส ปุคฺคลา นาภิวาเทตพฺพาติ** เสนาสนกฺขนฺธเก วุตฺตา ทส ชนา ฯ **อญฺชลิสามิเจน จาติ** สามีจิกมฺเมน สทฺธึ อญฺชลิ จ เตสํ น กาตพฺโพ ฯ เนว ปานียปุจฺฉนตาลวณฺฏคหณาทิขนฺธกวตฺตํ เตสํ ทสฺเสตพฺพํ น อญฺชลิ ปคฺคณฺหิตพฺโพติ อตฺโถ ฯ **ทสนฺนํ ทุกฺกฏนฺติ** เตสํเยว ทสนฺนํ เอวํ กโรนฺตสฺส ทุกฺกฏํ โหติ ฯ **ทส จีวรธารณาติ** ทส ทิวสานิ อติเรกจีวรสฺส ธารณา อนุญฺญาตาติ อตฺโถ ฯ **ปญฺจนฺนํ วสฺสํ วุตฺถานํ ทาตพฺพํ อิธ จีวรนฺติ** ปญฺจนฺนํ สหธมฺมิกานํ สมฺมุขาว ทาตพฺพํ ฯ **สตฺตนฺนํ สนฺเตติ** ทิสาปกฺกนฺต อุมฺมตฺตก ขิตฺตจิตฺ ตเวทนฏฺฏานํ ติณฺณํ จ

อุกฺขิตฺตกานนฺติ อิเมสํ สตฺตนฺนํ สนฺเต ปฏิรูเป คาหเก ปรมฺมุขาปิ ทาตพฺพํ ฯ **โสฬสนฺนํ น ทาตพฺพนฺติ** เสสานํ จีวรกฺขนฺธเก วุตฺตานํ ปณฺฑกาทีนํ โสฬสนฺนํ น ทาตพฺพํ ฯ **กติสตํ รตฺติสตํ อาปตฺตึ ฉาทยิตฺวานาติ** กติสตํ อาปตฺติโย รตฺติสตํ ฉาทยิตฺวาน ฯ **ทสสตํ รตฺติสตํ อาปตฺตึ ฉาทยิตฺวานาติ** ทสสตํ อาปตฺติโย รตฺติสตํ ฉาทยิตฺวาน ฯ อยํ เหตฺถ สงฺเขปตฺโถ ฯ โย ทิวเส ทิวเส สตํ สตํ สงฺฆาทิเสสา อาปตฺติโย อาปชฺชิตฺวา ทส ทส ทิวเส ปฏิจฺฉาเทติ ฯ เตน รตฺติสตํ อาปตฺติสหสฺสํ ปฏิจฺฉาทิตํ โหติ โส สพฺพาว ตา อาปตฺติโย ทสาหปฏิจฺฉนฺนาติ ปริวาสํ ยาจิตฺวา ทส รตฺติโย วสิตฺวาน มุจฺเจยฺย ปาริวาสิโกติ ฯ **ทฺวาทส กมฺมโทสา วุตฺตาติ** อปโลกนกมฺมํ อธมฺเมน วคฺคํ อธมฺเมน สมคฺคํ ธมฺเมน วคฺคํ ตถา ญตฺติกมฺม ญตฺติทุติยกมฺม ญตฺติจตุตฺถกมฺมานิปีติ เอวํ เอเกกสฺมึ กมฺเม ตโย ตโย กตฺวา ทฺวาทส กมฺมโทสา วุตฺตา ฯ **จตสฺโส กมฺมสมฺปตฺติโยติ** อปโลกนกมฺมํ ธมฺเมน สมคฺคํ ตถา เสสานิปีติ เอวํ จตสฺโส กมฺมสมฺปตฺติโย วุตฺตา ฯ **ฉ กมฺมานีติ** อธมฺมกมฺมํ วคฺคกมฺมํ สมคฺคกมฺมํ ธมฺมปฏิรูปเกน วคฺคกมฺมํ ธมฺมปฏิรูปเกน สมคฺคกมฺมํ ธมฺเมน สมคฺคกมฺมนฺติ เอวํ ฉ กมฺมานิ วุตฺตานิ ฯ **เอเกตฺถ ธมฺมิกา กตาติ** เอกํ ธมฺเมน สมคฺคกมฺมเมเวตฺถ ธมฺมิกํ กตนฺติ อตฺโถ ฯ ทุติยคาถาวิสฺสชฺชเนปิ เอตเทว ธมฺมิกํ ฯ ยํ เทสิตนฺติ ยานิ เทสิตานิ วุตฺตานิ ปกาสิตานิ ฯ **อนนฺตชิเนนาติ-** อาทีสุ ฯ ปริยนฺตปริจฺเฉทภาวรหิตตฺตา อนนฺตํ วุจฺจติ นิพฺพานํ ฯ

ตํ ภควตา รญฺญา สปตฺตคณํ อภิมทฺทิตฺวา รชฺชํ วิย กิเลสคณํ อภิมทฺทิตฺวา ชิตํ วิชิตํ อธิคตํ สมฺปตฺตํ ฯ ตสฺมา ภควา อนนฺตชิโนติ วุจฺจติ ฯ เสฺว ว อิฏฺฐานิฏฺเฐสุ นิพฺพิการตาย ตาทิ ฯ ตทงฺค วิกฺขมฺภน- สมุจฺเฉทปฏิปฺปสฺสทฺธิ นิสฺสรณวิเวกสงฺขาตํ วิเวกปญฺจกํ อทฺทสาติ วิเวกทสฺสี ฯ เตน อนนฺตชิเนน ตาทินา วิเวกทสฺสินา ยานิ อาปตฺติกฺขนฺธานิ เทสิตานิ ฯ **เอเกตฺถ สมฺมติ วินา สมเถหีติ** อยเมตฺถ ปทสมฺพนฺโธ ยานิ สตฺถารา สตฺต อาปตฺติกฺขนฺธานิ เทสิตานิ ตตฺถ เอกาปิ อาปตฺติ วินา สมเถหิ น สมฺมติ ฯ อถโข ฉ สมถา จตฺตาริ อธิกรณานีติ สพฺเพปิเม ธมฺมา สมฺมุขาวินเยน สมฺมนฺติ สมฺมาโยคํ คจฺฉนฺติ ฯ เอตฺถ ปน เอโก สมฺมุขาวินโย จ วินา สมเถหิ สมฺมติ สมถภาวํ คจฺฉติ ฯ น หิ ตสฺส อญฺเญน สมเถน วินา อนิปฺผตฺติ นาม อตฺถิ ฯ เตน วุตฺตํ เอเกตฺถ สมฺมติ วินา สมเถหีติ ฯ อิมินา ตาว อธิปฺปาเยน อฏฺฐกถาสุ อตฺโถ วุตฺโต ฯ มยํ ปน วินาติ นิปาตสฺส ปฏิเสธ- มตฺตมตฺถํ คเหตฺวา เอเกตฺถ สมฺมติ วินา สมเถหีติ เอเตสุ สตฺตสุ อาปตฺติกฺขนฺเธสุ เอโก ปาราชิกาปตฺติกฺขนฺโธ วินา สมเถหิ น สมเถหิ สมฺมตีติ เอตมตฺถํ โรจยาม ฯ วุตฺตํปิ เจตํ ยา สา อาปตฺติ อนวเสสา สา อาปตฺติ น กตเมน อธิกรเณน น กตมมฺหิ ฐาเน น กตเมน สมเถน สมฺมตีติ ฯ **ฉฬูนทิยฑฺฒสตาติ** อิธ อุปาลิ ภิกฺขุ อธมฺมํ ธมฺโมติ ทีเปติ ตสฺมึ อธมฺมทิฏฺฐิเภเท อธมฺมทิฏฺฐิ ตสฺมึ อธมฺมทิฏฺฐิเภเท ธมฺมทิฏฺฐิ ตสฺมึ อธมฺมทิฏฺฐิเภเท เวมติโก

ตสฺมึ ธมฺมทิฏฺฐิเภเท อธมฺมทิฏฺฐิ ตสฺมึ ธมฺมทิฏฺฐิเภเท เวมติโก
ตสฺมึ เวมติกเภเท อธมฺมทิฏฺฐิ ตสฺมึ เวมติกเภเท ธมฺมทิฏฺฐิ
ตสฺมึ เวมติกเภเท เวมติโกติ เอวํ ยานิ อฏฺฐารสนฺนํ เภทกร-
วตฺถูนํ วเสน อฏฺฐารส อฏฺฐกานิ สงฺฆเภทกฺขนฺธเก วุตฺตานิ
เตสํ วเสน ฉอูนทิยฑฺฒสตํ อาปายิกา เวทิตพฺพา ฯ **อฏฺฐารส**
นาปายิกาติ อิธ อุปาลิ ภิกฺขุ ธมฺมํ ธมฺโมติ ทีเปติ ตสฺมึ
ธมฺมทิฏฺฐิเภเท ธมฺมทิฏฺฐิ อวินิธาย ทิฏฺฐึ อวินิธาย ขนฺตึ อวินิธาย
รุจึ อนุสฺสาเวติ สลากํ คาเหติ อยํ ธมฺโม อยํ วินโย อิทํ
สตฺถุสาสนํ อิมํ คณฺหถ อิมํ โรเจถาติ อยํปิ โข อุปาลิ สงฺฆเภทโก
น อาปายิโก น เนรยิโก น กปฺปฏฺโฐ น อเตกิจฺโฉติ เอวํ
เอเกกสฺมึ เอเกกํ กตฺวา สงฺฆเภทกฺขนฺธกาวสาเน วุตฺตา อฏฺฐารส
ชนา ฯ อฏฺฐารส อฏฺฐกา ฉอูนทิยฑฺฒสตวิสฺสชฺชเน วุตฺตาเยว ฯ
กติ กมฺมานีติอาทีนํ สพฺพคาถานํ วิสฺสชฺชนํ อุตฺตานเมวาติ ฯ

อปรทุติยคาถาสงฺคณิก วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

เสทโมจนคาถา วณฺณนา

เสทโมจนคาถาสุ ฯ **อสํวาโสติ** อุโปสถปวารณาทินา สํวาเสน อสํวาโส ฯ **สมฺโภโค เอกจฺโจ ตหึ น ลพฺภตีติ** อกปฺปิยสมฺโภโค น ลพฺภติ ฯ นหาปนโภชนาทิปฏิชคฺคนํ ปน มาตราเยว กาตุํ ลพฺภติ ฯ **อวิปฺปวาเสน อนาปตฺตีติ** สหาคารเสยฺยาย อนาปตฺติ ฯ **ปญฺหา เมสา กุสเลหิ จินฺติตาติ** เอสา ปญฺหา กุสเลหิ ปณฺฑิเตหิ จินฺติตา ฯ อสฺสา วิสฺสชฺชนํ ทารกมาตุยา ภิกฺขุนิยา เวทิตพฺพํ ฯ ตสฺสา หิ ปุตฺตํ สนฺธาเยตํ วุตฺตนฺติ ฯ อวิสฺสชฺชิตคาถา ครุภณฺฑํ สนฺธาย วุตฺตา ฯ อตฺโถ ปนสฺสา ครุภณฺฑวินิจฺฉเย วุตฺโตเยว ฯ **ทส ปุคฺคเล น วทามีติ** เสนาสนกฺขนฺธเก วุตฺเต ทส น วทามิ ฯ **เอกาทส วิวชฺชิยาติ** เย มหาขนฺธเก เอกาทส วิวชฺชนียา ปุคฺคลา วุตฺตา เตปิ น วทามิ ฯ อยํ ปญฺหา นคฺคํ ภิกฺขุํ สนฺธาย วุตฺตา ฯ **กถํ นุ สิกฺขาย อสาธารโณติ** อยํ ปญฺหา นหาปิตปุพฺพกํ ภิกฺขุํ สนฺธาย วุตฺตา ฯ อยํ หิ ขุรภณฺฑํ ปริหริตุํ น ลภติ ฯ อญฺเญ ปน ลภนฺติ ตสฺมา สิกฺขาย อสาธารโณ ฯ **ตํ ปุคฺคลํ กตมํ วทนฺติ พุทฺธาติ** อยํ ปญฺหา นิมิตฺตพุทฺธํ สนฺธาย วุตฺตา ฯ **อโธนาภึ วิวชฺชิยาติ** อโธนาภึ วิวชฺเชตฺวา ฯ อยํ ปญฺหา ยนฺตํ นสีสกํ กพนฺธํ ยสฺส อุเร อกฺขีนิ เจว มุขํ จ โหติ ตํ

สนฺธาย วุตฺตา ฯ **ภิกฺขุ สญฺญาจิกาย กุฏินฺติ** อยํ ปญฺหา ติณจฺฉทนํ กุฏึ สนฺธาย วุตฺตา ฯ ทุติยปญฺหา สพฺพมตฺติกามยํ กุฏึ สนฺธาย วุตฺตา ฯ **อาปชฺเชยฺย ครุกํ เฉชฺชวตฺถุนฺติ** อยํ ปญฺหา วชฺชปฏิจฺฉาทิกํ ภิกฺขุนึ สนฺธาย วุตฺตา ฯ ทุติยปญฺหา ปณฺฑกาทโย อภพฺพปุคฺคเล สนฺธาย วุตฺตา ฯ เอกาทสาปิ หิ เต คิหิภาเวเยว ปาราชิกํ ปตฺตา ฯ **วาจาติ** วาจาย อนาลปนฺโต ฯ คิรํ **โน จ ปเร ภเณยฺยาติ** อิติเม โสสฺสนฺตีติ ปรปุคฺคเล สนฺธาย สทฺทํปิ น นิจฺฉาเรยฺย ฯ อยํ ปญฺหา สนฺตึ อาปตฺตึ นาวิกเรยฺย สมฺปชาน-มุสาวาทสฺส โหตีติ อิมํ มุสาวาทํ สนฺธาย วุตฺตา ฯ ตสฺส หิ ภิกฺขุโน อธมฺมิกาย ปฏิญฺญาย ตุณฺหีภูตสฺส นิสินฺนสฺส มโนทฺวาเร อาปตฺติ นาม นตฺถิ ยสฺมา ปน อาวิกาตพฺพํ น อาวิกาสิ เตนสฺส วจีทฺวาเร อกิริยโต อยํ อาปตฺติ สมุฏฺฐาตีติ เวทิตพฺพา ฯ **สงฺฆาทิเสสา จตฺโรติ** อยํ ปญฺหา อรุณุคฺเค คามนฺตรปริยาปนฺนํ นทีปารํ โอกฺกนฺตภิกฺขุนึ สนฺธาย วุตฺตา ฯ สา หิ สกคามโต ปจฺจูสสมเย นิกฺขมิตฺวา อรุณุคฺคมนกาเล วุตฺตปฺปการํ นทีปารํ โอกฺกนฺตมตฺตาว รตฺติวิปฺปวาส คามนฺตร นทีปาร คณมฺหาโอหิยฺยน-ลกฺขเณ เอกปฺปหาเรเนว จตฺโร สงฺฆาทิเสเส อาปตฺติโย อาปชฺชติ ฯ **สิยา อาปตฺติโย นานาติ** อยํ ปญฺหา เอกโต อุปสมฺปนฺนา เทฺว ภิกฺขุนิโย สนฺธาย วุตฺตา ฯ ตาสุ หิ ภิกฺขูนํ สนฺติเก เอกโต อุปสมฺปนฺนาย หตฺถโต คณฺหนฺตสฺส ปาจิตฺติยํ ฯ ภิกฺขุนีนํ สนฺติเก เอกโต อุปสมฺปนฺนาย หตฺถโต คณฺหนฺตสฺส ทุกฺกฏํ ฯ **จตฺโร**

ชนา สํวิธายาติ อาจริโย จ ตโย จ อนฺเตวาสิกา ฉมาสกํ ภณฺฑํ อวหรึสุ ฯ อาจริยสฺส สาหตฺถิกา ตโย มาสกา อาณตฺติยาปิ ตโยว ตสฺมา ถุลฺลจฺจยํ อาปชฺชติ ฯ อิตเรสํ สาหตฺถิโก เอเกโก อาณตฺติกา ปญฺเจติ ตสฺมา ปาราชิกํ อาปชฺชึสุ ฯ อยเมตฺถ สงฺเขโป ฯ วิตฺถาโร ปน อทินฺนาทานปาราชิเก สํวิธาวหารวณฺณนายํ วุตฺโต ฯ **ฉิทฺทํ ตสฺมึ ฆเร นตฺถีติ** อยํ ปญฺหา ทุสฺสกุฏิอาทีนิ สนฺถตเปยฺยาลญฺจ สนฺธาย วุตฺตา ฯ เตลํ มธุํ ผาณิตนฺติ คาถา ลิงฺคปริวตฺตํ สนฺธาย วุตฺตา ฯ **นิสฺสคฺคิเยนาติ** คาถา ปริณามนํ สนฺธาย วุตฺตา ฯ โย หิ สงฺฆสฺส ปริณตลาภโต เอกํ จีวรํ อตฺตโน เอกํ อญฺญสฺสาติ เทฺว จีวรานิ เอกํ มยฺหํ เอกํ ตสฺส เทหีติ เอกปฺปโยเคน ปริณาเมติ ฯ โส นิสฺสคฺคิยปาจิตฺติยญฺเจว สุทฺธิกปาจิตฺติยญฺจ เอกโต อาปชฺชติ ฯ **กมฺมญฺจ ตํ กุปฺเปยฺย วคฺคปจฺจยาติ** อยํ ปญฺหา ทฺวาทสโยชนปฺปมาเณสุ พาราณสีอาทีสุ นคเรสุ คามสีมํ สนฺธาย วุตฺตา ฯ **ปทวีติหารมตฺเตนาติ** คาถา สญฺจริตฺตํ สนฺธาย วุตฺตา ฯ อตฺโถปิ จสฺสา สญฺจริตฺตวณฺณนายเมว วุตฺโต ฯ **สพฺพานิ ตานิ นิสฺสคฺคิยานีติ** อยํ ปญฺหา อญฺญาติกาย ภิกฺขุนิยา โธวาปนํ สนฺธาย วุตฺตา ฯ สเจปิ หิ ติณฺณํ จีวรานํ กากโอหนํ วา กทฺทมมกฺขิตํ วา กณฺณํ คเหตฺวา ภิกฺขุนี อุทเกน โธวติ ภิกฺขุสฺส กายคตาเนว นิสฺสคฺคิยานิ โหนฺติ ฯ **สรณคมนมฺปิ น จ ตสฺส อตฺถีติ** สรณคมนอุปสมฺปทาปิ นตฺถิ ฯ อยํ ปญฺหา มหาปชาปติยา อุปสมฺปทํ สนฺธาย วุตฺตา ฯ **หเนยฺย อนริยํ**

มนฺโทติ ตํปิ อิตฺถึ วา ปุริสํ วา อนริยํ หเนยฺย ฯ อยํ ปญฺหา ลิงฺคปริวตฺตเนน อิตฺถีภูตํ ปิตรํ ปุริสภูตํ จ มาตรํ สนฺธาย วุตฺตา ฯ **น เตนานนฺตรํ ผุเสติ** อยํ ปญฺหา มิคลิงฺคตาปสสีหกุมาราทีนํ วิย ติรจฺฉานมาตาปิตโร สนฺธาย วุตฺตา ฯ **อโจทยิตฺวาติ** คาถา ทูเตน อุปสมฺปทํ สนฺธาย วุตฺตา ฯ โจทยิตฺวาติ คาถา ปณฺฑกาทีนํ อุปสมฺปทํ สนฺธาย วุตฺตา ฯ กุรุนฺทิยํ ปน ปฐมคาถา อฏฺฐ อสมฺมุขากมฺมานิ ทุติยา อนาปตฺติกสฺส กมฺมํ สนฺธาย วุตฺตาติ อาคตํ ฯ **ฉินฺทนฺตสฺส อาปตฺตีติ** วนปฺปตึ ฉินฺทนฺตสฺส ปาราชิกํ ติณลตาทึ ฉินฺทนฺตสฺส ปาจิตฺติยํ องฺคชาตํ ฉินฺทนฺตสฺส ถุลฺลจฺจยํ ฯ **ฉินฺทนฺตสฺส อนาปตฺตีติ** เกเส จ นเข จ ฉินฺทนฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ **ฉาเทนฺตสฺสาติ** อาปตฺตึ ฉาเทนฺตสฺส ฯ อนาปตฺตีติ เคหาทีนิ ฉาเทนฺตสฺส อนาปตฺติ ฯ **สจฺจํ ภณนฺโตติ** คาถาย ฯ (สิขิรณี[๑] อุภโตพฺยญฺชนํ จ) สิขิรณีสิ[๑] อุภโตพฺยญฺชนาสีติ สจฺจํ ภณนฺโต ครุกํ อาปชฺชติ ฯ สมฺปชานมุสาวาเท ปน มุสา ภาสโต ลหุกาปตฺติ โหติ ฯ อภูตาโรจเน มุสา ภณนฺโต ครุกํ อาปชฺชติ ฯ ภูตาโรจเน สจฺจํ ภาสโต ลหุกาปตฺติ โหติ ฯ **อธิฏฺฐิตนฺติ** คาถา นิสฺสคฺคิยํ จีวรํ อนิสฺสชฺชิตฺวา ปริภุญฺชนฺตํ สนฺธาย วุตฺตา ฯ **อตฺถงฺคเต สุริเยติ** คาถา โรมตฺถกํ สนฺธาย วุตฺตา ฯ น รตฺตจิตฺโตติ คาถาย อยมตฺโถ รตฺตจิตฺโต เมถุนธมฺมปาราชิกํ อาปชฺชติ เถยฺยจิตฺโต

๑. ลิขร...อิติปิ ฯ อมฺหากํ ปน ขนฺติ สิขริณีติ ฯ อิทญฺหิ สิขร อิติ มูลสทฺทโต นิกฺขนฺตํ โหติ สิขรสทฺโท วิย ฯ

อทินฺนาทานปาราชิกํ ปรมฺมรณาย เจเตนฺโต มนุสฺสวิคฺคหปาราชิกํ ฯ
สงฺฆเภทโก ปน น รตฺตจิตฺโต น จ ปน เถยฺยจิตฺโต น จาปิ
โส ปรมฺมรณาย เจตยิ ฯ สลากํ ปนสฺส เทนฺตสฺส โหติ เฉชฺชํ
ปาราชิกํ โหติ ฯ สลากํ ปฏิคฺคณฺหนฺตสฺส เภทกานุวตฺตกสฺส
ถุลฺลจฺจยนฺติ ฯ **คจฺเฉยฺย อฑฺฒโยชนนฺติ** อยํ ปญฺหา สุปฺปติฏฺฐิต-
นิโคฺรธสทิสํ เอกกุลสฺส รุกขมูลํ สนฺธาย วุตฺตา ฯ **กายิกานีติ**
คาถา สมฺพหุลานํ อิตฺถีนํ เกเส วา องฺคุลิโย วา เอกโต
คณฺหนฺตํ สนฺธาย วุตฺตา ฯ **วาจสิกานีติ** อยํ คาถา สพฺพา ตุมฺเห
สิขิรณิโยติอาทินา นเยน ทุฏฺฐุลฺลภาณึ สนฺธาย วุตฺตา ฯ
ติสฺสิตฺถิโย **เมถุนํ ตํ น เสเวติ** ยา ติสฺโส อิตฺถิโย วุตฺตา
ตาสุปิ ยนฺตํ เมถุนํ นาม ตํ น เสวติ ฯ **ตโย ปุริเสติ** ตโย
ปุริเสปิ อุปคนฺตวา เมถุนํ น เสวติ ฯ **ตโย จ อนริยปณฺฑเกติ**
อุภโตพฺยญฺชนสงฺขาเต ตโย อนริเย ตโย จ ปณฺฑเกติ อิเมปิ ฉ
ชเน อุปคนฺตฺวา เมถุนํ น เสวติ ฯ **น จาจเร เมถุนํ พฺยญฺชนสฺมินฺติ**
อนุโลมปาราชิกวเสนาปิ เมถุนํ นาจรติ ฯ **เฉชฺชํ สิยา เมถุน-
ธมฺมปจฺจยาติ** สิยา เมถุนธมฺมปจฺจยา ปาราชิกนฺติ อยํ ปญฺหา
อฏฺฐวตฺถุกํ สนฺธาย วุตฺตา ฯ ตสฺสา หิ เมถุนธมฺมสฺส ปุพฺพภาคํ
กายสํสคฺคํ อาปชฺชิตุํ วายมนฺติยา เมถุนธมฺมปจฺจยา เฉชฺชํ โหติ ฯ
มาตรํ จีวรนฺติ อยํ คาถา ปิฏฺฐิสมเย วสฺสิกสาฏิกตฺถํ สตุปฺ-
ปาทกรณํ สนฺธาย วุตฺตา ฯ วินิจฺฉโย ปนสฺสา วสฺสิกสาฏิก-
สิกฺขาปทวณฺณนายเมว วุตฺตํ ฯ **กุทฺโธ อาราธโก โหตีติ** คาถา

ติตฺถิยวตฺตํ สนฺธาย วุตฺตาฯ ติตฺถิโย หิ วตฺตํ ปูรยมาโน
ติตฺถิยานํ วณฺเณ ภณฺณมาเน กุทฺโธ อาราธโก โหติฯ วตฺถุตฺตยสฺส
วณฺเณ ภณฺณมาเน กุทฺโธ คารยฺโห โหตีติ ตตฺเถวสฺส วิตฺถาโร
วุตฺโตฯ ทุติยคาถาปิ ตเมว สนฺธาย วุตฺตาฯ **สงฺฆาทิเสสนฺติ**
อาทิคาถา ยา ภิกฺขุนี อวสฺสุตา อวสฺสุตสฺส ปุริสสฺส หตฺถโต
ปิณฺฑปาตํ คเหตฺวา มนุสฺสมํสลสุณปณีตโภชนเสสอกปฺปิยมํเสหิ
สทฺธึ โอมทฺทิตฺวา อชฺโฌหรติ ตํ สนฺธาย วุตฺตาฯ **เอโก
อุปสมฺปนฺโน เอโก อนุปสมฺปนฺโนติ** คาถา อากาสคตํ สนฺธาย
วุตฺตาฯ สเจ หิ ทฺวีสุ สามเณเรสุ เอโก อิทฺธิยา เกสคฺคมตฺตมฺปิ
ปจวึ มุญฺจิตฺวา นิสินฺโน โหติฯ โส อนุปสมฺปนฺโน นาม โหติฯ
สงฺเฆนาปิ อากาเส นิสีทิตฺวา ภูมิคตสฺส กมฺมํ น กาตพฺพํฯ
สเจ กโรติ กุปฺปติฯ **อกปฺปกตนฺติ** คาถา อจฺฉินฺนจีวรกํ ภิกฺขุํ
สนฺธาย วุตฺตาฯ ตสฺมึเยว จสฺสา สิกฺขาปเท วิตฺถาเรน วินิจฺฉโยปิ
วุตฺโตฯ **น เทติ นปฺปฏิคฺคณฺหาตีติ** นาปิ อุยฺโยชิกา เทติ น
อุยฺโยชิตา ตสฺสา หตฺถโต คณฺหติฯ **ปฏิคฺคโห เตน น วิชฺชตีติ**
เตเนว การเณน อุยฺโยชิตาย หตฺถโต อุยฺโยชิกาย ปฏิคฺคโห น
วิชฺชติฯ **อาปชฺชติ ครุกนฺติ** เอวํ สนฺเตปิ อวสฺสุตสฺส หตฺถโต
ปิณฺฑปาตคหเณ อุยฺโยเชนฺตี สงฺฆาทิเสสาปตฺตึ อาปชฺชติฯ **ตญฺจ
ปริโภคปจฺจยาติ** ตญฺจ ปน อาปตฺตึ อาปชฺชมานา ตสฺสา อุยฺโยชิตาย
ปริโภคปจฺจยา อาปชฺชติฯ ตสฺสา หิ โภชนปริโยสาเน อุยฺโยชิกาย
สงฺฆาทิเสโส โหติฯ ทุติยคาถา ตสฺสาเยว อุทกทนฺตโปณคหเณ

อุยฺโยชนํ สนฺธาย วุตฺตา ฯ **น ภิกฺขุนี โน จ ผุเสยฺย วชฺชนฺติ** สตฺตรสเกสุ หิ อญฺญตรํ อาปชฺชิตฺวา อนาทริเยน ฉาทยมานาปิ ภิกฺขุนี ฉาทนปจฺจยา วชฺชํ น ผุสติ อญฺญํ นวํ อาปตฺตึ นาปชฺชติ ฯ ปฏิจฺฉนฺนาย วา อปฺปฏิจฺฉนฺนาย วา อาปตฺติยา ปกฺขมานตฺตเมว ลภติ ฯ อยํ ปน ภิกฺขุนีปิ น โหติ สาวเสสญฺจ ครุกํ อาปชฺชิตฺวา ฉาเทตฺวา วชฺชํ น ผุสติ ฯ **ปญฺหา เมสา กุสเลหิ จินฺติตาติ** อยํ กิร ปญฺหา อุกฺขิตฺตกํ ภิกฺขุํ สนฺธาย วุตฺตา ฯ เตน หิ สทฺธึ วินยกมฺมํ นตฺถิ ตสฺมา โส สงฺฆาทิเสสํ อาปชฺชิตฺวา ฉาเทนฺโตปิ วชฺชํ น ผุสตีติ ฯ

เสทโมจนคาถา วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ปญฺจวคฺค วณฺณนา

กมฺมวคฺเค ฯ จตุนฺนํ กมฺมานํ นานากรณํ สมถกฺขนฺธเก วุตฺตเมว ฯ กิญฺจาปิ วุตฺตํ อถโข อยํ กมฺมวินิจฺฉโย นาม อาทิโต ปฏฺฐาย วุจฺจมาโน ปากโฏ โหติ ตสฺมา อาทิโต ปฏฺฐาเยเวตฺถ วตฺตพฺพํ วทิสฺสาม ฯ จตฺตารีติ กมฺมานํ คณน- ปริจฺเฉทวจนเมตํ ฯ กมฺมานีติ ปริจฺฉินฺนกมฺมนิทสฺสนํ ฯ อปโลกน- กมฺมํ นาม สีมฏฺฐกสงฺฆํ โสเธตฺวา ฉนฺทารหานํ ฉนฺทํ อาหริตฺวา สมคฺคสฺส สงฺฆสฺส อนุมติยา ติกฺขตฺตุํ สาเวตฺวา กตฺตพฺพกมฺมํ ฯ ญตฺติกมฺมํ นาม วุตฺตนเยเนว สมคฺคสฺส สงฺฆสฺส อนุมติยา เอกาย ญตฺติยา กตฺตพฺพกมฺมํ ฯ ญตฺติทุติยกมฺมํ นาม วุตฺตนเยเนว สมคฺคสฺส สงฺฆสฺส อนุมติยา เอกาย ญตฺติยา เอกาย จ อนุสฺสาวนายาติ เอวํ ญตฺติทุติยาย อนุสฺสาวนาย กตฺตพฺพกมฺมํ ฯ ญตฺติจตุตฺถกมฺมํ นาม วุตฺตนเยเนว สมคฺคสฺส สงฺฆสฺส อนุมติยา เอกาย ญตฺติยา ตีหิ จ อนุสฺสาวนาหีติ เอวํ ญตฺติจตุตฺถาหิ ตีหิ อนุสฺสาวนาหิ กตฺตพฺพกมฺมํ ฯ ตตฺถ อปโลกนกมฺมํ อปโลเกตฺวาว กาตพฺพํ ญตฺติกมฺมาทิวเสน น กาตพฺพํ ฯ ญตฺติกมฺมมฺปน เอกํ ญตฺตึ ฐเปตฺวาว กาตพฺพํ อปโลกนกมฺมาทิวเสน น กาตพฺพํ ฯ ญตฺติทุติยกมฺมํ ปน อป- โลเกตฺวา กาตพฺพํปิ อตฺถิ อกาตพฺพํปิ อตฺถิ ฯ ตตฺถ สีมาสมฺมติ

สีมาสมูหนนํ กฐินทานํ กฐินุทฺธาโร กุฏิวตฺถุเทสนา วิหารวตฺถุ-
เทสนาติ อิมานิ ฉ กมฺมานิ ครุกานิ อปโลเกตฺวา กาตุํ น
วฏฺฏนฺติ ฯ ญตฺติทุติยกมฺมวาจํ สาเวตฺวาว กาตพฺพานิ ฯ อวเสสา
เตรส สมฺมติโย เสนาสนคาหกมตกจีวรทานาทิสมฺมติโย จาติ เอตานิ
ลหุกกมฺมานิ อปโลเกตฺวาปิ กาตุํ วฏฺฏนฺติ ฯ ญตฺติกมฺมญตฺติจตุตฺถ-
กมฺมวเสน ปน น กาตพฺพเมว ฯ ญตฺติจตุตฺถกมฺมวเสน กยิรมานํ
ทฬฺหตรํ โหติ ตสฺมา กาตพฺพนฺติ เอกจฺเจ วทนฺติ ฯ เอวํ ปน
สติ กมฺมสงฺกโร โหติ ตสฺมา น กาตพฺพนฺติ ปฏิกฺขิตฺตเมว ฯ
สเจ ปน อกฺขรปริหีนํ วา ปทปริหีนํ วา ทุรุตฺตปทํ วา โหติ
ตสฺส โสธนตฺถํ ปุนปฺปุนํ วตฺตุํ วฏฺฏติ ฯ อิทํ อกุปฺปกมฺมสฺส
ทฬฺหีกมฺมํ โหติ กุปฺปกมฺเม กมฺมํ หุตฺวา ติฏฺฐติ ฯ ญตฺติจตุตฺถ-
กมฺมํ ญตฺติญฺจ ติสฺโส จ กมฺมวาจาโย สาเวตฺวาว กาตพฺพํ
อปโลกนกมฺมาทิวเสน น กาตพฺพํ ฯ **ปณฺจหากาเรหิ วิปชฺชนฺตีติ**
ปญฺจหิ การเณหิ วิปชฺชนฺติ ฯ

**สมฺมุขากรณียํ กมฺมํ อสมฺมุขา กโรติ วตฺถุวิปนฺนํ อธมฺม-
กมฺมนฺติ** เอตฺถ อตฺถิ กมฺมํ สมฺมุขากรณียํ อตฺถิ อสมฺมุขา-
กรณียํ ฯ ตตฺถ อสมฺมุขากรณียํ นาม ทูเตน อุปสมฺปทา
ปตฺตนิกฺกุชฺชนํ ปตฺตุกฺกุชฺชนํ อุมฺมตฺตกสฺส ภิกฺขุโน อุมฺมตฺตกสมฺมติ
เสขานํ กุลานํ เสขสมฺมติ ฉนฺนสฺส ภิกฺขุโน พฺรหฺมทณฺโฑ เทวทตฺตสฺส
ปกาสนียกมฺมํ อปาสาทิยํ ทสฺเสนฺตสฺส ภิกฺขุโน ภิกฺขุนีสงฺเฆน
กาตพฺพํ อวนฺทิยกมฺมนฺติ อฏฺฐวิธํ โหติ ฯ ตํ สพฺพํ ตตฺถ ตตฺถ

วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ ฯ อิทํปิ อฏฺฐวิธํ กมฺมํ อสมฺมุขา กตํ สุกตํ
โหติ อกุปฺปํ ฯ เสสานิ สพฺพกมฺมานิ สมฺมุขา เอว กาตพฺพานิ ฯ
สงฺฆสมฺมุขตา ธมฺมสมฺมุขตา วินยสมฺมุขตา ปุคฺคลสมฺมุขตาติ อิมํ
จตุพฺพิธํ สมฺมุขาวินยํ อุปเนตฺวาว กาตพฺพานิ ฯ เอวํ กตานิ หิ
สุกตานิ โหนฺติ ฯ เอวํ อกตานิ ปเนตานิ อิมํ สมฺมุขาวินยสงฺขาตํ
วตฺถุํ วินา กตตฺตา วตฺถุวิปนฺนานิ นาม โหนฺติ ฯ เตน วุตฺตํ
สมฺมุขากรณียํ กมฺมํ อสมฺมุขา กโรติ วตฺถุวิปนฺนํ อธมฺมกมฺมนฺติ ฯ
ปฏิปุจฺฉาकรณียาทีสุปิ ปฏิปุจฺฉาทิกรณเมว วตฺถุ ฯ ตํ วตฺถุํ
วินา กตตฺตา เตสํปิ วตฺถุวิปนฺนตา เวทิตพฺพา ฯ อิทํ ปเนตฺถ
วจนตฺถมตฺตํ ฯ **ปฏิปุจฺฉาकरณียํ อปฺปฏิปุจฺฉา กโรตีติ** ปุจฺฉิตฺวา
โจเทตฺวา สาเรตฺวา กาตพฺพํ อปุจฺฉิตฺวา อโจเทตฺวา อสาเรตฺวาว
กโรติ ฯ **ปฏิญฺญาย กรณียํ อปฺปฏิญฺญาย กโรตีติ** ปฏิญฺญํ
อาโรเปตฺวา ยถาทินฺนาย ปฏิญฺญาย กาตพฺพํ อปฺปฏิญฺญาย กนฺทนฺตสฺส
วิลปนฺตสฺส พลกาเรน กโรติ ฯ **สติวินยารหสฺสาติ** ทพฺพมลฺลปุตฺตตฺเถร-
สทิสสฺส ขีณาสวสฺส ฯ **อมูฬฺหวินยารหสฺสาติ** ตคฺคภิกฺขุสทิสสฺส[๑]
อุมฺมตฺตกสฺส ฯ **ตสฺสปาปิยสิกากมฺมารหสฺสาติ** อุปวาฬภิกฺขุสทิสสฺส
อุสฺสนฺนปาปสฺส ฯ เอเสว นโย สพฺพตฺถ ฯ **อนุโปสเถ อุโปสถํ
กโรตีติ** อนุโปสถทิวเส อุโปสถํ กโรติ ฯ อุโปสถทิวโส นาม
ฐเปตฺวา กตฺติกมาสํ อวเสเสสุ เอกาทสสุ มาเสสุ ภินฺนสฺส สงฺฆสฺส
สามคฺคีทิวโส จ ยถาวุตฺตา จาตุทฺทสปณฺณรสา จ ฯ เอวํ ติปฺปการํปิ

๑. คคฺค-อิติปิ ฯ

อุโปสถทิวสํ ฐเปตฺวา อญฺญสฺมึ ทิวเส อุโปสถํ กโรนฺโต อนุโปสเถ อุโปสถํ กโรติ นาม ฯ ยตฺถ หิ ปตฺตจีวราทีนํ อตฺถาย อปฺปมตฺตเกน การเณน วิวทนฺตา อุโปสถํ วา ปวารณํ วา ฐเปนฺติ ฯ ตตฺถ ตสฺมึ อธิกรเณ วินิจฺฉิเต สมคฺคา ชาตมฺหาติ อนฺตรา สามคฺคีอุโปสถํ กาตุํ น ลภนฺติ ฯ กโรนฺเตหิ อนุโปสเถ อุโปสโถ กโต นาม โหติ ฯ **อปวารณาย ปวาเรตีติ** อปวารณา- ทิวเส ปวาเรติ ฯ ปวารณาทิวโส นาม เอกสฺมึ กตฺติกมาเส ภินฺนสฺส สงฺฆสฺส สามคฺคีทิวโส จ ปจฺจุกฺกฑฺฒิตฺวา ฐปิตทิวโส จ เทฺว จ ปุณฺณมาสิโย ฯ เอวํ จตุพฺพิธํปิ ปวารณาทิวสํ ฐเปตฺวา อญฺญสฺมึ ทิวเส ปวาเรนฺโต อปวารณาย ปวาเรติ นาม ฯ อิธาปิ อปฺปมตฺตกสฺส วิวาทสฺส วูปสเม สามคฺคีปวารณํ กาตุํ น ลภนฺติ ฯ กโรนฺเตหิ อปวารณาย ปวารณา กตา โหติ ฯ อปิจ อูนวีสติวสฺสํ วา อนฺติมวตฺถุํ อชฺฌาปนฺนปุพฺพํ วา เอกาทสสุ วา อภพฺพปุคฺคเลสุ อญฺญตรํ อุปสมฺปาเทนฺตสฺสาปิ วตฺถุวิปนฺนํ อธมฺมกมฺมํ โหติ ฯ เอวํ วตฺถุโต กมฺมานิ วิปชฺชนฺติ ฯ

ญตฺติโต วิปตฺติยํ ปน **วตฺถุํ น ปรามสตีติ** ยสฺส อุปสมฺปทาทิ- กมฺมํ กโรติ ตํ น ปรามสติ ตสฺส นามํ น คณฺหติ สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อยํ ธมฺมรกฺขิโต อายสฺมโต พุทฺธรกฺขิตสฺส อุปสมฺปทาเปกฺโขติ วตฺตพฺเพ สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อายสฺมโต พุทฺธรกฺขิตสฺส อุปสมฺปทาเปกฺโขติ วทติ ฯ เอวํ วตฺถุํ น ปรามสติ ฯ สงฺฆํ น ปรามสตีติ สงฺฆสฺส นามํ น คณฺหติ สุณาตุ เม ภนฺเต

สงฺโฆ อยํ ธมฺมรกฺขิโตติ วตฺตพฺเพ สุณาตุ เม ภนฺเต อยํ ธมฺมรกฺขิโตติ วทติ ฯ เอวํ สงฺฆํ น ปรามสติ ฯ **ปุคฺคลํ น ปรามสตีติ** โย อุปสมฺปทาเปกฺขสฺส อุปชฺฌาโย ตํ น ปรามสติ ตสฺส นามํ น คณฺหติ สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อยํ ธมฺมรกฺขิโต อายสฺมโต พุทฺธรกฺขิตสฺส อุปสมฺปทาเปกฺโขติ วตฺตพฺเพ สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อยํ ธมฺมรกฺขิโต อุปสมฺปทาเปกฺโขติ วทติ ฯ เอวํ ปุคฺคลํ น ปรามสติ ฯ **ญตฺตึ น ปรามสตีติ** สพฺเพน สพฺพํ ญตฺตึ น ปรามสติ ญตฺติทุติยกมฺเม ญตฺตึ อฐเปตฺวา กมฺมวาจาย เอว อนุสฺสาวนกมฺมํ กโรติ ฯ ญตฺติจตุตฺถกมฺเมปิ ญตฺตึ อฐเปตฺวา จตุกฺขตฺตุํ กมฺมวาจาย เอว อนุสฺสาวนกมฺมํ กโรติ ฯ เอวํ ญตฺตึ น ปรามสติ ฯ ปจฺฉา วา ญตฺตึ ฐเปตีติ ปฐมํ กมมวาจาย อนุสฺสาวนกมฺมํ กตฺวา เอสา ญตฺตีติ วตฺวา ขมติ สงฺฆสฺส ตสฺมา ตุณฺหี เอวเมตํ ธารยามีติ วทติ ฯ เอวํ ปจฺฉา ญตฺตึ ฐเปติ ฯ อิติ อิเมหิ ปญฺจหากาเรหิ ญตฺติโต กมฺมานิ วิปชฺชนฺติ ฯ

อนุสฺสาวนโต วิปตฺติยํ ปน วตฺถุอาทีนิ ตาว วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพานิ ฯ เอวํ ปน เนสํ อปรามสนํ โหติ ฯ สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆติ ปฐมานุสฺสาวเน วา ทุติยํปิ เอตมตฺถํ วทามิ ตติยํปิ เอตมตฺถํ วทามิ สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆติ ทุติยตติยานุสฺสาวนาสุ วา อยํ ธมฺมรกฺขิโต อายสฺมโต พุทฺธรกฺขิตสฺส อุปสมฺปทาเปกฺโขติ วตฺตพฺเพ สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อายสฺมโต พุทฺธรกฺขิตสฺสาติ วทนฺโต วตฺถุํ น ปรามสติ นาม ฯ สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อยํ

ธมฺมรกฺขิโตติ วตฺตพฺเพ สุณาตุ เม ภนฺเต อยํ ธมฺมรกฺขิโตติ วทนฺโต สงฺฆํ น ปรามสติ นาม ฯ สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อยํ ธมฺมรกฺขิโต อายสฺมโต พุทฺธรกฺขิตสฺสาติ วตฺตพฺเพ สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อยํ ธมฺมรกฺขิโต อุปสมฺปทาเปกฺโขติ วทนฺโต ปุคฺคลํ น ปรามสติ นาม ฯ **สาวนํ หาเปตีติ** สพฺเพน สพฺพํ กมฺมวาจาย อนุสฺสาวนํ น กโรติ ฯ ญตฺติทุติยกมฺเม ทฺวิกฺขตฺตุํ ญตฺติเมว ฐเปติ ญตฺติจตุตฺถกมฺเม จตุกฺขตฺตุํ ญตฺติเมว ฐเปติ ฯ เอวํ สาวนํ หาเปติ ฯ โยปิ ญตฺติทุติยกมฺเม เอกํ ญตฺตึ ฐเปตฺวา เอกํ กมฺมวาจํ อนุสฺสาเวนฺโต อกฺขรํ วา ฉฑฺเฑติ ปทํ วา ทุรุตฺตํ กโรติ อยํปิ สาวนํ หาเปติเยว ฯ ญตฺติจตุตฺถกมฺเม ปน เอกํ ญตฺตึ ฐเปตฺวา สกิเมว วา ทฺวิกฺขตฺตุํ วา กมฺมวาจาย อนุสฺสาวนํ กโรนฺโตปิ อกฺขรํ วา ปทํ วา ฉฑฺเฑนฺโตปิ ทุรุตฺตํ กโรนฺโตปิ อนุสฺสาวนํ หาเปติเยวาติ เวทิตพฺโพ ฯ **ทุรุตฺตํ กโรตีติ** เอตฺถ ปน อยํ วินิจฺฉโย โย หิ อญฺญสฺมึ อกฺขเร วตฺตพฺเพ อญฺญํ วทติ อยํ ทุรุตฺตํ กโรติ นาม ฯ ตสฺมา กมฺมวาจํ กโรนฺเตน ภิกฺขุนา ยฺวายํ สิถิลธนิตํ จ ทีฆรสฺสํ ครุกลหุกํ จ นิคฺคหิตํ สมฺพนฺธํ ววตฺถิตํ วิมุตฺตํ ทสธา พฺยญฺชนพุทฺธิยา ปเภโทติ วุตฺโต อยํ สุฏฺฐุ อุปลกฺเขตพฺโพติ ฯ เอตฺถ หิ สิถิลํ นาม ปญฺจสุ วคฺเคสุ ปฐมตติยํ ฯ ธนิตํ นาม เตเสฺวว ทุติยจตุตฺถํ ฯ ทีฆนฺติ ทีเฆน กาเลน วตฺตพฺพํ อาการาทิ ฯ **รสฺสนฺติ** ตโต อุปฑฺฒกาเลน วตฺตพฺพํ อการาทิ ฯ ครุกนฺติ ทีฆเมว ยํ วา อายสฺมโต

พุทฺธรกฺขิตตฺเถรสฺส ยสฺส นกฺขมตีติ เอวํ สญฺโญคปรํ กตฺวา วุจฺจติ ฯ
ลหุกนฺติ รสฺสเมว ยํ วา อายสฺมโต พุทฺธรกฺขิตเถรสฺส ยสฺส น
ขมตีติ เอวํ อสญฺโญคปรํ กตฺวา วุจฺจติ ฯ นิคฺคหิตนฺติ ยํ กรณานิ
นิคฺคเหตฺวา อวิสฺสชฺเชตฺวา อวิวเฏน มุเขน สานุนาสิกํ กตฺวา
วตฺตพฺพํ ฯ สมฺพนฺธนฺติ ยํ ปรปเทน สมฺพนฺธิตฺวา ตุณฺหสฺสาติ วา
ตุณฺหิสฺสาติ วา วุจฺจติ ฯ **ววตฺถิตนฺติ** ยํ ปรปเทน อสมฺพนฺธํ
กตฺวา วิจฺฉินฺทิตฺวา ตุณฺหิ อสฺสาติ วุจฺจติ ฯ **วิมุตฺตนฺติ** ยํ
กรณานิ อนิคฺคเหตฺวา วิสฺสชฺเชตฺวา วิวเฏน มุเขน อนุนาสิกํ
อกตฺวา วุจฺจติ ฯ ตตฺถ สุณาตุ เม ภนฺเตติ วตฺตพฺเพ ตการสฺส
ถการํ กตฺวา สุณาถุ เมติ วจนํ สิถิลสฺส ธนิตกรณํ นาม ตถา
ปตฺตกลฺลํ เอสา ญตฺตีติ วตฺตพฺเพ ปตฺตกลฺลํ เอสา ญตฺถีติอาทิ
วจนํ จ ฯ ภนฺเต สงฺโฆติ วตฺตพฺเพ ภการฆการานํ พการคกาเร
กตฺวา พนฺเต สงฺโฆติ วจนํ ธนิตสฺส สิถิลกรณํ นาม ฯ สุณาตุ
เมติ วิวเฏน มุเขน วตฺตพฺเพ ปน สุณนฺตุ เมติ วา เอสา
ญตฺตีติ วตฺตพฺเพ เอสํ ญตฺตีติ วา อวิวเฏน มุเขน อนุนาสิกํ
กตฺวา วจนํ วิมุตฺตสฺส นิคฺคหิตวจนํ นาม ฯ ปตฺตกลฺลนฺติ
อวิวเฏน มุเขน อนุนาสิกํ กตฺวา วตฺตพฺเพ ปตฺตกลฺลาติ วิวเฏน
มุเขน อนุนาสิกํ อกตฺวา วจนํ นิคฺคหิตสฺส วิมุตฺตวจนํ นาม ฯ
อิติ สิถิเล กตฺตพฺเพ ธนิตํ ธนิเต กตฺตพฺเพ สิถิลํ วิมุตฺเต
กตฺตพฺเพ นิคฺคหิตํ นิคฺคหิเต กตฺตพฺเพ วิมุตฺตนฺติ อิมานิ จตฺตาริ
พฺยญฺชนานิ อนฺโต กมฺมวาจาย กมฺมํ ทูเสนฺติ ฯ เอวํ วทนฺโต หิ

อญฺญสฺมึ อกฺขเร วตฺตพฺเพ อญฺญํ วทติ ทุรุตฺตํ กโรตีติ วุจฺจติ ฯ
อิตเรสุ ปน ทีฆรสฺสาทีสุ ฉสุ พฺยญฺชเนสุ ทีฆฏฺฐาเน ทีฆเมว
รสฺสฏฺฐาเน จ รสฺสเมวาติ เอวํ ยถาฏฺฐาเน ตํ ตเทว อกฺขรํ
ภาสนฺเตน อนุกฺกมาคตํ ปเวณึ อวินาเสนฺเตน กมฺมวาจา กาตพฺพา ฯ
สเจ ปน เอวํ อกตฺวา ทีฆํ วตฺตพฺเพ รสฺสํ รสฺเส วา วตฺตพฺเพ
ทีฆํ วทติ ตถา ครุเก วตฺตพฺเพ ลหุกํ ลหุเก วา วตฺตพฺเพ
ครุกํ วทติ สมฺพนฺเธ วา ปน วตฺตพฺเพ ววตฺถิตํ ววตฺถิเต วา
วตฺตพฺเพ สมฺพนฺธํ วทติ ฯ เอวํ วุตฺเตปิ กมฺมวาจา น กุปฺปติ ฯ
อิมานิ หิ ฉ พฺยญฺชนานิ กมฺมํ น โกเปนฺติ ฯ ยํ ปน สุตฺตนฺติกตฺ-
เถรา ทกาโร ตการมาปชฺชติ ตกาโร ทการมาปชฺชติ จกาโร
ชการมาปชฺชติ ชกาโร จการมาปชฺชติ ยกาโร กการมาปชฺชติ
กกาโร ยการมาปชฺชติ ตสฺมา ทการาทีสุ วตฺตพฺเพสุ ตการาทิ-
วจนํ น วิรุชฺฌตีติ วทนฺติ ฯ ตํ กมฺมวาจํ ปตฺวา น วฏฺฏติ ฯ ตสฺมา
วินยธเรน เนว ทกาโร ตกาโร กาตพฺโพ ฯเปฯ น กกาโร
ยกาโร ยถาปาลิยา นิรุตฺตึ โสเธตฺวา ทสวิธาย พฺยญฺชนนิรุตฺติยา
วุตฺตโทเส ปริหรนฺเตน กมฺมวาจา กาตพฺพา ฯ อิตรถา หิ สาวนํ
หาเปติ นาม ฯ **อกาเล วา สาเวตีติ** สาวนาย อกาเล อโนกาเส
ญตฺตึ ฐเปตฺวา ปฐมํเยว อนุสาวนกมฺมํ กตฺวา ปจฺฉา ญตฺตึ ฐเปติ ฯ
อิติ อิเมหิ ปญฺจหากาเรหิ อนุสฺสาวนโต กมฺมานิ วิปชฺชนฺติ ฯ

สีมโต วิปตฺติยํ ปน อติขุทฺทกสีมา นาม ยา เอกวีสติ
ภิกฺขู น คณฺหติ ฯ กุรุนฺทิยํ ปน ยตฺถ เอกวีสติ ภิกฺขู นิสีทิตุํ

น สกฺโกนฺตีติ วุตฺตํ ฯ ตสฺมา ยา เอวรูปา สีมา อยํ สมฺมตาปิ
อสมฺมตา คามเขตฺตสทิสาว โหติ ฯ ตตฺถ กตํ กมฺมํ กุปฺปติ ฯ
เอส นโย เสสสีมาสุปิ ฯ เอตฺถ ปน อติมหตี นาม ยา
เกสคฺคมตฺเตนาปิ ติโยชนํ อติกฺกมิตฺวา สมฺมตา โหติ ฯ ขณฺฑ-
นิมิตฺตา นาม อฆฏิตนิมิตฺตา วุจฺจติ ฯ ปุรตฺถิมาย ทิสาย นิมิตฺตํ
กิตฺเตตฺวา อนุกฺกเมเนว ทกฺขิณาย ปจฺฉิมาย อุตฺตราย จ ทิสาย
กิตฺเตตฺวา ปุน ปุรตฺถิมาย ทิสาย ปุพฺพกิตฺติตํ นิมิตฺตํ ปฏิกิตฺเตตฺวา
ฐเปตุํ วฏฺฏติ ฯ เอวํ อขณฺฑนิมิตฺตา โหติ ฯ สเจ ปน
อนุกฺกเมน อาหริตฺวา อุตฺตรทิสาย นิมิตฺตํ กิตฺเตตฺวา ตตฺเถว
ฐเปติ ขณฺฑนิมิตฺตา โหติ ฯ อปราปิ ขณฺฑนิมิตฺตา นาม ยา
อนิมิตฺตูปคตํ ตจสารรุกฺขํ วา ขาณุกํ วา ปํสุปุญฺชวาลิกปุญฺชานํ
วา อญฺญตรํ อนฺตรา เอกํ นิมิตฺตํ กตฺวา สมฺมตา โหติ ฯ
ฉายานิมิตฺตา นาม ยา ปพฺพตฉายาทีนํ ยงฺกิญฺจิ ฉายํ นิมิตฺตํ
กตฺวา สมฺมตา โหติ ฯ อนิมิตฺตา นาม ยา สพฺเพน สพฺพํ
นิมิตฺตานิ อกิตฺเตตฺวา สมฺมตา โหติ ฯ พหิสีเม ฐิโต สีมํ
สมฺมนฺนติ นาม นิมิตฺตานิ กิตฺเตตฺวา นิมิตฺตานํ พหิ ฐิโต
สมฺมนฺนติ ฯ **นทิยา สมุทฺเท ชาตสฺสเร สีมํ สมฺมนฺนตีติ** เอเตสุ
นทีอาทีสุ สมฺมนฺนติ ฯ สา เอวํ สมฺมตาปิ สพฺพา ภิกฺขเว นที
อสีมา สพฺโพ สมุทฺโท อสีโม สพฺโพ ชาตสฺสโร อสีโมติ
วจนโต อสมฺมตาว โหติ ฯ **สีมาย สีมํ สมฺภินฺทตีติ** อตฺตโน
สีมาย ปเรสํ สีมํ สมฺภินฺทติ ฯ **อชฺโฌตฺถรตีติ** อตฺตโน สีมาย

ปเรสํ สีมํ อชฺโฌตฺถรติ ฯ ตตฺถ ยถา สมฺเภโท จ อชฺโฌตฺถรณํ จ โหติ ฯ ตํ สพฺพํ อุโปสถกฺขนฺธเก วุตฺตเมว ฯ อิติ อิมา เอกาทสปิ สีมา อสีมา คามเขตฺตสทิสา เอว ฯ ตาสุ นิสีทิตฺวา กตํ กมฺมํ กุปฺปติ ฯ เตน วุตฺตํ อิเมหิ เอกาทสหิ อากาเรหิ สีมโต กมฺมานิ วิปชฺชนฺตีติ ฯ

ปริสโต กมฺมวิปตฺติยํ ปน กิญฺจิ อนุตฺตานํ นาม นตฺถิ ฯ

ยมฺปิ ตตฺถ กมฺมปฺปตฺตฉนฺทารหลกฺขณํ วตฺตพฺพํ สิยา ตมฺปิ ปรโต จตฺตาโร ภิกฺขู **ปกตตฺตา กมฺมปฺปตฺตาติ**อาทินา นเยน วุตฺตเมว ฯ ตตฺถ ปกตตฺตา กมฺมปฺปตฺตาติ จตุวคฺคกรเณ กมฺเม จตฺตาโร ปกตตฺตา อนุกฺขิตฺตกา อนิสฺสาริตา ปริสุทฺธสีลา จตฺตาโร ภิกฺขู กมฺมปฺปตฺตา กมฺมสฺส อรหา อนุจฺฉวิกา สามิโน ฯ น เตหิ วินา ตํ กมฺมํ กริยติ ฯ น เตสํ ฉนฺโท วา ปาริสุทฺธิ วา เอติ ฯ อวเสสา ปน สเจปิ สหสฺสมตฺตา โหนฺติ สเจ สมานสํวาสกา สพฺเพ ฉนฺทารหาว โหนฺติ ฯ ฉนฺทปาริสุทฺธึ ทตฺวา อาคจฺฉนฺตุ วา มา วา ฯ กมฺมํ ปน ติฏฺฐติ ฯ ยสฺส ปน สงฺโฆ ปริวาสาทิกมฺมํ กโรติ โส เนว กมฺมปฺปตฺโต นปิ ฉนฺทารโห ฯ อปิจ ยสฺมา ตํ ปุคฺคลํ วตฺถุํ กตฺวา สงฺโฆ กมฺมํ กโรติ ตสฺมา กมฺมารโหติ วุจฺจติ ฯ เสสกมฺเมสุปิ เอเสว นโย ฯ

ปุน จตฺตาริ กมฺมานีติอาทิโก นโย ปณฺฑกาทีนํ อวตฺถุ-ภาวทสฺสนตฺถํ วุตฺโต ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานเมว ฯ

อิทานิ เตสํ กมฺมานํ ปเภททสฺสนตฺถํ อปโลกนกมฺมํ กติ

ฐานานิ คจฺฉตีติอาทิมาห ฯ

ตตฺถ **อปโลกนกมฺมํ กตมานิ ปญฺจ ฐานานิ คจฺฉติ โอสารณํ นิสฺสารณํ ภณฺฑุกมฺมํ พฺรหฺมทณฺฑํ กมฺมลกฺขณญฺเญว ปญฺจมนฺติ** เอตฺถ **โอสารณํ นิสฺสารณนฺติ** ปทสิลิฏฺฐตาเยตํ วุตฺตํ ฯ ปฐมํ ปน นิสฺสารณา โหติ ปจฺฉา โอสารณา ฯ ตตฺถ ยา สา กณฺฏกสามเณรสฺส ทณฺฑกมฺมนาสนา สา นิสฺสารณาติ เวทิตพฺพา ฯ ตสฺมา เอตรหิ สเจปิ สามเณโร พุทฺธสฺส วา ธมฺมสฺส วา สงฺฆสฺส วา อวณฺณํ ภาสติ อกปฺปิยํ กปฺปิยนฺติ ทีเปติ มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โหติ อนฺตคาหิกาย ทิฏฺฐิยา สมนฺนาคโต โส ยาวตติยํ นิวาเรตฺวา ตํ ลทฺธึ วิสฺสชฺชาเปตพฺโพ โน เจ วิสฺสชฺเชติ สงฺฆํ สนฺนิปาเตตฺวา วิสฺสชฺเชหีติ วตฺตพฺโพ โน เจ วิสฺสชฺเชติ พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา อปโลกนกมฺมํ กตฺวา นิสฺสาเรตพฺโพ ฯ เอวํ จ ปน กมฺมํ กาตพฺพํ สงฺฆํ ภนฺเต ปุจฺฉามิ อยํ อิตฺถนฺนาโม สามเณโร พุทฺธสฺส ธมฺมสฺส สงฺฆสฺส อวณฺณวาที มิจฺฉาทิฏฺฐิโก ยํ อญฺเญ สามเณรา ลภนฺติ ทิรตฺตติรตฺตํ ภิกฺขูหิ สทฺธึ สหเสยฺยํ ตสฺสา อลาภาย นิสฺสารณา รุจฺจติ สงฺฆสฺสาติ ฯ ทุติยมฺปิ... ตติยมฺปิ ภนฺเต สงฺฆํ ปุจฺฉามิ อยํ อิตฺถนฺนาโม สามเณโร ฯ เป ฯ รุจฺจติ สงฺฆสฺสาติ (รุจฺจติ สงฺฆสฺส) จร ปิเร วินสฺสาติ ฯ โส อปเรน สมเยน อหํ ภนฺเต พาลตาย อญฺญาณตาย อลกฺขิกตาย เอวํ อกาสึ สฺวาหํ สงฺฆํ ขมาเปมีติ ขมาเปตฺวา ยาวตติยํ ยาจาเปตฺวา อปโลกนกมฺมเมเนว โอสาเรตพฺโพ ฯ เอวญฺจ ปน

โอสาเรตพฺโพ ฯ สงฺฆมชฺเฌ พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา สงฺฆสฺส อนุมติยา สาเวตพฺพํ สงฺฆมฺภนฺเต ปุจฺฉามิ อยํ อิตฺถนฺนาโม สามเณโร พุทฺธสฺส ธมฺมสฺส สงฺฆสฺส อวณฺณวาที มิจฺฉาทิฏฺฐิโก ยํ อญฺเญ สามเณรา ลภนฺติ ภิกฺขูหิ สทฺธึ ทิรตฺตติรตฺตํ สหเสยฺยํ ตสฺสา อลาภาย นิสฺสาริโต สฺวายํ อิทานิ โสรโต วิรโต นิวาตวุตฺติ ลชฺชิธมฺมํ โอกฺกนฺโต หิโรตฺตปฺเป ปติฏฺฐิโต กตทณฺฑกมฺโม อจฺจยํ เทเสติ อิมสฺส สามเณรสฺส ยถาปุเร กายสมฺโภคสามคฺคี-ทานํ รุจฺจติ สงฺฆสฺสาติ ฯ เอวํ ติกฺขตฺตุํ วตฺตพฺพํ ฯ เอวํ อปโลกนกมฺมํ โอสารณํ จ นิสฺสารณํ จ คจฺฉติ ฯ ภณฺฑุกมฺมํ มหาขนฺธกวณฺณนายํ วุตฺตเมว ฯ พฺรหฺมทณฺโฑ ปญฺจสติกกฺขนฺธเก วุตฺโตเยว ฯ น เกวลํ ปเนส ฉนฺนสฺเสว ปญฺญตฺโต ฯ โย อญฺโญปิ ภิกฺขุ มุขโร โหติ ภิกฺขู ทุรุตฺตวจเนหิ ฆเฏนฺโต ขขเสนฺโต วมฺเภนฺโต วิหรติ ตสฺสาปิ ทาตพฺโพ ฯ เอวํ จ ปน ทาตพฺโพ ฯ สงฺฆมชฺเฌ พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา สงฺฆสฺส อนุมติยา สาเวตพฺพํ ภนฺเต อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ มุขโร ภิกฺขู ทุรุตฺตวจเนหิ ฆเฏนฺโต วิหรติ โส ภิกฺขุ ยํ อิจฺเฉยฺย ตํ วเทยฺย ภิกฺขูหิ อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ เนว วตฺตพฺโพ น โอวทิตพฺโพ น อนุสาสิตพฺโพ สงฺฆํ ภนฺเต ปุจฺฉามิ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน พฺรหฺมทณฺฑสฺส ทานํ รุจฺจติ สงฺฆสฺสาติ ทุติยมฺปิ ปุจฺฉามิ... ตติยมฺปิ ปุจฺฉามิ อิตฺถนฺนามสฺส ภนฺเต ภิกฺขุโน พฺรหฺมทณฺฑสฺส ทานํ รุจฺจติ สงฺฆสฺสาติ ฯ ตสฺส อปเรน สมเยน สมฺมาวตฺติตฺวา ขมาเปนฺตสฺส พฺรหฺมทณฺโฑ ปฏิปฺปสฺสมฺเภตพฺโพ ฯ

เอวํ จ ปน ปฏิปฺปสฺสมฺเภตพฺโพ ฯ พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา สงฺฆมชฺเฌ
สาเวตพฺพํ ภนฺเต ภิกฺขุสงฺโฆ อสุกสฺส ภิกฺขุโน พฺรหฺมทณฺฑํ อทาสิ
โส ภิกฺขุ โสรโต นิวาตวุตฺติ ลชฺชิธมฺมํ โอกฺกนฺโต หิโรตฺตปฺเป
ปติฏฺฐิโต ปฏิสงฺขา อายตึ สํวเร ติฏฺฐติ สงฺฆํ ภนฺเต ปุจฺฉามิ
ตสฺส ภิกฺขุโน พฺรหฺมทณฺฑสฺส ปฏิปฺปสฺสทฺธิ รุจฺจติ สงฆสฺสาติ
เอวํ ยาวตติยํ วตฺวา อปโลกนกมฺเมเนว พฺรหฺมทณฺโฑ ปฏิปฺ-
ปสฺสมฺเภตพฺโพ ฯ **กมฺมลกฺขณญฺเญว ปญฺจมนฺติ** ยํ ตํ ภควตา
ภิกฺขุนิกฺขนฺธเก เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู ภิกฺขุนิโย
กทฺทโมทเกน โอสิญฺจนฺติ อปฺเปว นาม อมฺเหสุ สารชฺเชยฺยุนฺติ
กายํ วิวริตฺวา ภิกฺขุนีนํ ทสฺเสนฺติ อูรฺร วิวริตฺวา ภิกฺขุนีนํ ทสฺเสนฺติ
องฺคชาตํ วิวริตฺวา ภิกฺขุนีนํ ทสเสนฺติ ภิกฺขุนิโย โอภาเสนฺติ
ภิกฺขุนีหิ สทฺธึ สมฺปโยเชนฺติ อปฺเปว นาม อมฺเหสุ สารชฺเชยฺยุนฺติ
อิเมสุ วตฺถูสุ เตสํ ภิกฺขูนํ ทุกฺกฏํ ปญฺญาเปตฺวา อนุชานามิ
ภิกฺขเว ตสฺส ภิกฺขุโน ทณฺฑกมฺมํ กาตุนฺติ อถโข ภิกฺขูนํ
เอตทโหสิ กินฺนุ โข ทณฺฑกมฺมํ กาตพฺพนฺติ ภควโต เอตมตฺถํ
อาโรเจสุํ อวนฺทิโย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ ภิกฺขุนีสงฺเฆน กาตพฺโพติ
เอวํ อวนฺทิยกมฺมํ อนุญฺญาตํ ฯ ตํ กมฺมลกฺขณญฺเญว ปญฺจมํ
อิมสฺส อปโลกนกมฺมสฺส ฐานํ โหติ ฯ ตสฺส หิ กมฺมญฺเญว
ลกฺขณํ น โอสารณาทีนิ ฯ ตสฺมา กมฺมลกฺขณนฺติ วุจฺจติ ฯ
ตสฺส กรณํ ตตฺเถว วุตฺตํ ฯ อปิ จ นํ ปฏิปฺปสฺสทฺธิยา สทฺธึ
วิตฺถารโต ทสฺเสตุํ อิธาปิ วทาม ภิกฺขุนีอุปสฺสเย สนฺนิปติตสฺส

ภิกฺขุนีสงฺฆสฺส อนุมติยา พฺยตฺตาย ภิกฺขุนิยา สาเวตพฺพํ อยฺเย
อสุโก นาม อยฺโย ภิกฺขุนีนํ อปาสาทิยํ๑ ทสฺเสติ เอตสฺส อยฺยสฺส
อวนฺทิยกรณํ รุจฺจตีติ ภิกฺขุนีสงฺฆํ ปุจฺฉามิ อยฺเย อสุโก นาม
อยฺโย ภิกฺขุนีนํ อปาสาทิยํ ทสฺเสติ เอตสฺส อยฺยสฺส อวนฺทิยกรณํ
รุจฺจตีติ ทุติยมฺปิ... ตติยมฺปิ ภิกฺขุนีสงฺฆํ ปุจฺฉามีติ ฯ เอวํ ติกฺขตฺตุํ
สาเวตฺวา อปโลกนกมฺเมน อวนฺทิยกมฺมํ กาตพฺพํ ฯ ตโต ปฏฺฐาย
โส ภิกฺขุ น ภิกฺขุนีหิ วนฺทิตพฺโพ ฯ สเจ อวนฺทิยมาโน หิโรตฺตปฺปํ
ปจฺจุปฏฺฐาเปตฺวา สมฺมาวตฺตติ เตน ภิกฺขุนิโย ขมาเปตพฺพา ฯ
ขมาเปนฺเตน ภิกฺขุนีอุปสฺสยํ อคนฺตฺวา วิหาเรเยว สงฺฆํ วา คณํ
วา เอกํ ภิกฺขุํ วา อุปสงฺกมิตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ
ปคฺคเหตฺวา อหํ ภนฺเต ปฏิสงฺขา อายตึ สํวเร ติฏฺฐามิ น ปุน
อปาสาทิยํ ทสฺเสสฺสามิ ภิกฺขุนีสงฺโฆ มยฺหํ ขมตูติ ขมาเปตพฺพํ ฯ
เตน สงฺเฆน วา คเณน วา เอกํ ภิกฺขุํ เปเสตฺวา เอกภิกฺขุนา
วา สยเมว คนฺตฺวา ภิกฺขุนิโย วตฺตพฺพา อยํ ภิกฺขุ ปฏิสงฺขา
อายตึ สํวเร ฐิโต อิมินา อจฺจยํ ทสฺเสตฺวา ภิกฺขุนีสงฺโฆ ขมาปิโต
ภิกฺขุนีสงฺโฆ อิมํ วนฺทิยํ กโรตูติ ฯ โส วนฺทิโย กาตพฺโพ ฯ
เอวญฺจ ปน กาตพฺโพ ฯ ภิกฺขุนีอุปสฺสเย สนฺนิปติตสฺส ภิกฺขุนี-
สงฺฆสฺส อนุมติยา พฺยตฺตาย ภิกฺขุนิยา สาเวตพฺพํ อยฺเย อสุโก
นาม อยฺโย ภิกฺขุนีนํ อปาสาทิยํ ทสฺเสติ ภิกฺขุนีสงฺเฆน อวนฺทิโย
กโต โส ลชฺชิธมฺมํ โอกฺกมิตฺวา ปฏิสงฺขา อายตึ สํวเร ฐิโต

๑. อปสาทิกนฺติปิ ฯ

อจฺจยํ เทเสตฺวา ภิกฺขุนีสงฺฆํ ขมาเปติ ตสฺส อยฺยสฺส วนฺทิยกรณํ
รุจฺจตีติ ภิกฺขุนีสงฺฆํ ปุจฺฉามีติ ติกฺขตฺตุํ วตฺตพฺพํ ฯ เอวํ อปโลกน-
กมฺเมเนว วนฺทิโย กาตพฺโพ ฯ อยํ ปเนตฺถ ปาลิมุตฺตโกปิ
กมฺมลกฺขณวินิจฺฉโย ฯ อิทํ หิ กมฺมลกฺขณํ นาม ภิกฺขุนีสงฺฆมูลกํ
ปญฺญตฺตํ ภิกฺขุนีสงฺฆสฺสาปิ ปน ลพฺภติเยว ฯ ยญฺหิ ภิกฺขุสงฺโฆ
สลากคฺค ยาคุคฺค ภตฺตคฺค อุโปสถคฺเคสุ อปโลกนกมฺมํ กโรติ เอตมฺปิ
กมฺมลกฺขณเมว ฯ อจฺฉินฺนจีวรชิณฺณจีวรนฏฺฐจีวรานํ หิ สงฺฆํ
สนฺนิปาตาเปตฺวา พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ยาวตติยํ สาเวตฺวา อปโลกน-
กมฺมํ กตฺวา จีวรํ ทาตุํ วฏฺฏติ ฯ อปฺปมตฺตกวิสฺสชฺชเกน ปน จีวรํ
กโรนฺตสฺส เสนาสนกฺขนฺธกวณฺณนายํ วุตฺตปฺปเภทานิ สูจิอาทีนิ
อนปโลเกตฺวาปิ ทาตพฺพานิ ฯ เตสํ ทาเน โสเยว อิสฺสโร ฯ
ตโต อติเรกํ เทนฺเตน อปโลเกตฺวา ทาตพฺพํ ฯ ตโต หิ
อติเรกทาเน สงฺโฆ สามี ฯ คิลานเภสชฺชํปิ ตตฺถ วุตฺตปฺปการํ
สยเมว ทาตพฺพํ ฯ อติเรกํ อิจฺฉนฺตสฺส อปโลเกตฺวา ทาตพฺพํ ฯ
โยปิจ ทุพฺพโล วา ฉินฺนิริยาปโถ วา ปจฺฉินฺนภิกฺขาจารปโถ
มหาคิลาโน ตสฺส มหาวาเสสุ ตตฺรุปฺปาทโต เทวสิกํ นาฬึ วา
อุปฑฺฒนาฬึ วา เอกทิวสํเยว ปญฺจ วา ทส วา ตณฺฑุลนาฬิโย
เทนฺเตน อปโลกนกมฺมํ กตฺวาว ทาตพฺพํ ฯ เปสลสฺส ภิกฺขุโน
ตตฺรุปฺปาทโต อิณปลิโพธํปิ พหุสฺสุตสฺส สงฺฆภารนิตฺถรณกสฺส
ภิกฺขุโน อนุฏฺฐาปนียเสนาสนํปิ สงฺฆกิจฺจํ กโรนฺตานํ กปฺปิยการกาทีนํ
ภตฺตเวตฺตนมฺปิ อปโลกนกมฺเมเนว ทาตุํ วฏฺฏติ ฯ จตุปจฺจยวเสน

ทินฺนตตฺรุปฺปาทโต สงฺฆิกํ อาวาสํ ชคฺคาเปตุํ วฏฺฏติ ฯ อยํ ภิกฺขุ
อิสฺสรวตาย วิจาเรตีติ กถาปจฺฉินฺทนตฺถํ ปน สลากคฺคาทีสุ วา
อนฺตรสนฺนิปาเต วา สงฺฆํ ปุจฺฉิตฺวาว ชคฺคาเปตพฺโพ จีวร-
ปิณฺฑปาตตฺถาย อุทฺทิสฺส ทินฺนตตฺรุปฺปาทโตปิ อปโลเกตฺวา อาวาโส
ชคฺคาเปตพฺโพ ฯ อนปโลเกตฺวาปิ วฏฺฏติ ฯ สูโร วตายํ ภิกฺขุ
จีวรปิณฺฑปาตตฺถาย ทินฺนโต อาวาสํ ชคฺคาเปตีติ เอวํ อุปฺปนฺน-
กถาปจฺเฉทนตฺถํ ปน อปโลกนกมฺมเมว กตฺวา ชคฺคาเปตพฺโพ ฯ
เจติเย ฉตฺตํ วา เวทิกํ วา โพธิฆรํ วา อาสนฆรํ วา อกตํ วา
กโรนฺเตน ชิณฺณํ วา ปฏิสงฺขโรนฺเตน สุธากมฺมํ วา กโรนฺเตน
มนุสฺเส สมาทเปตฺวา กาตุํ วฏฺฏติ ฯ สเจ การกา นตฺถิ ฯ
เจติยสฺส อุปนิกฺเขปโต กาเรตพฺพํ ฯ อุปนิกฺเขเปปิ อสติ อปโลกน-
กมฺมํ กตฺวา ตตฺรุปฺปาทโต กาเรตพฺพํ สงฺฆิเกนปิ อปโลเกตฺวา
เจติยกิจฺจํ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ เจติยสฺส สนฺตเกน อปโลเกตฺวาปิ
สงฺฆกิจฺจํ กาตุํ น วฏฺฏติ ฯ ตาวกาลิกํ ปน คเหตฺวา ปฏิปากติกํ
กาตุํ วฏฺฏติ ฯ เจติเย สุธากมฺมาทีนิ กโรนฺเตหิ ปน ภิกฺขาจารโต
วา สงฺฆโต วา ยาปนมตฺตํ อลภนฺเตหิ เจติยสนฺตกโต ยาปนมตฺตํ
คเหตฺวา ปริภุญฺชนฺเตหิ วตฺตํ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ วตฺตํ กโรมาติ
มจฺฉมํสาทีหิ สงฺฆภตฺตํ กาตุํ น วฏฺฏติ ฯ เย วิหาเร โรปิตาปิ
ผลรุกฺขา สงฺเฆน ปริคฺคหิตา โหนฺติ ชคฺคนกมฺมํ ลภนฺติ ฯ เยสํ
ผลานิ คณฺฑึ ปหริตฺวา ภาเชตฺวา ปริภุญฺชนฺติ ฯ เตสุ อปโลกนกมฺมํ
น กาตพฺพํ ฯ เย ปน อปริคฺคหิตา เตสุ ปน อปโลกนกมฺมํ

กาตพฺพํ ฯ ตํ ปน สลากคฺค ยาคุคฺค ภตฺตคฺค อนฺตรสนฺนิปาเตสุปิ
กาตุํ วฏฺฏติ ฯ อุโปสถคฺเค ปน วฏฺฏติเยว ฯ ตตฺถ หิ
อนาคตานํปิ ฉนฺทปาริสุทฺธิ อาหริยติ ฯ ตสฺมา ตํ สุวิโสธิตํ
โหติ ฯ เอวํ จ ปน กาตพฺพํ ฯ พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ภิกฺขุสงฺฆสฺส
อนุมติยา สาเวตพฺพํ ภนฺเต ยํ อิมสฺมึ วิหาเร อนฺโตสีมาย
สงฺฆสนฺตกํ มูลตจปตฺตองฺกุรปุปฺผผลขาทนียาทิ อตฺถิ ตํ สพฺพํ
อาคตาคตานํ ภิกฺขูนํ ยถาสุขํ ปริภุญฺชิตุํ สงฺฆสฺส รุจฺจตีติ สงฺฆํ
ปุจฺฉามีติ ติกฺขตฺตุํ ปุจฺฉิตพฺพํ ฯ จตูหิ ปญฺจหิ ภิกฺขูหิ กตํ
สุกตเมว ฯ ยสฺมึปิ วิหาเร เทฺว ตโย ชนา วสนฺติ เตหิ
นิสีทิตฺวา กตํปิ สงฺเฆน กตสทิสเมว ฯ ยสฺมึ ปน วิหาเร เอโก
ภิกฺขุ โหติ เตน ภิกฺขุนา อุโปสถทิวเส ปุพฺพกรณปุพฺพกิจฺจํ กตฺวา
นิสินฺเนน กตํปิ กติกวตฺตํ สงฺเฆน กตสทิสเมว โหติ ฯ กโรนฺเตน
ปน ผลวาเรน กาตตปิ จตฺตาโร มาเส ฉ มาเส เอกํ สํวจฺฉรนฺติ
เอวํ ปริจฺฉินฺทิตฺวาปิ อปริฉินฺทิตฺวาปิ กาตุํ วฏฺฏติ ฯ ปริจฺฉินฺเน
ยถาปริจฺฉินฺนํ ปริภุญฺชิตฺวา ปุน กาตพฺพํ ฯ อปริจฺฉินฺเน ยาว
รุกฺขา ธรนฺติ ตาว วฏฺฏติ ฯ เยปิ เตสํ รุกฺขานํ พีเชหิ อญฺเญ
รุกฺขา โรปิตา โหนฺติ เตสํปิ สาเอว กติกา ฯ สเจ ปน
อญฺญสฺมึ วิหาเร โรปิตา โหนฺติ เตสํ ยตฺถ โรปิตา ตสฺมึเยว
วิหาเร สงฺโฆ สามี ฯ เยปิ อญฺญโต พีชานิ อาหริตฺวา ปุริม-
วิหาเร ปจฺฉา โรปิตา เตสํ อญฺญา กติกา กาตพฺพา ฯ กติกาย
กตาย ปุคฺคลิกฏฺฐาเน ติฏฺฐนฺติ ฯ ยถาสุขํ ผลาทีนิ ปริภุญฺชิตุํ

วฏฺฏติ ฯ สเจ ปเนตฺถ ตํ ตํ โอกาสํ ปริกฺขิปิตฺวา ปริเวณานิ
กตฺวา ชคฺคนฺติ ฯ เย ชคฺคนฺติ เตสํ ภิกฺขูนํ ปุคฺคลิกฏฺฐาเน
ติฏฺฐนฺติ ฯ อญฺเญ ปริภุญฺชิตุํ น ลภนฺติ ฯ เตหิ ปน สงฺฆสฺส
ทสภาคํ ทตฺวา ปริภุญฺชิตพฺพานิ ฯ โยปิ มชฺเฌ วิหาเร รุกฺข-
สาขาหิ ปริวาเรตฺวา รกฺขติ ตสฺสาปิ เอเสว นโย ฯ โปราณกวิหารํ
คตสฺส สมฺภาวนียสฺส ภิกฺขุโน เถโร อาคโตติ ผลาผลํ อาหรนฺติ ฯ
สเจ ตตฺถ มูเล สพฺพปริยตฺติธโร พหุสฺสุตภิกฺขุ วิหาสิ ฯ อทฺธา
เอตฺถ ทีฆา กติกา กตา ภวิสฺสตีติ นิกฺกุกฺกุจฺเจน ปริภุญฺชิตพฺพํ ฯ
วิหาเร ผลาผลํ ปิณฺฑปาติกานํปิ วฏฺฏติ ธุตงฺคํ น โกเปติ ฯ
สามเณรา อตฺตโน อาจริยุปชฺฌายานํ พหูนิ ผลาผลานิ เทนฺติ
อญฺเญ ภิกฺขู อลภนฺตา ขิยฺยนฺติ ขิยฺยิตมตฺตเมว ตํ โหติ ฯ สเจ
ปน ทุพฺภิกฺขํ โหติ เอกํ ปนสรุกฺขํ นิสฺสาย สฏฺฐีปิ ชนา
ชีวนฺติ ฯ ตาทิเส กาเล สพฺเพสํ สงฺคหกรณตฺถาย ภาเชตฺวา
ขาทิตพฺพํ ฯ อยํ สามีจิ ฯ ยาว ปน กติกวตฺตํ น ปฏิปฺปสฺสมฺภติ
ตาว เตหิ ขาทิตํ สุขาทิตเมว ฯ กทา ปน กติกวตฺตํ ปฏิปฺปสฺสมฺภติ ฯ
ยทา สมคฺโค สงฺโฆ สนฺนิปติตฺวา อิโต ปฏฺฐาย ภาเชตฺวา ขาทนฺตูติ
สาเวติ ฯ เอกภิกฺขุเก ปน วิหาเร เอเกน สาวิเตปิ ปุริมกติกา
ปฏิปฺปสฺสมฺภติเยว ฯ สเจ ปฏิปฺปสฺสทฺธาย กติกาย สามเณรา เนว
รุกฺขโต ปาเตนฺติ น ภูมิโต คเหตฺวา ภิกฺขูนํ เทนฺติ ปติตผลานิ
ปาเทหิ ปหรนฺตา วิจรนฺติ ฯ เตสํ ทสภาคโต ปฏฺฐาย ยาว
อุปฑฺฒผลภาเคน ผาติกมฺมํ กาตพฺพํ ฯ อทฺธา ผาติกมฺมลาเภน

อาหริตฺวา ทสฺสนฺติ ฯ ปุน สุภิกฺเข ชาเต กปฺปิยการเกสุ อาคนฺตฺวา
สาขาปริวาราทีนิ กตฺวา รุกฺเข รกฺขนฺเตสุ สามเณรานํ ผาติกมฺมํ
น กาตพฺพํ ภาเชตฺวา ปริภุญฺชิตพฺพํ ฯ วิหาเร ผลาผลํ อตฺถีติ
สามนฺตคาเมหิ มนุสฺสา คิลานานํ วา คพฺภินีนํ วา อตฺถาย อาคนฺตฺวา
เอกํ นาฬิเกรํ เทถ อมฺพํ เทถ ลพุชํ เทถาติ ยาจนฺติ ทาตพฺพํ
น ทาตพฺพนฺติ ฯ ทาตพฺพํ ฯ อทียมาเน หิ เต โทมนสฺสิตา โหนฺติ ฯ
เทนฺเตน ปน สงฺฆํ สนฺนิปาเตตฺวา ยาวตติยํ สาเวตฺวา อปโลกนกมฺมํ
กตฺวาว ทาตพฺพํ กติกวตฺตํ วา กตฺวา ฐเปตพฺพํ ฯ เอวํ จ
ปน กาตพฺพํ ฯ พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา สงฺฆสฺส อนุมติยา สาเวตพฺพํ
สามนฺตคาเมหิ มนุสฺสา อาคนฺตฺวา คิลานาทีนํ อตฺถาย ผลาผลํ
ยาจนฺติ เทฺว นาฬิเกรานิ เทฺว ตาลผลานิ เทฺว ปนสานิ ปญฺจ
อมฺพานิ ปญฺจ กทลีผลานิ คณฺหนฺตานํ อนิวารณํ อสุกรุกฺขโต จ
ผลํ คณฺหนฺตานํ อนิวารณํ รุจฺจติ ภิกฺขุสงฺฆสฺสาติ ติกฺขตฺตุํ วตฺตพฺพํ ฯ
ตโต ปฏฺฐาย คิลานาทีนํ นามํ คเหตฺวา ยาจนฺตา คณฺหถาติ น
วตฺตพฺพา ฯ วตฺตํ ปน อาจิกฺขิตพฺพํ นาฬิเกราทีนิ อิมินา นาม
ปริจฺเฉเทน คณฺหนฺตานํ อสุกรุกฺขโต จ ผลํ คณฺหนฺตานํ อนิวารณํ
กตนฺติ ฯ อนุวิจริตฺวา ปน อยํ มธุรผโล อมฺโพ อิโต คณฺหถาติปิ
น วตฺตพฺพา ฯ ผลภาชนกาเล ปน อาคตานํ สมฺมเตน อุปฑฺฒ-
ภาโค ทาตพฺโพ ฯ อสมฺมเตน อปโลเกตฺวา ทาตพฺพํ ฯ ขีณปริพฺพโย
วา มคฺคคมิยสตฺถวาโห วา อญฺโญ วา อิสฺสโร อาคนฺตฺวา
ยาจติ อปโลเกตฺวา ทาตพฺพํ ฯ พลกาเรน คเหตฺวา ขาทนฺโต

น วาเรตพฺโพ ฯ กุทฺโธ หิ โส รุกฺเขปิ ฉินฺเทยฺย อญฺญํปิ อนตฺถํ
กเรยฺย ฯ ปุคฺคลิกปริเวณํ อาคนฺตฺวา คิลานสฺส นาเมน ยาจนฺโต
อมฺเหหิ ฉายาทีนมตฺถาย โรปิตํ สเจ อตฺถิ ตุมฺเห ชานาถาติ
วตฺตพฺโพ ฯ ยทิ ปน ผลภริตา จ รุกฺขา โหนฺติ ฯ กณฺฏเก
พนฺธิตฺวา ผลํ วาเรน ขาทนฺติ อปจฺจาสึสนฺเตน หุตฺวา ทาตพฺพํ ฯ
พลกาเรน คณฺหนฺโต น วาเรตพฺโพ ฯ ปุพฺเพ วุตฺตเมเวตฺถ การณํ ฯ
สงฺฆสฺส ผลาราโม โหติ ปฏิชคฺคนํ น ลภติ ฯ สเจ ตํ โกจิ
วตฺตสีเสน ชคฺคติ สงฺฆสฺเสว โหติ ฯ อถาปิ กสฺสจิ ปฏิพลสฺส
ภิกฺขุโน อิมํ สปฺปุริส ชคฺคิตฺวา เทหีติ สงฺโฆ ภารํ กโรติ ฯ
โส จ วตฺตสีเสน ชคฺคติ เอวํปิ สงฺฆสฺเสว โหติ ฯ ผาติกมฺมํ
ปจฺจาสึสนฺตสฺส ปน ตติยภาเคน วา อุปฑฺฒภาเคน วา ผาติกมฺมํ
กาตพฺพํ ฯ ภาริยํ กมฺมนฺติ วตฺวา เอตฺตเกน อนิจฺฉนฺโต ปน สพฺพํ
ตเวว สนฺตกํ กตฺวา มูลภาคํ ทสมภาคมตฺตํ ทตฺวา ชคฺคาหีติปิ
วตฺตพฺโพ ฯ ครุภณฺฑตฺตา ปน มูลจฺเฉชฺชวเสน น ทาตพฺพํ ฯ โส
มูลภาคํ ทตฺวา ขาทนฺโต อกตาวาสํ วา กตฺวา กตาวาสํ ชคฺคิตฺวา
นิสฺสิตกานํ อารามํ นิยฺยาเทติ ฯ เตหิปิ มูลภาโค ทาตพฺโพ ฯ ยทา
ปน ภิกฺขู สยํ ชคฺคิตุํ ปโหนฺติ อถ เตสํ ชคฺคิตุํ น ทาตพฺพํ ฯ
ชคฺคิตกาเล น วาเรตพฺพา ฯ ชคฺคนกาเลเยว วาเรตพฺพา ฯ พหุํ
ตุมฺเหหิ ขายิตํ อิทานิ มา ชคฺคิตฺถ ภิกฺขุสงฺโฆเยว ชคฺคิสฺสตีติ
วตฺตพฺพํ ฯ สเจ ปน เนว วตฺตสีเสน ชคฺคนฺโต อตฺถิ น ผาติ-
กมฺเมน น สงฺโฆ ชคฺคิตุํ ปโหติ ฯ เอโก อนาปุจฺฉิตฺวาว

ชคฺคิตฺวา ผาติกมฺมํ วฑฺเฒตฺวา ปจฺจาสึสติ ฯ อปโลกนกมฺเมน ผาติกมฺมํ วฑฺเฒตฺวา ทาตพฺพํ ฯ อิติ อิมํ สพฺพํปิ กมฺมลกฺขณเมว โหติ ฯ อปโลกนกมฺมํ อิมานิ ปญฺจ ฐานานิ คจฺฉติ ฯ

ญตฺติกมฺมฏฺฐานเภเท ปน สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อิตฺถนฺนาโม อิตฺถนฺนามสฺส อายสฺมโต อุปสมฺปทาเปกฺโข อนุสิฏฺโฐ โส มยา ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ อิตฺถนฺนาโม อาคจฺเฉยฺยาติ อาคจฺฉาหีติ วตฺตพฺโพติ เอวํ อุปสมฺปทาเปกฺขสฺส โอสารณา โอสารณา นาม ฯ สุณนฺตุ เม อายสฺมนฺตา อยํ อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ ธมฺมกถิโก อิมสฺส เนว สุตฺตํ อาคจฺฉติ โน สุตฺตวิภงฺโค โส อตฺถํ อสลฺลกฺเขตฺวา พฺยญฺชนฉายาย อตฺถํ ปฏิพาหติ ยทา-ยสฺมนฺตานํ ปตฺตกลฺลํ อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุํ วุฏฺฐาเปตฺวา อวเสสา อิมํ อธิกรณํ วูปสเมยฺยามาติ เอวํ อุพฺพาหิกวินิจฺฉเย ธมฺมกถิกสฺส ภิกฺขุโน นิสฺสารณา นิสฺสารณา นาม ฯ สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อชฺชุโปสโถ ปณฺณรโส ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ สงฺโฆ อุโปสถํ กเรยฺยาติ เอวํ อุโปสถกมฺมวเสน ฐปิตา ญตฺติ อุโปสโถ นาม ฯ สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อชฺช ปวารณา ปณฺณรสี ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ สงฺโฆ ปวาเรยฺยาติ เอวํ ปวารณากมฺมวเสน ฐปิตา ญตฺติ ปวารณา นาม ฯ สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อิตฺถนฺนาโม อิตฺถนฺนามสฺส อายสฺมโต อุปสมฺปทาเปกฺโข ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ อหํ อิตฺถนฺนามํ อนุสาเสยฺยนฺติ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ อิตฺถนฺนาโม อิตฺถนฺนามํ อนุสาเสยฺยาติ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ อหํ อิตฺถนฺนามํ

อนฺตรายิเก ธมฺเม ปุจฺเฉยฺยนฺติ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ อิตฺถนฺนาโม
อิตฺถนฺนามํ อนฺตรายิเก ธมฺเม ปุจฺเฉยฺยาติ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ
อหํ อิตฺถนฺนามํ วินยํ ปุจฺเฉยฺยนฺติ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ
อิตฺถนฺนาโม อิตฺถนฺนามํ วินยํ ปุจฺเฉยฺยาติ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ
อหํ อิตฺถนฺนาเมน วินยํ ปุฏฺโฐ วิสฺสชฺเชยฺยนฺติ ยทิ สงฺฆสฺส
ปตฺตกลฺลํ อิตฺถนฺนาโม อิตฺถนฺนาเมน วินยํ ปุฏฺโฐ วิสฺสชฺเชยฺยาติ
เอวํ อตฺตานํ วา ปรํ วา สมฺมนฺนิตุํ ฐปิตา ญตฺติ สมฺมติ นาม ฯ
สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อิทํ จีวรํ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน
นิสฺสคฺคิยํ สงฺฆสฺส นิสฺสฏฺฐํ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ สงฺโฆ
อิมํ จีวรํ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน ทเทยฺยาติ ยทายสฺมนฺตานํ
ปตฺตกลฺลํ อายสฺมนฺตา อิมํ จีวรํ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน ทเทยฺยนฺติ
เอวํ นิสฺสฏฺฐจีวรปตฺตาทีนํ ทานํ ทานํ นาม ฯ สุณาตุ เม ภนฺเต
สงฺโฆ อยํ อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ อาปตฺตึ สรติ วิวรติ อุตฺตานึ
กโรติ เทเสติ ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ อหํ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน
อาปตฺตึ ปฏิคฺคณฺเหยฺยนฺติ ยทายสฺมนฺตานํ ปตฺตกลฺลํ อหํ
อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน อาปตฺตึ ปฏิคฺคณฺเหยฺยนฺติ เตน วตฺตพฺโพ
ปสฺสสีติ อาม ปสฺสามีติ อายตึ สํวเรยฺยาสีติ เอวํ อาปตฺติ-
ปฏิคฺคโห ปฏิคฺคโห นาม ฯ สุณนฺตุ เม อายสฺมนฺตา อาวาสิกา
ยทายสมนฺตานํ ปตฺตกลฺลํ อิทานิ มยํ อุโปสถํ กเรยฺยาม ปาฏิโมกฺขํ
อุทฺทิเสยฺยาม อาคเม กาเล[๑] ปวาเรยฺยามาติ เต เจ ภิกฺขเว ภิกฺขู

๑. กาเฬ อิติปิ ฯ

ภณฺฑนการกา กลหการกา วิวาทการกา สงฺเฆ อธิกรณการกา
ตํ กาลํ อนุวเสยฺยุํ อาวาสิเกน ภิกฺขุนา พฺยตฺเตน ปฏิพเลน
อาวาสิกา ภิกฺขู ญาเปตพฺพา สุณนฺตุ เม อายสฺมนฺตา อาวาสิกา
ยทายสฺมนฺตานํ ปตฺตกลฺลํ อิทานิ อุโปสถํ กเรยฺยาม ปาฏิโมกฺขํ
อุทฺทิเสยฺยาม อาคเม ชุณฺเห ปวาเรยฺยามาติ เอวํ กตา ปวารณธ[๑]
ปจฺจุกฺกฑฺฒนา นาม ฯ สพฺเพเหว เอกชฺฌํ สนฺนิปติตพฺพํ ฯ
สนฺนิปติตฺวา พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ ฯ
สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อมฺหากํ ภณฺฑนชาตานํ กลหชาตานํ
วิวาทาปนฺนานํ วิหรตํ พหุํ อสฺสามณกํ อชฺฌาจิณฺณํ ภาสิตปริกนฺตํ
สเจ มยํ อิมาหิ อาปตฺตีหิ อญฺญมญฺญํ กเรยฺยาม สิยาปิ ตํ
อธิกรณํ กกฺขฬตาย พาลตาย[๒] เภทาย สํวตฺเตยฺย ยทิ สงฺฆสฺส
ปตฺตกลฺลํ สงฺโฆ อิมํ อธิกรณํ ติณวตฺถารเกน วูปสเมยฺย ฐเปตฺวา
ถุลฺลวชฺชํ ฐเปตฺวา คิหิปฏิสํยุตฺตนฺติ เอวํ ติณวตฺถารกสมเถน กตา
สพฺพปฐมา สพฺพสงฺคาหิกญตฺติ กมฺมลกฺขณํ นาม ฯ ตถา ตโต
ปรา เอเกกสฺมึ ปกฺเข เอเกกํ กตฺวา เทฺว ญตฺติโย ฯ อิติ
ยถาวุตฺตปฺปเภทํ โอสารณํ นิสฺสารณํ ฯเปฯ กมฺมลกฺขณญฺเจว
นวมนฺติ ญตฺติกมฺมํ อิมานิ นว ฐานานิ คจฺฉติ ฯ

ญตฺติทุติยกมฺมฏฺฐานเภเท ปน วตฺถุสฺส ลิจฺฉวิโน ปตฺต-
นิกฺกุชฺชนวเสน ขนฺธเก วุตฺตนิสฺสารณา ตสฺเสว ปตฺตอุกฺกุชฺชนวเสน
วุตฺตา โอสารณา จ เวทิตพฺพา ฯ สีมาสมฺมุติ ติจีวเรน อวิปฺปวาส-

๑. ปวารณาปจฺจุกฺกฑฺฒนา อิติปิ ฯ ๒. (?) พาฬตาย ฯ

สมฺมติ สนฺถตสมฺมติ ภตฺตุทฺเทสก เสนาสนคาหาปก ภณฺฑาคาริย-
จีวรปฏิคฺคาหก จีวรภาชก ยาคุภาชก ขชฺชภาชก ผลภาชก อปฺปมตฺตกวิสฺ-
สชฺชก สาฏิยคาหก ปตฺตคาหาปก อารามิยเปสก สามเณรเปสกสมฺมตีติ
เอตาสํ สมฺมตีนํ วเสน สมฺมติ เวทิตพฺพา ฯ กฐินจีวรทาน มตกจีวร-
ทานวเสน ทานํ เวทิตพฺพํ ฯ กฐินุทฺธารวเสน อุทฺธาโร เวทิตพฺโพ ฯ
กุฏิวตฺถุ วิหารวตฺถุเทสนาวเสน เทสนา เวทิตพฺพา ฯ ยา ปน
ติณวตฺถารกสมเถ สพฺพสงฺคาหิกญตฺติญฺจ เอเกกสฺมึ ปกฺเข เอเกกํ
ญตฺติญฺจาติ ติสฺโส ญตฺติโย จเปตฺวา ปุน เอกสฺมึ ปกฺเข เอกา
เอกสฺมึ ปกฺเข เอกาติ เทฺว ญตฺติทุติยกมฺมวาจา วุตฺตา ตาสํ
วเสน กมฺมลกฺขณํ เวทิตพฺพํ ฯ อิติ ญตฺติทุติยกมฺมํ อิมานิ สตฺต
ฐานานิ คจฺฉติ ฯ

ญตฺติจตุตฺถกมฺมฏฺฐานเภเท ปน ตชฺชนียกมฺมาทีนํ สตฺตนฺนํ
กมฺมานํ วเสน นิสฺสารณา เตสํเยว กมฺมานํ ปฏิปฺปสฺสมฺภนวเสน
โอสารณา เวทิตพฺพา ฯ ภิกฺขุโนวาทกสมฺมติวเสน สมฺมติ เวทิตพฺพา ฯ
ปริวาสทานมานตฺตทานวเสน ทานํ เวทิตพฺพํ ฯ มูลายปฏิกสฺสน-
กมฺมวเสน นิคฺคโห เวทิตพฺโพ ฯ อุกฺขิตฺตานุวตฺติกา อฏฺฐ ยาวตติยกา
อริฏฺโฐ จณฺฑกาลี จ อิเม เต ยาวตติยกาติ อิมาสํ เอกาทสนฺนํ
สมนุภาสนานํ วเสน สมนุภาสนา เวทิตพฺพา ฯ อุปสมฺปทกมฺม-
อพฺภานกมฺมวเสน ปน กมฺมลกฺขณํ เวทิตพฺพํ ฯ อิติ ญตฺติจตุตฺถกมฺมํ
อิมานิ สตฺต ฐานานิ คจฺฉติ ฯ

อิติ กมฺมานิ จ กมฺมวิปตฺตึ จ วิปตฺติวิรหิตานํ กมฺมานํ

ฐานปฺปเภทคมนญฺจ ทสฺเสตฺวา อิทานิ เตสํ กมฺมานํ การกสฺส สงฺฆสฺส ปริจฺเฉทํ ทสฺเสนฺโต ปุน จตุวคฺคกรเณ กมฺเมติอาทิมาห ฯ ตสฺสตฺโถ ปริสโต กมฺมวิปตฺติวณฺณนายํ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺโพติ ฯ

กมฺมวคฺค วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

อิทานิ ยานิ ตานิ เตสํ กมฺมานํ วตฺถุภูตานิ สิกฺขาปทานิ เตสํ ปญฺญตฺติยํ อานิสํสํ ทสฺเสตุํ **เทฺว อตฺถวเส ปฏิจฺจาติ**อาทิมารทฺธํ ฯ ตตฺถ **ทิฏฺฐธมฺมิกานํ อาสวานํ สํวรายาติ** ปาณาติปาตาทีนํ ปญฺจนฺนํ ทิฏฺฐธมฺมิกเวรานํ สํวรตฺถาย ปิทหนตฺถาย ฯ **สมฺปรายิกานํ อาสวานํ ปฏิฆาตายาติ** วิปากทุกฺขสงฺขาตานํ สมฺปรายิกเวรานํ ปฏิฆาตตฺถาย สมุจฺเฉทตฺถาย อนุปฺปชฺชนตฺถาย ฯ **ทิฏฺฐธมฺมิกานํ เวรานํ สํวรายาติ** เตสํเยว ปญฺจนฺนํ เวรานํ สํวรตฺถาย ฯ **สมฺปรายิกานํ เวรานนฺติ** เตสํเยว วิปากทุกฺขานํ ฯ **ทิฏฺฐธมฺมิกานํ วชฺชานํ สํวรายาติ** เตสํเยว ปญฺจนฺนํ เวรานํ สํวรตฺถาย ฯ **สมฺปรายิกานํ วชฺชานนฺติ** เตสํเยว วิปากทุกฺขานํ ฯ วิปากทุกฺขาเนว หิ อิธ วชฺชนียภาวโต วชฺชานีติ วุตฺตานิ ฯ **ทิฏฺฐธมฺมิกานํ ภยานนฺติ** ครหา อุปวาโท ตชฺชนียาทีนิ กมฺมานิ อุโปสถปวารณานํ ฐปนํ อกิตฺติปกาสนียกมฺมนฺติ เอตานิ ทิฏฺฐธมฺมิกภยานิ นาม เอเตสํ สํวรตฺถาย ฯ สมฺปรายิกภยานิ ปน วิปากทุกฺขานิเยว เตสํ ปฏิฆาตตฺถาย ฯ **ทิฏฺฐธมฺมิกานํ อกุสลานนฺติ** ปญฺจเวรทสากุสลกมฺมปถปฺปเภทานํ อกุสลานํ สํวรตฺถาย ฯ วิปากทุกฺขาเนว ปน อกฺเขมฏฺเฐน สมฺปรายิกอกุสลานีติ วุจฺจนฺติ เตสํ ปฏิฆาตตฺถาย ฯ

คิหีนํ อนุกมฺปายาติ อาคาริกานํ สทฺธารกฺขนวเสน อนุกมฺปนตฺถาย ฯ **ปาปิจฺฉานํ ปกฺขุปจฺเฉทายาติ** ปาปิจฺฉปุคฺคลานํ คณพนฺธนเภทนตฺถาย คณโภชนสิกฺขาปทํ ปญฺญตฺตํ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมว ฯ ยํ เหตฺถ วตฺตพฺพํ สิยา ตํ สพฺพํ ปธมปาราชิกวณฺณนายเมว วุตฺตนฺติ ฯ

สิกฺขาปเทสุ อตฺถสํวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ปาฏิโมกฺขาทีสุ ปาฏิโมกฺขุทฺเทโส ภิกฺขูนํ ปญฺจวิโธ ภิกฺขุนีนํ จตุพฺพิโธ ฯ ปริวาสทานาทีสุ **โอสารณียํ ปญฺญตฺตนฺติ** อฏฺฐารสสุ วา เตจตฺตาฬีสาย วา วตฺเตสุ วตฺตมานสฺส โอสารณียํ ปญฺญตฺตํ ฯ เยน กมฺเมน โอสาริยติ ตํ กมฺมํ ปญฺญตฺตนฺติ อตฺโถ ฯ **นิสฺสารณียํ ปญฺญตฺตนฺติ** ภณฺฑนการกาทโย เยน กมฺเมน นิสฺสาริยนฺติ ตํ กมฺมํ ปญฺญตฺตนฺติ อตฺโถ ฯ

อปญฺญตฺเตติอาทีสุ อปญฺญตฺเต ปญฺญตฺตนฺติ สตฺตปิ อาปตฺติกฺขนฺธา กกุสนฺธํ จ สมฺมาสมฺพุทฺธํ โกนาคมนํ จ กสฺสปญฺจ สมฺมาสมฺพุทฺธํ ฐเปตฺวา อนฺตรา เกนจิ อปญฺญตฺเต สิกฺขาปเท ปญฺญตฺตํ นาม ฯ มกฺกฏีวตฺถุอาทิวินีตกถา สิกฺขาปทปญฺญตฺเต อนุปญฺญตฺตํ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

อานิสํสวคฺค วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

อิทานิ สพฺพสิกฺขาปทานํ เอเกเกน อากาเรน นวธา สงฺคหํ ทสฺเสตุํ นว สงฺคหาติอาทิมาห ฯ ตตฺถ **วตฺถุสงฺคโหติ** วตฺถุนา สงฺคโห ฯ เอวํ เสเสสุปิ ปทตฺโถ เวทิตพฺโพ ฯ อยํ ปเนตฺถ อตฺถโยชนา ฯ ยสฺมา หิ เอกํ สิกฺขาปทมฺปิ อวตฺถุสฺมึ ปญฺญตฺตํ

นตฺถิ ตสฺมา สพฺพานิ วตฺถุนา สงฺคหิตานีติ เอวํ ตาว วตฺถุสงฺคโห
เวทิตพฺโพ ฯ ยสฺมา ปน เทฺว อาปตฺติกฺขนฺธา สีลวิปตฺติยา สงฺคหิตา
ปญฺจ อาปตฺติกฺขนฺธา อาจารวิปตฺติยา ฉ สิกฺขาปทานิ อาชีว-
วิปตฺติยา สงฺคหิตานิ ตสฺมา สพฺพานิปิ วิปตฺติยา สงฺคหิตานีติ
เอวํ วิปตฺติสงฺคโห เวทิตพฺโพ ฯ ยสฺมา ปน สตฺตหาปตฺตีหิ มุตฺตํ
เอกํ สิกฺขาปทํปิ นตฺถิ ตสฺมา สพฺพานิ อาปตฺติยา สงฺคหิตานีติ
เอวํ อาปตฺติสงฺคโห เวทิตพฺโพ ฯ สพฺพานิ จ สตฺตสุ นคเรสุ
ปญฺญตฺตานีติ นิทาเนน สงฺคหิตานีติ เอวํ นิทานสงฺคโห เวทิตพฺโพ ฯ
ยสฺมา ปน เอกสิกฺขาปทํปิ อชฺฌาจารเก ปุคฺคเล อสติ ปญฺญตฺตํ
นตฺถิ ตสฺมา สพฺพานิ ปุคฺคเลน สงฺคหิตานีติ เอวํ ปุคฺคลสงฺคโห
เวทิตพฺโพ ฯ สพฺพานิ ปน ปญฺจหิ เจว สตฺตหิ จ อาปตฺติกฺ-
ขนฺเธหิ สงฺคหิตานิ ฯ ตานิ สพฺพานิ น วินา ฉหิ สมุฏฺฐาเนหิ
สมุฏฺฐหนฺตีติ สมุฏฺฐาเนน สงฺคหิตานิ ฯ สพฺพานิ จ จตูสุ อธิกรเณสุ
อาปตฺตาธิกรเณน สงฺคหิตานิ ฯ สพฺพานิ สตฺตหิ สมเถหิ สมถํ
คจฺฉนฺตีติ สมเถหิ สงฺคหิตานิ ฯ เอวเมตฺถ ขนฺธอธิกรณสมุฏฺฐาน-
สมถสงฺคหาปิ เวทิตพฺพา ฯ เสสํ ปุพฺเพ วุตฺตนยเมวาติ ฯ

สมนฺตปาสาทิกาย วินยสํวณฺณนาย

สงฺคหวคฺค วณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

นิฏฺฐิตา จ ปริวารสฺส อนุตฺตานตฺถปทวณฺณนาติ ฯ

เอตฺตาวตา จ

อุภโตวิภงฺคขนฺธกปริวารวิภตฺตเทสนํ

นาโถ วินยปิฏกํ วิเนนฺโต เวเนยฺยํ

ยํ ชิโน อาห สมธิกสตฺตวีสติสหสฺสมตฺเตน

ตสฺส คนฺเถน สํวณฺณนา สมตฺตา สมนฺตปาสาทิกา นาม

ตตฺริทํ สมนฺตปาสาทิกาย สมนฺตปาสาทิกตฺตสฺมึ

อาจริยปรมฺปรโต นิทานวตฺถุปฺปเภททีปนโต

ปรสมยวิวชฺชนโต สกสมยวิสุทฺธิโต เจว

พฺยญฺชนปริโสธนโต ปทตฺถโต ปาลิโยชนากฺกมโต

สิกฺขาปทวินิจฺฉยโต วิภงฺคนยเภททสฺสนโต

สมฺปสฺสตํ น ทิสฺสติ กิญฺจิ อปาสาทิกํ ยโต

เอตฺถ วิญฺญูนมยํ ตสฺมา สมนฺตปาสาทิกาเตฺวว

สํวณฺณนา ปวตฺตา วินยสฺส วินยทมนกุสเลน

วุตฺตสฺส โลกนาเถน โลกานุกมฺปมาเนนาติ ฯ

มหาอฏฺฐกถํ เจว	**มหาปจฺจริเมว จ**
กุรุนฺทิญฺจาติ ติสฺโสปิ	**สีหลฏฺฐกถา อิมา**
พุทฺธมิตฺโตติ นาเมน	**วิสฺสุตสฺส ยสสฺสิโน**
วินยญฺญุสฺส ธีรสฺส	**สุตฺวา เถรสฺส สนฺติเก**
มหาเมฆวนุยฺยาเน	**ภูมิภาเค ปติฏฺฐิโต**
มหาวิหาโร โย สตฺถุ	**มหาโพธิวิภูสิโต**
ยํ ตสฺส ทกฺขิเณ ภาเค	**ปธานฆรมุตฺตมํ**

สุจิจาริตฺตสีเลน ภิกฺขุสงฺเฆน เสวิตํ
อุฬารกุลสมฺภูโต สงฺฆุปฏฺฐายโก สทา
อนากุลาย สทฺธาย ปสนฺโน รตนตฺตเย
มหานิคมสามีติ วิสฺสุโต ตตฺถ การยิ
จารุปาการสญฺจิตํ ยํ ปาสาทํ มโนรมํ
สีตจฺฉายตรูเปตํ สมฺปนฺนสลิลาสยํ
วสตา ตตฺร ปาสาเท มหานิคมสามิโน
สุจิสีลสมาจารํ เถรํ พุทฺธสิรึ มยา
ยา อุทฺทิสิตฺวา อารทฺธา อิทฺธา วินยวณฺณนา ฯ
ปาลยนฺตสฺส สกลํ ลงฺกาทีปํ นิรพฺพุทํ
รญฺโญ สิรินิวาสสฺส สิริปาลสฺส ยสสฺสิโน
สมวีสติเม เขเม ชยสํวจฺฉเร อยํ
อารทฺธา เอกวีสมฺหิ สมฺปตฺเต ปรินิฏฺฐิตา ฯ
อุปทฺทวากุเล โลเก นิรุปทฺทวโต อยํ
เอกสํวจฺฉเรเนว ยถา นิฏฺฐํ อุปาคตา
เอวํ สพฺพสฺส โลกสฺส นิฏฺฐํ ธมฺมูปสญฺหิตา
สีฆํ คจฺฉนฺตุ อารมฺภา สพฺเพปิ นิรุปทฺทวา ฯ
จิรฏฺฐิตตฺถํ ธมฺมสฺส กโรนฺเตน มยา อิมํ
สทฺธมฺมพหุมาเนน ยํ จ ปุญฺญํ สมาจิตํ
สพฺพสฺส อานุภาเวน ตสฺส สพฺเพว ปาณิโน
ภวนฺตุ ธมฺมราชสฺส สทฺธมฺมรสเสวิโน ฯ

จิรํ ติฏฺฐตุ สทฺธมฺโม กาเล วสฺสิ จิรํ ปชํ

ตปฺเปตุ เทโว ธมฺเมน ราชา รกฺขตุ เมทนินฺติ ฯ

ปรมวิสุทฺธสทฺธาพุทฺธิวิริยปฏิมณฺฑิเตน สีลาจารชฺชวมทฺทวาทิคุณสมุทยสมุทิเตน สกสมยสมยนฺตรคหนชฺโฌคาหณสมตฺเถน ปญฺญาเวยฺยตฺติเยน สมนฺนาคเตน ติปิฏกปริยตฺติปฺปเภเท สาฏฺฐกเถ สตฺถุสาสเน อปฺปฏิหตญาณปฺปภาเวน มหาเวยฺยากรเณน กรณสมฺปตฺติชนิตสุขวินิคฺคตมธุโรฬารวจนลาวณฺณยุตฺเตน ยุตฺตมุตฺตวาทินา วาทิวเรน มหากวินา ปภินฺนปฏิสมฺภิทาปริวาเร ฉฬภิญฺญาปฏิสมฺภิทาทิปฺปเภทคุณปฏิมณฺฑิเต อุตฺตริมนุสฺสธมฺเม สุปติฏฺฐิตพุทฺธีนํ เถรวํสปฺปทีปานํ เถรานํ มหาวิหารวาสีนํ วํสาลงฺการภูเตน สุวิปุลวิสุทฺธพุทฺธินา พุทฺธโฆโสติ ครูหิ คหิตนามเธยฺเยน เถเรน กตา อยํ สมนฺตปาสาทิกา นาม วินยสํวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ตาว ติฏฺฐตุ โลกสฺมึ โลกนิตฺถรเณสินํ

ทสฺเสนฺตี กุลปุตฺตานํ นยํ สีลวิสุทฺธิยา

ยาว พุทฺโธติ นามมฺปิ สุทฺธจิตฺตสฺส ตาทิโน

โลกมฺหิ โลกเชฏฺฐสฺส ปวตฺตติ มเหสิโนติ ฯ

วินยฏฺฐกถา นิฏฺฐิตา ฯ
